

JINARATNA'S

LĪLĀVATĪ-SĀI

A SANSKRIT ABRIDGEMENT OF

JINEŚVARA-SŪRI'S PRAKRIT LĪLĀVAI-KAHĀ

L. D. SERIES 96

EDITED BY

H. C. BHAYANI

GENERAL EDITORS

DALSUKH MALVANIA

NAGIN J. SHAH

WITH ASSISTANCE FROM

N. M. KANSARA

L. D. INSTITUTE OF INDOLOGY AHMED

Printed by

(1) Text : Shivalal, Jesalpura
Svati Printing Press
Shahpur, Ahmedabad.

(2) Introduction : Pitambar J. Mishra.
Tirhut Printers
2 Bhagyalaxmi Society
Ranip, Ahmedabad-5

(3) Index etc. : Aditya Mudranalaya
Ahmedabad

Published by

Naglu J. Shah
Acting Director
L. D. Institute of Indology
Ahmedabad 380009

1ST EDITION

January 1983

Price

MS. NO. 101-25

विनोदप्रसादस्यः

लीलावती-सारः

जिनेश्वरखरिक्त-प्राकृतभाषा-निबद्ध-लीलावती-कहा
इत्यस्य लुप्त-कथाग्रन्थस्य संक्षेपरूपः

संपादक

हरिवल्लभ चू. भाषाणी

सहायक

नारायण म. कंसारा

प्रकाशक

लालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर
अहमदाबाद—९

FOREWORD

The L.D. Institute of Indology has great pleasure in publishing the hitherto unpublished Sanskrit story-work *Līlāvati-sāra* by Jinaratnasūri, who completed it in 1285 A.D. This work is an abridged version of the Prakrit mahākathā entitled *Nivvāṇa-līlāvatī* of Jineśvarasūri (990-1052 A. D.), a disciple of Vardhamānasūri. The *Nivvāṇalīlāvatī* is lost to us.

The L. D. Institute of Indology is most grateful to Dr. H.C. Bhayani for undertaking the editing of this interesting work. He has written an extensive learned introduction for this edition. He has spared no pains to make the text as flawless as possible and to discuss important topics in the introduction. Our thanks are also due to Dr. N.M. Kansara for assisting the learned editor.

It is hoped that the publication of this important Sanskrit narrative work will be of considerable interest and value to the students and scholars of Sanskrit literature.

L.D. Institute of Indology,
Ahmedabad—380 009
1st October 1983.

Nagib J. Shah
Acting Director

PREFACE

It was way back in 1969 that we acquired the photocopy of the *Lilāvati-sāra* from the Rajasthan Oriental Research Institute, Jodhpur, with a view to edit it for the Institute's Research Series. Because of several other works on hand, the editing work could not be started for a few years. It was in 1972 that we began to prepare the press-copy of the text, and working intermittently, we could complete it by the beginning of 1975. Further work on the *Lilāvati-sāra* was held up because other pressing tasks intervened. Arrangements were made at that time to publish the work in the L.D. Research Series. The printing of the text was completed by 1980, but the work on the introduction etc. could not be taken up till 1982. We feel greatly relieved by being able at long last to complete an unduly prolonged task. There is also some satisfaction that in this way we could accomplish something that late Muni Jinavijayaji would have wished, because the *Lilāvati-sāra* was also in the list of important work he wanted eventually to get edited and published.

There remains for us the very pleasant duty of expressing our sense of gratitude towards the individuals and institutions that have been helpful to us in one way or another in the present undertaking.

Rajasthan Oriental Research Institute kindly loaned the photostat and gave permission to publish the work. L.D. Institute of Indology not only accepted the work for publication in its distinguished Series, but also generously extended the time-limit for completing the work. Pandit Dalsukh Malvania and Dr. Nagin Shah have provided all requisite facility for getting the work properly printed and published. Swati printing press, Aditva Mudranlaya and Tirhut Printers have given all necessary co-operation in the printing of the work. We express our sincere thanks to all of them.

Our special thanks are due to Dr. N.M. Kansara, who gave his valuable assistance in transcribing the text from the photo-copy, in settling the interpretation of a few doubtful passages, and in preparing the summary of the work.

Following Jinaratna, we hope that by this publication

सुखात् कथामुवास्वादः पाठकानां विधास्यते ।

H. C. Bhayani

CONTENTS

	Page number
General Editor's Foreword	v
Preface	vi
Introduction	1-56
1. The Manuscript	1
2. Jineśvarasūri, the author of the <i>Nivvāṇa-Lilāvati</i>	1
3. <i>Nivvāṇa-Lilāvati-kāha</i>	2
4. Jinaratna-sūri, the author of the <i>Lilāvati-sāra</i>	3
5. Summary of the <i>Lilāvati-sāra</i>	4-49
6. Sources of the <i>Nivvāṇa-Lilāvati</i>	49
7. Style and literary qualities	52
8. Linguistic Peculiarities	57
Text of the <i>Lilāvati-sāra</i>	१-१०४
उत्साह	
१. सिंह-महाराज-जन्म-राज्याभिषेक-धर्मपरीक्षा-समरसेन-सूरि-समागमन-व्यावर्णनम्	१
२. रामदेव-कुमार-क्रोध-हिंसा-कुटुम्बाचार-विस्तार-व्यावर्णनम्	२६
आत्मसंशये देव्यवधीरणायां सुबुद्धि-मन्त्रि-कथितो दृष्टान्तः	४१
३. मान-मृषावाद-द्वन्द्व-स्वरूप-व्यावर्णनम्	४९
विपरीत-दैवानुकूलने सागरदत्त श्रेष्ठि-कथितो दृष्टान्तः	५१
४. दम्भ-चौरिका-युग्म-व्यावर्णनम्	७१
हीनेऽनीतिमत्यपि उत्तमस्य नीतिपालने नयसार-नृप-कथितो दृष्टान्तः	७६
लक्ष्म्या अनाचार-संसर्ग-नियमे दुर्गादित्य-महाजन-कथितः दृष्टान्तः	७७
देवदिन्न-कथितं सम्यक्त्व-मिथ्यात्य-नृप-कथानकम्	८८
५. मोहाब्रह्म-द्वन्द्व-विपाकम् व्यावर्णनम्	१०२
६. लोभ-परिग्रह-श्री-मिशुन-स्वरूप-व्यावर्णनम्	१२९
अधमोत्तम-सङ्गत्योर्विपाक-प्रदर्शकं वसुमित्र-कथितं कथानकम्	१४८
७. स्वर्शनेन्द्रिय-विपाक-व्यावर्णनम्	१६९
८. रसनेन्द्रिय-विपाक-व्यावर्णनम्	१९१
९. घ्राणेन्द्रिय-विपाक-व्यावर्णनम्	२०८
१०. चक्षुरिन्द्रिय-विपाक-व्यावर्णनम्	२२६
धनवाहन-नृपानुशासनाय मतिशेखर-मन्त्रि-कथितमाख्यानकम्	२२९

INTRODUCTION

1. The Manuscript

The present edition of the *Līlāvati-sāra* (LS) of Jinaratna-sūri is based on the photo-copy of the paper MS. (the only Ms. of the work known so far) belonging to the Mss. Collection of the Kharatara Gaccha Bhandar at Jesalmer.¹ The original Ms. has 267 folios, each having about eight lines per side with an average of 44 to 46 letters per line. The photo-copy belongs to the Rajasthan Pracya Vidya Pratisthan of Jodhpur. It bears the Collection nos. 112 and 124. The first and last folios of the original Ms. being somewhat damaged, some letters in the portions covered by the first 19 verses and the last 10 verses are either missing or illegible. For the rest the Ms. is in very good condition. It has been carefully copied. The copying mistakes are very few. The Ms. from which our Ms. was copied seems to have preserved the original text quite faithfully. There are very few places where we have some doubt or uncertainty about the text.

Jinaratna's *Līlāvati-sāra*, completed in 1285 A.D., is a Sanskrit abridgement of Jineśvara-sūri's *Nirvāṇa-līlāvati-kathā* (Sk. *Nirvāṇa-līlāvati-kathā*) (NL) in Prakrit. So firstly we present a short account of Jineśvara-sūri and NL. This will be followed by an account of Jinaratna-sūri and the *Līlāvati-sāra*.

Jineśvara-sūri, the author of the *Nirvāṇa-līlāvati*

Jineśvara-sūri was born in a Brahman family of Madhyadeśa in c. 990 A.D. After completing his education he and his younger brother went to Dhārā in Mālava and became disciples of the Jain Ācārya Vardhamāna-sūri. After some time Jineśvara and his brother Buddhisāgara went to Anahilla-pura in Gujarat. There the Jain monks used to stay in temples and as such came to be called *Caityavāsins*. This practice caused considerable lowering of the norms of monastic conduct. Jineśvara-sūri successfully carried out a reform in this way of monastic life and became the founder of *Vasati vāsa* i.e. the practice of staying in special residences set up by laymen for

1. For the description of the Ms. see *The catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts—Jesalmer Collection* compiled by Muni Shri Punyavijayaji (L.D. Series No. 36, 1972), p. 151, entry no. 151.

११. अवणेन्द्रिय-विपाक-व्यावर्णनम्	२३९
१२. विजयसेनादि-महापुरुष-पञ्चक-व्रत-ग्रहण-महर्षि-दशक-स्वर्गमन-जयशासन-जीव- -समरसेन-व्रत-ग्रहणाचार्य-पद-स्थापन-व्यावर्णनम्	२७९
१३. रामदेव-महर्षि-जीव-विमलसेन-कुमार-प्रतिबोध-व्यावर्णनम्	३११
१४. पुरन्दर-श्रेष्ठ-जीव-सुरन्धर-कुमारस्य सुलक्षण-राजपुत्र-जीव-कुसुमशेखर-कुमारस्य च दीक्षामहोत्सव-व्यावर्णनम्	३१९
१५. कनकरथ-कुमार-जीव-श्री-कुलमृगाङ्क-कुमार-दीक्षा-व्यावर्णनम्	३६०
१६. वैरिसिंह-राजपुत्र-जीव-सुषेण-कुमार-दीक्षा-व्यावर्णनम्	३७०
१७. सिंह-महाराज-दीक्षा-सूरि-पद-व्यावर्णनम्	३७७
१८. समरसेन-सूरि-विमलसेन-महर्षि-निर्वाण-व्यावर्णनम्	३८१
१९. सुरन्धर-कुसुमशेखर-महामुनि-निर्वाण-व्यावर्णनम्	३८५
२०. कुलमृगाङ्क-सुषेण-महामुनि-निर्वाण-व्यावर्णनम्	३८९
२१. सिंह-सूरि-पद्मकेशर-राजर्षि-छीलावती-सुरसुन्दरी-रमणमती-कार्तवीर्य-सद्गुरु-केवल- ज्ञान-निर्वाण-व्यावर्णनम्	३९२
ग्रन्थकार-प्रशस्तिः	३९९
Lexicographically important words and expressions with meanings, notes etc.	४०३-४४०
Corrigenda	४३७-४४३

the Jain monks. Jineśvara-sūri had numerous learned and distinguished disciples like Abhayadeva, Jinacandra, Jinabhadra, Haribhadra etc. For propagating his reform of the Jain church, he frequently moved through various parts of Gujarat, Malva, Mewar and Marwar. Because of his reformist movement and scholarship Jineśvara-sūri has been honoured by his disciples and grand-disciples as a Yuga-pradhānācārya i.e. leading light and teacher of his age.²

Jineśvara's chief works are as follows :

- (1) Commentary on Haribhadra's *Aṣṭaka-prakaraṇa* (composed in 1024 A. D. at Jābālipura i. e. modern Jhalor).
- (2) *Pramā-lakṣma* (composed sometime after 1024 A.D.).
- (3) *Nivvāṇa-Lilāvatī-Kahā* (composed at Āśāpalli in 1036 A.D.) (Pk.).
- (4) Commentary on *Cetiavandana* (composed at Jābālipura in 1040 A.D.).
- (5) *Ṣaṭ-sthānaka-prakaraṇa* (Pk.).
- (6) *Pañcaliṅgi prakaraṇa* (Pk.).
- (7) *Kahāṇaya-kosa* (also called *Kathā-kośa-prakaraṇa*) (composed at Dīṇḍa-vāṇaka in Marwar in 1052 A. D.)

Jineśvara-sūri passed away sometime between 1054 and 1064 A. D.

3. Nivvāṇa-Lilāvatī-kahā

No Ms. of this work is reported from any of the Jain Bhaṇḍāras and other Mss. collections. So the work seems to be lost. Traditionally it is said to have the extent of 18000 *granthāgras* (each one having a measure of 32 syllables), and composed in Prakrit Gāthās. Jineśvara's disciple Jinabhadra-sūri has given at the end of his *Surasūndari-cariya* (completed in 1039 A. D.) a short appreciation of the NL. as follows : Its diction is exceedingly beautiful, soft and lucid. It has harmonious sound texture. It employs a variety of figures of speech including paranomasia. All constituents of its structure are attractive and pleasing. Jinaratna-sūri too has called it in his present abridgement a grand narrative (*mahākathā*), marked by elaborate descriptions, distinguished by its quality of sweetness, a veritable ocean of fresh aesthetic emotions (*apūrva-rasāmbudhi*), and so rich as to be beyond the grasp of ordinary persons.

Sumatigaṇin in his commentary on the *Gaṇadhara-sārdha-kataka* (completed in 1239 A.D.) has described NL. as fully satisfying the expectations of the learned, and conducive to renunciation.

2. For an authentic, systematic and detailed account of Jineśvara-sūri's age, life, works and achievements along with the description and evaluation of the sources for the same see Jinavijaya Muni, *Kathākośa-prakaraṇa* (Singhi Jain Series, no. 11, 1949), Introduction, pp.2-72. The information summarized here is based on that study.

Jinaratna-sūri, the author of the *Līlāvati-sāra*

In the third line of the 13th verse of the *Granthakāra-praśasti* given at the end of the LS., there is a lacuna in the MS. at the very place where the author's name has been given. But on the basis of the label on the wrapper of the Jesalmer Ms., and the mention by means of the figure *Mudrālāṅkāra* based on paranomasia (*śleṣa*) appearing in the last line of LS. 19. 59, it has been rightly understood that Jinaratna-sūri was the author of LS.

In the *Praśasti*, Jinaratna has given details about his *guru-paramparā*, his teachers and the composition of LS. He begins the *guru-paramparā* with Vardhamana-sūri, whose disciple Jineśvara-sūri was highly respected by Durlabharāja, the (Caulukya) king of Gurjaratrā (Gujarat). Jineśvara had composed works on religious conduct and logic, had written commentaries on the *Aṣṭaka* etc. and was the author of the *Campū kathā* called *Līlāvati*. His disciple Jinacandra-sūri was the author of *Samvega-raṅga-sālā*. The latter's disciple was Abhayadeva-sūri, who had written commentaries on nine Aṅgas of the Jain canon. Abhayadeva-sūri was followed by his disciple Jinavallabha-sūri, who had written many excellent works. The latter's disciple was Jinadatta-sūri, who was honoured by many kings. Jinadatta-sūri's disciple was Jinacandra-sūri who defeated many opponents in religious debates. The latter's disciple was Jinapati-sūri, who was followed by Jineśvara-sūri. Jineśvara-sūri did much to strengthen the *Vidhi-mārga* and had numerous disciples. He was followed by Jinaprabodha-sūri, who was at the time of the completion of LS. the chief Ācārya of the *Vidhi Gaccha*. Jinaratna was one of the disciples of Jineśvara-sūri.

Jinaratna learnt literature from Sarvadeva-sūri, logic from Vijayadeva-sūri and the canonical texts from....(There is a lacuna here in the Ms.)

The *Līlāvati* was composed by Jineśvara-sūri in 1092 V. S. and its abridgement was prepared by Jinaratna in 1341 V. S. Jinaratna collaborated with Lakṣmīlaka in writing *Pratyekabuddhacarita*³... and his elder brother (?) collaborated with him in preparing this abridgement of the *Līlāvati*, which was completed at Jābālipura (modern Jhalor in Rajasthan) in the month of Mārgaśīrṣa in Puṣya Yoga. Its extant is 5350 Granthāgras. Jinaprabodha-sūri, Rajakīrtigaṇin and Saumyamūrti-

3. This is confirmed by the poet. As noted by M.D. Deshai (under para 588, p. 410 of his *Jain Sāhitya-no Samkṣipta Itihās*, 1933), the *Pratyekabuddhacarita* has in the last verse of every of its Sargas the word *jina-lakṣmī* by way of *Mudrālāṅkāra*. The poem was completed in 1255 A.D.

gaṇi helped the author in correcting the text. Saumyamūrti-gaṇin, who was expert in metrics, grammar, logic, rhetorics and literature, and who had considerable experience in correcting literary compositions helped the author, along with...gaṇin, in preparing the first copy of the text.

In his prefatory remarks given in the beginning of the first Utsāha of L.S. Jinaratna has paid homage to Jinavallabha-sūri, and to his Guru Jineśvara-sūri. He has also clarified his purpose and aim in preparing the abridgement of NL. There were people who were interested just in the story or the narrative proper. So for them he has dropped all the poetic descriptions and embellishments found in the original. In such a type of undertaking he has been guided by earlier precedents like the abridgement of Dhanapāla's *Tilakamañjarī*. He has appropriately described his work as an *itivyūttodhāra* of the *mahākathā Nirvāṇa-Lilāvati*.

2. SUMMARY OF THE LILĀVATI-SĀRA

Canto 1

Birth Of King Simha, His Coronation, Religious Debate and Arrival of Samarasena-Sūri

The first canto begins with the auspicious salutations to Rṣabha, Vardhamāna, the intervening twenty-two Tirthaṅkaras, Sudharmasvāmin, Jinavallabha-sūri and Jineśvara-sūri. Praise and importance of the *Nirvāṇa-Lilāvati* (Vss. 1-10). Purpose of preparing the *Lilāvati-sāra* its characteristics (11-17). The central characters of the story are King Vijayasena, merchant Purandara, minister Jayasāsana, the royal priest Sūra and the caravan-leader Dhana. The central event of the story is that all these listened to the stories of Rāmadeva and others from, and consequently got initiated in the Jain Order at the hands of, Sudharmasvāmin, and ultimately all of them attained deliverance after several births during which they had been born as king Simha and others (18-19).

King Jayadharma of Rājagṛha was a Jaina by religious faith (20-26). His queen Padmāvati saw a woman breast-feeding her child (27-32). This aroused in her the painful consciousness of her childlessness (33-39). The king came to know of this plight of his queen and consulted the experts, one of whom suggested to them to propitiate the Yakṣa who was the protector of the Jain Order. The royal couple started performances of worship (40-46). Shortly a god from heaven descended into the womb of the queen.

in him. Indra and other gods performed celebrations. Padmakesara performed the hair pulling ceremony and put on the clothes befitting a monk. Simhasūri, overjoyed at this, arose to circumambulate him when at that very moment he too attained Absolute Knowledge. Līlāvati, Surasundari and others started to circumambulate the two Kevalins, when Līlāvati too attained Absolute Knowledge. Kārtavīrya was crowned as a king to succeed Padmakesara. The parrot of the former birth was reborn as a charioteer to Kārtavīrya. In due course Surasundari and Ramanamati also attained Absolute Knowledge. (21-24).

Simhasūri realized that his end was near and he atoned for his lapses, asked forgiveness of the Saṅgha, left the body and attained Siddhi. (35-39)

Padmakesara moved as an ascetic for a long time. Once at Kārtavīrya's request he paid visit to his city. The king came to pay his homage, listened to his religious discourse, renounced worldly life in company of his charioteer, got initiated and gradually rose to the position of the head of the Gachha. Padmakesara restrained all his physical and mental activities and ultimately attained Siddhi. (40-48). Kārtavīrya practised numerous austerities as a means to Saṃlekhana. He and his erstwhile charioteer were destined to attain Siddhi.

In this way Samarasena and others attained the bliss of liberation. (49-59).

6. Sources of the Nivāṇa-Līlāvatī

Uddyotana's *Kuvalayamlālā*⁴ (KM.), a Campūkathā in Prakrit (written in 779 A.D.), has provided the inspiration and the model for NL.⁵ The general framework, plan and purpose of the plot of NL, derive from KM. Besides, for several individual stories and episodes also Jinēśvara is indebted to Uddyotana. KM. illustrates the consequences of anger, pride, deceit or hypocrisy, greed and infatuation or delusion (i.e. the four Kaṣāyas and Mūha), through stories of persons typifying them and extending over several births of the characters. This framework is expanded in NL, so as to include the consequences of violence, falsehood, theft, non-chastity and possessiveness (i.e. the five cardinal sins, *āsravas*) as also the

4. Edited by A. N. Upadhye, Part 1 (Singhi Jain Series No. 5) 1959; Part 2 (SJS. No. 46). 1970.

5. This was briefly shown by Jinavijaya Muni in his Hindi introduction to *Kathākośa-prakarana* (SJS. no. 11. 1949), pp. 70-72. For the English version of the same see Upadhye A. N. (ed.), *Līlāvati* (SJS. No. 31, 1949), Introduction, pp. 29-31.

consequences of addiction to the pleasures of the senses. In other ways too Jineśvara has elaborated the plot of KM. Besides, he has effected numerous big and small changes, additions and omissions and so has departed considerably from KM. in the matter of plot-construction, narration and illustrative stories and sub-stories.

The story of Padmaratha in NL. (LS. V 32-205) is based on the first part of the story of Tosala in KM. (**141-145, pp. 72-75). Both the stories illustrate the consequences of Moha.

Similarly, the story of Yaśoravi in NL. (LS. VI 28-235) is based on the story of Dhanadeva in KM. (**127-137, pp. 64-70). Both the stories illustrate the consequences of Lobha.

In the case of certain episodes too NL. is indebted to KM. Like the latter, for instance, the former begins with the account of the childlessness of a royal couple, their propitiation of a deity, the consequent birth of a son, who later on succeeds his father on the throne and who once attends the discourse of a religious preceptor, which then becomes the occasion for narration of their previous births. (KM. **83-66; pp. 7-31; LS. I 20-311).

The conversation of Piśācas in the Paisāci dialect (LS. IV 188-1956 is in imitation of a similar episode in KM. (**137-139; pp. 70-72).

The account of Surandhar's meeting with a Yakṣa girl in a forest and the Jina temple built by that Yakṣa for the trainees of the Śābārī Vidyā (LS. XVI 477-491) derives from a similar episode in KM. (**199-205; pp. 115-120).

At KM. **291-309 (pp. 185-194) we find the episode of the monk Bhānukumāra displaying to prince Kuvalayacandra two picture-scrolls. The first scroll depicted various scenes of transmigratory existence, while the second scroll contained scenes from the past and present births of Bhānukumāra himself. The descriptions are quite detailed and graphic. Closely corresponding to this KM. passage, we have at LS. XV 15-107 the god Śūra, who, assuming the form of a professional picture-scroll displayer shows to prince Kulamṛgāṅka various scenes of the transmigratory existence besides those which depicted the past births of the latter.

The parrot figuring in LS. XIV reminds us of the parrot of KM. **208 ff.

6. The LS. Paisāci passage most probably represents the original faithfully and is therefore valuable as a specimen of Paisāci dated 1036 A.D.

One can similarly point out a few other topics of NL which reveal direct influence of KM.

Besides KM., Jineśvara has quite obviously drawn upon the very rich tradition of Jaina Dharma-kathās.⁷

The story of the king who knows the language of animals and his obstinate queen (LS. II 199-220) is familiar in the Jaina Dharma-kathā tradition. But its earliest source is possibly the *Jātakatṭha-kathā* (Jātakā No. 385 : *Kharaputta-Jātaka*).

The story of Durlabhikā (LS. IV 72-83 : A princess in company of a weaver's daughter) is the same as the story of Koliya-kannā (weaver's daughter) given in the *Āvaśyakacūrṇi* to illustrate the *nivṛtti* aspect of Pratikramana (*Āvaśyakacūrṇi*, Part II, Ratlam edition 1929, p 65; Haribhadra's commentary, Part I, Āgamodaya Samiti edition, 1917, pp 556-557).

Śubhaśīla also has given it in his *Pañcaśati-prabodha*⁸ (Prabandha no. 225, pp. 136-137).

The religious allegory given at LR. IV 238-305 and the moral allegory given at 83-126 are found in other Jain works also, e.g. in Ratnaprabhagaṇi's *Antaraṅga-Sandhi*⁹ (ante 1300-A.D.), his *Bhavya-carita* etc.

Of course the *Upamiti-bhava-prapañcā-katha* of Siddharṣi completed in 906 A.D. and perhaps the most elaborate and accomplished allegory known in the world, was the fountain-head for most of the later efforts in the Jaina tradition.

The story of Buddhisāgara (LR. III 33-64) represents the group of interesting tales that have the cleverly manipulated nullification of the consequences of the predicted ill-luck as their motif. We have a different version in the tale of the minister Jñānagarbha in Udayadbarma's *Dharma-kalpadruma* (datable in the end of the 15th cent.)¹⁰ IV 116-145 and in the tale of the minister Subuddhi in the *Ratnacūḍa-rāsa* in Old Gujarati (datable in the mid-fifteenth cent.), vv. 178-218.

7. In his *Kahāṇaya-Kosa* Jineśvara says (verse 26, p. 179) that most of the narratives given in that work are based on the Jaina tradition, but a few are his own creations.

8. Edited by Mrigendra Muni, 1963. Śubhaśīla's work was completed in 1465 A.D.

9. See Shah R. M. *Sandhi-kāvya-sammuccaya* (L. D. Series No. 72), 1980, pp. 72-82.

10. See Bhayani H.C., *Ratnacūḍa Rāsa* 1977, Introduction, p. 17. A part of this tale is found also in the *Kathāsaritsāgara* (X, 66).

At LR.IV 140-195 we find possibly the earliest known version of the tale of the Invisible Garment.

The story of the grateful and ungrateful friends (LR. VI 251-361) is obviously of popular origin. The fourth story of the *Simhāsana-dvātrīṃśikā* (especially in its Jinistic recension according to Edgerton) presents a version of the second part of this story.

At LR XIV 201 and ff. there is reference to the mount Priyamelaka which, as signified by its name, possessed the miraculous property or merit of bringing about the reunion of separated dear ones, provided one of them practised austerities there for four months. The concerned narrative relates how separated husband and wife, as also two separated brothers, got reunited on the Priyamelaka. In 1516 A.D. Samayasundara composed a Rāsa in Old Gujarati called *Priyamelaka-tīrtha-prabandha*¹¹ (alternatively *Simhala-suta-Caupā*) which narrates how three girls won as wives by a prince one after another got accidentally separated from him and afterwards got reunited with him at the Priyamelaka Tīrtha. Śāmalā Bhāṭa's *Simhāsana-batrīsī* (11th cent.) a Gujarati version of the Sanskrit *Simhāsana-dvātrīṃśikā*, contains a version of the story (in its *Jogaṇi nīvārtā*, story no. 25). The original source of the stories seems to be the sub-story of Virabhadra occurring in Śīlāṅka's *Caupanna-mdhāpurisa-carīya*¹² (869 A.D.) in Prakrit (pp 153-162). It was taken over by Bhadrēśvara in his *Kahāvālī* (11th Cent. A.D.). Its later versions are found in the three narrative works about Jinadatta, two of which are in Prakrit¹³ and written in the 12th century and one is in Sanskrit¹⁴ and written in the 15th century. It should be however noted that none of these works expressly mentions the Priyamelaka Tīrtha.

7. Style and Literary Qualities

NL was a huge work. Its extent is reported to be equivalent to eighteen thousand Anuṣṭubh verses. This means that its abridgment LS. with its extent of 5350 Granthāgras is less than one third of the original. Accordingly, if printed in the same format as the present work, NL.

11. See Bhamvarial Nahta (ed.), *Samayasundara Rās Pamcāk*, 1961, pp. 1-24.

12. Edited by Bhojak A.M. Prakrit Text Series No. 3, 1961. The story under reference is also separately edited. See Shah R.M. *Virabhadra Kahāṇya* 1974.

13. Bhojak A.M (ed.), *Jinadattākhyāna-dvaya*, Singhi Jain Series No. 27, 1953.

14. Omkār-śrī Sādhvi (ed.), *Jinadatta-kathānaka*, 1978.

could have covered more than thirteen hundred pages¹⁵. Thus it can be estimated that it was about one and a half as large as Uddyotana's *Kuvalayamālā*.

Jinardana omitted most of the poetic descriptions and possibly also numerous details of the original. Even than the handling and style of narration as we find in LS. reveals narrative skill and power of realistic depiction of high order. Characters, situations and incidents are mostly presented in a life-like, vivid manner. As observed by Jinavijaya Muni,¹⁶ the descriptions are lively and interesting, the depiction of the typical nature of characters is naturalistic and moving; the actions, interactions and motivations of characters belonging to various social strata, the customs, manners and practices—all seem to present a living, faithful picture of Jineśvara's contemporary society. The few descriptive passages scattered over NL. are witness to Jineśvara's command over the traditional poetic style.

We know that Bāṇa's *Kādambarī* became a model for many a latter Sanskrit and Prakrit Kathā-work with regard to their plot-structure, episodes, descriptions and style. In several matters it has influenced Uddyotana's *Kuvalayamālā*.¹⁷ In the case of NL. also we can trace the influence of the *Kādambarī* directly or indirectly, in a few points. Like the *Kādambarī*, KM. and NL. deal with the life accounts of several persons extending over several births. As mentioned earlier, KM. expounds through instructive tales the nature of the four Kaṣāyas and Moha. NL. has elaborated this scheme in several ways. First the five passions are coupled with the five cardinal sins. Secondly, there has been added to these illustrations of the consequences of addiction to sensual pleasures. Thirdly, in the case of all the ten typical characters, whose accounts are interlaced, five consecutive births are narrated.

The parrot's account at LS. XIV 382-394 reminds us of that of the parrot Vaiśampāyana in the *Kādambarī*. NL. is likely to have contained

15. In view of the similarity of numerous details and phrases between the story of Nandana and Sulakṣaṇā in LS. (V 32-192 and that of Tosali and Sundarī in *Kathakośa-prakarāṇa* (pp. 47-49), it is quite probable that the latter is an abridged form of the story as it was originally in NL. As such it can be perhaps looked upon as a tiny specimen affording a glimpse of the style and language of the original.

16. *Kathakośaprakarāṇa*, Introduction, pp. 72, 74, 124.

17. See Upadhye A. N., *Kuvalayamālā* Part 2, 1970, Introduction, p. 87.

several other descriptions (of horse, lake, forest etc.) also in the style of the *Kādambarī*.

Anuṣṭubh is the chief metre of LS. The metre is changed at the end of each Utsāha. Whole of the 17th Utsāha is in the Pṛithvi metre, and in the 21st Utsāha various metres are used. At times longer metres are used for descriptive passages, e. g. in I 66-67 (celebration of the birth of a prince), I 149-152 (marriage festival) etc.

Throughout the work the continuous flow of the Anuṣṭubhs is relieved at convenient points by frequently using various longer Sanskrit metres that were in vogue in the Kāvya literature. Metrical monotony is also broken by frequently using syntactically integrated groups of verses : the Viś śakas, Kālāpakas and Kulakas.

The narration is continuously diversified by dialogues, discussions and argumentation between two parties or amongst a group, as also by descriptive passages. Besides the frequent discussions of the matters of statecraft or desirability of a course of action, between a king and his ministers, prince etc., we have several interesting pieces of dialogues, e. g. IV 92-125 (discord among the three sisters and the three brothers), V 153-161 (the dialogue between the daughters and the father), V 257-266, 269-275 etc.

Among the many passages describing objects, phenomena, events and situations, the following few deserve a special mention for their outstanding literary qualities: I 66-67 (birth festival), I 149-152 (marriage festival), I 71-81 (infant), IV 183 (elephant), V 106-107 (rains), IV 175 (summer), V 89-91 (desert), II 121 (fire), VI 230-234 (forestfire), IV 180 (lake), VII 124-125 (river), V 318-326, VII 196-199 and 246-251 (battle scenes), VII 175-188 (battle-camp), XI 107-157 (Tīrthānka's Samavasarāṇa), VI 415-422 (prosperous markets), XV 16-19 and 27-105 (scenes in a picture-scroll depicting transmigratory lives).

In the second Utsāha the character of the irascible Agnīśarma is well-depicted and similarly the scene between the ill-tempered Rannaḍī and her vagabond husband Caṇḍāditya is vividly drawn. The long list of the names of the Mahājanas (IV 57-64) has later on become a convention with the verse-tale writers in Old Gujarati, and it is usually given in a light vein. Use of different synonyms for stylistic variation is found in a few passages like VI 380-385 (words for sister's son), IX 70-82 (words for physician), IX 63 and ff. (words for actor), X 2-5 (words for going), XI 118-121 (words for earth or ground).

Jinaratna has aimed at confining himself to the narrative proper and so he must have omitted many citations which NL. contained in all likelihood. Even so we find a few citations as at II 62, 90, V 74b, 182b, 275-276, VII 107, XI 220-221, 231, 236 (all in Sanskrit) and at IV 79, 338, between VII 96 and VII 97, X 156 (all in Prakrit).

Jinaratna's handling of the linguistic medium is admirable. He never seems at a loss for appropriate expressions. He manages to deal with numerous characters and so many diverse situations smoothly, effectively and graphically.

Alamkāras like Upamā, Utpreksā, Rūpaka, Atīśayokti, Artbāntaranyāsa, Virodha, Vyatireka, Śleṣa, Dīpaka, Parisamkhyā are freely used. Alliteration (Anuprāsa), Yamaka, successive use of homonyms, and repetition of same form-types for rhythmic effect are quite frequent and pervade the whole text. The following list of passages is to be taken as illustrative.

Alliteration: I 51, 75, 79, 144, 264, 269. II 9, 21, 92, 109, 112, 121, 141, 143, 144, 147, 149, 174, 175, 180, 181, 194, 225, 226, 227. III 6, 47, 70d, 118, 119, 145, 165, 56, 76. IV 3, 97, 154, 256. V 38, 40, 106b, 109, 216. VI 7, 78, 257, 303, 364, 376, 408, 439. VII 47, 73, 74, 172, 190, 232, 253. VIII 36, 47, 63, 65, 66, 105. 11, 137, 145, 147, 148, 150, 184. IX 3, 62, 77, 106, 107, 109, 110, 141, 226. X 17, 26, 63, 65, 71, 76. XI 74, 86, 96, 105, 106, 109, 124, 156, 157, 158, 162, 183, 248, 328, 335, 340, 364, 375, 411, 511, 512. XII 33, 94, 100, 237, 407. XIII 13, 68, 72, 74. XIV 35, 36, 39, 57, 113, 128, 139, 275, 343, 402, 417, 479, 546. XV 8, 11, 12, 69. XVI 13, 21, 79. XVII 20. XIX 31, 40. XXI 31a.

Yamaka : I 83, 238, 241, 242, 243, 263, 272, 310. II 3, 11, 46, 50, 182, 222, 226, 229, 231. III 5, 25, 43, 46, 47, 79, 87. III 123, 128. IV 27, 65, 9, 52, 174, 179, 205, 206, 207, 217, 255, 409. V 9, 32, 39, 105, 106, 168, 241, 263, 333. VI 126, 273, 302, 333. 337, 364, 396, 406, 425, 433, 434, 438, 518, 520, 521. VII 13, 57, 66, 141, 170, 252. VIII 1, 28, 31, 39, 60, 97, 167. IX, 29, 31, 220, 227. X 18, 35, 47, 70, 108, 125, 153, 157. XI 4, 19, 29, 48, 70, 157, 158, 219, 227, 250, 252, 258, 271, 293, 328, 347, 359, 425, 483. XII 28, 32, 213. XIII 3, 81, XIV 56, 98, 123, 152, 154, 181, 213, 219, 220, 273, 275, 364, 386. XV 7. XVI 11, 27, 43, 87. XVII 1. XIX 20, 29, 36, 37, 89, 40. XXI 8, 10, 33, 47, 54, 57, 58, 59.

Rhyme : I 66-67, 149, 152. III 116, 267. IV 213. XI 177. XII 413,

Successive Homonyms : II 57, 115, 147, 150, 151, 164, 168, 223, 263, III 43, 115, 119, 124, 153, 234, IV 25, 26, 52, 72, 205, 215, 217, 257, 313, 318, 393, 409, 410. V 51, 107a, 192, 215, 225, VI 23, 29, 76, 126, 420, VII 130, VIII 38, 106, 186, IX 38, 126, 130, X 162, XI 1, 74, 91, 114, XIV 410, 411, XV 4, XVIII 11.

Idioms : II 56, III 174b (प्रहरकं दा-), II 67 (मत्करान्मर्तुमिच्छसि), III 139 (मस्तके वातय-), III 211 (एतं मम), III 263 also VII 265 (निध्वानेष्ववलन् वाताः), IV 202 (also IX 90) (वादेऽवधार्यताम्), X 32 (न पश्चान्ताग्रतः पश्यति), X 42 (श्रुती ते वादिते), X 54 (वेला लगेत्), X 263 (मरे), XIV 126 (शिरसि किं विषाणः), XVI 37 (पुरुषो भूयाः), XVII 15 (अकुण्डलि).

Proverbs : II 78, 139, 165, IV 97, 132, 225, 237, 280, 298, 300, 387, V 147, 165, VI 39, 164, 133, 164, 166, 178, X 136, XI 415, 507,

Jinaratna's scholarly knowledge of Sanskrit classics, lexicons and grammars is revealed in his free choice of words, forms and expressions irrespective of their being standard, substandard, obsolete, in vogue, rare or customary. As has been pointed out further below, a strong undercurrent of the spoken dialect of the day can be detected in the numerous idioms, proverbs and lexical asages of NL., which are frequently non-Sanskritic and which have Late Middle Indo-Aryan or Early New Indo-Aryan parallels.

So also we can turn almost any page of LS. to find instances of economy and compactness of expression. It is true that we do not know directly anything about the style, and the narrative, expressive and literary qualities of NL., as also about how much LS. was indebted to NL. for its style and diction. Even so it will be unexceptionable to say that Jinaratna deserves great credit for the linguistic and literary competence revealed in his abridgment.

A passing observation is to be made about the title of the original and the abridgment. Lilāvati plays such a marginal and even insignificant role in the whole of the narrative that the naming of both the works after her seems quite inappropriate. The same remark applies to some extent to the *Kavalayamālā* also, which served NL. as the model. But in that case at least the hero Kuvalayacandra serves as the connecting thread. In the case of LS. and NL. Lilāvati does not play a similar role.

8. Linguistic Peculiarities

The Sanskrit of LS, is not the Standard Classical Sanskrit, but a type of Mixed Sanskrit usually called Jain Sanskrit. Several scholars including Bloomfield, Upadhye and Sandesara have so far offered their studies of Jain Sanskrit with regard to a particular text or group of texts.¹⁵ Great linguistic diversity has been a patent characteristic of India since the earliest times. Due to development of regional dialects during the Middle Indo-Aryan and New Indo-Aryan periods on the one hand, and concurrent literary use of Sanskrit, Prakrits and Apabhramśa on the other, a highly complicated picture of linguistic contacts and convergences has characterized the middle and modern stages of Indo-Aryan. The resulting mixed Sanskrits were of various types, depending upon the proportion and intimation of the admixture. It now seems quite evident that taking into account the inscriptional Sanskrit, the Mañi-pravāla type of language mixtures, Persianized Sanskrit¹⁶ of some later works and the language of many modern Sanskrit writings and discourses, the categorizations like Buddhist Sanskrit and Jain Sanskrit appear simplistic and superficial. Proper understanding of mixed literary languages during various periods of Indo-Aryan demands a much more sophisticated model of classification which takes into account the kind and amount of influence on the phonology, morphology, syntax, lexicon and semantics of the Standard Classical Sanskrit.¹⁷ This is however no place to consider these issues, and in the following note on some noteworthy features of the Sanskrit of LS, I will go by Bloomfield's classification.

(1) One large group of words and expressions of LR. derive directly from the Sanskrit grammatical and lexicographical literature. Jinaratna freely uses forms of various types of aorists, perfect (including the periphrastic variety), desiderative, frequentative, various types of denominatives¹⁸ and Cvi-formation, and in the case of the last four, occurrence of the forms of various tenses is remarkable, because it is un-

15. For a brief account of the work so far done and some important references see Bhayani H.C., Introduction (in Gujarati) to *Pañcaśatī Prabandha-sambandha* (also called *Prabandha-pañcaśatī*), ed. by Mrgeन्द्रa Muni, 1958, pp. 7-9.

16. See for example Sukumar Sen (ed.), *Sekasubhodaya*, Bibliotheca Indica no. 256, 1963.

17. See in this connection M.W. Sugithapal de Silva, 'Convergence in diglossia' in Southworth and Apte (eds.), *Contact and Convergence in South Asian Languages*, 1974, pp. 60-91.

18. *Kalpa-lataśiṣṭa-pārijāta-hāyita* (XI 263) is an instance of the past passive participle of a denominative formed from a long compound.

usual. Forms with suffixes like *namul* and *itac*, compounds and nominal and verbal derivatives for which Sanskrit grammars give special rules and lists, monosyllabic nominal bases ending in a consonant, and unusual pronominal forms like *asmi*, *asi*, *asakau* are freely used. Two features of the vocabulary of LS. are noteworthy in this connection. Firstly there is a remarkable proliferation of descriptive synonyms. To cite only one example out of scores, LS. has क्षमाप, क्षमाशक्त, अवनिनायक, भूषण, विविध, भूयुद्ध, महीमेववाहन, पृथ्वीपाकशासन, वसुधासुवीर्य and many more similar expressions for 'king'. Secondly, for some of the rare usages of words and grammatical forms in LS., we find parallels from either well-known classical works like the *Harṣacarita*, *Mālatīmādhava*, *Situpālavadha*, *Bhaṭṭikāvya*, *Naiṣadhiya*, *Pañcatantra*, *Kathāsaritsāgara*, works of Rājasekhara etc., or from Jain works like the *Parīṣiṣṭaparvan*. In the Glossary of important words given at the end, we have pointed this out at relevant places, mostly on the basis of Monier-Williams's Sanskrit dictionary. Jinaratna belonged to the great tradition of Jain monks who were well-versed in Sanskrit Kāvya and Śāstric literatures¹⁹, and many of whom were keen to give evidence of this in their writings.

(2) Use of technical terms of Jain philosophy, mythology and dogmatics is another customary feature of the Jain Kāvya and Kathā literatures in Sanskrit, and this characterizes the language of LS. also. Some of these terms are Sanskritizations of originally Prakrit terms.

(3) Use of words and expressions deriving from Prakrit, Apabhraṃśa or Old Gujarati is another feature of LS., which it shares with numerous other Jain works in Sanskrit. In the Glossary, references have been given to Turner's dictionary of Indo-Aryan languages in the case of the words of New Indo-Aryan sources, and parallels from Gujarati have been also pointed out. Many of the idioms and proverbs also referred to above derive from Apabhraṃśa or Old Gujarati. Several proper names (e.g. Jasaravi, Jasāditya, Devadīna, Devaḍa, Vaggada, Dehaḍa, Somaḍi, Rannaḍi, and several names in the list given at IV 57-64) are Prakritic. Of course most of such material of Prakritic or New Indo-Aryan origin appears in a Sanskrit garb. This is true also of the un-Sanskritic causals like *vācāpay* - XIV 312), *vandāpay* - (XXI 25), *vardhāpay* -, *śulkāpay* - (VI 93), *śikṣāpay* - etc. which are back-formations from MIA. causals in *āv*-. There are numerous cases of translation-loans or calques from Old Gujarati. It should be observed however, that on the scale of using vernacularized Sanskrit LR. is considerably lower than say, the Jain Sanskrit Prabhandhas or the Sanskrit works of the authors like Śubhaṣilaganin.

19. LS. has numerous passages indicative of its author's knowledge of Arthaśāstra, Nimitta-śāstra, Śakuna, Niti, Darśanas etc.

लीलावती - सारः

जिनरत्नसूरि-कृतः

जिनेश्वरसूरि-विरचित-निर्वाणलीलावती-महाकथेतिवृत्तोद्धारात्मकः

लीलावतीसारः

प्रथम उत्साहः

× × × के लीलासङ्गसङ्गिपादाभुजन्मने ।

नमोऽमरालीशसेव्यात्मने × × × × × ॥१

वर्धमानप्रभोः पादास्तादृगौन्नत्यशालिनः ।

मोक्षाचलारोहि × × × × × अये ॥२

द्वाविंशतेजिनेन्द्राणां गावः पान्तु रवेरिव ।

× × × × × यो वासरसङ्गताः ॥३

[पृ]थिवीवसुभूत्यादिनन्दन × × × × × ।

[श्रीगौत]मगणेन्द्राय सुधर्मास्वामिने नमः ॥४

श्रीवर्धमानः × × × × × चन्द्रोभयः ।

श्रीजिनवल्लभः प्रभुः जिनादि × पृणत्वमी ॥५

यद्भक्त्या प्राप्तमहिमाणिमद्विरस(?) × × × × ।

× × × × × समासत्या × × × × ॥६

× × × × × प्रकाणि × × × [जिन]वल्लभाः ।

सुधाकिरो गिरो जैनेश्वर्यो ज्योत्स्नाप्र × × दाम् ॥७

निर्वाणलीलावती च कथेय × × मातिगा ।

× × × सा मनागु ज्ञातवर्णना नारूपमेधसा ॥८

जिनेश्वरगुरोस्तस्य प्रसादास्पदमन्तिपम् (?) ।

जिनेश्वरगुरुपञ्चकथायां तन्ममादरः ॥९

श्रीनिर्वाणलीलावत्यास्तथाऽपूर्वरसाम्बुधेः ।

कथामात्रसुधापानं विबुधैः कैश्चिदिष्यते ॥१०

गदकुमहसिद्धयर्थं सिद्धयर्थं च परात्मनोः ।
 लीलावतीकथासारः सादरं रच्यते मया ॥११
 सारोद्धारः श्रीतिलकमञ्जरीदेवैर्धैः कृतः ।
 तेन तत्रानुजानन्तु नावजानन्तु सत्तमाः ॥१२
 वर्णनादि विनाऽप्येषा सहृदो रमयिष्यति ।
 ××नान्त×सौन्दर्यं यदुपाधि विना स्फुरेत् ॥१३
 महीयोऽदः कथावृत्तं लघीयस्यत्र गायति (?) ।
 करी गिरीन्द्रकल्पोऽपि संक्रामेन्मु × (मंद?)रोदरे ॥१४
 नानाभणितिभङ्गीभिः सारेयं सर्वथा कथा ।
 नाग्निं त×××स्य सारो मूलं प्रकीर्त्यते ॥१५
 षडैध सुपतिपदैः पान्थैर्वैदर्भवर्मनि ।
 सुखात् कथासुधास्वादः सदस्यानां विधास्यते ॥१६
 ब्राह्मणादेव सभ्यानां सुश्रूषावृद्धिर्भूषणम् ।
 लीलावत्याः पिण्डतोऽर्थः सितापिण्ड इवोच्यते ॥१७

*

कोशाम्यां विजयादिसेननृपतिः काम्योत्तमाङ्ग किल
 श्रेष्ठिश्रीसचिवौ पुरन्दरजयस्पृक्षसासनौ दोर्लभे ।
 शूरश्चापि पुरोहितो हृदयभूः सौभाग्यभङ्ग्याऽदभुता-
 धःकायो धनदेवसार्थग इमे श्रीमत्सुधर्मप्रभोः ॥१८
 पादाम्भोरुहि रामदेवचरिताद्याकर्ण्य दीक्षाजुषः
 सौधर्मे त्रिदशा बभूवु यः ।
 ते श्रीसिहनृपादितामुपगताः श्रीनेमितीर्थेऽसिधन्
 संक्षिप्येति कथाङ्गनाङ्गभणितिर्विस्तार्यते श्रूयताम् ॥१९॥ युग्मम्

*

ओङ्कार इव मन्त्राणामक्षराणां त्वकारवत् ।
 द्वीमानामादिमो द्वीपो जम्बूद्वीपोऽस्ति विश्रुतः ॥२०
 तस्यानादेरपि सप्तवर्षस्याभाति भारतम् ।
 वर्षं परिवृत्तं षड्भिः खण्डैर्वर्षमिवर्तुभिः ॥२१

तत्रापि मध्वमे सर्वोत्तमे खण्डे वसन्तवत् ।
 पुष्प × × × × दिनरत्नविकासम् ॥२२
 श्रीमगधाजनपदः पदमर्द्धमुत्तसम्पदम् ।
 तत्र सौधर्मेकस्य करुणामपि लुभति ॥२३
 तत्र राजगृहं नाम पुरं देवकुलाकुलम् ।
 श्रीसौधर्मावतंसस्य लीलां कर्षति लीलाया ॥२४
 तस्मिन् पृथ्वीसहस्राक्ष इक्ष्वाकुकुलभूषणम् ।
 जयी श्रीजयधर्मारुह्यः प्राज्यं साम्राज्यमन्वगात् ॥२५
 जैनधर्मं स यो×(?)यै दधौ जातु कराभुजे ।
 हृत्पञ्चतश्चतं नित्यं नाभुञ्जत् परमात्मवत् ॥२६
 शीलशालीन्यकौलीन्यभाग्यसौभाग्यसेवधिः ।
 देवी पद्मावती तस्य शचीपदमशिश्रियत् ॥२७
 जिनं तदर्चनार्थं नु पतिं च हृदि साऽवहत् ।
 समीचीनं त×(?)त्सूत्र शीलकपूर्वसौरभम् ॥२८
 तां च साम्राज्यलक्ष्मीं च भुञ्जानस्य यथौचिति ।
 घना दिनास्तस्य राज्ञो ययुरेकनिमेषवत् ॥२९
 अथान्यदा चन्द्रशालां भग्ययन्ती मुखेन्दुना ।
 सा देवी सप्तीबाराऽऽरोहदद्रुन्दुं पुराश्रियम् ॥३०
 वीक्षमाणा सुधावृष्टिं दृशोः सा च पुराश्रियम् ।
 कापि हर्म्यतले स्तन्यं धयन्तं स्वं स्तनन्धयम् ॥३१
 बुवाणां मम्मनालापैः खेलयन्तीमनेकधा ।
 कालिचत् कुलबधूं दृष्ट्वा मनस्वेकमचिन्तयत् ॥३२॥ सुभम्
 'धन्याऽसौ कृतपुण्या च भाग्यसौभाग्यययधि ।
 देवमङ्गे निजं बालं मत्स×(?)मिव पश्यति ॥३३
 जीवतात् पतिराचन्द्रं सौभाग्यं सर्वतोऽस्तु च ।
 परं जीवमृत्तिकेय सुपुत्रेण विनाऽङ्गना ॥३४
 रूपं मनाग् हस्त्येष मातुर्वसे सु सर्वतः ।
 जगद्वसे रसपुष्पाशुर्वसे कोविगुणं पुनः ॥३५

या स्वं पतिं च गोत्रं च सनाथयति सूनुना ।
 योषितः पुरतस्तस्याः कास्तु चिन्तामणिर्दृषत् (?) ॥३६॥
 अहमेका त्वधन्यानां धुरीणा रीणभाग्यिका ।
 इति याऽद्यापि सत्पुत्रोत्सवश्रीणां न भाजनम् ॥३७॥
 इति चिन्ताचान्तचित्ताऽवरुह सहसा ततः ।
 ततः पद्मावतीदेवी ममज्जारतिसागरे ॥३८॥
 कुलवध्वा तथैवात्तमना इव न देव्यसौ ।
 किञ्चिन्नियुङ्क्ते भुङ्क्ते वा वक्ति वा विविनक्ति वा ॥३९॥
 तां तथाऽवेत्य नृपतिर्जयधर्मोऽतिवेगतः ।
 तत्समीपमवापत् तत्प्रेमदाग्नेव कर्पणात् ॥४०॥
 सोऽथ देव्या स्वयं दत्ते सिंहासने निषेदिवान् ।
 तां पप्रच्छारतेर्वीजं प्रेमपिच्छिलया गिरा ॥४१॥
 ततो मन्दाक्षमन्दाक्षी बाष्पाविलविलोचना ।
 साऽब्रूत फल्ये स्वाकृतं यथाभूतं सुपूतवाक् ॥४२॥
 राजा तदुःखसङ्क्रान्त्या तदैकात्म्यमिव ब्रुवन् ।
 अप्राक्षीन् ज्ञानिनो देव्याः पुत्रायोपायमादरात् ॥४३॥
 ततः कोऽपि किमप्युचे सुबुद्धिर्मन्यथार्हतः ।
 जिनशासनयक्षार्चामवादीत् सार्वकामिकीम् ॥४४॥
 महाराजोऽथ राज्ञी च स्वयं सौधेऽर्हदर्वचनम् ।
 प्रारेभाते महद्वर्गाऽर्हज्जितौ स्मररती इव ॥४५॥
 तथा पुरस्थचैत्येषु श्रीशासनसुरेषु च ।
 सपर्यां मन्त्रिणां वयैस्तावचीकरतां मुदा ॥४६॥
 अथामेयभागधेयाकृष्टो न्वादिमकल्पतः ।
 देवः कश्चिदवातारीत् श्रीदेव्या उदरान्तरे ॥४७॥
 तद्वाहनमिव महासिंहमुत्पुच्छनोच्छ्रितम् ।
 सौम्यं स्वास्ये प्रविशन्तं स्वप्ने प्रैक्षिष्ट देव्यसौ ॥४८॥
 तं सिंहं महास्वप्नं राजसिंहाय भूभुजे ।
 देवी निवेदयामास शोभते तुल्यसङ्गमः ॥४९॥

देवि सिंह इवाधृष्यः क्रमविक्रमवांस्तव ।
 पुत्रो भावीति सुफलश्रिया तां सच्चकार सः ॥५०॥
 उदञ्चदुच्चरोमाञ्चत्रुटत्कञ्चुकबन्धना ।
 राज्ञी व्यज्ञापयद्राज्ञे स्तादेवं देववैभवात् ॥५१॥
 ततो राज्ञाभ्यनुज्ञाता मुदिता सौधमागता ।
 पद्मावती निधिमिव तं गर्भमवहन् मुदा ॥५२॥
 यथा यथाऽवृधदगर्भः पद्मावत्यास्तथा तथा ।
 सोभाग्याद्यवृधत्तत्राप्यहो तस्य स्वप्न्यता ॥५३॥
 स्वावुदेप्यति प्राची प्रभापूरमिवाद्भुतम् ।
 तृतीये मासि विभराञ्चक्रेऽसाविति दोहदम् ॥५४॥
 सपर्यां जिनतीर्थानां गुरुणां प्रतिलाभनाम् ।
 वात्सर्यं बान्धवानां च भीतानामभयप्रदाम् ॥५५॥
 अमारिधोपणादानं शुद्धसिद्धान्तपूजनम् ।
 चिकित्सनं रोगिणां च सर्वदर्शनगौरवम् ॥५६॥
 दीनहीनान्धपङ्गूनां दयादानं च सर्वतः ।
 मोक्षणं बन्दिबद्धानां सा कारयितुमैहत ॥५७॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 राज्ञो विज्ञप्तिमात्रेण तत्तथा समपद्यत ।
 कल्पद्रुमे हि स्वाधीने दुःपूरं किं महात्मनाम् ॥५८॥
 अथ प्रीत्येव पूर्णेषु मासेषु दिवसेषु च ।
 ग्रहेष्वत्युच्चसंस्थेषु विमले च दिग्म्बरे ॥५९॥
 सिंहीव सिंहशिशुकं प्राची वा हिमरोचिषम् ।
 सुखात् पद्मावती देवी शुभेऽहि सुषुप्ते सुतम् ॥६०॥ युग्मम्
 ततः काचित् स्तनभरात् श्रोणीबिम्बभरात् परा ।
 काचिन्मन्दगतितया परिष्कारभरात् परा ॥६१॥
 हर्षबाष्पप्लुताक्षाऽन्या हर्षग्रहिलिता परा ।
 हारस्खलप्लुताऽन्या नाशकद्वेदयितुं नृपम् ॥६२॥ युग्मम्
 प्रियंवदा तु लघ्वङ्गी मनःप्रयनवेगतः ।
 श्रीमत्पद्मावतीपुत्रजन्मनाऽवर्धयत् प्रभुम् ॥६३॥

स्वर्णलक्षप्रदानेन नृपोऽप्येतामवर्धयत् ।
तादृग्दर्शयन् राजभिर्नेति दुष्कम् ॥६४
अथ प्रगे नृपादेशान् नृपागारे पुरेऽमितः ।
नियुक्तैः कारयाञ्चक्रे पुत्रजन्ममहोत्सवः ॥६५
तथाहि—

नृत्यद्वन्द्वनमालिकं प्रपठितानुत्तालवैतालिकं
व्यालोलत्सुममालिकं नरिनृतद्रोपाङ्गनाबालिकम् ।
गन्धाम्भःपरिपिक्तभूमहिलिकं नालोलच्छत्केलिकं
भास्वत्तोरणतापनीयतलिकं मङ्गल्यकुम्भालिकम् ॥६६
उद्यत्कौशलिकं प्रपूर्णरयिकं काश्मीरसिक्तालिकं
द्वारि द्वारि समुलसत्कदलिकं कस्तूरिकाचर्यालिकम् ।
नानाश्चर्यसोम्यतीतजनताचेतःसरःपालिकं
चक्रे राजगृहे गृहे च नृपतेः स्वःकरुणमाकालिकम् ॥६७॥ युग्मम्

इत्युत्सवै राजगृहे मुन्मये द्वादशेऽहनि ।
नृपतिर्बन्धवान् पौरान् प्राश्य संवस्य चादरात् ॥६८
मात्रा स्वप्ने सिंहदृष्ट्या राट्सिहोऽयं भविष्यति ।
इति तस्य कुमारस्य सिंह इत्यभिधां व्यधात् ॥६९॥ युग्मम्
ततः श्रीजयधर्मोर्वीभृतो मन्दिरकन्दरे ।
सुखात् पर्यवृधदबालः स केसरिकिशोरवत् ॥७०
धात्रीभिः पञ्चभिः सम्यगेकान्तहितहेतुभिः ।
सोऽपारुयतालाव्यतोच्चैर्धर्मः समितिभिर्यथा ॥७१
क्षणं मूर्ध्नि क्षणं स्कन्धे क्षणं कण्ठे क्षणं हृदि ।
क्षणं बाह्वोः क्षणं पाण्योः क्षणमङ्गुलेऽथ जानुनोः ॥७२
मुहुः पद्मावतीदेवी तमधात् पुष्पदामवत् ।
सर्वभूषाधिकं मेने साऽसुं सर्वाङ्गभूषणम् ॥७३॥ युग्मम्
देव्योऽन्तर्न्यस्य तं बालं सतालं सममाहूयन् ।
स यत्पद्मे ययौ शक्या अप्यग्रे स्वममस्त सः ॥७४

मरीचिवीचिनिमित्ते स रिङ्गन् मणिकुट्टिमे ।
जलक्रीडामिवाभ्यस्यन् मृमाक्षीभिर्निरेक्ष्यत ॥७५
तं धृलीधूसरमहंपूर्विकतोऽङ्गमाप्य तः ।
तद्रजोऽङ्गे लगच्चान्द्रोद्भूतं किल मेनिरे ॥७६
महीन्द्रेर्दृक्तरङ्गस्तं स्नाप्यमानं वहन् हृदि ।
सिंहासनस्थः क्षमाशक्रः शकलीलामधत्त ताम् ॥७७
तमूर्ध्वोभूय हस्ताब्जे स्वर्णवर्णं वहन्नृपः ।
करस्थैर्मकलशस्त्रात्रकारश्रियं दधौ ॥७८
नम्राप्रकायो भ्रमयन्ङ्गुल्याऽसुं स कुट्टिमे ।
लोललुम्बिभरानम्ररम्भास्तम्भरमामधात् ॥७९
धन्यमन्यैः स निन्येऽङ्गमङ्गादवनिनायकैः ।
चक्रवाक इवोर्मीभिः कमलात् कमलान्तरम् ॥८०
बन्धूनां नामधेयानि शिक्ष्यमाणः स कीरवत् ।
ब्रुवाणो मन्मनं पित्रोः धृत्योः पीयूषमक्षिपत् ॥८१
प्रक्ष्वणन्तौ विरेजाते तत्पदोर्विव्यधैरौ ।
जगच्चिन्ताकृष्टिमन्त्रपाठकौ मान्त्रिकाविव ॥८२
चलतोऽस्य हृदि झलञ्जलन्ती च ललन्तिका ।
चकाक्षे कौस्तुभमणिर्गुरारैरिव वक्षसि ॥८३
चलाचले नवमणी कुण्डले तस्य रैजतुः ।
कलादानार्धमायातौ सुरासुरगुरू इव ॥८४
स चूलारत्नचूलाभूद्विव्यरूपमनोरमः ।
सञ्चकासांचकारोच्चैरेपोऽसुरकुमारवत् ॥८५
सलीलं प्राङ्गणभुवि क्रीडित्वा सिंहजावत् ।
अध्यासोह भावित्त्वोत्सङ्गमेव महीभृतः ॥८६
सवयोभिः सरूपैः स कुमारो राटकुमारकैः ।
चिक्रीड सन्दनाक्रीडे जयन्त इव निर्जरैः ॥८७
इत्थं विविधलीलाभिर्बर्धयन् जगतो मुदः ।
वर्धमानोऽनुकमेण स वभूवाष्टवार्धिकः ॥८८

कलाचार्याय नृपतिर्नाम्ना कुशलबुद्धये ।
महीयसोऽस्वेनाध्यापयितुं तमथार्पयत् ॥८९॥
दृष्टमात्राणि शास्त्राणि सोऽध्यैष्ट सकलाः कलाः ।
सञ्जातजातस्मरण इव सन्निभदर्शनात् ॥९०॥

तथाहि—

सपञ्चाङ्गशब्दविद्यासाहित्यान्वीक्षिकीमुखान् ।
सहस्यानपादग्रन्थान्नदीपूरानिवारणवः ॥९१॥
उपायशक्तिषाङ्गुण्यादिकनानाध्वसङ्कुलाम् ।
सोऽलङ्घिष्ट सुदुर्लङ्घां राजनीतिमहाटवीम् ॥९२॥
अष्टोत्तरशतव्याधितमिषैकसहस्ररूक् ।
चक्रे तेन मनःस्थास्नुरायुर्वेदः स्वनामवत् ॥९३॥
चतुर्धाऽभिनयातोद्यवृत्तितूर्यत्रिकादभुतम् ।
गान्धर्ववेदमखिलं सोऽबुधदभरताधिकम् ॥९४॥
यतयातमदावस्थादन्तधातादिदीपकम् ।
विदारुचकार स करिशास्त्रं तच्छास्त्रकारवत् ॥९५॥
नानाविधावर्त्तधाराचिकित्सोमिभिराकुलः ।
तेनाश्वलक्षणाभोधिः कुम्भोद्भववदापये ॥९६॥
नियन्त्रितस्य(?) दशधा राधावेधादिभेदतः ।
सोऽल्लवेदमनिर्वेदं विवेद श्वेतसप्तिवत् ॥९७॥
इत्थं कलाभिः सर्वाभिः संपूर्णः पूर्णिमेन्दुवत् ।
भूषणैरिव च गुणैर्भूष्यते स्म स सर्वतः ॥९८॥
अथाखिलकलावल्लीविलासद्रुमवेक्ष्य तम् ।
उपाध्यायं नृपोऽभ्यर्चत् कल्पद्रुममहोपयन् ॥९९॥
ततो गुणग्रामकलाकलापकमलामयः ।
यशःशशी कुमारस्य समुदज्ज्वलयज्जगत् ॥१००॥
पितृभक्तिर्दया दानं दर्शनार्चनमित्यदः ।
तत्त्वं सत्त्वमिवैतस्य सदाऽपि सहचार्यभूत् ॥१०१॥

विलासिनां कुलगुरोः स्वमित्रस्य मनोभुवः ।
निवस्तुमेप्यतो मन्ये पुरतः प्रत्युपेक्षितुम् ॥१०२॥
तं श्रेयोनिलयं राजतनयं भृशमुन्नतम् ।
प्राविशद्यौवनं लावण्यादिभिः सह साधुभिः ॥१०३॥ युगम्
ततः स्फुरत्केशपाशं तस्य वृत्तोन्नतं शिरः ।
यौवनस्य ययो (?) राजच्छत्रं न्वाभात् सचामरम् ॥१०४॥
तन्मूर्धनालिकेरस्याभितो लम्बे श्रुतीलते ।
स्कन्धावनीस्पृशौ व्यानञ्जतुर्धुम्ननिधि ध्रुवम् ॥१०५॥
तथास्येन्दुः सुवृत्तोऽस्याभूद्यथेक्ष्य हरो ध्रुवम् ।
मुहुर्मूर्धन्यक्षिपत् पाणिं गतां जानन् शिरःकलाम् ॥१०६॥
प्रेक्ष्यतेऽस्योन्नतौ स्कन्धौ नूनं श्रीखण्डपाण्डुरौ ।
स्वेभकुम्भौ विदन् मुष्टौ ययौ दिव्याकुलो हरिः ॥१०७॥
शस्त्रोपनिषदाचार्यौ बाहू तस्यौपजानुकौ ।
जातौ रिपुस्त्रीवैधव्यदीक्षादाने भृशोद्यतौ ॥१०८॥
वक्ष्यतोऽस्याचिरात् पृथ्वीं पुर एवाभवद् भुजौ ।
दोषः पूरयितुं धात्रीवहनव्यसनं किल ॥१०९॥
द्विषत्पुत्र्यः कपाटेषु भग्नेषु तदुरःश्रया ।
मन्येऽपि वन्यसत्त्वानां सुखगम्याः सदाऽभवन् ॥११०॥
असौ कृतिर्वज्रसारस्येति व्यञ्जयितुं ध्रुवम् ।
तन्मध्ये वज्रमध्यस्य महिमानमदर्शयत् ॥१११॥
धीरोऽयं मां धराभाराच्चिरं विश्रमयिष्यति ।
इतीवोपादितौन्नत्यं तत्पदोरादिकच्छपः ॥११२॥
प्रतिष्ठितं यौवनेन कामदेवममुं नवम् ।
का कामिनी नोत्तराऽभून् न्यस्य हृन्निलयेऽर्चितुम् ॥११३॥
स्त्यानो विश्वस्य शृङ्गाररसो वीररसोऽथवा ।
जनैरमान्यसौ लीलावेशमोदभटवपुर्लतः ॥११४॥
अमुं सुभगसीमानमभ्युद्यद्वागसागराः ।
अताडयन् विलासिन्यो दृक्तरङ्गैः समन्ततः ॥११५॥

अभिगन्तुममुं मन्ये क्लिश्यन्तीर्वीक्ष्य कामिनीः ।
 गौर्यामर्धाङ्गसङ्गिन्यामपि न व्यश्रसीन् मृडः ॥११६॥
 लोकोत्तरां रूपभङ्गीं प्रददावस्य यौवनम् ।
 मातापित्रोः पुनरयं वत लोकोत्तरा मुदः ॥११७॥
 इतश्च तत्रैव पुरे जयधर्मप्रभोः सुहृत् ।
 सामन्तो न परं नाग्ना स्थाग्नाऽप्यास्तेऽरिमर्दनः ॥११८॥
 तत्प्रिया कमलमती सतीरत्नशिरोमणिः ।
 भूषणान्यपि भूष्यत्वं निन्यिरे यद्वपुःश्रिया ॥११९॥
 तयोः किल परप्रेमहेमतेजःसमुच्चितः ।
 कलालीलावती लीलावती नाम्ना सुताऽभवत् ॥१२०॥
 यत्पदोः श्रीमतोर्मन्ये सोदरं सरसीरुहम् ।
 तेन जज्ञे तदप्युच्चैः कमलाललितास्पदम् ॥१२१॥
 मृग्यो रम्भाश्च वनतो याचितुं पुरवासिताम् ।
 चकुर्यदीयजंघोर्वोः स्वं भास्वपदां किल ॥१२२॥
 यस्या नामीपुष्करं नु त्रिवलीवेणिसङ्गमः ।
 तत्तटे हृदि वक्षोजौ रतिस्मरसुरालयौ ॥१२३॥
 स्मारे सरसि यद्वक्त्रे सुधाकूप्यौ दृशौ किल ।
 नाशा स्वर्णाब्जमुकुलमोष्ठौ कोकनदे पुनः ॥१२४॥
 यद्दोलंते मनसिजकल्पद्रुमलते इव ।
 पद्मरागमणीशोणौ पाणी तत्पल्लवाविव ॥१२५॥
 नितम्बबिम्बे ललन्तीं वेणीं कज्जलकोमलाम् ।
 चक्षुर्दोषहृते यस्यां विधिनीलपटीं न्वधात् ॥१२६॥
 लोकातिक्रान्तसौभाग्यां भाग्यभङ्गीनिकेतनम् ।
 बाङ्मयातीतलावण्यां सौन्दर्यस्य महास्वनिम् ॥१२७॥
 यां निष्पन्नां विधिर्वीक्ष्य विस्मयस्मेरमानसः ।
 तत्तत्कारणसामग्र्यं स्वहस्तौ चात्यवर्णयत् ॥१२८॥ युग्मम्

यस्या आस्यश्रियोऽयं विरजनवसनं पार्वणश्रीशशाङ्कः

संकासोच्चारणानां सरसि सरसिजश्रेणिरेषाऽक्षिलक्ष्म्याः ।

वेदपुत्रीप्रदीपाग्रत इदममलं काञ्चनं कज्जलाभं

द्राक्षास्त्रजूरपुंक्षुरसमधुसुधाः पाद्यवारीव वाचाम् ॥१२९॥ दशभिः कुलकम्

तां मत्तवारणारूढां प्रौढां लीलावतीं कनीम् ।

कटाक्षपुष्पैरर्चन्तीं राजमार्गमितस्ततः ॥१३०॥

जगज्जेतुं पुनर्मन्ये नवीनावतरः स्मरः ।

श्रीमत्तवारणारूढो राजपटीं प्रचेलिवान् ॥१३१॥

कुमारसिंहः श्रीसिंहकुमारः प्रैक्षताञ्जसा ।

सा च तं साञ्जसं यद्वा तारामैध्यभवत् तयोः ॥१३२॥ त्रिभिर्विशेषकम्

तां कन्यादेवतां ध्यायन् राजपटीं विधाय सः ।

तत्रोन्मनाः समागच्छंस्तं तथैव निरैक्षत ॥१३३॥

कैषा दृष्टिसुधावृष्टिरित्युक्ते राजसूनुना ।

सुबुद्धिरवदद् देव कन्याऽसावारिमर्दनी ॥१३४॥

ततः कुमास्तद्व्यानधाराहारं हृदा वहन् ।

सौधमध्यास्त तां चैकां पुनर्दृष्टुं समैहत ॥१३५॥

लीलावती तु दृष्ट्वा तं कुमारं मारजित्वरम् ।

तेनैव हृतसर्वस्वा किलास्थात् स्तम्भवच्चिरम् ॥१३६॥

ततो गवाक्षादुत्तार्य सा सखीभिः कथञ्चन ।

शून्यशून्याऽत्याकुलाभिः शयनीयमनीयत ॥१३७॥

तत्रापि सा तमेवैकं ध्यायन्ती परमात्मवत् ।

योगिनीव चिरं तस्थौ न पुनः प्राप निर्वृतिम् ॥१३८॥

सखीभिर्मुहुर्मुहुक्ताऽपि सा प्रत्यूचे न किञ्चन ।

ततो धाञ्जुपसृत्योचे किं ते वत्सेऽद्य बाधते ॥१३९॥

ह्रियाऽतिवार्यमाणाऽपि कथञ्चिदवमत्य ताम् ।

राजपुत्री चतुष्कर्णं धाञ्ज्यै स्वाशयमभ्यधात् ॥१४०॥

सिद्धमेतदिति धीरयित्वा तां नृपनन्दनाम् ।

तदैव धात्री तत्पित्रोस्तद्वृत्तान्तमचीकथत् ॥१४१॥

राज्ञ्या कमलमत्या च प्रेर्यमाणोऽरिमर्दनः ।

प्रमनाः प्राभृतैः कान्तैरुपतस्थे महीपतिम् ॥१४२॥

राजन् ! लीलावती नाम कन्या नः कुलजीवितम् ।
 सा श्रीसिंहकुमाराय वराय मु(?) भृशायते ॥१४३॥
 तदिमां कन्यकां शुद्धां श्रीकुमारशिरोमणिः ।
 अलङ्करोतु भवतु योग्ययोगाद् विधिः सुधीः ॥१४४॥
 किञ्च —
 नैमित्तिकगिरा देव कुमारायेयमेधिता ।
 स्वन्यासमिव तत्स्वामी स्वीकरोतु ममाङ्गजाम् ॥१४५॥
 पद्मावत्यनुमत्याऽथ स्वीकृते तत्करग्रहे ।
 दैवशो प्रचले वीवाहसुलग्नमवनीभुजा ॥१४६॥
 तेनोचे राधपञ्चम्यामास्ते गुरुः पुनर्वसौ ।
 वीवाहं मिथुनं लग्नं मिथुनोदयलग्नकः ॥१४७॥
 ततः श्रीजयधर्मोर्वीभृताऽभाष्यरिमर्दनः ।
 इतोऽष्टमेऽहि वीवाहे प्रयतेथा यथाविधि ॥१४८॥

ततश्च—

नानाव्यञ्जनतेमनान्नरचनाश्लिष्यत्परीवारकं

प्राक्सौवर्णिकघट्यमानकनकं प्रक्रीतगन्धांशुकम् ।

आहूताखिलमित्रगोत्रिककुलं नित्योच्छलन्मङ्गलं

जज्ञे राजकुलं द्वयोरपि तयोः कार्यावलीव्याकुलम् ॥१४९॥

भूयोगौरवभोज्यमानजनता विस्तार्यमाणोत्सवा

धूलीभक्तविधौ प्रहीणकविधौ ताम्बूलदानोद्धुराः ।

मङ्गल्यस्त्र्युपकल्पततद्वरवधूसद्वर्णकोद्वर्णकाः

श्रीवैवाहिकवासराः समभवन् कौतूहलौज्जास्वराः ॥१५०॥

स्नातालपित्तविभूषितामलपटप्रावारिकन्यावरः

श्रीमातापितृवन्धुयुक्तशिविकारुढोत्सवायद्वरः ।

वेद्यतर्वरवध्वनुष्ठितपरिज्योतिश्चतुर्भङ्गलः

कन्यातातवरप्रदत्तकनकाद्याश्चरितस्वर्द्रुमः ॥

श्रीमत्सिंहवरास्मिर्दनभुवोर्भ्रजे विवाहोत्सवः ॥१५१॥

आनन्दैकमयः सुधारसमयः कर्पूरपारीमयः

सर्वस्वर्णमयः कुतूहलमयः कल्याणमालामयः ।

पुण्योत्कर्षमयः सुमङ्गलमयः सल्लास्यलीलामयः

संपूर्णः सुनयः सुखाद्वयमयः पाणिग्रहः श्रीमयः ॥१५२॥

ततश्च —

पद्मावती कमलावत्यादिकेऽन्तःपुरीजने ।

परिभ्रम्य परिभ्रम्य नृत्यमानेऽतिनिर्भरम् ॥१५३॥

सुधवाभिस्तारतारं गीयमाने समन्ततः ।

सुधाधाराधरे श्रुत्योर्नानाधवलमङ्गले ॥१५४॥

भट्टश्रेष्ठे पठत्यग्रे स्फुरति प्रेक्षणीयके ।

शिविकारत्नमारुढौ सुराविव वधूवरौ ॥१५५॥

विमानितविमानश्चि सत्प्रावेशिकमङ्गलम् ।

राज्ञः सौधं प्राविशतां हृत्सौधं तु मुददभुतौ ॥१५६॥ चतुर्भिः कलाप

वीक्ष्याऽस्मिर्दनेनेत्थं तत्पुण्या सम्प्रदानितम् ।

नृपस्तेनैव तूर्येण युवराजश्चियाऽच्येयत् ॥१५७॥

ततः सिंहकुमाराय स्ववध्वै च पृथक् पृथक् ।

ससर्वद्वि परीवारं प्रासादमददान् नृपः ॥१५८॥

तत्र चित्रैः सद्विलासैर्विलासिजनवल्लभैः ।

लीलावत्या सह सिंहकुमारोऽरस्त निर्भरम् ॥१५९॥

तथा हि —

कदाचित् कामशास्त्राणि नीतिशास्त्राणि कर्हिचित् ।

कदाचित् धर्मशास्त्राणि तावाकर्णयतां मुदा ॥१६०॥

प्रश्नोत्तरैश्चलद् विन्दुव्यस्ताव्यस्तादिभेदिभिः ।

कदाचित् तौ मिथोऽदत्तां स्वस्वप्रातिभवैभवम् ॥१६१॥

समस्यापूरणैः काव्यकरणैः कोष्ठपूरणैः ।

तौ मिथश्चक्रतुर्जातु लाभनप्रतिलाभने ॥१६२॥

वापीसरःस्रवन्तीषु द्विधा कमलसद्मसु ।

व्यात्युक्ष्या जातिमौ कामद्रुमं न्यसिचतां मिथः ॥१६३॥

धातुमातुकलापूर्णं विपञ्चीपञ्चमामृतम् ।

सुधाभुग्दुर्लभं जातु तौ मिथः पर्यपीप्यताम् ॥१६४॥

कदाचिन्मूर्छनाग्रामस्वरतानवितानितम् ।
 तारां धृत्वा मिथो गीतं पर्यंक्षेतामिमौ मुदा ॥१६५
 नानापुष्पैः स्वयं दृढा भूषा न्यस्य तनौ मिथः ।
 स्वस्वदैवतपूजाभिस्तौ निर्वृतिमवापतुः ॥१६६
 आश्लेषादि पणीकृत्य कृत्यविद् द्यतलीलया ।
 गाढाश्लेषादि वैदुष्यमसावध्यापयद् वधूम् ॥१६७
 शिशिक्षिषु इमौ मन्ये रूपान्तरविकुर्वणाम् ।
 पत्रच्छेद्ये च चित्रे च मिथोरूपं प्रचक्रतुः ॥१६८
 अन्यदा च —
 स्वामिन् कीर्येव कन्यान्तःपुरपञ्जरमग्नया ।
 न मया प्रैक्षि पूःशोभा तां दिदृक्षे त्वया सह ॥१६९
 लीलावत्येति विज्ञप्तश्चतुरङ्गचमूवृतः ।
 औपवाह्यगजारूढः कुमारः प्रियया सह ॥१७०
 प्रतिहट्टं प्रतिमठं प्रतिदेवकुलं पुरम् ।
 प्रदर्शयन् स्वयं पत्न्यै तामसौ मुन्मयी व्यधात् ॥१७१॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 अन्यदा बहिरुद्याने स तथैव प्रियासखः ।
 समीक्ष्य रहसि लतामण्डपानकृतार्थयत् ॥१७२
 किं बहुना —
 सहयानं सहस्थानं सहपानं सहाशनम् ।
 सहस्वापः सहबोधो यद्वैक्यमभवत् तयोः ॥१७३
 इति लीलाशतैर्लीलावतीं सत्याभिधां सृजन् ।
 पराक्रमात् सत्क्रमाच्च स्वं नाम च यथार्थयत् ॥१७४
 दुष्टानां निग्रहाच्छिष्टानुग्रहाद् युवराजताम् ।
 पञ्चधा विषयास्वादात् सम्पदं च कृतार्थयन् ॥१७५
 नित्यं श्रीजयधर्मभूपतिलकश्रीशासनोत्तंसितः
 पद्मावत्यनघाद्विपद्मरजसा संश्लिष्टभालस्थलः ।
 सम्यगन्यायधुराधुरन्धरमणिः सालस्य संघाविधा
 सिंहः सिंह इहा(ः)त्यगात् शरदः स्फायन्मुदः प्राज्यशः ॥१७६॥

—त्रिभिर्विशेषकम्

अथान्यदा जयधर्मभूपो यामेऽन्तिमे निशः ।
 प्रतिबुद्धोऽन्तिमवयोऽवस्थोचितमचिन्तयत् ॥१७७
 मया त्राता पैतृकी भूरजिता च ततोऽधिका ।
 नीत्या द्विगुणिताः कोशाः प्रजावत् पालिताः प्रजाः ॥१७८
 सुहृदः सम्पदं नीता मूर्ध्नि दत्तं पदं द्विषाम् ।
 उद्धृता दीनहीनाद्या याचका दायकीकृताः ॥१७९
 यशोभिः सुरमीचके सागरावधि भूतलम् ।
 भुक्तं निष्कण्टकं राज्यं दीर्घमायुनिषेवितम् ॥१८०
 तदेवमैहिकं कर्म मया चक्रे समन्ततः ।
 पारत्रिकं न चेच्चक्रे न चक्रे तर्हि किञ्चन ॥१८१
 तदत्र कवचहरे कुमारे सिंहनामनि ।
 मुदा निधाय भूभारं शिक्षासारं प्रदाय च ॥१८२
 परलोकहितं कर्तुं साम्प्रतं मम साम्प्रतम् ।
 कुमारै राज्यधुर्येऽपि धिग् ये विषयतृष्णजः ॥१८३॥ युग्मम्
 इत्थं विचिन्त्य प्रत्युषेऽरिमर्दनपुरःसरैः ।
 सामन्तैः सूक्ष्मबुद्ध्याद्यैः सहामात्यैर्विचार्य च ॥१८४
 राज्ञा सिंहकुमारस्य कुमारस्य पराक्रमैः ।
 राज्याभिषेको रचयाञ्चक्रे चक्रे भयं द्विषाम् ॥१८५॥ युग्मम्
 बाह्यं प्रदाय सर्वस्वमन्तःसर्वस्वदत्तसया ।
 पिता श्रीसिंहराजायानुशास्तिमददादिति ॥१८६
 सौजन्यनिर्मितिर्मेरोः सान्त्याम्भोधेर्वितानना ।
 स्वावृत्कृ(ः)तिः सुधायाः सा यच्छिक्षा सुधियस्तव ॥१८७
 तथापि कल्पमात्रेण मात्रया किञ्चिदुच्यते ।
 कृतकृत्या अपि सन्तो न कल्पमतिरयन्ति यत् ॥१८८
 न्यायाम्बुदेन विध्याप्यो भुव्यन्यायदवानलः ।
 येनोल्लसन्ति परतस्त्वद्देशे लक्ष्मिवल्लयः ॥१८९
 अन्यथाऽयं राजकुलवातेन स्वैरचारतः ।
 राज्यं प्रजाश्च देशं च भस्मसात् कुरुते क्षणात् ॥१९०

सूक्ष्मबुद्धिसुबुद्ध्यादि निवेश्य मन्त्रिमण्डलम् ।
 येन तन्मन्त्रशक्त्या स्यान्निदोषं तव मण्डलम् ॥१९१॥
 राज्ये पुरे च धर्मे च ये स्युः केचन कण्टकाः ।
 त्याज्यास्ते दूरतो येन स्यात् तेषां सुखसेव्यता ॥१९२॥
 षड्दर्शनी रक्षणीया निर्वाधा यदियं मिथः ।
 स्वस्वपुण्योपार्जनातः पडंशं ते प्रयच्छति ॥१९३॥
 अक्षाणां चान्तरारीणामपि षट्कं वशं नय ।
 तज्जयैर्द्वादशात्माऽस्तु प्रतापस्तेऽति भास्वरः ॥१९४॥
 इति राजपथे सम्यग् गच्छतस्ते महीपते ।
 भविष्यत्यत्र चामुत्र शिवश्रीरुत्तरोत्तरा ॥१९५॥
 नेत्रपात्रैः कर्णपुटैरिति शिक्षा सुधामसौ ।
 पिवन्नुदञ्जलि पितुर्मुदद्वैतं वतातनोत् ॥१९६॥
 पुत्रोपरोधेन राज्यपरिपन्थनया विना ।
 दीक्षोन्मना अप्यथास्थाद् राङ्गगृहेऽहानि कत्यपि ॥१९७॥
 अथोपचितसप्ताङ्गं प्रवहद्वा ननिर्हरम् ।
 राजसिंहः सिंहराजो वतावद् राज्यकुञ्जरम् ॥१९८॥
 प्रशासति महीं तत्र स्वसेवक इवाम्बुदः ।
 गर्जेन् श्रुतिमुधासारं समये नमत्यवर्तत ॥१९९॥
 परस्परस्पर्धयेव विश्रुत्यः फलसम्पदम् ।
 अहम्पूर्विकया सर्वाप्यध्यस्तमुपतस्थिरे ॥२००॥
 अगण्यस्त्वनसन्ताना वृद्धिमन्तः पदं श्रियः ।
 समुद्रास्तस्य मर्यादां नातिजम्पुर्जनाः क्वचित् ॥२०१॥
 साधुबन्धूकृताशेषजगतोऽमुष्य सीमनि ।
 दस्यवो नोभयेऽप्यासन् देशनोर्व्यामिवाहृतः ॥२०२॥
 न तप्तं वातमपि हि सहते स्म स्वमण्डले ।
 इतीहान्तकनासीरं दुर्भिक्षं जृम्भतां कथम् ॥२०३॥
 विप्वग् निवारिताशेषभारिप्रभृतिपाप्मनः ।
 तस्योर्व्यामानशो मारिर्नावकाशं मनागपि ॥२०४॥

तस्मिन् विजयमाने श्रीदोषज्ञैकशिरोमणौ ।
 सातङ्का इव चातङ्का निरक्षयन्त न तदभुवि ॥२०५॥
 नीरुजः पूर्णभोगायुर्भोगिनश्चाकुतोभयाः ।
 जनास्तदभुवि युगलधर्मिरूपा इवाशुभन् ॥२०६॥
 धर्मं स्वविद्विषं तस्य नित्यं पार्श्वकवर्तिनम् ।
 अधर्मो ध्रुवमाकर्ण्य प्राचरन्नास्य नीवृति ॥२०७॥
 अवस्थितश्रियं स्फायच्छीरमर्त्योपिभोगदाम् ।
 मर्त्योमर्त्योपभोग्या च विजिग्ये दिवमस्य भूः ॥२०८॥
 प्रतापेनैव नमति सर्वतो राजमण्डले ।
 कुलवृद्धेव पूज्याऽस्य चतुरङ्गा चमूरभूत ॥२०९॥
 किं बह्वक्तैस्तथा तत्र राज्ञि राज्याणवोऽवृधत् ।
 यथाऽत्र जैवातृकाः श्रीश्रीधराः कोटिशो बभूवुः ॥२१०॥
 अन्यदाकस्मिकातङ्काज्जयधर्ममहीपतेः ।
 विधोर्विधुन्तुदग्रासादिवाभूदत्यपाटवम् ॥२११॥
 ततोऽतिसम्भ्रमभरात्याकुलीभूतचेतसः ।
 सहसा सिंहभूपाद्याः पितुरन्तिकमासदन् ॥२१२॥
 सद्यः सिंहनृपाहूताः पितुरारोग्यहेतवे ।
 वैद्या नैमित्तिकाः सर्वे धर्मं जीवालुमूचिरे ॥२१३॥
 अश्रान्तबाष्पवृष्ट्याऽथ पङ्किलीकृतमृतलः ।
 सिंहभूपोऽवदद् देवतीर्थे पादोऽवधार्यताम् ॥२१४॥
 ततः श्रीजयधर्मेचि धर्मतत्त्वविशारदः ।
 विशांपते शृणु धर्मरहस्यं सद्गुरुदितम् ॥२१५॥
 रागद्वेषविनिर्मुक्तो ब्रह्मचारी जितेन्द्रियः ।
 सर्वसत्त्वहितोद्युक्तस्तीर्थमात्मैव देहिनः ॥२१६॥
 मलमङ्गाश्रितं तोयैः शोधयन्ति कुबुद्धयः ।
 तीर्थे जीवाश्रितं पापं ध्यानाम्भोभिर्निवर्तते ॥२१७॥

तदत्रैव स्थितो वत्स ध्यानधाराभिरात्मनः ।
 कलमपं क्षपयिष्यामि कतकैर्जलपङ्कवत् ॥२१८
 पद्मावतीं पद्ममुखीं सहयानैकमानसाम् ।
 जयधर्मेऽवदत् साधिव निशामय परं रहः ॥२१९
 सत्त्वा विभिन्नकर्माणो विभिन्नगतिगामिनः ।
 अज्ञानिनां ततः सौम्ये सहयानकथा वृथा ॥२२०
 ज्ञानदानाभयदानतपोध्याननिषण्णया ।
 अखिन्नया ततः स्थेयं यावदायुर्महासति ॥२२१
 वत्स त्वयाऽप्यस्मदर्शमत्र राजगृहे पुरे ।
 ज्ञानदानाभयदाने प्रवर्त्ये प्रतिवासरम् ॥२२२
 इति पद्मावतीं पुत्रं चानुशिष्य स शस्यधीः ।
 पुरान्तर्वर्तितीर्थानां महापूजां विधाय च ॥२२३
 पद्मावतीं च पुत्रं च सामन्तान् सचिवान् जनान् ।
 परिवारं च परितः क्षमयित्वा क्षमानिधिः ॥२२४
 सद्यः पद्मासनासीनः परमेष्ठ्यैकमानसः ।
 शुभध्यानाच्छुभगतिं प्रययौ नृपशेखरः ॥२२५॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 ततः शोकानलोत्प्लुतं तद्ध्रमैः पूर्णदृक् किल ।
 हाहाकारमुखं साश्रु जज्ञे राजगृहं पुरम् ॥२२६
 अथ सम्बोध्य तत्सर्वं सद्यः सर्वसहापतिः ।
 विदधे पितृकार्याणि बाष्पानुपायितेक्षणः ॥२२७
 ततोऽमात्यगिरा शोक महाशल्यविशलयया ।
 विशोकः सिंहनृपती रामवद्राज्यमन्वशात् ॥२२८
 समृद्धविषयग्रामपुरसौन्दर्यशालिनीम् ।
 पुष्पितानेकविपिनचित्रपट्टपटावृताम् ॥२२९
 विक्राम्भोरुहवनविकस्वरविलोचनाम् ।
 नानारूपपत्रवल्लीवितानशिखरिस्तनीम् ॥२३०
 पतिप्रेमभराद्वैतपरिपूतमनोगुहाम् ।
 परस्परहिताधानात् सापत्न्यपरिहारिणीम् ॥२३१

लीलावतीं च पृथ्वीं च मिथः सारूप्यधारिणीम् ।
 यथावसरमेवासौ बुभुजे सिंहभूपतिः ॥२३२॥ चतुर्भिश्च कुलकम्
 अथ पृथ्वी रत्नगर्भाऽसूत रत्नानि सर्वतः ।
 लीलावत्यपि पुरत्नगर्भा समुदपद्यत ॥२३३
 ततः समुद्भूतपूतदोहदा पूर्णदोहदा ।
 सुषुवे सा पौर्णमासी निशाकरमिवाङ्गजम् ॥२३४
 तस्य मात्रा स्फुरत्पद्मकेसरस्वप्नदर्शनात् ।
 पद्मकेसर इत्याख्यां शुभेऽहि विदधे पिता ॥२३५
 स राजमन्दिरे कल्पद्रुमवन् मेरुकन्दरे ।
 प्रवर्धमानः क्रमेण जग्राह सकलाः कलाः ॥२३६
 ततः कलावन्तममुं पिता युक्तमयोजयत् ।
 यौवराज्यश्रिया पद्मश्रिया च नृपकन्यया ॥२३७
 सिंहक्षोणिपतेः परेद्यवि दिवि इयामान्त्ययामे पुरः
 प्रातर्मङ्गलपाठघनेहसि दृशां दृश्येतरः कश्चन ॥
 भद्राम्भोधरसोदरध्वनिभरव्याप्तास्त्रिलाशाम्बरोऽ-
 पाठीत् पाठकसत्तमः श्रुतिपुटीपेषूषयूषं वचः ॥२३८
 देवाकर्णय कर्णतर्णकमनोधेनुस्तनाश्लेषतो
 राज्यश्रीरिति कामकामसुरमी द्वाघण्टमायुर्वलम् ।
 भारोभ्यं च निरन्तरं प्रतिपदं निर्व्यापदः सम्पदः
 सर्वं प्राग्भवगूढरूढसुकृतस्वःशास्त्रिनस्ताण्डवम् ॥२३९
 येत्वेतेन विनाकृताः कृतमहापाप्मोदयान्नारका-
 स्तिर्यञ्चो य इमे च ये च मनुजा ये चापरे निर्जराः ।
 ते सर्वेऽपि हि दुःखदावदहनज्वालावलीविह्वला-
 स्तच्छींसिहर्त्सिह धर्मसुहृदा सौहार्दमुज्जृम्भय ॥२४०
 येनैव राज्यसुखतोऽप्यमुतो वरिष्ठामानन्दचिह्नहरिभिः परितः परीताम् ।
 निःश्रेयसाह्वयमहापुरराज्यलक्ष्मीं पाणौ निवेशयति ते वसुधासुधांशो ॥२४१
 इत्युज्जितं पठितवान् प्रतिनादभङ्गया दिग्देवताभिरभितोऽप्यनुमोद्यमानः ।
 कश्चिद्विपश्चिदधिभुक्षिदशस्तिरोभूद्गणमानसेऽदभुतसुरः पुनराविरासीत् ॥२४२

अथ पाठपथप्रष्टः प्रातर्मङ्गलपाठकैः ।
 भूपण्डस्य पुरः पेटे प्रातर्मङ्गलमुज्ज्वलम् ॥२४३॥
 ततस्ते भूमजा पृष्टाः केनाद्य पठितं पुरः ।
 ध्वनिनाश्रुतपूर्वेणानुध्वानितदिगम्बरम् ॥२४४॥
 तेऽप्युचुः श्रुतमस्माभिस्तद्विषयध्वनिडम्बरम् ।
 निष्पुण्यकैरिव निधिस्तद्वक्ता नैक्षि कश्चन ॥२४५॥
 ततो दध्यौ नृपो मन्ये केनचिद् धर्मबन्धुना ।
 दिव्येन मत्प्रबोधाय पेटे धर्म्यमिदं वचः ॥२४६॥
 परीक्ष्य तद्धर्मतत्त्वं सह धर्मविशारदैः ।
 मयोपादेयमेवं स्याद् वच एतत्फलेग्रहि ॥२४७॥
 सम्प्रधार्येति धात्रीशः प्रातरास्थानमण्डपे ।
 धर्मस्वरूपं पप्रच्छ सर्वानाहूय तीर्थिकान् ॥२४८॥
 ततः कश्चिद् धृष्टमतिः स्पष्टमाचष्ट भूमजे ।
 गुरुपदेशतो धर्मस्वरूपं ते निरूप्यते ॥२४९॥
 देय वस्तुस्वभावोऽयं धर्मः स च शुभाशुभः ।
 जीवामावान्न कोऽप्यन्यो धर्मोऽन्यभवगामुकः ॥२५०॥
 जीवो रूपाद्यभावान्नाध्यक्षः कस्यापि भूपते ।
 नाप्यहंप्रत्ययग्राह्यो विकल्पोऽर्थं विना ह्ययम् ॥२५१॥
 नाऽनुमैयोऽनुमानं हि प्रत्यक्षाविषये कथम् ।
 तद्धि व्याप्तिबलात् सा च नित्यात् पक्षे कथं भवेत् ॥२५२॥
 मानं न वाऽनुमानादि यतः प्रत्यक्षमेव तत् ।
 तदग्राह्यश्च जीवो न तन्न कर्म शुभाशुभम् ॥२५३॥
 यच्चोच्यते तदभावे कथं विश्वविचित्रता ।
 निर्जीवेषु कुलालस्य भाण्डेषु ननु सा कथम् ॥२५४॥
 तन्नास्त्यात्मा न कर्मास्ति परलोको न विद्यते ।
 धर्मो वस्तुस्वभावस्तत् तन्निमित्ता विचित्रता ॥२५५॥
 नास्तिकोक्तमिति श्रुत्वा दूनः स्माह नृपः परान् ।
 भोः सत्यमित्यसत्यं वा मृषा चेत् तन्निरस्यत ॥२५६॥

अथाचरुयौ प्रवाक् कोऽपि स्वामिन् शृण्ववधानतः ।
 निर्हेतुकं न कथं स्यात् सर्वत्रातिप्रसङ्गतः ॥२५७॥
 कथं च देहस्तद्धेतोः पितृमात्रं न वाऽस्य सः ।
 पितृपुत्रा नैकरूपास्तद् वैचित्र्यं तु कर्मतः ॥२५८॥
 कुलालभाण्डवैचित्र्यं तद्भोगिप्राणिकर्मतः ।
 जातिस्मृतिर्नैरात्म्ये देवाः सप्रत्यया न च ॥२५९॥
 दानाद्या निष्फलाः सर्वे सर्वेन्द्रियजयो वृथा ।
 वृथा वृत्तं च पूर्वेषां भुवितभुवितपदप्रदम् ॥२६०॥
 किञ्च —
 ज्ञानादयः क्वचित्संस्था गुणत्वाद् रूपवत् प्रभो ।
 न च देहादिसंस्थास्ते तद्भेदे प्रतिसन्धितः ॥२६१॥
 क्षित्यादौ नास्तिता तेषां ततस्ते पारिशेष्यतः ।
 आत्माश्रितास्ततः सिद्धो जीवः कर्म च नैकधा ॥२६२॥

ततश्च —

भुवितप्रमाणादिविरुद्धमेतत् सर्वकपस्यास्य खलस्य वाक्यम् ।
 श्रोतुं न योग्यं नरनाथ किन्तु दूरात् सकर्णैरपकर्णनीयम् ॥२६३॥
 जल्पाकेऽपि हि चार्वाके तूष्णीकामुपजग्मुपि ।
 उत्तरवादिवादेन प्रमना नृपतिर्जगौ ॥२६४॥
 मेधानिधान कस्त्वं भोः प्राञ्जलिः स व्यजिज्ञपत् ।
 राजेन्द्र जिनदत्तोऽस्मि श्रावको जिनभक्तिभाक् ॥२६५॥
 कर्मसत्त्वेऽपि नैरात्म्ये स्थापिते सौगतैरथ ।
 साङ्ख्यैः प्रकृतिकर्तृत्वे पुंस्कौटस्थ्ये च कीर्तिते ॥२६६॥
 नैयायिकैः सर्वकृत्त्वे स्थापिते च पिनाकिनः ।
 भट्टे च वेदनित्यत्वसर्वज्ञाभाववादिनि ॥२६७॥
 राज्ञा प्रसन्नतासारसृष्ट्या दृष्ट्याऽथ नोदितः ।
 जिनदत्तो गुरुदत्तस्फुरत्प्रातिभवेभवः ॥२६८॥

सर्वप्रवादिवादेषु वहन् सर्वधुरीणताम् ।
कक्षीकृत्योत्तरं पक्षं क्षणात् सर्वानशैक्षयत् ॥२६९॥

— चतुर्भिः कलापकम्

अथ सिंहमहाराजो निर्व्याजगुणरागवान् ।
जिनदत्तं कुलगुरुमिव स्वयमवर्णयत् ॥२७०॥
अहो ते प्रतिभोत्कार्या बत ते वाग्मितादभुता ।
विरुद्धवादिनोऽप्येतान् वादिनो यदबूबुधः ॥२७१॥
जिनदत्तो मूधवं तं पुनर्वाचेत्यमोदयत् ।
गृहमेधी मन्दमेधा नास्मि वादविशोरदः ॥२७२॥
परं यत्पादमहसा प्रकाशयोऽपि प्रकाशकः ।
आदर्शवदभूवं ते जयन्ति गुरुभास्कराः ॥२७३॥
महीसिंहः सिंहराजोऽग्रहीद् वाचं सुधामुचम् ।
यौष्माकीणाः किंस्वरूपा गुरवस्ते महामते ॥२७४॥
गुरुस्वरूपस्मरणस्फुरद्रोमाञ्चकञ्चुकः ।
हर्षाश्रुगद्गदोऽवादीज्जिनदत्तः शृणु प्रभो ॥२७५॥
महाव्रतधराधीरा भैक्ष्यमात्रोपजीविनः ।
सामायिकस्था धर्मोपदेशका गुरवो मम ॥२७६॥
अहिंसासूत्रतास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहान् ।
महाव्रतान् पञ्च नित्यं प्राणवत् पालयन्ति ये ॥२७७॥
दुस्तरेऽपि हि कान्तारे रौखेऽन्यविपत्सु च ।
राजस्ते स्वाङ्गभङ्गेऽपि व्रतभङ्गं न कुर्वते ॥२७८॥
अकृताकारितं भैक्षमरसं विरसं तथा ।
कुक्षिमानेन गृह्णन्ति न संगृह्णन्ति किञ्चन ॥२७९॥
ईश्वरेऽनीश्वरे भक्ते द्विष्टे स्वान्यजनेऽपि च ।
सुखे दुःखे च ते साम्यामृतकाम्या महाशयाः ॥२८०॥
निरीहा निर्ममत्वाश्चाप्रतिबद्धाः समीरवत् ।
विहरन्तः शुद्धधर्मोपदेशं ददते च ते ॥२८१॥

यत्र नोपद्रवो भावी भाविन्योऽभ्युदयश्रियः ।
तत्रैव देशे तैः पूज्यैः राजन् पादोऽवधार्यते ॥२८२॥

यत उक्तम् —

पद्मिन्यो राजहंसाश्च निर्ग्रन्थाश्च तपोधनाः ।
यं देशमनुगच्छन्ति तत्रागच्छन्ति सम्पदः ॥२८३॥
ते च श्वेताम्बराचार्याः परिचर्याः सुरैरपि ।
राजन् श्रीसमरसेनसूरयो गुरवो मम ॥२८४॥
इत्युक्ते जिनदत्तेन सिंहभूपः पुनर्जगौ ।
सखे मम द्रुतं भावि कथं त्वदगुरुदर्शनम् ॥२८५॥
देवोद्यानपालकेभ्यो दिश्यतां मां य आदितः ।
गुर्वागमाद् वर्धयिताऽस्मै दास्ये पारितोषिकम् ॥२८६॥
एतच्छ्राद्धोक्तमाश्रुत्य पुनस्ते स्माह भूपतिः ।
अत्रागम्यं प्रतिप्रातर्मित्र मदबोधसम्पदे ॥२८७॥
ततोऽन्वहं तयोर्धर्मक्षोदमोदं वितन्वतोः ।
अन्यदोद्यानपः प्रोचे देव वर्धाप्यसेऽधुना ॥२८८॥
पङ्कसंटङ्कनिर्मुक्तोऽस्खलच्चरणचञ्चुरः ।
शुद्धसम्यक्त्वशीतांशुर्भास्वरज्ञानभास्करः ॥२८९॥
विमलाम्बरोचिष्णुर्धनवैमल्यकारकः ।
भुवनं पावयन् विष्वगुच्छलत्कुमुदाकरः ॥२९०॥
प्रतिग्रामं प्रतिपुरं श्रेयःफलमुपानयन् ।
सद्ब्रजान् मदयन्नुच्चैः स्फुरत्समयनिश्चयः ॥२९१॥
सत्तारकर्पिपटलो राजहंसनिषेवितः ।
जिनप्रबोधमधुरः शरत्काल इवाङ्गवान् ॥२९२॥
पुष्पकरण्डकोद्याने समाने नन्दनश्रियः ।
श्रीसमरसेनसूरिर्यतोऽद्य समवासरत् ॥२९३॥

— पञ्चभिः कुलकम्

स्वर्णलक्ष्मदात् तस्मै च तत्पुष्टो नृपस्ततः ।
 राज्ञे काञ्चनकोटी वा मुदामुद्यानपो ददौ ॥२९४॥
 ततः पटहनादेन हर्षनादेन चात्मनः ।
 पुरं सवालवृद्धं राट् सूरीन् नेतुमतत्वरत् ॥२९५॥
 लीलावत्यादिसर्वान्तःपुरेण परिवारिणा ।
 अरिमर्दनमुख्यैश्च सामन्तैः सपरिच्छदैः ॥२९६॥
 सूक्ष्मबुद्धिसुबुद्ध्यादिमन्त्रिभिः सपरिग्रहैः ।
 पौरैर्जानपदैः स्वस्थकुटुम्बपरिमण्डितैः ॥२९७॥
 सुखासनस्यन्दनेभशिविकाश्वासिस्थितैः ।
 दिव्याकल्पधरैर्दिव्यैरिव स्रक् परिवारितः ॥२९८॥
 श्रीसिंहक्षमापतिः पञ्चकेसरेण स्वसूनुना ।
 जिनदत्तेन सख्या च सहारूढो जयद्विपम् ॥२९९॥
 कुमुद्वतीमिव श्वेतैर्नीलैर्नीलाब्जिनीमिव ।
 दिवं कुर्वन्नातपत्रैर्गुरुन् नन्तुं नृपोऽचलत् ॥३००॥

— पञ्चभिः कुलकम्

क्षणात् प्राप तदुद्यानं जिनदत्तगिराऽमुचत् ।
 पञ्चापि राजचिह्नानि गुरुकिङ्करमान्यसौ ॥३०१॥
 गुरुन् दृष्ट्वा नृपोऽध्यायद् विस्मयस्मेरलोचनः ।
 एष एव स्मरजयी श्रीपतिश्चतुराननः ॥३०२॥
 जिनदत्तोक्तविधिना भक्तिभञ्जितरञ्जितः ।
 क्षमापोऽथ सपरीवारो गुरुराजमवन्दत ॥३०३॥
 धर्मलामाशिषा सर्वश्रेयःसंपत्पुषा गुरुः ।
 आनन्दयन् महीराजं गज्याऽब्द इव केकिनम् ॥३०४॥
 यथास्थानमथासीनः श्रीसिंहः सपरिच्छदः ।
 महामुहुर्गुरुं वीक्ष्योच्छलद्विस्मयविह्वलः ॥३०५॥
 धर्मोपदेशदानाद्योद्यतयोगत्रयं गुरुम् ।
 प्राञ्जलिर्विनयानम्रो मुक्तिकम्रे व्यजिज्ञपत् ॥३०६॥ युग्मम्

३००.२. नीलाजिनी

३०४.१. पुरुषागुरुः

लोकोत्तरं वयो रूपं तद्व्याः सम्पदोऽद्भुताः ।
 घोरव्रतोरीकृतिस्तत् प्रभूणां केन हेतुना ॥३०७॥
 स्वस्वरूपामृतं वर्षं यदि योभ्योऽस्मि सुप्रभो ।
 प्रार्थनाभङ्गविमुखाः सन्तः पूज्या विशेषतः ॥३०८॥
 तत ईषत्स्मितस्मेरमुखपथाः प्रमुर्जगौ ।
 स्वाचारभणनाचारो राजन् नैवोचितः सताम् ॥३०९॥

तथाऽपि क्षमाशक्त क्रमनृपपथातिक्रमविधिं

भवद्वाक्षिण्येन प्रगुणगुणलाभाय तनुमः ।

प्रदानस्वाचारातिगममपि कल्पक्षितिरुहः

सुधासेकादाने जगदुपकृते किं न कुरुते ॥३१०॥

ततः स्ववाञ्छापरिपूर्तिनृत्यन्मना मनाक् सिंहमहीमहेन्द्रः ।

महेन्द्रवच्छ्रीजिनदेशनायां तद्वाचि सूक्तः सपरिच्छदोऽभूत् ॥३११॥

इति श्रीवर्धमानसूरिशिष्यावतंसवसतिमार्गप्रकाशकप्रभुश्रीजिनेश्वरसूरिविरचित-
 प्राकृतश्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाम्ने
 श्रीसिंहमहाराजजन्म-राज्याभिषेक-धर्मपरीक्षा-श्रीसमरसेनसूरिसमागमन-
 व्यावर्णनो नाम प्रथमः प्रस्तावनोत्साहः * ॥

३०९.२. भरणना^०. * अं. ३३९

द्वितीय उत्साहः

अथ श्रीसमरसेनसूरिः सिंहमहीपतेः ।
 स्ववैराग्यनिधेर्मूलाद् बीजकं समदीदृशत् ॥१॥
 जम्बूद्वीपे भारतेऽस्ति श्रीवत्सो नाम मण्डलम् ।
 आखण्डलं यत् कुरुते स्वदेशविनिमित्तसुकम् ॥२॥
 तत्र पूरितं कौशाम्बी कौशाम्बी यद्विनिर्गितिः ।
 अत एव कदाऽप्येषा भङ्गुतु शेके न कैश्चन ॥३॥
 तां चारिनारीवैधव्यदीक्षादानैकसद्गुरुः ।
 विजयवच्छीविजयसेनः शास्ति महीपतिः ॥४॥
 बन्धुश्रुसिक्तस्तत्पत्रवल्लरीभिरलङ्कृतः ।
 लक्ष्मिः पुष्पितो यस्य प्रतापपादपोऽशुभत् ॥५॥
 द्रव्यं ह्यक्षिप्यते पुण्यवैचक्षण्यगुणाकरम् ।
 प्रतापकरो जडस्यो यं वीक्ष्याऽन्नपत्तं भुवम् ॥६॥
 सा ह्यची खलु सध्वीचीभात्रं ग्रस्याः समैहृत् ।
 सा तस्य राज्ञोऽतीन्द्रस्य प्रियाऽभूत् कमलावती ॥७॥
 तथा सह महादेव्या पुण्यकरुणद्रुसत्फलम् ।
 राज्ञो विजयसेनस्य भुञ्जानस्य यदृच्छया ॥८॥
 सर्वराज्यधुरासर्वधुरीणोऽक्षीणवैभवः ।
 चतुर्धाधिषणाधीरो मन्त्र्युद्वेजयशासनः ॥९॥ युग्मम्
 यन्मन्त्रशक्त्या राज्यस्य राज्ञः स्वस्य जनस्य च ।
 एधावभूवानुदिनं विभूतिरधिकाधिकम् ॥१०॥
 स सर्वशास्त्रोपनिषन्निषण्णाखिन्नमानसः ।
 सौरभक्षिप्तकर्पूरः सूरः सौवस्तिकोऽभवत् ॥११॥ युग्मम्
 लक्ष्म्यलङ्कृतसौवर्णपट्टोज्जास्यलिकस्थलः ।
 सर्वपौरजनश्रेणियोगक्षेमपितामहः ॥१२॥

परोपकारकास्येदोनादाक्षिण्यमन्दिरम् ।
 पुरन्दरः श्रिया तत्र जज्ञे श्रेष्ठी पुरन्दरः ॥१३॥ युग्मम्
 यद्वणिज्यापुत्र इवोदीच्यां प्राप्तोऽतिलाभतः ।
 तत्रैव नित्यवास्यस्थाद्धनदः सैष विश्रुतः ॥१४॥
 कयाणकषष्टिशतत्रयभृद्भाण्डशालकः ।
 स सर्वदिग्बहत्सार्धः सार्धपो धन इत्यभात् ॥१५॥ युग्मम्
 ते चामात्यादयः सर्वे चत्वारः सुहृदौ मिथः ।
 राजप्रसादपात्रं च मेनिरे पितरं नृपम् ॥१६॥
 सत्यसन्धः स राजाऽपि तैश्चतुर्भिः स्वमन्वितम् ।
 युधिष्ठिरमिवामस्त भीमाद्यैः परिवारितम् ॥१७॥
 किं बहुना —
 ऐकमत्यात् किलैकात्म्यभाजस्ते पञ्च मूर्तयः ।
 जिनजन्मोत्सवारम्भे शक्रस्येव विरेजिरे ॥१८॥
 अन्यदेवां राजसौधं सममेवाधितस्थुषाम् ।
 उद्यानपालस्तत्कालोद्भूतचूताग्रमञ्जरीम् ॥१९॥
 करे दधानोऽभिज्ञानदर्शनायातिवेगतः ।
 आगत्य नृपमान्त्य चक्रे विज्ञापनामिति ॥२०॥ युग्मम्
 देवाद्य नन्दनोद्याने मरुदभिर्दक्षिणैर्वृतः ।
 चतुर्जान्धौ चतुर्ष्वक्ष्या खण्डयन् जाड्यविड्वस्म् ॥२१॥
 दोषाणां लार्धवै तन्वन् पुण्याहानां च गौरवम् ।
 उदारसौरेभोद्वारैर्विश्वमेव प्रमोदयन् ॥२२॥
 राजहंससमुल्लासं सन्दारमौदयश्रियम् ।
 सुमनःश्रेणिवीकांशं विदधानः पदे पदे ॥२३॥
 गुरुराजश्रीसुधर्मा साधुमृगैः परिष्कृतः ।
 अतुराजो वसन्तश्च समं समवससेतुः ॥२४॥
 चतुर्भिः कलापकम्
 स्वर्णलक्षं ददौ तस्मै क्षमापतिः पारितोषिकम् ।
 करुणद्रुमांश्च मृपाश्च प्रसन्नाः कुर्वते न किम् ॥२५॥

ततः श्रीविजयसेनः सेनया चतुरङ्गया ।
 सान्तःपुरपरीवारोऽधिरूढजयकुञ्जरः ॥२६
 मन्त्रिसौवस्तिकश्रेष्ठिसार्थपैस्तैः करेणुषु ।
 समारूढैर्लोकपालैरिवेन्द्रः परिवारितः ॥२७
 तं चतुर्जानिनं नन्तुं सुधर्मस्वामिनं गुरुम् ।
 चचाल चलयन्मोहराजधान्या सहावनीम् ॥२८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 ततश्चोपवने तूत्रोदितं गुरुमरुत्तरम् ।
 प्रदक्षिणय्य प्राणंसीद् भूषतिः सपरिच्छदः ॥२९
 सर्वाशीःसारसम्भारसृष्टामिव जगत्प्रियाम् ।
 धर्मलाभाशिषं श्रेयःपुषं तस्मै ददौ गुरुः ॥३०
 यथौचिति निविष्टेषु तेषु क्षितिधवादिषु ।
 श्रीसुधर्मास्यकुहरात् प्रासरदेशनासरत् ॥३१
 ज्ञानदर्शनचारित्रैः शुद्धैः संभूयकारिभिः ।
 भव्या अव्याक्षेपतः श्रीमुक्तिराज्यमवाप्यते ॥३२
 जीवादिदीपो दृग्ज्ञाने तपः प्राकृतशोधनम् ।
 संयमो गुप्तिकृच्चैवं मोक्षो भवति निश्चितम् ॥३३
 तेषां च प्रतिबद्धारोऽशुद्धिकारा विनाशकाः ।
 पञ्चास्रवाः पञ्च मोहकषायाः पञ्च खानि च ॥३४
 इन्द्रियैर्विजितो मोहकषायैर्जीयतेऽसुमान् ।
 ततः प्राणातिपातादौ सक्तो ज्ञानादि हारयेत् ॥३५
 हिंसा क्रोधकषायेण मानेन भणितिर्मृषा ।
 चौरिका कैतवेनोच्चैर्मोहेनाव्रलसङ्गतिः ॥३६
 परिग्रहश्रीर्लोभेन कुटुम्बीकृत्य वर्ण्यते ।
 तदाचारः सदृष्टान्तः श्रीराजेन्द्र निशामय ॥३७
 तत्परीवारभूतानामक्षाणां तदनन्तरम् ।
 स्वरूपं सोदाहरणं क्षोणीन्द्रोदाहरिष्यते ॥३८

तथा हि -

क्रोधान्धश्चिन्तयेद्द्रौढं निष्ठुरं वक्ति सर्वतः ।
 हिताहितं न हि वेत्ति हितादेशिभ्य ईर्ष्यति ॥३९

मातरं पितरं भार्यां भ्रातरं स्वोपकारिणम् ।
 नाप्यपत्यं गणयति निरपेक्षो हिनस्ति च ॥४०
 हिंसापरायणः सैष पापात्मा नरकं व्रजेत् ।
 नानाकदर्थनास्तत्र सोढ्वाऽसङ्ख्यमनेहसम् ॥४१
 तस्मात् कथञ्चिदुद्वृत्तः क्रूरतिर्यक्षु जायते ।
 तत्र निष्कारणकुद्धो हत्वा हत्वा बहून् पशून् ॥४२
 पुनः पतति नरके पुनः पुनरियं गतिः ।
 दैवाज्जातु मनुष्येषु जातो बाल्येऽपि कोपनः ॥४३
 पितृबन्धुषु विद्वेषी दुष्टाचारादबहिष्कृतः ।
 बहुशस्तद्वधोपायान् कुरुते करुणोज्झितः ॥४४
 राज्ञाऽपहतसर्वस्वः स्वदेशाच्च पृथक्कृतः ।
 हा भ्राम्यति विदेशेषु यथा राजन्नयं पुमान् ॥४५
 सामान्योक्तो बुध्यतेऽत्र महत्यां नैष पर्षदि ।
 किञ्चानेन पुरा चक्रे व्यक्तमाख्याहि तत् प्रभो ॥४६
 इत्थं विजयसेनेन राज्ञा विज्ञापितोऽभ्यधात् ।
 श्रीसुधर्माभिधः सूरिर्भाद्राम्भोदकिरा गिरा ॥४७
 भवन्तमुत्तरेणास्ते यः प्रहारक्षताङ्गकः ।
 स एष राजन्नाख्यातो दृष्टान्तः क्रोधहिंसयोः ॥४८
 यथाऽनेन प्राग्भवेषु हिंसाक्रोधैकचेतसा ।
 निविडं दुष्कृतं चक्रे तदिदानीं निश्चयताम् ॥४९
 भारते गीतगान्धारे बुधैर्गान्धारमण्डले ।
 श्रियं काञ्चन बिभ्राणं श्रीकाञ्चनपुरं बभौ ॥५०
 तत्र च प्राक्कर्मदोषाद् व्युच्छिन्नपितृबन्धुकः ।
 आवास्याद् मैक्षवृत्या च दुष्करोदरपूरणः ॥५१
 परुषासभ्यभाषी च तद्भियेवोज्झितः श्रिया ।
 अग्निशर्मा द्विजन्माऽभूदग्निवद्वाहकारकः ॥५२॥ युगम्
 तत्पितृस्नेहतो दत्ताधारोऽसौ शिवशर्मणा ।
 सोमाभिधानया पुत्र्या कथञ्चित् पर्यणाय्यत ॥५३

तथा सर्वसतस्तस्य निर्भाग्यैकशिरोमणेः ।
 पापद्रुमफलानीव डिम्बरूपाणि जशिरे ॥५४
 तैर्मुण्डशुकरैर्दिग्भैर्दारिद्र्येण च शल्यितः ।
 श्रीमती चाटुकारैश्च कथञ्चित् स्वीदरम्भरिः ॥५५
 आत्मकुलप्रहरकं ददत्या सोमया पुनः ।
 पितृप्रदत्तैर्धान्याद्यैः स नित्यं निरवाह्यत ॥५६॥ युग्मम्
 भषणो भषणवच्च मिहेतुं प्रातिवेदिमकैः ।
 क्षुधाकरालित इति सोढदुर्भाषितश्च तैः ॥५७
 श्वशुरस्य भोजनाद्या जीवन्नालस लज्जसे ।
 तैरित्युक्तश्च स क्रोधात् श्वशुरं तांश्च निन्दति ॥५८॥ युग्मम्

तथा हि —

ऋणदासी मम पितुः शिवशर्मैपकः खलु ।
 सर्वं पुरुषकारेणोद्धृतं युष्मासिरेव च ॥५९
 ततः सोमामातुलेन विष्णुमित्रेण सोऽन्यदा ।
 भाषितः शिवशर्माऽसौ सोम्याक्रोष्टुं न युज्यते ॥६०
 यतस्तैर्वायमाधारः श्वशुरोऽध्यापकस्तथा ।
 निर्वाहकृद्विपत्त्राता तत् पूज्यश्च प्रमुद्यते ॥६१

यत उक्तम् —

एकाक्षरप्रदातारं गुरुं यस्तु न मन्यते ।
 स क्रूरे नरके चैव क्षिप्यते कृमिसञ्चये ॥६२
 स्वामिघाती महापापी दक्षिण्येन प्रवेक्ष्यते ।
 नरके पच्यते तीव्रदुःखे चैव संहस्रशः ॥६३
 तस्माद्वत्स प्रियं वाच्यं भवता विश्वकर्मिणम् ।
 निर्जीवान्यपि वाञ्छानि माधुर्यात् प्रीणते जगत् ॥६४
 कस्यापि नाप्रियं वाच्यं विशेषाच्छिवशर्मणः ।
 बहिर्दग्धाः प्ररोहन्ति वाग्दग्धास्तु यतो न हि ॥६५
 विष्णुमित्रेणैतन्मुक्तोऽप्यग्निशर्माऽकुपद भृशम् ।
 सपिषो तपितोऽप्यग्निर्दहत्येव न संशयः ॥६६

तं प्रत्युचेऽग्निना तेन पाप्मिना सर्वलोपिना ।
 रे जरद्वज्ज्ञासन्मां मत्करान्मर्तुमिच्छसि ॥६७
 विष्णुनोक्तं मया पुत्र तव पथ्यमुदाहृतम् ।
 मुधा कुप्यसि नेष्टं चेन्न भणिष्यामि ते पुनः ॥६८
 तदेव तत्रायन्नेन मातुलेनाग्निशर्मणः ।
 चण्डसोमेनाग्निरूचे वृथा कुप्यसि विष्णवे ॥६९
 समातुलं ज्वलन्नाख्यन्मत्तोऽप्यतिमुञ्जीरसि ।
 परं मृत्पाष्णिप्रहारं त्वद्वक्त्रमभिलष्यति ॥७०
 तत्र प्राप्तेन मलानानिलवन्मार्दवस्पृक्षा ।
 सरस्व्या मङ्गाभरेणाथ वणिजाऽग्निः स नोद्विजः ॥७१
 किं मित्रं पूज्येषु शिवशर्माद्विष्वेवमुच्यते ।
 इति तन्नोदनाकुद्धः सोऽग्निस्तमहुनोद्गिरा ॥७२
 रे शूद्राधम स्तादेवं मामेवं शिक्षयिष्यसि ।
 क गतः शोक्ष्यसीदानीं ममापसर द्रष्टितः ॥७३
 ततो वणिग् जगौ शूद्राधमस्य कणमुष्टये ।
 भूदेवासि करं धत्से दास्ये नातः परं कणम् ॥७४
 वणिग्वाचाऽग्निशर्मा च क्रद्धोऽहस्त्वं चप्रेतथा ।
 ततः कलकलो जज्ञे सर्वे जग्मुर्यथागतम् ॥७५
 अग्निशर्मा गतो गेहं सा वार्चाऽज्ञायि सोमया ।
 ऊचे प्रियोऽक्षयनिधिस्त्वया गङ्गाधरो हतः ॥७६
 तस्मिन् रुष्टे कथं भावी निर्वाहस्तव दुर्मते ।
 ऊचेऽग्निस्त्वं च मां रुष्टे शस्सि तद्यामि ते गृहात् ॥७७
 स निर्गतस्ततो दध्यावस्यानर्थस्य कारणम् ।
 विष्णुमित्रो येन सुप्ता बोधितैवं हि सर्पिणी ॥७८
 ततः श्रीकरणे तेन पूच्यक्रेऽक्षत्रमस्ति भोः ।
 विष्णुमित्रो परिस्पृष्टं मरिष्यामि हतस्त्वव ॥७९

इत्युक्त्वा सद्योऽग्निशर्मा न्यपतत् कण्टिकावृतौ ।
 बलं विषोदराघाताद्येव यस्माद् द्विजन्मनाम् ॥८०॥
 अथाहूतः कारणिकैर्विष्णुमित्रोऽग्निमूचिवान् ।
 मया किमपराद्धं ते येन मूर्खं मुमूर्षसि ॥८१॥
 क्रोधवह्निस्फुलिङ्गाक्षस्तज्ज्वालास्फुरदोष्ठकः ।
 तद्धूमोपमनिश्वासः [सो]ऽग्निशर्मा तमभ्यधात् ॥८२॥
 मूर्खस्तव पिता येन शिक्षा दाताऽसि निर्मितः ।
 तदा मत्कीर्तिर्दुःशिक्षाधूल्या मलिनिता त्वया ॥८३॥
 विष्णुरुचे पुनः शिक्षां न ते दास्यामि पुत्रक ।
 तज्जीव यावदायुस्ते मैवमेव वृथा मृथाः ॥८४॥
 शिक्षा काऽस्मै त्वयाऽदायीतिऽपृष्टेऽधिकृतं जगौ ।
 तच्छिक्षां विष्णुरुचुस्ते किञ्चन्नात्रासमञ्जसम् ॥८५॥
 रे रे दासीसुता यूयमेतत्पक्षं प्रशंसत ।
 इत्यग्निस्तुन्दमाहन्तु क्षणात् प्राकाशयत् क्षुरीम् ॥८६॥
 ततः श्रीकरणादेशाद्धन्तुं बद्ध्वाऽत्र चालिते ।
 विष्णुशर्माऽवददेव मारितोऽसौ स्वकर्मणा ॥८७॥
 तन्मृतमारणाकीर्तिं किं गृह्णीथ बुधा इति ।
 विमोच्य तेन नीतोऽग्निगृहेऽभोज्यत सोमया ॥८८॥
 तामग्निवार्तां श्रुत्वाऽगाच्छिवशर्माऽथ तद्गृहे ।
 चन्दनादपि शीतानि वचांस्यूचे च तं प्रति ॥८९॥
 सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयान्न ब्रूयात् सत्यमप्रियम् ।
 प्रियं च नानृतं ब्रूयादेष धर्मः सनातनः ॥९०॥
 जिह्वया दर्भलवनं यज्जनाप्रियभाषणम् ।
 तदसत्याप्रियं मुक्त्वा भव वत्स प्रियंवदः ॥९१॥
 क्रोधयोधवियुद्धेन तद्ध्यानरुधिरैरिव ।
 पाटलाङ्गो विलोप्याथ मर्यादां कुललोकयोः ॥९२॥

श्वशुरं शिवशर्माणं दृढं नित्यौपकारिणम् ।
 मूर्धन्यहन् प्राणहितया स्वगत्या सह सोऽग्निनः ॥९३॥ युगम्
 शिरः स्फोटोद्भक्तकुल्या वेगेन प्रावहद्द्रुता ।
 करवीरस्य मालेव तस्य वध्यस्य हेतवे ॥९४॥
 सोमाहाहारवाहृतैरिवारक्षैस्ततोऽग्निनः ।
 पोतावेष्टं गले दत्त्वा नीतो राजकुले क्षणात् ॥९५॥
 आरक्षैः क्षमापतेरग्रे तदवृत्तान्तो निवेदितः ।
 तद्यदादिशति स्वामी तदेतस्य विधीयते ॥९६॥
 पूत्कुर्वती तदेवान्न सोमाऽगात् सह डिम्भकैः ।
 दन्तैर्गृहीत्वाङ्गुलीश्च सा तु राज्ञे व्यजिज्ञपत् ॥९७॥
 गोस्वामिन् निहतेऽत्रेयडुम्भा भाविन्यहं कथम् ।
 तद्व्याब्धेऽमुना सार्धं प्राणान् देहि कुटुम्बके ॥९८॥
 दीनदीनेस्तद्वचनेदयया ते नृपोऽमुचत् ।
 धिक्कृतः पूर्जनैरग्निशर्माऽगात् सप्रियो गृहम् ॥९९॥
 अथान्यदा निपत्यांहयोः सोमया विनयाधिकम् ।
 मधुरं मधुनोऽप्युच्चैरग्निशर्मा न्यगद्यत ॥१००॥
 प्रिय प्रियंवदगिराममित्रोऽपि हि मित्रति ।
 प्रियाप्रियंवदगिरामपि मित्रममित्रति ॥१०१॥
 तदप्रियं परित्यज्य प्रियमेव वद प्रिय ।
 क्रोधोषर्बुधमामूलाद्विध्यापय शमाम्बुभिः ॥१०२॥
 आत्मसन्तापकः क्रोधः क्रोध उद्वेगकारकः ।
 वैरस्यजनकः क्रोधः क्रोधः सुगतिघातकः ॥१०३॥
 आस्वादितं किमप्येतत् त्वयैव हि परेद्यवि ।
 कोपकिम्पाकधरणीरुहस्य कटुकं फलम् ॥१०४॥
 तत्क्रोधवैरिणं हित्वा प्रशमं मित्रमाश्रय ।
 भवन्ति भवतो येन जनाः सर्वेऽपि सज्जनाः ॥१०५॥

कुरु मित्राणि मित्राणि बन्धून् बन्धून् गुरुन् गुरुन् ।
 स्वधर्मदेवकुलिकाः पुत्रभाण्डानि वर्धय ॥१०६॥
 प्रिय प्रसीद जीवेम वयमभ्युदयाश्रयाः ।
 किं केनापि गुणेनो न भूतले तावकं कुलम् ॥१०७॥
 इति प्रियाप्रियालापामृतवृष्ट्याऽपि पाप्मनः ।
 एधाञ्चकार परितस्तस्य क्रोधदवानलः ॥१०८॥
 रण्डे तुण्डे च मुण्डे च तवाद्यापि न शिक्षितम् ।
 मत्तोऽपि पण्डितमन्या या शिक्षादायिका मम ॥१०९॥
 इत्युक्त्वा तां गले धृत्वा नीत्वा च द्वारसीमनि ।
 ध्वार्गलाप्रहारेण सोऽग्निशर्मा यमोऽवधीत् ॥११०॥
 सा तेन वज्रघातेन प्राणैर्मुक्ताऽपतद्भुवि ।
 हाहाखस्तु लोकानामुत्तस्थे मुखगह्वरात् ॥१११॥
 हा ! धृष्ट दुष्ट पापिष्ठ ! निकृष्टानिष्टचेष्टित ! ।
 स्त्रीहत्यायाऽतिचाण्डाल शीघ्रं निर्गच्छ पत्न्यात् ॥११२॥
 इति निर्भत्सितः पौरैः स तान् हन्तुमुपस्थितः ।
 यष्टिमुष्टिपाष्णिघातैः कुट्टितो मूटकाधिकम् ॥११३॥ युगम्
 ततः पुरात् स निर्गत्य पुरमत्सरभाक् कुधीः ।
 प्रष्टुं पुरवधोपायमिवागाच्चण्डिकामठम् ॥११४॥
 तदा च तस्य पापस्य पापं द्रष्टुमिवाक्षमः ।
 द्वीपान्तरमगात् सूर्यः प्रासरत् पापवत् तमः ॥११५॥
 याममात्रं स तत्रास्थाद् रौद्रध्यानी पुरोपरि ।
 तद्धानपाप्मनेवाथ शूच्यमेघं तमोऽभवत् ॥११६॥
 पिहितासु प्रतौलीषु पुरे चाजनसञ्चरे ।
 विध्यापितेषु दीपेषु जने सुप्तेऽतिनिर्भरम् ॥११७॥
 आरक्षेषु प्रमत्तेषु स पापः पापजागरी ।
 रथ्याकपाटछिद्रेण कोलवत् प्राविशत् पुरे ॥११८॥ युगम्
 स्नाक् कलयपालचुल्लीतोऽग्नि गृहीत्वाऽग्निशर्मकः ।
 द्वित्रेषु तृप्यास्थानेषु स्वगतावपि चिक्षिपे ॥११९॥

ततः सद्यो हुतवहोऽभ्रलिहज्वालमालितः ।
 कुपितो राक्षस इव प्रासरत् परितः पुरे ॥१२०॥

अपि च —

उत्सर्पदधूम्रधूम्याविकचकचशिखाचुम्बिताकाशदेशः

स्फायज्ज्वालाकलापप्रबलभुजलतालज्जिताशावकाशः ।

विष्वग्दंढ्यमानद्विपदगणचतुःपादगणाराटिवोरः

क्रूरोदधिः पिशाचः कवलथितुमुदैत् तां पुरी सर्वतोऽपि ॥१२१॥

कथञ्चिदुपशान्ते च तस्मिन्नाकस्मिकेऽनले ।

पौरा मिथोऽप्राक्षुरेव उत्पातः कथमुत्थितः ॥१२२॥

कोऽप्युचे वेदमग्रहं वच्मि ब्रह्महत्याभयान्न तु ।

स एवारक्षकैवेद्धो भीषितश्च ततोऽवदत् ॥१२३॥

अग्निशर्मद्विजेनैवं प्रदीपनमिदं कृतम् ।

स शोधितश्च लब्धश्च बद्धश्च नृपशासनात् ॥१२४॥

तादृक्पुरीदाहदूने राजपुंभिः स पातकी ।

सिणेन संवेष्ट्य तैलैः सिक्त्वा गन्ध्यां निवेश्य च ॥१२५॥

शिरःप्रदेशे प्रज्वाल्य भ्रमितः परितः पुरीम् ।

एवंकर्त्रा लप्स्यतेऽद इति घोषपुरःसरम् ॥१२६॥ युगम्

तया वेदनया रौद्रध्यानेनास्खलिताध्वना ।

नरके प्रथमे सोऽगात् क्रोधहिंसे प्रनर्त्तिते ॥१२७॥

सोत्राऽधिसेहे तददुःखं संख्यातीतमनेहसम् ।

यद्वर्णनेऽपि भीता न्वर्धपथाद्वलिता गिरः ॥१२८॥

नरकान्निर्गतः सोऽग्निशर्मजीवोऽत्र भारते ।

चम्पायां सोमदेवस्य दुर्गतस्य द्विजन्मनः ॥१२९॥

भार्यायां सोमडीनामन्यां रन्तडीति सुताऽभवत् ।

कुरूपा दुर्भगा मूर्खा मन्थरा रासभस्वरा ॥१३०॥ युगम्

उद्घाटिता दोषखान्यो गुणखान्यः पिधापिताः ।

विश्वसृष्टिकृता तेन मन्ये यस्या विनिर्मितौ ॥१३१॥

किञ्च —

दोषैः सर्वैः संयुक्ता विप्रमुक्ताऽखिलैर्गुणैः ।
दरिद्रतेव तद्गोहे सा प्रत्यहमवर्धत ॥१३२

यद्वा —

तस्यां दरिद्रतायां च गुण एकोऽस्ति विश्रुतः ।
अचोरहरणीयत्वं गुणान्तरविजित्वरम् ॥१३३
तत्पुत्रीवासेना पुंसां दरिद्रेणापि केनचित् ।
दीयमानाऽपि न वृता तद्गुणग्रामवेदिना ॥१३४
सा च दुर्गतता चैव वर्धमानाधिकाऽधिकम् ।
अगृह्यमाणा केनापि बृहतीं बृद्धिमापनुः ॥१३५
सोमदेवस्ततो दध्यौ कोऽपि वैदेशिकः पुमान् ।
प्राप्यते बध्यते तस्य गलेऽसौ निःस्वतोऽपि च ॥१३६
तत्रान्यदा देशहिण्डी दुष्टभाषी कुदर्शनः ।
ब्राह्मणो दुर्गतश्चण्डादित्यनामा समागमत् ॥१३७
सोमदेवश्च तं वीक्ष्य वरं पुत्र्यनुरूपकम् ।
अभिवादकमित्यूचे त्वं ममाद्य गृहेऽतिथिः ॥१३८
सगौरवं भोजितश्च पुत्र्युद्वाहाय चार्थितः ।
चण्डोऽप्यचिन्तयदहो शेतां पयसि शर्करा ॥१३९
सोमेन सद्यः सा तेन स्वपुत्री पर्यणायत ।
चण्डस्तथा सहावात्सीत् कुटीरे श्रपचोचिते ॥१४०
पलालसस्तरे रंत्वा शयित्वा श्लिष्टदोर्लतम् ।
प्रेमसंरम्भविश्रम्भात् प्रातः संलेपतुर्मिथः ॥१४१
चण्डादित्योऽभ्यवादादौ प्रिये मज्जीवितेश्चरि ।
स्वैर याचस्व पुर्यात् ते मत्करस्वस्तरुर्मतम् ॥१४२
विजित्य रन्नडी व्रीडां स्माह पुंस्कीट कीकट ।
पूरय प्रथमं तावद्धृष्ट स्वस्य समीहितम् ॥१४३
चण्डादित्यः —
कान्ते मच्चिन्तया किं ते सामन्तामात्यभूपतीन् ।
अवलम्ब्य श्रियं प्राप्य विधास्ये त्वाऽस्मि काञ्चनीम् ॥१४४

रन्नडी —

कुतो ममेदम् भाग्यश्रीः कुतश्चेदकला तव ।
यया सामन्तमुख्यांस्त्वमाराध्य श्रियमाप्स्यसि ॥१४५
चण्डादित्यः —
वीरविक्रान्तपादान्तेऽपूर्वा रेखाऽस्ति मेऽनया ।
राज्ञोऽमुकात् प्राप्य लक्षं दत्ते मुक्तं यदृच्छया ॥१४६
रन्नडी —
बके हंसकला चेत् स्याद्वंभयेत न पल्वले ।
वीरव्रतं चेत् ते भट्ट भट्टवत् किमटाटयसे ॥१४७
चण्डादित्यः —
आ संघर्षविनष्टाऽसि निकृष्टा ब्रह्मधातिनी ।
रन्नडी —
किमाक्रोशसि निर्मान निराशाधम मामिति ॥१४८
चण्डादित्यः —
रे रण्डे रुष्टचामुण्डे ममापसर दृक्पथात् ।
रन्नडी —
आः पाप शापयोग्योऽसि संस्तराद्याहि दूरतः ॥१४९
इत्युक्त्वा सोमदेवस्य पुत्र्याऽसौ पाप्णिना हतः ।
चण्डेन चण्डकोपेन सा मूर्धन्यर्गल्या हता ॥१५०
पलायिष्ट स्वयं चण्डादित्य आदित्यपूर्वतः ।
वैदेशिकानां धूर्तानां गतिरेषैव कश्मला ॥१५१
मन्येऽस्मि सोमा जीवोऽयं चण्डादित्यः कथञ्चन ।
तेन चक्रेऽग्निशर्मात्तरन्नडीवैरशोधनम् ॥१५२
तेनागलाप्रहारेण तत्करोटिरभज्यत ।
नानौषधैस्ततस्तस्याः स व्रणो रुह्यते स्म न ॥१५३
तद्वेदनाभराक्रान्तां रुदतीं रन्नडीं भृशम् ।
पितरौ तत्समीपस्थौ धीरयामासतुर्मुहुः ॥१५४

अथान्येद्युस्तया साध्व्यो यान्त्यो गोचरचर्यया ।
 दृष्ट्वाऽऽहता वन्दिताश्च बहुमानपुरःसरम् ॥१५५
 चिन्तितं चानया धन्या एताः पूज्या महात्मनाम् ।
 अहं त्वधन्या पापा चेत्यथ ता भणितास्तया ॥१५६
 यथेदग्दुःखभागं न स्यां परत्रास्मि तथाऽधुना ।
 धर्मं शर्मकरं ब्रूत दयां कृत्वा ममोपरि ॥१५७
 तस्यै जीवदयामूलं ता ऊचुर्धर्ममार्हतम् ।
 रन्नडी स्माह दिशत पूज्या यन्मेऽधुनोचितम् ॥१५८
 ततोऽर्हन्तः शरणं मे धर्मश्च तदुदीरितः ।
 इति सामान्यतस्तस्यास्ताभिस्तत्त्वमदिश्यत ॥१५९
 तद्ध्यानामृतपानेन मनुष्यायुर्निबध्य च ।
 सुखेनैकाहसंन्यासात् परलोकमवाप सा ॥१६०
 इतश्च भारतेऽत्रैव श्रीविनीतापुरी बभौ ।
 यां श्रीयोऽकृत राज्याय श्रियुगादिजगत्प्रभोः ॥१६१
 यस्यां जनस्य वसतः प्रायः स्वर्गशिवश्रियौ ।
 स्वयं स्वयंवरे यद्वत् पाणिपद्मे विलेसतुः ॥१६२
 तत्रोदैत्पद्म ऐश्वराकः पृथिवीपाकशासनः ।
 यशोभिः शोभितं यस्य जगत् कर्पूरतामगात् ॥१६३
 श्रीप्रियङ्गुलता तस्य पट्टराज्ञीपदं दधौ ।
 यत्सौभाग्यश्रिया जज्ञे सा श्रीरश्रीसमानुमा ॥१६४
 पतिप्रेमादिकं सर्वं मनोनयननन्दनम् ।
 सा नन्दनं विना मेने निःसर्पिरिव भोजनम् ॥१६५
 सुताय नानोपायेष्वनुपायेषु भवत्स्वथ ।
 सा रामाकुलदेव्यग्रेऽस्थात् सप्ताहमनाशुषी ॥१६६
 ततश्च ततसरत्नेन तस्याः सद्यः प्रसेदुषी ।
 अवदत् कुलदेव्येयं तव पुत्रो भविष्यति ॥१६७
 तव प्रसादतो देवि भवतादेवमेव मे ।
 देवीवाचं प्रतीप्येति देवी देवी नमोऽकरोत् ॥१६८

ततः स रन्नडीजीवो मध्यस्थगुणयोगभाक् ।
 मुक्ताहारस्तदुत्सङ्गे पुत्रत्वेन व्यजृम्भत ॥१६९
 कालेन पुत्रो जज्ञेऽस्या जज्ञे वर्धापनं महत् ।
 रामया दत्त इत्यस्य रामदेवोऽभिधाऽभवत् ॥१७०
 क्रमेण वृद्धिमानेष कलाग्रहणहेतवे ।
 कलाचार्यायोपनिन्ये राज्ञा सह कुमारकैः ॥१७१
 अत्रान्तरे चिरात् प्राप्य तं कुमारं स्वमास्पदम् ।
 क्रोधहिंसे प्रनृत्यन्त्यौ सममेवाधितस्थतुः ॥१७२
 ततश्चाकारणात् क्रुद्धः कुमारोऽध्यैष्ट न स्वयम् ।
 अन्यांश्चाधीयतोऽरौत्सीत् विकथाकलहादिभिः ॥१७३
 स्वोदिताकारिणश्चैष सहाध्यायिकुमारकान् ।
 चपेटया पट्टिकया यष्ट्या मुष्ट्याऽवधीत्तराम् ॥१७४
 ततश्च तमुपालब्धोपाध्यायः सामसूक्तिभिः ।
 कुमार न हि ते न त्वन्नाम्ना सदृशमीदृशम् ॥१७५
 अरे द्विजन्मन् वृद्धोक्ष मत्तत्त्वं पण्डितः कियत् ।
 इति दुर्भाष्य हा सैष तमप्याहंश्चपेटया ॥१७६
 ईदृक्स्वभावः श्रीदेवीपुत्रः श्रीराजवल्लभः ।
 नैष शिक्षापनायोग्य इति तूष्णीं व्यधादगुरुः ॥१७७
 गुरुणोपेक्षितः सैष कुमारः स्वैरचार्यभूत् ।
 तच्चान्यैः स्वस्वमातृणां राज्ञश्चाभिन्त्येवेद्यत ॥१७८
 सम्यग् निश्चित्य तद्राज्ञोपाध्यायो रामदेवयुक् ।
 आहूयाप्रच्छि वत्सः किं कलापारगतोऽजनि ॥१७९
 गुरुर्जगौ स्वयं वेत्ति देवो विष्वग्बिलोचनः ।
 ज्ञाताकृतस्ततो भूपः सत्कृत्यैर्नविसृष्टवान् ॥१८०
 रामदेवस्तु राट्पार्थ्यं दीव्यति स्म दिवानिशम् ।
 उपायग्यत समये राजसामन्तकन्यकाः ॥१८१

ततो विभिन्ने प्रासादे द्युसदां च दुरासदे ।
 ताभिः सममरंस्तासौ करेणुभिरिवद्विपः ॥१८२
 विध्वा धनुर्गोलिकाभिः पयस्कुम्भान् स दुर्मदी ।
 पानीयहारिका निन्ये धाराधार्मिकविभ्रमम् ॥१८३
 यं यं खल्व्वाटमद्राक्षीच्चरन्तं राजवर्त्मनि ।
 तं तमाहन् स गीलाभिः करकाभिरिवाम्बुदः ॥१८४
 राजपार्श्वे नित्यरुष्टः सोऽमात्यानप्युपाहसत् ।
 सामन्तांश्च तिरोऽकार्षीत् परीवारममारयत् ॥१८५
 राजपाट्यां व्रजन् सैष हस्तिनोपाद्रवत्पुरीम् ।
 न कञ्चिद् वा सुखाचक्रे राड्भिया तु न कोऽप्यवक् ॥१८६
 राज्ञाऽपि राज्ञीदाक्षिण्यात् स नाशिक्षि कुशिक्षितः ।
 वन्येभबत् ततः सोऽभूत् सर्वथाऽपि निरङ्कुशः ॥१८७

किं बहुना —

सामन्तान् सचिवान् बन्धून् पौरान् जानपदानपि ।
 एष ओषामास नित्यं प्रदीपनकवहिवत् ॥१८८
 राट्सौधेऽथ विशन्तं मन्त्रीन्द्रं बुद्धिसागरम् ।
 गोलया काणयामास खरम्यां वा न काऽपि वा(?) ॥१८९
 निवृत्य स गृहे गत्वा मन्त्रयामास मन्त्रिराट् ।
 अनेन क्षेप्यते राज्यं तुरङ्गेणैव शृङ्गिणा ॥१९०
 तन्निग्राह्योऽवश्यमेव संप्रधार्यति मन्त्रिणा ।
 राजदायादसामन्तैर्विदधे सह संहतिः ॥१९१
 ज्ञात्वा कथञ्चित् तन्मन्त्री सुबुद्धिः पद्मभूभुजे ।
 एकान्ते सर्वमृचेऽत्रोपायं देव विचिन्तय ॥१९२

राजा —

सुबुद्धे नात्र सामर्थ्यं साम्प्रतं दानदण्डयोः ।
 यतोऽनेन कुमारेण सर्वं राज्यं रिपूकृतम् ॥१९३

तत् त्वमेव महाबुद्धे यत् कृत्यं मे निवेदय ।
 राज्ञां कृच्छार्णवेऽभ्यर्णे कर्णधारा हि मन्त्रिणः ॥१९४
 सुबुद्धिः —
 देवनीतिरियं धुर्यः कुमारः पञ्चरोदरे ।
 राज्ञोपचर्यो राज्यार्थी कार्षीन् माऽकाण्डविड्वरम् ॥१९५
 रामदेवकुमारेऽप्यनर्थागारे ततोऽस्तु तत् ।
 स्वामिन्नेतत् प्रियो भूत्वा मैव सर्वं विनीनशत् ॥१९६
 राजा —

श्रीप्रियङ्गुलतादेवी कुमारस्नेहविह्वला ।
 एतत् प्राणप्रहाणेऽपि कथञ्चन न मंस्यते ॥१९७

सुबुद्धिः —

श्रीदेवीमवधीर्यापि कार्यमेतन्महीपते ! ।
 येन देवाय राज्याय प्रजाभ्यः स्वस्ति जृम्भते ॥१९८
 श्रुयतामत्र दृष्टान्तः कोऽप्यासीत् पृथिवीपतिः ।
 वने सोऽश्वहतोऽयासीदवरुडस्तुरङ्गमात् ॥१९९
 सरस्तीरे वटतले यावद् विश्राम्यति क्षणम् ।
 सरसो निर्गता तावत् काचित् पातालकन्यका ॥२००
 राज्ञः पश्यत एवासौ सद्योऽजायत सर्पिणी ।
 वटकोटरतः सर्पो गोनसश्च विनिर्ययौ ॥२०१
 तौ च द्वावपि रेमाते राज्ञा क्रुद्धेन ताडितौ ।
 कशया रे दुराचारौ कुरुथोऽकर्म मत्पुरः ॥२०२
 वियुज्य गोनसो नष्टस्तत्रैव वटकोटरे ।
 अन्या सरसि राज्ञश्च हृद्यजायत कौतुकम् ॥२०३
 राज्ञोऽश्वखुरमार्गेण सैन्येनाथ समेयुषा ।
 सार्धं नृपः पुरं प्राप जज्ञे वर्धापनं महत् ॥२०४
 विसृज्यामात्यसामन्तान् प्रदोषे वासवेशमनि ।
 विशश्राम महादेव्या सह सर्वसहापतिः ॥२०५

सा च पातालदिव्यस्त्री पराप्ता पत्युरन्तिके ।
 आरुयद् देवाद्य सरसि मज्जितुं प्राप्तवत्यहम् ॥२०६॥
 अमुना प्रार्थिता राज्ञाऽनिच्छन्ती कशया हता ।
 स क्रुद्ध आययौ यावत् तावद् भूपः प्रबुध्य सः ॥२०७॥
 राज्ये तडागवृत्तान्तमामूलान्तमचीकथत् ।
 स च देवस्तदा काम्यं प्रससाद नृपोपरि ॥२०८॥ युग्मम्
 ततः शरीरचिन्तार्थमुत्तस्थौ पृथिवीपतिः ।
 प्रत्यक्षीभूय देवोऽवग् राज्ञो स्वागमकारणम् ॥२०९॥
 त्वदुक्तिश्रवणाद् भूप ! तुभ्यं तुष्टो वरं वृणु ।
 भूपोऽवदत् सर्वसत्त्वभाषाविज्ञं विधेहि माम् ॥२१०॥
 एवमस्तु परमन्यस्याख्याने मृत्युरेव ते ।
 एवं राज्ञे वरं दत्त्वा देवः स्वास्पदमासदत् ॥२११॥
 पात्रभृत्यन्यदा देव्यां श्रीभूपे स्वं विलम्पति ।
 आनयामुं मेऽङ्गरागं पतिमूचे गृहोलिका ॥२१२॥
 सोऽवग् मार्येऽस्मि नानेप्ये मुहुस्ताविति जल्पतः ।
 राजाऽहसद् देव्युवाच हसितं केन हेतुना ॥२१३॥
 राजारव्यदेवमेवेति देव्युचेऽवश्यमादिश ।
 राजोचेऽपाय आख्याने ब्रूहीत्येवाह सा कुधीः ॥२१४॥
 बहिश्चितां कारयित्वा देव्या सह गजस्थितः ।
 दानं ददानः सपरीवारो भूपः पुरान्निरेत् ॥२१५॥
 तदा छाग्याऽयाचि भर्ताऽन्धकूपतटवल्लरीम् ।
 सोऽवदल्लातुभीशे न सोचे तन्नास्मि ते प्रिया ॥२१६॥
 छागोऽवदत् किमनेन सदृशोऽहं महीभुजा ।
 योऽन्यराज्ञीसम्भवेऽपि म्रियतेऽस्याः कृते मुधा ॥२१७॥
 पशुस्तदेप नाहं मे त्वां विनाऽन्या भविष्यति ।
 राज्ञाऽचिन्ति यदेपोऽपि जानात्येतदहं न हि ॥२१८॥

प्रत्यावृत्तस्ततो राजा जातः कल्याणभाजनम् ।
 देवी ह्यन्यत्र गौरव्या न तु राज्यात्मसंशये ॥२१९॥
 तदेव देवीकुमारौ कुरु पञ्जरचारिणौ ।
 भवत्कीर्तिप्रतापौ स्तां जगत्पञ्जरचारिणौ ॥२२०॥
 प्रतिश्रुतं च तत् सर्वं श्रीपद्मेन महीभुजा ।
 सुबुद्धीनां सुभक्तानां वचः को नानुमन्यते ॥२२१॥
 इत्येकान्तवचः सर्वं द्वारदेशस्थितात्मना ।
 आकर्णितमकर्णेन रामदेवेन पाप्मना ॥२२२॥
 ततः समुच्छलत्क्रोधधूमध्वजकरालितः ।
 संतप्तताम्रताम्राङ्गः स कृतान्तोऽभ्यधादिति ॥२२३॥
 दुर्बुद्धे यदि दुर्बुद्धिविषं तेऽन्तरजायत ।
 तत् किं दुरात्मस्तेनामुं वृद्धं मूढममूमुहः ॥२२४॥
 दुर्बुद्धिविषदानस्य फलमद्यैव भुंक्ष्व तत् ।
 इत्युक्त्वासौ कुधीः क्षुर्या सुबुद्धिं प्राहरद् हृदि ॥२२५॥
 आः पापं जगतीतापं ग्रीष्मभीष्मदवानल ।
 भक्तियुक्ते नित्यभृत्ये पापं किमिदमादधाः ॥२२६॥
 इति ब्रुवन्तं स्वं तातमाजन्माऽप्युपकारिणम् ।
 सर्वशत्रुः स कुपुत्रोऽसिपुत्र्याऽहन् यकृत्यलम् ॥२२७॥ युग्मम्
 ततः कलकलो जज्ञे हा हा सांराविणोर्बणः ।
 सा प्रियङ्गुलताऽऽगत्य सर्वं दृष्ट्वेदमभ्यधात् ॥२२८॥
 हा धिक् धिक् कर्मचण्डाल भुवः काल करालहृक् ।
 निकृष्ट धृष्ट पापिष्ठ पितरीदं किमाचरः ॥२२९॥
 त्वं मे किमागमः कुक्षौ तत्रैव गलितो न किम् ।
 न च्युतः किमनिष्पन्नो य एवं तातमावधीः ॥२३०॥
 इति ब्रुवाणां जननीं जननीचः स पातकी ।
 कृपाण्या कृपया मुक्तो जघान कुलपांसनः ॥२३१॥
 ततस्तेभ्यः प्रहतेभ्यो रक्तकुल्या त्रिधाऽवहत् ।
 रक्तनद्यो नरकेभ्य इव तं ह्वातुमैयरुः ॥२३२॥

मर्मघातात् ते त्रयोऽपि सहसैव विपेदिरे ।
 अधितण्डौ स्वयं राज्यमथासौ निन्द्यचेष्टितः ॥२३३॥
 ततश्च स स्वयं राजा दायादेः पर्यरुध्यत ।
 उपैक्ष्यत च सामन्तैर्बुद्धिसागरभेदितैः ॥२३४॥
 दायादा दानसन्मानैः सामन्तान् स्ववशे व्यधुः ।
 ततश्चाजय्यतां प्रापुस्ते प्रक्षरितसिंहवत् ॥२३५॥
 मेहेनर्दी रामदेवोऽवदद्राज्ये स्थिरीकृते ।
 एतान् दायादसामन्तान्निग्रहीष्ये पशूनिव ॥२३६॥
 पुरीपरिसरे योद्धुं दायादा उपतस्थिरे ।
 रामदेवोऽपि संनह्य सवलः सस्मुखोऽभवत् ॥२३७॥
 ततो द्वयोरपि तयोः सैन्ययोः प्रजिगीपतोः ।
 जज्ञे समरसम्मर्दो रामरावणयोरिव ॥२३८॥

तथा हि —

पत्तिः पत्तिमिभस्त्विभं हयवरोऽश्वं स्यन्दनः स्यन्दनं
 सद्योऽभ्यैत्तन (?) उद्धता मुजमृतः स्वस्वेशराज्येच्छवः ।
 प्रासाप्रासि धनुर्धनुष्यथ भुजाभुज्यस्यसि प्राहरन्
 पत्त्यश्वेभरथप्रवाहसुभगा रक्तापगाश्चावहन् ॥२३९॥
 भज्यमानं निजं सैन्यं वीक्ष्य दिक्षु क्षिपन् दृशौ ।
 सर्वस्वेनापि रामः स स्वप्राणत्राणमैहत ॥२४०॥
 ततः प्राणप्रियीभूय प्रहारभरजर्जरः ।
 मुक्त्वा सर्वस्वमश्वेन सोऽनश्यत् कौरवेशवत् ॥२४१॥
 विजित्य सर्वं दायादैस्तस्य राज्यमधिष्ठितम् ।
 स च भ्रान्त्वा विदेशेषु रामदेवोऽयमैदिह ॥२४२॥
 सोऽथेदं भववृत्तान्तसंवादेन भवान्तरम् ।
 तथेति विमृशन्मूर्च्छा व्याजात् तत्र किलागमत् ॥२४३॥
 शीतोपचारतो मूर्च्छाविरामेऽचिन्त्यवीर्यतः ।
 दुष्कर्मक्षयतस्तस्य जातिस्मृतिरथाभवत् ॥२४४॥

सोऽयं पद्मोद्भवो वह्नेर्दृषदः परलवोदयः ।
 तस्यापि रामदेवस्य यज्जातिस्मृतिरभ्युदैत् ॥२४५॥
 स्वप्रत्ययदृढीभूतगुरुवाक्प्रत्ययोऽथ सः ।
 श्रीसुधर्मस्वामिपादान् प्रणम्येति व्यजिज्ञपत् ॥२४६॥
 भगवन्नेवमेवैतन्नात्र संशीतिसम्भवः ।
 चेद्योग्योऽस्मि भवाम्भोधेस्तन्निस्तार्य सुप्रभो ! ॥२४७॥
 गुरुः —
 सौम्यानेकजनुर्जन्यकर्मशैलेषु वज्रति ।
 प्रादुःषददुःखदावार्चिःप्रशमेऽभ्योदवृन्दति ॥२४८॥
 संसारापाराकूपारनिस्तारे यानपात्रति ।
 पञ्चमहाव्रतीरूपा जेनी दीक्षा न संशयः ॥२४९॥
 रामः —
 भगवन् वृत्तवृत्तान्त इव [मे] सांप्रतिक्यपि ।
 चेतोवृत्तिः समक्षा वः प्रसीदत यथोचितम् ॥२५०॥
 गुरुः —
 राजामात्यजनपदाविरोधी दीक्षणीचितः ।
 त्वं तु नेदृक् परमतिशयिनामुचितोऽस्यपि ॥२५१॥
 यत्तेऽद्य मम वाङ्मन्त्रैः कृतपिशाचः पलायत ।
 हिंसापिशाच्यपि क्रूराऽन्ये च दुष्कर्मभूतकाः ॥२५२॥
 जातिस्मरणशङ्खेन हृदभित्तिस्तेऽमलीकृता ।
 चारित्रचित्रावताराधिकारोऽस्ति तदत्र भोः ॥२५३॥
 रामः —
 अनुगृह्णन्तु मां पूज्याः कालक्षेपो न युज्यते ।
 अत एव पूज्यकल्पपादपर्मम सङ्गमः ॥२५४॥
 गुरुः :-
 मधुवन् मधुमासोऽपि व्रते नार्वागृह्णतां मतः ।
 कदाचनापि नाकालः प्रत्यक्षज्ञानिनां पुनः ॥२५५॥
 चैत्रेऽप्यस्मै ततो दीक्षां दिस्मून् ज्ञात्वा गुरुन् नृपः ।
 व्यज्ञापयत् प्रभोऽमुष्य दीक्षायै कुर्महे महः ॥२५६॥

अथ तूष्णीं स्थिते सूर्यावृचे श्रेष्ठीपुरन्दरः ।
 राजन् द्रव्यस्तवाख्यानेऽप्याहुः पूज्या न कुर्विति ॥२५७॥
 राजा विजयसेनोऽथ रामदेवमदोऽभ्यधात् ।
 कञ्चित् कालं प्रतीक्षस्व यत् ते कुर्मो व्रतोत्सवम् ॥२५८॥
 देवाविरत्या दुष्कर्म कारयन्त्या व्यगोपिपि ।
 एकं ततो मेऽन्यद्युष्मत्प्रार्थनाभङ्गतो भयम् ॥२५९॥
 तत् किं वच्मीति तेनोक्ते मन्व्यूचे जयशासनः ।
 योगत्रये मनो धुर्यं तेन त्वविरतिर्न ते ॥२६०॥ युग्मम्
 किञ्चैवं विहिते राज्ञोऽनुग्रहः पूरनुग्रहः ।
 स च स्वानुग्रहस्तस्मान्मन्यतां मन्यते स्म सः ॥२६१॥
 जयकुञ्जरमारोप्य रामदेवं ततो नृपः ।
 ज्येष्ठं सहोदरमिव निनाय निजमन्दिरम् ॥२६२॥
 अभ्यज्य राजस्नेहेन स्नेहेनेव वपुष्मता ।
 उद्धृत्य चन्द्रादिचूर्णैश्चूर्णैरिव शिवकरैः ॥२६३॥
 संस्नाप्य गन्धोदकैश्च शान्ताद्भुतरसैरिव ।
 धर्मध्यानरसेनैवालिप्य गोशीर्षचन्दनैः ॥२६४॥
 संवस्य दिव्यवासोभिर्यशोभिरिव निर्मलैः ।
 तत्तेजःस्तवकाकारैः सजयित्वा च चम्पकैः ॥२६५॥
 सर्वाङ्गीणैरलङ्कारैर्गुणैरिव विभूष्य च ।
 ऐरावणाम्रजमिवाधिरोप्य जयकुञ्जरम् ॥२६६॥
 विराजमानं छत्रेण मित्रेणैव शरद्विधोः ।
 चामराभ्यां बीज्यमानं बीचिभ्यां नु नभोधुनेः ॥२६७॥
 प्रतितीर्थं स्थाप्यमानं सङ्गीतैः स्तम्भनैरिव ।
 भुवि धन्योयमेवेति स्तूयमानं च नागरैः ॥२६८॥
 भट्टयद्भिः पठ्यमानं गीयमानं च गायकैः ।
 पौरीभिः कीर्यमाणं च प्रसूनैरक्षतैरिव ॥२६९॥
 श्रीरामदेवं विजयसेनराट् सपरिच्छदः ।
 कौशाम्ब्यां भ्रमयामास भागधेयमिवाङ्गवत् ॥२७०॥
 अष्टभिः कुलकम्

तं स्वसौधे ततो नीत्वा कृतश्रीदेवतार्चनः ।
 तदीयपाणिपद्मेन प्रतिलाभ्य च सन्मुनीन् ॥२७१॥
 विमानितविमानेऽथ राजभोजनमण्डपे ।
 अगण्यपुण्यकूटे तु सिंहासने निवेद्य च ॥२७२॥
 चर्येचूप्यलेह्यपेयाद्याहारममृतोपमम् ।
 सगौरवं महाराजो भोजयत् सार्धमात्मना ॥२७३॥

त्रिभिर्विशेषकम्

भोजनानन्तरं ताम्बूलाद्यैः सम्मान्य सादरम् ।
 दानं प्रदेहि देहिभ्य इति राजोक्त आह सः ॥२७४॥
 श्रीराजेन्द्रमहादानममीदानं प्रकीर्त्यते ।
 तच्च दत्तं मया पूर्वमन्यच्चाचारमात्रकम् ॥२७५॥
 सविस्मयं नृपो मन्त्रिमुख्यानां सुखमैक्षत ।
 पुरोधाः शूर ऊचेऽथ निरीहाणामियं गतिः ॥२७६॥
 धनः सार्थप आहूतं किञ्चित् स्वाभीष्टमादिश ।
 विहस्य रामदेवोऽवक् श्रूयतां मन्मनीषितम् ॥२७७॥
 सर्वचैत्यार्चनं बन्दिमोक्षो मारिनिवारणम् ।
 राजोचेऽदः प्रगे कार्यं वीर रात्रि तु जागृत ॥२७८॥

द्वितीयेऽह्नि स्वेष्टं सकलमपि निर्माप्य सहसा
 जयेनारूढः श्रीनृपसुतधृतच्छत्रचमरः ।
 स्फुरद्व्योहोचे प्रतिपदमणीतोरणचणे
 जिनागारे रामश्चरणकमलां बौदुमगमत् ॥२७९॥
 सुधर्मस्वामी च प्रपठितमहामङ्गलकल-
 द्युसद्गर्गसेव्यः सपदि मुदितः सङ्घसहितः ।
 जिनागारे तत्र त्रिदशपुरसिद्धालयकृता-
 नुकारे प्राणंसीत् प्रभुच्छपभदेवं प्रथमतः ॥२८०॥

श्रीमत्सङ्ख्युतः प्रबन्ध विधिना देवान् शितौ चैत्रिके

पञ्चम्यां गुरुमैत्रमे च मिथुने लग्ने गुरौ लग्नगे ।

षष्ठे श्वेतरुचौ तृतीयइनभुव्येकादशे भास्करे

सूरिर्दीक्षयति स्म धूतवृजिनं ते रामदेवं मुदा ॥२८१॥

इति श्रीवर्धमानसूरिशिष्यावतंसवसतिमार्गप्रकाशकप्रभुश्रीजिनेश्वरसूरिविरचित-

प्राकृतश्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्के

रामदेवराजकुमार-क्रोधहिंसा-कुटुम्बाचारविस्तार-व्यावर्णनो नाम

द्वितीय उत्साहः * ॥

तृतीय उत्साहः

अथाऽपरेषु रुद्याने सुधर्मस्वामिसदगुरुम् ।

नमस्कृत्यामात्यमुख्यै राजन् राजा व्यजिज्ञपत् ॥१॥

प्रभो मानमृषामाषाकुटुम्बस्य विजृम्भितम् ।

विजृम्भते मनः श्रोतुं सम्प्रति प्रतिपाद्यताम् ॥२॥

सूरिरूचे श्रीविजयसेन श्रीजयशासन ।

सूर पुरन्दर धनदेव सम्यग् निशम्यताम् ॥३॥

गर्वपर्वतमारूढो मृषादूषितचेतनः ।

उच्चैस्तरान् लधिष्ठोऽपि तृणायपि न मन्यते ॥४॥

तथा हि -

जात्यान् जातिविहीनोऽपि विमानयति मानभाक् ।

महाकुलान् न्यक्कुलोऽपि कलङ्कयति केलिना ॥५॥

कामरूपान् कुरूपोऽपि दर्पान्धः प्रजुगुप्सते ।

तृणवत् कणमन्दोऽपि विब्रूते बलशालिनः ॥६॥

निरक्षरोऽप्यभिमानी निहनुते ज्ञानभास्करान् ।

विकृष्टतपसोऽभोधीन् धान्यकीटोऽपि निन्दति ॥७॥

नानालब्धिनिधानेभ्यो लब्धिवन्धोऽप्यसूयति ।

दारिद्र्यदुःखदग्धोऽपि हसत्यैश्वर्यशालिनः ॥८॥

ये ये गुणं गुणवतामहङ्कारी करोत्यधः ।

तेन तेन गुणेनैव हीयते बहुशो भवे ॥९॥

किं बहुना ? -

मातुः पितुः स्वसुभ्रातुः स्वजनस्य जनस्य च ।

गृह्णाति न गुणं कापि स्वाहङ्कारकदर्थितः ॥१०॥

ये दूषयत्यसौ तस्य पुत्रैर्मित्रैश्च बान्धवैः ।

निवार्यमाणः कलहायते प्रहरते च तान् ॥११॥

तत्पुत्राद्या निवर्तन्ते चेत् तदा जितकाश्यसौ ।
 लब्धप्रसर आक्रोशत्युत्तमानपि दुर्मदी ॥१२
 ततस्तद्भृत्यमित्राद्यैः कुट्टयते बध्यते च सः ।
 तथाऽपि दुर्भपन्नेष क्षिप्यते चारकोदरे ॥१३
 तत्रापि च मदाध्मातो गुप्तिपानपि निन्दति ।
 कदर्थितश्च तैर्याति नरकेऽहंयुतायुतः ॥१४
 ततः कथञ्चनोन्मज्ज्य चेज्जन्म लभते नृप ।
 तथापि हीनजात्यादिपङ्क्तिः किल जायते ॥१५
 प्राग्वदभ्याख्यांनशूरोऽभिमानीदुरकन्धरः ।
 पितृबन्धुसुहृत्स्वेष न स्निह्यति कथञ्चन ॥१६
 सर्ववैरी पितृघाती सर्वस्वापहतौ क्षितौ ।
 बभ्रम्यते रङ्ग इव यद्वदेष्टु सुलक्षणः ॥१७
 नैष प्रभु सभाम्भोधावस्माभिरुपलक्ष्यते ।
 किं दुष्कृतं च चक्रेऽसौ स्पष्टमाख्याहि सुप्रभो ॥१८
 इत्युक्ते भूभुजा सूरिरुचे यस्तव पृष्ठतः ।
 मदाध्मातः सदोद्ग्रीवः स्वदोर्वीक्षाकुलेक्षणः ॥१९
 नाम्ना सुलक्षणो निर्लेक्षणः सैष विबुध्यताम् ।
 यच्चासौ दुष्कृतं चक्रे तत् सम्प्रत्यभिधीयते ॥२०॥ युग्मम्
 मरुतो दक्षिणा यत्र सुमनःश्रेणयोऽद्भुताः ।
 राजाऽवदातरुचिभाग् विमलाश्चाम्बरश्रियः ॥२१
 तदस्ति भारते क्षेत्रे सदापिकविराजितम् ।
 वसन्तवज्जनानन्दि श्रीवसन्तपुरं पुरम् ॥२२॥ युग्मम्
 तत्र सिद्धार्थनामाऽभूद्राजा यस्यात्मसम्भवः ।
 वर्धमानो यशोराशिर्गीयत जगत्त्रये ॥२३
 सौभाग्यभाग्यकमलावती श्रीकमलावती ।
 तस्याग्रमहिषी जज्ञे याज्ञसेनी भिदान्तरम् ॥२४

तत्र सौजन्यजन्तुर्वा दाक्ष्यदाक्षिण्यसागरः ।
 श्रेष्ठी सागरदत्तोऽभूद्भूषणं पूर्वमीदृशः ॥२५
 विकस्वरसरोजन्ममनोज्ञकरपल्लवा ।
 प्रियाऽभूत् कामजननी श्रीस्तस्य श्रीपतेरिव ॥२६
 तयोश्च तनयो जज्ञे मनोरथशतार्थितः ।
 कामानुरूपरूपश्रीश्चक्रे वर्धापनं महत् ॥२७
 हूतस्तदैव दैवज्ञो ज्ञातपुत्रजनुःक्षणः ।
 सम्प्रधार्य विषण्णात्मा धूनं धूनं शिरोऽभ्यधात् ॥२८
 एष क्रूरग्रहेर्दृष्टे नक्षत्रे गर्भमागतः ।
 जातस्तु भो कुजाक्षिप्तेऽर्कदग्धे राहुलचित्ते ॥२९
 लग्ने तु शनिना सर्वदृष्ट्या दृष्टे ततोऽसकौ ।
 आरतः पञ्चवर्ष्यास्ते कुलं निष्ठापयिष्यति ॥३०॥ युग्मम्
 ततः श्रेष्ठयाकुलोऽवादीदस्ति दैवज्ञ किञ्चन ।
 शान्तिकायत्र येनेदमरिष्टं प्रतिहन्त्यते ॥३१
 सोऽवदत् शान्तिकर्मादि ध्रुवभाविन्यकर्मठम् ।
 श्रेष्ठयूचे सुधियोऽवश्यभाव्यपि धनन्ति तद्यथा ॥३२
 क्षितिप्रतिष्ठितपुरे जितशत्रुर्महीपतिः ।
 श्रीबुद्धिसागरो मन्त्री सागरः प्रतिभाश्रियाम् ॥३३
 सुबुद्धिस्तनयस्तस्यान्यदा सदसि भूभुजः ।
 आगन्नेमित्तिकः कोऽपि तीताऽनागतवर्तिवित् ॥३४
 जयदेवेत्यथाशिष्योपविष्टो भूभुजोदितः ।
 ज्ञानं क तेऽवक् स देव भूते भवति भाविनि ॥३५
 ततोऽन्तिकस्थे सचिवे स राज्ञोचेऽत्र संसदि ।
 कस्य किं भावि पक्षान्तः शुभाशुभमुदीरय ॥३६
 विमृश्य ज्ञान्यवग् देव प्रकाशं भण्यते मण ।
 सचिवेशकुटुम्बेऽत्र पक्षान्तमरिरेष्यति ॥३७
 समयं भूषवोऽवादीत् कुतः सा सोऽवदत् प्रभोः ।
 मन्त्री नः पितृवन्मान्यो नापमान्यः कदापि भोः ॥३८

ज्ञानिन् स्वज्ञानमादायोत्तिष्ठ तत्तिष्ठ मा क्षणम् ।
 राज्ञेयुक्तो निमित्तज्ञो विषण्णः सहसोत्थितः ॥३९॥
 विषेदुर्मन्त्रिमित्राणि तदमित्राश्च पिप्रियुः ।
 राजान्तःसौधमध्यास्त मन्त्री तु स्वगृहं ययौ ॥४०॥
 मन्त्रिणा गुप्तमाहूय पृष्टोऽरिष्टस्य कारणम् ।
 नैमित्तिकोऽवदन् मन्त्रिन् सुबुद्धिस्तव नन्दनः ॥४१॥
 सत्कृत्य नान्यस्य कथ्यमिदमित्युपरुध्य च ।
 ज्ञानिनं व्यसृजन्मन्त्री तं च नन्दनमाह्वयत् ॥४२॥
 पिता —

वत्स ! नैमित्तिकेनोक्तस्त्वनिमित्तः कुलक्षयः ।
 तद् ब्रूहि केन विधिना विधिः प्रतिविधीयताम् ॥४३॥
 पुत्रः —

त्यजेदेकं कुलस्यार्थं इति नीतेर्भवद्विरा ।
 नामशेषी भवान्यस्तु कुलस्य परितः शिवम् ॥४४॥

पिता —

वत्साधत्से मद्रचश्चेन्न कस्याप्यशिवं तदा ।
 तुर्यबुद्ध्या प्रतिबद्धो विधिष्टगमगोक्षताम् ॥४५॥

पुत्रः —

त्वद्रचस्तात नाधास्ये कस्याधास्ये तदा ननु ।
 मत्प्राणैरथ धीबाणैर्दुर्विधिं रुद्धिं शाधि नः ॥४६॥

पिता —

साधु साधूदितं वत्स वत्सल स्वकुलश्रियाम् ।
 एवमेवमुपायेन तीर्णोऽयमशिवार्णवः ॥४७॥

ततश्च —

कारयित्वोरुमञ्जूपां मरुतोप्यप्रवेशनाम् ।
 मन्त्री तत्रासयत् पुत्रं सार्धं जलफलादिभिः ॥४८॥
 लोहपट्टैर्ददं बद्ध्वा तालयित्वाष्टतालकैः ।
 पुंभिरुत्पाट्य राट्सौधे नीत्वा मन्त्री नृपं जगौ ॥४९॥ युग्मम्

सर्वस्वं मे त्वददृष्ट्यग्रे पक्षं रक्ष्यं स्वयामिकैः ।
 तावत् स्वावास एवावस्थास्ये नैप्यामि वोऽन्तिके ॥५०॥
 इति राजाङ्गीकृतेऽथ स्वौकोदाराणि बंधुभिः ।
 नियन्त्र्य वेष्टयित्वा च प्रवीरैः स्वैकभक्तिभिः ॥५१॥
 चैत्येष्वर्चां विधाप्योच्चैः सकुटुम्बोऽतिजागरी ।
 धर्मध्यानेन मन्त्र्यस्थात् ततश्चाहि त्रयोदशे ॥५२॥
 राट्सौधेऽभूत् कलकलोऽयं सुबुद्धिरमात्यसुः ।
 रत्नावल्या राजपुत्र्या वेणीं छित्वा स्वधाम्न्यगात् ॥५३॥
 रुदती सा छिन्नवेणिर्गत्वा राज्ञेऽभ्यधात् पितः ।
 प्रार्थिताहमनिच्छन्त्या छिन्ना वेणिर्ममासुना ॥५४॥
 क्रुद्धोऽथ यमवद्राजा विज्ञप्तो भ्रष्टमन्त्रिणा ।
 मोहिलेन चिरं स्वामी जीवन्त्यायुर्बलात् (?) परम् ॥५५॥
 यच्चक्रे मन्त्र्यसौ पापस्तदहं वेद्मि मूलतः ।
 अथ राजा स एवोक्तः पापोऽसौ स्नात् निगृह्यताम् ॥५६॥
 ततः ससेन्यः सोऽधावन् मन्त्रिसैन्यं च सञ्जयभूत् ।
 सुबन्धुनाऽथ सुहृदा मन्त्री भूपं व्यजिज्ञपत् ॥५७॥
 प्राग्भक्त्यैवैकवारं मे सुस्वामिन् ! देहि दर्शनम् ।
 सर्वस्वं मे येन याति राट्कोशे याति नान्तरा ॥५८॥
 राज्ञा रणे निषिद्धेऽथ स्वपुंभिर्गमितो गतः ।
 राज्ञः समक्षं मन्त्री तां मञ्जूषामुदघाटयत् ॥५९॥
 ततस्तदन्तः प्रैक्षन्त कृपाणीवेणिपाणिकम् ।
 राजा मन्त्री यामिकाश्च सुबुद्धि मन्त्रिनन्दनम् ॥६०॥
 मन्त्र्यूचे यामिकक्ष्णं तेऽप्यूचुनं मनागपि ।
 राट् विस्मितः स्माह मन्त्रिन्निन्द्रजालमिदं किमु ॥६१॥
 मन्त्र्यूचे देव ! देवेन देवेन दानवेन वा ।
 प्रतिकूलमिदं चक्रेऽनुकूलं तु प्रभोर्दशः ॥६२॥
 तत्त्वं ब्रूहीति राज्ञोक्ते यथावदधीसखोऽभ्यधात् ।
 धीरडुनं धृतं देव धाम्नाऽस्खलितहतिर्विधेः (?) ॥६३॥

धूनं धूनं शिरश्चित्राद्राशा श्रीसचिवेश्वरः ।
 ईश्वरत्वं परं निन्ये चन्द्रमौलिप्रदानतः ॥६४
 तदैवज देवमेवमुपायेनानुकूल्यते ।
 सोऽवक् श्रेष्ठस्तव गृहे श्रेयः शान्तिर्विजृम्भताम् ॥६५
 द्वादशाहे व्यतिक्रान्ते कान्ते चन्द्रबले शिशोः ।
 वसुन्धर इति नाम श्रेष्ठी श्रेष्ठमतिष्ठपत् ॥६६
 कियत्यपि गते काले कालेनेव निरोपितः ।
 किराजेवातिदुष्कालः प्रासरत् तत्र नीवृति ॥६७
 तथा हि —

घना न ववृस्तावद् वृष्टौ बीजानि नोदगुः ।
 उद्धतानीतिभिर्जग्धान्यजग्धान्यफलन् न हि ॥६८
 क्षुधार्तदुःखार्त्तजनं निर्जलान्नफलांशुकम् ।
 नरकावासदेश्यं तद्वसन्तपुरमप्यभूत् ॥६९

अपि च —

दातारोऽपि हि याचकत्वमगमन् द्रव्येश्वरा निःस्वतां
 ब्रह्मस्कन्दमुकुन्दशम्भुविमुखा धान्यं प्रदधुर्जनाः ।
 हा व्यक्रीणत सूर्पकोणकगतेनान्नेन सौवाङ्गजान्
 रङ्गैरङ्गकरङ्गैरविरला जजुः खिलाः श्रीपथाः ॥७०
 रौरवे भैरवेऽप्येवं सागरदत्तवेश्मनि ।
 अक्षयं धनधान्यादि रत्नाद्यमिव सागरे ॥७१
 तथाऽपि दुर्दैववशात् कुलेऽस्य सकलेऽपि हि ।
 शीतलिका महाव्याधिरुदभून्न्यगभूदपि ॥७२
 तेनैव व्याधिना मृत्युकिंकरेणेव तत् कुलम् ।
 सर्वं मृत्युपुरं निन्ये तं विनैकं वसुन्धरम् ॥७३
 हा मातः पायय पयः पितर्वीजय मःकाः ।
 इत्यादि विलपन् सैप बभ्राम स्वगृहोदरे ॥७४
 तद्दोषदूषितस्यास्य गृहस्थ द्वारि कण्टकाः ।
 तद्दोष x x नभिया दीयन्ते स्म जनैर्वनाः ॥७५

जिघत्सया तच्छब्दानां प्रविशद्भिर्बलात् श्रमिः ।
 चक्रे छिद्रं कण्टिकाधो निरैत्तेन वसुन्धरः ॥७६
 स निम्नाणो भ्रमन् रङ्गवृत्त्या कुक्षिभरिः पुरि ।
 पञ्चहायनतां भेजे दुर्भिक्षं पञ्चतां पुनः ॥७७
 ततः सुभिक्षे सञ्जाते वसन्तपुरतोऽबहन् ।
 सार्थाः सार्थेन केनापि निर्ययौ स वसुन्धरः ॥७८
 सार्थे भैक्षालाभतोऽभूत् पाखण्डी मुण्डमुण्डनात् ।
 मौनी पवनरोधी च सोऽगात् क्षितिप्रतिष्ठिते ॥७९
 जात्या कुलेन शीलेन तपसा ध्यानमुद्रया ।
 मिथ्याभिमानी जज्ञेऽसौ गुणिनां गुणमत्सरी ॥८०
 मिथ्याभिमानैकधनो मिथ्यावादवशंवदः ।
 तादृग् मिथ्याजनैः सेव्यः स्वः कं मन्यतेऽसकौ ॥८१
 निरालम्बा नभ इवाप्रतिबद्धाः समीरवत् ।
 तेजस्विनो रविरिवानुपलेपाश्च पद्मवत् ॥८२
 चन्द्रवन्नयनानन्दा निष्प्रकम्पाश्च मेरुवत् ।
 सागरवच्च गम्भीरा दुर्धर्षाः पञ्चवक्त्रवत् ॥८३
 श्रीमन्तः सुव्रताचार्याः परिवार्याः सुसाधुभिः ।
 क्षितिप्रतिष्ठितपुरमलञ्चक्रुरथान्यदा ॥८४॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 तेषु तत्राभ्युदितेषु ज्ञानभास्वत्सु सूरिषु ।
 स वसुन्धरपाखण्डी ब्रूकवद् व्यमनायत ॥८५
 न कोऽपि याति तत्पार्श्वं पूर्णोको गुरुवन्दकः ।
 सति सत्यक्रयाणेऽद्वे कृत्रिमे याति कः सुधीः ॥८६
 तच्छिद्रदृष्टिः फणिवन्न सोऽपश्यत् तदन्धवत् ।
 उपाचरच्च चरिकाः साधुक्षोभणहेतवे ॥८७
 ततोऽकाले समायान्त्यस्ता निषिद्धाः सुसाधुभिः ।
 सायं द्वारान्निवृत्योचुर्वसत्यन्तर्वयं गताः ॥८८
 तद् दुर्वाक्यानि पूर्णोक्तः सम्यग्दृष्टिर्न मन्यते ।
 स चाहेतुरिषुः पापः प्रेरयामास ता मुहुः ॥८९

अथान्यदा सङ्गयुतान् यातश्चेत्ये गुरुनमून् ।
 चरिकैका पुरोभूय स्पष्टं धृष्टमदोऽवदत् ॥९०॥
 धर्मप्रपाः सत्यमेव विधिना विहिता वयम् ।
 अण्टाङ्गानि परंयासां भुज्यन्तेऽन्यं त एव ताः (?) ॥९१॥
 यूयं तु कम्पा मुधेति तद्वाचा रक्षकैर्धृताः ।
 गुरवः सा च पापिष्ठा नीताः सर्वे नृपान्तिके ॥९२॥
 राजा च नयसारेण सूर्योऽभ्युत्थिता नताः ।
 तत्समक्षं च तद्वार्ता रक्षे राज्ञे न्यवेद्यत ॥९३॥
 दान्तान् शान्तान् निर्विकारान् वीतरागाध्वजाङ्गिकान् ।
 गुरुन् वीक्ष्यैव निर्दोषान् दिव्यचक्षुर्नृपोऽबुधत् ॥९४॥
 पप्रच्छ च प्रभोऽयं वः कुतो व्यतिकरोऽनया ।
 सूरिस्त्वे निर्निमित्तः प्राग्भवे नः कृतोऽथवा ॥९५॥
 अत्रान्तरे दिवि देवी वागभूद् भो ! निशम्यताम् ।
 वसुन्धरकपाखण्डिपाशस्येदं विजृम्भितम् ॥९६॥
 सा परित्राजिका बद्धा कशाभिस्ताडिता ततः ।
 वसुन्धरकपाखण्डिवृत्तान्तं मूलतोऽलपत् ॥९७॥
 ततः श्रीनयसारेण भूभुजा दत्तहस्तिकाः ।
 श्रीमन्तः सुव्रताचार्या गाम्भीर्यादतिसागराः ॥९८॥
 जयतादहंतां तीर्थं देवताभिः प्रभावितम् ।
 इत्युच्चैः परितः पठ्यमाने मङ्गलपाठकैः ॥९९॥
 वर्धापने स्फार्धमाणे श्रीसङ्गेन पदे पदे ।
 सायं स्वोपाश्रयं जग्मुर्निर्जग्मुः द्विपतां मुदः ॥१००॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 निशि शासनदेव्याथ दिव्यस्त्रीरूपया स्यात् ।
 वसुन्धरोऽक्षोभि लुब्धः प्रार्थको भणितस्तया ॥१०१॥
 वर्या वयमुदीचीव धनदस्य परस्य न ।
 धनं जनान् प्रगेऽभ्यर्थ्य दास्ये मन्यस्व तत् प्रिये ॥१०२॥
 इत्युक्त्वा संप्रयुक्तः स सरमासूतया तया ।
 श्वत् तया कीलितश्च तथाऽस्थान्न व्ययुज्यत ॥१०३॥ युगम्

प्रगे पौरैस्तथा दृष्टो विगुप्तोऽसौ पुरेऽखिले ।
 तिरोऽभूदेवता साऽथ स च दध्याविदं कुधीः ॥१०४॥
 श्वेताम्बरैरिति कृतं कृते प्रतिकृति न चेत् ।
 कर्त्ताऽस्मि तन्नास्मि पुमान्निष्फलं जीवितं च मे ॥१०५॥
 साध्वालयं ततो दग्धुमग्निच्छगणिकाकरः ।
 अर्धरात्रे प्राप पापः शय्यां नेत्रा च लक्षितः ॥१०६॥
 बद्ध्वाऽऽरक्षैः स राज्ञोऽग्रे दर्शितो देव यः पुरा ।
 साधूनुपाद्रवत् सूरीनभ्याचख्यौ शुनीमगात् ॥१०७॥
 साध्वालयं दहन् सोऽथ लब्धः पापण्डपांसनः ।
 क्रियतामस्य किं स्वामिन् भूभुजोक्तं निगृह्यताम् ॥१०८॥ युगम्
 ततो मध्या विलिप्ताङ्गः स्वापकीर्त्यैव मूर्तया ।
 सूर्पखण्डच्छत्रकेण मिथ्यात्वेनेव संवृतः ॥१०९॥
 करवीरसजा बिल्वमालया धातुपुण्ड्रकैः ।
 रथ्याचीरैश्च कुगतेः कटाक्षैरिव भूपितः ॥११०॥
 अकर्णो मलिनात्मैव इत्यकर्णे मलीमसे ।
 रासमेऽशुभतत्कर्मराशिमे चाधिरोपितः ॥१११॥
 अनेनेदं कृतं पापमिति पापो विगोप्यते ।
 इत्युच्चैर्धौपणापूर्वं पुरोवादितडिण्डिमः ॥११२॥
 तपस्विनोऽमुष्य महापापमत्रैव पक्वित्रमम् ।
 बभूवेति सानुकम्पं दृष्टः शिष्टतमैर्मुहुः ॥११३॥
 दुरात्मनोऽस्य पापस्य पापं स्याद्दर्शनेऽपि हि ।
 इति पौरैर्निन्द्यमानो भ्रमयित्वाऽखिले पुरे ॥११४॥
 प्रदोषः सैष पाखण्डी प्रदोषे राजपूरुषैः ।
 निन्द्ये इभशानमास्थानं दक्षिणाधिपतेरिव ॥११५॥

सप्तभिः कुलकम्

आरक्षकेभ्य आक्रोशन् विलपन्नभिमानवान् ।
 शूलायां मृत्युतूलायां स्थापितश्चैव पातकी ॥११६॥

सोऽथाभूदाद्यनरके नारकोऽभोधिजीवितः ।
 तत्रासातवेदनयाऽक्षिपद् दुष्कर्म पुष्कलम् ॥११७
 ततः कथञ्चिन्निर्गत्य स वसुन्धरजीवकः ।
 तत्तदृक्षकर्मशेषजंबालमलकश्मलः ॥११८
 पापघमानमगधागाधे मगधमण्डले ।
 दुर्वारपामराकीर्णे ग्रामे गोर्वरनामनि ॥११९
 पट्कर्मकर्मठस्य श्रीविद्यानां पारदृश्वनः ।
 निष्ठिताशेषयज्ञस्य यज्ञदत्तद्विजन्मनः ॥१२०
 राधासमभिधानायाः पत्न्या उदरकन्दरे ।
 केशवधामनगदाभृन्माधवसुतोपरि ॥१२१
 यशोमतीनामधेयपुत्रीत्वेनोदपद्यत ।
 साऽवर्धत क्रमात् सार्धं पितृभ्रातृमनोरथैः ॥१२२॥

पञ्चभिः कुलकम्

बालिकैवातिवालभ्यात् तैर्महेन महीयसा ।
 सा वामदेवतुक्सोमदेवेन परिणायिता ॥१२३
 विवाहानन्तराहे च शूलातङ्केन भूयसा ।
 सोमदेवः सोम इव निशाशेषेऽस्तमासदत् ॥१२४
 ततः पितृभ्रातृमुखैरश्रुप्लावितदृग्मुखैः ।
 चिरं प्ररुध्य रुदती सा कथञ्चन धीरिता ॥१२५
 कुर्येन धनिना यूना वरेण सुभगेन च ।
 पुण्युद्धाह्या पितृभ्यां तत् सर्वं वस्तेऽधिकं कृतम् ॥१२६
 परं तदैव दैवेन सहसा शतखण्डितम् ।
 दैवं च सुव्रताचार्याभ्याख्याने बुध्यतां बुधाः ॥१२७
 पुत्रि तदैवशान्त्यर्थं शीलं शील्य देहि च ।
 तपस्य वश्यय स्वं चेत्युक्ते तैः सा तथाऽकरोत् ॥१२८
 ततः प्रीत्या पितृभ्रातृभ्रातृजाया यशोमतीम् ।
 सर्वेऽपि प्रीणयामासुः कुलदेवीमिवान्वहम् ॥१२९
 सा च शीलाभिमानेन न्यकरोति प्रजावतीः ।
 श्वश्रूपतिभयात् त्वेता न तां प्रति वदन्त्यपि ॥१३०

अथ सा यौवनभरे मन्मथोन्मथ्यमानहत् ।
 स्वयं स्वाङ्गे कुचेष्टास्ताश्चक्रे या वेत्ति सैव हि ॥१३१
 अन्येद्युः शीलशालिन्यो महासत्यस्तपोधनाः ।
 मवादिधनिस्तारतर्यः साध्व्यस्तत्र समाययुः ॥१३२
 अत्रान्तरे पुराभ्यासाज्जातिस्वाभाव्यतस्तथा ।
 अभिमानमृषाभाषे भृशं तस्यां विलेसतुः ॥१३३
 तत उद्दिश्य ताः साध्वीः सा पापाऽऽख्यत् सखीः प्रति ।
 शीलमासां कुतोऽनिष्टभुजां ग्रामपुरान्तरे ॥१३४
 कन्दमूलफलाहारा वनवासैकतत्पराः ।
 खण्डयन्ति यदा शीलं तदासां का कथा ननु ॥१३५
 आख्यन् सख्यस्तदेतासां कुक्षिर्विक्रियते न किम् ।
 सोचेऽनेके सन्त्युपाया गर्भशातनपातनाः ॥१३६
 नूनमेषा कुशीलेति स्वहृदा मेनिरेऽथ ताः ।
 अन्यथैतत् कथंकारं बालरण्डाऽवबुध्यते ॥१३७
 श्रीमत्सुव्रतसूरीन्द्राभ्याख्यानाऽशुभकर्मणि ।
 अक्षिणेऽपि हि सा कर्मान्तरमेवमुपार्जयत् ॥१३८
 दध्यौ शासनदेवी च पापेषा वक्तु निर्भयम् ।
 अचिरादेतदेतस्या मस्तके पातयिष्यते ॥१३९
 अन्यदा ग्रामकूटस्य मायाराजाभिधः सुतः ।
 क्षेत्रात् ग्रामसरस्यागात् पयःपानादिहेतवे ॥१४०
 तदा च रामदेवस्य ग्रामेशो घटदासिका ।
 तत्रागाद् विजनं ज्ञात्वा तेन साऽप्रार्थ्यमंस्त च ॥१४१
 सरःपाल्या देवकुले तया रंत्वा सरस्यसौ ।
 आचक्षाम तस्य रेतोविन्दवः सलिलेऽपतन् ॥१४२
 गतौ च तौ यथास्थानमथ दुर्दैववैभवात् ।
 देवताप्रतिकूल्याच्च ब्राह्मणी सा यशोमती ॥१४३
 ऋतुस्नाता अभ्यमाणा समैत् तत्र सरोदिशि ।
 यत्राध्वस्ता विन्दवस्ते तरन्ति सलिलोपरि ॥१४४॥ युग्मम्

साप्याचामत् तत्र ते च बिन्दवस्तदभगेऽविशत् ।
 साप्यानन्दाच्चमच्चक्रे निश्चिकाय न किञ्चन ॥१४५॥
 कियत्स्वपि दिनेष्वेषा व्यतीतेषु व्यचिन्तयत् ।
 जठरं जरठीभूतं तत् किमेतज्जलोदरम् ॥१४६॥
 नैवं किञ्चित् स्फुरत्यन्तस्ततो गर्भस्य शातनम् ।
 पातनं च चकारैषा नापतद् वज्रलेपवत् ॥१४७॥
 अथ गर्भस्य लसुनस्येव चिह्नानि सर्वतः ।
 अपह्नोतुमशक्यानि तस्या हन्तोऽज्जृम्भरे ॥१४८॥
 मात्रा राधिकया सैषाऽप्रच्छि वत्से ! किमीदृशम् ।
 साऽऽरुह्यन् मातनैव तावद् दुष्कर्मदं ममैहिकम् ॥१४९॥
 पारत्रिकं तु यत् किञ्चिद् दुष्कर्मैव फलेग्रहि ।
 तद्वत् नैव जानामि मन्दभाग्या करोमि किम् ॥१५०॥
 माताऽवोचत् वत्से दुष्कर्मैह भविकं विना ।
 न पारभविकेनैव केवलेन भवत्यदः ॥१५१॥
 तन्मूढे हा त्वयाऽत्युच्चैः पातितं स्वकुलद्वयम् ।
 मलीमसरसावेशात् तटिन्येव तटद्वयम् ॥१५२॥
 तथाऽथ भणिता माता चेज्जलोदरदम्भतः ।
 दाप्यन्ते परितो दम्भास्तदा गर्भो गलत्ययम् ॥१५३॥
 अहं तु गलिते गर्भे प्रिये जीवामि वा शुभम् ।
 तन्मातः कारयेदं मे त्वत्तो नान्या गतिर्मम ॥१५४॥
 प्रतिश्रुतं तथा सर्वं स्वभर्तुश्च निवेदितम् ।
 देवरक्षितवैद्यस्य सोऽपि पुत्रीमदर्शयत् ॥१५५॥
 भट्टाग्रोचे रहो वैद्यो गर्भोऽयं न जलोदरम् ।
 भट्टः खिन्नोऽञ्जलिं बद्ध्वा तमूचेऽन्यस्य मा भणीः ॥१५६॥
 भट्टिन्याश्च तदेकान्ते तेनोक्तं साऽप्यमन्यत ।
 तत् किं कार्यमिति छन्नं मन्त्रयेते इमौ मिथः ॥१५७॥
 मन्त्रछन्नस्तयोरासीन्न तस्या उदरं पुनः ।
 लोकेऽथ सा कुशीलेति स्फुटितं पक्वगण्डवत् ॥१५८॥

ततः सा गर्ह्यते लोकैर्हस्यते च परिच्छदैः ।
 हीन्यते आतृजायाभिर्निन्द्यतेऽपि सखीजनैः ॥१५९॥
 निर्भर्त्स्यते आतृभिश्चाक्रोश्यते पितृभी रहः ।
 किं बह्वक्तैः प्रतिकूलं तस्या जज्ञे जगत् तदा ॥१६०॥ युग्मम्
 ततो दुःखभराक्रान्ता प्रदोषे निर्गता गृहात् ।
 मार्गामार्गाविजानाना गृहीत्वैकां दिशं क्रमात् ॥१६१॥
 बाध्रीणसकृकव्याघ्रद्विपट्वीपिमृगाधिप-
 तरुक्षुच्छक्षमुजगर्भीमां साऽगान्महाटवीम् ॥१६२॥ युग्मम्
 तत्रैकिका निःशरणा त्राणं किञ्चिदविन्दती ।
 पितरं मातरं आतृन् स्मारं स्मारं मुहुर्मुहुः ॥१६३॥
 तथा विलापांश्चक्रेऽसौ यथा तददुःखदुःखिता ।
 तत्प्रतिध्वनितैर्भन्ये सा व्यलापीदटव्यपि ॥१६४॥ युग्मम्
 ततो महाशोकशल्यशल्यिता मर्तुमुद्यता ।
 सा पर्यश्रु मुखी तारं सगद्गदमदोऽवदत् ॥१६५॥
 भो भोः पूज्या वनदेव्यो लोकपाला हरादयः ।
 शृण्वन्त्वतीन्द्रियज्ञाना नेदृक्कर्म कृतं मया ॥१६६॥
 महासतीनां साध्वीनामभ्याख्यानेन केवलम् ।
 अभिमानमृषामस्ता दुर्दशां प्रापमीदृशीम् ॥१६७॥
 तच्छोधयत मां सद्यः प्रसन्नेक्षितवीचिभिः ।
 एषा वराकी रङ्गीव प्रत्यक्षं वो प्रियेऽधुना ॥१६८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 इत्युक्त्वाऽशोकशाखायां बद्ध्वा संव्यानपलवम् ।
 दत्त्वा स्वकण्ठे पाशं च मुमोच स्वं यशोमती ॥१६९॥
 अत्रान्तरे साहसं मामेत्येवं भाषमाणया ।
 निकुञ्जादेत्य तापस्योत्तरीयं पाटितं क्षणात् ॥१७०॥
 यशोमती ततो मूर्च्छामीलिताक्षयपतद्भुवि ।
 कमण्डलुजलाद्यैश्च तथा सा प्रापि चेतनाम् ॥१७१॥
 समुन्मील्य दृशौ साऽथाभिदधे वीक्ष्य तापसीम् ।
 भगवत्यादधाः किं मे विघ्नं दुःखान्घिलङ्घने ॥१७२॥

तापस्यूचे स्वात्महत्या युज्यते न विवेकिनाम् ।
 इति कारुण्यतोऽच्छेदि मया ते कण्ठपाशकः ॥१७३
 किञ्च जन्मजरामृत्युरोगशोकोर्मिसंकुलः ।
 दुःखाब्धिरेष संसारः कदर्थयति देहिनः ॥१७४
 ततस्तदुःखविच्छिद्यै यतितव्यं विवेकिभिः ।
 न च भद्रे प्राणमोक्षो दुःखक्षयनिबन्धनम् ॥१७५
 यतो वपुर्न दुःखस्य मूलं किन्तु स्वदुष्कृतम् ।
 तच्च जीवसहचरं नाङ्गे नष्टे निवर्तते ॥१७६
 किं नाम ध्यानकारुण्यतपोभिस्तन्निवर्तते ।
 एष एव पण्डितानां पर्यन्ताराधनाविधिः ॥१७७
 यशोमतीति संबोध्य कमण्डलुजलादिना ।
 मनाक् सुस्थीकृत्य निन्ये तापस्या तापसाश्रमम् ॥१७८
 नमश्चक्रे यशोमत्या बृहती तत्र तापसी ।
 तथा निजजनन्येव धीरिता सा स्थिताऽऽश्रमे ॥१७९
 अथ प्रसवसमये तस्या गर्भो विमूढवान् ।
 कृच्छात् कदर्थनाभिश्च मृतः पाप्मेव निर्ययौ ॥१८०
 तापसीभिरुपचर्यमाणा भगनीजनाधिकम् ।
 साध्व्यभ्याख्यानानुतापान्मनुष्यायुनिबध्नती ॥१८१
 तेन सूतकरोमेण यमदूतानुकारिणा ।
 पीडिता साऽमुचद् देहं तदवक्रयगेहवत् ॥१८२॥ युग्मम्
 इतश्चात्रैव भरतक्षेत्रे कोशलमण्डले ।
 भोगावत्यग्रजातेव श्रियाऽभूत् कोशलापुरी ॥१८३
 तां च मूलात् तीर्थभूतां श्रीयुगादिजिनक्रमैः ।
 अलञ्चक्रे यशःकेतुः क्षमापतिः श्वेतकेतुवत् ॥१८४
 यस्य श्रीकीर्तिकौमुद्या विलसन्त्या दिवाऽनिशम् ।
 आनन्दमेदुरं भेजे नित्यां कुवलयं श्रियम् ॥१८५
 अनेकविषयप्रासरामणीयकधारिणी ।
 धारिणी धरणीवास्य लेभेऽग्रमहिषीश्रियम् ॥१८६

तस्यां पुण्यश्रियो वाप्यां लावण्यामृतसञ्चनि ।
 अभूद्यशोमतीजीवः पुण्डरीकमिवाङ्गजः ॥१८७
 काले सुलक्षण इति तस्य नाम न्यधीयत ।
 धात्रीभिः पञ्चभिस्तस्य धात्रीकर्म व्यधीयत ॥१८८
 शैशवातिक्रमे तस्य कलाग्रहणकार्मणम् ।
 लेखशालाकरणं चोपोपाध्यायमजायत ॥१८९
 अत्रान्तरे मृपाभापाजानिः प्राग्जन्ममानितः ।
 मानः सुलक्षणस्यास्य सदा सहचरोऽभवत् ॥१९०
 ततो हस्त्युपाध्यायं विप्लावयति तत्प्रियाम् ।
 भीषयते स तत्पुत्रं क्लिश्नाति सहपाठिनः ॥१९१
 अनधीतं वक्त्यधीतं लिखितां मार्ष्टि पट्टिकाम् ।
 कर्णाखेटान् भमायाति तत् किमारटितेन भोः ॥१९२
 दूरे स्थित्वा गुणयति लुप्तवर्णं मृदुध्वनि ।
 उच्छ्रस्वलः खल इव ततो याति यतस्ततः ॥१९३

तथा हि -

सिद्धो वर्णसमाप्तायः । टे टे वापं । ड ड ण परस्तु णकारं ।
 द्विवचनमनौ । एकारे ऐ एकारे च । लोकोपचाराद् ग्रहणसिद्धिः ।
 इति सन्धौ सूत्रतः प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥

निश्चित्य तमुपाध्यायो दुर्विनीतं कुशिक्षितम् ।
 उपैक्षिष्ट ततः सोऽभून्निकलः स्वर्णकारवत् ॥१९४
 धनुर्वेदं नाट्यवेदमायुर्वेदं ततश्च सः ।
 गन्धर्ववेदं सामुद्रं राधावेधं च नाबुधत् ॥१९५
 तथाप्युपहसत्यन्यान् कलाविज्ञान् कुमारकान् ।
 जुगुप्सतेऽप्युपाध्यायं तद्गुणांश्च निगूहति ॥१९६
 उपाध्यायः कुमारश्चान्यदाऽऽहूता महीभुजा ।
 पप्रच्छे च कलाचार्यः कुमारैः स्वीकृताः कलाः ॥१९७
 उपाध्यायोऽवदद्देव स्वयमेव निरूप्यताम् ।
 सुलक्षणः क्षणं प्राप्य सासूयं भूभुजेऽभ्यधात् ॥१९८

सतीत्वमिव वेश्यातः सौजन्यं दुर्जनादिव ।
 कृपणाद्धनवच्चास्मात् कलाकौशलमाप्यते ॥१९९॥
 स्मित्वा राजा कलासूरेर्मुखाभिमुखमैक्षत ।
 समुच्छलद् ब्रह्मतेजः पिङ्गराङ्गोऽथ सोऽवदत् ॥२००॥
 भिनत्ति द्रोणमेषोऽपि मुद्गशैलं किमन्तरा ।
 दृक्पाटवं कौशिकस्य जगच्चक्षुः करोति किम् ॥२०१॥
 वर्षास्वप्नूपरे किं स्यात् तृणोद्भेदः कदाचन ।
 अहंयौ दुर्विनीते च कं करोतु गुरुर्गुणम् ॥२०२॥ युग्मम्
 ततश्च मानोपादानक्रोधयोधात्यधिष्ठितः ।
 मा मा पुत्रेति राजोक्तौ स शस्या गुरुमावधीत् ॥२०३॥
 विपन्नमपि तं दग्धुं न दत्ते सोऽतिकोपनः ।
 सान्त्वनेर्बहुभिः क्षिप्तः स शवो नगरादबहिः ॥२०४॥
 ततः शण्ड इवोन्मत्तो वराह इव दुःसहः ।
 क्रूरात्मको व्याघ्र इव दावाग्निरिव दाहकः ॥२०५॥
 पिशाचकीव विकलो भूतवन्न वशंवदः ।
 भयङ्करो यम इव सर्वस्याभूत् सुलक्षणः ॥२०६॥ युग्मम्
 स मन्त्रिसामन्तपौरान् लघयन्नपदेऽपि हि ।
 पितरावपि निःशङ्कं स्वमेवामंस्त पूरुषम् ॥२०७॥
 असन्ति दूषणान्याख्यन् निग्राह्योऽयं कुवादिवत् ।
 इत्यमात्या गुप्तमैक्यं राड्दायादैः सहादधुः ॥२०८॥
 तच्च श्रीसुमतिर्मन्त्री रहो राज्ञे व्यजिज्ञपत् ।
 किमत्र न्याय्यमाधातुं त्वं वदेत्यवदन्नृपः ॥२०९॥
 मन्त्र्याख्यद्देवास्य लघुर्वत्सराजोऽस्ति सोदरः ।
 क्षमी कलावान् मतिमान् नीतिधाम प्रियंवदः ॥२१०॥
 ततश्च —
 यः कलाभिर्निर्मलाभिः कुमारो मां विजेष्यते ।
 स्वयंवरे वरो मेऽसौ निष्कलेन सृतं मम ॥२११॥

इति व्याजेन कस्यापि राज्ञः पुत्र्याः स्वयंवरे ।
 वत्सराजस्तथा राज्यश्रिया च परिणेष्यते ॥२१२॥ युग्मम्
 सुलक्षणः स्वयमेवमप्रमाणीभविष्यति ।
 इति राज्यस्य सर्वस्य श्रेयः स्वामिन् स्फुरिष्यति ॥२१३॥
 इत्येवं मन्त्र्यमाणे चागत्य दौवारिकोऽभ्यधात् ।
 देव श्रीमथुरेशस्य मन्त्री देवं दिदृक्षते ॥२१४॥
 राजाज्ञया प्रविष्टोऽसौ यशःकेतुं महीपतिम् ।
 नत्वाऽभ्यधादेव जितशत्रोः पुत्र्यस्ति विश्रुता ॥२१५॥
 यां निर्माय कृतकृत्यमन्यो मन्ये स पद्मभूः ।
 अन्याः कन्याः कारयते किंकरैस्तेन नेदृशः ॥२१६॥
 यत् सौभाग्यं समीक्ष्येव पत्यविश्वासवासिते ।
 गौरीश्रियौ ते मुञ्चेते न तदर्धाङ्गवक्षसी ॥२१७॥
 कमलावत्यङ्गजाता सा जयश्रीः स्वयंवरे ।
 भवत्पुत्रं कलाजैत्रमस्त्युद्रोदुमुपस्थिता ॥२१८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 सहर्षं मन्त्रिणा तेन सह सर्वसहेश्वरः ।
 अभियानगौरवेण कन्यां तां पुर्यवीविशत् ॥२१९॥
 आवासस्नानभोज्यस्तृप्ताम्बूलवसनादिभिः ।
 सच्चक्रे भूभुजा तेन जयश्रीः सपरिच्छदा ॥२२०॥
 आस्थानमण्डपे राजाऽऽहवयत् सामन्तमन्त्रिणः ।
 धारिणीं सह पुत्राभ्यां कुमारानपरानपि ॥२२१॥
 ऊचे च भो भोः सामन्तामात्याः शृणुत सादरम् ।
 भोः सुलक्षण वत्स त्वं सावधानो निशामय ॥२२२॥
 एतां जयश्रियं गीतपत्रच्छेद्यादिकौशलैः ।
 जित्वा त्रिदध्वाऽथवा राधां वृणु राज्यश्रिया समम् ॥२२३॥
 त्वां व्यतीतां वत्सराजस्तमप्यन्ये कुमारकाः ।
 प्रतिज्ञायत इत्यस्याः पक्षोऽपक्षो न कोऽपि नः ॥२२४॥
 ततोऽभिमानमातङ्गस्कन्धारुढः सुलक्षणः ।
 जगाद पितरं मातः कोऽन्यो भुवि मयि स्थिते ॥२२५॥

चेदभ्यभिष्या मे तात स्युस्ते हरिहरादयः ।
 तथाऽपि विश्वं त्वत्कीर्त्या भूष्यतेऽस्यां तु का कथा ॥२२६॥
 न साधितं मया यत् तु वत्सराजोऽत्र को ननु ।
 कुमारकाणामन्येषां वार्ताऽप्यतिदुनोति माम् ॥२२७॥
 धारिण्यथावदद् वत्स ! त्वज्जिह्वया बलिः क्रिये ।
 जानाम्यहं तव शक्तिं न जानाति परं पिता ॥२२८॥
 अथ वा —

चूतमञ्जरीप्रियं गुहंसीरुतावलीप्रियः ।
 तत्पुत्राणामसाविच्छत्येतां नूनं वराङ्गनाम् ॥२२९॥
 ततः स्मित्वाऽऽह राट् सत्यं चेत् त्वदुक्तं तदा प्रिये ।
 किं नाहतास्ताः किमेपादौ शिष्टा तव पुत्रयोः ॥२३०॥
 जाने कलावांस्ते पुत्रः परिणेष्यति किं पुनः ।
 वाचाऽप्यन्ये निपिध्यन्तां किञ्च सर्वेऽपि नः प्रियाः ॥२३१॥
 किन्तु क्रमातिक्रमश्चेत् कुप्येः सुन्दरि ! माऽन्यथा ।
 अथोचेऽमात्यैः कन्यैव कुमारकषपट्टिका ॥२३२॥
 ततो मौहूर्तिकादिष्टे मुहूर्ते गुरुमण्डपम् ।
 अदृष्टपूर्वमाश्चर्यं सर्वेषामपि भूस्पृशाम् ॥२३३॥
 महीपतिर्यशःकेतुः केतुदन्तुरिताम्बरम् ।
 शिल्पिभिः कल्पयामास विमानमिव नाकिनाम् ॥२३४॥ युग्मम्
 तदन्तः स्तम्भमुन्नम्रमिन्द्रस्तम्भविजित्वरम् ।
 उत्तम्भयामासुरेते मानदण्डमिवाम्बरे ॥२३५॥
 प्रादक्षिण्येन चत्वारि चत्वारि पुनरन्यथा ।
 भ्रमन्ति चक्राणि चक्रुस्ते तन्मूर्ध्नीन्द्रजालिवत् ॥२३६॥
 राधाऽभिधा च पाञ्चाली तैश्चक्रे चक्रमूर्धनि ।
 राधावेधकलालोकाशयेवाधोमुखी स्थिरा ॥२३७॥
 ततः शुभेऽहि कुमारराज्ञीमन्त्र्यादियुगं नृपः ।
 जयश्रीरपि सपरीवारोपैत् तत्र मण्डपे ॥२३८॥

अथ भूपोऽभ्यधाद् वत्स मुलक्षण कलादभुतैः ।
 जित्वा जयश्रियमिमां वृणु द्वेधा जयश्रियम् ॥२३९॥
 ततो भूभुजि धारिण्यां निःशेषेऽन्तःपुरे परे ।
 मन्त्रिसामन्तपौरैषु सावधानेषु सभ्यवत् ॥२४०॥
 वीणावादनगीतगानविविधालेख्येषु पत्रच्छिदि-
 छन्दोव्याकरणेतिहासगणितालङ्कारनाट्यादिषु ।

आदावेव जयश्रिया बत पराजिग्ये स निर्लक्षणः

साधीयस्तदिदं यतो गुरुजनप्रद्वेषिणां क्रोदयः ॥२४१॥ युग्मम्

मषीमुखी देव्यथाभून्न त्रेपे निरूपः स तु ।
 राजा पुनः स्माह विद्ध्वा राधां वृणु जयश्रियम् ॥२४२॥
 अथाज्ञान्यप्यभिमानाद् वैयात्याद् विज्ञमान्यसौ ।
 चापेषु ग्रहमन्दोऽपि राधावेधार्थमुत्थितः ॥२४३॥
 स चापे संदधे बाणं प्राणं कृत्वोदचण्डयत् ।
 स गत्वा दूरमाकाशे पतन् कन्यासखीमहन् ॥२४४॥
 सहस्ततालं जहसे पर्षदा स कुलक्षणः ।
 जातु देवादभिज्ञोऽपि स्वलतीत्युन्मदी स तु ॥२४५॥
 धारिणी व्यमनाधिष्ट तुतोपान्तर्महीपतिः ।
 देव्योऽन्या मन्त्रिसामन्ताः पौराश्च जहृषुस्तराम् ॥२४६॥
 अथ राजाऽवदद् वत्स वत्सराज जयश्रियम् ।
 कलालीलाभिरावर्ज्य वृणु राज्यश्रिया समम् ॥२४७॥
 ततो भूभुजि धारिण्यां निःशेषेऽन्तःपुरे परे ।
 मन्त्रिसामन्तपौरैषु सावधानेषु सभ्यवत् ॥२४८॥

वीणावादनगीतगानविविधालेख्येषु पत्रच्छिदि

छन्दोव्याकरणेतिहासगणितालङ्कारनाट्यादिषु ।

आदावेव जयश्रियं सुखसुखाच्छ्रीवत्सराजोऽजयत्

साधीयस्तदिदं यतो गुरुजनानाराध्यतां क्वाजयः ॥२४९॥ युग्मम्

ततो राजा जहर्षोच्चैरनृत्यद्वारिणीमनः ।
 सामन्तामात्यपौराश्च सर्वे मुमुदिरेतराम् ॥२५०॥
 जयश्रियं च रोमाञ्चकुड्मलितवपुर्लताम् ।
 वरस्रजं दृक् स्रजं च तत्कण्ठे क्षेप्तुमुद्यताम् ॥२५१॥
 वत्सराजोऽभ्यधात् सौम्ये पश्य राधाव्यधोऽसवम् ।
 ततो यथोचितं कुर्या वरणस्रग्महोत्सवम् ॥२५२॥ युग्मम्
 ततस्तैलमहापात्रमुपस्तम्भं निवेश्य सः ।
 स्वशरीरोद्गतमिव बद्ध्वा परिकरं दृढम् ॥२५३॥
 अनिवेश्य महीपीठेऽधिज्यीकृत्य शरासनम् ।
 सन्धाय सायकं तच्च वल्यीकृत्य लीलया ॥२५४॥
 दृढां वामां धनुर्मुष्टि मौलौ संस्थाप्य मौलिवत् ।
 हृदि कौस्तुभवन्न्यस्य गुणमुष्टि तु दक्षिणाम् ॥२५५॥
 सव्यापसव्यपर्यञ्चच्चक्रचक्रविमध्यतः ।
 राधावामदशं द्रष्टुं तैलपात्रानुबिम्बिताम् ॥२५६॥
 चित्रालेखितवलेपकृतवद् भावकलृप्तवत् ।
 ऊर्ध्वमुष्टिरधोदृष्टिः स्थानेनास्थान्नरेन्द्रसूः ॥२५७॥ पञ्चभिः कुलकम्
 तं द्रष्टुं सिंहासनस्थाः पादाग्रस्थितयोऽभवन् ।
 उपविष्टाऊर्ध्वभूवन्नूध्वा नम्राग्रकायकाः ॥२५८॥
 तत्र तत्रोद्भ्रुव इव चक्षुषैकेन्द्रिया इव ।
 एकात्मान इवैकाग्रयात् तदा सभ्या विरेजिरे ॥२५९॥
 आत्मानं मनसा तच्च दृशा लक्ष्येण तामपि ।
 निश्चलीकृत्य योगीव चिरं तस्थौ स राजसूः ॥२६०॥
 लक्ष्यात्मानं निरीक्ष्याथ राधां मिथ्योपलब्धिवत् ।
 शरेण साक्षात्कारेण विव्याध स नरेन्द्रसूः ॥२६१॥
 जयश्रिया कटाक्षस्रग्द्विरुक्तवरणस्रजा ।
 श्रीवत्सराजो वव्रेऽथ जज्ञे जयजयध्वनिः ॥२६२॥
 निःस्वानेष्ववलम् घाता नान्दीतूर्यमपूर्यत ।
 हर्षसाराविणं चक्रुः सर्वतोऽपि सभासदः ॥२६३॥

स्वलाघवात् परोत्कर्षात् सहजाच्चाभिमानतः ।
 कृत्याकृत्यविवेकान्धस्तदा सोऽभूत् कुलक्षणः ॥२६४॥
 ततो लघोः सोदरस्य विनीतस्य कलाश्रुधेः ।
 तेनामोचि क्षुरीघातो वत्सराजस्य मर्मणि ॥२६५॥
 पुनश्चक्षुरीघातमेपोऽमुचद् यं तज्जिघांसया ।
 जयश्रियाऽन्तः पतन्त्या स सेहे दुःसहोऽपि हि ॥२६६॥
 मा मा हा पाप पापेति वारिणौ पितरावपि ।
 स क्षुर्या यमकिंकर्या निजघानातिनिर्घृणः ॥२६७॥
 चत्वारोऽपि विप्रेदुस्ते ततः सामन्तमन्त्रिणः ।
 तदौर्ध्वदेहिकं चक्रुर्वाष्पाविलविलोचनाः ॥२६८॥
 ततः स्वयंवरध्वंसे कुलध्वंसे च निर्मिते ।
 अधितस्थौ स्वयं राज्यं स राजकुलपांसनः ॥२६९॥
 ततः सामन्तदायादैर्मन्त्रिमन्त्रवशंवदैः ।
 युद्ध्वा निर्घाटितोऽसौ तद्राज्यं स्वयमधिष्ठितम् ॥२७०॥
 राज्यभ्रष्टः क्लिष्टकर्मा विदेशेषु भ्रमं भ्रमम् ।
 जनमात्रमिहायातो राजन् सोऽयं सुलक्षणः ॥२७१॥
 अधो विजयसेनेन राजा व्यज्ञापि सदगुरुः ।
 मृषावादक्षणे प्राणातिपातः किमु दर्श्यते ॥२७२॥
 जगौ गुरुरहिंसेव व्रतमेकं जिनोदितम् ।
 तस्यैव रक्षार्थमन्ये माकन्दस्य यथा वृत्तिः ॥२७३॥
 मृषावादेऽदत्तादाने मैथुनेऽथ परिग्रहे ।
 पारम्पर्यात् प्राणिहिंसा सर्वत्रैव हि वर्तते ॥२७४॥
 भगवन्नैवमेवैतदित्याह स महीपतिः ।
 सुलक्षणस्तु स्वोदन्तश्रवणालज्जितस्ततः ॥२७५॥

स इति गुरुगिरं निशम्य सम्यग् विधटितघोरतमाघसञ्चयोऽभूत् ।
 अविरलगरलं जहाति किं नो सपदि हि वञ्जुलसङ्गमाद् भुजङ्गः ॥२७६॥

अथ शुभपरिणामज्ञातजातिस्मृतिगृहस्तनविलोकितात्मरूपः ।
 चरणतरणिदानतो भवाब्धेर्गुरुतम तारय मेति स न्यगादीत् ॥२७७
 तदनु विजयसेनराजवल्लुप्तव्रतमह एष च रामदेवरीत्या ।
 जिनमतदिनकृत्सुधर्मपार्श्वे चरणमधत्त सुलक्षणः कुमारः ॥२७८

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्दारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 मानमृपावादद्वन्द्व-स्वरूप-व्यावर्णनो नाम तृतीय उत्साहः * ॥

* अ. २९० ॥ छ ॥

चतुर्थ उत्साहः

अथ श्रीविजयसेनश्चतुर्भिः तैः परिष्कृतः ।
 परिष्कृतं चतुर्ज्ञान्या गुरुं नन्तुमगात् पुनः ॥१
 भगवंश्चौरिकादम्भमिथुनस्य स्वलक्षणम् ।
 सुलक्षं कुरु येनात्र ददमः प्रहरकं वयम् ॥२
 क्षुब्धाद्रिक्षुब्धदुग्धाब्धिनिर्यत्पीयूषजिदध्वनिः ।
 श्रीसुधर्मप्रभुः प्रोचे श्रीराजेन्द्र निशामय ॥३
 प्राणिनां दम्भसंरम्भः स्यान्नित्यं चौरिकाप्रियः ।
 किञ्चिन् मुमुषिषुर्यस्मान् मायी मायां समाचरेत् ॥४
 ततश्च —
 देवान् गुरुन् पितृन् भ्रातृन् श्वशुरान् मातुलानपि ।
 मित्राणि पुत्रपौत्रांश्च स्वजनान्यजनानपि ॥५
 मायाप्रपञ्चचतुरो बक्रोटाकारधारकः ।
 प्रतारयन् भवत्यत्र परत्रानर्थभाजनम् ॥६॥ युग्मम्

तथा हि —

पूजाव्याजाद् भावसारो देवस्याभरणादिकम् ।
 देवस्य गोष्ठिको भूत्वा कोशं मुष्णाति पातकी ॥७
 मायाश्चाद्धमुनीभूय हा ! मुष्णाति गुरुनपि ।
 पित्रादेर्विनयीभूय सर्वस्वं हरते शठः ॥८
 कृत्वा न्यासापहारं च सख्ये द्रुह्यति मूढधीः ।
 अनुक्त्वा स्वं क्रमायातं पुत्रादेर्भ्रियते स्वयम् ॥९
 स्वजनान् परजनांश्च विश्वासोत्पादनाद् दृढम् ।
 मायी वञ्चयते नित्यं नानाकैतववैभवैः ॥१०

कृत्रिमान् स्वर्णरूप्येन्दुकस्तूरीहिङ्गुकङ्कुमान् ।
 ददाति वैदेशिकेभ्यः स मायानाट्यनाट्यकृत् ॥११
 विवादे शपते कोशान् पिबत्येति च तन्दुलान् ।
 स्पृशत्यंहीर्देवगुर्वोर्दत्ते सुकृतमात्मनः ॥१२
 अलभ्यानपि हि द्रम्मान् कर्पस्युग्रसुराग्रतः ।
 ततो देवचक्रपाते कुण्ठी स्यात् म्रियतेऽथवा ॥१३
 अविश्वासात् त्यज्यतेऽपि बन्धुभिः स भुजङ्गवत् ।
 ज्ञातस्तथा बध्यते चोद्बध्यते च नियोगिभिः ॥१४
 बन्धुभिर्मोचितो जातु निर्लज्जश्चौर्यमाचरेत् ।
 ततः कालाक्षरीकृत्य मुच्यते सर्वबन्धुभिः ॥१५
 चौर्यप्रसादादारोप्य रासभे भ्रमितः पुरे ।
 वृक्षोद्बद्धो रौद्रमना नरके याति पातकी ॥१६
 अनेहसमसङ्ख्येयं तत्राशर्मातिदारुणम् ।
 सोढ्वा कथञ्चिदुद्वृत्तस्ततो जायेत चेन्नरः ॥१७
 तत्रापि प्राग्भवाभ्यासान्मायावी स्तैन्यतत्परः ।
 चैत्यादिमोपं विश्रब्धघातनं कुरुते बहु ॥१८॥ युग्मम्
 ततो नानानर्थपातैः पश्चात्तापात् कथञ्चन ।
 बद्ध्वा नरायुर्जायेत मनुष्यः कर्मलाघवात् ॥१९
 तत्राप्यनार्यकार्याणि कृत्वा भूत्वाऽयशःपदम् ।
 क्षुधातृषातौ भ्रमति यथा राजन्नयं पुमान् ॥२०
 राजाऽऽस्यद् भगवन्नाहमस्मिन् पर्पत्सरस्वति ।
 जाने सामान्याभिधाने तत् स्पष्टं ब्रूहि तं प्रभो ॥२१
 ततः प्रभुर्जगौ योऽयं मरुकूपगभीरदृक् ।
 अजापतिसदृक्कूर्चः क्रमेलकशिरोधरः ॥२२
 निर्मासदीर्घजङ्घाकः शीर्णवक्रासमक्रमः ।
 त्वदक्षिणे त्रिपुरुषान्तरितः सैष बुध्यताम् ॥२३॥ युग्मम्
 व्यजिज्ञपत् पुनर्भूषः किमत्रासुत्र दुष्कृतम् ।
 कृतमेतेन भगवानूचे राजन् निश्चयताम् ॥२४

महामोदपरित्रस्तककुठभास्तिकहास्तिकम् ।
 इहास्ति हास्तिनपुरं कुरुमण्डलमण्डनम् ॥२५
 कोटीध्वजध्वजक्षिप्तनभोध्वजकरत्रजे ।
 पुरे तत्रोद्ययौ श्रीमान्नयसारो महीपतिः ॥२६
 यन्न्यायघण्टाटङ्कारस्त्रिलोकस्योदरंभरिः ।
 अन्यायभूतानुद्भूतान् कांदिशीकानजीजनत् ॥२७
 अनेकनैगममहाश्रेणिधुर्यतमासमः ।
 महाधनो धनो नाम्ना श्रेष्ठी तत्राभवत् पुरे ॥२८
 पितामहपितृमुखायार्जितं दूरेऽस्तु वैभवम् ।
 यदर्जति प्रत्यहं स संख्या तस्यापि नाप्यते ॥२९
 तथा हि —
 जलस्थलाकरहङ्गकलान्तरवणिज्यया ।
 द्विचतुष्पादशकटयानपात्रादिभाटकैः ॥३०
 नानायोनिपोषकृषीष्टकाङ्गारादिकारणैः ।
 कृत्रिमस्वर्णरूप्येन्दुकस्तूरीहिङ्गुकुङ्कुमैः ॥३१
 कर्पासान्नधृततैलतुवरीलवणैघसां ।
 नीलीलाक्षासीसकायःशन्त्रादीनां च सङ्ग्रहैः ॥३२
 लोष्टिकस्यापि यत्रायस्तैरारम्भपरिग्रहैः ।
 अर्जत्यर्थमसौ नैव संतुष्यत्यौर्ववह्निवत् ॥३३॥

चतुर्भिः कलापकम्

व्ययं च लोष्टिकस्यापि प्रतीकच्छेदतोऽधिकम् ।
 मन्यते सहते दुःखमर्थायैष दिवानिशम् ॥३४
 प्रतिरूपक्रियाकूटतुलामानादिभिस्तथा ।
 जनं वञ्चयते नित्यमिन्द्रजालिकलीलया ॥३५
 तथास्यातः पुरे सोऽथ म्रियते ब्राह्मकैर्धनैः ।
 हीर्यते बन्धुभिर्मित्रैर्मुच्यते स्वाद्यते खलैः ॥३६
 ततश्चारक्षमन्त्रादीन् लञ्चयोपचरत्यसौ ।
 एवं शाठ्यस्तैन्यसखश्चिरमेव व्यवहरत् ॥३७

अथान्येद्युस्तलवरस्तस्य श्रेष्ठिन आपणे ।
 महास्थालकृते रूप्यखोडिकाद्वयमग्रहीत् ॥३८
 धनापणात् स निर्गच्छन् मोहिलेन धनद्विषा ।
 किमग्रहीरिति पृष्ठस्तस्य रूप्यमदीदृशत् ॥३९
 मायया तेन चाघ्रायोचे रूप्यं त्रपुगर्भितम् ।
 स्वर्णकृदभित्तलवरश्छेदयित्वा तथैक्षत ॥४०
 तेन तद्वर्शितं राज्ञो राज्ञोक्तं त्वं स्थिरीभव ।
 भूपेनान्येधुराकार्यं धनः श्रेष्ठी न्यगद्यत ॥४१
 दशभारान् रजतस्य समानय स आनयत् ।
 तन्मार्गितं रूप्यमूल्यं नृपः कोशाददापयत् ॥४२
 स्वर्णकारैर्धनाग्रे राट् छेदयामास खोडिकाः ।
 त्रपुणा गर्भिता वीक्ष्य राजा श्रेष्ठिनमभ्यधात् ॥४३
 रे किराटक स्वादित्वा पुरीं सर्वं न तृप्तवान् ।
 चिसादिषसि येनैवं मत्कोशमपि निर्भयः ॥४४
 ततस्तदैव सोऽक्षेपि कारायां तद्गृहाद्वयोः ।
 राज्ञा मुद्रा दाप्यते स्म स्थापिताः पुंश्चतुष्पिकाः ॥४५
 भीतभीतास्ततः पौराः परचक्रागमादिव ।
 पूर्वमन्त्रिणा धनान्यायवार्तया बहु धीरिताः ॥४६
 यतो धर्मो नरेन्द्राणां यदुष्टानां विधीयते ।
 निग्रहोऽस्युग्रदण्डेन शिष्टानां परिपालना ॥४७
 यदि दण्डं नृपो नैव कुर्यादन्यायकारिणाम् ।
 तदा चौर्यादितो दुष्टा निवर्तेरन् कथं ननु ॥४८
 ये तु न्यायपथाध्वन्याः पराञ्चश्चानयाध्वनः ।
 तेषां पितेव मातेव नयसारो महीपतिः ॥४९
 इत्यादिधीरिताः पौराः पित्रेव पुरमन्त्रिणा ।
 यथास्पदं ययुः सर्वे साथं पक्षिगणा इव ॥५०
 द्वितीयेऽहि समाहूता राज्ञा पुरमहत्तराः ।
 भो भो एवं धनान्यायो ब्रूत तत् किं विधीयताम् ॥५१

अथोक्तं श्रेष्ठिना साधुरक्षितेन कृताञ्जलि ।
 स्वामिन् श्रीदेवपादानां प्रजाः सर्वाः प्रजा ध्रुवम् ॥५२
 तदपत्यं पितुः क्रोडे मूत्रोच्चारौ करोति चेत् ।
 तत् किं तदण्डनीयं स्यात् स्वयं देवावधारय ॥५३
 राजाऽऽस्यद् बालकस्यैषा स्थितिर्नस्तु निग्रहः ।
 धनः श्रेष्ठीत्यनाचारो राज्यमप्यतृमिच्छति ॥५४
 तदस्य यद् विधातव्यं ब्रूत पौरास्त ऊचिरे ।
 आहूयतां तर्हि देव सर्वोऽपि हि महाजनः ॥५५
 राजादिष्टैः प्रतीहारैर्हृतः सर्वो महाजनः ।
 प्रभूतोऽपि हि सम्भूतः सद्योऽप्येकालयस्थवन् ॥५६
 तथा हि —
 देवचन्द्रकुलचन्द्रश्रीचन्द्रगुणचन्द्रकाः ।
 रामचन्द्रयशश्चन्द्रजगच्चन्द्राम्रचन्द्रकाः ॥५७
 देवणागपासणागजिणनागासणागकाः ।
 वीरणागवरणागजिसणागामणागकाः ॥५८
 देवपालहरिपालजिणपालासपालकाः ।
 वीरपालगुणपालनरपालास्वपालकाः ॥५९
 देवदत्तजिणदत्तवीरदत्तास्वदत्तकाः ।
 ब्रह्मदत्तपासदत्तार्हदत्तवरदत्तकाः ॥६०
 वीरदेवजिणदेवपासदेवास्वदेवकाः ।
 गुणदेवजिसदेवहरदेवासदेवकाः ॥६१
 धरणीधरगङ्गाधरमहिधरजिसधरमहाधरासधराः ।
 श्रीधरगुणधरकुलधरहरिधरदेवधरहेमधराः ॥६२
 पारुहणमारुहणकारुहणजारुहणगोविन्ददेवडासडकाः ।
 वसुमित्रदेवरक्षितमाहिलइत्यादिरेकमनाः ॥६३
 महाजनः समस्तोऽपि नानोपायनपाणिकः ।
 महीपालं नमस्कृत्य यथास्थानं निषेदिवान् ॥६४॥

अष्टमिः कुलकम्

ततः श्रीनयसारोर्वीमण्डलाखण्डलोऽवदत् ।
 हंहो महाजनाश्रावि धनव्यवहृतिस्थितिः ॥६५
 देहडोऽथ व्यजिज्ञपयद्योजिताञ्जलिकुड्मलः ।
 किमपूर्वमिदं देव शैलीयं वणिजां यतः ॥६६
 यथागृहीतं ददतो वर्तन्ते वणिजः कथम् ।
 कथं वा राजकुटुम्बधर्मकार्याणि कुर्वते ॥६७
 तुलया कलया किञ्चिन् मानदानाच्च किञ्चन ।
 प्रमुष्णन्तोऽत एवोक्ता वणिजोऽध्यक्षतस्कराः ॥६८
 यतोऽतिलोभनाः कूटतुलाद्यपि वितन्वते ।
 अतस्तत् सर्वथा धीरैर्निषिद्धं जिनशासने ॥६९
 तद् देव वणिजामेषा वणिज्यावृत्तिरीदृशा ।
 नेदं नवतरं किञ्चिदवधारयतु प्रभुः ॥७०
 राजाऽऽख्यत् श्रयतां तावदेकमाख्यानकं जनाः ।
 महाजनोऽवदद् देव प्रसादः स्तात्तरामयम् ॥७१
 श्रीवसन्तपुरारामेऽभूद् वसन्त इव श्रिया ।
 जितशत्रुमहीपालो महीपालनलालसः ॥७२
 वसन्तश्रीस्तस्य देवी सौभाग्यैकनिकेतनम् ।
 तयोर्दुर्लभिका पुत्री कल्पवल्लीव दुर्लभा ॥७३
 तस्याश्च धायिनी नाम्नी तन्तुवायसुता सखी ।
 तयोश्चाशैशवाञ्जले प्रेमहेममकृत्रिमम् ॥७४
 सख्यन्तःपुररुद्धाऽस्मि तत् ते रुच्योऽस्तु मे प्रियः ।
 यन्नो भारुण्डवयोगः स्यात् तामित्याह राट्सुता ॥७५
 कौविन्दी साऽथ वण्टेन प्रसक्ताऽभाणि तेन च ।
 नैव ज्ञायावहे यावत् तावद्यावः पुरान्तरम् ॥७६
 तयोक्तं मेऽस्ति राट्पुत्री सख्येवं दृढसंश्रवा ।
 वण्टो जगाद साऽप्येतु राट्पुत्रीमथ साऽऽह्वयत् ॥७७
 त्रयोऽपि तेऽथ संभूय प्रदोषे निर्ययुर्गृहात् ।
 अत्रान्तरे मठे कश्चिदगायद् गीतिकामिमाम् ॥७८

जइ फुला कणियारया चूयय अहिमासयमि घुट्टिमि ।
 तुह न खमं फुल्लेउं जइ पचचंता करिति डमरयाइं ॥७९
 तां श्रुत्वा चिन्तयामास राजपुत्री पवित्रधीः ।
 हीना हीनेन यास्वेषा न मे युक्तमिदं पुनः ॥८०
 सखि भूषाकरण्डी मे विस्मृतेति मिषादथ ।
 दुर्लभा स्वगृहं प्राप पापौ तौ निर्गतौ गतौ ॥८१
 राजपुत्री तु सा पित्रा राट्पुत्रेण वरीयसा ।
 उद्वाहितेहितेनाऽभूद् भाजनं राज्यसम्पदाम् ॥८२
 तदहो जना यदि कुविन्दसुतावदनीतिमादधति निर्धनकाः ।
 तदयं धनोऽपि धनवाननय कुरुतामुतावनिपसूरिच मा ॥८३
 ततो विज्ञापयाञ्चक्रे दुर्गादित्येन धीमता ।
 आख्याम्याख्यानकं किञ्चिद् देवाख्याहीत्यवगृह्य नृपः ॥८४
 अस्त्यदृष्टादिपर्यन्तं पुरं श्रीभुवनोदरम् ।
 पुरान्तराणि यस्यान्तर्गृहाणीव चकासति ॥८५
 तच्छास्तिकर्ता पुरुषो राजा त्रिभुवनेश्वरः ।
 शल्यहस्ता इव यस्य त्रैलोक्येऽप्यधिपाः परे ॥८६
 देवी कर्मपरिणतिस्तस्य सौभाग्यभाजनम् ।
 रम्भागौरीशचीमुख्या यस्याः पादाब्जधाविकाः ॥८७
 पञ्चप्रकारान् विषयाननिशं मुञ्जतोस्तयोः ।
 जज्ञेऽनाचारसन्मार्गदारिद्र्याख्यमुतत्रयम् ॥८८
 पुण्यश्च तिस्रो वाग्देवीलक्ष्मीदुःशीलताभिधाः ।
 यद्विलासलवै रम्यैर्विलसन्ति कुमारकाः ॥८९॥ युग्मम्
 राजा व्यज्ञपि पुत्रीभिरेकदा मदनोत्सवे ।
 पितस्तव गिरा स्वैरं पुरे दूरं रमामहे ॥९०
 राजाऽऽख्यद् योपितां रन्तुमेकिकानां न युज्यते ।
 मिलिता एव तद्वत्साः स्वेच्छातः क्रीडतामितः ॥९१
 वभाषे भारती तात न दुःशीलतया समम् ।
 पदमेकमहं यामि वाञ्छाम्यद्यापि जीवितुम् ॥९२

किमित्युक्ते भूभुजा वागूचेऽनावेद्य देव वः ।
 एकदाऽस्म्येतया सार्धमाक्रीडे क्रीडितुं गता ॥९३॥
 प्रसादाद्दोऽस्मि जीवन्ती कथञ्चिद्गृहमागमम् ।
 अथाट्टहासात् सकरतालं दुःशीलताऽवदत् ॥९४॥
 सत्यं ताताहमनया सहागां रन्तुमेकदा ।
 न मेऽवकाशं दत्तेऽसौ कापि रुष्टा ततोऽस्म्यपि ॥९५॥
 स्वां योगशक्तिमसृजं ततस्तात सरस्वती ।
 हा हा वराकी रङ्गीव शुष्ककण्ठा क्षुधातुरा ॥९६॥
 विलक्षा क्षीणपक्षा च नावकाशमगात् क्वचित् ।
 तत् सत्यं प्रतिपदत्तं द्वितीयस्यां हि लभ्यते ॥९७॥ युग्मम्
 धिक्कारपात्रं नष्टाऽसावपश्यन्ती स्वपृष्ठतः ।
 वेगेन गृहमायाता श्वासमप्यग्रहीत् पितः ॥९८॥
 स्मित्वा राजाऽऽह तत् पुत्रि व्रज लक्ष्म्याऽनया सह ।
 गीर्जगौ न यतोऽमुष्याश्छुटिताऽर्धमृतैकदा ॥९९॥
 ततः पिताऽऽह हे लक्ष्मि किमेतदभिधीयते ।
 साऽप्युचे साधु यदहमियं चागाव खलितुम् ॥१००॥
 मया गौरविता ख्यातिं प्रापिताऽपि समन्ततः ।
 कदाऽपि मम कार्याणि शील्यत्यसकौ न हि ॥१०१॥
 किन्तु छन्दो भज्यतेऽत्र नालङ्कारोऽयमुत्तमः ।
 घटते न पदार्थोऽयमपशब्दोऽयमीरितः ॥१०२॥
 इत्यादिकं काचपिच्यं कुरुते मां च निन्दति ।
 ततो मया योगशक्तिः स्फोरिता तात सर्वतः ॥१०३॥ युग्मम्
 ततो रुद्धा सरस्वत्या दृष्टिर्लुप्ता तथा श्रुतिः ।
 नष्टा स्मृतिर्गतिर्भग्ना वपुश्चाभूद् विशृङ्खलम् ॥१०४॥
 विगुप्ता सा पलाय्याथ गुप्तमेवागता गृहम् ।
 तत्पृष्ठतो हसमानाहमपीह समागमम् ॥१०५॥
 राज्ञाऽभाणि पुनर्लक्ष्म्या सह दुःशीलते व्रज ।
 लक्ष्मीर्जगाद नो यामि पदमप्यनया समम् ॥१०६॥

यतोऽहमेकदा याताऽनया सह सजीविता ।
 पुण्येनागां गृहं ताताधुना जाने न भावि किम् ॥१०७॥
 ततो विहस्य दुःशीलतयोचेऽहमियं तथा ।
 रन्तुं गते परमियं प्रधानास्मीति माद्यति ॥१०८॥
 द्वितीयस्थानिकाऽसीत्यवहेलयति मां सदा ।
 तच्छिक्षायै ततो योगशक्तिः प्रयुज्ये मया ॥१०९॥
 कृष्टाऽथ लक्ष्मीर्दुर्वण्ठैर्नीता राजकुले हठात् ।
 सद्यो विलब्धा दुग्धेभ्यो लक्ष्मीर्माद्यतु माद्यतु ॥११०॥
 रात्रौ नष्टाऽथ जीवन्ती सन्नोपैत् पुण्यवत्यसौ ।
 तात तत्कार्यतामस्याः पुनर्जन्ममहोत्सवः ॥१११॥
 तिसृणामपि पुत्रीणामप्रीत्या विमना मनाक् ।
 पिताब्रतान्यतरेण भ्रात्रा ब्राह्मि सह व्रज ॥११२॥
 ब्राह्म्युचे दुःशीलताया अनाचारोऽधिकः पितः ।
 कदर्थिताऽस्म्यनेनापि तदयं दूरतोऽस्तु मे ॥११३॥
 भ्राता द्वितीयः सन्मार्गो युक्तोऽसौ किन्तु मे पितः ।
 ज्येष्ठतां न ददात्येव प्रधानमन्य एष यत् ॥११४॥
 यतमास्व यतं शेषं यतं तिष्ठ यतं चर ।
 यतं भुङ्क्व यतं जल्प येन दुष्कर्म नाज्यते ॥११५॥
 सद्वादमिति कुर्वाणः स्वैरं मे राति नेरितुम् ।
 तदसौ तिष्ठतु गृहे यस्तृतीयस्तु सोदरः ॥११६॥
 दारिद्र्यनामा तं तात विसर्जय मया सह ।
 यत् तेन सह याताया गुणो मेऽस्तीव तद्यथा ॥११७॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 चिन्तयिष्याम्यहोरात्रं छन्दोऽलङ्कारलक्षणम् ।
 सन्तोष्यनाधिदारिद्र्यभ्रातृसान्निध्यतः पितः ॥११८॥
 ततस्तेन समं पित्रा प्रैषि रन्तुं सरस्वती ।
 श्रीस्तेन जगदे वत्सेऽनाचारेण समं व्रज ॥११९॥
 सा स्माह न गमिष्यामि यन्न वेत्येष मन्दधीः ।
 श्रियोऽनुगोऽस्मीति किन्तु स्वात्मानं धुरि मन्यते ॥१२०॥

किं च दुःशीलतयेव दूनास्येतेन वैरिवत् ।
 ततः पित्रा साऽभिदधे सन्मार्गेण समं वज ॥१२१॥
 श्रियाऽभाष्येव मनुते स्वं गरिष्ठं समन्ततः ।
 न जानाति श्रिया हीनो लघुरस्मि तृणादपि ॥१२२॥
 किञ्चैष सदसद्वादं कुर्वन् विश्वस्य दुर्भगः ।
 तदनेन समं वार्तामपि कुर्वे न हि क्षणम् ॥१२३॥
 किन्तु निःशूकताधात्र्या सहैमि प्रत्ययो न चेत् ।
 मामपि प्रतिजागर्तवनाचारोऽशीलतामिव ॥१२४॥
 आश्रुतं जनकेनाथ श्रीर्निःशूकतया समम् ।
 प्राप्ता पृष्टे त्वनाचारस्तस्यायाति पदे पदे ॥१२५॥

यदा कर्त्रा पुंसा स्थितिरिति रमायाः प्रविदधे

तदा दोषः स्वामिन् क इव हि धनस्यापि धनिनः ।

यदाऽरण्यक्षोणीं दहति दहनो दाहकतया

तदाऽजापाकुस्य क्षितितिलक दोषोऽस्तु कतमः ॥१२६॥

नृपोऽथ श्रीनयसारोऽभाषीद् भो भोः पुरीवराः ।

भो महाजन वक्त्येष युष्मन्मतमुतान्यथा ॥१२७॥

तत्पक्षपाती कोऽप्याह स्वामिन्नेवं हि वीक्ष्यते ।

राजोवाच रुषाऽऽरुक्षान् रुन्ध सर्वान् किराटकान् ॥१२८॥

धनस्याच्छिन्त सर्वस्वं कुटुम्बं चारकेऽस्यत ।

सुगुप्तमपि येनास्य द्रविणं गृह्यते सुखात् ॥१२९॥

तत् तथा विहितं तैश्चातिक्रान्तमिति तद्दिनम् ।

प्रागवग् माहिलो दुर्गं वक्ष्यस्याख्यानकं पुनः ॥१३०॥

ततः श्रेष्ठिभिरप्यूचेऽसौ पुरक्षयकारकः ।

अथ सत्यहरिः प्रोचे किमित्यारट्यते मुधा ॥१३१॥

केनापि राजमान्येन राजा विज्ञाप्यतां बहु ।

भूम्या स्खलितपादानां शरणं भूमिरेव हि ॥१३२॥

अथ बुद्धिसमुद्रेण मन्त्रिणा तैर्महीपतिः ।

बहु विज्ञापयाञ्चक्रे स च क्रद्धोऽभ्यधादिति ॥१३३॥

लक्ष्म्याः प्रकारमीदृशमेतैरेवास्मि शिक्षितः ।

मन्व्याह देवागमोऽस्य दण्डः शिक्षा विधीयताम् ॥१३४॥

राजाऽऽख्यन् मन्त्रिन् यद्येव पृच्छयन्तां ते किराटकाः ।

युष्मत्सर्वस्वविशांशं मुक्त्वाऽन्यलाति भूपतिः ॥१३५॥

निःशूकतानाचारौ हि युष्मदुक्त्या श्रियोऽनुगौ ।

तदा स्थातां चेद् वधो वः सर्वस्वापहृतौ भवेत् ॥१३६॥

ततो बुद्धिसमुद्रेण गत्वा पृष्टो महाजनः ।

भणितं तेन यद्देवो मुञ्चेत् कोटिसमं हि तत् ॥१३७॥

गत्वा ततो मन्त्रिणोक्ते तदुक्ते नयसारराट् ।

आकार्य गाढं निर्भर्त्स्यामुचत् सर्वान् प्रसादतः ॥१३८॥

धनो निर्विषयश्चक्रे पुत्राणां जीविका ददे ।

प्रतारयन् जनान् विष्वक् श्रीश्रावस्तीं धनस्त्वगात् ॥१३९॥

तत्राप्यसौ स्तैन्यशाठ्यानुगतो भीमभूभुजम् ।

ददर्श तेन पृष्टश्च कस्त्वं भोः का च ते कला ॥१४०॥

सोऽवग् वैज्ञानिको दिव्यपटं राज्ञो व्याम्यहम् ।

पटस्वरूपं कीदृग् भोः स्वामिना किं न हि श्रुतम् ॥१४१॥

अमुकस्यामुकस्यापि राज्ञो व्यूतः पटो मया ।

का सामग्री तदुत्पत्तौ स्वाधीना सा मम प्रभो ॥१४२॥

किन्तु स्वं स्वामिनापूर्यं लक्षदीनारमानकम् ।

क्रमादेयं तच्च तथा गृहं तत्कर्मकर्मठम् ॥१४३॥

भूपस्तस्याथ दीनारसहस्रं वेश्म चार्पयत् ।

स जरत्कम्बलं द्वारि बध्वान्तर्विलसत्यलम् ॥१४४॥

क्रमक्रमेण लक्षार्धं जगृहे तेन मायिना ।

राज्ञाऽन्यदाऽसौ पप्रच्छे निरपादि क्रियान् पटः ॥१४५॥

अर्धं देव मनाग् न्यूनं निष्पन्नमिति सोऽभ्यधात् ।

प्रेष्यतां कोऽपि हि सुधीर्यो दृष्ट्वा स्वामिने वदेत् ॥१४६॥

अथ विग्रहराजाख्यः सामन्तः पि भूभुजा ।

गतौ च तौ गृहद्वारे धनेनाथ न्यगादि सः ॥१४७॥

अस्मत्पटस्य महिमा श्रूयतां देव । साम्प्रतम् ।
 अस्योपलभते रूपस्पर्शा कोऽपि न जारजः ॥१४८
 यन्मातृशीलस्वर्णस्य पटोऽयं कपपट्टकः ।
 अत एव यशोराजराजेनापूज्यत प्रसूः ॥१४९
 अथ प्रविश्य गेहान्तस्तस्मै पटमदर्शयत् ।
 मायया चालयन् हस्तौ हयोऽयं हस्त्यसाविति ॥१५०
 दध्यौ विग्रहराजोऽथ किञ्चित् पश्याम्यहं न हि ।
 तत् किं माता मे न शुद्धाऽथवा शुद्धाः क्व योषितः ॥१५१
 एकासक्ते किञ्च पत्यौ प्राप्नुवत्यो न वारकम् ।
 अतुस्नाताः किं न कुर्युर्महेलाः कामहेलया ॥१५२
 अथावहित्थामास्थाय सोऽभ्यधत्त धनं प्रति ।
 नेक्षाञ्चक्रे शुश्रवे न पटरत्नमितीदृशम् ॥१५३
 राज्ञोऽग्रेऽपि तथाऽऽसूयत् स ततो राजा प्रहर्षुलः ।
 अन्यान्यान् प्रत्यहं पुंसः प्राहिणोत् प्रेक्षितुं पटम् ॥१५४
 धूर्तौ धनः पटशक्तिस्वरूपाख्यानपूर्वकम् ।
 तान् मोहयामास सर्वानहो मायाविजृम्भितम् ॥१५५
 अये विग्रहराजेन दृष्टं नेक्षामहे पटम् ।
 तन्नो मातुर्दोष इति ध्यात्वा तेऽप्यस्तुवन् पटम् ॥१५६
 इति सर्वं राजकुलं क्रमेणैव व्यमोहयत् ।
 अहो मातृदोषापत्तिविद्यायाः स्फूर्जितं महत् ॥१५७
 शीघ्रं ददानो दीनारांस्तस्य लक्षमदान्नृपः ।
 तेनापि तद्विलसता पुरे न्यष्टाप्यताखिलम् ॥१५८
 राज्ञोचे किं पटः पूर्णः स्वामिन् सपूर्ण एव हि ।
 मुहूर्तं शोध्यतां देवाद्यैव मौहूर्तिकोऽवदत् ॥१५९
 ततो राजा स्नातलिप्तः परिधित्सुश्च तं पटम् ।
 तेन धूर्तेन कर्णान्ते स्थित्वा गुप्तमभण्यत ॥१६०
 जारजो नोपलभतेऽस्य रूपस्पर्शवैभवम् ।
 राजा व्यचिन्तयद् वस्तुस्वरूपं बहुधा भवेत् ॥१६१

उत्क्षिप्य बाहुं सोऽप्यागाद्धनं धूनं शिरः पटम् ।
 सामन्तास्तुष्टुर्भूषो दध्यौ वीक्षेऽस्मि किं न हि ॥१६२
 मन्ये प्रसूने मे शुद्धा तूष्णीकोऽस्थात् ततो नृपः ।
 धूर्तोऽवगं मुञ्च वासांसि मैतैः शोभाऽस्य नश्यत् ॥१६३
 राजाऽमुचत् ततस्तानि पर्यधाप्यत तं पटम् ।
 इतस्ततः करौ कृत्वा मायया तेन मायिना ॥१६४
 राजा स्पष्टं यथाजातमात्मानमभिनीक्षते ।
 सामन्तास्तूचुरुत्कृष्टा पटश्रीर्वीक्ष्यते प्रभो ॥१६५
 धूर्तौ व्यञ्जयद् देव पादचारिकया पुरे ।
 पादोऽवधार्यतां सर्वे येनेक्षन्ते पटश्रियम् ॥१६६
 राजाऽथ छत्रोचिष्णुः सामन्तामात्यभूषितः ।
 पादचारी पुरेऽग्राभ्यद् धृताशाम्बरदीक्षवत् ॥१६७
 स तु धूर्तः काकनाशं ननाश त्वरितं तथा ।
 यथा न कैश्चिद्वीक्ष्येत सिद्धान्तार्थानसिद्धिवत् ॥१६८
 तद् धूर्तविद्यया मातृदोषापत्त्याङ्किता न ये ।
 ते पौराः प्रोचुरुच्चैः भोः किं स्वाम्येष दिगम्बरः ॥१६९
 ततः सर्वेऽप्युचुरेवं सामन्तामात्यपूर्वगाः ।
 पर्यधान् नृपतिर्वस्त्रे कुहकं मायिनोऽस्फुटत् ॥१७०
 राट्पूरुषैर्वायुवेगैः कृतदीपैरिवाभितः ।
 निरीक्ष्यते स्म स शठो न पुनः कापि वीक्षितः ॥१७१
 ततः प्रतिदिशं राज्ञः सैन्यानि प्रदधाविरै ।
 न लेभे स तु धूर्तस्तेर्माययेव तिरोहितः ॥१७२
 दिवा निलीय संस्थास्तुर्निशायासुत्पथे व्रजन् ।
 मार्गान्मार्गीव जानानः स धनोऽगान्महादवीम् ॥१७३

यस्यां चन्ति नगान् विषाणवल्लयोलासैरिभाः सैरिभा

यस्यां च प्रसभं भ्रमन्ति परितो दावानला वानलाः ।

यस्यां सिंहनिनादमादधति ते कण्ठीरवा भैरवा

यस्यां चातिभयकरा न गणनां प्रापन्नगाः पन्नगाः ॥१७४

अपि च —

उष्णांशूष्णकरोत्करव्यतिकरप्रोज्ज्वालसूर्योपल-

ज्वालाजालविचुम्बनादिव दवज्वालन्ति यत्रानिलाः ।

संशुष्णन्ति जलाशया ग्रहपतेर्बाहं करापाततः

पान्थानां यमकिङ्करः स्फुरति स ग्रीष्मोऽतिभीष्मस्तदा ॥१७५॥

ततो धनोऽध्वखेदेन तापेनाथ तृषा क्षुधा ।

विश्रब्धघातपापस्य किङ्करैरिव पीडितः ॥१७६॥

पदमात्रमश्वतोऽपि गन्तुं पृष्ठभिया व्रजन् ।

तृषात्यां मूर्छितो न्यग्रोधस्यैकस्य तलेऽपतत् ॥१७७॥ युग्मम्

शिशिरानिलतो लब्धचैतन्यो जललिप्सया ।

दिशः पश्यन् धनोऽपश्यद् वनं घनमिवोन्नतम् ॥१७८॥

तत्राश्वसम्भावनया स धनः प्रमना मनाक् ।

शीघमेव ततोऽचालीत् सरःपालीमथैक्षत ॥१७९॥

तं वीक्ष्येव नृपापकारिणमुपागच्छन्तमात्मान्तिके

व्यासेद्धं किल तुङ्गभङ्गमिषतो हस्तानुदस्यत्तमम् ।

स्मेराभोजवनद्विरेफनिनदैः पक्ष्योपकोलाहलैः

पूत्कुर्वन्तमिवाविधिविभ्रममथ प्रैक्षिष्ट पद्माकरम् ॥१८०॥

ततोऽसौ जीवितं मन्ये विधायाज्ञावहेलिकाम् ।

पयः पपौ कणेहत्याभुङ्क्त रम्भाफलादि च ॥१८१॥

पालीतालीतले यावत् क्षणमास्ते स सौस्थ्यभाक् ।

तावत् करेणुकलभञ्जाजितं तत्सरोऽतिथिम् ॥१८२॥

विन्ध्याद्रेयुवराजवत् सुरपतिस्तम्बेरमभ्रातृवद्

दिग्दन्तावलकुल्यवन्मदनदीप्रोलासलीलाद्रिवत् ।

नानोद्यानसरःसरिद्विरितटीश्रीणां महाकश्रवद्

व्योमोत्पित्सुतया किलोच्छ्रितकरं व्यालोकयत् कुञ्जरम् ॥१८३॥ युग्मम्

ततोऽसौ भयकम्प्राज्ञः प्रत्यासन्नमहावटे ।

आरुरोह दुरारोहे तेन वन्येभमृत्युना ॥१८४॥

अत्रान्तरे रविरस्ताचलचूलामशिश्रियत् ।

तमसा त्रासित इव समयाद्धि बलाबले ॥१८५॥

तत्राप्यशक्नुवन् स्थातुं समु रविराविशत् ।

ततश्च तमसो राज्यमेकच्छत्रमजायत ॥१८६॥

अथोत्तीर्याग्रशाखायास्तरोस्तस्यैव कोटरे ।

सुखं सुप्वाप स धनः स्वबन्धोरिव मन्दिरे ॥१८७॥

क्षणान्तरेऽथ कस्यापि संलापं तद्वटोपरि ।

श्रुत्वा विबुद्धोऽवधानं दत्तवान् शकुनञ्चवत् ॥१८८॥

तत एकेन लपितं — अये तं कथं गतोसि । भनितमनेन ।

तितसपतिविनतपतयुगसिलिलिसभजिननमिजिननतिनिमित्तम् ।

अट्टापतपवतवलभलतेसलतिथमगममहम् ॥१८९॥

अन्नेन भनितमथ किं तत्थ तए किमपि तिड्ढमच्छरितं ।

भनितं तेनापि मया सावत्थिपुले इतं तिड्ढं ॥१९०॥

भीमो लाया केनवि लाथपटमहं वुनामि भनितून ।

उपजीवितून लवखं दीनाले नलपती भनितो ॥१९१॥

एतं पटं हि पिच्छति न जालजातो ततो स लाजानं ।

नगं कातून पुले सयले हिडावितून च किलालो ॥१९२॥

नट्टो मुनितं तं लानएन मुक्कं च साधनं पिड्डे ।

तस्स य गवेसनत्थ तं च नियत्तं तवेन हतं ॥१९३॥

सो पुन वानियको घोलअलविमज्जे कहिचि पल्लिममदि ।

तत्तो सहत्थतारलं हसितं सव्वप्पिसाण्हि ॥१९४॥

पिशाचवाचमेतां चाकर्ण्य कर्णसुधाच्छटाम् ।

स्वजीवातुं धनो मेने राट्सैन्य यन्न्यवर्तत ॥१९५॥

ततः सुप्तः प्रगे बुद्धो वटस्थो दिश ऐक्षत ।

निविधनं विजनं मत्वा जगाम सरसीमसौ ॥१९६॥

शौचमाचर्य तत्तीरे निविष्टः पुरुषद्वयम् ।
 आयातमेव वीक्ष्याग्ने विभयामास सोऽधिकम् ॥१९७
 ताभ्यां चोचे महाभाग कस्त्वं कुत इहागमः ।
 तदीयपेशलालापैर्धनो विसम्भभागभूत् ॥१९८
 अवोचच्च नरेन्द्रोऽहं मूलिकार्थमिहागमम् ।
 धनपृष्ठावाख्यतां तौ चावां धातूपलार्थिनौ ॥१९९
 शठोऽभ्यधात् प्रस्तरैः किं मूलिकाः कामदाः खलु ।
 तावाख्यातां मूलिका नौ प्रसादय शठोऽब्रवीत् ॥२००
 कुर्वे कुर्वेश्चिथौ वां मूलधातूपलैर्विना ।
 मयि प्रसन्ने भवतोः प्रसन्नं देवमेव हि ॥२०१
 महाप्रसादः किन्त्वेव ग्राम आसन्न आवयोः ।
 पादोऽवधार्यतां तत्रेत्याख्यातां तौ स आशृणोत् ॥२०२
 तत्र प्राप्तस्य तस्यैतौ गौरवं भोजनादिभिः ।
 धनायन्तौ तथाऽधत्तां यथैच्छत् स्वगृहं न सः ॥२०३
 निधिदर्शनहेमादिसिद्धयुदन्तैर्विमोह्य तौ ।
 विश्रभ्य रात्रौ मुषित्वा तद्गृहं स पलायत ॥२०४
 निशान्ते च निशान्तेशौ व्यबुध्येतां चिरेण तौ ।
 व्यबुध्येतां च सर्वस्वं हत्वा स गतवानिति ॥२०५
 ताभ्यां च पूकृते ग्रामग्रामणीः सपरिच्छदः ।
 पदिकोक्ताध्वनाऽधावत् तं पराप च पापिनम् ॥२०६
 अरे चौर क यासीति हकितः पत्तिमिर्धनः ।
 विब्रुवन् पुत्रवः शल्यैर्यमकुल्यैरशल्यत ॥२०७
 आच्छिन्नलोप्त्रधनको रौद्रध्यानधनो धनः ।
 एकाब्ध्यायुः प्रथमोऽथ नरके नारकोऽभवत् ॥२०८
 क्षेत्रस्वभावात् परमाधार्मिकेभ्यः परस्परात् ।
 स जाताभिर्यातनाभिर्दुष्कर्मात्राक्षिपदबहु ॥२०९
 अथास्ति भरते काशिदेशे वाराणसीपुरी ।
 लङ्काऽलके यदाहूते मन्ये दुर्गमधिश्रिते ॥२१०

यामभ्रलिहदेवौकःशृङ्गदन्तुरिताम्बराम् ।
 प्रतिष्ठते रविरथो दक्षिणेनोत्तरेण वा ॥२११
 सुपार्श्वजिनजन्मादिकल्याणकमहोत्सवैः ।
 या शिवहेतुरित्येव स्याति शिवपुरीत्यगात् ॥२१२
 तस्यां प्रचण्डदोर्दण्डखण्डितारातिकर्षरः ।
 स्थाप्नाऽपि न परं नाम्ना राजाऽभूदरिकेसरी ॥२१३
 प्रतापसिंहनादेन यस्थारातिमृगीदृशाम् ।
 गर्भा निपेतुरुत्पेतुर्दिवि तेन हता द्विपः ॥२१४
 तस्य निःशेषललनाशिरस्तिलकमञ्जरी ।
 कामद्रोर्मञ्जरी जज्ञे देवी तिलकमञ्जरी ॥२१५
 तत्प्रतिपन्नबन्धुः श्रीराट्प्रसादैकमाजनम् ।
 धनाधिदैवतं तत्र धनदेवो वणिग् बभौ ॥२१६
 शीलोन्मीलद्यशोभद्रा यशोभद्राऽस्य वल्लभा ।
 वल्लभाऽहर्निशं यस्या वयस्या सकृपात्रपाः ॥२१७
 नानोपयाचितशतैस्तस्यामुदरगह्वरे ।
 स धनो नरकोद्वृत्तः पुत्रत्वेनोदपद्यत ॥२१८
 क्रमाज्जाते तत्र पुत्रे राजा राज्ञी पुरं च तत् ।
 स्वस्वश्रीगृहतां निन्युर्माञ्जलिवयेन तद्गृहम् ॥२१९
 दशाहे च व्यतिक्रान्ते जन्माधिकमहोत्सवैः ।
 देवदिन्न इति नाम पितरौ तस्य चक्रतुः ॥२२०
 कलाग्रहौचितीं प्राप्तो ग्राहितस्ताः कुलोचिताः ।
 स इभ्यपुत्र्याऽथ पित्रा समये पर्यणाम्यत ॥२२१
 अत्रान्तरे धनमवोपात्तदुष्कर्मशेषतः ।
 देवदिन्नस्य पितरौ दयिता च विणेदिरे ॥२२२
 क्रमागतं धनमपि तस्यानश्यत् तरङ्गवत् ।
 ततः स देवदिन्नोऽमृद्देन्यभागं रोरपुत्रवत् ॥२२३
 देव्या तिलकमञ्जर्यां तस्मिन्नेहसिक्तया ।
 यथेप्सितं वणिज्यायै मात्रेवास्य धनं ददे ॥२२४

पणायता तेन तच्चाभाग्यतो निरगम्यत ।
 तत्सत्यं पुण्यहीनस्य सुवर्णं मृत्तिकायते ॥२२५॥
 पुनर्वारद्वयं देव्या दत्ते वित्तं गतं च तत् ।
 ततोऽसौ कुलदेव्येव तथा त्यक्तो विपुण्यकः ॥२२६॥
 अत्रान्तरे परिक्षीणं वीक्ष्येव प्राग्भवप्रभुम् ।
 तं मायाचौर्यनामानौ सेवकौ परिचेरतुः ॥२२७॥
 ततः कपटचौर्याभ्यां स्वजनान् विप्रतारयन् ।
 मुमुचे स समस्तैस्तैः कदाचारमलीमसः ॥२२८॥
 कपटश्रावकीभूय तत्सामाचार्यमाचरन् ।
 श्राद्धान् गुरुंश्च देवांश्च सोऽमुष्णात् परिमोपिवत् ॥२२९॥
 पर्यटन्नथ देशेषु चम्पापुर्यां जगाम सः ।
 परिपाट्याऽथ चैत्यानि भावसारमिवानमत ॥२३०॥
 कुर्वन्तं तं तथा वीक्ष्य श्रावको जिनरक्षितः ।
 जगाद कुत आयातश्छद्मसन्न स ऊचिवान् ॥२३१॥
 समेतशैलशिखरे देवान् बन्दाप्यसेऽनघ ।
 जिनजन्मादिभूमीश्च सद्गुरुंश्च पदे पदे ॥२३२॥
 भोक्तुं न्यमन्त्रि स जिनरक्षितेनाथ गौरवात् ।
 शठोऽसौ कृच्छ्रो मेने तेनाभोज्यत भक्तितः ॥२३३॥
 अत्र यावदवस्थानं भोक्तव्यमिति चैच्यत ।
 निपिद्वय बहुशोऽमस्त तच्छ्लाघ्यप्रार्थनावचः ॥२३४॥
 स्थितः स्वगृहवत् तत्र स मायानाट्यरङ्गभूः ।
 श्राद्धेन श्रद्धयाऽभाणि सायमावश्यके कृते ॥२३५॥
 देवदिन्न महाश्राद्ध जिनधर्मविशारद ।
 कथानकेन केनापि प्रथयामृतपारणाम् ॥२३६॥
 स्मित्वा स स्माह वृद्धायाः पयःपानार्थना ह्यसौ ।
 तर्हि श्रोत्रमनोमैत्रीं दृढयित्वा निश्चम्यताम् ॥२३७॥
 अस्ति देशस्त्रिभुवनोदरनामाऽतिविश्रुतः ।
 चतस्रो गतयो यत्र खण्डदेशाश्चकासति ॥२३८॥

सम्यक्त्वं तत्र राजैको मिथ्यात्वमपरः पुनः ।
 अविभक्ता देशभुक्तिः सङ्करेण द्वयोरपि ॥२३९॥
 पुरं सम्यक्त्वरराजस्य जिनशासननामकम् ।
 मिथ्यात्वभूपस्य पुनः कुदर्शनसमाह्वयम् ॥२४०॥
 आदेस्तत्त्वरुचिर्देवी तयोः पुत्रस्तु संवरः ।
 सावद्योगविरतिः संवरस्य प्रियाऽऽदिमा ॥२४१॥
 तपश्रीरपराऽऽद्याया जज्ञे कर्मक्षयोऽङ्गजः ।
 तपःश्रियः पुनः पुत्री निर्जरा नाम विश्रुता ॥२४२॥
 मन्त्री सम्यक्त्वरराजस्य सर्ववेदी जिनागमः ।
 इति सम्यक्त्वरराजस्य परिवारप्ररूपणा ॥२४३॥
 मिथ्यात्वनृपतेस्तत्त्वजुगुप्सा प्राणवल्लभा ।
 कुलप्रदीपस्तनयोऽनयोः शुभादिनर्क्षभूः ॥२४४॥
 दैवज्ञेन च नक्षत्रबलेनोक्तमयं सुतः ।
 भोक्ष्यते प्रतिपक्षस्य राज्यभुक्तिं न संशयः ॥२४५॥
 पित्रा कृतासवनामा युवाऽसौ पर्यणायत ।
 विषयाभिलाषराजसुवाऽविरतिकन्यया ॥२४६॥
 तयोश्चास्रवाविरत्योः कर्मबन्धस्तनूरुहः ।
 मन्त्री कदागमो मिथ्यात्वस्यापीति प्ररूपणा ॥२४७॥
 इति राजद्वयनयाध्वना गच्छत्यनेहसि ।
 श्रीसंवरकुमारस्य विरतिप्रेयसीजुषः ॥२४८॥
 तत्सख्या प्रेमशालिन्या न्यायस्वन्यानुकम्पया ।
 विज्ञप्तमन्यदा देव राट्कुलेऽद्य महोत्सवः ॥२४९॥ युगम्
 व्याजहार कुमारस्तु सुभगे केन हेतुना ।
 अनुकम्पा स्माह देव मिथ्यात्वनृपतेः सुतः ॥२५०॥
 अविरत्या समं पत्न्या कर्मबन्धसुतेन च ।
 कुमार आस्रवाभिख्यः पुरीपरिसरे समैत् ॥२५१॥
 तद्वौरवाय सबलः श्रीसम्यक्त्वमहीपतिः ।
 अभिगम्य मुदा तं प्रादेशयत् तन्महोत्सवः ॥२५२॥ त्रिभिर्विशेषकम्

स्वस्वामिविहितं वैरिगौरवं निशमय्य सः ।
 श्रीसंवरकुमारोऽपि क्रोधवह्निकणेक्षणः ॥२५३॥
 तज्ज्वालाभिरिवाताग्रसंतप्तास्त्रिविग्रहः ।
 अहाविष्ट इधान्यादृग् भूत्वा सभ्यान् क्रुधाऽभ्यधात् ॥२५४॥ युगम्
 हिसापिशाचीसन्मन्त्र वयस्याद्यमहाव्रत ।
 अलीकारिप्रत्यनीक हे द्वितीयमहाव्रत ॥२५५॥
 स्तैन्यसैन्यदैन्यकारिन् भोस्तृतीयमहाव्रत ।
 अब्रह्मजिह्वरो ताक्ष्यं ब्रह्मचर्यमहाव्रत ॥२५६॥
 मूर्च्छामूर्च्छासुधाभ्योद भोः पञ्चममहाव्रत ।
 प्रभोस्तस्यापि चरितं सामन्ताः श्रयतामिदम् ॥२५७॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 क्षणेऽत्र विजयसेनराजो व्यञ्जयद् गुरुम् ।
 महाव्रताश्चतुर्धाऽद्य पञ्चधा किं प्ररूपिताः ॥२५८॥
 भगवानाह राजेन्द्र परिग्रहमिदोऽपि हि ।
 अब्रह्मणो गुरुतरदोषाख्यायै पृथक्कृतिः ॥२५९॥
 एवं सर्वत्र नृपते विज्ञातव्यं मनीषिभिः ।
 राजाऽभ्यधाद् भगवन्तः प्रकृतं व्याहरन्तु नः ॥२६०॥
 एवमामन्त्र्य प्रधानसामन्तान् वक्ति संवरः ।
 भोः सप्तदशधा ख्याताः श्रीसंयममहाभटाः ॥२६१॥
 दशधा विश्रुता धर्मवीरा उपशमादयः ।
 अष्टादश शीलाङ्गानि सहस्रा मूलवर्गिकाः ॥२६२॥
 ईर्यासमितिमुख्याश्चाष्टावपि प्रभुमन्त्रिणः ।
 प्रभोश्चरित्रं श्रुत्वैतद् ब्रूत किं कार्यमात्मनः ॥२६३॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 ततो विचार्य तैः सर्वैः कुमारस्य न्यवेद्यत ।
 सुधीः कोऽपि स्वाभ्युदन्तं सम्यग् ज्ञातुं निदिश्यते ॥२६४॥
 तन्मुखात् स्वामिभृत्तान्तं सम्यक् श्रुत्वा विचार्य च ।
 यत् कर्तव्यं तच्च देवास्माभिर्विज्ञपयिष्यते ॥२६५॥
 ततश्च मतिविभवः कुमारेणान्तरः पुमान् ।
 स्वामिपार्श्वं प्रैषि तत्र चिरं स्थित्वा स चाययौ ॥२६६॥

सपर्पदे कुमाराय स समस्तं व्यजिज्ञपत् ।
 देवादेशात् स्वामिपादान् नत्वोपाविक्ष्ममग्रतः ॥२६७॥
 देवक्षेमोदन्तपूर्वं स्वामिन् आगमकारणम् ।
 पृष्टोऽवोचं कुमारो मां प्रैषीद् वः क्षेमवित्तये ॥२६८॥
 ततोऽपश्यं वैरिपुत्रं सकुटुम्बं पुरः प्रभोः ।
 प्रतिक्षणं नवनवगुरुगौरवभाजनम् ॥२६९॥
 स चावादीद् देवपादसेवायामुत्सुकोऽप्यहम् ।
 पितृकार्यानुरोधेनागच्छमस्मि चिरात् प्रभोः ॥२७०॥
 स्मेराक्षिपन्नः स्वाभ्युक्त्वा तं प्रति स्वागतं तव ।
 स्वर्द्धिं दर्शयितुं तस्य सम्यग् दृक्पाटकं ययौ ॥२७१॥
 सोऽस्तौत् तं पाटकं तत्र तस्यावासमदात् प्रभुः ।
 सुश्राद्धपाटकं प्रीतोऽथ पादाब्जैरभूषयत् ॥२७२॥
 स च तं भृशमस्तावीत् तत्राप्यावासमाप सः ।
 यथा यथासुखः स्तौति हृष्यतीशस्तथा तथा ॥२७३॥
 मया क्षणेऽत्र विज्ञप्तं कुमारोऽद्यागतः श्रमी ।
 तदत्र स्थायितां स्वामिन् दिग्दृष्ट्या सर्वमीक्षितम् ॥२७४॥
 प्रनत्तपाटकं तावत् पश्याम इति राड् जगौ ।
 मयाऽथाभाष्यविरतिरबलात्रैव तिष्ठतु ॥२७५॥
 तत्पुत्रकर्मबन्धारव्ययुतासवकुमारयुक् ।
 प्रनत्ते प्राविशद्देवस्तं स चात्यस्तवीच्छठः ॥२७६॥
 विलेभे तस्य तत्रापि स्वामिना वास उत्तमः ।
 यद्वा श्रीसम्यक्त्वरजोऽद्यासुखं मन्यते बहु ॥२७७॥
 श्रीसंवरकुमारोऽथ सखेदमिदमभ्यधात् ।
 भो भोः शृणुत सामन्ता मत्तातस्य विचेष्टितम् ॥२७८॥
 विलब्धं मम यत् पूर्वं तद्दत्तमधुना द्विषः ।
 तस्यापि स्थानकेनाहं गणितस्तेन सम्प्रति ॥२७९॥
 यदि वा वार्धके पुंसां प्रक्षीणनयसम्पदाम् ।
 प्रायो मतिर्विपर्येति दशकन्धरवद् भुवि ॥२८०॥

तत् पित्रा परिभूतस्य कुतोऽपि विधिवैशसात् ।
विदेशगमनं तावत् केवलं लाघवाय मे ॥२८१॥
यतः —
कुलीनस्याकलङ्कस्य दोष्मतो मतिशालिनः ।
स्वपित्रा परिभूतस्य विदेशान्मरणं वरम् ॥२८२॥
श्रीमहाव्रतसामन्तैरुचे देवस्य या गतिः ।
सा सर्वेषामपि हि नः पूर्णं तदरिवाञ्छितम् ॥२८३॥
किञ्च राज्ञामियं नीतिरुपकृत्य द्विषत्कुलम् ।
समूलकार्षं कषति यस्तस्योर्वी वशंवदा ॥२८४॥
तच्चेत् स्वाम्यपि सम्मान्यास्रवं ह्येत्यति तद्वरम् ।
संवरोऽवगं नैवमेवं पुष्टे दुष्टे कथं क्षयः ॥२८५॥
अये किं काचपिच्येनेत्यथोचुस्तल्वर्गिकाः ।
स रिपुः स्वामिविश्रब्धो गत्वा छन्नं निगृह्यताम् ॥२८६॥
संवरः स्माह तत्रैवं निगृहीते प्रभुः स चेत् ।
प्राणप्रहाणमिच्छेत् सर्वथा हानिरेव नः ॥२८७॥
वीरा उपशमायास्तेऽवोचन् देव निशम्यताम् ।
जिनागममहामात्याद् यत्कृत्यमवधार्यताम् ॥२८८॥
ततो मतिविभवेनाकारितः श्रीजिनागमः ।
कुमारेणाप्रच्छि मन्त्रिन् किमेवं पोष्यते रिपुः ॥२८९॥
मन्त्री —
देव नीतिपरा भूपाः परान् सत्कृत्य कुर्वते ।
तैरेव तत्कुलोत्पादं कण्टकस्येव कण्टकैः ॥२९०॥
कुमारः —
युज्येत सर्वमेवेदं मन्त्रिन् यद्येप सर्वथा ।
त्यक्त्वा स्वपक्षमायास्यद् विभीषणकुमारवत् ॥२९१॥
अयं तु स्वपितुः कार्यं कर्तुं स्मायाति वोऽन्तिके ।
न ज्ञायतेऽसौ तत् तातपादानां किं करिष्यति ॥२९२॥
मन्त्री —
कुमार माऽधृतिं कार्पार्यतः स्वाम्यप्रमद्वरः ।
देहच्छायेव चास्म्येष नित्यं तत्पारिपाश्विकः ॥२९३॥

किञ्चास्रवोऽपि देवायं स्वामिभक्तो निरीक्ष्यते ।
कुमारोऽग्रत वीक्षस्व दुष्टस्यास्य विचेष्टितम् ॥२९४॥
यदभव्याः सर्व एव श्रीमिथ्यात्वानुरागिणः ।
भव्येष्वप्यनन्ततमो भागस्तातं निषेवते ॥२९५॥
किल सर्वेऽप्याभवन्ति भव्यास्तातस्य सैष तु ।
तेषां राड्दर्शनं रुन्द्येऽनुरवतो भवतोच्यते ॥२९६॥
राड्भुवतौ योऽप्यनन्तांशस्तन्मध्यादप्यनन्तशः ।
विमोहानेन मिथ्यात्वभुक्तौ सचिव निन्यिरे ॥२९७॥
न वै तन्न तवाध्यक्षं जाग्रत् स्वपिपि किं ततः ।
कुमार तर्हि विस्पष्टं यथास्थमभिधीयते ॥२९८॥
देवोऽधुनाऽऽस्रवपुत्रकर्मबन्धस्य दित्सति ।
विपाकनिर्जरां कर्मस्थितिभार्योद्भवां सुताम् ॥२९९॥
कुमारः —
मन्त्रिन् साधूदितं सेयं कलङ्कोपरि चूलिका ।
सन्तापकारिणी गण्डस्योपरि स्फोटिकाऽथवा ॥३००॥
मन्त्री —
प्रियपुत्रस्य ते भुक्तिः श्रावकाश्च विलेभिरे ।
बन्धाविरत्याश्रवाणां त्रयाणामेकहेलया ॥३०१॥
प्रमत्ताद्यष्टकेऽपीषत् पदमाश्रवबन्धयोः ।
स्वाम्यदान् मतिविभवविज्ञप्त्याऽविरतेर्ननु ॥३०२॥
कुमारः —
अकृत्ये पित्रवज्ञानेऽत्यसह्ये त्वरिवैभवे ।
यत्कार्यकरणौचित्यं जिनागम ममोद्दिश ॥३०३॥
मन्त्री —
अशुभस्याभ्युदीतस्य विधेया कलयापना ।
विध्यायत्यग्निवत् तद्धि स्वयं कालविलम्बतः ॥३०४॥
किञ्च —
न सहसा विदधीत सुधीः क्रियां यदविविच्यकृतः पदमापदाम् ।
भुवि विमृश्यकरं तु गुणाकरं स्वयमहो वृणते शुभसम्पदः ॥३०५॥

अत्रान्तरेऽवदच्छाद्धो धीमन् त्विन्नस्त्वमध्वना ।
 अस्यापणपणयाभिस्ततः सम्प्रति शय्यते ॥३०६॥
 ततो भावनया श्राद्धो मायावी मायया पुनः ।
 देवान् नत्वा भणित्वा च मन्त्रं त्रिः परमेष्ठिनाम् ॥३०७॥
 प्रत्याख्याय च साकारं क्षमयित्वाऽखिलाङ्गिनः ।
 विधिना शयितौ ब्राह्मणं सुहृते विधिनोत्थितौ ॥३०८॥ युग्मम्
 सूर्योदये च पूर्वस्मिनः शौचपुरःसरम् ।
 श्राद्धः स च शठो वेदमजिनपूजां वितेनतुः ॥३०९॥
 श्रीचैत्यवन्दनां कृत्वा प्रत्याख्याय यथारुचि ।
 भवान्धिपोतमेतां तौ चैत्यं पद्मप्रभप्रभोः ॥३१०॥
 तत्र पुष्पैश्च गन्धैश्च नैवेद्यैश्च मनोरमैः ।
 आनर्चतुः सरोमाञ्चौ श्रीपद्मप्रभतीर्थपम् ॥३११॥
 विधाय विधिना चैत्यवन्दनां दशमिलिकैः ।
 हर्षास्नातूपिताक्षोऽसौ देवदिन्नोऽस्तवीत् प्रभुम् ॥३१२॥
 जय पद्मप्रभस्वामिन् पद्मलाञ्छन पद्मदृक् ।
 पद्मैकसद्गपात्पद्म पद्मरागमणिद्युते ॥३१३॥
 श्रीमद्वरधरावीश महावंशैकमौवितक ।
 सुसीमाहृदयानन्द नन्द पद्मप्रभप्रभो ॥३१४॥
 रागद्वेषमहामोहभूतैर्नित्यमधिष्ठिते ।
 भवागारे निवसतां त्वदाशा नाथ रक्षिका ॥३१५॥
 कषायविषवल्लीभिर्मूर्छिताशेषजन्तुके ।
 संसरतां भवारण्ये क्षेमस्त्वन्नाममन्त्रतः ॥३१६॥
 विषयाशीविषैर्भीष्मे पतितानां भवावटे ।
 निष्कर्षिका जगन्नाथ बाभ्रवत्रात्र तावकी ॥३१७॥
 मिथ्यादर्शनचरटैरखिलोऽपि खिलीकृतः ।
 सिद्धयध्वाध्वानघण्टाभिस्त्वया घण्टापथः कृतः ॥३१८॥
 अहर्निशं विनष्टितं कषायविषयास्रवैः ।
 विश्वरक्षाबद्धकक्ष रक्ष मां सुप्रभप्रभो ॥३१९॥

चिन्तामणिस्त्वमेवैकस्त्वमेव सुरभूरुहः ।
 त्वमेव कामसुरमी कामकुम्भस्त्वमेव च ॥३२०॥
 ततस्त्वामेव भगवन् प्रार्थये प्रार्थितप्रदम् ।
 भक्त्यद्वैतं त्वयि स्वामिन्नामवं भवतान्मम ॥३२१॥
 क्षणेऽत्र विमलकीर्त्तिसूरयः सपरिच्छदाः ।
 देवान् वन्दितुमाजगुर्व्याख्यां सङ्घाय चादधुः ॥३२२॥
 तथा हि —
 चतुर्गत्यम्भोधिष्यतिगमन्तुःपोतललितान्
 जिनेन्द्रा दानादीन् जगदुरिह दानं च बहुधा ।
 द्विधा शीलं सर्वैतरतनु तपो द्वादशविधं
 तथैव श्रीभावो भजत तदिमान् प्राप्नुत शिवम् ॥३२३॥
 देवदिन्नोऽथ नटवद्धर्षास्त्रादि मुहुः सृजन् ।
 जिनरक्षितेन जज्ञे संविग्नात्मैष धार्मिकः ॥३२४॥
 तस्य तु स्तैन्यमायाभ्यां पर्याकुलितचेतसः ।
 न किञ्चिद् भगवदुक्तं पर्यणसीदभव्यवत् ॥३२५॥
 ततः शरीरचिन्तायै तौ युतौ बहिरियतुः ।
 जिनरक्षितपुत्रार्हदृष्टाद्वे तस्थतुः क्षणम् ॥३२६॥
 भुजिक्षणेऽवदच्छाद्धस्ते भोक्तुं धाम्नि गम्यते ।
 सोऽवक् कल्ये स्निग्धमुज्या जागराच्च न मे क्षुधा ॥३२७॥
 अर्हदृष्टोऽथ विपणौ तालकं दातुमैहत ।
 पितोचे देवदिन्नोऽस्ति वत्स मा देहि तालकम् ॥३२८॥
 अनिच्छन्नपि तनयः पितृवाक्यान्न तद्ददौ ।
 पिता पुत्रौ ततो भोक्तुं शीघ्रं स्वगृहमीयतुः ॥३२९॥
 स तु पापः करग्रहं रत्नाद्यादाय नष्टवान् ।
 अर्धभुक्तः सुतस्तूर्णं विपणावाजगाम च ॥३३०॥
 हृष्टं मुष्टं वीक्ष्य तं च नष्टं पृष्टं दधाव सः ।
 चौरोऽनश्यत् स पूचक्रे राट्पुंभिर्जगृहे शठः ॥३३१॥

लोपत्रं गृहीत्वा बद्धोऽसौ नीयते स्म पुरान्तरे ।
 तच्छ्रुत्वा पूर्वान् श्राद्धस्त्वमुं मोचयतेत्यवक् ॥३३२
 तैरुचे क्षमते क्षमापो न पुत्रमपि तत्स्करम् ।
 विज्ञप्यतेऽपि नात्रार्थं जितशत्रुर्नृपस्ततः ॥३३३
 आरक्षिर्दशितो राज्ञे राजा तं वध्यमादिशत् ।
 श्रावकः प्राभृतकरो धराधीशं व्यजिज्ञपत् ॥३३४
 दैवैष नो बन्धुरतः स्तैन्यदोषोऽस्य न क्वचित् ।
 राजा पुत्रास्यमद्राक्षीत् सोऽवादीन्नेष नः स्वकः ॥३३५
 ऊचुः पिता ततोऽनेन राजन् धूर्तेन वञ्चितः ।
 भूषोऽथ श्रावकं स्माहास्थाने किं खिद्यसे सुधी ॥३३६
 धीमन् मयाऽपि साधूनां शुद्धसिद्धान्तदेशिनाम् ।
 पीयूषपायं निषेधे वचनं पाप्ममोचनम् ॥३३७
 तम्हा सइ सामर्थ्ये आणामद्भुग्मि नो खलु उवेहा ।
 अणुकूलेहियरोहि य अणुसट्ठी होइ दायव्वा ॥३३८
 आज्ञाभ्रष्टश्चैष एवमनाचारं करोति यः ।
 मुञ्चे यत्नेनमेवं तत् करोत्यन्योऽपि वञ्चकः ॥३३९
 विग्रहराजः सामन्तः स्मित्वा भूषमथाभ्यधात् ।
 यन्मे ग्रामेऽनेन चक्रे चित्रं स्यात् तच्छ्रुतेः प्रभोः ॥३४०
 देवास्ति देवप्रसादप्रदत्ते मम मण्डले ।
 अतिप्रत्यासन्ननद्या नदीमातृकतां दधत् ॥३४१
 वंशपृष्ठाभिधो ग्रामोऽभिरामो नगरादपि ।
 स्वामिप्रसादतो राज्यं तत्राहं विदधे सुखात् ॥३४२॥ युग्मम्
 तत्रायमागतोऽन्येद्युः शून्यं ग्राम्यन्नितस्ततः ।
 ईक्षाञ्चक्रे मया नैवाज्ञायि कोऽयमिति प्रभो ॥३४३
 नदीतटेऽन्यदा सायं वृषस्थोपस्करं नरम् ।
 आयान्तमेष वीक्ष्योचे भोः कुतस्त्वभिहागमः ॥३४४
 वसन्तपुरादित्युक्ते पितरौ कौ तवेति सः ।
 पुनः पृष्ठः प्राह विप्रो जसादित्यश्च माहिनी ॥३४५

कण्ठे विलम्ब तस्यैषोऽरोदीत् सोऽवगिदं किमु ।
 ततोऽयमवदत् त्वं मेऽनुजो यत्ते जनेः पुरः ॥३४६
 गृहान्निर्गत्य देशेष्वभ्याम्यमस्मि कुतूहली ।
 चिरं प्ररुद्धेष कृच्छाच्छठः प्राक्षालयन् मुखम् ॥३४७॥ युग्मम्
 शरीरचिन्तां कुर्वन्नेत्युक्तो मुग्धः स चाशृणोत् ।
 वृषस्तु ग्रामाभिमुखं व्रजतीत्येष तं जगौ ॥३४८
 वृषं रक्षाम्यहं त्व त्वागच्छेर्वैश्मन्युदङ्मुखे ।
 प्रवेशे वामतः शीघ्रं मम राहिलसंज्ञिनः ॥३४९
 इत्युक्त्वा वृषमादाय ग्रामप्रान्ते विदिश्यसौ ।
 कुविन्दगेहे गां बध्वा शिशये मलविकोपरि ॥३५०
 देहचिन्तां चिरात् कृत्वाऽधावद् वैदेशिकः स तु ।
 उक्तदेशे राहिलौकः पृष्ट्वा पृष्ट्वा विलक्ष्यभूत् ॥३५१
 लोकोऽवक् पाटके नात्र राहिलद्विजमन्दिरम् ।
 तद् भोः पान्थ वृथैवात्र माऽरण्यरुदितं कथाः ॥३५२
 ततः स गतसर्वस्वोऽतीत्य कृच्छ्रेण तां निशाम् ।
 प्रातः स्वामिन् मम द्वारे प्रोच्चैः पूच्छक्रिवानिति ॥३५३
 वैदेशिकोऽहं देवास्मि मुष्टो धूर्तेन केनचित् ।
 तच्चौरं वा निगृहाण मम प्राणान् गृहाण वा ॥३५४
 स ततोऽपृच्छयत् मया क्व मुष्टोऽस्याह सोऽखिलम् ।
 ततो मया मील्यित्वा ग्रामः सर्वोऽप्यभ्ययत् ॥३५५
 एवमेवमयं मुष्टः केनापि हि दुरात्मना ।
 तद्वक्तु यस्य गेहे सोऽन्यथा दण्ड्यो गृहाधिपः ॥३५६
 कुविन्दोऽवगं वृषः कीदृक् पान्थोऽवक् कर्तुंरो जश्न ।
 ईदृग्वृषः कोऽपि नरो मदगेहेऽस्तीति सोऽवदत् ॥३५७
 स्वपूरुषैरथानायि मया सैष गवा सह ।
 पान्थश्चाभाष्ययं गौः स्यात् तव सोऽवददोमिति ॥३५८
 अङ्गुष्ठं नर्त्तयन्नेषोऽवगं रेऽहमपि तावकः ।
 न द्रष्टुमपि ते दास्ये वृषभस्यास्य सम्मुखम् ॥३५९

ठकानामीदृशां वाचि प्रत्ययोऽत्रेति को नयः ।
 रे धूर्तामुकवत् किं मामपि मोषितुमिच्छसि ॥३६०
 मया चैषोऽभाणि ततो मलव्यां तेऽस्ति किं वद ।
 एषोऽवक् पृच्छया वः किं देयं न ह्यस्ति भेद्यकम् (?) ॥३६१
 पान्थस्तु पृष्ठोऽवगेतदेतदस्त्यत्र वस्तु मे ।
 पुनरेषोऽवदद् भृत्यो ममायं वेत्यसौ ततः ॥३६२
 मयाभाण्येप सप्ताष्टास्तवात्रैतस्य वासराः ।
 अद्याकस्माद् वृषः सोपस्करो भृत्यश्च ते कुतः ॥३६३
 तूष्णीकेऽस्मिन् मयाऽवादि रे रेऽमुं हत तस्करम् ।
 रदात्ताङ्गुलिरुचेऽसौ रक्ष मां शरणेऽस्मि ते ॥३६४
 ततः सोपस्करोऽनड्वान् पथिकाय प्रदापितः ।
 मया निर्भर्त्स्य देवायं स्वदेशान्निरवास्यत ॥३६५
 राज्ञेऽथ सिंहराजश्च वज्रसिंहश्च दुर्नयम् ।
 देवदिन्नस्योचतुः स ज्ञेयो मूलकथानकात् ॥३६६
 स्मित्वाथ जितशत्रू राट् जगाद जगदाधिहत् ।
 ईषदागो पुनर्वृत्त्या क्षम्यतां क्षमिभिर्ननु ॥३६७
 यस्त्वेवं चौर्यमायाभ्यां चतुर्धा रुढदुर्नयः ।
 स वध्य एव पापीयान् मा ताम्य जिनरक्षित ॥३६८
 ततो वसुन्धर इव रासभारोपितः पुरे ।
 भ्रमितो देवदिन्नः स वराकः पापपिण्डवत् ॥३६९
 स्वदुष्कृतफलं जानन्न संकिलष्टोऽनुतापतः ।
 स मध्यमगुणः शूलारूढो नृत्वमुपार्जयत् ॥३७०
 तस्यामेवाथ चम्पायां वणिजो देवडस्य सः ।
 पत्न्याः कुक्षौ सर्वदेव्या नन्दनत्वमशिश्नयत् ॥३७१
 पूर्णेष्वहस्तु जातस्य तस्याथ द्वादशेऽहनि ।
 वसुदेव इति नाम पितृभ्यां महसा दधे ॥३७२
 कुलोचितकलादाने वग्गडाख्यवणिक्सुता ।
 मङ्गला मङ्गलैस्तेन चतुर्भिः पर्यणीयत ॥३७३

दोःसहायः पितुर्जज्ञे कालेन पितरौ हतौ ।
 गृहस्वामी स एवास्तन् मङ्गलाप्राणवल्लभः ॥३७४
 सा स्वभावाद्यौवनाच्च मङ्गला सुभगा भृशम् ।
 वसुदेवस्तुनिष्पुण्यतया लक्ष्म्याः सुदुर्भगः ॥३७५
 दारिद्रेण किलाकृष्टे प्राङ्मित्रे चौर्यकैतवे ।
 अत्रान्तरे वसुदेवे सममेवावतेरतुः ॥३७६
 हृष्टेऽस्याथ वरदत्तः श्रेष्ठिसागरदत्तसूः ।
 आगात् तद्गौरवादेव वसुदेवस्य मित्र्यभूत् ॥३७७
 किन्त्वस्याकृत्रिमं प्रेम वसुदेवस्य कृत्रिमम् ।
 इन्दुमण्डलवद् व्योमतलस्य च जलस्य च ॥३७८
 अन्यदा भणिता तेन वसुदेवेन मङ्गला ।
 मामवीक्ष्यापणे गेहे वरदत्तः समेष्यति ॥३७९
 स्थास्याम्यहं तु प्रच्छन्नः स वक्ष्यति सुहृत् क मे ।
 भाण्यं त्वयाऽपवरकेऽपटुर्वेक्ष्यति तत्र सः ॥३८०
 ततः कण्ठे विलग्नस्य मुखं चुम्ब्यं विशङ्कितम् ।
 स्नाक् ततोऽस्मि क्षुरीपाणिस्तं ग्रहीष्यामि भीषणः ॥३८१
 भीतस्ततोऽसौ मेऽभीष्टं भूरि भूरि प्रदास्यति ।
 आजीवितं प्रिये तेन जीविका नौ भविष्यति ॥३८२
 प्रतिश्रुतं प्रतिवचस्तया लोभाभिभूतया ।
 अथादृष्ट्वाऽदृष्टे स्वमित्रं श्रेष्ठिसूस्तन्निकेतमैत् ॥३८३
 तेनोक्ता मङ्गला मित्रं क्व मे सोचेऽन्तरातुरः ।
 विवेश गृहमध्येऽसौ सा च भर्तृव्रतमाचरत् ॥३८४
 मृतो मृतोऽसि रे दुष्टेत्याख्यात् पापः क्षुरीकरः ।
 धावित्वा तं करे धृत्वा मारयामीति सोऽवदत् ॥३८५
 श्रेष्ठिसूर्भीतभीतोऽवग् मा मारय धनं ददे ।
 दत्त्वा यथेष्टं तस्यासौ स्वं मेने यममुक्तवत् ॥३८६
 तेनापि भृष्टं शवं स्वं मन्वानः श्रेष्ठिनन्दनः ।
 नित्यं नवनवोक्तोचैर्मानयामास स्वं पतिम् ॥३८७

ततो राज्ञा वरदत्तोऽभाणि किं ते प्रयोजनम् ।
 सोऽवोचद् वसुदेवेन देवैवं वञ्चितोऽस्म्यहम् ॥३८८
 कृतप्रतिकृतं तस्य चिकीर्षं त्वत्प्रसादतः ।
 तदमुं दोषं प्रापय्य निगृह्यानुगृहाण माम् ॥३८९
 तत् प्रतिश्रुत्य नृपतिर्वरदत्तस्य पश्यतः ।
 मुद्रारत्नं स्वं समर्प्य पुरुषौ शिष्टवानिति ॥३९०
 एकेन वसुदेवाद्दे पश्यतोऽस्या वितर्कितम् ।
 पात्यमेतत् तथाऽदृश्यं द्वितीयेन विदूरतः ॥३९१
 तस्मिंस्तेन गृहीते चापक्रामेत् ततो युवाम् ।
 ततो राजादिष्टमाभ्यां कृतं राज्ञे न्यवेद्यत ॥३९२
 राज्ञाऽथ पटहोऽदापि चम्पायां घोषितं त्विदम् ।
 पतितामादितां मूल्येनात्तां वा राजमुद्रिकाम् ॥३९३
 यो लभयेत् तस्य दत्ते श्रीभूषः पारितोषिकम् ।
 यस्तु जानन्न कथयेद् दण्डस्तस्याङ्गिकः स्फुटम् ॥३९४॥ युग्मम्
 घोषितेऽपि तथा मुद्रारत्नं केनापि नार्प्यत ।
 ततो भूपः समाहूय पूःश्रेष्ठानित्यवोचत् ॥३९५
 पृष्ट्वा पुरीजनान् मुद्रारत्नमानयतामुना ।
 न दोषोऽतः परं तु स्यान्निग्रहो दुरनुग्रहः ॥३९६
 पूर्णायकैस्ततः सर्वे प्रत्येकं प्रश्विता जनाः ।
 तद्वार्तामपि नाचर्युस्तद्राज्ञस्तैर्न्यवेद्यत ॥३९७
 तान् पुनः स्माह भूनेता मुद्रामानयत द्रुतम् ।
 भविता वोऽभितो मुद्रा मुद्राशुद्धावतः परम् ॥३९८
 राट्पुंभ्यां पूर्वराध्यक्षं राज्ञो न्यज्ञप्यत प्रभो ।
 आत्तं तद्वसुदेवेन शोधयतामापणोऽस्य तत् ॥३९९
 शोधिते चापणे तस्य चिरनष्टेष्ट बन्धुवत् ।
 मुद्रारत्नं प्रापि राज्ञा वधस्तस्य न्यवेद्यत ॥४००
 महाजनातिविज्ञप्त्या चक्रे निर्विषयस्तु सः ।
 देशान्तराणि आन्त्वाऽत्रैव वसुदेवः स एष भोः ॥४०१

स्वैहिकोदन्तसंवादात् परत्रेहादि कुर्वतः ।
 अविन्त्यात्मबलोलासाज्जातिस्मृतिमुपैदसौ ॥४०२
 जातिस्मृत्या परत्राऽपि संवादादनुत्पत्तहत् ।
 सुधर्मस्वामिपादान्जं धर्मात् इव सोऽश्रयत् ॥४०३
 व्यजिज्ञपच्च धनादिभवेपु लब्धचौर्यतः ।
 योऽहोराशिमया चक्रे तदंशः प्रभुभिर्जगे ॥४०४
 प्रभो प्रसीद येनैतं पापराशिमशेषतः ।
 निरस्याखिलदुःखानां प्रददेऽस्मि जलाञ्जलिम् ॥४०५
 गुरुः —
 दुष्कर्मदलनी दुःखशमनी शर्मदायिनी ।
 सर्वसावद्यविरतिरूपा दीक्षा किलाहंती ॥४०६
 वसुदेवः —
 यदि योग्योऽस्मि भगवंस्तत् तया लङ्कुरुष्व माम् ।
 येन दुर्गतयो नैव कदापि परिजानते ॥४०७

गुरुः —

अनतिशयिनां योग्यः सौम्य त्वमत्र न वीक्षितुं
 समयविधिना स्तेनादीनां न हि व्रतसन्निधिः ।
 अतिशययुजः साक्षाच्चेतःस्थितिं किल जानते
 ददति तदमी दीक्षां गाढप्रहारमुनेरिव ॥४०८

ततश्च —

विजयसेनरसेन विनिर्मितव्रतमहन्निदिवीकृतभूतलः ।

प्रभुसुधर्मपदाभुरुहेऽग्रहीद् व्रतमधुं वसुदेवमधुव्रतः ॥४०९

मायेन्द्रजालबलमोहितविश्वविश्वोऽन्यस्वापतेयरसिकोऽजनि योऽतिनिन्द्यः ।

त्रैलोक्यवन्द्यजिनशासनवैभवेन वन्द्यः स एव वसुदेवमुनिर्वसूव ॥४१०

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्के

दम्भचौरिका-युग्म-व्यावर्णनो नाम चतुर्थ उत्साहः * ॥

पञ्चम उत्साहः

अथ सिंहमहाराजं जिनदत्तः कृताञ्जलिः ।
 विशो विज्ञापयामास यथाकालप्रवेदकः ॥१॥
 देवाश्रान्तं भगवतां धर्मदेश[न]याऽनया ।
 निरोधो मा स्म सम्पादि तदादेशं विमार्गय ॥२॥
 राजाऽवदद् यदस्माभिः प्रभोर्व्यज्ञपि कौतुकात् ।
 तदद्यापि तथैवास्ते ततो गुरुस्वोचत ॥३॥
 राजस्तदेव व्याख्यातुं वयमेताः स्म आदरात् ।
 आदितस्तुभ्यमायुष्मँस्तदेव च निवेद्यते ॥४॥
 महाप्रसादो भगवन्तित्युक्त्वा सिंहभूषतिः ।
 साधून्मिमन्त्रयामास भक्तयानां र्थमादरात् ॥५॥
 इच्छया वर्तमानेन योगेनेति गुरुदिते ।
 तान् प्रणम्य यथास्थानं ययुः सर्वे नृपादयः ॥६॥
 देवाधिदेवान् संस्नाप्य कुङ्कुमाद्यैर्विलिप्य च ।
 समभ्यर्च्य च विधिना सर्वोत्तमसुमादिभिः ॥७॥
 संविभागप्रदानेन सुसाधून् प्रतिलाभ्य च ।
 बुभुजे सपरीवारः श्रीमान् सिंहमहीपतिः ॥८॥ युग्मम्
 वत वाणी सुधावाणी कान्तिभ्रान्तिकरी रवेः ।
 रूपं जितद्यसद्रूपं सौम्यता सौम्यतातजित् ॥९॥
 इत्थं गुरुगुणग्रामं वर्णयन्तः प्रमोदतः ।
 राजसंसदि मध्याह्ने तस्थुः सामन्तमन्त्रिणः ॥१०॥ युग्मम्
 अतिप्रगे समेतव्यमित्युदित्वा महीपतिः ।
 कुमारामात्यसामन्तजिनदत्तान् व्यसर्जयत् ॥११॥
 ततश्चाति प्रातरेव सह तैः सिंहभूषतिः ।
 गत्वा श्रीसमरसेनसूरिं नत्वाऽब्रवीदिति ॥१२॥

प्रबन्धमनुसंधेहि प्रभो प्रस्तुतमग्रतः ।
 भगवानाह राजेन्द्र सावधानं निशामय ॥१३॥
 पुनरन्यदिने नत्वा श्रीसुधर्मं व्यजिज्ञपत् ।
 श्रीविजयसेनभूपोऽभात्यादिपरिवारयुक् ॥१४॥
 चतुर्थमासवद्वारमिदानीं शाधि नः प्रभो ।
 व्याजहार घनोदारगिरा सूरिर्निशम्यताम् ॥१५॥
 पुनरुच्ये नृपः स्वामिन्नासवद्वारपञ्चकम् ।
 चत्वारस्तु कषायास्तदत्रोपष्टम्भकोऽस्तु कः ॥१६॥
 प्रभुराख्यन् मोहभेदो नोकषायाः कषायवत् ।
 ततो वेदात्ममोहोपष्टब्धोऽयं तुर्य आस्रवः १७
 अब्रह्मसेवाप्राणेशो मोहवीरेश एष भोः ।
 तिर्यङ्मनारकसुरैः किङ्करैरिव खेलति ॥१८॥
 तथा हि —
 हरहरिब्रह्मचन्द्रसुरेन्द्रादिविजित्वरः ।
 स्मरवीरः प्रहरते विश्ववैरी जगत्त्रयम् ॥१९॥
 तरुणीश्रद्धनुर्निर्यत्कटाक्षोत्तीक्ष्णसायकैः ।
 विध्यत्येष स्मरव्याधो जगज्जन्तवकुरङ्गकान् ॥२०॥
 पुष्पेषुविद्धमनसो जीवा निश्चेतना इव ।
 सुप्तोन्मत्तवधिरान्धमत्तसंमूर्छिता इव ॥२१॥
 न वीक्षन्ते लोकगर्हां कुलनिन्दां कुलक्षयम् ।
 सर्वस्वनाशं वृषणकर्णनाशादिकर्त्तनम् ॥२२॥ युग्मम्
 आतृजायां वधूं भग्नीं भाग्नेयीं पुत्रिकामपि ।
 मातुलानीं मातरं च गणयन्ति न कामिनः ॥२३॥
 राजसामन्तसचिवपुरोधःश्रेष्ठिनामपि ।
 पत्नीं पुत्रीं स्नुषां भग्नो भाग्नेयीं वारयोषितम् ॥२४॥
 पश्यतीच्छति भुङ्क्ते च कामध्यामलमानसः ।
 ततो राजादिभिः सैव नारकीव निगृह्यते ॥२५॥

वध्यते चोद्बध्यते च शूलायामधिरोप्यते ।
 नरके नारकोऽथ स्यात् पल्यसागरजीवितः ॥२६॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 कृच्छ्रतस्तत् उद्बृत्तः कामकामलविह्वलः ।
 तदेवाब्रह्म भजते भजते नरकं ततः ॥२७॥
 ततस्तिर्यक् कामलुब्धः पुनर्नरकमाविशेत् ।
 अनङ्गवान् चाक्रिकस्येव परिभ्राम्यत्यनन्तशः ॥२८॥
 कथञ्चिन्नृत्वमासाद्याब्रह्मप्रहिलितः पुनः ।
 क्रमागतां श्रियं हन्ति वैरिसिंहो यथैषकः ॥२९॥
 प्रपञ्चितज्ञा सभेयं सूचितज्ञा न हि प्रभो ।
 प्रपञ्च्यस्य स्वरूपं तदाख्याहीति नृपोऽभ्यधात् ॥३०॥
 चतुर्जानी रत्नदीपदीपः प्रभुरभाषत ।
 मनो निवेश्योपकर्णमाकर्णय महीपते ॥३१॥
 अस्ति स्वस्तिकवत् स्वस्तिहेतुर्वैपेऽत्र भारते ।
 शूरसेनाजनपदः पदमाश्चर्यसम्पदाम् ॥३२॥
 भरतक्षेत्रराजस्य क्षेत्रान्तरजये किल ।
 शूरा सेनेत्यसौ ख्यातः शूरसेनाभिधानतः ॥३३॥
 दिद्युते मथुरा तत्र पुरी सुरपुरीसखी ।
 यस्याः परिसरक्षोणीं प्रक्षालयति सूर्यजा ॥३४॥
 तत्राद्भुतमहाशब्दानुशब्दितककुम्मुखः ।
 मङ्गलयो विमलात्माऽभूच्छङ्खो नाम नरेश्वरः ॥३५॥
 यस्य प्रतापस्तपनोऽहर्निशं वत निर्ममौ ।
 कालरात्रिमित्राणां मित्राणां कुवलोदयम् ॥३६॥
 सीमन्तिनीनां सीमन्तरत्नं रत्नं सतीषु च ।
 तस्य जिष्णोः कमलेव प्रियाऽभूत् कमलावती ॥३७॥
 तयोर्विषयपीयूषयूषं प्रजुषमाणयोः ।
 आनन्दपिण्डो नु मूर्तः पुत्रः पञ्जरथोऽभवत् ॥३८॥
 सोऽभात् पूर्णकलः प्राप्तयौवनः कान्तकान्तिकः ।
 सौन्दर्याब्धिर्गीतसुधावर्षुकः कौमुदीन्दुवत् ॥३९॥

इतश्च तत्रैव पुरे महेभ्योऽश्यानदानवान् ।
 प्रवाद्यस्कीर्त्तिषण्डोऽभूद् धनः श्रेष्ठी महेभवत् ॥४०॥
 हास्येऽप्यलक्ष्यरदना सलीलगतिगामिनी ।
 भार्या तस्याभवद् भव्या हस्तिनीवालसेक्षणा ॥४१॥
 प्राग्जन्मरूढपुण्यद्रुकानप्रसवसत्फलम् ।
 तयोर्हृन्नन्दनो जज्ञे नन्दनो नन्दनाभिधः ॥४२॥
 कुलोचिताः कलाः सर्वा ग्राहितः सैष लीलया ।
 सुलक्षणायाश्च करं श्रेष्ठिसागरजन्मनः ॥४३॥
 मातापितृप्रसादात् तौ रेमाते दम्पती तथा ।
 यथा स्मररती द्रष्टुं तल्लीलामभिलेषतुः ॥४४॥
 पुरेऽन्यदाऽथ तत्रोपैन्नटो नाट्यैकजन्मभूः ।
 हराक्षिदुतभुक्पातादग्धमूर्त्तिरिव स्मरः ॥४५॥
 महानटो यदिद्वक्षुर्भरतो यत्र शिक्षकः ।
 गौरी यत्र वरं दिदुस्तन्नाट्यं स नटो व्यधात् ॥४६॥
 [यथा-]शक्ति ददुः सर्वेऽस्मै पौराः पारितोषिकम् ।
 नन्दनस्तु स्वर्णलक्षं प्रमोदान्नाट्यमर्पितम् ॥४७॥
 अहो महादानमि [ति नाट्य-] व्यसनिनोऽस्तुवम् ।
 कश्चित् परगुणेष्यालुरनिन्दन्नन्दनं पुनः ॥४८॥
 श्लाघ्यतैतस्य दानं भोश्चेद्दद्यात् स्वभुजार्जितम् ।
 [पि]तृविचं ददानस्तु सैष पुंष्टिद्विभः स्फुटम् ॥४९॥
 तच्छ्रुत्वा नन्दनो दध्यौ यथास्थितमसौ जगौ ।
 समुद्रमवगाह्य वर्षत्वद्दोऽम्बुसङ्गतम् ॥५०॥
 तदस्म्यपि समुद्यम्य समुपाज्यं श्रियं पराम् ।
 पूरयित्वाऽर्थिनामाशाः पिपर्म्याशा यशोभरैः ॥५१॥
 इत्थं मनसिकृत्यैष जगाद पितरं धनम् ।
 व्यवसायाब्धिमाक्रम्य तात कुर्वे श्रियं स्वसात् ॥५२॥

४१.३. The last two letters are blurred. Such places are indicated by the sign × in what follows.

ततोऽभ्यधत् जनकः कलयित्वा शुभाशयम् ।
 दानभोगादिं ते किं न पूर्यतेऽदो यदुच्यते ॥५३
 पुत्रोऽवक् मातृवत् पित्र्या श्री संवासोचिता शिशोः ।
 यूनस्तु त × × × सः सर्वलोकहसास्पदम् ॥५४
 क्रमागताऽप्युज्जति श्रीनिरुत्साहं पयोधिवत् ।
 कृतोद्योगं तु भजते दानवप्र × × × × त् ॥५५
 कर्मवादमुरीकृत्य पुरुषः पौरुषोऽजितः ।
 त्यज्यते दुर्भग इवापि क्रमागतया श्रिया ॥५६
 [पुरुषः श्ला] व्यते तावद् यावत् पौरुषभूषितः ।
 तद्विना मेरुकल्पोऽपि तृणादपि लघुर्भवेत् ॥५७
 अपि क्रमाद × × × ता लक्ष्मीरुत्साहिनं नरम् ।
 स्वयं वरेव वृणुते पितस्ते किं बहूच्यते ॥५८
 तात त्वयाऽभ्यनुज्ञातः स्वपु[स्व]कषपट्टकम् ।
 कीर्त्तिलक्ष्म्योः कर्मणं च कर्म निर्मातुमुत्सहे ॥५९
 तं प्रत्युचे पिता वत्स स्वामनुज्ञाप्यमान × ।
 पाणौ कुरुष्व कमलां व्यवसायाव्धिवासिनीम् ॥६०
 ततोऽसौ जननीपादमूले गत्वाऽऽह मातरम् ।
 तवाशिषां वान्यदे[शाच्छ्रयं] हर्तुमुपक्रमे ॥६१
 ततो माताऽवदद् बाष्पवीचीप्लुतहगम्बुजा ।
 पुनर्वत्सेति मा वादीर्जीवितं चेन् ममेच्छासे ॥६२
 पितृश्रिया च किं वत्सासंपूर्णं तव विद्यते ।
 को वा ते ददतः स्वैरं प्रत्यूहं कुरुते वद ॥६३
 पुत्रोऽवादीदम्ब हर्षस्थानके मा स्म स्विद्यथाः ।
 कस्याः पुत्रः श्रियं दूरादाकर्षति कनीमिव ॥६४
 जनन्यूचे निर्धनायाः पुत्रस्यैतत् प्रशस्यते ।
 ममातिधनदायास्तु पुत्रस्योपक्रमोऽफलः ॥६५
 अत्रान्तरे धनस्तत्रागमद् भद्रा ततभ्यधात् ।
 नन्दनस्य त्वयोक्तं किं × × × पृच्छ मातरम् ॥६६

हाऽनार्य वक्रहृदय किमेनमनुमन्यसे ।
 प्रोषिते नन्दने प्राणाः प्रोषिता एव मे तदा ॥६७
 प्रिये वदेति मा किं तु नैनं वारयितुं क्षमः ।
 ततो मया नन्दनस्य त्वं निषेद्धमदर्शयत ॥६८
 धनो धनं × तं पिन्ह (?) किं त्वं वत्स विधित्ससे ।
 यदेषु वेलाकूलेषु सर्वेषु वणिजस्तव ॥६९
 अत्रैव भाण्डशालाश्च भां × × × समन्ततः ।
 वडवाद्याश्च पोष्यन्ते धनं वृद्ध्या प्रयुज्यते ॥७०
 उद्धाटयन्ते भूरयोऽष्टाः सिच्यन्ते चेशुवाटकाः ।
 तदन्यं कं धनोपायं वत्स त्वं प्रचिकीर्षसि ॥७१
 नन्दनोऽथावदत् तात रूतकर्पासमुत्सृजकम् ।
 गर्जनेऽतिमहार्धं तत् पणायिष्यामि तत्र तत् ॥७२
 आचक्षे पिता वत्स ग्लेच्छदेशे महद्भयम् ।
 प्रस्थिते तत्र भवति कथं भवति नो धृतिः ॥७३
 न च श्रीः प्राणसंदेहेऽर्जिताऽपि श्लाघ्यते यतः ।
 आत्मानं सततं रक्षेद्दरैरपि धनैरपि ॥७४
 पुत्रोऽवादीदुत्सहिष्णोः श्रीः स्यान् मृत्युश्च दैवतः ।
 इहासीनस्य नैव श्रीर्मृत्युस्तु विगताङ्कुशः ॥७५
 तत् तात बहु मन्तव्यः प्रसह्यायं ममोद्यमः ।
 पूज्यानुम × × का हि सिद्धयै स्यादादिमङ्गलम् ॥७६
 ततः पिता विनिश्चित्य नन्दनोत्साहसाहसम् ।
 निजगादोच्चच्छ वत्स [पन्था]नः सन्तु ते शिवाः ॥७७
 धनोदिताऽथ भद्राऽपि बह्वधर्मस्त सुतोद्यमम् ।
 ध्वनिं प्रतिध्वनिरिव पतिं सत्यनुवर्तते ॥७८
 सुलक्षणां स्वपत्नीं स तमुदन्तमजिज्ञपत् ।
 साऽऽख्यदस्मि सहैष्यामि विदेशा न सुखाः प्रिये ॥७९
 पुनः सा × × चिरं (?) मे त्वद्वियोगे विदेशभूः ।
 स्वभा सह विदेशोऽपि मन्दिरादधिकः प्रिय ॥८०

प्राणेश तत् त्वया सार्धं प्रस्थास्येऽहमपि ध्रुवम् ।
 देहच्छायेव यन्नाथ शोभेऽभ्यासे तवैव हि ॥८१॥
 पितरौ नन्दनेनोक्तौ वधूर्वोऽन्वेति मामियम् ।
 ताभ्यामूचे वत्स साधु साध्वीनामुचितं ह्यदः ॥८२॥
 कर्पासरूतप्रमुखं साकं संगृह्य क्रयाणकम् ।
 दक्षानुरक्तशुचिकं संप्रधार्य परिच्छदम् ॥८३॥
 सुलक्षणायाः कृते च निरूप्य सुखवाहनम् ।
 क्रमेलकान् वेगसरान् वृषभांश्चातिभूरिशः ॥८४॥
 शुभेऽहि मातृपितृभ्यां दत्ताशीः कृतमङ्गलः ।
 प्रवर्धितोद्यमः प्रास्थानिकैः शकुनमङ्गलैः ॥८५॥
 सार्धं वध्वा नन्दनोऽथ सुहृदा × × ननन्दनः ।
 प्रतस्थे स्थेमहेमाद्रिगर्जन् गर्जनकं प्रति ॥८६॥ चतुर्भिश्च कुलकम्
 प्रतिग्रामं प्रतिपुरं प्रत्य × × तिकाननम् ।
 नवीनं नगरमिव स्वसार्धेनावतारयन् ॥८७॥
 क्रमेलकप्रियं बन्धुं दुर्लभं वार्धिनाऽपि हि ।
 वा[लुका]याः किलाम्भोधिं सैष प्राप मरुस्थलम् ॥८८॥ युग्मम्
 ज्योतिश्चक्रदुराक्रमाः प्रतिपदं यत्र स्थलश्रेणयो
 यत्राजानुपदद्वयं निविशते तलङ्घने भीर्विव ।
 पातालान्तरकाक्षि यत्र च जलं तदभीतितो न्वाकुलं
 छायाजन्मभुवो न यत्र तरवस्तप्तोषजग्धा इव ॥८९॥
 नृक्षेत्रस्य बहिर्यथा किल नरः प्रायो न यत्रेक्ष्यते
 चेद्वीक्ष्येत बकोऽपि दुष्टपशुवत् सोऽप्युच्चकैर्भीतिकृत् ।
 प्रत्यध्वं यमनागपाशसदृशा भ्राम्यन्ति कुम्भीनसा
 भूताश्च भ्रमयन्ति सुगन्धपथिकान्नाभयोद्भावनैः ॥९०॥
 नेत्रानन्दि न यत्र किञ्चन मनाग न श्रोत्रगोत्रोत्सवो
 घाणप्रीणनकार्मणं न च न च त्वकसौख्यलीलाङ्गणम् ।
 जिह्वाविह्वलतावहं न च न च स्वान्तामृतं किं धनै-
 र्यनामापि हि दुःश्रवं श्रवणयोः प्रेताधिनेतुर्यथा ॥९१॥

मरुस्थलममूहक्षमतीत्य पुरलीलया ।
 क्षेमाद्वर्जनकपुरमाससाद स नन्दनः ॥९२॥
 प्रभूतैः प्राभूतैस्तत्र प्रासाद्य तेन भूपतिः ।
 शुल्कायितं तस्य भाण्डं भूभुजा त्वर्धदानतः ॥९३॥
 ग्राहकेषु समेतेषु भाण्डमूल्यं न सङ्गतम् ।
 ततोऽसौ भाण्डशालासु सर्वं भाण्डमचिक्षिपत् ॥९४॥
 तद्देशवारिणा मन्दा भर्त्राऽभाणि सुलक्षणा
 भाण्डं मुक्त्वा गच्छतो मेऽर्थनाशायशसी प्रिये ॥९५॥
 दिने दिनेऽत्र मन्दाऽसि पानीयं सहते न ते ।
 सुखादुष्टादिभिः सार्धं स्वपुरं गच्छ तत् प्रिये ॥९६॥
 प्राप्तायास्तत्र चारोग्यं द्रुतं संपत्त्यते तव ।
 भाण्डं विक्रीयाहमपि द्रुतमेप्स्यामि सुन्दरि ! ॥९७॥
 ततः सुखासनेनैष प्रैषीत् तां करभैः सह ।
 क्षेमात् तत्र परापत् सा शीघ्रमारोग्यमाप च ॥९८॥
 धनोऽथ चिन्तयामास तरुणी प्रोषिते धवे ।
 दूरक्षा श्वायुरे तेन सुयुक्तासौ पितुर्गृहे ॥९९॥
 ततो धनो वधूतातं सागरदत्तमाह्वयत् ।
 स्वाभिप्रायं तस्य बन्धोरिव सर्वं न्यवेदयत् ॥१००॥
 स्माह सागरदत्तोऽथास्यासंघर्षेण(?) मदगृहे ।
 शिक्ष्यमाणाऽप्यसौ रुष्येत् स्वच्छन्दा स्यादशिक्षणे ॥१०१॥
 त्वदगृहे तु स्थिता श्वश्रमयेन तव शङ्कया ।
 एषा तिष्ठेत् समर्यादा तच्चे वेदमनि तिष्ठतु ॥१०२॥
 ततो धनस्य सदनोपरि दास्यादिभिर्धृता ।
 धनेन धनदेनेव पूर्यमाणमनीषिता ॥१०३॥
 चतुराभिर्वयस्याभिः सह नानाविनोदनैः ।
 सुलक्षणा सुखात् तस्थौ प्रोषितेऽपि हि भर्तरि ॥१०४॥ युग्मम्
 अथान्येद्युर्जनाद्रिशृङ्गचङ्गधनाकरः ।
 जीवलोकस्य जीवातुराजगाम घनागमः ॥१०५॥

मीनम्रीमदवानलोत्थदधुप्रोम्माथविद्यागुरु-

वर्षिकूपमहासरोवरसरिद्रुप्रपादापकः ।

उद्यत्पुष्पफलादिभिः प्रतिपदं सत्रालयस्थापकः

क्षौणौ सौस्थवितामहो वहति यः प्रोच्यैः सुराज्ञः कलाम् ॥१०६॥

यत्राभान्ति घना घनाः स्मरमहीशस्येव सेनाधिपा

विद्युदद्भिभरभीक्ष्णवीक्ष्णचणा मानस्थवामभ्रवाम् ।

गर्जाभिः किल तद्विभाषनकृते हक्कासमुल्लासकाः

पुष्पन्तो जलवृष्टिभिर्विरहिणीसन्तापवज्रानलम् ॥१०७॥

अवतीर्णमिति क्षौणौ पश्यन्ती जलदागमम् ।

अपश्यन्तौ धनवधूः स्वपार्श्वे नन्दनागमम् ॥१०८॥

चक्रवाकीव विरहदहनालीढमानसा ।

सस्मार सा स्मरोदारं स्वभर्तारं प्रतिक्षणम् ॥१०९॥ युग्मम्

आत्ता रणरणकेन पिशाचेनेव पाप्मना ।

पारापतौदिललितं सा सोत्कण्ठं व्यलोकत ॥११०॥

निद्रानाप्त्या वेल्लमाना शयनीये ततो निशि ।

पतिवत् कामचैष्टाभिः स्वयं स्वाङ्गे व्यचेष्टत ॥१११॥

अन्यदा सा कुरङ्गाक्षी गवाक्षाक्षिकनीनिका ।

आदर्शैर्बिम्बात्मबिम्बदर्शनाक्षिप्तलोचना ॥११२॥

तदासन्नराजमार्गागतेन नृपसूनुना ।

सौन्दर्यसंभना पद्मरथेनार्ल व्यलोकयत ॥११३॥ युग्मम्

विश्रब्धलक्ष्मणा स्थित्वा मित्रचक्षुश्च रक्षता ।

चिरं सा हृत्सुधा तेन पपे दिष्टया तया च सः ॥११४॥

हन्मे तवैवेति किल व्यङ्क्तुं मोहायिताद्वरा (?) ।

तयाऽदर्शे ततोऽवादीत् कुमारोऽन्यापदेशतः ॥११५॥

कानने रमते कोकी मेदुरामोदनिर्भरा ।

मिताक्षरं ब्रूवे विद्धि ते वर्णां ये पदादितः ॥११६॥

तदुक्तमवबुध्याथ पश्यन्त्वादशैर्मण्डलम् ।

स्मरोक्तारं कुमारं तं प्रत्युचे सुलक्षणा ॥११७॥

कोको विरहदूनाज्ञो नेदिष्टां चक्रवाकिनाम् ।

छयनास्तिष्यति भृशं तिर्यङ्सैष किमुच्यते ॥११८॥

तत् प्रतीच्छां हृदि न्यस्य जगास नृपतन्दनः ।

सुलक्षणा तु तच्चेता आकाशोक्त्याऽब्रवीदिति ॥११९॥

किमेतावन्ति भाग्यानि त्वया मे दैव चक्रिरे ।

सम्पत्नीपद्यते यैः साग् ममायं प्रियमेककः ॥१२०॥

विधे विधेहि किञ्चिन्मे सुलक्षणमदःप्रदम् ।

पितृभ्यामादितोऽप्यस्मि चक्रे यद्वा सुलक्षणा ॥१२१॥

हे नु मार तवैतावद् भाग्यं सम्भाव्यते मया ।

यदतीन्द्रपदे राजये सुभग त्वमजायथाः ॥१२२॥

यद्वा येनैव दैवेन पूर्वरज्जोऽयमावधे ।

स एव संपूर्णमिदं नाटकं घटयिष्यति ॥१२३॥

द्रुतमेवेहि सुभग मम पूरय वाञ्छितम् ।

सायं यावदिमे प्राणाः स्थिरा यास्यन्त्यतः परम् ॥१२४॥

इति शून्यामुक्तिमस्याः शृण्वती मन्थरागमात् ।

आनाकर्णितकं नाटयन्ती चान्यावलोकनात् ॥१२५॥

नामधेयात् सुधविका तस्या भोजनहारिका ।

वास्मागावभ्यधाच्चैतां किं स्वामिन्येकिकाऽब्रवीः ॥१२६॥ युग्मम्

सावहित्थमथाख्यत् साऽब्रुवमित्यस्मि भगिनके ।

धिग् धिक् पुंसो येऽबलानां भवन्त्यहह किङ्कराः ॥१२७॥

त्वङ्मात्रचञ्चैर्नार्थैर्नन्तर्दुर्धातुपूरितैः ।

स्वर्णाकृतताम्रभूषाभैर्ये मूढाः ते न सद्भियः ॥१२८॥

जितः स्त्रियाऽपि यस्त्वेव (?) नालङ्कापुरुषेश्वरः ।

यस्तु न स्त्रीपङ्कमग्नः स एव हि पुमान् पुमान् ॥१२९॥

धन्याः साध्व्यो महासत्यो यच्छीलमजरामरम् ।

इत्यादिचिन्तयन्त्यस्थां रहस्येकाकिनी सन्ति ॥१३०॥

स्मित्वा साऽऽख्यदहं जाने स्वामिनी प्रव्रजिष्यति ।

सुलक्षणोचे मां मुञ्चेच्चेत् प्रियो दर्शयेऽस्मि तत् ॥१३१॥

अथ दासी भोजयित्वा तां जगाम यथागतम् ।
 सुलक्षणा पुनः सायं पल्यङ्गं प्रगुणं व्यधात् ॥१३२
 दीपं प्रबोध्य बलभीगृहद्वारं पिधाय च ।
 गवाक्षमुदघाट्य तस्थौ कुमारागमकाङ्क्षिणी ॥१३३
 यामेऽतिपाते यामिन्या विजने पथि सोऽसिभृत् ।
 विधुदुरिक्षितकरणात् तं गवाक्षमगात् सुखात् ॥१३४
 ददर्श तां तु पर्यक्स्येषामालिङ्ग्य तस्थुषीम् ।
 शनैर्गत्वा कराब्जाभ्यां पिदधे तददृशावसौ ॥१३५
 रोमाञ्चपुष्पितां दृष्ट्वा तां कदम्बलतामिव ।
 कुमारः स्माह सुभगेऽपनिद्रः स्वाप एष ते ॥१३६
 रक्तात् ततस्तौ रेमाते जज्ञे यामद्वयं निशः ।
 कुमारोऽथावदधामि मा स्म शीयावहि क्वचित् ॥१३७
 ततः सुलक्षणा चरुयौ धिक् ते पुरुष पौरुषम् ।
 विमेति साहसं कृत्वा यः पामरजनादपि ॥१३८
 जनज्ञाते तु यत् कार्यं तत् कुर्याः क्षत्रियोऽसि यत् ।
 कार्यं च निष्काश्यमानां मां संरक्षेरिति प्रिय ॥१३९
 कुमारोऽवक् कियदेतत् साऽऽरुह्यत् तत्पिठ निर्भयः ।
 ततो रन्त्वा तुर्ययामे कुमारोऽगात् स्वमन्दिरम् ॥१४०
 वार्धानीदन्तपवनताम्बूलादिकरा प्रगे ।
 सा दास्यागाद वधूपाश्वेऽन्यथा तां वीक्ष्य चावलत् ॥१४१
 धनस्याथ वधूवृत्तं सा चतुःकर्णमभ्यधात् ।
 तात सम्यग् न जानेऽस्मि यथादृष्टश्रुतं ब्रुवे ॥१४२
 सुलक्षणाया अद्याङ्गं नखदन्तव्रणोल्बणम् ।
 निद्रालसं परिम्लानकुसुमस्तवकोपमम् ॥१४३
 कल्ये पुनः पद्मरथकुमारं प्रति सत्वरम् ।
 आकाशोक्त्या प्रलापाश्च भृशं शुश्रुविरे मया ॥१४४
 न कथ्यमेतत् कस्यापि शपथेन निवार्य ताम् ।
 धनः सागरदत्तस्यैकान्ते तत् सर्वमभ्यधात् ॥१४५

सम्भाव्यते पद्मरथकुमारस्येति चेष्टितम् ।
 न राजवर्चसमृते कोऽपि चेष्टुमिहेश्वरः ॥१४६
 स च प्रतिविधातुं न कथञ्चिच्छक्यते मया ।
 किञ्च युद्धाद्वरं बुद्धमित्याभाणक उत्तमः ॥१४७
 ततः स्वपुत्रीं स्वगृहमाह्वय नय रक्ष च ।
 कुलेन्दौ निष्कलङ्के नः कलङ्कोऽयं मवेन्न यत् ॥१४८
 इति मन्त्रं विनिश्चित्य धनः स्वसदनं ययौ ।
 आगात् सागरदत्तश्च पुत्रीं ह्वातुं धनौकसि ॥१४९
 सुलक्षणा समक्षं च धनमाचष्ट सागरः ।
 पुत्रीं प्रेषय मद्रहे मोदते येन नः कुलम् ॥१५०
 धनोऽथ कथयामास कथ्यं नैतत् कथञ्चन ।
 नन्दनालोकनानन्दो यन्मे स्याददृष्टयाऽनया ॥१५१
 प्रहिण्वहानि कतिचित् पुनरेष्यति सत्वरम् ।
 धनोऽनुमेने कथामन्यथाऽवोचत् सुलक्षणा ॥१५२
 तातार्यपुत्रो मे क्षूणं मन्ताऽसौ स्वैरमैदिति ।
 आर्यपुत्रागमं यावत् तदहं यामि न क्वचित् ॥१५३
 धनोऽवदन्नैव पुत्रि क्षूणं मद्रचनादमे ।
 तन्मा भैषीर्गच्छ वत्से ज्योत्स्नेव धिनु सागरम् ॥१५४
 वधूः —
 यद्येवं तातगेहेऽहि स्थित्वा स्वप्स्यामि चात्र तु ।
 पिता —
 केयमर्धोपचारिस्ते स्वप्यास्तत्रैव चानघे ॥१५५
 पुत्री —
 ताताद्य पटु मे नाङ्गमेप्याम्यस्मि ततः प्रगे ।
 सा दध्यौ येन सङ्केतं तस्य तत्रादधे निशि ॥१५६

पिता —

आह्वयसेऽत एवासि यस्त्वां प्रतिचरेत् प्रसूः ।

पुत्री —

आयातमात्रा मन्दाऽभूदिति नैम्यपवादतः ॥१५७

पिता —

तन्निवाते शयीथास्त्वं येन स्यात्ते वपुः पटु ।

पुत्री —

अद्य ताताङ्गदाहो मे निवातं तन्न रोचते ॥१५८

पिता —

तत् प्रवाते त्वं शयीथाः स्वप्स्यत्यम्बा तवान्तिके ।

पुत्री —

गृहान्तरागमे मातुरभक्तिः स्यान्मया कृता ॥१५९

धनः —

यद्येवं तर्हि भद्रैवाद्य स्वप्स्यति तवान्तिके ।

वधूः (स्वगतम्) —

पित्रोरयेऽतिनिबन्धा दृश्यहेतुतः कुतः (?) ॥१६०

(प्रकाशम्) विकाले ज्ञास्यते तातौ (?) स्वरूपं वपुषो मम ।

ततः सागरदत्तोऽगाद् विमना मन्दिरं निजम् ॥१६१

वलभीमधितस्थुष्या श्रेष्ठिवध्वाऽतिशङ्कया ।

मुजिक्षणागताऽभाणि सा दासी भोज्यहारिका ॥१६२

हला जानास्यद्य पितुः किं मदाकारणे ग्रहः ।

दास्युचे युक्तमाह्वातुं पुत्रीं तातस्य गौरवम् ॥१६३

तयोचे मा मुधा जल्प त्वयेदं किञ्चिदादधे ।

दास्युचे किमिदं स्वामिन्यथावोचत् सुलक्षणा ॥१६४

मां निरीक्ष्य यदा प्रातर्क्याघुटस्त्वं तदन्विमौ ।

अत्रायातौ मुधा तच्च श्रोभाव्यद्यैव भावि यत् ॥१६५

ततस्तद्वाक्यमाकर्ण्यवहित्थामारचय्य च ।

तां भोजयित्वा तत् सर्वं दास्याऽभाणि धनाग्रतः ॥१६६

कस्याप्येतन्नैव वाच्यं निवार्य शपथेन ताम् ।

सद्यः सागरदत्तेन सममालोचयद् धनः ॥१६७

सम्भाव्यमानं पुरुषं शासितुं नेश्वरः वरः ।

विज्ञप्यते ततो राजा योगक्षेमकरः स हि ॥१६८

तदैव सुप्राभतैस्तौ शङ्कराजमपश्यताम् ।

राजा च तावभाषिष्ट कार्यं विज्ञप्यतामिति ॥१६९

धनोऽव्यज्ञपयत् स्वामिन्नेकान्तेन प्रसीद मे ।

राजाज्ञया ततो वेत्री तां सभामुदतिष्ठपत् ॥१७०

तदा कुमारसचिवः श्रीबुद्धिविभवाहवयः ।

उत्तिष्ठन् क्षितिपादेशादतिष्ठत् क्षितिपान्तिके ॥१७१

धनोऽथ विजने विज्ञापयास नरेश्वरम् ।

देव ये विरतात्मानो वनवासैकलालसाः ॥१७२

ध्यानैकताना मुनयः कन्दमूलदलाशिनः ।

कैवर्त्यादिषु योज्यन्ते तेऽपि कामेन पाप्मना ॥१७३॥ युग्मम्

ये पुनर्भोगिनः स्वेच्छाचारिणो यौवनोन्मदाः ।

तेषां वार्त्तापि राजेन्द्र न वक्तुमपि पार्यते ॥१७४

स्वार्थं विज्ञपयेत्युक्तो राजा व्यज्ञापयद् धनः ।

व्यवहर्तुं मम पुत्रो देव गर्जनकेऽगमत् ॥१७५

तत्पत्नी सविधे कोऽपि समेति निशि कामुकः ।

निवार्यतां देव सैष दोषो मे स्याद्यथा न हि ॥१७६

राजा सकोपमाचष्ट स पाप्मा दण्डपाशिभिः ।

सम्यक् विज्ञाय नियतमचिरान्निग्रहीष्यते ॥१७७

क्षणेऽत्र बुद्धिविभवो राज्ञः कर्णेऽजपद्विभो ।

सैष पद्मरथोऽयं हि तथैवं ह्यः किलामिलत् ॥१७८

श्रेष्ठं करिष्यते श्रेष्ठिन् गच्छेति व्यसृजद् धनम् ।

राजा कुमारं चाह्वय सद्योऽप्यादिष्टवानिति ॥१७९

वत्स पल्लपतिः सिंहो वनदुर्गेण दुर्ग्रहः ।

उपद्रवनिदेशं नस्तदेनमभिषेणय ॥१८०

मदभृत्यसाध्ये तातास्मिन् किं युक्तं मेऽभिषेणनम् ।
 तत्पत्न्यः सन्ति रूपाद्या न ते × स्ते भवन्त्विति ॥१८१॥
 किमास्माककुले ग्राह्या मेदिन्यस्तात कर्हिचित् ।
 शृणु वत्स श्रुतिं ग्राह्यं स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि ॥१८२॥
 किं तात मेदिनीजाता राज्यार्हाः स्युः कुमारकाः ।
 त्वत्तोऽन्यदारजाताः किं तथा स्युः कुलपांसन ॥१८३॥
 ततः कुमारो मौन्यस्थात् पित्रा स्तम्भितगीरिव ।
 भूभङ्गभीषणः शङ्खकीर्तिः शङ्खनृपोऽभ्यधात् ॥१८४॥
 द्रुहन् प्रजाभ्यो रे पाप राज्यानहोऽसि सर्वथा ।
 भव निर्विषयो येन श्रुतिभ्यां श्रूयसे न हि ॥१८५॥
 ततः पद्मरथो नीचैर्दिवेन्दुरिव निष्प्रभः ।
 गत्वा स्वमातुस्तत्सर्वं कथयानास दुर्मनाः ॥१८६॥
 पद्मावत्यवदज्जाने हुं प्रियंगुलताप्रियः ।
 न्यसिता त्वत्पिता राज्ये तत्पुत्रं पद्मकेसरम् ॥१८७॥
 तन्मत्पितुः गृहं याहि राज्यं मेऽम्ब ब्रजेदिति ।
 तद् व्यापाद्य नृपं राज्यमादास्येऽस्मीत्यवक् सुतः ॥१८८॥
 माताऽऽख्यदिति मा कार्पोर्वत्सैवं तेऽपि संशयः ।
 विषात् त्वदिष्टमाधास्ये दास्ये राज्यं तव ध्रुवम् ॥१८९॥
 इति कञ्चुकिना श्रुत्वा सर्वं राज्ञे न्यवेद्यत ।
 राजाऽपि सद्यः सुमटान् अकुटीभीषणोऽभणत् ॥१९०॥
 रे रे कृत्वोद्धृताक्षं तं तां च कृत्तौष्ठनासिकाम् ।
 पञ्जरे क्षिपत क्षिप्रं पापं पततु पापयोः ॥१९१॥
 दास्या तच्च तयोरुचे निशि तौ च द्रुतौ द्रुतम् ।
 दैवस्येव नृदेवस्याराला भूः केन सद्यते ॥१९२॥
 इतश्च स धनश्रेष्ठिनन्दनो नन्दनस्ततः ।
 उपार्जितासङ्ख्यधनो धनोदवसितं समैत् ॥१९३॥
 जज्ञे च वर्धापनकं धनसागरगेहयोः ।
 सुलक्षणा सर्वतोऽपि सा बभूव सुलक्षणा ॥१९४॥

स च पद्मरथः प्राप्तो विदेशं जनकं प्रति ।
 गाढामर्षविषाधेगो दुर्दाम्यो कृष्णसर्पवत् ॥१९५॥
 ततः स सान्त्रिकान् धूर्तान् योगिनश्चाप्यसेवत ।
 अदृश्यीकरणं केनाप्यस्योपादेशि तद्यथा ॥१९६॥
 अंकुलतैलमृणालसूत्रवर्षिप्रदीपतः ।
 अञ्जनाक्तदृशोऽदृश्या बम्भ्रम्यन्ते यदृच्छया ॥१९७॥
 तच्च तेन कृतं सिद्धमदृश्यीकरणं ततः ।
 अन्तर्धिवर्मितोऽमर्षातिरेकतुरगं श्रितः ॥१९८॥
 मोहकोशप्रवेशादद्याब्रह्मवाञ्छाच्छुरीकरः ।
 स्वनिकाख्यतिहारकृते स स्वपुरं ययौ ॥१९९॥ युग्मम्
 राट्सौधे जनसम्मर्दात् स प्रवेष्टुमपारयत् ।
 पापः प्रविश्य शुद्धान्ते ध्वंसते स्माबला बलात् ॥२००॥
 वारकेऽप्यकामुकास्ता ज्ञात्वा पुवेशशङ्कया ।
 राजाप्राक्षीत् कञ्चुकिनं सोऽवग् दृश्यो न कश्चन ॥२०१॥
 ततोऽत्र समिताचूर्णं क्षिप्तं चक्रेऽनलध्वजः ।
 कज्जले गलिते प्रेक्षाचक्रे पद्मरथो धृतः ॥२०२॥
 ततः प्राहरिकैर्बद्धो दृष्टः सर्वैः सविस्मयम् ।
 राज्ञो निवेदितस्तेन वध्य आदिश्यते स्म सः ॥२०३॥
 ततो वसुन्धर इव विगोप्य निखिले पुरे ।
 शूलायां कील्याञ्चक्रे स रौद्रध्यानतोऽमृत ॥२०४॥
 जज्ञे प्रथमनरके सागरायुः स नारकः ।
 अहो मोहाब्रह्मतरोः फलं किमपि दारुणम् ॥२०५॥
 ततः कथञ्चिदुद्वृत्तस्ताम्रलिप्त्यां महापुरे ।
 वेद्यायाश्चन्द्रलेखायाः पुत्रिका भवति स्म सः ॥२०६॥
 सा चूतमञ्जरी नाम्ना विदधे चन्द्रलेखाया ।
 यौवनेन वसन्तेन पुनः सौभाग्यमञ्जरी ॥२०७॥
 तथा हि -
 मांसलौ कोमलौ कर्मौ तत्पदावरुणौ तले ।
 सीमान्तिनीनां सीमन्ते धृतेः सिन्दूरिताविव ॥२०८॥

कुन्दीतीर्णे इव वृत्ते तस्या जङ्घे क्रमात् पृथु ।
 ऊरु करिकराकारौ न्वाधारौ स्मरवेश्मनः ॥२०९॥
 नामीविलं स्मरविलेशयस्येव निवासमूः ।
 मुष्टिग्राहं च तन्मध्यं पुष्पेषोः सारमुष्टिवत् ॥२१०॥
 कामेभकुम्भपीठं नु वक्षो वक्षोजमण्डितम् ।
 जगज्जयाय तत्कण्ठः कम्बुः किं शङ्खभृद्भुवः ॥२११॥
 लोलमाने उभयतो बाहू तत्पूजनसजौ ।
 वृत्तं सौम्यं मुखं चन्द्रोऽधरो न्वमृतनिर्भरः ॥२१२॥
 नाशावंशोऽलिकं छत्रं दृक्श्रियोर्धृपटीभृतोः ।
 ताडङ्कताडितौ कर्णौ श्रीरतेर्वल्याविव ॥२१३॥
 स्निग्धदीर्घसनीयस्तत्केशपाशपराजितः ।
 शिखी सिधेवे तं शक्तिधरं नु वहनस्थलात् ॥२१४॥
 प्रतिप्रतीकं निःशेषं तस्या लावण्यवर्णनाम् ।
 कर्तुं कृतमुखः सोऽपि मन्ये नैव चतुर्मुखः ॥२१५॥
 कलानामेकनिलयो वैदग्ध्या एकसेवधिः ।
 वक्रोक्तिरचनाचञ्चुरुच्चकैः सेव सा भुवि ॥२१६॥
 मोहाब्रह्मविलासाभ्यां मित्राभ्यां प्राच्यजन्मनः ।
 विलेसे भृशमेतस्यां भृविशेषबलादिव ॥२१७॥
 इतश्च —
 तत्रैवामूद् वसुपतिर्वसुर्वसुमतीप्रियः ।
 वसुदत्तश्च तत्पुत्रः कलासौभाग्यमन्दिरम् ॥२१८॥
 तत्रैव बहुलेभ्यस्य पुत्री गौरीखनीमणिः ।
 श्रीमती वसुदत्तेन परिणिन्ये प्रमोदतः ॥२१९॥
 तयोर्भुञ्जानयोः पञ्चप्रकारान् विषयांश्चिरात् ।
 विपन्नौ पितरौ यद्वा सुरा अप्याख्ययाऽमराः ॥२२०॥
 ततोऽग्रजाद्यभावात् श्रीयौवनाभ्यां निरङ्कुशः ।
 वसुदत्तशुक्लश्चतमञ्जर्यामासजद्वन्द्वम् ॥२२१॥

न कुलं न सदाचारं नाकीर्त्तिं न धनक्षयम् ।
 सोऽजीगणद् व्यसनाब्धिनिमग्नो हृतकारवत् ॥२२२॥
 अथैष स्वजनैरुचे तित्यक्षसि न चेदमुम् ।
 गृहिणीं कुरु तद्गृहे मा सर्वस्वं विनाशय ॥२२३॥
 वसुदत्तोऽथ तामूचे भद्रगृहे स्वामिनी भव ।
 तथाऽम्बा चन्द्रलेखोचे पुत्रीं सा चाभ्यधादिति ॥२२४॥
 यौवनद्विं यावदेष किंकरिष्यति ते ध्रुवम् ।
 तदभावे पुनरेष भवत्या किं करिष्यति ॥२२५॥
 न च दा(?)ता गृहसारं त्वत्सूनोर्मति तत् कृथाः ।
 आस्तां दूरे सुवर्णं तद् यत् कर्णौ त्रोटयेविह ॥२२६॥
 तत् साऽऽख्याद् वसुदत्ताय सोऽभ्यधादित्यसम्भवि ।
 भवेच्चेत् स्वर्णलक्षं ते दास्येऽमी साक्षिणस्तव ॥२२७॥
 ततोऽतिसग्रहं कृत्वा तद्धामैश्चूतमञ्जरी ।
 वसुदत्तेन सा चक्रे गृहस्योपरि मञ्जरी ॥२२८॥
 अथ सा श्रीमती जज्ञे तृणादपि लवीयसी ।
 ततः कस्यापि पार्श्वेऽसौ कुण्ठयोगमशिक्षत ॥२२९॥
 ददौ च चूतमञ्जर्याः स्नाने पानेऽशने च तम् ।
 सद्यस्ततोऽभयचूतमञ्जरी कुण्ठमञ्जरी ॥२३०॥
 तथा हि —
 प्राक् तदङ्गे कुङ्कुमादितिलकानि यथाऽभवन् ।
 तथाऽभवन् पूतिकानि मण्डलानि हहाऽभितः ॥२३१॥
 गलितेक्षणनासौष्ठवकर्णक्रमकराङ्गुलौ ।
 आविर्भूततिरोभाव इव तस्यां तदाऽभवत् ॥२३२॥
 प्रवहत्पूतिप्रवहा क्रामत्किमिकुलाकुला ।
 अक्षाममक्षिकाकाम्या हा जज्ञे चूतमञ्जरी ॥२३३॥
 ततश्च चूतमञ्जर्या वसुदत्तोऽर्पितो ददौ ।
 स्वर्णलक्षं विलक्षा तु सा जगाम निजालयम् ॥२३४॥

हृता वैद्याश्चिकित्सायै तामसाध्यां जगुस्ततः ।
 सा कार्पाटिकपङ्कजवन्धनीनादीनामदाद् बहु ॥२३५॥
 मध्यमेन गुणनेत्रं मनुष्यायुर्निबध्य सा ।
 तेन रोगातिरेकेण कृच्छ्रकृच्छ्राद् व्यपद्यत ॥२३६॥
 क्षितिप्रतिष्ठितपुरे जितशत्रोर्महीभुजः ।
 कुक्षौ श्रीधारणीदेव्याः पुत्रोऽजायत सा ततः ॥२३७॥
 वज्रसिंहाभिधः सोऽभूत् पारदश्चा कलाम्बुधेः ।
 प्राग्जन्मदानतोऽतीवसुभगो वसुदेववत् ॥२३८॥
 प्राग्भवे मोहाव्रजभ्यां तथायं वासितो यथा ।
 तद्दर्शनेऽपि तद्वासः पुरस्त्रौ व्यजृम्भत ॥२३९॥
 तथा हि बाल्यक्रीडाभिः क्रीडन्तं पुरबालिकाः ।
 निरीक्ष्य तं निर्निमेषाः पञ्चाल्य इव जज्ञिरे ॥२४०॥
 यौवनश्रीरभूद् यावत् तं वुवूर्ध्वमना मनाक् ।
 अमनागभवंस्तावत् तं तरुण्यो वुवूर्ध्ववः ॥२४१॥
 तेनोपयम्यमानासु राजकन्यासु लीलया ।
 ऊढा अनूढा वृद्धाश्च तेनोपयममौषिषुः ॥२४२॥
 पथा सञ्चरते येन राजपाट्यां स राजसूः ।
 स्वं स्वं सौधं विहायेयुर्योपास्तत्र कुटीरकम् ॥२४३॥
 शीतं वातं घनं घर्मं श्वसुरौ पितरौ पतिम् ।
 रुदन्तं बालकं नापि तद्दृष्ट्यै मेनिरे स्त्रियः ॥२४४॥
 कायेन मनसा वाचा तत्रैवोक्ताः कुलाङ्गनाः ।
 स्वं स्वं गृहं न त्यजन्ति केवलं कुललज्जया ॥२४५॥
 तथा विज्ञाय नगरस्त्रौणं स्वार्थपराङ्मुखम् ।
 प्राभृतेन पुरीप्रण्ठा राजानमुपतस्थिरे ॥२४६॥
 राजाऽऽख्यदुच्यतां कार्यं तेऽवोचन्त कृताञ्जलि ।
 विज्ञापयामः किं स्वामिन् सापराधाः स्वयं वयम् ॥२४७॥
 भूपोऽभ्यधत्त निःशङ्कमभिधत्त पुरीवराः ।
 प्रजाप्रमोदप्रतिभूः प्रजापतिरहं यतः ॥२४८॥

प्रसन्नस्वामिवचसाभयेन लसन्मनाः ।
 ततश्च विमलमतिः श्रेष्ठी श्रेष्ठमतिर्जगौ ॥२४९॥
 प्रसादाद् देवपादानां सर्वाः प्रसुदिताः प्रजाः ।
 विशेषतः श्रीकुमारदर्शनामृतपानतः ॥२५०॥
 परं तदेव देवास्मद्वधूनामबलात्मनाम् ।
 अस्मद्भाग्यविपर्यासात् कथञ्चन न जीर्यति ॥२५१॥
 तासामजीर्णाच्च दोषाः प्रादुःपन्ति प्रतिक्षणम् ।
 तदजीर्णं यथा न स्यात् तथा देव प्रसीद नः ॥२५२॥
 अथ पृथ्वीश ऊचे तान् सुखयिष्यामि वो द्रुतम् ।
 कुमार हंसोऽन्तःसौधसर एव हि रंस्यते ॥२५३॥
 महाप्रसाद इत्युक्त्वा ते यथास्थानमैयसुः ।
 दास्या च वज्रसिंहस्याभिदधे सर्वमप्यदः ॥२५४॥
 अथ प्रतीहारहतः कुमारोऽगान् नृपान्तिके ।
 नृपोऽलपद् वत्स वतैऽस्मि त्वज्जीवितजीवितः ॥२५५॥
 तत् त्वया सावधानेन स्थातव्यं सर्वतोऽपि हि ।
 राज्यधुराधुरीणस्य सम्भवन्त्य × × × वः ॥२५६॥
 राजपाट्यां न गन्तव्यं यतस्तत्र समन्ततः ।
 अलक्षितविपक्षेभ्यः स्युरपायाः अनेकशः ॥२५७॥
 कुमारः —
 सन्नद्ध एव यास्यामि पुंस्पंजरविमध्यगः ।
 महाबलस्याप्यगम्यः का वार्ताल्पबलद्विपः ॥२५८॥
 राजा —
 तथाप्यश्वादितः पातेऽपायस्तदल(?)मेतया ।
 तद्वत्स सौधमध्यस्थो विलस स्वैरलीलया ॥२५९॥
 कुमारः —
 अकस्माद्देवपादानां केयं शङ्कापिशाच्यभूत् ।
 किं वोपेक्ष्यः पुराऽभूवमहमेतर्हि तु प्रियः ॥२६०॥

यद्वा न तद्देवकुलं न कुलं न च राष्ट्रकुलम् ।
 न खेलन्ति खलाजिजा यत्राकारणवैरिणः ॥२६१
 राजा —
 कुमार सदगुणागार कः खलोऽस्ति तवोपरि ।
 अभीष्टस्त्वं हि सर्वेषां सर्वदा × × नात्मवत् ॥२६२
 कुमारः —
 तदलीकं व्यलीकं मेऽमीभिः कूटकिराटकैः ।
 पुरतस्तातपादानां किं प्राकाशि रिपोरिव ॥२६३
 राजा —
 वत्स त्वं हि प्रजापालस्तदागस्यपि मा कुपः ।
 न चोक्तं तैर्व्यलीकं ते किन्तु स्वक्षीणतैव हि ॥२६४
 कुमारः —
 निवत्स्यति क्षीणतेयं नैषामत्र स्थिते मयि ।
 ततस्त्यजाम्यहं देशं मयि तातः प्रसीदतु ॥२६५
 राजा —
 कुमारदृशंवादी(?) दिन्) रोचते यत् तदाचर ।
 एकच्छत्रां च वसुधां भुञ्जीथाः सागरावधि ॥२६६
 असदभ्याख्यानमेतन् मय्यूचे यैः किराटकैः ।
 दास्ये तत्फलमेषामित्युक्त्वा स्वौकः कुमार ऐत् ॥२६७
 ततः कुमारो विमलबुद्धिः सकोधमभ्यधात् ।
 मन्त्रिस्तातेन गणितो न समोऽस्मि किराटकैः ॥२६८
 यदेतदर्थं कुरुते छलवादं मया सह ।
 तद्भोः किमिह कर्तव्यं मया वद विशारद ॥२६९
 मन्त्री —
 अविश्वासः श्रियां मूलं नारीषु तु विशेषतः ।
 देवेषु पितृगुरुषु विश्वासोऽपि प्रशस्यते ॥२७०

तत् कुमार गुणार्थं ते सौधस्थितिमवगृह्य नृपः ।
 वणिक्कीटेषु किं च कुद्वज्रसिंहस्य नोचिता ॥२७१
 कुमारः --
 कोपाटोपो न मे तादृग् वणिक्क्षेपेषु प्रसर्पति ।
 यादृक् तातावमतस्य स्वस्योपरि सुदुःसहः ॥२७२
 मन्त्री --
 कुमार वणिजेष्वेषु कुरु तद्यत् चिकीर्षसि ।
 देवपादाः पुनर्मन्तुं न ते सम्भावयन्त्यपि ॥२७३
 कुमारः --
 तातस्नेहकपं द्रष्टुं हठेन वणिजां वधूः ।
 क्षिपाम्यन्तःपुरे पश्चाद् द्रक्ष्यते यद् भविष्यति ॥२७४
 मन्त्री --
 पश्येदनावृतान् यस्तु परदारान् नराधमः ।
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा सचेलः स जलं विशेष ॥२७५
 दृष्ट्वा योऽभिलषेत्पापः स गच्छेन्नरकं ध्रुवम् ।
 योऽभिगच्छेत् पुनः सैष नरकेऽप्यप्रवेशकः ॥२७६
 इत्यार्थं वचनं तेन कुमार वचनात् तव ।
 मनो मे दूयतेऽत्यर्थमनुमन्ये कथं ततः ॥२७७
 इत्यनादृत्य तद्वाक्यं बलादन्तःपुरेऽक्षिपत् ।
 श्रेष्ठिनो विमलमतेः सैष भार्यां स्नुषां सुताम् ॥२७८
 ततश्च मिलिताः पौराः राजानमुपतस्थिरे ।
 राजाऽऽख्यदाख्यात कार्यं ततो व्यञ्जपि नागरैः ॥२७९
 देवास्य श्रेष्ठिनो भार्यां स्नुषां पुत्रीं च विह्वलाम् ।
 कुमारोऽन्तःपुरेऽक्षेप्सीत् तत् त्रायस्व प्रजापते ॥२८०
 सकण्ठमथ राजोचे हाऽमुना लाञ्छितं कुलम् ।
 तदमात्या द्रुतं ब्रूत कर्तव्यमथ तेऽभ्यधुः ॥२८१

प्रेष्यतां धारणीदेवी तत्पार्श्वे यदि लज्जया ।
 मुञ्चेत् ता भद्रमेवं स्यान्न चेत् कार्यं ततोऽन्यथा ॥२८२
 देवी हूता ततो राज्ञा तद्वृत्तान्तो न्यगद्यत ।
 तद् गच्छ तं शाधि सम्यक् चेन् मुञ्चेत्तात् तदा शुभम् ॥२८३
 न चेत् तदाभिदध्यास्तमपसर्प नृपावनेः ।
 विनक्ष्यस्यन्यथाऽवश्यं देव्यथागात् तदन्तिकम् ॥२८४
 दत्तासना ज्योक्ता च पुत्रेणागमकारणम् ।
 पृष्टाऽऽचष्ट प्रसूवत्स राज्यं प्रेलय मां हिणा ॥२८५
 नीतिमन्तं भजेलक्ष्मीर्नीतिमुक्तं तु मुञ्चति ।
 प्रजादारापहाराच्च दुर्नीतिः पुत्र नापरा ॥२८६
 त्वया च विमलमतिश्रेष्ठिनोऽपहृताः स्त्रियः ।
 तदनीतेर्विरक्तास्त्वां त्यक्ष्यन्ति सचिवादयः ॥२८७
 ततश्च --

स्वपुत्रराज्याभिषेकमन्या द्रक्ष्यन्ति धन्यिकाः ।
 वत्सराज्याभिषेकं तु नाहं द्रक्ष्याम्यधन्यिका ॥२८८
 सेत्युक्त्वा बाष्पवाप्यक्षी क्षीणेन्दुवदनाऽभवत् ।
 जगाद वज्रहृदयो वज्रसिंहोऽथ तां प्रति ॥२८९
 दारानपहरिष्यामि नापस्यां च जातुचित् ।
 विमलस्तु मम वैरी राज्ञे मदोपभाषणात् ॥२९०
 धर्मश्चायं नरेन्द्राणां यद्दुष्टानां विधीयते ।
 निग्रहोऽत्युग्रदण्डेन शिष्टानां परिपालना ॥२९१
 किञ्च मातस्तावदाह तातः किमिति साऽवदत् ।
 वत्स तेनैव ते पार्श्वे प्रेषिताहमिहागमम् ॥२९२
 तेनादिष्टं मन्मुखेन वत्स त्वां प्रति सम्प्रति ।
 परदारान् विमुञ्चाशु मुञ्च वा मम मेदिनीम् ॥२९३
 ततः पुत्रोऽवदन्मातरेत्येकाक्यत्र चेत् पिता ।
 तदा तदाज्ञया मुञ्चे तानहं धारयामि वा ॥२९४

राजपार्श्वमथायाता देव्युवाच सुतोदितम् ।
 मन्त्र्यास्यमैक्षत क्षमेशस्ते तु तूष्णीं प्रपेदिरे ॥२९५
 राजाऽवदत् तर्हि यामोऽथामात्यो बुद्धिसागरः ।
 सहसाऽक्षौन्नसि न्यस्य लीलाकमलपल्लवम् ॥२९६
 ततः सुबुद्धिर्मन्त्र्यूचे न देव शकुनं शुभम् ।
 अमात्योऽप्यभ्यधाद्यति शकटं न गवान्तिके ॥२९७
 तदेकाकी स एवात्राकार्यतां तस्य चागमे ।
 उत्थास्यामो वयं सद्यस्तच्च देव्यै नृपोऽलपत् ॥२९८
 देव्याख्यन्नेत्यसौ क्रो वा दोषोऽस्य रलिकाकृतौ ।
 पादोऽवधार्यतां देव शकुनं किमियत्यपि ॥२९९
 मन्त्र्यूचे व्यालकीर्णोऽप्यरण्ये सुशकुनैर्वजेत् ।
 दुःशकुनैः पुनर्देव स्वगृहाभ्यन्तरेऽपि न ॥३००
 किञ्च गम्यं देवपादैर्नाधुना तत्र सर्वथा ।
 नान्यायिनां हि विश्वस्याद् विशेषादिति वादिनाम् ॥३०१
 यद्वोच्यतां वेत्रिणाऽसौ स्वगृहं विजनीकुरु ।
 चेत् कुर्यान्न तदा दोषो न कुर्याच्चेत् तदाऽन्यथा ॥३०२
 बहुमत्येति नृपतिर्वेत्रिणा तं तदभ्यधात् ।
 स बहिर्विजनं चक्रे गृहान्तस्तस्य नैक्षयत् ॥३०३
 मोहेनाब्रह्मणा चात्रान्तरे क्वचितोऽधिकम् ।
 स ऊचे चास्मि नायत्तः पत्युर्दिविपदामपि ॥३०४
 राजाऽऽगच्छतु वा मा वा न मुञ्चे विमलस्त्रियः ।
 यच्छिक्षितं तत् करोतु कारयत्वविशङ्कितम् ॥३०५
 वेत्री तदाचष्ट राज्ञोऽमात्याः प्रोचुः किमद्भुतम् ।
 सर्वसस्यान्युर्वरायां तत्र सर्वे गुणाः खलु ॥३०६
 किमत्रोचितमित्युक्ते राज्ञा व्यज्ञापयन्नमी ।
 राज्येऽभिषिच्यामुं देवे व्रतस्थेऽपि न सुख्यसौ ॥३०७
 यतः --
 सोऽन्यायकृद्राज्यधुरां न वोढुं गलिवत् क्षमः ।
 क्रियेत चेन्निर्विषयश्चरट्त्वं भजेत् तदा ॥३०८

रुषा देव्यवदत् तत् स मार्यतां मन्त्रिणो जगुः ।
 न देवि देववंशोऽदः कृतपूर्वं हि केनचित् ॥३०९
 तद्युक्तं भणतेत्युक्ते राज्ञा ते तु व्यजिज्ञप्नु ।
 स काष्ठपञ्जरे रक्ष्यो देव्यस्तु प्रतिचारिका ॥३१०
 इत्याकर्ण्य हता देव्या धृष्टेऽवष्टम्भसे किमु ।
 दासी कुमारदूत्येऽस्मि शिष्टेति चतुराऽबुधत् ॥३११
 ततोऽतिवेगतो गत्वा रुदती सर्वमप्यदः ।
 सा जगौ वज्रसिंहस्य सिंहस्य क्रूरकर्मणः ॥३१२
 सद्यः कुमारः सामर्षः परिवारपरिष्कृतः ।
 अतत्त्ववेदिना यन्त्राऽसज्जयज्जयकुञ्जरम् ॥३१३
 अन्यस्यां हस्तिमण्डल्यां श्रीगृहेऽन्तःपुरे पुरे ।
 न्यवेशयत् स्वपुरुषान् सत्यकारानिवंषकः ॥३१४
 अथोदभूत् कलकलो विश्वविश्वोदरंभरिः ।
 जितशत्रुनृपस्वान्तविश्रान्तोत्साहबोधकृत् ॥३१५
 चरैर्ज्ञात्वाऽथ तन्मूलं सामन्तानीकपान् नृपः ।
 सत्वरं त्वरथामास तेन योद्धुं दुरात्मना ॥३१६
 पुरीपरिसरेऽथाम् दुभयोरपि सैन्ययोः ।
 विन्ध्याटव्यामिव करियूथयोर्दारुणो रणः ॥३१७
 तथा हि --

समुच्छलद्रजोभरावतीर्णमेघडम्बरम् ।
 प्रमुक्तबाणधोरणीप्रवृष्टिनष्टकातरम् ॥३१८
 विदूरतोमरक्षतासंविन्दुकेन्द्रगोपकम् ।
 शिताखकान्तिसंहतिप्रनर्तिताचिरप्रभम् ॥३१९
 प्रवादितातिभीषणाहवीयतूर्यगर्जितम् ।
 मतङ्गगण्डमण्डलीगलन्मदाम्बुपङ्किलम् ॥३२०
 रथारिभिर्मती(?) कृताश्रपत्तिसङ्कटावनि- ।
 विकीर्णकेतुसन्ततिद्विजिह्वविह्वलाङ्गणम् ॥३२१

सितातपत्रमालिकाबलाहिकाऽतिमालितम् ।
 महेभकुम्भपाटनप्रसक्तरक्तनिम्नगम् ॥३२२
 कबन्धनीलकण्ठकप्रबन्धबद्धताण्डवम् ।
 घनाघनागमोपमं बभूव युद्धमुद्धतम् ॥३२३॥

पङ्क्तिः कुलकम्

अकालप्रावृषमिव समरं वीक्ष्य दुस्तरम् ।
 कांदिशीकमनाः सोऽभूत् कुमारो मारकिङ्करः ॥३२४
 ततोऽवरुह्य स गजाज्जयादिव वपुष्मतः ।
 आरुह्य तुरगं वायुवेगं वेगादपैत् श्रवत् ॥३२५
 स चात्यासन्नसीमानमरिकेसरिणं नृपम् ।
 संश्रित्योचे पितुराज्यमर्धाधेन विभज्यते ॥३२६
 चेन्मे सान्निध्यमाधत्से तेन च प्रतिशुश्रुवे ।
 देशभङ्गादिनारम्भि विग्रहो जितशत्रुणा ॥३२७॥ युग्मम्
 ततश्च नीतिकुशलो दूतः प्रेष्यत भूभुजा ।
 स चारिकेसरिपुरः ससौष्ठवमदोऽवदत् ॥३२८
 राजन्नधैव नः स्वामी किं कुमारगिरा श्रतः ।
 राज्यार्धे एव नः किं वा न संपूर्णे तव स्पृहा(?) ॥३२९
 किञ्च --

विग्रहे क्षीयते कोशश्चतुरङ्गा चमूरपि ।
 जयलक्ष्मीर्जीवितं च संशीतिमधिरोहति ॥३३०
 तच्चेज्जीर्यति ते जगधं चेन्मन्त्री वाऽस्ति नीतिवित् ।
 तत् कुमारममुं मुञ्च सिञ्च सौहार्दपादपम् ॥३३१
 नाद्यापि किञ्चिद् विनष्टमथ ते विग्रहे ग्रहः ।
 तन्मुक्त्वा भिल्लकर्मदं दौकेयाः संयते द्रुतम् ॥३३२
 प्रत्युवाचाथ तन्मन्त्री न वयं विग्रहेच्छवः ।
 युष्मत्कुमार एवायं विजिघृक्षुस्तरुक्षुवत् ॥३३३
 दूतोऽब्रूत पुनर्मन्त्रिन् न किञ्चिदिदमुत्तरम् ।
 भीमाद्या वोऽपि दायादास्तान् प्रभुः स्वीकरिष्यते ॥३३४

मन्यवोचत् तदस्माभिर्देयमेतस्य नास्पदम् ।
 युष्माभिरपि तेषां न व्यवस्थेयं सुनिश्चिता ॥३३५॥
 अरिकेसरिणाऽथैष विसृष्टः क्लिष्टचेष्टितः ।
 राज्यान्तरेऽपि न प्राप स्थितिं शृङ्गितुरङ्गवत् ॥३३६॥
 परीवारविनिर्मुक्तोऽसिवन्निर्नष्टवैभवः ।
 एकाकी वज्रसिंहोऽयमत्रागच्छन्महीपते ॥३३७॥

इति गुरुगिरिमुच्चैः सम्यगालोच्य मूर्च्छाकिपटत इव किञ्चिद् ध्यानधाराधिरोहात् ।
 सपदि समुपजातोदात्तजातिस्मृतिश्रीरवितथमिति सर्वं सूरिराजो निवेद्य ॥३३८॥

वृजिनजलधितोऽस्मादुद्धर स्नाक् प्रभो मा-

मिति भणितितरङ्गास्तुज्जयन् वज्रसिंहः ।

अधृत चरणभारं रामदेव क्रमेण

व्रतितिलकसुधर्मस्वामिनः पादमूले ॥३३९॥ युग्मम्

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्धारे लीलावतीसारे जिनाङ्के
 मोहाग्रहसेवाद्वन्द्व-विपाक-व्यावर्णनो नाम पञ्चम उत्साहः * ॥

षष्ठ उत्साहः

अथापरस्मिन्नहनि श्रीसुधर्मपदाम्बुजम् ।
 नमस्कर्तुं तन्निर्वासेश्रियमादित्सवः किल ॥१॥
 श्रीविजयसेनभूषप्रमुखाः पुरुषोत्तमाः ।
 पञ्चापि जगुरुद्यानं निधानं सौरभश्रियः ॥२॥ युग्मम्
 नमस्कृत्य यथास्थानं निषद्य च गुरोः पुरः ।
 राजा कोशीकृतकरो धर्तुं श्रेयोनिधिं किल ॥३॥
 व्यज्ञापयत् प्रभो ज्ञाननिधानं ज्ञापयामुना ।
 लोभस्य परिग्रहश्रीपत्नीकस्य स्वलक्षणम् ॥४॥ युग्मम्
 भगवानुक्तवान् राजन् सावधानं निशामय ।
 लोभोऽभिलाषः काङ्क्षा च मूर्च्छेच्छेति समार्थिकाः ॥५॥
 सर्वे कषाया भवौकःस्तम्भा एष विशेषतः ।
 लोभमूलाः परे प्रायो नालुब्धस्य क्रुधादयः ॥६॥
 कदाचिदेव कस्यापि गीर्मनोवत् क्रुधादयः ।
 अयं तु कायवद् राजन् सर्वेषामपि सर्वदा ॥७॥
 पितृषु सर्वदोषाणां गुणद्रूणां दवानलः ।
 विपलतानां वसन्तो लोभः सर्वेनसां खनिः ॥८॥
 प्रीतिर्विनाशकः क्रोधो मानो विनयनाशकः ।
 मित्राणां नाशिका माया लोभः सर्वविनाशकः ॥९॥
 स्वयम्भूरमणस्यापि पारं प्राप्येत केनचित् ।
 लोभाम्भोधेः पुनर्नैव गीर्वाणप्रभुणाऽपि हि ॥१०॥
 यथा यथा भवेद्दामः स्फायतेऽसौ तथा तथा ।
 सहोदरत्वं तन्मन्ये वडवानललोभयोः ॥११॥
 न चक्रिणो न शक्रस्य लुब्धस्य सुखसम्भवः ।
 तदेतयोः सहस्थानं न च्छायातपयोरिव ॥१२॥

आरम्भः कोऽप्यसौ नास्ति न लोभान्धः करोति यम् ।
 परिग्रहोऽप्यसौ नास्त्यारम्भात् संपद्यति न यः ॥१३
 लोमादारम्भ आरम्भात् स्यात् परिग्रहसङ्ग्रहः ।
 संसारसन्निपातश्च त्रिदोष्याऽवश्यमेतया ॥१४
 अपि च —
 एकेन्द्रिया अपि निर्धि जुषन्ते लोभसंज्ञया ।
 अपि मूषकसर्पाद्या अधितिष्ठन्ति शेषभिम् ॥१५
 नृत्वेऽपि वणिजो निःस्वा लोभात् कूटानि कुर्वते ।
 आतरं पितरं बन्धुं वञ्चयन्तेऽपि मातरम् ॥१६
 ईश्वरा व्यवहारेषु वणिज्यापुत्रका अपि ।
 लोभग्रस्ता वञ्चयन्ते कूटलेख्यादिना मिथः ॥१७
 नियोगिनोऽ(?)करान्यायदण्डैर्मुष्णन्ति मेदिनीम् ।
 उत्पद्यन्ते स्वभूपादौ देवा मूर्छातिविह्वलाः ॥१८
 लोभाभिभूता भूपाश्च दण्डयन्ति निजाः प्रजाः ।
 तथाऽभिवेषणयन्त्यन्यास्तद्राज्यादिजिघृक्षवः ॥१९
 तदशक्तः पुनः स्वामि मन्त्रिहस्तिहयादिषु ।
 प्रयुङ्क्तेऽभिमरक्षवेडान् दहेत् तद्देशमग्निना ॥२०
 लोभात् परिग्रहाच्चैवं प्रलुहस्याद्यशास्त्रिनः ।
 फलं कटुकमश्नन्ति नरकं बालिशा नराः ॥२१
 तत उद्धृत्य तिर्यक्षु नरकेषु तथैव ते ।
 लोभात् परिग्रहग्रस्ता नरके यान्ति भूरिशः ॥२२
 अकामतः कथमपि निर्जिर्णे क्लिष्टकर्मणि ।
 कश्चिन् नृत्वे राज्यलक्ष्म्या वृतः पुण्यात् कुतश्चन ॥२३
 लोभाद् राज्यान्तराकाङ्क्षी राज्यं हा हारयेत् कुधीः ।
 यथैष कनकरथः श्रीपद्मरथनन्दनः ॥२४
 निषेदिवान् दक्षिणेन जयशा[सन]मन्त्रिणम् ।
 उत्तरेण पुनः सूरं पुरोधसमिलापते ॥२५॥ त्रिभिर्विशेषकम्

व्यजिज्ञपत् पुनर्भूषः प्रभो किं कृतवानसौ ।
 फलं किमासेदिवांश्च मूलतः प्रतिपादय ॥२६
 सुधर्मस्वाम्यथावादीद् देवदुन्दुभिनिस्वनः ।
 संसूच्य श्रोत्रमनसोर्मैत्रीं घात्रीपते शृणु ॥२७
 अत्रैव भरते लाटललाटतिलकं बभौ ।
 भृगुकच्छपुरं यस्य नर्मदा नर्मदा नदी ॥२८
 तच्चान्वशिपदुर्वीशो विक्रमो यस्य विक्रमः ।
 त्रिविक्रम इवारातिदैत्यकान्तातितापनः ॥२९
 श्रीप्रियङ्गुलता तस्य देवी यत् सौरभश्रिये ।
 सा प्रियङ्गुलता मन्ये शीतोत्पातेऽपि पुष्पति ॥३०
 श्रेष्ठी श्रेष्ठः पुरेऽत्रासीद्यत्र आदित्यनामतः ।
 आदित्य इव शेषेभ्योऽभ्यधिको वसुसम्पदा ॥३१
 सुमङ्गला प्रियाऽस्याभूदुदभूतकुलमङ्गला ।
 मङ्गलं मण्डनं चाद्यं या मेने शीलमेव हि ॥३२
 मनोरथशतप्राप्तस्तत्पुत्रोऽभूद्यशोरविः ।
 नाम्ना येनात्मैव पुत्र इति सत्यापिता श्रुतिः ॥३३
 उपयेमे स च ब्रह्मदत्तपुत्रीं जयश्रियम् ।
 जगज्जयश्रियं पाणौ कृतां मेने स्मरो यया ॥३४
 गुरुं विना × × धेति व्यलोपीत् स यशोरविः ।
 विना गुरुपदेशं यत् स कार्पण्यकलामघात् ॥३५
 ततश्च —
 शटितं कथितं जीर्णमक्रय्यं तुच्छमन्नकम् ।
 गृहे व्यापारयत्येष घृतं घान्यं मलीमसम् ॥३६
 द्वयहातीततक्रग्रहात्यग्लकुर्कुसमात्रकम् ।
 भृत्यादीन् भोजयत्येषोऽतिकट्वा तैलधारया ॥३७
 भाण्डस्विन्नं मुधालभ्यं दण्डितं जीर्णमंशुकम् ।
 परिधत्ते स्वयमयं शेषवार्तां तु वेत्ति सः ॥३८

गन्धताम्बूलमाल्यादिनाम कश्चन तद्गृहे ।
 नालिकेरद्वीप इव हुतभुग्नाम वेत्ति न ॥३९
 अर्थाजनेकरसिको दानभोगपराङ्मुखः ।
 विदधे विधिना मन्ये भूः परिग्रहलोभयोः ॥४०
 देशान्तरायातजनसमवायस्य मण्डपे ।
 स यशोरविरन्येद्युः प्राप्तः शुश्राव तत्कथाः ॥४१
 देशिनां नायकेनोक्तं भो भोः कः कुत आगतः ।
 किञ्च क्रयाणकं केनानिन्ये लाभः कियानभूत् ॥४२
 एकेनोक्तं गर्जनकान्मञ्जिष्ठाहिङ्गुवाजिनः ।
 मयाऽऽनीता व्ययशुद्धो लाभो मेऽष्टगुणोऽजनि ॥४३
 अन्येनोचे पुण्ड्रदेशाद् वैडूर्यादिकमानयम् ।
 उपक्षयविशुद्धो मे लाभो जज्ञे चतुर्गुणः ॥४४
 अपरोऽवगहं वज्राकराद् वज्राद्युपानयम् ।
 गच्छतोऽष्टगुणो लाभो विशतिगुण आयतः ॥४५
 इतरः स्माहास्मि रत्नद्वीपाद् रत्नाद्युपानयम् ।
 लाभोऽसङ्ख्यगुणो मेऽभूत् परमन्विधः सुदुर्गमः ॥४६
 मया दधे च चेत् क्षेमादुत्तीर्णो नैमि तत् पुनः ।
 पदे पदे यतोऽपाया आगान् तु गृहभाग्यतः (?) ॥४७
 यथाश्रुतं तत्र तत्र यियासन् स यशोरविः ।
 बबन्ध निश्चयग्रन्थि रत्नद्वीपगमं प्रति ॥४८
 गृहे गत्वा पितुर्मातुः पत्न्याश्चायमचीकथत् ।
 नानाऽद्येति वणिग्वातां अश्रौषं देशिमण्डपे ॥४९
 तन्मां तातानुजानीहि रत्नद्वीपगमं प्रति ।
 येनासङ्ख्यगुणालाभात् तातपादौ महाम्यहम् ॥५०
 ततश्च यशआदित्यः पुत्रवात्सल्यपिच्छिलः ।
 स्मिन्वा स्माहातीवधनव्यये नोचितो भवान् ॥५१
 त्वयेद्वगारम्भि गृहव्यवहारोऽत्यनुत्तरः ।
 मदीयवारके यादृग् वीक्षाञ्चक्रे न केनचित् ॥५२

मन्वारके ह्याज्यगुदप्राज्यं भोज्यमभूद्गृहे ।
 त्वद्वारके तु ववथितधान्यं दुर्गन्धि तैलयुक् ॥५३
 स्त्रीणां दिव्यानि वासांसि भूयांश्च मदनेहसि ।
 त्वं तु धत्से स्वयमपि दण्डिखण्डितमंशुकम् ॥५४
 ततो गृहव्ययमियन्मात्रं पूरयसे कथम् ।
 रत्नद्वीपं चेन्न यासि वत्स तुच्छेतराशय ॥५५

पुत्रः -

तातैष ते यशस्कारी गुणोऽस्मि यदनुल्वणः ।
 मां च वक्ति जनो लक्ष्मीजयिनं न तथा जितम् ॥५६
 न चैवमपि नास्ति श्रीरिति मे शङ्क्यते जनैः ।
 दिव्याकरणा अपि नादद्याः सम्भाव्यन्ते नटादय ॥५७
 पिता -

तत् किमस्त्यर्धनिष्पन्नं दैवौकःकूपवापिकम् ।
 येनैवं प्राणसन्देहकर्मठे कर्मणि स्पृहा ॥५८
 किं वा मया नार्पितं ते किं वा तेन न पूर्यते ।
 किञ्च त्वत्कव्यवहृतं या शोभा साऽपि ते नहि(?) ॥५९
 न च भोगं च कीर्तिं च विना पुत्र श्रियः फलम् ।
 कीर्तिश्च नादात्रभोवत्रोस्तदारम्भेण किं तव ॥६०
 किञ्च यद्यत् श्रोण्यसि त्वं तत्तच्चेत् कर्तुमिच्छसि ।
 तदा सर्वेण लोकेन वातूल इति वक्ष्यसे ॥६१
 अपि च -

रत्नद्वीपागामिनोऽप्येतावती श्रीर्न कस्यचित् ।
 मयाऽर्पिता यावती ते तत्सुखी पितरौ पृणु ॥६२

पुत्रः -

सत्यं तातास्ति मे लक्ष्मीर्भवद्वाऽतिपुङ्कला ।
 अर्जामि चेत् तदधिकां त्वत्सुनुः साधु किं न तत् ॥६३

न प्रत्यमामहं तात यद्वीथलति वार्द्धके ।
 प्रत्यायितोऽथ भवता न लोकस्यातिरन्यथा ॥६४॥
 यथारुचि ततो भुक्त्वा यूयं स्वपित निर्भरम् ।
 गृहकर्मसु निश्चिन्ताः सर्वथाऽपि ह्यतः परम् ॥६५॥
 तत् तात मातर्भवद्भ्यां भवद्वधा च सर्वथा ।
 रत्नद्वीपं यियासोर्मे प्रोत्साहः पोष्यतां परम् ॥६६॥
 अथाभ्यधुस्ते सिद्धिः स्ताच्छकुनाः स्युः शुभावहाः ।
 गतागते क्षेमतः स्तां सन्तु शेषधयो वशाः ॥६७॥
 ततश्च जसरविणा प्रोक्ताः सांयात्रिका मुदा ।
 रत्नद्वीपप्राप्तिमित्रं यानपात्रं प्रगुण्यताम् ॥६८॥
 प्रत्यूचुस्ते यानपात्रं देव प्रगुणमेव हि ।
 भाण्डान्यथ सहायाश्च तेनागृह्यन्त भूरिशः ॥६९॥
 मध्येऽभ्योघे नाङ्गरितं यानपात्रं शुभे दिने ।
 नदीपूरैरिवाभ्योधिभाण्डपूरैश्च पूरितम् ॥७०॥
 सह सांयात्रिकैश्चक्रे व्यवस्था गमनागमे ।
 समुद्रदेवमुद्दिश्य विधिनाऽकारि चाण्टमम् ॥७१॥
 ततः पितृभ्यां स्वजनैः पूलोकैश्च परिष्कृतः ।
 कल्पद्रुवद् ददद्दानं तीरं प्राप स वारिधेः ॥७२॥
 अस्ताधाम्बुधिलङ्घनैकरसिकं किञ्चिन्नु भूतान्तरं
 तत् तावज्जनतास्थितिक्षममथास्थास्वन्तरीपान्तरम् ।
 भाण्डागारमथ स्वपुण्यकमलालीलाविलासश्रियां
 प्रेक्षामास यशोरविः प्रवहणं तद्वाधिमध्यासितम् ॥७३॥
 पूर्यमाणेषु तूर्येषु जनन्या कृतमङ्गलः ।
 पित्रोः प्रणेमिवान् पादौ तदत्ताशीः प्रहर्षुलः ॥७४॥
 सम्भाष्य पत्नीं बन्धूंश्च पौरानपि यथोचिति ।
 यानपात्रं मित्रमिवाध्यासामास यशोरविः ॥७५॥ युग्मम्
 तत् तादृकं तन्मनोराज्यवेगाग्रेसरवेगतः ।
 गन्तुं प्रवृत्ते पोतः सागरे तस्य पोतवत् ॥७६॥

उन्मज्जन्मज्जदुच्यैस्तरशिश्वरिसुहृल्लोललोलमाला-

प्रव्यक्तास्थावरोर्वीधरगृहजलधीतिप्रवादानुवादम् ।

पारावारं स्वलीलासर इव रभसावेशतोऽतीत्य रत्न-

द्वीपालङ्कारसारं विजयपुरमसौ क्षेमलक्ष्म्या सहागात् ॥७७॥

ततः सांयात्रिकेणोक्तस्तूर्णमेव यशोरविः ।

पोतं शुल्कापयामास प्रमोदोन्मेदुरोदरः ॥७८॥

वसुमित्रस्य च गृहं गृहीत्वा भाटकेन सः ।

तत्र भाण्डं समुत्तार्य सोऽस्थात् स्वगृहलीलाया ॥७९॥

अथ सांयात्रिकोऽवादीदमुं विसृज मामिति ।

सोऽवक् सहेव यास्यामस्तूर्णं चेद् भाण्डविक्रयः ॥८०॥

महीयसाथ लाभेनाभूत् क्रयाणकविक्रयः ।

ताम्बूलाशनवस्त्राद्यैर्वसुमित्रश्च मित्र्यभूत् ॥८१॥

दृष्ट्वा रत्नान्यमूल्यानि वसुमित्रनिकेतने ।

[आ]दित्सुलौभतः सोऽभूल्लेमे तु न कथञ्चन ॥८२॥

जग्राह च जसरविस्ततो रत्नादि भूरिशः ।

वसुमित्रमवादीच्च त्वमप्येहि मया सह ॥८३॥

भृगुकच्छे महाल्लामो रत्नेभ्यो भवति ध्रुवम् ।

रत्नपूर्णं यानपात्रं साध्यं भवतु चावयोः ॥८४॥

सोऽवक् पृच्छामि पितरौ तमूचेऽथ यशोरविः ।

पित्रोरस्मि बलादागां लाभश्चाभूदियान् मम ॥८५॥

वसुमित्रोऽवदत् पित्रोर्भृगुकच्छे ब्रजाम्बहम् ।

सहामुना तत्र लाभो रत्नेभ्योऽतिमहान् यतः ॥८६॥

वसुः पितृभ्यामूचे ते वत्स किं नात्र पूर्यते ।

विषमोऽन्धिररूपलाभो बहुच्छेदश्च वर्ज्यताम् ॥८७॥

ततोऽब्रूत जसरविररूपलाभोऽम्बुधिः कथम् ।

वसोः पितृभ्यामूचेऽन्धिः प्राणसन्देहकृद्यतः ॥८८॥

स्मित्वाऽथाह जसरविस्तुल्या सर्वत्र वृद्धगीः ।

यतोऽहमपि पितृभ्यामेवमेव निवारितः ॥८९॥

अनुजानीहि तत् तातामुं गन्तुं भृगुपत्तनम् ।
 कथञ्चित् तदनुज्ञातो रविणोत्साहितो वसुः ॥९०
 उक्तश्च सांयानिकाणां स्वभाण्डं मित्र माऽभिधाः ।
 पृष्टेन तु त्वया वाच्यं मैत्र्याऽऽगां रविणा सह ॥९१
 अन्यथा तद्विरा ज्ञात्वा त्वां वैदेशिक इत्यसौ ।
 भृगुकच्छाधिभूस्त्वत्कं भाण्डं मा स्म ग्रहीदिति ॥९२
 ब्रुवाणस्येति पापस्य रवेस्तस्यायमाशयः ।
 हृत्वेन निर्मूल्यरत्नान्यस्यादास्येऽस्मि निश्चितम् ॥९३
 यदि त्वस्याप्यत्र भाण्डमस्तीति ज्ञास्यतेऽपरैः ।
 तदा निःस्वामिकं भाण्डमस्य स्याद्राजसादिति ॥९४
 सखे स्वभृत्यं मा कार्षीर्ये मे भृत्यास्तवैव ते ।
 रवेर्वचः पितुरिव स्वच्छात्मा त्वमहीद्वसुः ॥९५
 शुभेऽह्यथाभ्यां बोहित्थं स्थापितं सागरान्तरे ।
 भाण्डं शुल्कापयाञ्चक्रे चक्रे बोहित्थपूरणम् ॥९६
 कुलदेवी नमश्चक्रे चक्रे सर्वजनौचिती ।
 समुद्रः पूजयाञ्चक्रे चक्रे गुरुनमस्कृतिः ॥९७॥ युग्मम्
 आदाय दिव्यरत्नानि प्रस्थितेनर्जुचेतसा ।
 विरहानलसंतप्तपितृबन्धुसुहृद्युजः ॥९८
 वसुमित्रेण मित्रेण सहितोऽथ यशोरविः ।
 ददानो दानमर्थिभ्यः प्रतीरं प्राप नीरथे ॥९९॥ युग्मम्
 प्रणम्य मातापितरौ तद्दत्ताशीः प्रहर्षुलौ ।
 आरुक्षतां यानपात्रं वसुमित्रयशोरवी ॥१००
 भृगुकच्छानुकूलेन दक्षिणेन नभस्वता ।
 प्रेर्यमाणं यानपात्रं क्षणाद् दृक्पथमत्यगात् ॥१०१
 पञ्चपाणि दिनान्येवं वहमानेऽत्र वाहने ।
 लोभेनाजन्मसध्रीचा पापेनाकुलितो रविः ॥१०२
 व्यचिन्तयद् दीव्यरत्नकीलकोऽयं कथञ्चन ।
 उत्सन्त्यते जन्यते च स्वाधीनो रत्नशेवधिः ॥१०३॥ युग्मम्

ततो विलोप्य स्वकुलमपकीर्तिं विहस्त्य च ।
 अंहःसंहतिमाक्रग्यानीक्षित्वा दुर्गदुर्गतिम् ॥१०४
 विश्वस्तस्य प्रशस्तस्य वसुमित्रस्य पाप्मना ।
 रविणा वैरिणा दत्तं ताम्बूले विषमं विषम् ॥१०५॥ युग्मम्
 प्रति प्रतीकं तस्याशु प्रासरन् विषवीचयः ।
 हृषीकप्रसरो रुद्धः किञ्च भग्ने विलोचने ॥१०६
 ललिता कन्धरा स्कन्धे सद्यः प्राणैः पलायितम् ।
 लोभः कुमित्रमैत्री च सत्यं सर्वापदां खनिः ॥१०७
 तद् दृष्ट्वा निन्द्यचेष्टोऽसौ नटवन् मूर्खयाऽपतत् ।
 स्वदुष्कर्म तिरोधातुं व्यलापीच्चाप्तचेतनः ॥१०८
 देवानांप्रिय रे देव मैव तेऽभूज्जनिः क्वचित् ।
 दत्त्वाऽपहरसे यस्त्वं मित्ररत्नममूढशम् ॥१०९
 गतिर्मतिः श्रुतिद्विष्टस्तुष्टिः पुष्टिर्मनो धनम् ।
 हरताऽमुं हृतं सर्वं दुर्वैव सहसैव मे ॥११०
 वसुमित्र सुमित्र त्वं क्व गतोऽसीति मे वद ।
 येनाहमपि तत्रैमि त्वां विना स्थातुमक्षमः ॥१११
 त्वया सहैव दुर्वैवः किं वा मां नैव नीतवान् ।
 यद्वायं नात्र नामुत्रानुकूलो मम वैरिवत् ॥११२
 इत्यादि विलपन्नेष रविरौच्यत तज्जनैः ।
 विचार्यतां कार्यमार्यं न विलापैर्वलत्ययम् ॥११३
 रविः सास्रं जगौ क्वास्य संस्कारः स्यात् त ऊचिरे ।
 जलधावेतमाप्लाव्य क्रियतामौर्ध्वदेहिकम् ॥११४
 इतश्च वसुमित्रोऽसौ भवितव्यतया तया ।
 कुतश्चिच्छुभभावाच्चाग्निकुमारत्वमानशे ॥११५
 जातमात्रो वीक्ष्य दिव्यां तामदृष्टचरीं श्रियम् ।
 स दध्यौ किं मया चक्रे येनेय श्रीरुपस्थिता ॥११६

विभज्ज्ञानचारेण गत्वा प्राक्स्थानके क्षणात् ।
 आगत्य कथयाञ्चक्रे तस्य प्राच्यभवस्थितिः ॥११७
 सोऽथ करात्मनि रवौ तदाऽकारणवैरिणि ।
 तथोपद्रवकारे च सैहिकेय इवाकुपत् ॥११८
 पोतस्थं स्वं वपुर्वीक्ष्य सशम्यो(?)स्थायमागमत् ।
 पोतस्योपरि चारेभे विकर्तुं घनमण्डलम् ॥११९
 ततो निर्यामकः प्रोचे भोः भोः सांयात्रिका द्रुतम् ।
 संवर्त्यतां सितपटः पोतो नाङ्गर्थतामयम् ॥१२०
 विधीयन्तां शान्तिका[नि] स्मर्यन्तां कुलदेवताः ।
 यदुत्पातप्रदेशेऽथ सूर्पमानोऽब्द उत्थितः ॥१२१
 तेऽथ पोतं दृढीकृत्य स्नाताः सार्द्रपटावृताः ।
 कुलदेवीस्मृतस्तस्थुर्धूपोद्ग्राहणपाणयः ॥१२२
 तावत् तेनाब्दखण्डेन व्यानशे व्योममण्डलम् ।
 पापीयसो रवेस्तस्य पाप्मनेव वपुष्मता ॥१२३
 जगर्जुर्लजितं मेघास्तदकीर्त्यानका इव ।
 विलेसुर्विद्युतो घोराकारास्तच्चित्तवृत्तिवत् ॥१२४
 निपेतुः करकाश्मानस्तमिव प्रजिघांसवः ।
 धाराश्च मुसलाकाराः पेतुस्तमिव खण्डितुम् ॥१२५
 उच्चिक्षेप निचिक्षेप भ्रमयामास चाभितः ।
 पात्रवद् यानपात्रं स नर्तयामास किं बहु ॥१२६
 उत्पाततस्ततो भीतभीताः सांयात्रिकादयः ।
 प्राञ्जलि प्राञ्जलहृदः प्रोच्चकः प्रोचुरुन्मुखाः ॥१२७
 यः कोऽपि जलदेवो वा यक्षो वा राक्षसोऽथवा ।
 विरोद्धोऽस्माभिरज्ञानैः स प्रसथ ब्रवीतु नः ॥१२८
 क्षमयामो मानयामो येन तं लुठनैः पदोः ।
 प्रणामावधिरेव स्यात् कोपाटोपो महात्मनाम् ॥१२९
 स्वापरार्धं न च वयं जानीमः शून्यमानसाः ।
 तदादिश प्रभोऽध्यक्षं यदादिष्टकृतो वयम् ॥१३०

तमालश्यामलाञ्जोऽधातिभयङ्करदर्शनः ।
 आचचक्षे सोऽन्तरिक्षे प्रत्यक्षो राक्षसाकृतिः ॥१३१
 रे रे पापा न जानीथ वसुमित्रं निरागसम् ।
 युष्माभिरेव प्रहतं सोऽहं जज्ञे सुरोत्तमः ॥१३२
 युष्मासु यदहं कुर्वे तत्सर्वमतिव्युक्तिमत् ।
 कृते प्रतिकृतं कुर्यात् पटहो ह्येष सर्वतः ॥१३३
 ऊचुस्ते शाधि तं देवादश्चक्रे येन केनचित् ।
 नह्यन्यनिर्मितान्यायान्निग्राह्योऽन्यतरः क्वचित् ॥१३४
 येन चक्रे विपत्तिस्ते देव वेत्ति त्वमेव तम् ।
 तत् तं विना नाथ शेषान् रक्ष रक्ष निरागसः ॥१३५
 ततस्तद्वचनेर्दीनदीनैर्देवः प्रसेदिवान् ।
 अन्येषामभयं दत्त्वाऽग्रहीत् तं स्वरिपुं रविम् ॥१३६
 सप्ततालं तमुत्क्षिप्य निराधारं मुमोच सः ।
 नरकान् सप्तानाधारो यात्वसाविति तु ब्रुवन् ॥१३७
 समग्रमपि तं पोतं क्षणान्नीत्वाऽर्पयत् पितुः ।
 तस्मै स्ववृत्तं चारव्याय स देवोऽगात् स्वमास्पदम् ॥१३८
 कृत्वा तदङ्गसंस्कारं बाष्पव्याप्तेक्षणः पिता ।
 पोतश्चिप्रा पुत्रहेतोर्धर्मस्थानान्यचीकरत् ॥१३९
 दत्त्वा यथोचितं तेन प्रेषिताः पोतवाणिजाः ।
 जसादित्याय जगद्गुः साश्रु सर्वां कथां रवेः ॥१४०
 तदौर्ध्वदेहिकं चक्रे सोऽपि सास्त्रविलोचनः ।
 धिग् लोभाद् रविणा चक्रे पुत्रशोको द्वयोरपि ॥१४१
 स च पापो रविस्तेन क्षिप्तो दुस्तरसागरे ।
 दोर्भ्यां तरन् दैवगत्याऽग्राहि भारुण्डपक्षिणा ॥१४२
 समुद्रतीरस्थवृक्षस्थनीडं तं नयन्नयम् ।
 भारुण्डपक्षिणाऽन्येनादर्शि क्षुक्षामकुक्षिणा ॥१४३
 तद् भक्ष्यहेतवे युद्धं चञ्चूचञ्चवि कुर्वतोः ।
 तयोः पपात स रविर्दृष्टकठिनभूतले ॥१४४

दूरपातस्वरक्षोणिघाताभ्यां मृच्छितोऽधिकम् ।
 आयुःप्राबल्यतः प्राणैर्मुमुचे स परं न हि ॥१४५॥
 सूर्यतापगलत्स्वेदशीतवाताप्तचेतनः ।
 किञ्चिदुन्मील्य नयने स वराको यशोरविः ॥१४६॥
 शून्यशून्या दिशः सर्वा यमस्यापि भयंकराः ।
 स्वमङ्गं च जलचरदंष्ट्राव्रणशतोल्बणम् ॥१४७॥
 विलोक्य संस्मरन् प्राच्यां प्रमोदविवशां दशाम् ।
 प्रादुःषददुःखसंभारविह्वलो व्यलपीदिति ॥१४८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 हा तात हा मातरेतद् युवाभ्यां वीक्ष्य वारितः ।
 कियन्नाहं परं नास्थां पापे पापं ततोऽपतत् ॥१४९॥
 तदिदानीं कथं तात निस्त्राणः शरणोज्झितः ।
 आकाशात् पतितो भूयाः प्रतीष्टो भविताऽस्म्यहम् ॥१५०॥
 यदितो येन केनापि देवाद् वार्धैः खगात् ततः ।
 रक्षितोऽहं कथमपि रक्षिष्यति स एव माम् ॥१५१॥
 इति किञ्चिदवष्टभ्य धैर्यं तृष्णाक्षुधातुरः ।
 स्वरितं जलमन्वैषीदद्वाक्षीच्च सरोवरम् ॥१५२॥
 तत्र प्रक्षाल्य गात्रं स निर्पीय मधुरं पयः ।
 रम्भादाडिमनारङ्गफलान्यास्वाद्य निर्भरम् ॥१५३॥
 पूगीफलैलाकर्पूरनागवल्लीदलानि च ।
 सम्मान्य कोटरोत्सङ्गे विश्राम श्रमच्छिदे ॥१५४॥ युग्मम्
 रत्नकर्पूरकक्रोललवज्रैलाः सचन्दनाः ।
 कथं नये दोःसखोऽहमिति लोभाद् विचिन्तयन् ॥१५५॥
 यावत् तस्यौ तावदेतां कुतोऽप्यत्र नराबुधौ ।
 भाषितौ रविणा भो भोः कौ युवां किमिहागतौ ॥१५६॥ युग्मम्
 तावूचतुर्मूलिकार्थमेताभिः किं करिष्यथः ।
 रसायनं विधास्यावो येन स्यावाजरामरौ ॥१५७॥
 कुरुतं मामपि रसायनेनैवाजरामरम् ।
 इत्युक्ते रविणा धूर्तौ दध्यतुस्तावयं पशुः ॥१५८॥

वश्यो नस्तदनेनेष्टाऽऽसुरीं विद्या प्रसाध्यते ।
 तौ विचिन्त्येति देव्यग्रे प्रारेभाते महाजपम् ॥१५९॥
 आकाराद्यै रविर्जज्ञौ मामेतौ मारयिष्यतः ।
 विद्यासिद्धयै देवता ततः सोऽपासरत् ततः ॥१६०॥
 निलिल्ये क्वापि कुञ्जेऽसौ यथा केनापि नेक्ष्यते ।
 जापपूर्तां च धूर्ताभ्यामन्विष्टोऽसौ न चेक्षितः ॥१६१॥
 ततो रविरपक्रम्य स्वदेशाभिमुखं व्रजन् ।
 पर्यटन्तं नरमेकं दृष्ट्वाऽऽचष्टासि कः सखे ॥१६२॥
 क्व चैपि सोऽवगं योग्यस्मि गच्छामि रसकूपिकाम् ।
 पश्यैष मम कक्षायां विद्यते कल्पपुस्तकम् ॥१६३॥
 कूपिकायाः परापतेन रसेन शतवेधिना ।
 सहस्रभारशः शुल्वं करिष्याम्यस्मि काञ्चनम् ॥१६४॥
 लोमेन प्रेरितः सख्याऽथ तं रविरवोचत ।
 त्वया सहैग्यहमपि यदि भागं ददासि मे ॥१६५॥
 योग्यवादीद् भवत्वर्धाधेन काञ्चनमावयोः ।
 तदेव वैभवं मे स्ताद् येन त्वामुद्धराम्यहम् ॥१६६॥
 ततश्च —
 तैलातिसिक्तमहिपुच्छदीपकरो रविः ।
 अग्रे पृष्ठे कल्पपाणिर्योगी च विवरं गतौ ॥१६७॥
 तत्रेभसिहमहिपोत्पातान् कल्पोदिताद्बलेः ।
 प्रशमय्य विना विघ्नं तौ प्राप्तौ रसकूपिकाम् ॥१६८॥
 रविं ततोऽवदद्योगी रज्जुमेतां मया धृताम् ।
 दृढमालम्ब्य हस्ताभ्यां सखे कूप्यां द्रुतं विश ॥१६९॥
 रसपूर्णं रज्जुबद्धं तुभ्यं प्रेष्यं त्वयाऽऽदितः ।
 पश्चान् त्वामस्मि कक्ष्यामि स्वर्णसिद्धिस्ततो ध्रुवम् ॥१७०॥
 ततोऽविशद् रविस्तत्र रसेनाभारि तुम्बकम् ।
 तदस्थेनैव तेनाथ दृष्ट्वाऽग्रे च नरो जगे ॥१७१॥

कस्त्वं भो केन कार्येण रसमध्येऽत्र तिष्ठसि ।
 सोऽवक् क्षिप्तोऽस्मि धूर्तेनात्र कृप्यां रसहेतवे ॥१७२
 आदौ तुम्बं रसपूर्णं तस्य दत्तं मयाऽऽर्जवात् ।
 निरालम्बीकृत्य मुक्तः पापेनास्म्यपतं रसे ॥१७३
 रसेन मेऽधरकायश्चक्रे निर्मासलोहितः ।
 क्षुत्तृष्णावर्जितो जीवाम्यस्येवावार्यवीर्यतः ॥१७४
 तदादितो रसतुम्बं मा दद्या वत्स योगिनः ।
 अन्यथाहमिव त्वं चामुना प्रक्षेप्यसे रसे ॥१७५
 अत्रान्तरे योगिनोर्ध्वभूचे प्रेषय तुम्बकम् ।
 रविराहास्मि तुम्बं च समेप्यावः सहैव हि ॥१७६
 योग्याख्यत् सममाक्रण्टुं त्वां तुम्बं च न हि क्षमे ।
 तन्मुग्ध तुम्बं यच्छादौ तत आकश्यते भवान् ॥१७७
 रविर्जगौ मामाकृष्य गृहीथा रसतुम्बकम् ।
 न विश्वसिमि येनाहं तवैवं वादिनः सखे ॥१७८
 रज्जुं क्षिप्त्वा रुषा कृप्यां स पापो विवरान्निरेत् ।
 रविस्तु रसतीरस्थः पुंसोचे रसवासिना ॥१७९
 मा विषीदात्रैव तिष्ठ रसपानार्थमेप्यति ।
 गोधा तत्पुच्छमालम्ब्य निर्गच्छेर्वत्स सत्वरम् ॥१८०
 तेनोपायेन विवरगर्भान्निर्गत्य कृच्छतः ।
 पुनर्जातमन्य एष स्वदेशायाचलत् पुनः ॥१८१
 गच्छन् पलाशस्य पोतं भूप्रविष्टं विलोक्य सः ।
 रविर्विचिन्तयामास ध्रुवमत्रास्ति शेवधिः ॥१८२
 अक्षीरिणो हि वृक्षस्य भूप्रवेशिनि पोतके ।
 रक्ते रसे स्यू रत्नानि पीते पीतं सिते सितम् ॥१८३
 यावन्मात्रं पोत ऊर्ध्वं तावन्मात्रे रसातले ।
 अल्पो बहुर्वा निधिः स्याद् ध्रुवं बिम्बपलाशयोः ॥१८४
 किञ्चैव पोतोऽतिस्थूलो मूले तत् प्राप्तवान् निधिम् ।
 रविर्विचिन्त्येत्येभाग्रखनिः खनितुमुद्यतः ॥१८५

अहो अकार्यं मा कार्षीरिति शब्दो नभस्युदैत् ।
 अथाक्षिभ्रुवमुत्क्षिप्य समन्ताद् रविरैक्षत ॥१८६
 न च कञ्चन सोऽद्राक्षीदये मे वादिते श्रुती ।
 पुनः खनितुमारेभे पुनर्ध्वनिरभूदिवि ॥१८७
 अरे किञ्चिन्न तेऽत्रेति तमसाऽवगणय्य सः ।
 प्रचखान पुनर्जानन्ननिर्वेदं श्रियः पदम् ॥१८८
 अथ गाढतमं वाक्यमुच्छशाल नभस्तले ।
 रे सूर्यशेखर नराधम मा मा वृथा मृथाः ॥१८९
 अदृश्यविग्रहः को मां कुतो हेतोर्निषेधति ।
 इत्यनुस्वीभूय रविः शिरःप्राञ्जलिरभ्यधात् ॥१९०
 यक्षोऽध्यक्षोऽथाचक्षेऽधिष्ठाताऽस्य निभेरहम् ।
 रे वराक न योग्योऽसि तेन त्वं प्रतिपिध्यसे ॥१९१
 तथाऽप्युच्चैः खनन् मूढः क्रुद्धेन व्यन्तरेण सः ।
 स्वस्थानादशयोजन्यां मरुतोत्क्षिप्य चिक्षिपे ॥१९२
 विलक्षस्तत्र स भ्राम्यन् वटे प्रैक्षिष्ट यक्षिणीम् ।
 सत्योपयाचितां मत्वा तामाराद्धुं प्रचक्रमे ॥१९३
 सप्तमेऽहि च साध्यक्षा वरं वृण्विति तं जगौ ।
 लब्धः स मुग्धकोऽवादीत् भुङ्क्ष्व भोगान् मया सह ॥१९४
 साऽवोचदन्यथाचस्य सोऽवादीदिदमेव हि ।
 पुनः पुनःस्तथालापे कोपादाचष्ट यक्षिणी ॥१९५
 आः पाप मा कृथा जापं गृहं व्रज मृतोऽन्यथा ।
 कथयिष्यसि नैवोक्तमथ स्मित्वा रविर्जगौ ॥१९६
 यस्ते वशे त्वदाज्ञां स कुर्यान्नेवास्मि ते वशे ।
 चेदस्ति मन्त्रसामर्थ्यं तन्मया सह रंस्यसे ॥१९७
 इति ब्रुवन् पुं ब्रुवोऽसौ देव्याऽधाति चपेटया ।
 दन्तसंगुप्तकं बध्वा पपात च महीतले ॥१९८
 पुंस्कीटे मेऽत्र कः कोप इत्युद्ययया तथा ।
 न मारितः किं तु मुक्तो ग्रहिलीकृत्य हेलया ॥१९९

ततोऽसौ नृत्यति ब्रूते याति तिष्ठति धावति ।
 हसति कुप्यति स्तौति गायति क्षौति रोदिति ॥२००॥
 वस्ते रथ्याचीरिकाश्च नमो आग्यति सर्वतः ।
 कथञ्चित् प्राप्तो गोष्ठादौ भिक्षते च गृहे गृहे ॥२०१॥
 हन्यते डिम्भकैः ष्टिलेष्टुकशादिभिः ।
 हा तात हा मातस्त्रायस्वेत्यादि दीनं च जल्पति ॥२०२॥
 कथञ्चिद्देवयोगेन भृगुकच्छपुरं ययौ ।
 गृहे गृहे भिक्षमाणः प्राप्तश्च स्वगृहाग्रतः ॥२०३॥
 न जानीते स्वपितरं मातरं न च बल्लभास ।
 तत् सत्यं यद् बुधैरुक्तं लोभः सर्वविपत्स्वनिः ॥२०४॥
 ततः कथञ्चित् पितृभ्यां परिज्ञाय प्ररुच्य च ।
 गृहमध्ये बलान्नित्ये विकलः स यशोरविः ॥२०५॥
 ततश्च मान्त्रिकमुख्यान् सर्वानाचष्ट तत्पिता ।
 रवि यः प्रगुणीकुर्यात् तस्मै स्वर्णमियददे ॥२०६॥
 प्रारभ्यत ततस्तत्र तैर्यथास्वमुपक्रमः ।
 उपकारः खल इवाखिलो जज्ञे तु निष्फलः ॥२०७॥
 पात्रावतीर्णाऽथाख्यत् सा यक्षिणी मेति ताम्यथ ।
 अप्राथितप्रार्थकोऽसौ मयैवं हि व्यधीयत ॥२०८॥
 युष्मासु कृपया मुञ्चे चेद् ब्रूथाथाभ्यधुः समे ।
 महाप्रसादस्तादेवि सद्योऽभूत् प्रगुणो रविः ॥२०९॥
 ततो वर्धापनं जज्ञे जसादित्यस्य मन्दिरे ।
 माङ्गलिकथानि चाजग्मुः प्रतिबान्धवमन्दिरात् ॥२१०॥
 पृष्टो रविः स्ववृत्तान्तमाततानान्यथान्यथा ।
 तलोभ इव तत्कूटमप्यपारं हि वार्धितः ॥२११॥
 ठकितो लोभधूर्तेन स रविर्मन्दकुट्टितः ।
 परिग्रहग्रहाविष्टः प्राचष्ट पितरं पुनः ॥२१२॥
 तात प्रसादादादाय कर्पासाद्यतिभूरिशः ।
 गत्वा गर्जनकं भूरिलाभात् क्रीत्वा हयोत्तमान् ॥२१३॥

अत्र चानीय विक्रीय गरीयस्तरलामतः ।
 जले नष्टां स्थलालुब्ध्वा लक्ष्मीं स्यामनृणः पितुः ॥२१४॥ युगम्
 रिमत्वा स्माह जसादित्यो दृष्टं हि कपिचापलम् ।
 मन्यामहे तव पुनर्वत्सातिकपिचापलम् ॥२१५॥
 आप्तैर्निपिद्धोऽपि गत्वा विदेशं सर्वनाशतः ।
 प्राप्तोऽपि प्राणसन्देहं पुनस्तं यद् यियाससि ॥२१६॥
 तदत्रैव सुखं तिष्ठ पितृशुश्रूषणोद्यतः ।
 स्वं चात्मानं च लोभेन विदेशे मा विनाशय ॥२१७॥
 इत्थं हितोपदेशेनाप्यन्तः कलुषितो रविः ।
 व्यचिन्तयज्जरन्नेष सर्वप्रत्यूह एव मे ॥२१८॥
 तच्चेत् कथञ्चिन्नार्यं स्यात् तद्व्यवहारनन्दनः ।
 धनैरनिधनैः कुर्वे धनदं विमदं क्षणात् ॥२१९॥
 जरया कवलितोऽपि विलयं यात्यसौ न हि ।
 साहायकं तज्जराया मम कर्तुं खलुचितम् ॥२२०॥
 अथान्यदा सहभुजः पितुस्ताम्रूलमादरात् ।
 सविषं स ददौ पाप्मा लोभः सर्वकषः खलु ॥२२१॥
 तन्मूर्छितं मदनित (?) इत्यसौ तमसूषुपत् ।
 दीर्घनिद्रां प्राप्तमेतं निश्चिकाय चिराय सः ॥२२२॥
 शोककोलाहलं चक्रेऽमूर्च्छद् भुव्यपतच्छठः ।
 तत् सत्यं दीपयेद्ग्रामं पापो व्याहरतेऽपि च ॥२२३॥
 बन्धुभिर्बोधितः कृच्छ्रात् पितृकृत्यं चकार सः ।
 चिरात् कथञ्चिन् मुमुचे स पापः शोकनाटकम् ॥२२४॥
 मात्रा परन्या बन्धुभिश्च वार्यमाणोऽप्यनेकशः ।
 पित्रा वियुक्तो नाऽस्म्यत्र क्षमः स्थातुमिति ब्रुवन् ॥२२५॥
 कर्पासरूतसूत्रादि क्रीत्वा भारसहस्रशः ।
 महिषोष्ट्रवृषादींश्च गृहीत्वा सोऽतिभूरिशः ॥२२६॥
 गरीयसाऽथ सार्थेन प्रतस्थे गर्जनं प्रति ।
 क्रमक्रमेण क्षेमेण प्रापज्जाङ्गलमण्डलम् ॥२२७॥ त्रिभिर्विशेषकम्

आवासितः सोऽथ तस्थौ कूपे पातालवर्त्मनि ।

दृढीकृत्य पटकुटीर्विश्रमाय दिनत्रयम् ॥२२८॥

पातालस्येव वज्राग्निरौर्ववर्द्धनवारिधेः ।

तदाऽकस्मात् समुत्तस्थौ सार्थादवूरे दवानलः ॥२२९॥

तेन प्लुष्टास्तरव उरवः शुष्कपत्रौघगत्या

पक्वास्तेनाधिविलमुरगौत्वासुगोधाशशाद्याः ।

भीतास्तस्माद्धरिणहरिणारातिशार्दूलमुख्या

वेगान्नेशुः सहजरिपवोऽप्येकसार्थेन दूरम् ॥२३०॥

मन्ये लोभदवानलं नवनवेच्छाज्वालमालाकुलं

प्रस्फायत्तममन्वहं पितृसुहृद्भृत्यादिसर्वकपम् ।

श्रुत्वा तस्य दवानलः खरमरुद्यानं किलाध्यासितः

स्पर्धाबन्धसमुद्धतोऽधिरजनि स्मायाति सार्थान्तिकम् ॥२३१॥

तत् तादृक् पितृहृत्पया यदतुलं तेनार्जितं दुष्कृतं

तेनेवाथ दवानलेन कटकावेष्टेन संवेष्टितः ।

आक्रन्दद् द्विचतुः पदातुरखव्यापूर्णरोदोन्तरः

सार्थः सैष रवेः पवेरिव हतेर्जज्ञेऽतिमृदान्तरः ॥२३२॥

वातोत्पाटितदह्यमानवृणतापात्तेन सार्थान्तरे

संलग्ने दहने महापटकुटी भाण्डेषु सर्वेष्वपि ।

आः पापाः पय आनयध्वमभितो विध्याप्यतां वह्निरि-

त्याक्रोशन् भूतकान् भृशं रविरभूद् रौद्राभिसन्धिस्तदा ॥२३३॥

दग्धे द्वास्वतीनयेन सकले सार्थे वराको रवी

रौद्रान्धोऽजनि सागरायुरहहाद्ये नारके नारकः ।

तावद् गोमहिषोष्ट्रमानुषकुलान्यादह्य तेनाहसा

सद्यः सोऽपि दवानलः किल बलाद् भस्मावशेषोऽजनि ॥२३४॥

तत्रानन्तमुणं तस्माद् दवापि हि दुःसहम् ।

सहमानो रविर्दुःखमेकं सागरमत्यगात् ॥२३५॥

इतश्च भारते क्षेत्रे भाजते मिथिलापुरी ।

शिथिला जनता यत्रोपिता स्वर्गस्य साधने ॥२३६॥

तस्यां दृढरथो राजा रामवद् राज्यमन्वशात् ।

प्रचक्रं बत यस्यैकं द्विट्चक्राण्याक्रीत् क्रमात् ॥२३७॥

वसुमित्रोऽभवत् तत्र श्रेष्ठी श्रेष्ठतमः श्रिया ।

धिया येन जितो मन्ये ययौ सुरगुरुदिवम् ॥२३८॥

सुधवा तस्य गृहिणी गृहनीतिविशारदा ।

शारदेन्दुं पराजिग्ये यच्छीलमतिनिर्मलम् ॥२३९॥

तस्याः कुक्षिमलञ्चक्रे जीवस्तस्य यशोरवेः ।

सम्पूर्णं समये जज्ञे तनयो नयनोत्सवः ॥२४०॥

उत्सवेन वसुनन्द इति तस्याभिधाऽभवत् ।

कलाश्च कलयामास कलाभृदिव निर्मलाः ॥२४१॥

सागरदत्ततनयामभिरामां मनोरमाम् ।

परिणिन्ये वसुनन्दः सानन्दोऽजनि सृष्टिकृत् ॥२४२॥

वसुनन्दस्य तु मनोऽस्मयन् न मनोरमा ।

परिग्रहश्रियां तद्धि सक्तमस्तोभलोमतः ॥२४३॥

ततश्च -

धातुवादं खन्यवादं विगन्धिमृदमग्नकम् ।

मूलीः पारदबन्धं च वसुनन्दोऽत्यशिक्षत ॥२४४॥

यद् यदारभते सैष लोभक्षोभितमानसः ।

तत् तत् स्याद् भस्मसात् सर्वं कृषिकर्मवदूपरे ॥२४५॥

वसुमित्रस्ततः पुत्रभूचे वत्सेति मा कृथाः ।

धातुवादिकं ह्येतत् सर्वं कापुरुषोचितम् ॥२४६॥

यतः -

व्यवसायान्तरच्छेद आत्मवलेशो धनक्षयः ।

भोगेभ्यो वञ्चनं लोकगर्हा चेदं वितन्वताम् ॥२४७॥

धातुवादे रसे द्यते विवरे च रसायने ।
 योगिन्यामङ्गने बुद्धिं क्रुद्धं देवं प्रयच्छति ॥२४८॥
 धातुवादादिदेष्टारण्टका धूर्ता नराधमाः ।
 न च तत्सङ्गतिः श्रेष्ठा श्रेष्ठा तूत्तमसङ्गतिः ॥२४९॥
 अधमोत्तमसङ्गत्योर्विपाकश्रीप्रदर्शकम् ।
 निशम्यतां सौम्यसम्यगेकमेव कथानकम् ॥२५०॥
 श्रीकोशलापुरे श्रेष्ठी धनोऽतिधनदः श्रिया ।
 धनश्रीः प्रेयसी तस्य तयोः पुत्रो धनावहः ॥२५१॥
 पितृभ्यां कौतुकात् सैष तथा द्वाप्तति कलाः ।
 अध्यापितो यथा जज्ञे तासु सर्वासु तत्त्ववित् ॥२५२॥
 समये विमलमतिं विमलश्रेष्ठिनन्दनीम् ।
 विमलतुलसौन्दर्यां पिता तेनोदवाहयत् ॥२५३॥
 दक्षो विनीतो विक्रान्तस्त्यागी सौजन्यमन्दिरम् ।
 धनावहस्ततः सोऽभूद् विश्वस्यापि सुखावहः ॥२५४॥
 पर्यन्तसमये पित्रा विशेषादेव औच्यत ।
 अधमैः सह सौहार्दं न कार्यं कार्यमुत्तमैः ॥२५५॥
 यशःशेषे च पितरि कृत्वा तस्यौर्ध्वदेहिकम् ।
 कालस्वभाववित् कालाद् विशोकोऽभूद्धनावहः ॥२५६॥
 अन्यदाऽचिन्तयच्चैष परीक्षे तद्वचः पितुः ।
 किं तत् सहेतुकं किं वा कल्पशिल्पिप्रकल्पितम् ॥२५७॥
 ततोऽलभ्यानि जग्राह ददौ नोद्धारकं क्वचित् ।
 व्यक्रीणीत सङ्गृहीतं भाण्डं जग्राह नापरम् ॥२५८॥
 सर्वं स्वजननीजायादीनां ज्ञातं विधाय च ।
 तीर्थयात्रादिच्छलेन विदेशेऽगाद् धनावहः ॥२५९॥
 सन्निवेशे क्वचित् शून्यप्राये प्रक्षीणश्चन्द्रिकम् ।
 ज्योत्कृत्य ठक्कुरं तस्य सेवामेष प्रपन्नवान् ॥२६०॥

तत्पार्श्वे किञ्चित् कदन्नभुक् सदादेशकृच्च सः ।
 तद्गोमयोजिह्वां भग्नीं चक्रे मित्रं च भाग्निकम् ॥२६१॥
 अथापरेद्युस्तदीयठक्कुरेशस्य भूभुजः ।
 सीमाभूमीभुजा सार्धं दुर्धरोऽजनि विग्रहः ॥२६२॥
 सोऽगात् स्वामिप्रतिग्राहे ठक्कुरः स धनावहः ।
 लुग्नमायोधनं भग्नं सैन्यं तद्वक्कुरप्रभोः ॥२६३॥
 अत्रान्तरे धीरयित्वा तत्सैन्यं स धनावहः ।
 सर्वौघेणायान्तमरिराजं मर्मण्यहन् शरैः ॥२६४॥
 मग्रेऽसौ तत्प्रहारेण नष्टं तत्सैन्यमप्रभु ।
 जितं ठक्कुरराजेन धनावहभुजौजसा ॥२६५॥
 तुष्टेन राज्ञोऽहूतोऽथ स प्रवीरशिरोमणिः ।
 राष्ट्रपार्श्वे प्राप्त ऊच्येऽसौ निरोपं देहि मे प्रभो ॥२६६॥
 राज्ञोऽब्रूतादत्स्व राज्यं ग्रामवाजिसहस्रयुक् ।
 विनष्टं मम कार्यं यत् त्वया वीर समारवि ॥२६७॥
 धनभूः स्माह यत्कोऽस्मि तस्मै राज्यं प्रसाधताम् ।
 तस्मै प्रसादिते राज्ये यन्ममैव प्रसादितम् ॥२६८॥
 न योग्योऽसौ सौम्य राज्यभारस्यैरण्डदण्डवत् ।
 रणतूर्ध्वभरेणाऽपि यो भग्न इति राज्ञः जगौ ॥२६९॥
 सोऽथावादीन् मदीयोऽस्मै प्रसादो देव दीयताम् ।
 राज्ञा तद्वक्कुरो हत्वा व्याजहे व्याजवर्जितम् ॥२७०॥
 प्रसन्नोऽस्म्यस्य किं त्वेष प्रसादं दापयेत् तव ।
 तद् गृहाणोत्तमं राज्यं ग्रामवाजिसहस्रयुक् ॥२७१॥
 ठक्कुरोऽवोचत् महाप्रसादोऽथ नृपोऽभ्यधात् ।
 न मदीयप्रसादोऽयं किन्त्वेतस्येति बुध्यताम् ॥२७२॥
 मौनिने ठक्कुरायाथ सैष राज्यमदापयत् ।
 ततः सोऽजनि सामन्तः समन्ताद् भूतिभाजनम् ॥२७३॥
 कदन्नभुक् स च प्राग्वत् तत्सेवाकृद् व्यचिन्तयत् ।
 अये नायमुपकारम्राहस्तावत् कथञ्चन ॥२७४॥

परं स्वरूपेऽप्यपकारे कुप्येदेष न वेत्यपि ।
 परीक्ष्यमिति सञ्चिन्त्य तन्मयूरमगोपयत् ॥२७५॥
 ऊचे च तां प्रतिपन्नभग्नीं छगणहारिकाम् ।
 किञ्चिदास्यामि ते भग्नि चेदास्यासि न कस्यचित् ॥२७६॥
 साऽऽस्यदन्धा कुण्ठिनी वा क्रियेय रविणा क्षणात् ।
 चामुण्डया वा खाद्येय चेदास्याम्यस्मि कस्यचित् ॥२७७॥
 तन्निःशङ्कं वद भ्रातः स ऊचे श्रूयतां स्वसः ।
 क्षुधितेन मया रात्रौ भक्षितो भूपतेः शिखी ॥२७८॥
 इति श्रुत्वाऽऽह सा भ्रातर्यामि राजकुलेऽधुना ।
 जलमानेतुमित्युक्त्वा सा जगाम नृपौकसि ॥२७९॥
 प्रविशन्ती वदत्येषा शृणुयाद्बुक्कुरो यथा ।
 हा बहिन् क्वाद्य वीक्ष्यो यो जग्धः कर्पटिनाऽमुना ॥२८०॥
 ठक्कुरेणाभाणि कथं वेत्सीदं साऽवदत् प्रभो ।
 तस्याकथ्यं न मे किञ्चिदित्युक्तमिति तेन मे ॥२८१॥
 ततो रोषारुणाक्षेण तेनादिष्टः स भाग्भिकः ।
 रे तमेतं दुराचारं सत्वरं व्यपरोपय ॥२८२॥
 तेन रज्ज्वा गले बद्ध्वा बहिर्निन्ये धनाङ्गजः ।
 स च तस्य कणं प्रष्टुं शक्तोऽप्यसहताखिलम् ॥२८३॥
 ऊचे च भाग्भिकं त्वं मे ननु प्राणाधिकः सुहृत् ।
 तन्मां विमुञ्च जीवन्तं विदेशं गम्यतः परम् ॥२८४॥
 भाग्भिकोऽब्रूत राजाज्ञां नात्येमि जनकेऽप्यहम् ।
 मार्यं केनागसा मित्र सोऽवदत् शिखिमारणात् ॥२८५॥
 जीवन् शिखी दश्यते चेत् तन्मां मुञ्चासि वा न वा ।
 तेन राज्ञोऽज्ञापि सोऽवगं विदेशोऽस्तु तदर्पणे ॥२८६॥
 दत्तो जीवन् शिखी तेन प्रोक्तो निर्विषयो भव ।
 नीचमैत्रीफलं दृष्टमिति दध्यौ धनोद्वहः ॥२८७॥
 उत्तमसङ्गमफलं दृष्टमुज्जयिनीमथ ।
 प्राप्तः सैष व्यङ्गयन् नृपं श्रीजयशासनम् ॥२८८॥

देव क्षमेश शिरोरत्न नित्यदीपोत्सवक्रम ।
 क्रमविक्रमकाकुस्थ युष्मत्सेवाऽस्तु मेऽन्वहम् ॥२८९॥
 प्रतिपेदे च तद्राजा ततः सोऽस्थात् तदन्तिके ।
 तत्प्रसादश्रियः पात्रं तन्मूर्त्यन्तरलीलया ॥२९०॥
 षट्त्रिंशदायुधयुधा तूर्यत्रिकविकासनैः ।
 नराश्वेभचिकित्साभिस्तेषामेव च लक्षणैः ॥२९१॥
 पत्रच्छेद्यलेप्यचित्रकर्मनिर्माणकौशलैः ।
 व्याकरणागमछन्दश्छन्दोभेदप्रवेदनैः ॥२९२॥
 षाड्गुण्यादिराजनीतिप्रयोगौचित्यचातुरैः ।
 दाक्ष्यदाक्षिण्यसौजन्यदयादानादिसद्गुणैः ॥२९३॥
 धनावहेन सुधिया यथावसरदर्शितैः ।
 राजाऽत्यावर्जितस्तस्मै स्वं सर्वस्वमदित्सत् ॥२९४॥

चतुर्भिः कलापकम्

ददाने देशराज्यं च जयशासनभूभुजि ।
 सुधारसमुच्चा वाचा सोऽभ्यधाद धननन्दनः ॥२९५॥
 देव देवपाददेवतरुमूले ममाश्रितः ।
 स्वामिहस्तिपुरङ्गादिवाहनं चाधिरोहतः ॥२९६॥
 प्रभुस्वहस्तदत्ताशुवस्त्रभूषाः प्रविभ्रतः ।
 संविभागवतः पत्या ताम्बूलालेपनादिभिः ॥२९७॥
 स्वामिप्रसादाद्वैतश्रीमुख्यसम्भावनाभृतः ।
 एतत्सर्वहता देशान्तरे राज्येन किं प्रभो ॥२९८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 ततो राजातिप्रसन्नो भाण्डागारिकमादिशत् ।
 अये यथेष्टमेतस्य पूर्यतां सर्वमन्वहम् ॥२९९॥
 राजप्रसादपात्रस्येत्यस्य सौभाग्यभाजनम् ।
 निष्कृत्रिमप्रेमहेमभूषाभूषितविग्रहा ॥३००॥
 रतिकेलिसुधावापी नवा पीनपयोधरा ।
 राज्ञो वारवधूर्देवदत्तास्या सुसपात्र्यभूत् ॥३०१॥ युग्मम्

औदार्यधैर्यगाम्भीर्यस्थैर्यश्रीकमलाकरः ।
 लक्ष्मीरसनाकरः सत्यसन्धासन्धानशेषधिः ॥३०२
 पुरीसर्वधुराधुर्यैर्दर्यः सुकृतसम्पदा ।
 श्रेष्ठी यशोवर्धनोऽस्य मैत्रीपात्रमजायत ॥३०३॥ युगम्
 अपरस्मिन्नहि राजा राजपाट्यामवाहयत् ।
 समं धनावहेनाश्वान् धाराभिः पञ्चभिर्मृशम् ॥३०४
 अत्रान्तरेऽश्वौ वणिजोपनीतौ नीरदद्युती ।
 उरिक्षप्तहस्ताप्यपृष्ठौ प्रपृष्ठौ वेगान्नभस्वतः ॥३०५
 तत्रैकत्र नृपोऽन्यत्राधिरुह्य स धनावहः ।
 संक्षिप्तमण्डलीभिस्तौ बाह्यामासतुश्चिरम् ॥३०६
 ततः पद्भ्यां कशया चाहत्य मुक्तौ हयौ स्यात् ।
 सुक्त्वा सैन्यं नृपं हत्वा समित्रमटवीं गतौ ॥३०७
 ततश्च तृष्टुप्यदास्यः क्षमापोऽब्रूत धनावहम् ।
 तृषा वयस्य बाध्ये तज्जलं पायय पायय ॥३०८
 वेगगच्छद्दहयेनापि दाक्ष्यादामलकीद्रुमात् ।
 धनावहेन जगृहे साक् क्षीरामलकत्रिकम् ॥३०९
 एकमामलकं राज्ञो दत्तमाश्वासितश्च सः ।
 पुनस्तृषि द्वितीयं च तृतीयं च पुनस्तृषि ॥३१०
 अथ प्राप्तौ तरुण्डमण्डितां तौ सरोमुवम् ।
 बलक्षयाद् वाजिनौ तौ स्थितौ तत्राश्मनाविव ॥३११
 ताभ्यामुत्तीर्य तौ यातौ सस्तत्र जलादिना ।
 धनावहेनोपचरे नृपः सैन्यं तदन्वगात् ॥३१२
 राट् पुरेऽगात् पुनर्जातमन्योऽचीकरदुत्सवम् ।
 एवं श्रेष्ठिमुवस्तत्र सुखं जग्मुर्धना दिनाः ॥३१३
 दध्यौ चैष उपकारग्राह्यो राजेति निश्चितम् ।
 किन्तु मन्तोरुपकारं लुप्तेन्नो वेति मृश्यते ॥३१४
 तस्य राज्ञोऽनेकदेव्युपवाचितशतोदितः ।
 कुलाधारस्तम्भ एकवर्षपुत्रो युगन्धरः ॥३१५

धान्यङ्के विजने क्वापि तेनैक्षि धनसूनुना ।
 धात्री तेनोदिताऽत्रैहि तद्विश्रम्भाच्च साऽप्यगात् ॥३१६॥ युगम्
 गृहे रहः स बालां तां गोपयित्वाऽमुना ददे ।
 पेयं खाद्यं च भोज्यं च कुमारक्रीडनानि च ॥३१७
 प्रोक्ता च साऽस्ति मे कार्यं न गम्यं तत् स्वया बहिः ।
 तथा प्रपन्ने सर्वस्मिन्स्तन्मन्दिरमसौऽप्यधात् ॥३१८
 विवर्णास्यः कांदिशीकः पटप्रच्छन्नविग्रहः ।
 सदनं देवदत्ताया जगामाथ धनाङ्गजः ॥३१९
 अभ्युत्थायासनं दत्त्वा गौरवाद् देवदत्ताया ।
 विपादकारणं पृष्ठो व्याजहे धननन्दनः ॥३२०
 कान्ते निशम्यतामद्याकस्माद् दुर्दैवयोगतः ।
 मम हस्ताद् विपदे श्रीराजसूनुयुगन्धरः ॥३२१
 क्रियतां तत् किमत्रेति साऽऽख्यन्नैव तवोपरि ।
 राज्ञो लोकस्य वा कस्याप्येवं सम्भावना प्रिय ॥३२२
 तत् किं दृष्टोऽसि केनापि स ऊचे केनचिन्न हि ।
 किन्तु ज्ञायेय मा जातु(?) च्छन्नं स्यात् कर्म नेदृशम् ॥३२३
 साऽब्रवीत् सुमते मा भूः श्यामास्यच्छन्नचार्यपि ।
 मा च देशान्तरे यासीः सागस्त्वव्यञ्जकं हृदः ॥३२४
 किन्तु प्रहृष्टवदनस्तिष्ठेज्जानेऽस्म्यतः परम् ।
 एवमस्त्विति स प्रोच्यागात् तद्वच्छेष्टिवेश्मनि ॥३२५
 दत्तासनो निविष्टोऽवग् मित्रैकान्ते निविश्यताम् ।
 तथाकृते धनसुतः सभयं श्रेष्ठिनेऽभ्यधात् ॥३२६
 मम हस्ताद् विपदे श्रीराजसूनुयुगन्धरः ।
 युक्तं किमत्र श्रेष्ठयूचे मित्र दृष्टोऽसि केनचित् ॥३२७
 नेत्युक्तेऽनेन सोऽभाणीन् मा भैषीस्तिष्ठ निवृतः ।
 प्राग्वन्पकुलादौ च परिश्रम यथारुचि ॥३२८

इतश्च —

कुलाधारं स्वं कुमारं तमपश्यन्तस्ततः ।
 व्याकुलः प्रेक्षयामास सर्वतः स्वनरैर्नृपः ॥३२९॥
 तदैव देवदत्ता सा स्वपरीवारभारिता ।
 राजद्वारमुपैद द्वाःस्थस्तां च राज्ञे न्यवेदयत् ॥३३०॥
 कल्पः प्रजापालकानामेव इत्याकुलोऽप्यसौ ।
 सद्यः प्रावेशयदिमां सा च व्यज्ञापयत् प्रभुम् ॥३३१॥
 प्रभो मनोरथो मेऽभूत् पुत्रपौत्रादिवृद्धिभिः ।
 स्वामी न्यग्रोधशाखीव व्याप्स्यत्याशा दशापि हि ॥३३२॥
 निर्माग्यचूलिकायास्तु सदनं मे मदोन्मदः ।
 कामुको दत्तवान् भाटीं धाटीमिव मनोभुवः ॥३३३॥
 कृतं च तत्कृते भक्तं भोजनावसरे पुनः ।
 धान्यङ्कस्थकुमारोऽगाद् दुर्दैवान् मम मन्दिरे ॥३३४॥
 मत्तेन तेन च क्षिप्तो गृहे प्रविशते शुने ।
 लेण्डुर्लभः कुमारस्य स च हा कीर्तिशेष्यभूत् ॥३३५॥
 महागस्कारिणी धात्री नष्टा क्वापि वराक्रिका ।
 तदागसा तेन पापां मां कल्पय तिलं तिलम् ॥३३६॥
 तदाकर्ण्य नृपः सद्यः प्रादुःपददुःखशलितः ।
 मुहुः कर्षन् श्मश्रु चिन्तास्रजं यावत् स्रजत्यलम् ॥३३७॥
 तावद् यशोवर्धनोऽपि नृपदर्शनलोलुपः ।
 प्रधानेन प्राभूतेनोपतस्थे तं स्थिरापतिम् ॥३३८॥
 प्रणम्य भूपतिमसावासांसास यथोचिति ।
 उदीर्यतां कार्यमिति राज्ञोवते श्रेष्ठवोचत ॥३३९॥
 दुर्दैवभग्नभाग्योऽस्मि प्रभो विज्ञपयामि किम् ।
 तथाप्यनन्यगतिकः स्वामिनः स्वं निवेदये ॥३४०॥
 देव स्वगेहे गवाक्षे लीलयाऽद्य निषेदुषा ।
 मया दृष्टो गृहद्वारि प्रविशन् भुण्डशूकरः ॥३४१॥
 तद्वारणाय मुमुचे लीलायष्टिः प्रभो मया ।
 सा च लभ्ना तत्र देवाद् धान्यङ्कस्थकुमारके ॥३४२॥

मग्ने कुमारस्तदधातात् तेन पापेन पातकी ।
 साधयाम्यग्निमधुनाऽनुजानीहि सुनाथ माम् ॥३४३॥
 तयोर्मिथोविरुद्धोक्त्या राज्ञः श्वासः स्थिरोऽभवत् ।
 कुमारसम्भावनया मनाक् साधारितः किल ॥३४४॥
 तत ऊचे नृपः श्रेष्ठिस्त्वतोऽस्याश्च न सर्वथा ।
 वत्सस्यामङ्गलं ब्रूहि तत्सत्यमभयं तव ॥३४५॥
 श्रेष्ठी यशोवर्धनोऽथ कथं कथमपि प्रभोः ।
 धनावहात् कुमारस्य विनाशं प्रत्यपादयत् ॥३४६॥
 देवैतेनागसा तस्य मृतिस्तन्मृतिरावयोः ।
 तदस्मज्जीवितेनैव जीव्यादित्येवमौच्यत ॥३४७॥
 राजोचे न विनष्टं मे किञ्चिद् येनाद्य शोधितम् ।
 एकमामलकं तस्य द्वयमद्यापि धारये ॥३४८॥
 तदवश्यं वयस्य मेऽत्रानयस्वाकुतोऽभयम् ।
 तद्दर्शनसुधावृष्ट्या मच्छरीरेऽस्तु निवृत्तिः ॥३४९॥
 श्रेष्ठी गत्वाऽथ वेश्यायाः स्वस्य राज्ञश्च भाषितम् ।
 सर्वं निवेद्य धनजमाह्वयन्नृपमन्दिरे ॥३५०॥
 तदा च धनसूदेध्यौ वव वेश्या क्वेदशी स्थितिः ।
 फेटाशिव मयं (?) कीदृकीदृगामलकान्नृपः ॥३५१॥
 यद्वा —
 सज्जनश्चन्दनचन्द्रश्चन्द्रिका हिमवालुका ।
 सर्वलोकहितायैव विहिताः पद्मसद्मना ॥३५२॥
 अणुनाऽप्युपकारेणोपकारं गिरिसोदरम् ।
 ये लीलयाऽपि दधते तेभ्यः सद्भ्यो नमो नमः ॥३५३॥
 अणुनाऽप्युपकारेणोपकारं मेरुसोदरम् ।
 कृतव्ना ये विनिध्नन्ति तेभ्योऽसद्भ्योऽपि वै नमः ॥३५४॥
 तदवश्यं पितृवचः परीणाममनोरमम् ।
 तादृशमुदितं कल्पद्रुमाणामिव नाफलम् ॥३५५॥
 मुहुर्मुहुर्मृशन्नेवं विस्मयस्मेरमानसः ।
 ततो धात्रीं कुमारं चादाय तत्राययावसौ ॥३५६॥

न्यवेक्ष्यत नृपोत्सङ्गे कुमारस्तेन गौरवात् ।
 साक्षात्कृत्य तमात्मानं मुमुदे योगिवन्नुपः ॥३५७
 जगाद मुदितो राजा किमेतन् मित्र नाटकम् ।
 धनसूखदद् देवाधधानादवधार्यताम् ॥३५८
 पितृवाक्यपरीक्षायै गृहनिर्गमनादिकम् ।
 श्रीकुमारापहारान्तं स्वधृत्तान्तं जगाद सः ॥३५९
 अथ पृथ्वीन्दुराचष्टात्रानयस्व स्ववान्धवान् ।
 जगादैष दधीयस्त्वादेतुं देवात्र नेशते ॥३६०
 धनसूरतिनिर्वन्धादापृच्छय नृपति ततः ।
 तद्वत्तवैभवः प्राप गृहं वर्धापनं कृतम् ॥३६१
 इति कथानकसिन्धुधवान्तरं समवगाह्य सदा वसुनन्द भोः ।
 अधमसङ्गविषं त्यज दूरतः सततमुत्तमसङ्गसुधां पिव ॥३६२
 तदेतद् व्यसनं हित्वा भुंक्ष्व भोगानुपस्थितान् ।
 पुत्रेन्दौ दीव्यति स्फायेत् पित्रोरानन्दसागरः ॥३६३
 पितुपर्यायतः प्राप्ता या लक्ष्मीस्तेऽस्ति तन्मितिम् ।
 प्रवेद वेदगर्भोऽसौ यः प्रादान्तः प्रसेदिवान् ॥३६४
 स्मिन्वाऽथाह वसुनन्दस्तात कोऽप्रत्ययस्तव ।
 महर्षिग्रन्थकथिते धातुवादादिकर्मणि ॥३६५
 किञ्च प्रवृत्तिः सत्पुंसां न स्वभोगाप्तिहेतवे ।
 सूर्येन्दू आग्यत इमौ किमु स्वार्थस्य सिद्धये ॥३६६
 गण्या लक्ष्म्यर्जने क्लेशभोगभ्रंशादयो न च ।
 भूसाधने प्रवर्तेरन्न हि चक्रवादयोऽन्यथा ॥३६७
 तत् तात किमिदं वृद्धभावाविर्भावकं वचः ।
 रुषा हुंकृत्य पित्रोवतं यत् ते रुच्यं तदाचर ॥३६८
 इत्युक्त्वोर्ध्वं रहश्चित्रशालिकायां पिताऽगमत् ।
 भुजिक्षणे सुधवयाऽप्रच्छि पुत्रः क्व ने पिता ॥३६९
 पुत्र ऊचे नाम्ब जाने ततोऽधः सर्वतो गृहे ।
 अन्विष्योपरि दृष्टोऽसौ तथान्तश्चित्रशालिकम् ॥३७०

साऽऽस्यत् तमुत्तराधस्ताद्देवान् पूजय भुंक्ष्व च ।
 सोऽभाणीन्नोत्तरिष्यामि तयोक्तं केन हेतुना ॥३७१
 श्रेष्ठयूचे धातुवादादिव्यसनात् स्वैरचारिणा ।
 विगुप्तोऽनेन पुत्रेण स्वास्यं नेक्षयितुं क्षमे ॥३७२
 सोऽथ तत्र स्थितोऽभुङ्क्त वर्चो वर्चोगृहे व्यधात् ।
 न निर्यातिर्वहिर्जातु ययुरेवं घना दिनाः ॥३७३
 ततस्तद्वन्धुमित्राद्युपेयस्तन्निर्गन्तव्यम् ।
 ऊचुश्च वसुमित्रः किं निशीवाह्यपि नेक्ष्यते ॥३७४
 सुधवा व्याहरच्छ्रेष्ठी रहस्युपरि तिष्ठति ।
 ततस्तथा दर्शयमानमार्गास्तेऽगुस्तदन्तिकम् ॥३७५
 कदाचिन्नेक्ष्यसे श्रेष्ठिन् किमङ्गं तेऽङ्ग बाधते ।
 सुधवाऽब्रूत नास्याङ्गं बाधते बाधते सुतः ॥३७६
 यतोऽसौ धातुवादादिव्यसनी स्वैरचार्यपि ।
 तल्लज्जातो बहिर्नैति महापुरुष एष भोः ॥३७७
 वक्ति चेति जनः पृच्छेच्चैत् त्वत्पुत्रः करोति किम् ।
 प्रतिवच्मि तदा किं तद् गृहान्तर्मे स्थितिर्वरम् ॥३७८
 वसुनन्दोऽथ तैस्तत्र बह्वाहूतः समागतः ।
 मातुलेनाभाणि वत्स पित्रनिष्ठं करोपि किम् ॥३७९
 भाग्नेयः स्माह किञ्चित् करोम्यस्युचितेतरत् ।
 व्याजहारेतरः किं ते धातुवादादिना वद ॥३८०
 अर्थोपाये प्रवृत्तिः किं न कार्येत्याह यामिसूः ।
 भाण्डकयादिः किं नार्थोपाय इत्याह मातुलः ॥३८१
 स्वस्तीयः सस्मितं स्माह क्व मेरुः क्व च सर्पपः ।
 जजल्प मातुलो लक्ष्मीः किं न धात्वाद्यकुर्वताम् ॥३८२
 जामेयोऽवग् न तादृक्षा यादृक्षा रसांसिद्धितः ।
 इतरः स्माह किं न श्री राज्ञां धात्वाद्यजानताम् ॥३८३
 कुतपोऽब्रूत केयं श्रीर्धातुसिद्धिरसाग्रतः ।
 वाग्दम्बरैः किं वा रसं नर्तं महर्द्धयः ॥३८४

स्मित्वाऽथ मातुलोऽजरूपद् रससिद्धिं प्रवेत्ति किम् ।
 अभाणीद् भागिनेयोऽपि दृष्टस्तत्पुस्तको मया ॥३८५॥
 मातुलोऽवगं रसो ज्योतिर्विद्या मन्त्रो जपस्तपः ।
 न हि पुस्तकशिष्यस्य वत्स सिध्यन्ति कस्यचित् ॥३८६॥
 तदमुं मतिकीर्त्यर्थधर्मभ्रंशनिबन्धनम् ।
 रससिद्धिभ्रमं मुञ्च सिञ्च स्वाचारभूरुहम् ॥३८७॥
 इत्थं निवारितोऽप्येष यावदुज्जति नाग्रहम् ।
 तावत् तदंशं दत्त्वा तैर्धसुमित्रात् पृथक्कृतः ॥३८८॥
 तैस्तैर्धूर्तैर्यायजूकैस्तत्तद्वचसनपावके ।
 वसुनन्दो मन्दमतिः स्नाक्चक्रे भस्मसाद् धनम् ॥३८९॥
 केनापि योगिना सार्धं लोभिना लोभनस्ततः ।
 निधिलाभाय पर्याटीदसौ गिरिवणादिषु ॥३९०॥
 पलाशपोतकं क्वापि तौ च वीक्ष्य परीक्ष्य च ।
 स्वाधीनशेर्वाधिमन्यौ व्यधत्तामखिलं विधिम् ॥३९१॥
 अधिज्यधन्वात्तवाऽऽणोऽभूद् योग्युत्तरसाधकः ।
 वसुनन्दस्तु खनकोऽभूच्चोध्यक्षः क्षणान्निधिः ॥३९२॥
 विश्वस्तघाती योगी तं गाढमाहत्य मर्मणि ।
 निधिं पापनिधिं चोभ्रं समादाय पलायत ॥३९३॥
 वसुनन्दो मन्दभाग्यः पश्चात्तापप्रतप्तहृत् ।
 रक्तासक्तकीटिकाभिश्चिलातीपुत्रवत् क्षतः ॥३९४॥
 अशक्तः पदमुत्थातुं स्वनिन्दालपकपायवान् ।
 विमध्यमगुणैर्बद्ध्वा मनुजायुर्व्यपद्यत ॥३९५॥ युग्मम्
 भारतेऽत्रैव पञ्चालेष्वस्ति काम्पील्यपत्तनम् ।
 दिवौकसां पत्तनस्याप्रतिबिम्बं नु बिम्बकम् ॥३९६॥
 तत्र पद्मरथो राजा सुरराजाग्रजः किल ।
 तस्य पौलोम्यग्रजेव देवी पद्मावती बभौ ॥३९७॥
 तस्याः कुक्षौ वसुनन्दजीवः पीवरभाग्यभङ्गः ।
 सञ्चक्राम क्रमाज्जातस्तातस्य प्रतिबिम्बवत् ॥३९८॥

नानावर्धापनैरेकाहवदेकादशाहके ।
 व्यतीयुषि द्वादशेऽह्नि महैरतिमहीयसि ॥३९९॥
 श्रीकनकरथ इति नाम देवतमद्भुतम् ।
 राजा संस्थापयाञ्चक्रे तत्र पुत्रे शुभौकसि ॥४००॥ युग्मम्
 क्रमात् प्रवर्धमानोऽसौ कलाग्रहणकर्मठः ।
 विद्यानदीनदीशायोपाध्यायाय समार्प्यत ॥४०१॥
 सोऽनुक्रमात् तदभ्यासेऽभ्यस्यमानः कलाकलाः ।
 बाल्याभ्योधेः कलाभ्योधेः पारदश्चाऽभवत् समम् ॥४०२॥
 ततो गुरुः सकुमारो गत्वा भूपं व्यजिज्ञपत् ।
 कलासर्वस्वमेतस्य सरहस्यं मयाऽर्प्यत ॥४०३॥
 सुवर्णवस्त्रताम्रमूलप्रभृत्यस्मै प्रभूतशः ।
 नृपः कृतज्ञो दत्त्वाऽप्यनृणमन्यो बभूव न ॥४०४॥
 गुरुणोद्वाहितं वीक्ष्य तं कुमारं कलाः किल ।
 कलापात्राणि राट्कन्या भूपस्तेनोदवाहयत् ॥४०५॥
 परिणीतः कुमारोऽद्य राजपार्श्वे विधास्यति ।
 उद्यद्बललोभा पूःशोभा सर्वतः कार्यतामिति ॥४०६॥
 राजादिष्टप्रतीहारस्तरवाक्येन नागरैः ।
 सद्यः स्वस्वगृहाद्वा दौ शोभाऽदृष्टचरीकृता ॥४०७॥ युग्मम्
 शृङ्गारप्रस्फारितश्रीरत्यैरावणवारणः ।
 विलेभे श्रीकुमाराय करीन्द्रो जयमङ्गलः ॥४०८॥
 कुमारः सपरीवारः प्रस्फुरच्छत्रचामरः ।
 तमध्यासामास रसाज्जयन्त इव नूतनः ॥४०९॥
 शचीसचिवशक्रश्रीर्नृपः पद्मावतीसखः ।
 जयकुञ्जरमारुढः कुमारस्यानुगोऽभवत् ॥४१०॥
 सामन्तामात्यसेनानीप्रतीहारादयस्ततः ।
 हस्त्यश्वस्यन्दनासीना राजानमनुवव्रजुः ॥४११॥
 पुरतः पार्श्वतः पृष्ठे सर्वेषां सर्वतोऽपि हि ।
 पदातयोऽभवन्नानाशस्त्रभीषणपाणयः ॥४१२॥

प्रतिहृष्टं प्रतिगृहं प्रतिरथं प्रतिप्रपम् ।
 पश्यन् कुमारो विपणिवीथीं प्राप्तः प्रमोदतः ॥४१३॥
 पुरं पुरन्दरपुरसुषमापश्यतोहरम् ।
 पश्यन् कुमारो विपणिवीथीं प्राप्तः प्रमोदतः ॥४१४॥ युग्मम्
 तत्र च —
 रत्नपुञ्जैः रत्नगिरेः खानीवद् रत्नहट्टिकां ।
 स्वर्णैकामिः स्वर्णाट्टान् सोऽपश्यत् मेरुबन्धुवत् ॥४१५॥
 मेने भाराग्रशो रूप्ये रूप्याट्टान् रूप्यशैलवत् ।
 चन्दनैश्चन्दनोर्व्याः स सखीं चन्दनहट्टिकाम् ॥४१६॥
 दन्तव्रातैर्विन्ध्यबन्धूनिव दन्तापणानसौ ।
 तैस्तैर्दूष्यैर्दोष्यिकाट्टास्तत्तत्खानीरमन्यत ॥४१७॥
 टङ्कशालामिवामंस्त सैष नाणकहट्टिकाम् ।
 प्रवालादिमणीहट्टान् रत्नाकरगृहानिव ॥४१८॥
 गन्धधूल्याद्यापणैश्च धूलीशेषांस्तदाकरान् ।
 गन्धिकाट्टैश्च सोऽज्ञासीद्धिमालयमनौपधिम् ॥४१९॥
 घृतोदावतरं सैष घृतहट्टिकयाऽबुधत् ।
 धान्यापणैश्च दुर्भिक्षं दुर्भिक्षं क्षोणिमण्डले ॥४२०॥
 नालिकेरपूगपूगैः कौकणद्धिं तदापणे ।
 ताम्बूलिकविपण्यां स मेने तद्वाटिकागमम् ॥४२१॥
 इत्येव विपणिश्रेण्याः श्रियं विक्ष्य नरेन्द्रसूः ।
 सामन्तामात्यवेदमानि राजवेदमवदक्षत ॥४२२॥
 कोटीध्वज-ध्वजकोट्या वितानितवितानकम् ।
 स पुरं परितः पश्यन् दिवं तृणमजीगणत् ॥४२३॥
 तदापणश्रीसामन्तावासकोटिध्वजेक्षणात् ।
 लोभादिस्ते कुमारस्य हृदि प्राग्बुद्धीयुतः ॥४२४॥
 इत्थं भ्रान्त्वा पुरीं सर्वां स कुमारो नरेश्वरः ।
 वैजयन्तं वै जयन्तं स्वं प्रासादं समासदत् ॥४२५॥

क्षणेऽत्र क्षोणितिलको व्यज्ञप्यत पुरोधसा ।
 मज्ज्यतां सज्ज्यतां देव देवार्चनमनुत्तरम् ॥४२६॥
 ततस्तथाकृते राज्ञा सद्यः सूदो न्यवेदयत् ।
 देव भोजनवेलेति ततोऽसौ भुजिमण्डपे ॥४२७॥
 कुमारामात्यसामन्तैः सह भुक्त्वा यथोचितम् ।
 विलेपनाद्यैः सम्मान्य सामन्तादीन् विसृष्टवान् ॥४२८॥ युग्मम्
 निर्जने चित्रशालायामथ पद्मरथो नृपः ।
 शय्यामध्यास्त पद्मावत्यपि तत्रागमत् तदा ॥४२९॥
 कुमारः कनकरथः सन्निधायाभ्यधात् ततः ।
 विज्ञाप्सुरस्मि तच्चूतमञ्जरी प्रेष्यतां बहिः ॥४३०॥
 राजाऽऽचख्यावदोपेयं सदा चमरधारिणी ।
 न रहस्यं भिनत्त्येषा देवो वेत्तीत्यवक् सुतः ॥४३१॥
 देवैवं मे मनोराज्यं यदि ब्रह्माण्डमण्डपे ।
 दिग्दन्तिदशनस्तम्भवलयैरचलाचले ॥४३२॥
 सूर्याचन्द्रप्रदीपाभ्यां नित्योद्योततरङ्गिते ।
 तारतारचक्रवालवालकैरतिमालिते ॥४३३॥
 प्रतापकीर्त्ती देवस्य भूशक्रस्यात्मसम्भवे ।
 स्वेच्छया दिवि जयन्तजयन्त्याविव दीव्यतः ॥४३४॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 स्मिन्त्वा स्माह महीचन्द्रः पुत्रपौरुषविस्मितः ।
 वत्सातुच्छेच्छ को नाम तवेच्छाप्रतिबन्धकः ॥४३५॥
 कुमारो व्याहरहेव यस्य कोशोऽम्बुराशिवत् ।
 अक्षयः शश्वत् स्वाधीनः स्वाधीनं तस्य भूतलम् ॥४३६॥
 स चाक्षयोऽखिलक्षोणिपाललक्ष्मीस्वयंग्रहात् ।
 तद्ग्रहश्च चतुरङ्गचमूः सम्पन्नबन्धनः ॥४३७॥
 चतुरङ्गा चमूः स्वामिन् स्वाधीना दानशालिनः ।
 दानं च कोशात् कोशश्च शेमुखीविमुखे कथम् ॥४३८॥

कथं मतिस्तस्य यस्य राज्ये लक्ष्मीमदालसाः ।
 कोटीध्वजानुच्छ्रयंते किराटा नरकीटकाः ॥४३९॥
 विजिगीषुः स एवेह विपक्षक्षपणक्षमाः ।
 यस्य प्रजाः श्रीमदेन न माद्यन्ति निरङ्कुशाः ॥४४०॥
 प्रजानां तावदेव स्वं युक्तं जीवन्ति यावता ।
 शेषं तु नृपकोशस्थं विपक्षक्षोदकोविदम् ॥४४१॥
 वणिजामपि या लक्ष्मीः साऽपि देवस्य नेक्ष्यते ।
 देवपादा वणिजो वा राजानोऽत्रेति वेद्मि न ॥४४२॥
 भाण्डागारसारमेपां तद् गृहीत्वा प्रभो कुरु ।
 पुष्कलं तेन पादातप्रभृति प्रबलं बलम् ॥४४३॥
 ततो दिग्यात्रयाऽश्वेभकोशान् क्षुद्रमहीभुजाम् ।
 गृहाणैवं च महतामप्यशेषं ग्रहीष्यति ॥४४४॥
 अथोद्यत्कोशो भूर्पातं वण्ठीभूतारिमण्डलम् ।
 नभस्तलं रविरिवैकस्त्वमुद्द्योतयिष्यसि ॥४४५॥
 अतितीक्ष्णो बद्धमुष्टिर्निस्त्रिशो मलिनोऽपि च ।
 अखण्डधारो यदसिस्तत् कोशस्थं विजृम्भितम् ॥४४६॥
 ततोऽब्रूत सुतं भूपः पलिताङ्कुरकर्तुस्मि ।
 तिलतन्दुलितं श्मश्रूतिक्षप्य दक्षिणपाणिना ॥४४७॥
 इयच्चिरं मया वत्स नाक्षत्रमिति निर्ममे ।
 अधुना किं कृते कार्यमकार्यमिदमीदृशम् ॥४४८॥
 किञ्च —
 भूपः शरप्यः प्रजानां ताभ्यो द्रुहति चेदसौ ।
 तच्चौरचरटादीनां तेनौपाध्यायकं दधे ॥४४९॥
 अपि च —
 न नः केनापि पूर्वेण पुंसैतत् क्वापि निर्ममे ।
 तदधर्मममुं कुर्यां कीर्तिधर्महरं कथम् ॥४५०॥
 अथारूयत् कनकरथो धर्मः कार्यः सतां सदा ।
 विज्ञप्यते मयाऽप्येवं देव तस्यैव वृद्धये ॥४५१॥

यतः —

परचक्रागमे देव गृहाणि दर्शनानि च ।
 विलुप्यन्तेऽथ दह्यन्ति तद्धर्मो वैरिवारणम् ॥४५२॥
 न वैरिवारणे शक्तो नृपः स्याद् बलवर्जितः ।
 न च कोशविहीनस्य राज्ञः स्यात् पुष्कलं बलम् ॥४५३॥
 कोशश्च शुल्कमात्रेण कियान् स्याद् देव भूभुजाम् ।
 तत् प्रजार्थग्रहेणाऽपि तद्रक्षा धर्म एव हि ॥४५४॥
 विमुच्य जीविकामात्रं शेषस्यापहृतावपि ।
 देव किञ्चिद्धर्मेनापि प्रजा जीवन्ति सर्वतः ॥४५५॥
 यच्चादिष्टं देवपादैर्नन्दं नः पूर्वजैः कृतम् ।
 तैश्चाकृतं करिष्यामि कथं वत्सास्मि सम्प्रति ॥४५६॥
 तत्राप्रसादः कर्तव्यो न मे देवेन जरूपतः ।
 तेनैव ते पूर्वजा नः स्तोकलोकाधिपाः खलु ॥४५७॥
 किञ्च —
 दानेन धर्मः कीर्तिश्च दानं चार्थं विना कथम् ।
 शुल्कागतं च ददतो राज्ञो जीवेद् बलं कथम् ॥४५८॥
 अथ पदारथः प्राह वेत्सि वत्सोचितं स्फुटम् ।
 स्वप्रजादण्डनीयेत्यक्षराणि न शृणोमि तु ॥४५९॥
 यच्च ते सुविचारेण त्वायति प्रतिभासते ।
 तत्र पुत्र पवित्रात्मन् प्रतिपन्थी भवामि न ॥४६०॥
 लब्धावतारः कुमारः पितरं व्याहरत् ततः ।
 य एते तात सामन्ताः समन्तात् नित्यसेविनः ॥४६१॥
 तेऽपि जीवादिशेत्युच्चैर्वादिनोऽपि दुराशयाः ।
 पारतन्त्र्यासुखोच्छिद्यै देवपादापदैषिणः ॥४६२॥
 तदमी कोशहस्त्यश्वापहारात् स्वस्वमण्डले ।
 प्रेष्यन्तां संहता नैते शुभाः क्रमग्राह इव ॥४६३॥

यतः —

कोशादिवलसम्पूर्णा मिथोमेलकदुर्ग्रहाः ।
सामन्ता न नरेन्द्रस्य वश्याः स्युर्भुजगा इव ॥४६४

तथा —

अतिप्रसादो धीश्लाघाऽपराधसहनं तथा ।
मन्त्रिणामपि चोन्मादहेतुर्नेतुर्हिताय न ॥४६५
इदमेवं शुभं कार्यमित्युक्तेऽपि हि मन्त्रिभिः ।
तदुत्कर्षापकर्षाय विचार्य स्वयमञ्जसा ॥४६६
नैवमेतच्छुभं कार्यं किं त्वेवमिति भूभुजा ।
किञ्चिद् विशिष्य वा सर्वं स्वोपज्ञमिव दश्यते ॥४६७॥ युगम्
किञ्च —

परिहार्यं परीहासः सह सामन्तमन्त्रिभिः ।
अन्यथा संघर्षतोऽभी आज्ञां लङ्घेयुरीशितुः ॥४६८
इत्युक्ते सूनुना प्राणप्रियपुत्रोऽवदन्तुपः ।
वत्सोचितं त्वमाधत्स्व श्रयिष्येऽन्तःपुरं त्वहम् ॥४६९
पुत्रोऽवोचत् तात राज्यफलं विषयमाननम् ।
तदित्यमेव न पुना राज्यचिन्तार्दितात्मनाम् ॥४७०
ततः पद्मावती देव्या व्याजह् देव धीनिधे ।
न कुमारोक्तमित्येव कार्यं किन्तु विवेचितम् ॥४७१
राजाऽऽख्यद् देवि पुत्रोक्तं बालाग्रमपि नान्यथा ।
स्मित्वाऽऽह देवी देवस्याङ्गभूर्वक्त्वन्यथा कथम् ॥४७२
मया तु देवपादानामनुरोधान्यगद्यत ।
एतच्च चूतमञ्जयाऽश्रावि नेदिष्ठयाऽखिलम् ॥४७३
सा चानुरक्ता सामन्ते देवराजे यथा सची ।
ततोऽसौ तस्य रहासे तन्निःशेषमचीकथत् ॥४७४
सोऽथ दध्याविर्यं तेषामुल्लापान् वारिताऽपि चेत् ।
वकित मे तदसौ मत्कान्थैर्यात् (?) तेषु वक्ष्यति ॥४७५

परीक्षितुं मेऽथ भावं संदिष्टा भूभुजेत्यसौ ।
तथाऽपि मेऽस्यां गाम्भीर्यं गुणो दोषोऽन्यथा पुनः ॥४७६

यतः —

मायावर्तदुरन्तानां योषितां सरितामिव ।
विश्रब्धो मुग्धकोऽवश्यं विनश्यति विनश्यति ॥४७७
ततोऽवहित्थामास्थाय सामन्तोऽब्रूत तां प्रति ।
राज्यस्तम्भः कुमारोऽस्मज्जीवितेनापि जीवतात् ॥४७८
तदर्थं जीवितमपि ह्यस्माकमुपयोक्ष्यते ।
यत् तु कोशाश्वेभमुख्यं विकल्पोऽप्यत्र नास्ति नः ॥४७९
इत्यतुच्छमसावुक्त्वा प्रमुग्धा एतया सह ।
प्रातर्मितपरीवारो भूपं राजकुलेऽनमत् ॥४८०
राज्ञा नाभाष्यसौ प्राग्वन्नान्ये सामन्तमन्त्रिणः ।
ततो मेने देवराजः सत्योक्तिं चूतमञ्जरीम् ॥४८१
बह्वृत्थिते नृपास्थाने परिहासरसोर्मिभिः ।
तदुपज्ञैर्नैव राज्ञः परिहासो व्यबोध्यत ॥४८२
उत्थाय देवराजोऽगात् स्वावासे भुज्यन्तरम् ।
गत्वा वासे वत्सराजसामन्तस्याब्रवीदिति ॥४८३
पाणिग्रहमाङ्गलिक्यं श्रीकुमारस्थं युज्यते ।
द्वौ द्वौ गजौ तुरङ्गाश्च वस्त्रालङ्करणानि च ॥४८४
सोऽवदत् सैष नः सर्वं जिघृक्षुः स्वयमेव भोः ।
सभयं कथमित्युक्ते देवराजेन सोऽभ्यधात् ॥४८५
जयश्रीर्वल्लभा मेऽस्ति सा दुर्गदेवश्रेष्ठिनः ।
पत्न्या लक्ष्म्या सखीति स्वगृहे भोक्तुं न्यमन्थत ॥४८६
मुञ्जाना पटशालायामेषाऽपवरकाग्रतः ।
वार्ताः प्रावर्तयलक्ष्म्या सार्धं प्रेमसुधोर्मिवत् ॥४८७
इतश्चापवरकस्थो दुर्गदेवो व्यचिन्तयत् ।
वार्ताप्रसक्ता जयश्रीर्न मे श्रोष्यति भाषितम् ॥४८८

इति सागरदत्ताख्यं स स्वमित्रमवार्तयत् ।
 सुहृदे स्वरहस्यं हि जनैः प्रायः प्रकाश्यते ॥४८९॥ युगम्
 मम सुनोर्दुर्गरेवः प्रेमपात्रं विलासिनी ।
 वसन्तश्रीर्नृपकुलरहोवार्तामचीकथत् ॥४९०॥
 अद्य शय्यामाङ्गलिक्यं राज्ञः कृत्वा निवृत्त्य च ।
 यावद् द्वाःस्थेनालपामि शय्यां तावन्नृपोऽश्रयत् ॥४९१॥
 श्रीकुमारश्च देवी च तत्रासीनौ यथोचितम् ।
 कुमारो व्याहरलोभपरिग्रहस्वेनिर्नृपम् ॥४९२॥
 देवारोप्य किमप्यागो ग्रामानादस्व मन्त्रिणाम् ।
 उचितं दण्डमादाय देयास्तेषाममी पुनः ॥४९३॥
 पौनःपुन्येनेति तेषां सर्वस्वमपि सहर ।
 वणिजः शुल्कादिदोषारोपाद् दण्डया मुहुर्मुहुः ॥४९४॥
 सामन्तान् ब्रूहि भो नित्यसेवया वो महान् व्ययः ।
 तत् स्वदेशे यात कार्यं व्याहृता द्रुतमेत च ॥४९५॥
 ततोऽमी नित्यपार्श्वस्थाः कदाऽप्युन्मार्गगामिनः ।
 सन्निपातकृतो देव दुश्चिकित्स्यास्त्रिधातुवत् ॥४९६॥
 एकैकशस्तु हूतानां कञ्चिदारोप्य दुर्नयम् ।
 हस्त्यश्चकोशापहारात् तेषां स्यान्निग्रहः सुखात् ॥४९७॥
 इत्यन्तर्जलपतस्तस्य दुर्गादित्यस्य भाषितम् ।
 निशम्य सम्यग् जयश्रीः स्पष्टमाचष्ट मे पुरः ॥४९८॥
 जयश्रीप्रोक्तराजादिरहोमन्त्रमशेषतः ।
 पाठितो वत्सराजेन देवराजोऽपि तं जगौ ॥४९९॥
 राज्ञश्चमरधारिण्या मम प्रणयवद्धया ।
 जगदे चूतमञ्जया राजमन्त्रोऽयमीदृशः ॥५००॥
 परं तद्वाचि सन्देहादेवमेवं मयौच्यत ।
 राट्सौधे राजानालापाञ्जले सत्यं तु तद्वचः ॥५०१॥
 किञ्च —
 समोत्थाने परीहासचस्त्रिं भूभुजाऽसृजम् ।
 वाचं वाच्यम इव न तत्राप्याददे प्रभुः ॥५०२॥

जयश्रीचूतमञ्जयौर्वाचां वाचामपि प्रभुः ।
 विसंवादापवादं तन्नापादयितुमीश्वरः ॥५०३॥
 ततश्च —
 मिथो मन्त्रोपदेशेन संवादाच्च समन्ततः ।
 शिष्योपाध्यायता जज्ञे मिथः सामन्तयोस्तयोः ॥५०४॥
 अथ किं कार्यमित्युक्ते देवराजेन सोऽभणत् ।
 त्वद्विचारे पूर्यते यदेवराजस्ततोऽब्रवीत् ॥५०५॥
 यथाऽस्यागां त्वत्समीपे मनोमेलश्च नौ यथा ।
 तथा समस्तैः सामन्तैः क्रियते मेलको दृढः ॥५०६॥
 निबध्यते दृढो ग्रन्थिर्मन्त्रिणां मेघते रहः ।
 उपजीव्यते तद्बुद्धिः सिद्धिः स्तादीप्सितश्रियः ॥५०७॥
 ततः श्रीविजयसेनराजस्तैरखिलं कृतम् ।
 जज्ञे दृढश्चित्तबन्धः सर्वसामन्तमन्त्रिणाम् ॥५०८॥
 ततः सुबुद्धिसचिवस्तैराहूय न्यगद्यत ।
 दूरे कथञ्चित् प्रेष्यन्तां पालकाख्या भया द्रुतम् ॥५०९॥
 यतोऽमी बलिनो राजप्रसादाद्वैतशालिनः ।
 आसन्नेषु ततस्तेषु न सिध्यति मनीषितम् ॥५१०॥
 दूरं गतेष्वेषु भूषं सपुत्रं न्यस्य पञ्जरे ।
 क्रियते राजश्रातृव्यः सुखाद् भूपोऽरिकेशरी ॥५११॥
 सुबुद्धिरथ राजानमाचरव्यौ श्रयते प्रभो ।
 सिंहः सीमान्तजनतामुपद्रवति दुर्धरः ॥५१२॥
 तं निग्रहीतुं बलिनः पालकान् प्राहिणु प्रभो ।
 तद्गृहमन्त्राविदुरः सद्यस्तान् प्राहिणोन्नृपः ॥५१३॥
 दूरगेषु पालकेषु तैः सामन्तैः समन्ततः ।
 हस्तिशाला हयशालाः कोशा रुरुधिरे क्षणात् ॥५१४॥
 ततः कोलाहलो जज्ञे प्रलयाम्भोदगर्जिवत् ।
 किमेतदिति राज्ञोक्ते लोकोऽब्रत शृणु प्रभो ॥५१५॥
 राज्ये निवेशयाञ्चके सामन्तैररिकेशरी ।
 हस्तिशाला हयशालाः कोशा जगृहिरेऽमितः ॥५१६॥

ततो गृहीत गृहीत पापान् हत हतेति च ।

राजाऽत्याकुलमाचष्ट कोऽपि नाचेष्टत क्वचित् ॥५१७॥

सर्वं विनष्टं विज्ञाय हयमारुह्य दुष्टधीः ।

नष्टवान् कनकरथः स पत्ररथवेगतः ॥५१८॥

स तु पद्मरथो राजा सामन्तैर्न्यासि पञ्जरे ।

सिंहासने नरेन्द्रस्य सद्योऽध्यास्यरिकेसरी ॥५१९॥

स च भ्रान्त्वा प्रतिपदमिदं भूमिवलयं

लये न क्वाप्याधाच्चकितचकितः पुण्यरहितः ।

यदन्यस्मिन्नास्पदमरचयत् तत्तु स परि-

ग्रहग्रस्तो लोभग्रहविनटितः प्रापदभितः ॥५२०॥

विजयसेनमहीतिलकैषकः सपदि पद्मरथक्षितिपाङ्गजः ।

अशरणः शरणं प्रतिपन्नवान् सद इदं तदिदं परिभावय ॥५२१॥

श्रुत्वेदं भववृत्तमात्मघटितं तीव्रानुतापौजसा

जातस्मृत्युदयाद् दयां कुरु गुरो निस्तारयेति ब्रुवन् ।

राजाऽसृष्ट महोरसवः स कनकः श्रीमत्सुधर्मान्तिके

साम्यभ्राजिनमद्भुतं व्रतमधाच्चित्राऽऽत्मनां ही गतिः ॥५२२॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्दारे लीलावतीसारे जिनाङ्के

लोभपरिग्रहश्रीमिथुनस्वरूपव्यावर्णनो नाम षष्ठ उत्साहः * ॥

सप्तम उत्साहः

अथ द्वितीयेऽहि पुनः सुधर्मा गणभृद्वरः ।

श्रीविजयसेनराजमुख्यानेवमुपादिशत् ॥१॥

क्रोधहिंसादिद्वन्द्वानां स्वरूपादिप्रकीर्तितम् ।

तदग्रतश्चराणां तु हृषीकाणामथोच्यते ॥२॥

ततः क्रोधाद्युपादानपञ्चासवनिबन्धनम् ।

भवदुःखं रामदेवादीनामाकर्ण्य राज्ञ जगौ ॥३॥

भगवंश्चतुर्भुविकः संसारोऽयमुदीरितः ।

कषायमूल एतेषां संशयस्तदुनोति माम् ॥४॥

तथा हि -

प्राक् क्रिमेषां न संसारः किं वा नासन्नमी पुरा ।

क्रोधादिहेतुः संसारश्चतुर्भुविक एव वा ॥५॥

इति संशयवात्याभिर्वाध्यते मे मतेर्लता ।

अथाह भगवान् राजन् जिनागमरहः शृणु ॥६॥ युगम्

अनादिनिधनो जीवः कषायाद्या अनादयः ।

तन्निदानश्च संसारोऽनादिरेव विबुध्यताम् ॥७॥

चतुर्भुविकसंसारकीर्तनं तु दिगेव हि ।

यतोऽनादिभवश्रेणीं वक्तुं नेशोऽपि सर्ववित् ॥८॥

भवान्तराणामपि हि रीतिरेपैव बुध्यताम् ।

निःसंशयोऽथ राजाऽऽख्यात् प्रभो प्रस्तुतमादिश ॥९॥

भगवान् भाद्रपाथोदसोदरध्वनिडम्बरः ।

स्वयंवरः संयमद्वैर्जगाद श्रूयतामिति ॥१०॥

आसवाः स्युः कषायेभ्यस्ते चेन्द्रियनिबन्धनाः ।

तदिन्द्रियाणि राजेन्द्र सर्वानर्थमहाकराः ॥११॥

दुर्दान्तैरिन्द्रियहयैर्बलादुन्मार्गगामिभिः ।
क्षिप्यते दुर्गतिमहारण्ये जन्तुरनेकशः ॥१२
आसतामन्येन्द्रियाणि स्पर्शनेन्द्रियमेककम् ।
निबिडं कर्म बध्नाति दुर्गदुर्गतिकर्मणम् ॥१३
तथा हि —

अभ्यङ्गं शतपाकाद्यैरुद्धर्तं कुङ्कुमादिभिः ।
कालानुरूपवाःस्नानं कापाय्या चाङ्गमार्जनम् ॥१४
विलेपनमलङ्कारं पुष्पदाम यथाङ्गत्वं ।
मृद्वंशुकासनशय्या मृद्वङ्गीपरिरम्भणम् ॥१५
स्पर्शनेन्द्रियवश्योऽयमात्मा प्रार्थयतेऽनिशम् ।
तत्साधननिमित्तं चारम्भानारभते बहून् ॥१६॥ त्रिभिर्विशेषकम्
तथा हि —

हलगन्त्रीखेटनादि नृपसेवापणादि च ।
उष्ट्राश्वेमविक्रयादि मित्रबन्धुवधादि च ॥१७
परयोषानुरागेण रौद्रातीर्ध्वसायतः ।
घोरं रणं च कुरुते म्रियते चाजितेन्द्रियः ॥१८॥ युग्मम्
आत्मन्यारोप्य दुष्कर्मभारं दुःखाम्बुवारिधौ ।
नरके विवशो याति न पाति स्पर्शनेन्द्रियम् ॥१९
तत्रातिदुःसहं दुःखं सोढ्वाऽसङ्ख्यमनेहसम् ।
ततः कथञ्चिदुद्वृत्तः कुतिर्यङ्मनु जायते ॥२०
प्राग्बत् त्वगिन्द्रियाधीनस्तत्रापि तदभीष्टयुक् ।
प्राप्नोत्यशर्मलहरीर्दृष्टान्तोऽत्रभवान् नृपः ॥२१
राज्ञा व्यज्ञापि शुश्रूषे स्वप्राग्वृत्तं प्रभोर्मुखात् ।
भगवानाह राजेन्द्र श्रूयतामवधानतः ॥२२
अस्ति जम्बूद्वीपपुरलवणाभोधिखातिकाम् ।
परितो धातकीखण्डद्वीपस्तद्बाह्यिकोपमः ॥२३

तस्मिन्नासीत् पूर्वमेरुप्रतिबद्धे च भारते ।
विजित्वरं स्वःपुरस्य श्रीकाञ्चनपुरं पुरम् ॥२४
यत्रार्हचैत्यशृङ्गेषु पताका भूरिशो बभुः ।
तत्कारिणां पुण्यकोटीशानां कोटीध्वजा इव ॥२५
तत्र राजा राजराज इवोद्यत्कोशशेवधिः ।
सौभाग्यसुन्दरतया न कुबेरः परं क्वचित् ॥२६
चक्रवर्तीव परितोऽप्युदीर्णबलवाहनः ।
किन्त्वसङ्ख्येयरत्नेशः श्रीमान् विमलवाहनः ॥२७॥ युग्मम्
तस्य शय्या मोदपात्रं देवी कर्पूरमञ्जरी ।
यस्याः श्रीशीलकर्पूरं परं न परिहीयते ॥२८
निबिडं बन्धमात्मानं नयेद् यः स्पर्शलोलुपः ।
तं स्पर्शनेभमाश्रित्य स राजा स्वेच्छयाऽचरत् ॥२९
तथा हि —

नवीननलिनीपत्रवत् तनूनि मृदूनि च ।
श्वद्योतद्द्रुतिरसान्येष दिव्यवासांसि पर्यधात् ॥३०
पद्मंशुकनिचोलेषु पूर्णेषु मृदुपक्ष्मभिः ।
गन्धिकाद्यासनेषूच्चैरासामास स लीलया ॥३१
हंसरुतभृतां मुण्डहस्तपिण्डां च तूलिकाम् ।
निर्वृतशतपत्र्यादिसस्तरामध्यशेत सः ॥३२
शिरीषसुकुमाराङ्गीर्नवयौवनशालिनीः ।
वेशाः पस्पर्शं सर्वाङ्गं गजवन्मीलितेक्षणः ॥३३
इत्थं गुणीकृताशेषशेषाक्षव्यापृतिश्च सः ।
पञ्चेन्द्रियोऽपि बकुलवत्त्वचेकेन्द्रियोऽभवत् ॥३४
त्यक्तराज्यधुराचिन्तो मन्यालापपराङ्मुखः ।
अन्तःपुरैकशरणः स राजाऽगमयद् दिनान् ॥३५
इतश्च —
क्षितिप्रतिष्ठितपुरे जिनशासनभावितः ।
जीवादितस्त्वविदुरः स्थिरसम्यक्त्वभूषणः ॥३६

अणुव्रतगुणशिक्षाव्रतसंयमितक्रियः ।
 नानासामन्तमूर्धन्यरत्नचुम्ब्यपदाम्बुजः ॥३७॥
 जगच्छुभङ्करो नाम राजा राजर्षिरुद्ययौ ।
 धर्मार्थकामाः संभूय यत्र मोक्षार्थकारिणः ॥३८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 यस्यां रूपाद्वयं स्रष्टुं हस्तलेखः प्रजासृजः ।
 शचीघृताचीश्रीगौरीरम्भारम्भो विभाव्यते ॥३९॥
 हंसरूतनवनीतशिरीषनवमार्दवम् ।
 उपादायादधे धात्रा यत्तनौ मार्दवं किल ॥४०॥
 सतीमालाशिरोमाला सुदती परमार्हती ।
 सा प्रियङ्गुलता देवी तत्प्रेमामत्रतामगात् ॥४१॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 जिनधर्मं राजधर्मं मिथोऽनावाधया तयोः ।
 साधयतोः शास्त्रनीत्या ययौ कालः कियानपि ॥४२॥
 आगात् परित्राजकैकाऽन्यदा देवीनिकेतने ।
 सा च ज्ञाततदाकृता नास्तिक्यं प्रत्यपादयत् ॥४३॥
 तथा हि —
 नास्ति जीवस्तदभावान्नादृष्टं न भवान्तरम् ।
 न च स्वर्गो नापवर्गो मुधैवात्मा प्रवञ्च्यते ॥४४॥
 प्रमाणराजप्रत्यक्षनिर्णीतं वस्तु वस्तु सत् ।
 तत् प्रधानानीन्द्रियाणि प्रीण्यन्ते तत्प्रियैस्ततः ॥४५॥
 ततो देव्या जिनमतप्रवेदनपटिष्ठया ।
 बहुधा हेतुदृष्टान्तैरेषा चक्रे निरुत्तरा ॥४६॥
 मुण्डे किं पीतशुण्डाऽसि रण्डे तुण्डार्गलाऽसि वा ।
 यदेवमस्मत्स्वामिन्या सार्धं विवदसेऽलसे ॥४७॥
 इत्थं निर्मत्स्यं चेटीभिर्निष्ठुरं कुक्कुटीव सा ।
 अर्धचन्द्रप्रदानेन चरिका निरकाशयत् ॥४८॥ युग्मम्
 ततश्च साऽति प्रद्विष्टा फलके दिव्यवर्णकैः ।
 चित्रं चित्रकृता देव्या दिव्यं रूपमलेखयत् ॥४९॥

दध्यौ च काञ्चनपुरे स्त्रीलोलो विमलो नृपः ।
 जगच्छुभङ्कररिपुः कार्यं सिध्यति तत्र मे ॥५०॥
 विमृश्येत्याशु सा पापा श्रीकाञ्चनपुरं गता ।
 क्रमेण भूपमाशिष्य फलकं तददर्शयत् ॥५१॥
 स च निर्वर्ण्य तद्रूपं धूनं धूनं शिरोऽभ्यधात् ।
 किं किन्नरी खेचरी वाऽमरी वा भगवत्यसौ ॥५२॥
 साऽऽख्यदेवा देव जगच्छुभङ्करनृपप्रिया ।
 यत्पादशौचकिङ्कर्यः स्युः किन्नर्यादयो न वा ॥५३॥
 रतिकेलिर्भवेद्याऽत्र भोक्तुः साऽन्यत्र न क्वचित् ।
 सुधावापीसुखं किं स्याज्जलवाण्यां कदाचन ॥५४॥
 यस्य सा गृहिणी सैष किङ्करोऽपि सुरेश्वरः ।
 नैव सा गृहिणी यस्य सुरेशोऽपि स किङ्करः ॥५५॥
 सौभाग्यसुन्दरशिरोरत्नं देवस्तथैव सा ।
 तद्योग्ययोगात् पुनरुच्यतां गङ्गाब्धिसङ्गमः ॥५६॥
 मा स्वान्तःपुरकेणापि सन्तुपस्तुष्वन्धुना ।
 शालिरूपामिमां भुङ्क्ष्व स्वयं विद्धि तदन्तरम् ॥५७॥
 इत्युक्तिहविराहुत्या हृद्गहेऽस्य स्मरानलम् ।
 प्रज्वाल्य सा ययौ पापा पापाः परगृहौपिणः ॥५८॥
 ततश्च स्वं कुलं कीर्तिं तत्कार्यमविचार्य सः ।
 आहवत् सत्याभिधं दूतं क्व विचारः क्व रागिणः ॥५९॥
 अये सत्य क्षितिप्रतिष्ठितपुर्यां व्रज द्रुतम् ।
 जगच्छुभङ्करनृपस्येदं मद्गन्तं भण ॥६०॥
 श्रीप्रियङ्गुलतादेवीं मच्छुद्धान्ते निवेशय ।
 अहं पुनस्तव ग्रामसहस्रं करिणां शतम् ॥६१॥
 पञ्च च स्वर्णकोटीस्ते दास्येऽन्यच्च प्रियं शणु ।
 तावकप्रतिपक्षाणां शिरश्छेत्स्यामि मानवत् ॥६२॥
 ततो दूतः स सत्याख्यो गत्वा क्षितिप्रतिष्ठिते ।
 जगच्छुभङ्करनृपं नत्वा वक्तुं प्रचक्रमे ॥६३॥

सेवकानां वराकाणां स्वामिन्नजननिर्वरम् ।
 ये तत्त्वमविमृश्यैव स्वाम्यादेशं दिशन्त्यहो ॥६४
 कथं देव तव पुरो ब्रुवे सन्नीतिवर्जितम् ।
 तथाऽपि क्षम्यतामागः सर्वं सर्वसहाधिप ॥६५
 देवैवमेवं त्वां ब्रूते राजा विमलबाहनः ।
 दूत्यादकथ्यमप्याख्यां धिग् दूत्यं पूत्यपावनम् ॥६६
 तच्च सर्वं सत्यदूताख्यातं श्रुत्वा स भूपतिः ।
 सामर्षमभ्यधादेवं भक्त्या मुक्तोऽसि तं वदेः ॥६७
 नराधमोऽसि विज्ञातो न जातो राजतस्ततः ।
 ततस्त्वदुपरिकोधयोधोऽपि मम लज्जते ॥६८
 अन्यच्च मुक्तो दयया मया सम्प्रति दुर्मते ।
 मम बाणा बहन्ते न त्वग्येवं हि मलीमसे ॥६९
 राज्यश्रियं तु भवतः समादास्येऽस्मि निश्चितम् ।
 तथाहि दूरतः क्वापि यदि जीवितुमिच्छसि ॥७०
 यदि वा -
 राजनीतिपथाद् भ्रष्टस्त्याज्यो राज्यश्रिया स्वयम् ।
 अपराधादतः शीर्षच्छेद्य एव हि वर्तसे ॥७१
 तथाऽपि कृपया दत्तः षण्मासा अवधिस्तव ।
 जलदुर्गं स्थलदुर्गं भजेथास्त्वन्यथा मृतः ॥७२
 इत्यूर्जितं वचः श्रुत्वा दूतः स्यूतास्यतामिव ।
 प्राप्तः प्राप्तः स्वपुरे च स्वप्रभोस्तदवीकथत् ॥७३
 तेन दूतोपनीतेन वचसा जातवेदसा ।
 प्रजज्वालोल्लसद्दुर्वाग्ज्वालो विमलबाहनः ॥७४
 ततोऽनवेक्ष्य नृपतिनीतिं भीतिं च दुर्गतेः ।
 नरान्तरमनापृच्छवाविमृश्य स्वपरान्तरम् ॥७५
 क्रोधाहङ्कारशिखरिशिखरारोहगौरवात् ।
 प्रयाणकमहादक्कामसौ तं प्रत्यवीवदत् ॥७६॥ युग्मम्
 ततः सामन्तसैन्यानि मिलन्ति स्म महीतले ।
 महाजलदधुन्दानि प्रावृषीव नभस्तले ॥७७

असङ्ख्यकरितुरगनरानीकसमाकुलः ।
 उच्चैस्तरस्यन्दनौघयानपात्रकरम्बितः ॥७८
 प्लावयन् काश्यपीपीठं शेषकूर्मो च कुञ्जयन् ।
 बलोदधि प्रचचाल तदा वैमलबाहनः ॥७९॥ युग्मम्
 सर्वतोदिक् च राजन्यसैन्यसञ्जातयोजनम् ।
 योजनं तद् बलं गत्वाऽवसच्छुद्धमहीतले ॥८०
 तत्र चास्थानमासीनो दृष्टसंतुष्टमानसः ।
 उपेत्यामात्यवर्गेण विज्ञेन व्यज्ञपि प्रभुः ॥८१
 तावन्नैवोद्योगवार्ता प्रकाश्या कस्यचित् प्रभो ।
 यावन्न शकुनं श्रेष्ठं गूढारम्भा हि सद्भियः ॥८२
 सम्पन्ने शकुने श्रेष्ठे श्रेष्ठं तदभिषेकनम् ।
 तदभावे तु देवेन स्वदेशो दृश्यतां मुदा ॥८३
 अवोचत ततो राजा क्वास्ति शाकुनिकः सुधीः ।
 जगदे देवगुरुणा मन्त्रिणाऽस्ति ममान्तिके ॥८४
 राजादेशान् मन्त्रिहृतः सिद्धार्थो नृपमानमत् ।
 राजोक्तः शीघ्रभीक्ष्ण्यं शकुनं रिपुमर्दनम् ॥८५
 विधिना सुमुहूर्तेऽथ तच्च तेन निरीक्षितम् ।
 सर्वथाऽप्यशुभं वीक्ष्य नृपो व्यञ्जयतामुना ॥८६
 देव पुण्यानुभावेन सर्वं श्रेयो भविष्यति ।
 शकुनं न पुनः श्रेष्ठं प्रभुर्जानात्यतः परम् ॥८७
 सरोषमथ राजोचे मन्त्रिन् वेत्ति किमेष कः ।
 किं वा जानन्ति तिर्यञ्चो वीक्ष्यन्ते येन तेऽपि च ॥८८
 चित्तोत्साहो निरूप्यस्तु स चास्त्यनुपमो मम ।
 ततः प्रभाते प्रस्थेयं न तु स्थेयं कथञ्चन ॥८९
 अस्मिन्नवसरे द्वाःस्थो नृपमूचे सुमङ्गलः ।
 देव नैमित्तिको द्वारि स्वामिपादान् दिदृक्षते ॥९०
 राजाद्राक्षीन्मन्त्रिमुखं स ऊचे देव ह्यताम् ।
 प्रष्टव्यः प्रस्तुतं स्वार्थं न हि दोषोऽत्र कश्चन ॥९१

नृपादेशाद् वेत्रिणाऽथ द्रुतमेष प्रवेशितः ।
 दत्त्वाऽऽशिषं निविष्टश्च सत्कृत्याप्रच्छि भूभुजा ॥१२
 विद्वन् किविषयं ज्ञानं तव जागर्ति कीर्त्यताम् ।
 सोऽब्रूतातीतादियस्तु स्वैरं पृच्छतु भूपतिः ॥१३
 राजाऽन्वयुङ्क्त यात्रेयं किंफला मे भविष्यति ।
 सूर्ये वीक्ष्याह देवास्ति लग्नं हि द्विस्वभावकम् ॥१४
 तत्र मूर्ता रविसुतो राहुणा ललितं च तत् (?) ।
 दृष्टं च रविभौमाभ्यां नवांशः क्रूरवीक्षितः ॥१५
 निर्याति पवने प्रश्नः कृतो देवेन नो शुभः ।
 अन्यच्च पठतु स्वामी किञ्चित् सद्यः स पेठिवान् ॥१६

‘विजओ मह होउ’ ऊचे

नैमित्तिकः पूर्वाचार्यादेशोऽयमुच्यते-

भणियं तिउणं पणजुय पासट्टियमीस सत्तहि विहत्ते ।

सुन्निकतिन्निसेसे असोहणं सोहणं सेसे ॥ (१)

देव सत्त अक्खरा पन्हे तिउणा इक्खीसा जाया पणजुय चि छव्वीसा ।

अम्हे सव्वे वि दस पासट्टिया मं मुत्तूण नव ॥ (२)

ते छव्वीसाए मेलिया पणतीसा सत्तहि विहत्ते

सुन्नं चेव सेसं ता एयं पि न सोहणं ति ॥ (३)

ततश्च -

न शुभं सर्वथा स्वामिन् निमित्तमवलोक्यते ।

तद्यात्रेयं न सम्पत्त्यै विपत्त्यै केवलं प्रभोः ॥१७

रोषारुणाक्षो महिष इवास्वन्नृपतिस्ततः ।

रे दुष्ट योग्यस्त्वमेव विपत्तेरित्यसम्भवाक् ॥१८

किन्तु द्विजतया मुक्तो मुञ्च मे पाप द्रुपथम् ।

हनिष्यसेऽन्यथाऽवश्यं पुंव्याघ्रैः पशुवत् क्षणात् ॥१९

निमित्तं पततान् मूर्ध्नि तवैवेतिप्रवादिभिः ।

राट्पुरुषैर्निहत्यैव निरकाशि निमित्तवित् ॥१००

मन्त्रिवर्गेऽथ तूष्णीके चक्रे विजयवर्मणा ।

सामन्तेन परीहासकथा राट् प्रासदत् तथा ॥१०१

अथाविसंवादिनामा मन्त्री व्यज्ञापयन्नृपम् ।

वयं स्वामिकुलक्षेमकीर्तिकोशाधिकारिणः ॥१०२

तदस्माभिः स्वप्रतिभादृष्टं विज्ञप्यते प्रभोः ।

प्रभुणा चाप्रसादोऽत्रास्मासु कर्तुं न युज्यते ॥१०३

ततोऽब्रूत क्षितिपतिर्मन्त्रिन् ब्रूहविशङ्कितः ।

गच्छतां सुपथे राज्ञां हस्तदीपा हि मन्त्रिणः ॥१०४

अथाविसंवादिमन्त्री वभाषे योजिताञ्जलिः ।

राजनीतिरहो देवावधानेनावधार्यताम् ॥१०५

प्रभोऽन्तरारिषड्वर्गे दुर्धरो दुर्जयस्तथा ।

दुरन्तश्च स्मर एषोऽक्षपड्वर्गे मनो यथा ॥१०६

उक्तं च -

स एकस्त्रीणि जयति जगन्ति कुसुमायुधः ।

हरताऽपि तनुं यस्य शम्भुना न हतं बलम् ॥१०७

स चातिलब्धप्रसरो दुर्वारः शरवद् भृशम् ।

दूरं विनाशयत्येव गुणानीकमशेषतः ॥१०८

सोऽपदेऽन्यकलत्रादौ मन्येत मनसाऽपि चेत् ।

राजन् दशाननस्येव तदा न हि हितावहः ॥१०९

किञ्च कीर्तिं कुले लक्ष्मीं पौरुषं विनयं नयम् ।

यद् वा सर्वं दहत्येष परस्त्रीसङ्गमानलः ॥११०

तव देवान्तःपुरेऽपि दिव्याः सन्ति पुरन्ध्रयः ।

प्रियङ्गुलतिकायां तु तदाधिक्यं न मन्महे ॥१११

विग्रहश्च समर्थेन शब्दशास्त्रे प्रशस्यते ।

नीतिशास्त्रे पुनः स्वामिन् सर्वथाऽपि निषिध्यते ॥११२

अपि च -

सकलोर्वीभृतां मूर्ध्नि पादं विन्यस्य भूध्रव ।

तव वंशः समुदगादगाद् वृद्धिं च भूयसीम् ॥११३

छायया तव वंशस्य भूमतोऽत्युन्नता अपि ।
 सश्रीकाः स्युरपरथा विच्छाद्यत्वं भजन्ति ते ॥११४
 तत् परदारसङ्गेन किं तच्छायां विलुम्पसि ।
 स्वामिस्तदयमुद्योगो न शुभेन फलेग्रहिः ॥११५
 न यदत्र परत्रापि परदाराभिलाषिता ।
 प्रशस्यते विपश्चिद्भिस्तदस्या विरम प्रभो ॥११६
 इत्युदिताऽविसंवादिसचिवे मौनमास्थिते ।
 साहङ्काररुपाटोपमूचे विमलवाहनः ॥११७
 यत एव हि वंशो मेऽन्यवंशेभ्यः समुच्छ्रितः ।
 अत एव हि युज्यन्ते कान्ता मुक्ता इहैव हि ॥११८
 किञ्च सन्त्येव मे गेहेऽप्यतिकल्पलताः प्रियाः ।
 प्रियङ्गुलतया कार्यं किं नु मेऽस्ति तदीयया ॥११९
 परं दूतमुखेनैष एवमेवं यदब्रवीत् ।
 तद्दोषस्यौषधं दातुमेवास्म्येवमुपक्रमे ॥१२०
 समर्थविग्रहेणैव व्यज्यते स्वभुजोऽर्जितम् ।
 सैहिकेयो विगृह्णाति पूर्णमेवेन्दुमादरात् ॥१२१
 तदत्र यात्रारम्भे मां यः कश्चन निषेत्स्यति ।
 कण्ठशोषात् परं किञ्चिन्न फलं तस्य सेत्स्यति ॥१२२
 ततः प्रगे ततःस्थानादस्खलितैः प्रयाणकैः ।
 कमात् तरङ्गिणीं प्राप स राजा तुङ्गशृङ्गिणीम् ॥१२३

याऽस्ताधा शुभसंयतेषु जनतासन्तापसंहारिणी

या तारुण्यवतीव मञ्जुकुचप्राग्भारसंधारिणी ।

या ग्रामीणसभेव सन्ततजडस्तोमावरुद्धान्तरा

युद्धोर्वीव च याऽतिदुस्तरमहाकलोलमालाकुला ॥१२४

तीरोपान्तप्रतिष्ठान् बकुलविचक्रिलाशोकपुन्नागपूगां-

स्तालीहिन्तालशालांस्तिलककुस्वकान् नालिकेरान् रसालान् ।

अत्युन्नम्रान् स्वकम्पानिव सुमनयनैः प्रेक्षमाणानभीक्ष्णं

या चाश्लेषदुः किलोच्छालितगगनतलालम्बिकलोलबाहुः ॥१२५

तस्या अर्वाक् कोशमात्रे स्कन्धावारं निवेश्य सः ।
 आस्थानेऽस्थान् महीमेघवाहनोऽमलवाहनः ॥१२६
 ऊचे च भो भोः सामन्ताः सुभटाः प्रकटौजसः ।
 जेयो महाबलः शूरो राजा जयशुभङ्करः ॥१२७
 तद् यो भीरु रणमरात् सोऽत एवैतु मन्दिरम् ।
 निर्भङ्गवीरा धीराश्च सहायान्तु मया रणे ॥१२८
 अकार्येऽत्यसमानेन बुद्ध्या युद्धमुपस्थितम् ।
 न कोऽपि किञ्चिदाचष्टाचष्ट मन्त्री पुनः स तु ॥१२९
 वाहिनीयमसङ्ख्या ते वाहिनीयं च दुस्तरा ।
 न नाव्या परिभाव्या तत् क्वाप्यस्यां पादवर्तनी ॥१३०
 सद्यो नद्योषपाश्वेन ततोऽश्रीयेन भूपतिः ।
 दूरं जगाम दृष्ट्वा च पादवर्तनक्षयन्नरैः ॥१३१
 ततो निवृत्त्य शिविरे स्वावासे भुज्यन्तन्तरम् ।
 दूतं सत्याभिधापूतं स भूमीपतिरादिशत् ॥१३२
 अरे तत्र पुरे गत्वा मदिरा तं नराधिपम् ।
 शक्तिकलोलिनीसिक्तां नीत्युक्तिमिति पाठय ॥१३३
 स्वप्राप्तिभ्रष्टदीपेन विदिता शेषनीतयः ।
 संवादायैव सेवन्ते मन्त्रिमन्त्रिमहोत्तमाः ॥१३४
 मध्यमास्तु मन्त्रिमुखा राज्यमज्यानि भुञ्जते ।
 अधमास्तु द्वयीशून्या शून्यां कुर्वन्ति मेदिनीम् ॥१३५
 तदज्ञमन्त्रिविकल कल्याण्यनिवेदितम् ।
 स्त्रीमात्रोपदया मद्यं मद्यां स्या अकुतोभयः ॥१३६
 सूर्योऽर्धाब्जलिना शंभुर्भस्मना दशथा शशी ।
 स्त्रिया प्रसीदन्नस्येष न महार्घो महामते ॥१३७
 तदिमां प्राभृतीकृत्य कृतकृत्यीभव द्रुतम् ।
 मम प्रसादप्रसादं प्राप्य क्रीड च निर्भरम् ॥१३८
 इमां मे दास्यसि न चेत् तत् सर्वस्वं प्रदास्यसि ।
 यदि वा लज्जसे मद्यं योपिन्मात्रप्रदानतः ॥१३९

किञ्च किञ्चिन्नीतिमेतां ग्रामीणा अपि जानते ।
 आत्मानं सततं रक्षेदारैरपि धनैरपि ॥१४०
 अपि च —
 मामपि प्रति यैः कैश्चिदुत्पदैः शरमायितम् ।
 मम प्रतापप्रदीपे रलै(?)स्तैः शलमायितम् ॥१४१
 तदिमां देहि दुर्गं वा मित्रं वा किञ्चनाश्रय ।
 न तृतीया गतिस्तेऽस्ति रुष्टे विमलवाहने ॥१४२
 इति राज्ञा स संदिष्टः प्रविष्टस्तत्पुरं क्रमात् ।
 दूतोऽब्रूत यथादिष्टं शुभङ्करमहीभुजः ॥१४३
 ततः स्मित्वा लील्योचे दूतं जयशुभङ्करः ।
 अद्य रे कातरे तत्र बाकुसाहसमिदं कुतः ॥१४४
 निरर्गलप्रतोल्यास्य दूतदूत्येन वर्मितः ।
 यदृच्छयेति वदितुं बाधदूक तवोचितम् ॥१४५
 तद् याहि तं विष्टं ब्रूहि कुर्याः कार्येण भाषितम् ।
 निर्जलाभुदवन् मैव विधाः खटखटाखम् ॥१४६
 यतः —
 किं राजजल्पितं नीच प्रतिपन्नं खरस्वर ।
 आदावेव गरीयांसि(?) तनीयांसि(?) ततः क्रमात् ॥१४७
 इत्युक्त्वा व्यसृजद् दूतमाहवत् सामन्तमन्त्रिणः ।
 राजाऽब्रूत च भो भोः स दुराचारो निकट्यभूत् ॥१४८
 ब्रूते दूतेनैवमेवं तत् सज्जीभवत द्रुतम् ।
 येनासौ कर्ममलिनो नैवाक्रामति नोऽवनिम् ॥१४९
 ततः सामर्षमाचष्ट सामन्तो जयशासनः ।
 क्व मृगारिः क्व च मृगः क्वोरगारिः क्व चोरगः ॥१५०
 धर्माध्वगामी क्व स्वामी क्व चासौ पापजाङ्घ्रिकः ।
 तदादिश दिशाम्यस्य दक्षिणेशनिकेतनम् ॥१५१॥ युग्मम्
 दुर्गराजोऽथाभ्यधत्तास्मद्भाग्यादेत्यसौ पशुः ।
 अमुना स्वक्रोधरुद्रं क्षणाद् देव यजामहे ॥१५२

यशोराजो जगादाथ देशे नो विशतु द्विषन् ।
 जयसेनो मम आता सम्मुखोऽस्य भविष्यति ॥१५३
 नद्याश्च परतः स्थास्याभ्यस्मि यास्यत्यरिः क तत् ।
 प्राप्तं द्वारेऽथ देवज्ञं वेत्री राज्ञे न्यवेदयत् ॥१५४
 नृपाज्ञया प्रविष्टोऽसौ निविष्टश्च बरासने ।
 राज्ञा पृष्टः क ते ज्ञानं सोऽवगं ज्योतिर्निमित्तयोः ॥१५५
 राजाऽऽख्यत् तर्हि वीक्षस्व विपक्षजयितां मम ।
 जगौ समरसिंहोऽथ देव पृच्छद्यमिहास्ति किम् ॥१५६
 मृगेण जरता सार्धं संप्रलम्बे रणे हरेः ।
 संशय्यते किं विजयो यदेवं पृच्छयते प्रभो ॥१५७
 भूपेनाभिदधे सौम्य श्रूयतां तत्त्वमुच्यते ।
 विजयो मृत्युरथवा युधि साहसिनां ध्रुवम् ॥१५८
 तथाऽपि पृच्छयते विज्ञो भावोऽस्त्येषोऽपि धिग् विधेः ।
 बलिनोऽपि विजीयन्ते जयन्त्यरूपदला अपि ॥१५९
 ज्ञातस्वरूपैस्तद्रूपैः संस्थाप्यान्यं महीपतिम् ।
 गम्यं युधीति देवज्ञो विज्ञैः पर्यनुयुज्यते ॥१६०
 ततो नैमित्तिकः प्राह प्रश्नोऽभून् मेघलग्नके ।
 तत्र ग्रहस्थितिं सम्यग् निशामय विशांपते ॥१६१
 मिथुने रविसूः कर्के गुरुः सिंहे च चन्द्रमाः ।
 तुले बुधो मङ्गलश्च वृश्चिके शुक्रभास्करो ॥१६२
 प्रश्नलग्नानुसारेण विजयः स्वामिनो ध्रुवम् ।
 राजाऽऽख्यच्छासनदेव्या धाम्ना जेत्राः सदाऽऽर्हताः ॥१६३
 तथाऽपि पृच्छयसे विद्वन् दिग्यात्रासिद्धिकृद्दिनम् ।
 उपयुज्य विचार्याशु राज्ञो नैमित्तिकोऽभ्यधात् ॥१६४
 देवान्नेव मार्गकृष्णत्रयोदश्यां बृहस्पतौ ।
 मैत्रमे वृश्चिकेन्दौ च तुलालग्नमभीष्टकृत् ॥१६५

अभीष्टेऽस्मिन्ने जिनमहनपूर्वं जयशुभं-

करो मेरीं प्रास्थानिकसुविधिनाऽवीवददसौ ।

दिवं सिन्धुः सिन्धुप्रभुमखिलशैलान् सककुम्भः

प्रतिध्वानैः सा चानयत विजयातोद्यकमलाम् ॥१६६॥

तध्वनेस्तत्र सैन्यानि समेतानि समन्ततः ।

प्राचीनमारुतादब्धवृन्दानीव घनागमे ॥१६७॥

तदैव दैवज्ञविज्ञापितोऽसौ भू पुरन्दरः ।

मुदा स्वकुलवृद्धाभिर्विहिताशेषमङ्गलः ॥१६८॥

सामानिकैरिव परिष्कृतः श्रीमण्डलेश्वरैः ।

चतुर्धामरराज्येव चम्वा च चतुरङ्गया ॥१६९॥

प्रास्थानिकैः प्रेर्यमाणस्तूर्यनिस्वाननिस्वनैः ।

विपक्षपक्षविच्छेदपिशुनैः शकुनैरपि ॥१७०॥

नन्दीश्वरस्येव यात्रां यात्रां तं विद्विषं प्रति ।

कर्तुकामः प्रतस्थेऽथ निर्विलम्बैः प्रयाणकैः ॥१७१॥

चतुर्भिः कलापकम्

प्रतिस्थानं प्रमदतो जिनचैत्यानि पूजयन् ।

प्रतीच्छंश्च प्रतिपदं प्राभृतानि प्रभूतशः ॥१७२॥

पितेवानन्दयन् सर्वान् प्रियालापादिगौरवैः ।

अभीदानं वन्दिमोक्षं सर्वतोऽपि प्रवर्तयन् ॥१७३॥

स्वदेशसीम्नि विजयश्रियो धाम्नि पराप्तवान् ।

शिविरं स्थापयामास राजा जयशुभङ्करः ॥१७४॥ त्रिभिर्विशेषकम्

तथा हि -

संचारिदारुफलकैस्त्रिभूमं भूमिमण्डनम् ।

विमानमिव राट्सौधं प्राग् व्यधायि नियुक्तकैः ॥१७५॥

कीर्तिस्तम्भ इव स्तम्भो जयमङ्गलहस्तिनः ।

सौधासन्नवशानां तु तत्पृष्ठेषु न्यवीयत ॥१७६॥

तुरङ्गमन्दुराः सौधदक्षिणेनोत्तरेण च ।

कृताः पार्श्वेषु सौधस्याङ्गरक्षाणां गृहाः पुनः ॥१७७॥

हस्तिशाला मन्दुराश्चाभितो जयनशालिनाम् ।

पदातीनां निवासास्तु कटकावेष्टितः कृताः ॥१७८॥

गव्यूतान् परतो राजसैन्यमावार्य सर्वतः ।

चतुरङ्गचमूयुक्ताः सामन्ता अवतस्थिरे ॥१७९॥

आसन्नानां वण्टकलिर्मा भूत् तेषां दवीयसाम् ।

राट्कार्येषु विलम्बश्च तत्क्रोशात् परतः स्थितिः ॥१८०॥

नियोगिनां च सर्वेषामाढ्यानां वणिजामपि ।

राट्सौधसविधे दत्ता आवासाः पत्तिरक्षिताः ॥१८१॥

वारनारीगृहा राजसौधात् तिर्यक् समन्ततः ।

आलीमुखे सिंहद्वारासन्ने सज्जाः पदातयः ॥१८२॥

गाणिक्यं तत्र माणिक्याभरणैर्दिङ्मुखानि च ।

विकासयन् विचचार नानाकामिमुखानि च ॥१८३॥

ततः सुवर्णहट्टाश्च रत्नदूष्यापणास्ततः ।

घृततैलतङ्गडान्नहट्टाश्चर्मकृतस्ततः ॥१८४॥

रजका धावकाश्चापि राजद्वाराभ्यन्तः क्रमात् ।

ततः सुगन्धताम्बूलपूगप्रसवहट्टिकाः ॥१८५॥

तिर्यगाख्यां दौष्यिकान्ते कांस्यकृद् गान्धिकास्तथा ।

कणाट्टपार्श्वतो न्युषुनैकैः कांदविका अपि ॥१८६॥

स्थानान्तरेषु परितो भ्राम्यन्त्यारक्षपूरुषाः ।

अज्ञातजनसञ्चारं वारयन्तः समन्ततः ॥१८७॥

गायन्ति पाना वाद्यन्ते मृदङ्गपट्टहादयः ।

पठन्ति मद्रथट्टाश्च प्रतिसामन्तमन्दिरम् ॥१८८॥

एवं स्वदेशसीमायामावासे वासवश्रियः ।

तस्य राज्ञो व्यतिजम्बुर्दिनाः कत्यपि लीलया ॥१८९॥

इतश्च -

श्रुत्वा सीम्नि तमायातं प्रयासेन महीयसा ।

तां तुङ्गशृङ्गिणीं सिन्धुं तीर्त्वा दर्पातितुन्दिलः ॥१९०॥

प्रयाणैरनवच्छिन्नैरासन्नीभूय भूयसा ।
 कोपाटोपेनावतस्थे राजा विमलवाहनः ॥१९१॥ युग्मम्
 अथ स्वसैन्ये सेनान्यं सेनान्यं शक्तिसम्पदा ।
 भूपं विजयवर्माणं चकार विमलः प्रभुः ॥१९२
 ततो विजयवर्माऽसौ साक्षान् मान इव प्रभोः ।
 प्रवादितरणतूर्यं युधेऽधावद् गजस्थितः ॥१९३
 तमथायान्तमालोक्य दण्डेशो जयशासनः ।
 शुभङ्करस्य नृपतेः प्रताप इव मूर्तिमान् ॥१९४
 चतुर्धा सेनयाऽन्वीतो द्विपेन्द्रमधिरूढवान् ।
 स्फुरन्निस्वाननिस्वानं सहसा सम्मुखोऽभवत् ॥१९५॥ युग्मम्
 ततश्च —

तुरगस्वरसुरोत्थभूलिभूम्यालहरिनिरन्तररुद्धरोदसीकः ।
 शिततरकरतालकुन्तमुख्यप्रहरणसंहतिकान्तिलोलदर्चिः ॥१९६
 रभसवशविधावमानपत्तिद्विपरथघोटकनैकवन्धयूथः ।
 अतिगुरुतरहेतिचक्रवालप्रसभविनाशितसत्त्वसङ्गभीष्मः ॥१९७
 प्रसुमररणतूरपूरनादस्फुरदुरुकीचकपर्वधोपधोरः ।
 गगनतलवहतपृथक्कनानाकृतिनिशितोम्रफलस्फुलिङ्गभीमः ॥१९८
 विमलजयशुभङ्कराभिधानस्फुरदवनीभृदनीककाननान्तः ।
 प्रधानवनहुताशनः समन्ताद् भुवनभयङ्कर एव संप्रलग्नः ॥१९९॥
 चतुर्भिः कलापकम्

इत्थं समरसंमर्देऽसृक्कर्दमितभूतले ।
 तलवर्गप्रमादेन जयशासनकुम्भिनः ॥२००
 कक्षा क्षुरप्रबाणेन सद्यो विजयवर्मणा ।
 अच्छिद्यतायुर्नाडीव कदलीदललीलया ॥२०१
 ततो मूलग्रहाभावात् शारिपट्टः सयोद्धुकः (?) ।
 जीर्णचैत्यशिखरवन् निपपात महीतले ॥२०२
 तदानीं चानावृत्ताङ्गः स कुम्भी जायशासनः ।
 प्रहतो रिपुनाराचैर्न्यपतत् पशुभिर्द्रुवत् ॥२०३

देवात् तेन पततास्य शारिपट्टस्य मूर्धनि ।
 जयशासनसेनानी स्वस्वामी हा न्यपात्यत ॥२०४
 प्रासरन् हर्षकल्लोला विमलस्य बलोद्धौ ।
 शुभङ्करबलाब्धौ तु शोकौर्वानलहेतयः ॥२०५
 यातेऽस्तं शूरतिलके सेनान्यां जयशासने ।
 तद्दुःखदुःखित इव सूरः क्षेत्रान्तरं ययौ ॥२०६
 प्रतिपिद्धे ततो युद्धसंरम्भे वेत्रिपाणिभिः ।
 वरूथिन्यावुभे स्वं स्वं स्कन्धावारमुपेतुः ॥२०७
 द्वितीयेऽहि जयशुभङ्करेण नृपभास्वता ।
 भूपः समरविजयः सेनानीत्वेऽभ्यषिच्यत ॥२०८
 ततोऽसौ समरोत्साहोदञ्चदरोमाञ्चकञ्चुकः ।
 जयकुञ्जरमारूढश्चतुरङ्गचमूवृतः ॥२०९
 विजयश्रीपरीम्भसंरम्भोत्तानमानसः ।
 वैरिकाननदावाग्निः समिक्षेत्रमुपागमत् ॥२१०॥ युग्मम्
 तं चागच्छन्तमालोक्य जितकाशितयोन्मदः ।
 विजयवर्माऽपि गजाधिरूढोऽभ्यैज्जयश्रिये ॥२११
 ततः पुनः समित्तूर्योत्तालतालविलासतः ।
 नृत्यत्कबन्धप्रबन्धं रणनृत्यमवर्तयत् ॥२१२
 गण्डस्थलगलद्धानसरितौ पृतनेशिनौ ।
 दन्तादन्ति हस्ताहस्ति हस्तिनौ तौ प्रजहूतुः ॥२१३
 ततः समरविजयाङ्गरक्षैर्दक्ष्यदीक्षितैः ।
 विजयवर्मकरिणः शिरोऽच्छिद्यत पत्रवत् ॥२१४
 स्वगजं छिन्नशिरसं विजयो वीक्ष्य साहसात् ।
 विद्युदुत्क्षिप्तकरणं ददौ प्रतिगजं प्रति ॥२१५
 तमायान्तं श्रीसमरः सद्यः कुन्तेन वक्षसि ।
 उभयापाणि जग्राह प्रीतदैवप्रसादवत् ॥२१६

तेनागाढप्रहारेण वक्षःपृष्ठद्वयीभिदा ।
 चक्रे विजयवर्माऽपि व्ययधर्मा सपद्यपि ॥२१७
 ततः शुभङ्करबले हर्षाद्वैतं व्यजृम्भत ।
 तेन निर्धाटितमिव शोकाद्वैतं त्वरेर्बले ॥२१८
 उभयोरपि सेनान्योस्तत् तादृग् वीक्ष्य साहसम् ।
 वीरान्तराणां वक्तुं नु प्राप देशान्तरं रविः ॥२१९
 प्रतीहारैरवहारसंज्ञया वारिते रणे ।
 स्वं स्वं शिविरमीयाते अनीकिन्यावुभे अपि ॥२२०
 तृतीयेऽहि श्रीविमलः सूनुं विजयवर्मणः ।
 स्थापयामास विजयसिंहं दण्डाधिनायकम् ॥२२१
 अमानस्वामिसन्मानपितृवैराद्विधतीर्णये ।
 जयेभयानपात्रं सोऽध्यारोहद् गुरुपौरुषः ॥२२२
 सर्वाभिसारेण तं चायान्तं सिंहमिवाहवे ।
 प्रतीयेष श्रीसमरविजयो विजयोद्यतः ॥२२३
 भयङ्करो यमस्यापि नारदस्य प्रियङ्करः ।
 उभयोरप्यनीकिन्योः प्रावर्तत महाहवः ॥२२४
 ततश्च प्रावहन् रक्तसरितः कूलमुद्भुजाः (?) ।
 तत्र पत्न्यैश्चकरिभिर्जलजन्तूयितं चिरम् ॥२२५
 नाश्राम्यन् वाहनान्युच्चैरायुधानि न चाऽत्रुटन् ।
 योधोत्साहो न व्यरंसीत् तथाऽभूत् केवलं त्वहः ॥२२६
 तावुभावपि सेनान्यौ जिष्णु अपि महाभुजौ ।
 निर्मथ्यापि रणाभ्योधि नापतुर्विजयश्रियम् ॥२२७
 एवं समरसंरम्भं दत्तस्तम्भमिवाक्षयम् ।
 दर्शं दर्शं खिन्न इव रविरस्ताद्विमाश्रयत् ॥२२८
 अवहारे प्रतीहारपूरुषैर्विहिते ततः ।
 ते उभे अप्यनीकिन्यौ स्वं स्वं शिविरमीयतुः ॥२२९
 इत्येवं समरभरे भुवनैकभयङ्करे ।
 अत्यक्मीत् व्यहो नाभूत् कान्तः कोऽपि जयश्रियः ॥२३०

सहासङ्गघात्रिभिर्मृष्टा प्रधानपुरुषक्षयम् ।
 तुर्येऽहि विमलोऽभाणीद् दूतेन प्रति-भूभुजम् ॥२३१
 क्षयं निर्मन्तुजन्तूनां सामन्तानामपि क्षयम् ।
 उपेक्षसे किमुर्वीश तदस्थः कांदिशीकवत् ॥२३२
 राज्ञः सुतोऽसि चेत् सत्यं तद् युध्यस्व मया सह ।
 आश्लेष्टुमभिलष्यन्ति मद्राणास्त्वां स्वबन्धुवत् ॥२३३
 प्रियङ्गुलतिकामेकां कृत्वा वो मत्पदोपदाम् ।
 राज्यश्रियं कल्पलतामुपभुङ्क्वाकुतोभयः ॥२३४
 इति दूतवचोहव्यनव्यक्रोधहुताशनः ।
 वाचोज्वाला इवामुञ्चत् श्रीमान् जयशुभङ्करः ॥२३५
 रे दूत भूताविष्टेनानात्मनीनेन पाप्मना ।
 येनैष विश्वसंहारकारी वैरविषदुमः ॥२३६
 रोपितः परिषिक्तश्च तादृग्दुर्वाक्यवाभरैः ।
 स एव दारुणतमं फलमस्य प्रदास्यति ॥२३७॥ युष्मम्
 किञ्च —

परदाराभिलापोऽयं क्षेत्रियव्याधिरुद्धतः ।
 तस्य नापैष्यति स्पष्टं विना मत्कशराग्निना ॥२३८
 तथाहि दूतायातोऽहं तवानुपदमेव हि ।
 द्विधाऽपि स्वपदे स्थैर्यं कारणीयः स किंप्रभुः ॥२३९
 ततः स राजा सर्वौघमहाभेरीमवीवदत् ।
 अरिमर्दनमुख्यांश्च सामन्तान् समनीनहत् ॥२४०
 हस्तिकाश्रीयपादातरथ्याः सर्वाङ्गवर्मिताः ।
 उत्साहोद्घुषिताश्चाभुः समुद्रगुणिता इव ॥२४१
 सर्वतः कल्पितं मत्तमारुह्य जयकुञ्जरम् ।
 सैन्यमध्यं नृपो भेजे व्योममध्यमिवार्यमा ॥२४२
 दूतोक्तिश्रुत्या निस्वानस्वानैर्वाचालयन् दिशः ।
 आगात् सर्वाभिसारेण विमलोऽपि नरेश्वरः ॥२४३

चतुर्धा सेनया श्लिष्टो जयलक्ष्मै रणाङ्गणे ।
तौ राजानावमिलतां प्राक्प्रत्यक्सुसागराविव ॥२४४॥
रणतूर्याप्यवाच्यन्त वीरश्रीनृत्यहेतवः ।
त्रिलोकीकौतुकिश्रेणीमाहवयन्ति प्रतिस्वनैः ॥२४५॥
ततश्च —

धानुष्काः पूर्वमेके शरवणमभितोऽरोपयन्न्तरिक्षे
क्षिप्रक्षिप्रं क्षुरप्रैः किमपि लुलुबिरे केशलावं तदन्ये ।
सर्वाङ्गं लग्नवाणाः क्षणमिह दधिरे श्वाविधां केऽपि केलीं
केचित् तूत्खातवाणासृगरुणतनवः फुलसत्किशुकाभाम् ॥२४६॥
चर्मासिस्तम्भहृक्काडमरुकनिनदैः क्षेत्रपान् स्मारयन्तः
प्रोद्यन्नानाप्रहारार्चिततमतनवः पाटलासन्निवणो नु ।
मूलास्त्रनोत्तमाङ्गास्तमस इव वपुर्नैकतां नाटयन्तो
भ्रेमुश्चर्मिप्रवीरा रणवस्वरिकां सर्वतो घोषयन्तः ॥२४७॥
ताक्ष्यारोहणभीषणा बहुविधैर्दिव्यायुधैर्दारुणा
विश्वस्यापि हि जिष्णवस्तुरगिणो वेगात् समुत्तस्थिरे ।
यैस्तादृग्बलशालिभिः प्रतिभटा अप्युद्भटा दानवा
जम्भारातिभयङ्करा अपि परोलक्षाः क्षणाज्जघ्निरे ॥२४८॥
वरुगन्ति स्म महारथा इव रथाश्चक्रायुधैर्दारितो-
त्सर्पद्दर्पयोधिवैरिपटलीवक्षोद्वेषत्संपुटाः ।
यैर्मन्थाचलविभ्रमै रणमहाभोधौ ददानैर्भ्रमी-
स्तं निर्यथ्य समन्ततोऽपि विजयश्रीः साक् प्रचक्रे स्वसात् ॥२४९॥
युद्धाब्धिस्थजयश्रिये द्विपमहापोतस्थिताः सादिनो
धावन्तोऽभयतो ध्वजैः सितपटस्पृक्कूपकश्रीभृतः ।
केऽप्यास्फुर्य मिथोऽरुजन् रणमहाभोधौ ममञ्जुः परे
तीर्त्वाऽन्ये परिरेभिरे जयरमां स्फूर्जद्यशोभूषणाम् ॥२५०॥
प्रासर्पन् परितश्च रक्तसरितश्छिन्नप्रवीरानने-
र्व्याकोशाभुजकाननाः सशफराः श्वेतैतरैश्चामरैः ।
वण्डभ्रष्टसितातपत्रपटलैः प्रोत्फुलसत्कैरवा
नाराचासिकृपाणिकाप्रहरणैर्नागान्ववायाकुलाः ॥२५१॥

इत्थमायोधने योधनेतुसंहारकारिणि ।
भयादिव दवीयस्यां द्वाभ्यामपि जयश्रियि ॥२५२॥
शुभङ्करकराकृष्टकालपृष्ठान्निरतिवरैः ।
नाराचैर्जर्जरीचक्रे सज्जितोऽपि रिपुद्विपः ॥२५३॥ युग्मम्
पतयालुं विलोक्येभं विमलोऽतुलसाहसः ।
विद्युदुत्क्षिप्तकरणाद् ययौ स्वरथिनो रथम् ॥२५४॥
असमानमहो युद्धमन्याय्यं संप्रधारयन् ।
असमानभुजस्तम्भो राजा जयशुभङ्करः ॥२५५॥
जयद्विपादवतीर्यास्रोह रथमुत्तमम् ।
फलेग्रहावप्यनये तत्परा न हि सत्तमाः ॥२५६॥ युग्मम्
महारथस्थितौ तौ च युयुधाते पुनर्भूशम् ।
भोज्यान्तरादिव रुचिः स्फायते वाहनान्तरात् ॥२५७॥

तदा च चतुरङ्गा पृतनया तयोः संगरं निरीक्षितुमभोजिप्रे(?) मिलितवर्ष्मवन्श्यालिवत् ।
निरुद्धकरणान्तरं गतनिमे[ष]विन्नेक्षणं प्रसूनभूतपाणिकं दिवि दिवौकसां वृन्दमैत् ॥२५८॥
स्रग्पाणिर्जयलक्ष्मीश्च तदानौ तौ समासदत् ।
सजातीयमेलेके हि निर्मीस्याद् भीरुकोऽपि हि ॥२५९॥
तस्मिन् समरसम्मर्दे मथ्यमानाब्धिभीषणे ।
शुभङ्करीयसामन्तदुर्गराजस्य कुम्भिना ॥२६०॥
मदोन्मत्तेन विमलकूबरी कूबराग्रतः ।
गृहीत्वोलाहितो व्योम्नि दिव्यानां प्राभृताय नु ॥२६१॥ युग्मम्
रथमुत्क्षिप्तमालोक्योत्तरितुं करणं ददत् ।
दुर्गराजस्य वीरेणासिना जघ्नेऽधिकन्धरम् ॥२६२॥
श्रीशुभङ्करराजस्य भृत्यभृत्येन लीलया ।
विमलो द्विदलीचके धिक् त्वगिन्द्रियवैशसम् ॥२६३॥
अत्रान्तरे जयलक्ष्म्या वरसद्गाम चिक्षिपे ।
दिव्यैः कुसुमवृष्टिश्च श्रीमज्जयशुभङ्करे ॥२६४॥
निस्वानेष्ववलन् घाता नान्दीतूर्यमपूर्यत ।
अर्हद्वर्मो जयत्यत्रेदृशा यत्रेत्यघोष्यत ॥२६५॥

श्रीविमलवाहनस्य सैन्यं दैन्यभयाकुलम् ।
 धीरयित्वा हतशेषं स राजाऽपृष्ठहस्तयत् ॥२६६॥
 रणक्षेत्रं शोधयित्वात्पाट्य वीरांश्च जीवतः ।
 उत्पताकं मुदा प्राप स्वपुरं श्रीशुभङ्करः ॥२६७॥
 रौद्रध्यानघनावेशात् स श्रीविमलवाहनः ।
 रत्नप्रभायासुत्पेदे नारकोऽम्भोधिजीवितः ॥२६८॥
 निमेषमात्रं तत्राक्ष्णोर्न शर्मास्ते प्रकाशयत् ।
 सन्ततं दुःखमेवैकं गाढान्धतमसं यथा ॥२६९॥
 तद्दुःखमनुभूयासौ तत उद्धृतवांश्चिरात् ।
 जम्बूद्वीपेऽत्र भरते नर्मदाविन्ध्यकानने ॥२७०॥
 चतुर्दन्तः श्वेतकान्तिः सप्ताङ्ग्यां सुप्रतिष्ठितः ।
 विन्ध्याद्विरेवादम्पत्योर्गजोऽभूदात्मभूरिव ॥२७१॥ युग्मम्

उद्यदन्तकमत्युदारकटकं द्राघिष्ठपादाद्भुतं

निर्यद्धानमहाप्रवाहसरितं वंशोन्नतिभ्राजितम् ।

अत्युच्चैस्तरकुम्भकूटघटनं शश्वददुरारोहणं

विन्ध्याद्विरेवराजमेव मनुते को नाम नामुं द्विपम् ॥२७२॥

प्राग्बद्ध वशाकरोत्क्षिप्तशीताम्भःशीकरोत्करैः ।

सिच्यमानोभयपार्श्वः सुखनिद्रालसेक्षणः ॥२७३॥

हस्तिनीहस्तसंस्पृष्टशिश्नकस्ताभिरेव च ।

सुकुमारद्रुशाखाम्रापनीतक्षोणिरेणुकैः ॥२७४॥

वारुकादत्तसरससलक्रीवलृप्तभोजनः ।

वारंवारं कराम्रेण तासां श्रोण्यादिकं स्पृशन् ॥२७५॥

अर्चन् करेणुकाः काश्चिद् विनिद्रकमलोत्करैः ।

पराभिस्ताड्यमानश्च तैरव च तदीर्घ्यया ॥२७६॥

क्रीडंस्ताभिः सरसीषु स्फुटत्कमलराजिषु ।

जलेभहस्तावगूढामीर्ष्यन् वीक्ष्य करेणुकाम् ॥२७७॥

मोच्यमानस्तनुवद्धस्ताभिरेवातिवेगतः ।

मोचयंस्तास्तनुवद्धा बद्धाक्षेपः क्षणादपि ॥२७८॥

इति त्वग्निन्द्रियसुखं दन्तिनीभिः स मानयन् ।

कामिनीभिः काम इव चिरं तस्थौ यदृच्छया ॥२७९॥

सप्तभिः कुलकम्

अन्यदा ददृशे सैष करीन्द्रः करिवन्धकैः ।

मेघवाहनराजाय न्यवेदि च ससौष्ठवम् ॥२८०॥

देव स्फटिकशैलस्य शिखरं किल जङ्गमम् ।

सुलक्षणश्चतुर्दन्तः सप्ताङ्ग्यां सुप्रतिष्ठितः ॥२८१॥

विन्ध्यादव्यां करीन्द्रोऽस्ति शक्रेभस्येव सोदरः ।

द्वारि तेनार्गलितेन सत्यः स्या मेघवाहनः ॥२८२॥

तेनाकारि वारिवन्धो दर्शितास्य स्वहस्तिनी ।

यूथं विहाय तत्पृष्ठे सोऽलगत्य स्पर्शवशितः ॥२८३॥

सा हस्तिनी धावयित्वा वारिवन्धे प्रवेशिता ।

एकया रथ्यया निष्काशिता चाथ द्वितीयया ॥२८४॥

वारिवन्धं प्रविष्टेऽत्र गजे रथ्याद्वयं क्षणात् ।

पिदधे स दधे मध्ये रिपुवत् करिवन्धकैः ॥२८५॥

क्षुधातृपाशोपितोऽसौ मुक्ताहारोऽत्यमर्षतः ।

क्षुत्तृड्दुःखं सहमानो कामनिर्जरया तथा ॥२८६॥

अचिन्त्यवीर्ययोगेनाल्पकषायतया स्यात् ।

मध्यमगुणसम्पत्त्योत्तममर्त्यायुरार्जयत् ॥२८७॥ युग्मम्

ततश्चायुषि सम्पूर्णे स्वःपुरीनूतनप्रतौ ।

कौशिक्यामिव पूतायां कौशाभ्यामिह सत्पुरे ॥२८८॥

राज्ञः समरसेनस्य विष्वक्सेनस्य दोःश्रिया ।

राज्ञी मदनमञ्जूषा मञ्जूषा शीलसम्पदः ॥२८९॥

तेन हस्तीन्द्रजीवेन नन्दनत्वेन शिश्रिये ।

शुभलक्षणसम्पूर्णं सा च तं सुपुत्रे सुतम् ॥२९०॥ त्रिभिर्विशेषकम्

राजा च कारयाञ्चक्रे तस्य जन्ममहोत्सवम् ।

श्रीविजयसेन इति नामधेयोत्सवं तथा ॥२९१॥

स एष त्वं नृपायं ते स्पर्शनाक्षप्रवर्चितः ।

इत्थं भवपरावर्तः श्रीराजेन्द्र विभावय ॥२९२॥

ततश्च —

सपदि विजयसेनः क्षमापतिः श्रीसुधर्मव्रतिपतिसततोद्यज्ज्ञानदीपप्रयोगात् ।

प्रसृमरवरजातिस्मृत्युदारप्रदीपावगतनिजभवौकोजन्मभूमीचतुष्कः ॥२९३॥

सुगुरुवचसि साक्षात् प्रत्ययाद्वर्धमानप्रवरगुरुविवेकोल्लासिसंवेगवेगः ।

जिनमतनिधिना मां दुर्गतेर्नाथ रक्षेत्यभिदधदयमूचे श्रूयतां तावदन्यत् ॥२९४॥ युग्मम्

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे

स्पर्शनेन्द्रियविपाकव्यावर्णनो नाम सप्तम उत्साहः * ॥

अष्टम उत्साहः

अथापरेऽहि विजयसेनादीनां सभासदाम् ।

सुधर्मस्वाम्युपादिक्षत् सुधाधाराकिरा गिरा ॥१॥

स्पर्शनस्य स्वरूपादि राजन् न्यक्षेण कीर्तितम् ।

अधुना रसनस्थैतद् विस्तरेण प्रकीर्त्यते ॥२॥

जातु कस्यापि विषयसत्त्वरं करणान्तरम् ।

रसनं तु सदाऽप्येवं तत् तेष्वेतत् सुदुर्जयम् ॥३॥

यदुक्तम् —

रसनाक्षेपु योगेषु भनो मोहश्च कर्मसु ।

व्रतेषु ब्रह्म चत्वारि जीयन्ते कृच्छतः खलु ॥४॥

रसनास्वैरिणी चेयं रसान् विटनटानिव ।

यथेष्टमुपमुञ्जाना न तृप्यति सुदृप्यति ॥५॥

रसाः पुनरविरुद्धविरुद्धात्मतया द्विधा ।

तत्राविरुद्धा घृताद्या विरुद्धा मदिरादयः ॥६॥

तत्राद्येष्वपि लाम्पट्यमनर्थाय प्रजायते ।

सुधालौर्याच्छिरच्छेदं राहोराहुः पुराविदः ॥७॥

विरुद्धेषु तु वाञ्छाऽपि दुष्टा लौर्ये तु का कथा ।

नेष्टो जनङ्गमः स्पष्टमप्याश्लष्टुं किमुच्यताम् ॥८॥

रसनारसलाम्पट्यपट्यावृतमतीक्षणाः ।

अपेयाभक्ष्यरसिकाः पतन्ति नरकावटे ॥९॥

तथा हि —

ऐहिकामुष्मिकापायकारिणीमपि वारुणीम् ।

रसज्ञा विवशात्मानः पिवन्ति च वमन्ति च ॥१०॥

मदिरामदराक्षस्या अस्तचैतन्यवैभवाः ।

पतन्ति दासपादेषु निन्दन्ति च गुरुमपि ॥११॥

वादिताननवादित्रा नृत्यन्ति च निरङ्कुशाः ।
 रथ्यासु सुप्ता वदने लिङ्गन्ते शुनकैरपि ॥१२
 कादम्बरीपिबाः पापा मांसपेश्युपदेशिनः ।
 क्रोडसट्टालावकीयं रसं च ब्रुवते सुधाम् ॥१३
 क्रव्यादिनः क्रव्यकृते गोरि(?) गायन्ति वागुराम् ।
 लान्ति द्रुमूलं श्रयन्ते रक्षन्त्यम्बु मृगाप्तये ॥१४
 गलजालादिभिर्घ्नन्ति निर्घृणा मत्स्यकच्छपान् ।
 वीतंसपञ्जराद्यैश्च पापा हिंसन्ति पक्षिणः ॥१५
 चणकादीन् विप्रकीर्य वशीकृतिकणानिव ।
 विश्वास्य क्रूराः क्रोडादीन् क्षिण्वते क्षणतृप्तये ॥१६
 भिन्दन्ति मधुजालानि सरघा घातयन्ति च ।
 फलं च पञ्चोदुम्बर्या सन्धानानि च भुञ्जते ॥१७
 अनन्तकायिकान् रात्रिभोजनं नवनीतकम् ।
 कुक्कुटघण्डकरसं च रसयन्ति रसोत्तपः (?) ॥१८
 पापीयांसः केऽप्यभक्ष्यं भक्षयन्ति न केवलम् ।
 यागे छागादिकदनं वदन्ति च सुरश्रिये ॥१९
 न मांसमद्ययोर्दोषो न राज्ञां मृगयादिषु ।
 प्रवृत्तिरेषा भूतानां वायोस्तिर्यग्गतिर्यथा ॥२०
 किञ्च जीवो नास्ति तदभावात् कस्य शुभाशुभे ।
 ततश्चाश्रीत मांसादि स्वैरमित्युचिरे परे ॥२१
 इत्यादिवाक्यैः प्रवर्त्य हिंसादौ घस्मरान्नरान् ।
 स्वयं पुरःसरीभूय नयन्ते नरके सुखात् ॥२२
 तत्रातिदुःसहं दुःखं चिरं सोढ्वा कथञ्चन ।
 तत उत्पद्य सिंहादौ पललास्वादलम्पटे ॥२३
 दुष्कर्मभारिता यान्ति नरके भैरवे पुनः ।
 रसनाराक्षस्यवश्या कं न क्लेशं करोत्यहो ॥२४॥ युग्मम्
 रसनेन्द्रियलाम्पट्ये दृष्टान्तः स्पष्टमुच्यते ।
 राजन् श्रीविजयसेन मन्त्र्यसौ जयशासनः ॥२५

ततो गुरुत्नमस्कृत्य मन्त्री व्यज्ञापयत् प्रभो ।
 किं कथं प्राङ् मया चक्रे श्रावय श्रवणौ मम ॥२६
 ततो ज्ञानरत्नदीपप्रकाशभुवनोदरः ।
 श्रीसुधागणधरस्तमूचे वाग्मिनां वरः ॥२७
 अस्ति श्रीधातकीखण्डे प्रतीच्यमेरुभारते ।
 मण्डलं कोशला नाम किलाखण्डलमण्डलम् ॥२८
 अत एवार्हतां करपकल्याणकमहादिषु ।
 मिलत्यखिलमप्यत्र किलाखण्डलमण्डलम् ॥२९
 श्रीसुकाञ्चीपुरी तत्र सुकाञ्चीव भुवो बभौ ।
 जज्ञे यस्या झणत्कारैर्वाचालं हरिदम्बरम् ॥३०
 अर्हद्वर्मावचूलोऽत्र रत्नचूलोऽशुभन्तपः ।
 यत् सम्यक्त्वाचलस्याग्रे स्वःशैलोऽपि चलाचलः ॥३१
 बाह्यं दृष्ट्वेवारिचक्रं विनमद्धर्मवैभवात् ।
 तस्यान्तरङ्गमपि तत् स्वयं नेमे भयातुरम् ॥३२
 तस्य प्रेमगुणरत्नावली रत्नावली प्रिया ।
 यत् सम्यक्त्वज्ञलत्कारो दिनं प्रत्यधिकाधिकः ॥३३
 तस्या रूपं वपुर्भूषा शीलं तस्यापि भूषणम् ।
 तस्यापि मूषा सम्यक्त्वं संवेगोऽस्यापि भूषणम् ॥३४
 अद्य श्रो वा परिब्रज्यां राज्यं हित्वा जिघृक्षतोः ।
 राज्यं च भुञ्जतोर्भोगफलकर्मोदयात् परम् ॥३५
 मिथोऽवियुक्तमनसोर्यथा युगलधर्मिणोः ।
 ययुः सहस्रा घस्राणां तयोरेकाहहेलया ॥३६॥ युग्मम्
 अन्यदा सुषुप्ते देवी कुमारं स्फारकान्तिकम् ।
 जितारिरिति नामास्य सुषुप्ते च महीपतिः ॥३७
 समये च कलाचार्याभ्याशोऽभ्यास्यत् कलाः कलाः ।
 विशेषाच्च धनुर्वेदमनिर्वेदं स राजसूः ॥३८
 कलाकूपारपारीणं यौवनश्रीतरङ्गितम् ।
 तं भूपो भूपकन्याभिः प्रमोदादुदवाहयत् ॥३९

कुलाध्वनाऽनामता याऽध्यापकाध्यापिता न या ।
मांसाशितां कलामेनां पाठितोऽसौ रसज्ञया ॥४०
ततश्च —
दुर्दान्तरसनाश्वेनापहतोऽपथगामुकः ।
कुमित्रैर्मृगयाऽटव्यां सोऽवस्थानमकार्यत ॥४१
तथा हि —
चलवेध्यव्यधाभ्यासस्तेषां भीक्रोधबोधनम् ।
वपुर्दाढ्यं श्रमजयश्चेत्याद्या मृगयागुणाः ॥४२
किञ्च —
नास्त्यात्मा तदभावाच्च न कर्म न परं जनुः ।
तदेव मान्यतां स्वेच्छा कृत्याकृत्यकथा वृथा ॥४३
पापद्विव्यसनी सोऽथ दवाग्निरिव संहरन् ।
असङ्ख्यान् प्राणिनः सङ्ख्यातीतां पापद्विमार्जयत् ॥४४
रसनारसनाट्येन नटितोऽसौ ततः पिवन् ।
मधूनि बहुधा क्षौद्रं भक्षयन् सर्वभक्ष्यभूत् ॥४५
पापः मित्रैः सपीत्यासौ ततो धावति गायति ।
दिग्गम्बरो नृत्यति च तदकीर्तिस्तथैव च ॥४६
ततो निरङ्कुशलसद्रसनालौल्यसागरम् ।
तं कुमारं तथा वीक्ष्य पितरौ तेमतुस्तमाम् ॥४७
स्वपुत्रानार्यकायौघासञ्जिताऽशुभसंहति-
सम्भावितोग्रनरकपातसम्भूतमन्युना ॥४८
अजस्रसवदुष्णोष्णबाष्पदूनास्यपङ्कजा ।
देवी भूपमथोपेत्य सगद्गदमदोऽवदत् ॥४९॥ युग्मम्
महापापादसो घोरान्नरकद्वारतो द्रुतम् ।
वार्यतां वार्यतां वत्सो मैव स्वामिन्नुपेक्ष्यताम् ॥५०
राजाऽऽख्यद् देवि सुजनर्बहुशोऽप्येष वारितः ।
नास्मान्निवर्तते पापादुपदेश्यस्तदेष न ॥५१

देव्यूचे चिन्त्यतां कौऽप्युपायस्तत्र पुनः प्रभो ।
रत्नाकरस्य रत्नानि धीमतो धीर्नवा नवा ॥५२
सोपक्रमे कर्मणि चोपायोऽपि स्यात् फलेग्रहिः ।
पुत्रोऽस्ति देवपादानां कुमारो वार्यतां ततः ॥५३
सखेदं पुनरुचे राट् क उपायोऽत्र साम्प्रतम् ।
मन्त्री विमलमत्याख्योऽत्रान्तरे भूपमब्रवीत् ॥५४
एकदाऽऽह्वयतां देव कुमारोऽत्र स्वसन्निधौ ।
देवराज्योस्तदाऽऽलापे वक्ष्येऽहमपि किञ्चन ॥५५
राज्ञा सद्यः समाहूतः कुमारो नृपमानमत् ।
सिंहासनेऽथ स्वासन्ने तेन प्रेम्णा न्यवेशितः ॥५६
कच्चित् कुमार कुशलं सर्वाङ्गं तव सम्प्रति ।
इति पृष्टो मुदा पित्रा पुत्रोऽवादीत् कृताञ्जलिः ॥५७
यस्य प्रसादात् कुशलं जृम्भते जगतीतले ।
तस्य सुस्वामिनः पुत्रे कुशलं मयि निश्चलम् ॥५८
तातपादैरधुना तु हतो येनाऽस्मि हेतुना ।
तन्निवेदनप्रसादं लब्धुं लुब्धे श्रुती मम ॥५९
व्याजहाराथ पृथ्वीशः शृणु वत्स विवक्षितम् ।
अनर्वाकृपारसंसारपारावारभयाकरात् ॥६०
प्रदीप्तभवनाकारादथ श्वो वा विनश्चरात् ।
गृहवासान्मोहपाशान्निर्विण्णं मम मानसम् ॥६१॥ युग्मम्
नृजन्मकल्पवृक्षस्य महाव्रतमहाङ्कुटैः ।
महानन्दफलं वत्सादित्सते मानसं मम ॥६२
तत् कुमार महीभारं दुर्धरं धर सम्प्रति ।
शेषराज इवेदानीं विश्राम्याम्यस्यविश्रमम् ॥६३
इति श्रुत्वा मुहुः स्मित्वा कुमारो नृपमभ्यधात् ।
तात प्रस्तूयते वक्तुं किञ्चित् प्रस्तुतवर्त्मनि ॥६४
यदि प्रसादविमुखास्तातपादा भवन्ति न ।
वत्सो यथेष्टमाचण्डामित्याचण्ड स्फुटं पिता ॥६५॥ युग्मम्

ततः कुमारो जितारिः पापोपाध्यायपाठिताम् ।
 चण्डां ताण्डवयामास वितण्डां स्वपितुः पुरः ॥६६
 जन्मान्तराजितफलभोक्ताऽऽत्मा चेद् भवेत् पितः ।
 तद् युज्यते सर्वमिदं तदभावे तु निष्फलम् ॥६७
 यद्वाऽस्त्वात्मा बहुवादिप्रयुक्तहेतुजालतः ।
 तथाऽपि कर्ता नैवासौ भुङ्क्तेऽसौ प्राकृतं यतः ॥६८
 कृतनाशाकृतापत्तिदोषादात्मा करोतु वा ।
 किन्तु न ज्ञायते कृत्यं शुभाशुभनिबन्धनम् ॥६९
 अर्थापत्त्याऽथ बुध्येत शुभाशुभकरी क्रिया ।
 दृश्यन्ते तारकादीनां यद्विमाना नभस्तले ॥७०
 शुभक्रियाफलमिदं यदेष्टुपत्तिरङ्गिनाम् ।
 तात तान्यप्यसङ्ख्यानि देवा अप्येष्वसङ्ख्याकाः ॥७१
 प्रतिक्षणमसङ्ख्याताश्चयवन्ते च भवन्ति च ।
 तदेतद् घटते तर्हि चेद्यायुस्तत्र पापिनः ॥७२
 यतोऽसङ्ख्यास्त एवेह हिंसा तत् स्वनिबन्धनम् ।
 बलादापतितं तात हिंसाद्यैस्तज्जितं जितम् ॥७३
 किञ्चाहिंसा यतयोऽत्र ते मिता एव यद् भुवि ।
 ततस्ते स्युः कुष्ठिपङ्गुभिक्षाकास्ते मिता यतः ॥७४
 तथा हेत्वनुरूपं स्यात् कार्यमेतत् सुविश्रुतम् ।
 कायक्लेशात् ततस्तात स्यात् सुखप्रभवः कथम् ॥७५
 तत् सर्वशास्त्रतत्त्वज्ञमौलिना स्वामिना वृथा ।
 दीक्षिष्ये सम्प्रतीत्युक्तं तदाचन्द्रं महीं पृणु ॥७६
 सर्वथाऽनुपदेश्योऽयमिति भूभृति मौनिनि ।
 सखेदं सास्रमूचेऽथ देवी रत्नावली सुतम् ॥७७
 हा हा पुत्र किमपरं वैराग्यस्य व्रतस्य च ।
 त्वत्पितुः कारणं हंत तव दुश्चेष्टितं विना ॥७८

अपि च —

त्रिलोकख्यातयशसो देवस्यैतस्य नन्दनः ।
 धिग् दैवेन कृतः किं त्वं यद्यभव्योऽसि पुत्रक ॥७९
 भविष्यसि कथं वत्स भवाब्धौ क्षिप्त एनसा ।
 यत् प्रत्यक्षं भवस्येवं हा हता सा जनन्यपि ॥८०
 कलङ्कितोऽद्य भवता पितृवंशोऽतिनिर्मलः ।
 हा पुत्र भगिनका माता त्वय्यभव्ये करोतु किम् ॥८१
 वत्स यद्यपि भव्योऽसि तथाऽपि भवभाजनम् ।
 कथमासन्नभव्यस्य स्युरुल्लापा अमूढशाः ॥८२
 तत्प्रसादं कुरु वत्स मा मुधा भूः स्ववैरिणः ।
 पापादमुष्माद् विरम रमस्व जिनवर्त्मनि ॥८३
 कुमारोऽथाह सक्रोधं मातस्त्वं यदि धार्मिकी ।
 तदप्रियं कर्कशं च किमेवं मयि भाषसे ॥८४
 दुर्भाषिणी तु निर्भाग्यमन्या धन्याऽसि न क्वचित् ।
 सर्वथोपेक्षणीया तत् त्वमेवं भाषसे मुधा ॥८५
 किं चास्म्यनुचिताचारफलमाप्स्यामि किं तव ।
 य आस्वलति तस्यैव भज्यते दन्तमालिका ॥८६
 मन्त्री विमलमत्याख्योऽथाचख्यौ तं स्वमातरि ।
 कुमार मा कुपोऽपत्यस्नेह इत्यपराध्यति ॥८७
 मृगीगवाश्वाशकुनिकलविकटिकादयः ।
 अपत्यस्नेहनटिताः पश्य किं न हि कुर्वते ॥८८
 कुमारनिरपेक्षोक्तिबाणवृन्दैरनुदैः ।
 श्रीरत्नचूलो राणमौनव्रतमङ्गमकार्यत ॥८९
 ततोऽवदन् नृपस्त्वद्वद् यद्युपेक्षाऽस्ति नस्त्वयि ।
 राज्यं दध्मः कथं तस्मात् तत् कुर्या येन नः सुखम् ॥९०
 अथाभाणि कुमारेण देवपादा दिशन्तु मे ।
 यत् किञ्चनाप्यनुचितमाचराम्यवकीर्णवत् ॥९१

राज्ञोचे पुत्र ये घसा जिनधर्मावकेशिनः ।
 ते गरीयोदुःखलक्षाम्भोधिभ्रमनिबन्धनम् ॥९२
 प्राप्ते नृत्वे सर्वधर्मकर्मनिर्माणकर्मटे ।
 न हि निर्मेन्तुजन्तूनां युक्तियुक्तं प्रमापणम् ॥९३
 नक्तंदिनं शबरवदटव्यां वसतस्तव ।
 राज्यश्रिया गुणः को नु चिन्तामणिवयस्यया ॥९४
 नानाविधानि पेयानि स्वाद्यान्यपि च सन्ति ते ।
 मलाविलैर्निन्दितैश्च मद्यमांसेरलं ततः ॥९५
 जीवघातेऽनार्यकार्ये यन्निमित्तं तवोधमः ।
 तल्लभ्यते धनेनापि स्वयं हिंसा ततो वृथा ॥९६
 अहर्निशमिदं वत्स यदाखेटकखेटनम् ।
 तच्च प्राचीनपुरुषमेरां लुम्पति मूलतः ॥९७
 कुलमेरामतियतां कथं शास्ति विधास्यसि ।
 स्वयं भिन्दन् स्वमर्यादां यादोवज्जडसङ्गतः ॥९८
 तदनुत्तानचित्तेन प्रशस्तेन दिवानिशम् ।
 देशकोशचतुरङ्गचमूचिन्ता विरच्यताम् ॥९९
 किञ्चाहिंसेण धर्मज्ञमिश्रेण भवताऽनघ ।
 आचन्द्रार्कमिदं राज्यं प्राज्यं न्याय्यं प्रभुज्यताम् ॥१००
 स्मिन्वा जितारिणाऽभाणि साशङ्कः प्रहरेन्न यः ।
 तस्य वाणिजकस्येव न हि राजति राजता ॥१०१
 अथाऽऽख्यद् विमलमतिर्मतिवैभवगीःपतिः ।
 देवामात्यैः स्वप्रतिभाप्रतिभातमुदीर्यते ॥१०२
 श्रूयते स्वामिभिः सम्यक् संप्रधार्य विधीयते ।
 न पुनस्तेषु विज्ञप्त्या प्रसादः प्रतिहन्यते ॥१०३
 तद्ब्रूवेऽस्मि कुमाराय सारं स्वानुभवास्पदम् ।
 यदि सम्यक् श्रीकुमारोऽवधत्ते सुप्रसद्य मे ॥१०४
 कुमारोऽप्यभ्यधाद् धीमन् स्वमेधोदबुद्धमुच्यताम् ।
 राज्ञां धियः सचिवधीः सध्रीची हि दिवाऽनिशम् ॥१०५

मन्थूचे नन्दनोद्याने देव स्वपुरमण्डने ।
 मुनिवृन्दारकैर्नित्यं सेव्यो वृन्दारकैरपि ॥१०६
 संसाराम्बुधितारणैकतरणिः प्रोद्यन्मनःपर्यवा-
 वध्युद्वीक्षितविश्वविश्वसरणिः सिद्धान्तचिन्तामणिः ।
 नानालब्धिमहानिधिर्नरसुरश्रेणीवसत्सन्निधिः
 कश्येऽभ्यैत् किल जङ्गमः सुरतरुः श्रीसुव्रतः सद्गुरुः ॥१०७॥ युग्मम्
 तं चानन्तुमहं तदैव गतवान् रोमाञ्चितस्त्रिप्रद-
 क्षिप्या चारुमहीरजस्तिलकविभ्राजिष्णुपञ्चाङ्गकः ।
 भक्त्या वन्दितवान् सुसाधुपरिषदविभ्राजितं श्रीगुरुं
 मर्त्यामर्त्यसभान्तरे समुचितस्थाने ततस्तस्थिवान् ॥१०८
 ततश्च मन्दरक्षुब्धदुग्धाम्भोधिगभीरधीः ।
 श्रीसुव्रतगुरुश्चक्रे देशनां क्लेशनाशिनीम् ॥१०९
 अत्रान्तरे गलत्कुण्डगलिताङ्गुलिनाशिकः ।
 स्फुटिताङ्गस्रवत्पूतिधारासंसिक्तभूतलः ॥११०
 मधुजालकवद् विष्वग्मक्षिकाकम्बलावृतः ।
 चण्डालवत् शिष्टलोकैः संपर्कालापवर्जितः ॥१११
 चलाचलकृमिकुलाकुलिताखिलविग्रहः ।
 अज्ञानिजनताक्रोश्यस्तास्वसभ्योक्तिभीषणः ॥११२
 दुष्कर्मोदयहृष्टान्तो विद्वन्निर्वेदमन्दिरम् ।
 वसुभिर्नाम पुमानाययौ तत्र पर्षदि ॥११३॥
 चतुर्भिः कलापकम्
 श्रीसुव्रतं सूरिराजं नमस्कृत्य कृताञ्जलिः ।
 स च विज्ञापयामासौष्ठस्फोरोन्मितया गिरा ॥११४
 यथा दुःख्यस्मि भगवंस्तथाऽन्योऽप्यस्ति कश्चन ।
 भगवानाह हे भद्र सावधानो निशामय ॥११५

अनन्तरभवेऽप्यासीद् यत् ते दुःखं किमप्यहो ।
 तदनन्ततमे भागेऽप्येतद् दुःखं न वर्तते ॥११६
 यतस्त्वयाऽप्रतिष्ठाने महादुःखमनुक्षणम् ।
 त्रयस्त्रिंशिसागराणि निरन्तरमसह्यत ॥११७
 ततश्चान्तर्मुहूर्तायुर्मत्सीगर्भे शपोऽभवः ।
 ततोऽभूरप्रतिष्ठाने त्रयस्त्रिंशयिधिजीवितः ॥११८
 षट्षष्टि सागराण्येवं दुःखं सोढ्वा निरन्तरम् ।
 अजीर्णदुष्कर्मशेषाच्छुनीगर्भमुपागमः ॥११९
 कालाज्जाता कालशुनी तद्वाक्येऽमृत तत्प्रसूः ।
 दुर्दान्ताभीरडिग्भैः सा योध्यते स्म श्वपोतकैः ॥१२०
 तत् तीक्ष्णदन्तनखरप्रहारैरारिताङ्गिका ।
 क्षुत्तृष्णार्ता मृता जज्ञे राष्ट्रवर्धनपत्तने ॥१२१
 आजन्मनिःस्वतासन्नयोगराजाख्यवण्टतः ।
 माहिलस्य गृहदास्यां चौर्यागः कृत्तनश्यथ (?) ॥१२२
 स्वग्दोषदूषिताङ्ग्यां च प्राजनिष्ट भवान् सुतः ।
 तद्दोषात् प्राच्यदुष्कर्मशेषतश्चेति कुण्ठयम् ॥१२३॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 कुण्ठयाह भगवन् केन कर्मणा भवपञ्चके ।
 दुःखीत्यभूवं प्रसद्याविष्कुरु ज्ञानभास्कर ॥१२४
 सूरिरुचे भद्रमुख त्वमत्रैव हि भारते ।
 श्रीकाञ्चनपुरस्वामिनभोवाहनभूपतेः ॥१२५
 देव्याः कनकमञ्जर्याः पुत्रोऽभूः कनकध्वजः ।
 मातापितृभ्यां मेने स स्ववंशालङ्कृतिध्वजः ॥१२६॥ युग्मम्
 स च राक्षसवन् मांसप्रियो हिसापरायणः ।
 गोलिकाधनुषा पक्षिकुलं विव्याध शैशवे ॥१२७
 श्येनैः शकुन्तशकुनिमुखानाकाशचारिणः ।
 जालैः कच्छपमत्स्यादींश्चाप्रहीज्जलचारिणः ॥१२८
 मृगादीनां च मृगायां स्वयं मृगयुभिस्तथा ।
 निर्मिमाणः स नातृप्यद् भस्मकव्याधिमानिव ॥१२९

किं बहुना —

न स प्रकारः कोऽप्यस्ति येनासौ मांसलोलुपः ।
 जलस्थलाम्बरचरान्नावधीद् दण्डपाणिवत् ॥१३०
 जुगुप्सते धर्मगुरुन् साधून्पुहसत्यपि ।
 मित्राद्यैर्वारितोऽवादीन्नास्त्यात्मा न भवान्तरम् ॥१३१
 प्रज्ञापनीयो नैवायमिति शिष्टैरुपेक्षितः ।
 अपेक्षितश्च पापिष्ठैः सोऽजनिष्ट निरङ्कुशः ॥१३२
 ततश्च तादृगं दुष्कर्माजितदुष्कर्मभारितः ।
 निमज्जाप्रतिष्ठाननरकाद्धौ स चासि भोः ॥१३३
 तत् तादृग्गुरुमाणिक्यधाम्ना ध्वस्ततदावृतेः ।
 जातिस्मृतिनिधिस्तस्योज्ज्वलेऽचिन्त्यवीर्यतः ॥१३४
 स्वैहिकोदन्तदृष्टान्ताद् गुरुवाचाऽनुमापितान् ।
 जातिस्मृत्या स्वसंविच्या निश्चिक्वये प्राग्भवानसौ ॥१३५
 सोऽथ व्यज्ञापयत् सूरिं निःसन्दिग्धमिदं प्रभो ।
 कनकध्वजनास्तिक्यफलमास्वादितं मया ॥१३६
 तदत्र भगवन्नस्मि भवभ्रमणरीणधीः ।
 सर्वाहारपरीहाराद्युष्मदेवनृपाश्रयात् (?) ॥१३७
 प्राणत्यागं चिकीर्षामि [वु]वृषामि च सदगतिम् ।
 गुरुराख्यदिदं कर्तुं जागर्ति तव योग्यता ॥१३८॥ युग्मम्
 ततस्तस्य गुरोः पार्श्वेऽनशनं प्रतिपद्य सः ।
 गृध्रपृष्ठविधानेनावतस्थौ स्थेमपर्वतः ॥१३९
 तत्र गृध्रकंककाकवृक्षानशिवादिभिः ।
 भक्ष्यमाणः शुभध्यानात् क्षीणायुः कल्प आदिमे ॥१४०
 विमानाधिपतिर्देवो विभाकरविभोऽभवत् ।
 सद्यप्रयुक्तावधिश्च तद्गुरोः पार्श्वमागमत् ॥१४१॥ युग्मम्

स एवाहं कुण्ठी सकलजनतादुर्भगतमः

प्रसादाद् वः पूज्याः सपदि दिविपद्भूवमभजम् ।

इति व्याहृत्योच्चैश्चरणकमलं सुव्रतगुरो-

नैमज्जित्वा (?) नाट्यं व्यरचयदगात् स्वास्पदमसौ ॥१४२

इति पुण्यापुण्यफलं मयाद्याध्यक्षमीक्षितम् ।

कुमार बहुमन्यस्व मन्यस्व पितृभाषितम् ॥१४३

विहस्याह कुमारोऽथ मन्त्रिन् कुहकमोहितः ।

मां मोहयितुमारब्धो जितारिर्मोह्यते न हि ॥१४४

कालदष्ट इवासाध्य उपदेशश्चामसौ ।

इति निश्चित्य सचिवो जुजुषे जोषमञ्जसा ॥१४५

ततो राजा स्तनचूडश्चूडारत्नं विवेकिनाम् ।

शरीरचेष्टामाभस्वेत्युवाच निजनन्दनम् ॥१४६

महाप्रसादो देवेत्यभिधायोत्थाय राजसूः ।

समाससाद स्वावासं जितकाशी स्वचेतसा ॥१४७

अथ देवी सनिर्वेदं मेदिनीशं व्यजिज्ञपत् ।

धर्मानभिज्ञस्त्वत्सूनुः कथं देव भविष्यति ॥१४८

राजाऽऽस्यद् देवि कः कस्य स्वः परो वाऽथवा न कः ।

संसारनाटकेऽमुष्मिन् संदब्धे कर्मसूत्रिणा ॥१४९

आन्तरारिजितोऽप्येष जितारिः कीर्तितो मृषा ।

न चारोपिततारत्वं शुक्तिकार्धं तदर्थकृत् ॥१५०

दुष्कर्मसन्निपात्येष योग्यो धर्माधस्य न ।

तदस्य चिन्तया देवि मा विषादं कृथा वृथा ॥१५१

तदस्य राज्यदानेनैहिकं कार्यं समाप्यते ।

पारत्रिकं तु प्रव्रज्याङ्गीकारात् परिपूर्यते ॥१५२

यशोभाजनमन्यूचे चतुःकर्णं महीभुजे ।

भाविताहर्द्वचनानामेतद्देवाति युज्यते ॥१५३

स्वामिन् कुमारः किन्त्वेव राज्यस्याहो न सर्वथा ।

देवो जानात्येव तस्य राज्यकार्योत्सहिष्णुताम् ॥१५४

ततः सीमालभूपालैः सम्भवो देशविप्लवः ।

ततः सङ्घस्य चैत्यानां धर्मस्यापि च विप्लवः ॥१५५

देवादिष्टं नोचितं तत् पाल्यतां तावदुर्व्यसौ ।

यशोराजकुमारः स्याद् यावदुर्वीधुरन्धरः ॥१५६

यशोभाजन साध्वेतद् यशोभाजनमेव नः ।

इति प्रतिश्रुत्य राजा प्राग्वत् स्वं राज्यमन्वशात् ॥१५७

सोऽन्यदा व्यसनासक्तो राज्यकार्यपराङ्मुखः ।

जितारिरश्वथट्टेन ययावाखेटकं प्रति ॥१५८

गच्छता तेन दृष्ट्वाऽग्रे मुक्तोऽश्वो जम्बुकं प्रति ।

अपरैरश्ववारैश्च ततोऽसौ मृगधूर्तकः ॥१५९

अजुमार्गेण धावित्वा झटित्येव निवर्तते ।

काटेषु(?) लीयते तूर्णं निर्गच्छति च वामतः ॥१६०

प्रवृत्त्य दक्षिणेनाशु ततोऽपि च निवर्तते ।

यद्दिशा तेऽभिधावन्ति बलत्येष ततस्ततः ॥१६१

शृगालसिंहेन तेन नृसिंहा अपि ते क्षणात् ।

शृगालतामनीयन्त दुर्गतौ योग्यतामपि ॥१६२

तं हन्तुमेवमेतेषामभ्यायातां परस्परम् ।

कुमाराश्वो जसरविहयेनास्फलितोऽधिकम् ॥१६३

कुमाराश्वोऽग्रकायेन नभस्यललितो भृशम् ।

कुमारं पातयामास दृपददृढमहीतले ॥१६४

गाढाभिधातेन तेन कुमारश्चूर्णिताङ्गकः ।

कुम्भीपाकेऽतिसुखतः प्रवेशायेव वेधसा ॥१६५

क्षणाद् विपन्नो जितारी रसलौल्यकुमित्रयुक् ।

रौद्रध्यानहयारूढो नरकं प्रापदादिमम् ॥१६६॥ युग्मम्

तत्र सागरमेकं सोऽनुभूयाशर्म केवलम् ।

मगधेषु श्रृङ्गगधेषु ग्रामे गोडवरनामनि ॥१६७

कुटुम्बिनः सत्यहरेः सर्वदेवीप्रियोदरे ।

दुहितृत्वेन संपेदे जितारिर्नरकात् ततः ॥१६८॥ युग्मम्

सा च सत्यमतिर्नाग्ना यौवने पर्यणीयत ।

सत्यनामाभिधानेन कुटुम्बितनुजन्मना ॥१६९

क्रमात् तस्याः सुतो जज्ञे नागदेवाभिधः स च ।
 जातोऽष्टवार्षिकः पित्रोः प्रत्याशावल्लिषादपः ॥१७०॥
 अन्यदा तद्गृहे काचिच्चरिका समुपागता ।
 तां लोभयामास नानाशक्तिकौतुकदर्शनैः ॥१७१॥
 अस्मन्मते मिलसि चेत् तन्न भोगमविद्यया ।
 उपभुङ्क्षे सदा सर्वेन्द्रियशर्म यदृच्छया ॥१७२॥
 तथा च प्राग्भवाम्यस्तरसनेन्द्रियलौक्यतः ।
 मेने तदुक्तं साऽथास्यत् सिद्धिर्ज्वेष्टसुतार्पणात् ॥१७३॥
 सत्यमस्याऽभाणि कथमिदं मातर्विधीयते ।
 पापो वै वेत्सि वत्से न का माता कश्च नन्दनः ॥१७४॥
 यद्येतदुचितं न स्यात् कथं स्वं पुत्रमार्पयम् ।
 पूज्याभ्यो योगिनीभ्यः किं ज्येष्ठः पुत्रो न मे प्रियः ॥१७५॥
 किञ्च गोहे निवसता मन्ये स्युर्बहवोऽङ्गजाः ।
 नन्वीदृग् सिद्धिरिति मे वचनं माऽन्यथा कृथाः ॥१७६॥
 तथा प्रतिश्रुते ज्येष्ठस्तत्पुत्रो विदधे बलिः ।
 शिक्षिता शाकिनीमन्त्रं ताभिः साऽभक्षयज्जनम् ॥१७७॥
 अन्यदा जगृहे ताभिर्माहिलस्य कुटुम्बिनः ।
 प्रियः पुत्रो वामदेवस्तेनाहूताश्च मान्त्रिकाः ॥१७८॥
 एकेन मान्त्रिकेणाथाकृष्टाः साक्षादिमाः समाः ।
 उक्ताश्च मुक्त एवास्मिन् जीवितं वोऽन्यथा न हि ॥१७९॥
 ततो मुक्तः स पाषाभिरथ ग्राग्यैर्जनैर्जगे ।
 एताः साक्षान्मारयस्तन्नोऽङ्गया ग्रामहितैषिभिः ॥१८०॥
 किन्तु भिण्डैर्वेष्टयित्वा प्रदीप्यन्तामिमा समाः ।
 येनाखिलस्य ग्रामस्य सम्पत्नीपद्यते शिवम् ॥१८१॥
 ततश्च तास्तथा कर्तुं नीयमाना व्यलोकयन् ।
 शान्ता महासतीः साध्वीर्मूर्ता इव शमश्रियः ॥१८२॥
 सत्यमस्या तथाऽचिन्ति धन्या वन्द्या इमा परम् ।
 या ईदृक् पापविरताः पुण्या अत्र परत्र च ॥१८३॥

अहं तु निष्कृपा पापाकुलद्वयकलङ्किनी ।
 इहैवं मरणं प्राप्याप्स्याम्यमुत्र तु दुर्गतिम् ॥१८४॥
 मुहुर्मुहुश्चिन्तयन्ती सैवं प्रामेयकैः क्षणात् ।
 प्रदीपिता सत्यमती ताभिः सह पलालवत् ॥१८५॥
 तेन साध्वीगुणगणग्रहणे सहदा हृदा ।
 उपाज्य सा मनुष्यायुर्विपद्य च समाधिना ॥१८६॥
 पुर्यामत्रैव कौशाभ्यां बुद्धिसागरमन्त्रिणः ।
 प्रियपत्न्या जयादेव्याः कुक्षौ तनयतामगात् ॥१८७॥ युग्मम्
 क्रमेण तनयो जज्ञे जज्ञे सपदि मन्त्रिणा ।
 वर्धापितेन धात्रेय्या मन्त्रिणीबद्धसख्यया ॥१८८॥
 पारितोषिकदानेन सचिवस्तामवर्धयत् ।
 दधते न चिरं सन्तो ह्युपकाराधमर्णताम् ॥१८९॥
 महोत्सवैर्नवनवैः प्रीणयित्वाऽखिलं पुरम् ।
 जयशासन इत्यस्य नामधेयमधात् पिता ॥१९०॥
 स च त्वमेष सचिव स्वयं सम्यग् विभावय ।
 सुधर्मस्वामिनेत्युक्तः स ईहादौ प्रविष्टवान् ॥१९१॥
 क्षणं मूर्छाव्याजान्मनसि चलिता प्राग्भवदिशं
 समायाते जातिस्मरणसहिते तत्र सपदि ।
 तदाख्यातं बुद्ध्वा पुनरपि यथावत् सुचरितं
 प्रभुं नत्वा व्यज्ञापयत् मुदितः सैष सचिवः ॥१९२॥
 निःसन्दिग्धमिदं प्रभूक्तमखिलं स्वामिस्तदादिश्यता-
 मीदृक्कश्मलकर्ममर्ममिदुरं किञ्चिद् रहस्यं मम ।
 ईदृक् सौम्यजिनेश्वरस्य चरणं योग्योऽस्मि चेद् देहि तद्
 योग्यः सम्प्रति किन्तु किञ्चिदपरं तावत् क्षणं श्रूयताम् ॥१९३॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्धारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 रसनेन्द्रियविपाक-व्यावर्णनो नाम सप्तम उत्साहः * ॥

नवम उत्साहः

अथापरे धवि श्रीमान् सुधर्मप्रभुरभ्यधात् ।
 प्राणलौक्यविपाकं भो निशाम्य दिशां विभो ॥१॥
 नानापरिमलासक्तो प्राणदुष्टभुजङ्गमः ।
 प्रत्यासन्नोऽनर्थसार्थनिदानं वक्ष्यतो न चेत् ॥२॥
 मूर्छामतुच्छां दत्तेऽसौ चैतन्यमपहन्ति च ।
 अश्नाति प्राणपवनं श्वभ्रपातं तनोति च ॥३॥
 तथा हि —
 एलावज्जककोलत्वग्जातीफलगर्भितम् ।
 पञ्चसौगन्धिकं गन्धलुब्धस्ताम्बूलमिच्छति ॥४॥
 एलापाटलकर्पूरप्रमुखैर्वासितं पयः ।
 द्राक्षादिपानकं कापिशायनं च पिपासति ॥५॥
 सुगन्धिनागरंगाग्रमातुलिङ्गादि सत्फलम् ।
 कर्पूरचन्दनरसवासिपूगीफलादि च ॥६॥
 एलाकर्पूरचूर्णादिवासितं मोदकादि च ।
 कर्पूरपूरितं वर्षोपलादि च जिघत्सति ॥७॥ युग्मम्
 चन्द्रचन्दनकस्तूरीधुसुणादिविलेपनम् ।
 सौरभ्यलुब्धदभ्रमरमालाः कुसुममालिकाः ॥८॥
 कृष्णागुरुप्रभृतिभिः केशवस्त्रादिवासनम् ।
 सुगन्धलक्षपाकादितैलाभ्यङ्गं च सर्वतः ॥९॥
 चिञ्चरीक इवाश्रान्तं प्राणेन्द्रियवशंवदः ।
 प्रतिक्षणं वर्धमानातुच्छमूर्च्छोऽभिलष्यति ॥१०॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 एतच्च विपुलं लक्ष्मीं विना सम्पद्यते न हि ।
 विपुला श्रीश्च न प्रायो विनारम्भपरिग्रहौ ॥११॥

तदासक्तश्च विकलो रागद्वेषविस्स्थुलः ।
 कृत्याकृत्यान्धबधिरः पतति प्राणसंशये ॥१२॥
 दुष्कर्मबन्धान्निविडान्नरकेऽसौ विडम्ब्यते ।
 ततः कश्चिच्चिदुद्धृतः कुतियङ्गु जायते ॥१३॥
 तत्रापि गन्धसम्बन्धलुब्धघ्राणाहिसङ्गतः ।
 भवे भवे वराकोऽसौ दुःसहं दुःखमश्नुते ॥१४॥
 राजन्नत्र च दृष्टान्त एष श्रेष्ठी पुरन्दरः ।
 स नत्वोचे स्वचरितं शुश्रूषे त्वन्मुखात् प्रभो ॥१५॥
 देवदुन्दुभिनिर्घोषसनाभिध्वनिडम्बरः ।
 आकर्ष्यतां नैगमेशेत्युवाच गणभृदवरः ॥१६॥
 जम्बूद्वीपो द्वीपराजो योजनलक्षनायकः ।
 लवणस्तद्विगुणेशः समुद्राणां धुरि स्थितः ॥१७॥
 ततोऽपि धातकीषण्डो द्वीपस्तद्विगुणाधिसूः ।
 ततः परत्र कालोदस्तद्विगुणमितीश्वरः ॥१८॥
 ततश्च पुष्करवरनामा द्वीपस्तृतीयकः ।
 चकास्ति योजनलक्षपोडशकाधिनायकः ॥१९॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 न जाने केनचित् कस्माच्चिद्विवादात् कदाचन ।
 मानुषोत्तरशैलेन सीम्ना द्वेधा व्यभाज्यसौ ॥२०॥
 पूर्वार्धे तत्र च प्राचीप्रतीच्योर्मन्दरद्वयम् ।
 सप्त सप्त विदेहाद्या वर्षाश्च प्रतिमन्दरम् ॥२१॥
 प्राग्मन्दरप्रतिबद्धे क्षेत्रे भरतनामनि ।
 चकाशे मध्यमखण्डभूषा श्रीविजयापुरी ॥२२॥
 या वप्रशृङ्गस्खलनभीत्याऽर्केणाप्यलङ्घिता ।
 परिखावारिशमितशेषभूवहनकलमा ॥२३॥
 यक्षहर्म्यतलालीनाचार्यताल्पप्रतिष्ठया ।
 एकया यत्र दिवि च सङ्गीतकमजायत ॥२४॥
 तस्यां शस्यक्रमलक्ष्मीररिर्सिंहो महीपतिः ।
 यन्नाममन्त्रस्त्रासाय प्रत्यर्थिकरिणामहो ॥२५॥

प्रेयसी तस्य पद्मश्रीः काप्यभङ्गुरसौरभा ।
नक्तं दिविकाशिन्यां यस्यां राजाऽत्यरज्यत ॥२६॥
स च क्षोणीपतिघ्राणविषयासक्तमानसः ।
सारं सौरभ्यमेवैकमिन्द्रियार्थेष्वमन्यत ॥२७॥

तथा हि —

जलजस्थलजानेककुसुमामोदषट्पदः ।
सर्वतुरम्यनानाङ्गरागविच्छित्तिकोविदः ॥२८॥
नैकजातीयकुसुमद्रुतिस्तानातिपावनः ।
गन्धसारधनसारपटवासाधिवासितः ॥२९॥
आमकपूर्कस्तूरीश्रीकृष्णागुरुचन्दनैः ।
केशवस्त्रवपुर्वासवेश्मवासातिलालसः ॥३०॥
समुच्छलत्परिमलवासिताशेषदिङ्मुखः ।
गन्धस्कन्धश्चरिण्युर्ध्वं व्यचरत् स यदृच्छया ॥३१॥

चतुर्भिः कलापकम्

गुणीकृताशेषशेषहृषीकविषयोत्करः ।
स प्रियप्राभृतेऽप्यासीत् सुरभौ राभसिक्यभाक् ॥३२॥
इतश्च पुर्यां श्रीमत्यां भीमत्यां न कदाचन ।
राजाश्रीविमलकीर्तिस्तस्य कीर्त्तिमती प्रिया ॥३३॥
कमलावती तत्पुत्री चतुःपष्टिकलावती ।
अनौपाधिकसौभाग्यसौगन्ध्यादयवपुल्लता ॥३४॥
अधीतिनी कामशास्त्रे रतिकेलीविचक्षणा ।
तस्मै श्रीअरिं सिंहायाऽथोपतस्थे स्वयंवरा ॥३५॥ युग्मम्
स तां महाडम्बरेणोपयेमे मेदिनीपतिः ।
तया पुनः स संयेमेऽङ्गसौरभमुखैर्गुणैः ॥३६॥
लक्ष्मीमलक्ष्मीमार्यां चानार्यां वर्णात् तिलोत्तमाम् ।
रम्भां रम्भागिरं मेने स तयाऽनुपमश्रिया ॥३७॥
ततः स भूपः पद्मश्रीप्रमुखं प्रेममन्दिरम् ।
अवरोधमवरोधं सुखश्रीणाममन्यत ॥३८॥

शयने जागरे स्थाने प्रस्थाने भवने वने ।
दिने दिनान्ते छायेव तस्याभूत् साऽनुयायिनी ॥३९॥
भोगिनी साऽथ पद्मश्रीः प्रद्वेषविषपूरिता ।
तस्याः छिद्राणि मृग्यन्ती दिवानिशमखिद्यत ॥४०॥
तामुच्चाटयितुं भूपं वशीकर्तुमशैषिका ।
मान्त्रिकांस्तान्त्रिकान् योगिन्यादिकानप्युपाचरत् ॥४१॥
योगचूर्णं चरिकया ददे तस्याः परे द्यवि ।
ऊचे च गन्धे प्रक्षिप्य देयं नसि यथा विशेत् ॥४२॥
पद्मश्रीस्तत् सुगन्धेषु न्यस्य गन्धान् ददौ प्रभोः ।
ते गन्धलोभादाघ्राता भूभुजः प्राविशन्नसि ॥४३॥
तैश्च चूर्णलघैर्मन्दो ग्रहिलः स्यात् पटुर्वशः ।
तदा च स नृपो मन्दस्ततोऽमूद् ग्रहिलो भृशम् ॥४४॥
ततश्च —
हसति रोदिति पूत्कुरुते नृपो भ्रमति गायति तारतरस्वरम् ।
स्वमुखवादनतालपुरःसरं निवसनेन विना परिनृत्यति ॥४५॥
शपति निन्दति पूज्यतमानपि प्रहरतेऽनुचरांश्च निरागसः ।
ननु महौषधिमन्त्रगणागणा विफलतामुपयान्ति विधिं विना ॥४६॥
ततोऽमात्यैः स संयम्य चिक्षिपे दारुपञ्जरे ।
हृता वैद्या मन्त्रतन्त्रयोगचूर्णविदोऽपि च ॥४७॥
स्वस्वक्रियारम्भितैश्च न चाभूत् प्रगुणो नृपः ।
तत्राथ मन्त्रिणोऽभूवन्निराशा विगतादराः ॥४८॥
सम्प्रधाय ततः सम्यक् सर्वैः सामन्तमन्त्रिभिः ।
तन्मूर्त्यन्तरवद् राज्येऽस्थापि पुत्रोऽरिकेसरी ॥४९॥
ततोऽरिकेसरी राजा संजज्ञे राजकेसरी ।
क्रमविक्रमशालित्वादधृष्यो वैरिकुञ्जरेः ॥५०॥
निर्भाग्या सा च पद्मश्रीर्नष्ट्राऽगात् तातमन्दिरम् ।
पतिकामेणपाप्माऽस्याः षपातात्रैव मूर्धनि ॥५१॥
स चारिंसिंहो ग्रहिलोऽनादरान्मन्दरक्षितः ।
निर्गत्य आग्यन् दिक्ष्वाप पुरं क्षितिप्रतिष्ठितम् ॥५२॥

आरक्षैः प्रत्यभिज्ञाय सोऽरिर्सिंहोऽयमित्यसौ ।

ग्रहिलो दर्शयाञ्चके विजयराजभूभुजः ॥५३॥

तेनोच्छलत्क्रोधवह्निज्वालपाटलचक्षुषा ।

तद्रूमलहरीसङ्घयङ्गकुटीभीष्ममौच्यत ॥५४॥

रे सोऽयं नित्यवैरी नस्तत् खरारोपणादयम् ।

पुरे विगोप्यैवमेवं बहिरेवं विडम्ब्यताम् ॥५५॥

ततश्चाभिदधे मन्त्रिभौलिना श्रीसुबुद्धिना ।

देवावधार्यतां तावन्नीतिपूतं वचो मम ॥५६॥

मृतस्य मारणे देव सुभटस्य यशो न हि ।

ग्रहिलश्च मृत एवेत्यादेशोऽनुचितः प्रभोः ॥५७॥

अपि च -

निरायुधस्य व्यसनं प्राप्तस्य गृहमेयुषः ।

रणक्षेत्रे पतितस्य वधोऽरेरपि नोचितः ॥५८॥

किञ्चारिकेसरी राजा पुत्रोऽस्य विदितः प्रभोः ।

एतस्यैवं कृतेऽवश्यं तवामित्रीभविष्यति ॥५९॥

तत्सेनयाऽपि देवस्य त्रासिताया भुवो ध्रुवम् ।

जलस्थलाद्रिदुर्गाणि मुक्त्वाऽन्यच्छरणं न हि ॥६०॥

कृतप्रतिकृतं कर्तुं तव साम्प्रतमीशमहे ।

वयं न त्वादृशाः किन्तु तदस्मद्देशतो मज ॥६१॥

भाणयित्वेति दत्त्वा च शम्भलं प्रेष्यतेऽसकौ ।

एवंकृते प्रभोः कीर्तिः कार्तिकेन्दुविजित्वरी ॥६२॥ युग्मम्

राज्ञा तथा कारितेऽसौ अमन् खेटपुरं ययौ ।

राज्ये कृतप्रसादेन पर्यज्ञायि नटेन च ॥६३॥

ज्योत्कृत्य भाषितस्तेन स्वामिन्नेवं किमट्यसे ।

स विचेताः प्रतिव्रूते नैवासम्बद्धमेव वा ॥६४॥

ज्ञातं तेन धातुदोषादिनास्य मतिविभ्रमः ।

जज्ञे बभ्रम्यते तेन स नतोऽचिन्तयन्नटः ॥६५॥

आपन्नानामुत्तमानां येऽत्रानुपकृता अपि ।

उपकुर्वन्ति त इमे जगत्यां नरमास्कराः ॥६६॥

आपद्रुतानां दुर्दैवाद्ये तूपकृतपूर्विणाम् ।

प्रत्युपकुर्वते ते तु किञ्चिदानुप्यमियरति ॥६७॥

ये तूपकारकेऽप्युच्चैर्दुर्दशाविवशात्मनि ।

नोपकारपरास्ते स्युर्ऋणदासा भवे भवे ॥६८॥

तदेनमुपकुर्वेऽस्मि यद्येप प्रगुणो भवेत् ।

तद्वाज्यं मेऽस्य प्रसादाद् भविताऽनृणताऽथवा ॥६९॥

ततोऽसौ स्वगृहे तेनोपचरेऽभ्यङ्गभोजनैः ।

न पट्वभूत् ततो धन्वन्तरिवैद्यस्य दर्शितः ॥७०॥

स्वाभ्येष नो न जानेऽस्मि कुतोऽप्येवं दशां गतः ।

तदाप्त सम्यक् कथय यथैप स्याद् द्रुतं पटुः ॥७१॥

इत्थं नटप्रकटिते तत्स्वरूपे भिषग्वरः ।

शास्त्रानुभवचक्षुर्भ्यां तं वीक्षामास सर्वतः ॥७२॥ युग्मम्

शैलषमवदच्चैवं वातपित्तकफोद्भवः ।

विकारो नास्य तल्लिङ्गाभावाद् विषविकारवत् ॥७३॥

न भूतशाकिनीदोषोऽप्यत्र कोऽपि निरीक्ष्यते ।

सम्भाव्यते तदेतस्य दोषः कर्मणसम्भवः ॥७४॥

कर्मणं चास्य नासायां नासां स्पृशति यन्मुहुः ।

नटेनोचे कर्मणस्य त्वं जानासि प्रतिक्रियाम् ॥७५॥

धन्वन्तरिरथाचरन्वौ कर्मणानामशेषतः ।

विधिं प्रतिविधिं वेधि ततोऽवादीन्नटः पुनः ॥७६॥

पुण्यात्मन्नेष राजासीच्चेदमुं कुरुषे पटुम् ।

दारिद्र्यमुद्रा द्रवति तदा सप्तकुलान् तव ॥७७॥

ततः प्रोचेऽगदङ्कारः करोम्येनमनामयम् ।

त्वं चेदक्तनि(?)हुडुङ्कीदुग्धमानयसे सखे ॥७८॥

त्रिलाहविषये सा च तुङ्गे गोशृङ्गपर्वते ।

तस्या अमून्यभिज्ञानानीत्यवादीदभिषग्वरः ॥७९॥

नटः प्रतीतपुरुषांस्तन्निमित्तमथादिशत् ।
 तैश्च तदौषधीदुग्धमानिन्ये स्वगृहादिव ॥८०॥
 वैद्येन विधिना तच्च प्रयुक्तं तस्य भूभुजः ।
 प्रशान्तकर्मणोद्धारः सोऽचिरात् प्रगुणोऽभवत् ॥८१॥
 अहो तव परिज्ञानमहो तव चिकित्सितम् ।
 इति प्रशंसन् शैलषो दोषज्ञं बह्वपूजयत् ॥८२॥
 कथंकारमिहास्मीति राज्ञोक्ते भरतोऽभ्यधात् ।
 स्वानुभूतं व्यतिकरमरिसिंहाय भूभुजे ॥८३॥
 ततो राजाऽवदद् यामः स्वपूर्यामधुनैव हि ।
 नटोऽवादीदेवमेव गच्छतां देव नो शुभम् ॥८४॥
 यतो राज्यं निधानं च परहस्तगतं यदि ।
 न लभ्यते लभ्यते वा परया शक्तिसम्पदा ॥८५॥
 ततोऽरिसिंहोऽवादीत् किं प्राप्तकालमिहाधुना ।
 तौ च धन्वन्तरिनटौ तं व्यजिज्ञपतामिति ॥८६॥
 यदावयोगृहे लक्ष्मीः स प्रसादस्तवैव हि ।
 यत् सरांसि प्रपूर्णानि तत् पयोदविजृम्भितम् ॥८७॥
 तदिमां स्वरमां देव मानयात्रैव तिष्ठ च ।
 आवां पुनस्तत्र यावः स्वामिकार्यस्य सिद्धये ॥८८॥
 नटवृत्त्या प्रधानानां करिष्यामि मिदामहम् ।
 वैद्यस्तु तस्य भूपस्य भैषजात् कीर्तिशेषताम् ॥८९॥
 अस्मद् विज्ञप्त्यैव पादोऽवधार्यस्तत्र भूभुजा ।
 इत्युक्त्वा नटवैद्यौ तौ जग्मतुर्विजयां पुरीम् ॥९०॥
 नटेन घटितं नाट्यमरिकेसरिणः पुरः ।
 तत्रागते रसवन्धं सूक्तमेकं नटोऽपठत् ॥९१॥
 कृतं वेत्ति गुणान् वेत्ति वेत्ति विज्ञापितं सुधीः ।
 सेवकस्य स्थितिं वेत्ति स्वामिनस्तस्य कोपमा ॥९२॥
 प्रजगे नवृते व्याप्य तदेवास्यानुचारिभिः ।
 रत्नप्रसङ्गात् पुनरप्यपाठीत् पाठविन्नटः ॥९३॥

यत्र जाते पिता शेते न शङ्काशङ्कुवर्जितः ।
 तस्य काशसुमस्येव निष्फलं जन्म जन्मिनः ॥९४॥
 तदेव च सुविस्तार्य प्रगीतं पार्श्वसारिभिः ।
 रसस्थैर्यमवातार्यापठत् सूक्तं पुनर्नटः ॥९५॥
 भिक्षां देहीति विलपन् घटकर्परपाणिकः ।
 पिता भ्राम्यत्यरिगृहे यस्यास्याजननिर्वरम् ॥९६॥
 पुनः प्रस्तावमासूच्य सूत्रधारशिरोमणिः ।
 निवार्योच्चैः कलकलं सुभाषितमभाषत ॥९७॥
 पराक्रमेण लभ्यन्ते राज्यश्रीकीर्तिनायिकाः ।
 पितरौ न हि लभ्येते पराक्रमशतैरपि ॥९८॥
 कथान्तरावतारेण पुनः शैलषभूषणः ।
 सुभाषितसुधासारं सुधाकर इवामुचत् ॥९९॥
 यच्छ्रियोऽन्यजनो भुङ्क्वते विदिशे भिक्षते पिता ।
 तेनभूर्भारयाञ्चक्रे मातुर्यौवनहारिणा ॥१००॥
 अथो निवार्य भरतः कोलाहलहलाहलम् ।
 सुभाषितसुधावृष्टिं वितेने वैनतेयवत् ॥१०१॥
 अधमाधमस्य पुंसस्तस्यास्यं को नु पश्यतु ।
 पिता यस्यारिभवने भिक्षार्थं चाटु भाषते ॥१०२॥
 इत्यपरापरैः सूक्तैर्नटोक्तैः तस्य भूभुजः ।
 प्रभिन्नं न हि रोमापि मुदुशैल इवाम्बुदैः ॥१०३॥
 पुनः प्रस्तावमानीय रत्नाद्रत्नावतारकः ।
 सदस्यानां हृदि न्यास्यत् सूक्तमुक्तावलीमिति ॥१०४॥
 यस्योत्सङ्गं शिरः कृत्वा सर्वस्वं विनिवेद्य च ।
 शेते सुनिर्वृतः स्वामी मन्त्रिणस्तस्य कोपमा ॥१०५॥
 सुप्रक्रममुपक्रम्य क्रमवेदी कुशील्वः ।
 पपाठ पाठकप्रष्ठः सूक्तं श्रेष्ठतमं पुनः ॥१०६॥
 धिग् धिग् तान् मन्त्रिणो येषां जीवतामपि सुप्रसुः ।
 दिग्म्बरो वराकश्च भिक्षाकश्च भ्रमेद् भुवि ॥१०७॥

पुनः क्षणान्तरं कृत्वा हृत्वा रोलं च सर्वतः ।
 कुशीलवोऽतिकुशलः स इदं सूक्तमुक्तवान् ॥१०८
 धिक्कृता धीर्धिसखानां तेषां येषामधीश्वरः ।
 रङ्गवद् वैरिगेहेषु भिक्षायै परिसर्पति ॥१०९
 प्रस्तावान्तरमारभ्य रचिताञ्जलि भारतिः ।
 सुभाषितमभाषिष्ट शिष्टचेष्टितसृष्टिकृत् ॥११०
 देव त्वमेव नः स्वामीत्याख्यातां राज्यगे प्रभौ ।
 तद्भ्रष्टे तूपेक्षकाणां मन्त्रिणां स्तादजीवनिः ॥१११
 तत्तादृक् सूक्तरचनाचातुरीचतुरं वचः ।
 निशम्य मन्त्रिभिर्जज्ञे ब्रूते साकूतमेव भोः ॥११२
 पुनः पुनर्नवनवप्रतिभाप्रतिभास्वरः ।
 नटेश्वरः सूक्तखानि प्रक्रमादुदजीघटत् ॥११३
 प्राणैरप्युपकुर्वन्ति स्वामिनं ये महौजसः ।
 न संहता न भिन्नाश्च श्रीसामन्ता जयन्ति ते ॥११४
 तथा —
 तेषां कः प्रेक्षतामास्यं सामन्तानां समन्ततः ।
 प्रभुप्रसादानास्वाद्य पापा ये स्वप्रभुद्रुहः ॥११५
 तथा —
 यः प्राणैरपि गृह्णाति स्वामिने विजयश्रियम् ।
 शुचेर्दक्षानुरक्तस्य तस्य भृत्यस्य कोपमा ॥११६
 पापाः पदातयोऽलीकाडम्बराश्चाटुकारिणः ।
 स्वामिप्रसादानादाय द्रुहन्ति स्वामिनेऽत्र ये ॥११७
 ततो नृपं विना सर्वैः सामन्ताद्यैस्सुध्यत ।
 साभिप्रायमयं नाट्यकपटेन नटोऽवदत् ॥११८
 अथोचे मन्त्रिसामन्तैरतिकालमजायत ।
 अये नट ततो नाट्यमिदं संवृणु संवृतम् ॥११९
 ते मन्त्रिणः सुरगुरोर्गृहे गत्वा मिथोऽभ्यधुः ।
 भेदकृत् कोऽप्यसौ तन्न हिताय स्वस्य नापि नः ॥१२०

निर्धाट्यते भीषयित्वा तदयं वन्यसत्त्ववत् ।
 ततस्तत्र नटो हूतः पृष्टो देवोऽधुना क भोः ॥१२१
 कोऽयं देवोऽस्मि पृच्छयेयं मन्त्रिन्नित्यवदन्नटः ।
 देवोऽरिर्सिंहोऽस्याः पुर्याः स्वामीत्यूचेऽथ मन्त्रिणा ॥१२२
 स किं केनाप्यर्पितो मे यत् पृच्छयेऽस्मि नटोऽभ्यधात् ।
 त्वयाऽटता क्वापि देवो दृष्टः स्यादिति मन्त्र्यवक् ॥१२३
 नटोऽब्रूताथ देवः क्वेति वः साकूतमीरितम् ।
 अन्यथा भवता देवो दृष्टः क्वापीति युक्तिमत् ॥१२४
 मन्त्र्यूचे यत्कृते यत्नस्तदेवापहनुते कुधीः ।
 सुधीस्तु साधयन्नेव तत् कार्यं वक्ति किञ्चन ॥१२५
 आख्यन्नटः प्रेक्षणेन हृदावर्ज्य भवादृशाम् ।
 कुटुम्बं वर्तये मन्त्रिन् कार्यमित्येव मे ननु ॥१२६
 सम्भावयामि तत् सिद्धं नान्यत् कार्यं ममाधुना ।
 असम्बद्धमिवारूपातं तदभात्यवर त्वया ॥१२७
 सचिवोऽब्रूत हे धूर्तं प्रलपस्यत्र किं वृथा ।
 यतोऽस्ति यत् तवाकूतं तज्ज्ञातं त्वरसुभाषितैः ॥१२८
 किञ्चास्माकमपीष्टं श्रीस्वामिपादाब्जसेवनम् ।
 तद् विश्रम्य किं न वक्षि वृत्तान्तं स्वामिनः स्फुटम् ॥१२९
 विश्रम्यथ नटोऽवादीद् देवः खेटपुरेऽस्ति भोः ।
 निरामयो राज्यलक्ष्म्यै चक्रपाणिरिवोत्सुकः ॥१३०
 अहो मन्त्रिमतेस्तैर्दृश्यं द्रढीयस्त्वं च किञ्चन ।
 नटहृद् वज्रघटितं ययाऽभेद्यत लीलया ॥१३१
 ततो मन्त्र्यादिभिः प्रोचे त्वमितोऽपसर द्रुतम् ।
 अरे नट न नष्टश्चेद् विनष्टोऽसि ततो ध्रुवम् ॥१३२
 प्राणप्रहाणभीत्याऽथ नाटयन् भयनाटकम् ।
 काकनाशं नटो नष्टोऽरिर्सिंहान्तिकमासदत् ॥१३३
 द्वितीयेऽहन्यमात्याद्या अरिकेसरिणोदिताः ।
 क्वासौ नटो भरतवन्नाट्यवेदविदां वरः ॥१३४

स तैरुचे प्रभोऽस्माकं तं सद्योऽपि जिघांसताम् ।
 किन्तु देवाकीर्तिभीत्या प्रच्छन्नं तच्चिकीर्षताम् ॥१३५॥
 कथञ्चित् ज्ञातवृत्तान्तो नटो नट्टा क्वचिद्ययौ ।
 यत एते महाधूर्ता आकारेज्जितवेदिनः ॥१३६॥ युग्मम्
 व्यापाद्यते किमित्येष राज्ञोक्ते मन्त्रिभिर्जगे ।
 पापोऽयं मेदकारी नो जलकान्त इवाम्भसाम् ॥१३७॥
 किं न श्रुतं स्वामिना यत् पुत्रं सामन्तमन्त्रिणः ।
 पर्त्तीश्चाश्रित्य तेनोक्तं ततो वध्यतमोऽसकौ ॥१३८॥
 राज्ञोक्तं भोः क्वचित् तातः कुशली वर्तते किमु ।
 तैरुचेऽनुमितोऽस्तीति नटोक्तिः साऽन्यथा कथम् ॥१३९॥
 ततोऽरिकेसरी राजा साशङ्कं दध्यवानिति ।
 न ज्ञायते नटे तस्मिन्नेते किमपि चक्रिरे ॥१४०॥
 गृढाभिसन्ध्यथाचष्ट गम्भीरं धीरधीर्नृपः ।
 भवदभिर्न कृतं सुपुटु यदसौ मे न मेलितः ॥१४१॥
 यतस्तन्मुखतस्तातोदन्ते सम्यग् विनिश्चिते ।
 राज्यं च प्रापिते ताते स्थान्मे सत्पुत्रधुर्यता ॥१४२॥
 श्रीताते च राज्यभाजि सम राज्यमसंशयम् ।
 तदन्विष्यानीय तातं राज्ये स्थापयत द्रुतम् ॥१४३॥
 ततोऽमात्यः सुरसूरित्यमृशत् किमु मायया ।
 सद्भावादथ राजेदमाख्यातं तत् परीक्ष्यते ॥१४४॥
 यतः —
 भूभुजङ्गस्य यो मन्त्री विश्वस्य स्यात् प्रमद्वरः ।
 तस्मादेव हि सोऽवश्यं विनश्यत्यचिरादपि ॥१४५॥
 मन्थूचे नेति राजनीतिर्यद्राज्यं क्रियतेऽन्यसात् ।
 राज्यानीहस्तापसः स्यान्न्यस्यान्यस्मिन् नृपश्रियम् ॥१४६॥
 राजाऽचिन्तयदस्योक्तिः कृत्रिमाऽकृत्रिमाऽथवा ।
 ततः परीक्ष्योऽसौ सम्यक् स्वर्णवत् हृत्कपोपले ॥१४७॥

यतः —

चेद् विश्रब्धः प्रधानानां राजा व्याजान् वितन्वताम् ।
 मृगयूनां मृग इव तदाऽवश्यं विनश्यति ॥१४८॥
 अथाह नृपतिर्मन्त्रिस्ताते राज्यधुरन्धरे ।
 न मेऽभूज्जात्वकल्याणं तदेतदुचितं न हि ॥१४९॥
 किञ्च लोके साधुवादः पितू राज्यसमर्पणात् ।
 तातस्यानन्तरं राज्यं ममावश्यं क्रमागतम् ॥१५०॥
 सचिवोऽवोचत विभो राजनीतिरियं न हि ।
 यदि स्वामी प्रियतातस्तत्रैव प्रातु(?) तत्प्रियम् ॥१५१॥
 तातस्यानन्तरं राज्यं तवैवेति न निश्चितम् ।
 प्रियदेव्यङ्गजः प्रायः कुमारो मूभुजां प्रियः ॥१५२॥
 तत्र राज्ये निविष्टे च चेद् विधास्यसि विड्वरम् ।
 तदिदानीमेव देव राज्यं त्याज्यं न सर्वथा ॥१५३॥
 नृपोऽथाब्रूत शृणुत भोः भोः सामन्तमन्त्रिणः ।
 मृतस्यापि पितुः पिण्डा दीयन्ते कुलपुत्रकैः ॥१५४॥
 यस्य सर्वधिपूर्णस्य जीवन्नेव पिता पुनः ।
 भिक्षते परगोहेषु कुलीनः स कथं भुवि ॥१५५॥
 देवरक्षितनामाऽथ मुग्धः सामन्तनन्दनः ।
 समीचीनं वक्ति देव एवमेवैतदित्यवक् ॥१५६॥
 ततः कृतकतोषेणारिकेसरिमहीभुजा ।
 सर्वः स्वाङ्गपरिष्कारो ददेऽस्मै पारितोषिकम् ॥१५७॥
 तत्पिता देवराजोऽथ दध्यौ कार्यं विनाशितम् ।
 हहाऽमुना यन्नृपोऽस्मद्भावमेवं परीक्षते ॥१५८॥
 सामन्तेन ततः पुत्रोऽभाष्यन्यायं प्रशस्य रे ।
 नृपप्रसादं गृह्णासि राजनीतिं न बुध्यसे ॥१५९॥
 देवस्तुप्यतु वा मा वा नीतिरेव प्रशस्यते ।
 नीतिस्त्वन्यादृशी लोके नृपाणां पुनरन्यथा ॥१६०॥
 मददृक्पथादपसरादत्से चेत् पारितोषिकम् ।
 भीतभीतेन तेनाथ तन्मुक्त्वं दन्दशूकवत् ॥१६१॥

ततो भूपेनाभिदधे भो भोः सामन्तमन्त्रिणः ।
 किमेष पक्षो वोऽपीष्टो न्यायः सर्वेप्सितः प्रभो ॥१६२
 राजा सरोषमाचष्ट कीदृग् न्यायोऽयमुच्यते ।
 यद् वाऽवामानि युष्माभिस्तातस्तद्विभिथामुतः ॥१६३
 सुरसूरिरथामात्यः पृथ्वीनार्थं व्यजिज्ञपत् ।
 तिर्यङ्मात्रमिहोन्मिष्टो दुःखमालान्यते करी ॥१६४
 नरसिंहस्य देवस्य स्वच्छन्दस्य किमुच्यताम् ।
 परं वाच्यं हितं भृत्यैर्भावि दैवकृतं पुनः ॥१६५
 तच्च प्रवेदितं तावत् स्वामिनो हितचिन्तकैः ।
 स्वामिरुच्यं तु दुर्दैवप्रेलितं को निषेधतु ॥१६६
 केवलं तत्र नास्माकं स्वामिन्नु मतिः क्वचित् ।
 यच्चावमानितस्तातोऽत्र प्रमाणं प्रभुः पुनः ॥१६७
 तदत्र कार्येन वयं प्रष्टव्याः स्वामिनाऽधुना ।
 सिद्धमेवोपदेष्टव्यं पुण्यसृष्टं भविष्यति ॥१६८
 किं भविष्यति राज्ञोक्ते देवो जानाति के वयम् ।
 किन्तु कर्तव्यमस्माकं स्वामिना देश्यमञ्जसा ॥१६९
 आदिदेश ततो राजा तातमानयत द्रुतम् ।
 देव को यातु राजोचे यस्योत्साहः प्रसर्पति ॥१७०
 कस्योत्साहो न देवाज्ञादेवताराधने प्रभो ।
 तद् यस्य योग्यता तत्र स्वामी तस्य प्रसीदतु ॥१७१
 राजाऽऽस्थत् कीदृशा यूयं निपटुराः कृतघातिनः ।
 ये न स्मरन्ति तातस्य प्रसादान् प्रत्यहं कृतान् ॥१७२
 देवासतां तातकृताश्चिरकालतिरोहिताः ।
 नैव स्मरिष्यन्ति देव कृतानपि हितानमी ॥१७३
 यतो वयं पट्टभक्ता भक्ता न पुरुषे पुनः ।
 यो यदा पट्टमध्यास्ते तस्यैव हितचिन्तकाः ॥१७४
 मोदमाद्यन्मनोभोधिर्विकसन्नेत्रपङ्कजः ।
 कान्तिकलोलितास्येन्दुः स भुजेन्दुस्ततोऽवदत् ॥१७५

अये सचिवसामन्ताः समन्ताद् यूयमीक्षिताः ।
 परं पीयूषवत् क्वापि न विकारो व्यलोक्यत ॥१७६
 अहो वः श्रेमुषी काऽपि गन्मीरा सागरादपि ।
 इत्थं निर्मथने सोऽपि विकृतिं याति नत्वियम् ॥१७७
 लोकोत्तरं किमप्येतदैक्यमत्यं भवादृशाम् ।
 सर्वेषां विदुषां चैका धीरित्याभाणकः स्फुटः ॥१७८
 सर्वाङ्गीणां स्वामिभक्तिदेवीमर्चयितुं किल ।
 सर्वाङ्गीणमलङ्कारं तेभ्यः प्रीतः प्रभुर्ददौ ॥१७९
 जीविकां द्विगुणां चक्रे तेषां तुष्टः प्रजापतिः ।
 ईदृशां सुप्रधानानामक्षयित्वमपीष्यते ॥१८०
 स तु धन्वन्तरिर्वैद्यो नटवद् विजयां पुरीम् ।
 प्राप पृथ्वीपतिं चैतमुपतस्थे स्वविद्यया ॥१८१
 प्रसादपात्रद्वारा चासन्ना सेवा नृपेऽभवत् ।
 राज्ञश्चाजीर्णदोषेणापाटवं ससृजेऽन्यदा ॥१८२
 स चानिष्टेऽपि दोषे राज्ञः पथ्यमदापयत् ।
 राजवैद्यैस्तन्निषिद्धं तच्च व्यज्ञायि मन्त्रिभिः ॥१८३
 दध्ये च तैः परीक्ष्योऽयं किमज्ञोऽथारिगृह्यकः ।
 राजा व्यज्ञाप्यथामात्यैर्वैद्योऽयं नो न सम्मतः ॥१८४
 किमेष तातगृह्योऽथाविज्ञ एव चिकित्सति ।
 परीक्ष्यस्तदयं देव सोऽवक् कथं परीक्ष्यते ॥१८५
 देव केनापि विश्वास्य भाष्यते सो नृपं यदि ।
 विपादिना हंसि तदा तुभ्यं स्वर्णमिदं दे ॥१८६
 चेदभ्युपैष्यति तदा ज्ञास्यते तातगृह्यकः ।
 राजाऽऽख्यलोभतोऽन्योऽपि मन्त्रिन्नङ्गीकरोत्यदः ॥१८७
 सत्यं देव तथाऽप्येष ज्ञास्यते वचनच्छलात् ।
 ततः पुरोधसा सम्यक् शिक्षितेन स भाणितः ॥१८८
 धन्वन्तरिस्ततोऽवादीन् मा वादीरिति मे पुरः ।
 इयद्दास्ये तव स्वर्णं कुरु वैद्य ममोदितम् ॥१८९

न विश्वसितं तस्यैष मैष वक्तीति मायया ।
 ततो वैद्येन सोऽभाणि किमित्येवं व्यवस्यसि ॥१९०॥
 ऊचे पुरोधो आनेप्येऽरिसिंहं प्राच्यभूपतिम् ।
 अविश्रब्धोऽब्रूत वैद्योऽमुमेवोपास्व तेन किम् ॥१९१॥
 पुरोहितोऽवददेप प्रत्यनीको ममाधिकम् ।
 तद्वैर्यसौ मया मार्यो घातुकेनापि निश्चितम् ॥१९२॥
 वैद्योऽभ्यधादरिसिंहो जानासि क्वापि तिष्ठति ।
 धूर्तोऽब्रूत तस्य पार्श्वं यान्त्यायान्ति नरा मम ॥१९३॥
 आरूढ्यद् वैद्यो राड्विरुद्धमिति मे नाभिधाः सखे ।
 मा मैषी वैद्य यदिदं बहुसामन्तसम्मतम् ॥१९४॥
 चेद् ब्रूषे तांस्तदा सर्वानानयामि तवान्तिके ।
 भिषग् जगौ ममानेन राज्ञा किन्नु विनाशितम् ॥१९५॥
 उपद्रुता यदि यूयं ततोऽहं किङ्करोम्यदः ।
 आरूढ्यद् धूर्तोऽरिसिंहो राष्ट्रं तव राज्यं प्रदास्यति ॥१९६॥
 वैद्योऽवादीत् तान् मनुष्यान् मम तावत् प्रदर्शय ।
 ततः सम्यग् विचार्याहं भणिष्यामि यथोचितम् ॥१९७॥
 शिक्षयित्वा केऽपि नरास्त तस्तस्य पुरोधसा ।
 आनीतास्तैश्च वैद्योऽसावुक्तो राजा दिशत्यदः ॥१९८॥
 चक्रेन किञ्चिदादिष्टं सोऽवक्क किञ्चिन्न वेद्म्यहम् ।
 तैरूचे वक्षि किं मिथ्या यन्नटस्त्वं च राण्नरौ ॥१९९॥
 ततो विहस्य तेनोचे समादिशति किं प्रभुः ।
 शिक्षितैस्तैरभाष्येवं तत्कार्यं साधय द्रुतम् ॥२००॥
 ऊचे वैद्यः कृतोपायो वर्ते सिद्धिस्तु दैवतः ।
 केशप्राहं गृहीत्वाथ तैः सोऽपात्यत भूतले ॥२०१॥
 बध्वा नीतः पुरो राज्ञस्तदुक्तं च न्यवेदि तैः ।
 राज्ञा सरोपमूचेऽसौ सत्योक्तौ तेऽस्ति जीवितम् ॥२०२॥
 मृत्युभीत्या तेन सर्वमूचे राज्ञा विगोप्य सः ।
 खरारोपपुरआन्त्यादिना निर्विषयीकृतः ॥२०३॥

नटवत् सोऽपि कृष्णास्योऽरिसिंहान्तिकमागमत् ।
 मिथस्ते व्यमृशन् कार्यं कार्यं किमघुना ननु ॥२०४॥
 नटोऽवग् विवररससिद्ध्या कृत्वा महद् बलम् ।
 राज्यमुद्वाह्यते तस्माद् यथा लोप्त्रं मलिन्दुचात् ॥२०५॥
 राजाऽऽरूढ्यद् रससिद्धिर्मे सिद्धैवास्ति ततश्च ते ।
 भूरिस्वर्णं समुत्पाद्य चतुरङ्गां चमूं व्यधुः ॥२०६॥
 कृत्वा कोशं महा चम्वा स्वराज्यमहहेतवे ।
 अरिसिंहः सिंह इव प्रतस्थे स्वां पुरीं प्रति ॥२०७॥
 तमागच्छन्तमाकर्ण्य केसरीवारिकेसरी ।
 सद्यः सर्वाभिसारेण प्रतिपेदेऽभ्यमित्रताम् ॥२०८॥
 संलग्ने प्रधने द्वयोरपि तयोर्निर्देन्ययोः सैन्ययोः
 दत्त्वाऽऽदाय च न प्रहारमभितोऽतृप्यन् भटाः कामिवत् ।
 हस्तिभ्यामभियुज्य संयति चतुर्दन्ते समासूत्रिते
 शस्त्राश्लिकथां हहा पितृसुताघेतौ चिरं चक्रतुः ॥२०९॥
 क्रोधेनान्धतमोऽरिकेसरीनृपो हस्तीन्द्रसत्कोष्ठकात्
 कुन्ताप्रेण कृतान्तदन्तततिवत् तीक्ष्णेन भीष्मेन च ।
 अत्युच्चैः समुदक्षिपत् स्वपितरं किन्त्वैष रौद्राशयात्
 कष्टं कष्टतमे जगाम नरके पातालकूपे किल ॥२१०॥
 नश्यमानं तच्च पितृशिविरं भयकातरम् ।
 धीरयित्वाऽऽददे राष्ट्रं स पितृश्रीः पुत्रमेति यत् ॥२११॥
 स चारिसिंहो नृपतिरत्रैव घ्राणलौल्यतः ।
 राज्यभ्रंशादि संप्राप परत्र नरकं पुनः ॥२१२॥
 नरके प्रथमे तत्र सागरं दुःखसागरम् ।
 विगाढाजनि कृष्णाहिर्भीषणो मलयाचले ॥२१३॥
 यस्मिन्श्चन्दनभूरुहां परमहो एकातपत्रं पदं
 यस्मिन् किन्नरगीतयः श्रुतिसुधाः स्तम्भन्ति स्वे स्वेचरान् ।
 यत्सौरभ्यरमां प्रगृह्य मरुतो विस्मापयन्ते दिशः
 श्लिष्यन्ते बत यत्र चन्दनलता नैर्कैर्भुजङ्गैः समम् ॥२१४॥

तत्र नारकजीवोऽहिः प्राग्वद् गन्धातिलोलुपः ।
 चन्दनद्रुपु स भ्रान्त्वाऽधिकाधिकसुगन्धिषु ॥२१५॥
 उद्यत्परिमलोलोलप्लाविताशेषदिकृतटे ।
 एकाङ्गे सरले तुङ्गेऽसजद् गोशीर्षपादपे ॥२१६॥ युग्मम्
 स चान्यदा काष्ठतडभिश्चेत्तुमारम्भि पादपः ।
 तदुत्सङ्गमवरुध्य स्थितः सोऽहिर्न मुञ्चति ॥२१७॥
 यदा ते छेत्तुमायान्ति तदा धावति तान् प्रति ।
 ततो दूरस्थितैरेव तैः सोऽविध्यत पत्रिणा ॥२१८॥
 वेदनातोऽपतत् पृथ्व्यां तैर्वाणि दय्योद्धृते ।
 तानेव प्रत्यधावत् स भयार्तास्ते पलायिताः ॥२१९॥
 स च प्रहारनिःस्पन्दो ददृशे चारणर्षिणा ।
 ददौ चाराण्य(?)कारुण्यात् स तस्याहन्नमस्कृतिम् ॥२२०॥
 तेनापि श्रद्धे सम्यक्संज्ञिना धरणेन्द्रवत् ।
 पराप्ताव्यक्तसम्यक्त्वो नमस्कृतिपरोऽमृत ॥२२१॥
 ततोऽत्र भरते पुर्यां श्रीकौशाग्न्यामिहैव हि ।
 भोगावस्यमरावत्योर्मध्यभूमिनीश्रियि ॥२२२॥
 पुरन्दरस्यशःश्रेष्ठिप्रियायाः कुक्षिपङ्कजे ।
 स पुरन्दरदत्ताया आययौ राजहंसवत् ॥२२३॥ युग्मम्
 कालक्रमात् सुतो जज्ञे जज्ञे वर्धापनं महत् ।
 पुरन्दर इति तस्य नामधेयं व्यधीयत ॥२२४॥
 स च त्वमेवाधुनाऽपि गन्धमृधुः पडंहीवत् ।
 राज्ञः पुर्याश्चातिमान्यो धत्से श्रेष्ठिपदं महत् ॥२२५॥

ततश्चेहापोहं सपदि कलयन् श्रेष्ठितिलकः

क्षणं मोहाज्जातिस्मरणमलभत् प्रातिभमिव ।

स्वयं साक्षात् तेनाध्यवसितनिजप्राग्भवविधि-

र्वहद्बाष्पः सूरिक्रमकमलमानस्य स जगौ ॥२२६॥

प्रसादाद् वः स्वामिन् सपदि समभूवं समुचितः

सुमार्गे प्रस्थातुं किमपि जिनचन्द्रप्रकटिते ।

प्रभो नातः स्थातुं क्षणमपि सहे तत् कुरु कृपां

प्रपां प्राप्तस्तृष्णक् चिरयति पयः पातुमिह किम् ॥२२७॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 घ्राणेन्द्रियविपाक-व्यावर्णनो नाम नवम उत्साहः * ॥

दशम उत्ताहः

श्रीसुधर्मासुनिराजो व्याजहार पुरन्दरम् ।
प्रवाजयिष्यसे सौम्य क्षणं चक्षुर्गतिं शृणु ॥१॥
अयमात्मा विपरीतशिक्षणेक्षणवाजिना ।
आदौ स्वदारसर्वाङ्गोपाङ्गमार्गस्थितिस्पृशा ॥२॥
पश्चात् पण्यङ्गनागात्रविलासापथयायिना ।
ततः परकलत्रादिकापथप्रस्थितिश्चिता ॥३॥
अथ कुत्सितनट्यादिलीलाविपथगामिना ।
परस्तान् मन्त्रिसामन्तराट्प्रियाप्रान्तरव्रजा ॥४॥
ततोऽपि स्वेच्छपानादिकान्ताकान्तारधारिणा ।
अधिकाधिकवेगेन पात्यते नरकावटे ॥५॥ चतुर्भिः कलापकम्
किञ्च -

स्वर्णरूप्यचित्रलेप्यदार्द्वश्मादिमयीष्वपि ।
स्त्रीष्वक्षणा भ्रमितो मूढो मुधा पापेन लिप्यते ॥६॥
आस्तां स्त्रीरूपमन्यच्च रमणीयं गृहादिकम् ।
चक्षुषा दर्शितं दृष्ट्वाऽप्ययमात्माऽतिमुह्यति ॥७॥
अपि च -

गन्धादयो हि विषयाः संवेद्यन्ते कदाचन ।
कदाचन ततोऽवश्यं विकारायेन्द्रियान्तरम् ॥८॥
उन्मीलितं तु चक्षुश्चेत् पश्यत्येव शुभाशुभम् ।
रागद्वेषौ ततस्तस्माच्चक्षुरक्षीणशक्तिकम् ॥९॥
किं बहुना -

न तथा स्वान्तरं वश्यावश्यं स्याद् गुणदोषकृत् ।
यथा चक्षुस्ततस्तेषु प्रधानमिदमेव हि ॥१०॥

तदवश्येऽस्मिन्नवश्यं दुर्गतिर्देहिनां भवेत् ।
यथाऽस्य धनदेवस्य सुभद्राकुक्षिजन्मनः ॥११॥
धनदेवस्ततोऽवादीचक्षुःप्रत्ययतः कथम् ।
भवेऽभ्राम्यमहं स्वामिन् प्रसद्य प्रतिपादय ॥१२॥
ततः सुधर्मा सौधर्माधिपसंसेव्यसन्निधिः ।
सन्निधिर्ज्ञानरत्नानां जगाद् शृणु सम्प्रति ॥१३॥
श्रीपुष्करवर्द्धीपे प्रत्यक् स्वर्णाद्रिसंयुजि ।
भारते मध्यमे खण्डेऽभूत् काञ्चनपुरं पुरम् ॥१४॥
प्राकारः काञ्चनो यत्र संक्रान्तः परिस्वाम्भसि ।
बिभृते काञ्चनाम्भोजश्रियं काञ्चन शाश्वतीम् ॥१५॥
ऐश्वर्यतर्जितधनवाहनो धनवाहनः ।
तत्र राज्यं प्रशशास स्फुरद्भोजलिपाणिकः ॥१६॥
रम्भागर्भसगर्भोरु रम्भादेव्यस्य वल्लभा ।
वल्लभा सर्वतो यस्या लज्जा शीलश्रियाः सखी ॥१७॥
स च राजा स्वभावेन चक्षुश्चरनिवेदिताः ।
प्रतिप्रतीकं लावण्यपुण्याङ्गीः पश्यति स्त्रियः ॥१८॥
विचित्रनाथिकाचित्रशालिकाश्चित्रशालिकाः ।
प्रतिस्तम्भं दन्तदारुपुत्रिका अप्यकारयत् ॥१९॥
पृष्ठतः पार्श्वतोऽग्रे च सर्वतोऽप्यङ्गनासखः ।
स नारीकुञ्जर इव विरेजे राजकुञ्जरः ॥२०॥

अन्येषुर्धुसदां प्रभोरिव नटास्तत्रागता उद्भटा-
स्तैः श्रीमान् धनवाहनो नरपतिः प्रेक्षाक्षणं याचितः ।

तेनाऽप्यद्भुतनाट्यकौशलकलालाम्पट्यपट्वात्मना

सामन्तैः सचिवैः पुरीवरनरैः सार्धं मुदाऽदीयत ॥२१॥
नादयन्तोऽथ ब्रह्माण्डं तौर्यिकाः समहस्तकैः ।
तूर्याण्यवादयन्नुत्ता नर्तक्यः पक्षसारिकाः ॥२२॥
मूलपात्रं कामदत्ता ततो रङ्गमवातरत् ।
सभासदां हृदि पुनस्तद्विद्वक्षामनोरथः ॥२३॥

विघ्नं युवचकोराणां च ज्योत्स्नां प्रल्लिखताम् ।
 स्वमुत्तरीयं मुक्त्वाऽसौ लास्यं प्राक्रमत स्वयम् ॥२४॥
 यत्रोमाप्यनुमा यत्र नाट्यवेदश्च तुच्छवाक् ।
 यत् स्तम्भनं विश्वदृशां जैत्रं तन्त्रं स्मरस्य यत् ॥२५॥
 तदङ्गहारकरणचारीचरणचञ्चुरम् ।
 उद्यत्कटाक्षपुष्पासौ तत्र नृत्तमवर्तयत् ॥२६॥ युग्मम्
 तस्या रूपकलावाग्भिर्निर्निमेषनिरीक्षणः ।
 शतकोटिदतामिच्छुः सत्योऽभूद् घनवाहनः ॥२७॥
 न केवलं वपुर्वाचोस्तद्विद्याभिः सभासदाम् ।
 मनःकपेरपि चिरं स्तम्भमुद्रा व्यजृम्भत ॥२८॥
 ततो राजा ददे तस्या अधिकं पारितोषिकम् ।
 सामन्तामात्यपौरा अप्युचिताभ्यधिकं ददुः ॥२९॥
 ततश्च पूर्वाह्णेऽपराह्णे प्रदोषेऽथ महानिशि ।
 राजा मुहुर्नवमिवागापयत् तामनर्तयत् ॥३०॥
 दिव्यं भोज्याङ्गरागादि दिव्यं भूषांशुकादि च ।
 स्वतोऽधिकं प्रतिदिनं तस्यै प्रादान्तरेश्वरः ॥३१॥
 तस्या ददानः स्वर्णादिमनीषितमनेकशः ।
 न पश्चान्नाग्रतः पश्यत्यक्षिरागान्धवन्नृपः ॥३२॥
 तत ऊचे मिथोऽमात्यै राज्यमेतद् विनक्ष्यति ।
 यतः कोशक्षये राज्ञो भावी तन्त्रक्षयो ध्रुवम् ॥३३॥
 तत्क्षयेऽरिपराभूतिस्ततो जनपदक्षयः ।
 ततः सामन्तमुक्तस्य भाविनी वनवासिता ॥३४॥
 अस्यां पद्यामिव नद्यां राज्ञ् नीलीरागतां गतः ।
 न निवर्तयितुं शक्यः किं कार्यं साम्प्रतं ततः ॥३५॥
 यतः —
 गणयन्ति नापशब्दं न वृत्तभङ्गं क्षयं न चार्थस्य ।
 रसिकत्वेनाकुलिता वेश्यापतयश्च कवयश्च ॥३६॥
 आख्यद् यशस्कुरामात्यः सर्वानर्थस्वनिर्नटी ।
 एतां विपादिना हिस्तानर्थो न स्याद् यतः क्वचित् ॥३७॥

सुबुद्धिरभ्यधत्ताथ ज्ञास्यतीदं नृपो यदि ।
 तदा न नः प्राणरक्षा यदेष विषमोऽधिकम् ॥३८॥
 ततो विमलमतिनाऽभिदधे भैष्ट मा मुधा ।
 स्वयं विज्ञप्यते स्वामी चेत् तां त्यक्ष्यति तच्छुभम् ॥३९॥
 न चेत् तदाऽसौ चतुर्थोपायसाध्यो भविष्यति ।
 सर्वे विरक्ताः सामन्ता अत्रेत्येतन्न दुष्करम् ॥४०॥
 इत्यैकमस्यान्निश्चित्य मिथो ग्रन्थिग्रहः कृतः ।
 प्राप्ताश्च ते भूपपार्श्वेऽवगं मन्त्रीमतिशेखरः ॥४१॥
 एकमाख्यानकं देव प्रभोर्विज्ञप्यमस्ति नः ।
 निशामयतु तत् स्वामी विधायावहितं मनः ॥४२॥
 घनवाहनभूमीश आख्यादाख्याहि धीनिधे ।
 ततो भणितुमारेभे मन्त्री श्रीमतिशेखरः ॥४३॥
 श्रीवसन्तपुरे जज्ञे जितशत्रुर्महीपतिः ।
 सुदर्शनास्य देव्याद्या द्वितीया प्रियदर्शना ॥४४॥
 जयसिंहः सुतोऽभ्याया अन्यस्या जयमङ्गलः ।
 तौ च जातौ कलाम्भोधी राज्योचितवपुर्लतौ ॥४५॥
 उभाभ्यामपि देवीभ्यां स्वस्य स्वस्याङ्गजन्मनः ।
 राजा राज्यभिषेकाय व्यज्ञप्यत ततोऽन्यदा ॥४६॥
 पृथ्वीपतिरथाभाणीद् युवां द्वे अपि मे प्रिये ।
 तद्वत् प्रियौ सुतावेतौ कलाकूपारपारगौ ॥४७॥
 तयोः श्रेयस्तरो यस्तु स्थापयिष्यामि तं पदे ।
 युष्मत्समक्षं परीक्षां कुर्वे सर्वेप्सितं हृदः ॥४८॥
 आहूतो जयसिंहोऽथ स चायातस्तदैव हि ।
 राज्ञोक्तश्च विनोदेन केन पुत्राधुना स्थितः ॥४९॥
 सोऽवक् प्रेक्षाविनोदेन सारं किं पुत्र जन्मनः ।
 तेनोचे देव राजश्रीस्तस्याः सारं च पुत्र किम् ॥५०॥
 पञ्चप्रकारविषयसेवनं तात नापरम् ।
 ऊचे राजा राज्यलक्ष्म्याः साधनं वत्स किं ननु ॥५१॥

पुत्रोऽवक् प्राक्कृतं कर्मेति कृत्वा संकथां क्षणम् ।
 विसृष्टो जयसिंहोऽथाकारितो जयमङ्गलः ॥५२॥
 समागतः स सहसा राज्ञा दापितमासनम् ।
 तातं नत्वाऽऽसनं स्पृष्ट्वा पाणिनासिष्ट भुज्यसौ ॥५३॥
 सहर्षमथ राज्ञोचे वत्सासनमलङ्कुरु ।
 सोऽवोचेदेवपादानां पुरतो भूर्ममासनम् ॥५४॥
 राज्ञोक्तश्च विनोदेन केन वत्साधुना स्थितः ।
 सोऽवक् तात राजनीतिरहस्यपरिशीलनैः ॥५५॥
 राजाऽवोचत पुत्र त्वं सोमालो न श्रमोचितः ।
 स्मिन्त्वाऽऽह पुत्रः किं तर्हि नीतिमध्यापितः पितः ॥५६॥
 नृपोऽवक् किं फलं नीते राज्यश्रीपालनं पितः ।
 राज्यस्य किं फलं पुत्र तात धर्मस्य साधनम् ॥५७॥
 धर्मस्य साधनं वत्स देवार्चाव्रतधारणे ।
 तात राजरक्षिताः स्युर्व्रतिदेवतदर्चकाः ॥५८॥
 राजाऽऽख्यत् पुत्र राज्यस्य फलं विषयसेवनम् ।
 राज्ञो विषयिणस्तात राज्यश्रीः कथमेधते ॥५९॥
 वत्स पुण्येन राज्यश्रीर्नश्येद् विषयिणः कथम् ।
 देव पौरुषहीनस्यासम्भवी पुण्यसम्भवः ॥६०॥
 नीतिः का पुत्र राज्यश्रीपालिका तात कथ्यते ।
 सामन्तानामविश्वासो विषयासक्तिवर्जनम् ॥६१॥
 निष्फलत्यागत्यागश्च मन्त्रिमन्त्रोपजीवनम् ।
 नित्योद्योगो रथाश्वेभ्योपचितित्यनिरीक्षणम् ॥६२॥
 प्रातिवेशिकराजेभ्यः प्रीतिः परतरैः सह ।
 नित्यं च चरचक्षुभिः प्रतिवेश्युपलम्भनम् ॥६३॥
 सद्भावोक्तिर्मन्त्रिणां न सामन्तोत्कर्षवर्जनम् ।
 पौरमानः क्रोधमानमायालोभविनिग्रहः ॥६४॥
 द्यूतभूतपरीहारो निद्रानङ्गद्विषञ्जयः ।
 इति नीतिस्तात राज्योद्यानपीयूषसारणिः ॥६५॥ पञ्चभिः कुलकम्

तदमी मन्त्रिणः सर्वे विवदन्तेऽत्र भूरिशः ।
 तद्देवो वक्षतु को नाम कुमारो राज्यभाजनम् ॥६६॥
 घनवाहनमूपोऽवक् विवादः कुत एष वः ।
 ऊचेऽमात्यैः परीहासात् ततोऽब्रूत नरेश्वरः ॥६७॥
 कः कस्य पक्षो वो मध्ये त ऊचुः पौरुषं मतम् ।
 सुबुद्ध्यादेर्देव देवगुर्वादेः पुण्यमेव हि ॥६८॥
 ततश्च चिन्तयाञ्चके घनवाहनमू भुजा ।
 एवमन्यापदेशेन मामप्येतेऽनुशासति ॥६९॥
 अयेऽमी सुन्दरा नैवायाताः केनापि हेतुना ।
 हुं नटीकारणादेते घटिताः कूटचेतसः ॥७०॥
 घटन्तां सर्व एवैते मन्त्रयन्तां च किञ्चन ।
 नटीं दृष्टिसुधावृष्टिं त्यक्ष्याम्येतद्भयान्न हि ॥७१॥
 केऽमी वराकाः सचिवाः कश्चाहं घनवाहनः ।
 तदमी फेरवः सत्यं भेषयन्ति मृगाधिपम् ॥७२॥
 इत्थं विमृश्य धात्रीशस्तानूचे नावधारितम् ।
 मया भवत्प्रलपितं निश्चिनुध्वं ततः स्वयम् ॥७३॥
 दधये ततश्च सचिवैरये ज्ञातास्मदाशयः ।
 क्रुद्धो द्रोग्धुमनाश्चैष प्रतिकार्यौ द्रुतं ततः ॥७४॥
 विमृश्येति तत्प्रसक्त्यै विधाय च कथान्तरम् ।
 स्वस्थानं सचिवा ईयुश्चिकीर्षितकृतत्वरः ॥७५॥
 नटीविनटितो राजा हितं न हि शृणोत्यपि ।
 राज्यारिश्चेति निग्राह्यः सामन्तानिति तेऽभ्यधुः ॥७६॥
 त ऊचुर्वयमेतेन धूलेरपि लघूकृताः ।
 युष्मदभियाऽकार्प्यं नेदं युष्मदुक्तकृतः परम् ॥७७॥
 कृतैकमत्यैः सामन्तामात्यैर्भूपाङ्गजोऽपि च ।
 परमार्थं निवेद्याशु विदधे स्ववशंवदः ॥७८॥
 ततो मध्यंदिनेऽन्येद्युरेकाकी घनवाहनः ।
 बकन्धेऽमात्यसामन्तैश्चिक्षिपे दारुधाग्निं च ॥७९॥

श्रीत्रिभुवनमल्लोऽथ दानशौण्डोऽभ्युदैन्नृपः ।
 हस्तिमलप्रतिमलः प्रतापेनार्कसोदरः ॥८०
 ततः सचिवसामन्तकलृप्तनीतिपराक्रमैः ।
 श्रीत्रिभुवनमल्लोऽभूदेकमल्लो जगत्पि ॥८१
 घनवाहनभूपेनान्यदा तादृग्दशास्पृशा ।
 भाणिता मन्त्रिणो गत्वा तीर्थं स्वं साधयाम्यहम् ॥८२
 तैश्च तद्भूभुजः प्रोचे तेनोचे किमिहोचितम् ।
 देवानैव हि यत् कृत्यं कुर्यात् तीर्थगमो वृथा ॥८३
 राज्ञोक्तं हेतुना केन देव क्लीबोऽयमक्षमः ।
 तीर्थं मर्तुं वध्यमानोऽन्यथाऽधात् किं न पौरुषम् ॥८४
 किञ्च —
 करिष्यति मृतोऽसौ किं तिष्ठत्वत्रैव धर्मकृत् ।
 अपि च द्विङ्गृहे भिक्षुः श्रीदेवं लघयिष्यति ॥८५
 अन्यच्च वैरिमिलितो मा धात् किमपि विड्वरम् ।
 राज्ञोक्तं को मया सार्धं कर्तुमीशोऽस्ति विड्वरम् ॥८६
 किञ्च —
 पृच्छतैतं कुतो हेतो देव तीर्थं मुमुर्षसि ।
 पृष्ठश्च तैः सदम्भेनाभिदधे धर्महेतवे ॥८७
 मन्त्रिणोऽभ्यधुरत्रैव धर्मं दानादिकं कुरु ।
 सोऽब्रूत रे दुराचारा धर्मं तीर्थं विना कुतः ॥८८
 तदुक्तं तै राज्ञ ऊचे राजाऽपि व्याजहार तान् ।
 मुञ्चतैनं स्वैरमेतु स्वशक्तिं चैप पश्यतु ॥८९
 ततोऽमात्यैर्जरतोऽश्वान् शबलं च प्रदाय सः ।
 मुक्तो जगाम समरसेनस्य स्वरिपोर्गृहे ॥९०
 द्वारे स्थित्वा भाणितं च यथा त्वां घनवाहनः ।
 दिदृक्षते ततोऽसौ तच्छ्रुत्वा क्रुद्धोऽब्रवीन्निजान् ॥९१
 आसन्नस्य रिपोर्मूलान्यनुच्छिद्य शयीत यः ।
 असौ प्राप्तोदयात् तस्माद् ध्रुवमेव विनश्यति ॥९२

किं विस्मृतं वः पापेनामुना वयमुपद्रुताः ।
 कृतप्रतिकृतं शीघ्रं कुरुतास्य दुरात्मनः ॥९३
 व्यज्ञप्यमात्यैः स्वगृहमागतस्य द्विषोऽपि न ।
 कुलीनः प्रहरेद् देव त[दि]दृष्टः प्रयात्वसौ ॥९४
 राज्ञा प्रतिश्रुते तत्र तैर्दत्त्वोचितशम्बलम् ।
 विस्मृतोऽसौ तदुपरि रुष्टो जयपुरं गतः ॥९५
 राज्ञो विजयसेनस्य ज्ञापितं घनवाहनः ।
 त्वां दिदृक्षुस्ततस्तेन प्रधानानामितीरितम् ॥९६
 निष्काशितोऽत्रागतोयमेतद्वाराऽस्य नन्दनम् ।
 निगृहीतोऽभाष्यमात्यैः सुप्तोऽहिर्बोध्यते न हि ॥९७
 देव चेत् तद्ग्रहेच्छा वस्तदेतेन विनाऽपि हि ।
 तं गृहाण किमूनं ते नृपोऽवग् नीतिरीक्ष्यताम् ॥९८
 उपकारगृहीतेन शत्रुणा शत्रुमुद्धरेत् ।
 पादलग्नं करस्थेन कण्टकेनेव कण्टकम् ॥९९
 ततः प्रधानैर्मानिते प्रावेशि घनवाहनः ।
 सन्मान्याभिदधे किं ते समागमनकारणम् ॥१००
 घनवाहन आचख्यावेकान्ते कीर्तयिष्यते ।
 ततो राज्ञा वासगृहं व्ययस्वं चास्य दापितम् ॥१०१
 राज्ञाऽऽदिष्टा रहः श्रोतुं मन्त्रिणोऽगुस्तदन्तिके ।
 ततो रहस्युपविश्य व्याजह्रे घनवाहनः ॥१०२
 सर्वेऽपि करिणः शुल्कस्थानानि बहुधा कराः ।
 राज्ञो विजयसेनस्याहं त्वेतस्य पदातिकः ॥१०३
 प्रसद्य दापयत्वेकं मम राज्यं यथा तथा ।
 तच्च प्रधानैरागत्य सर्वं राज्ञे न्यवेद्यत ॥१०४
 राजाऽऽख्यत् किं मतं वोऽत्र धवलो मन्त्र्यथावदत् ।
 देवस्तद्राज्यमादातुं समर्थः स्वयमेव हि ॥१०५

संगृह्यते तद्विरक्तविश्रम्भार्थमसौ परम् ।
 राज्ञोचे साधु साधूक्तमेवमेतन्न संशयः ॥१०६॥
 यतो यो योऽस्य पुत्रेण दूनः सोऽस्य मिलिष्यति ।
 वक्ष्यतोऽनेन तद्देशो भविष्यति सुखात् स्वसात् ॥१०७॥
 तन्न्याय्यमस्य साहाय्यमित्युक्ते मूञ्जुः ।
 अमात्यास्तस्य संवाहं दुर्विगाहं सुरैरपि ॥१०८॥
 तद्वलात् सबलमन्यः सद्योऽथ घनवाहनः ।
 गत्वाऽधाक्षीत् पुत्रदेशमभांक्षीच्च वनेभवत् ॥१०९॥
 ये त्रिभुवनमल्लेनावज्ञाताः केऽपि ठक्कुराः ।
 मिलितैस्तैर्जितकांशि मन्योऽभूद् घनवाहनः ॥११०॥
 तेषां ग्रामपुराद्याश्च लज्जाभृशममंस्त सः ।
 सर्वस्वेनापि तस्येष्टं तैरनिर्यातनं यतः ॥१११॥
 श्रीत्रिभुवनमल्लोऽथ व्यज्ञप्यत सुबुद्धिना ।
 तदा देव पितृत्यागादित्यपेक्षातरोः फलम् ॥११२॥
 तदुपेक्षस्व नेदानीं मेदिनीं जननीमिव ।
 पराक्रमक्रमो राजसिंहानां हि फलेग्रहिः ॥११३॥
 ततः सर्वाभिसारेण श्रीत्रिभुवनमल्लराट् ।
 निस्वानवाचालिताशस्तं सद्योऽप्यभ्यषेणयत् ॥११४॥
 सीम्नि स्थित्वा वत्सराजं दण्डराजं प्रतापवत् ।
 सपदि प्रेषयामास तं प्रति प्रतिपन्थिनम् ॥११५॥

विश्वस्यापि भयङ्करे रणभरे लभने तयोः सैन्ययोः

स्वस्वस्वामिकृते जयश्रियमहो प्राणैरपि क्रीणतोः ।

श्रीदण्डाधिपतिः प्रयुध्य स चिरं विश्वम्भरां देवतां

पर्याचीद् घनवाहनस्य शिरसा पाथोरुहश्रीस्पृशा ॥११६॥

ततो जयजयारावो निस्वानस्वानमेदुरः ।

त्रिभुवनमल्लसैन्ये जज्ञे विश्वोदरम्भरिः ॥११७॥

नैकपञ्चेन्द्रियाधातपातकेनातिकश्मलः ।

प्रथमे नरके कुम्भीपाकेऽगाद् घनवाहनः ॥११८॥

तत्रैकं सागरं पक्वः स शुद्धिं किञ्चिदाप्तवान् ।
 ततः कथञ्चिदायुष्कक्षयेण निरकाश्यत ॥११९॥
 तत्रैव भारते वर्षे श्रीकाञ्चनपुरेऽथ सः ।
 धनावहसार्धवाहधनदेव्योः सुतोऽजनि ॥१२०॥
 स क्रमाद् धनदेवाख्यः कुलोचितकलाञ्चितः ।
 धनश्रियाश्रेष्ठिपुत्र्या पितृभ्यामुदवाह्यत ॥१२१॥
 पूर्वजन्मभवाभ्यासाद् धनदेवः स पुङ्गवः ।
 दृग्नश्यया समाकृष्टो आम्यन् प्रेक्षणकादिषु ॥१२२॥
 अतिशाद्वलरूपासु नवतारुण्यभूमिषु ।
 तरुणीषु विशश्राम कामं कामवशंवदः ॥१२३॥ युग्मम्
 मटे देवकुले राजकुले श्रीराजवर्त्मनि ।
 रमणीरूपचकितो नाज्ञासीत् कृत्यमात्मनः ॥१२४॥
 अन्यदा तेन ददृशे नवयौवनशालिनी ।
 सुरूपा रत्नाभरणालङ्कृता लङ्घुपुत्रिका ॥१२५॥
 तस्यामध्युपपन्नोऽसौ चूतलुब्ध्यां यथा शुक्रः ।
 तां मूरिमूरिणाऽयाचन्नापत् तत्तोलितामपि ॥१२६॥
 त्वमस्माभिर्मिलसि चेत् तत् तवैषा भवेत् परम् ।
 तत् प्रतिश्रुत्य सोऽत्याक्षीत् सर्वं पितृकुलादिकम् ॥१२७॥
 गीतनृत्यादि तत्पार्श्वेऽभ्यस्य जातो महानटः ।
 तां गौरीं प्राप्तवांश्चक्रे धनदप्रीतिमन्यहम् ॥१२८॥
 अन्यदा विजयपुर्यां सुधर्मक्षमापतेः प्रियाम् ।
 निरीक्ष्य कमलादेवीं नटीं सोऽमंस्त मर्कटीम् ॥१२९॥
 गृहीत्वा स्वं वियुज्यैभ्यः पुर्यां तत्र स्थितोऽमृशत् ।
 मेलकः कमलादेव्या देव्येव मम दुर्लभः ॥१३०॥
 दुःसाधमभ्युपायेन सुसाधं वा विपश्चिताम् ।
 आकृष्यन्ते ह्युपायेन दिवोऽपि हि दिवौकसः ॥१३१॥
 निश्चित्येति नृपावासासन्नसौरभिकापणे ।
 गृहीत्वाऽहं धनदेवोऽपणायत् कुङ्कुमादिकम् ॥१३२॥

तथा हि -

कुङ्कुमागुरुकर्पूरकस्तूरीचन्दनद्रति- ।
पटवासाम्बुवासादि व्यवहार्षीत् तदेव सः ॥१३३॥
यस्य श्रीमलयगिरेरिव सौरभवीचयः ।
परितो वासयाञ्चक्रुः सर्वान् सौरभिकापणान् ॥१३४॥ युगम्
किञ्च -

तदेव सुरभिद्रव्यं विक्रीणीते स्म स प्रधीः ।
शुद्धान्तदास्यो अमर्यस्तत्रागुर्यस्य सौरभैः ॥१३५॥
महार्घमप्यरूपमूल्यात् ददानेऽत्राब्रुवन्निमाः ।
सुवर्णं सुरभीत्येष सत्यमाभाणकं व्यधात् ॥१३६॥
क्रमेण कमलादेव्या दास्योऽप्यागुस्तदापणे ।
स च ता निश्चित्य सम्यक् सुवस्तुभिरुपाचरत् ॥१३७॥
तस्य सौभाग्यभणितिनानारतिकथादिभिः ।
तास्तथा वासितास्ताभिर्यथा देव्यप्यवास्यत ॥१३८॥
ततश्च तस्य सर्वाङ्गसौरभादित्सयोत्सुका ।
स्वाभिसन्धिनिधिं तस्मै देव्यलेखीत् सुपत्रकम् ॥१३९॥

यथा -

इयज्जानाति यो धूर्तः स सङ्गमघटापटुः ।
स्वेष्टं घटयते किं स किं मुधा परितप्यते ॥१४०॥
लिखित्वा पत्रकं पुट्यां स्वयं क्षिप्त्वा नियम्य च ।
तै × × श्व बन्धुरा इत्याख्याः कूटस्य तस्य हो ॥१४१॥
इत्यादिश्य प्रैषि देव्या दासी सा च तथा व्यधात् ।
धनदेवः सुधीर्दध्यावयेऽत्रास्ति रहो ध्रुवम् ॥१४२॥ युगम्
क्षणान्तरे समागच्छेरिति दासीं विमृज्य सः ।
पुटीमुच्छोढ्य रहसि तत् पत्रकमवाचयत् ॥१४३॥
ततः सहर्षरोमाञ्चः संसिद्धाभीष्टमान्यथ ।
स तस्यै जात्यकस्तूर्या लिलेख प्रतिपत्रकम् ॥१४४॥

यथा -

केलीगृहेऽत्रास्मि पूर्वमायास्यामि प्रिये ध्रुवम् ।
त्वमप्युद्यानिकाव्याजादेयाः सायं घनस्तनि ॥१४५॥
तच्च न्यस्तं तेन पुट्यां सा च तस्याः क्षणान्तरे ।
समेयुष्या ददे दास्यास्तथा देव्याः समर्पिता ॥१४६॥
देव्येकान्ते च पश्यन्ती तदव्यलोकत पत्रकम् ।
मुहुर्मुहुर्वाचयन्ती यावत् तिष्ठति हर्षुला ॥१४७॥
अत्रान्तरे कञ्चुकिना देवी विज्ञापिता यथा ।
देवि देवः समैतीति मा भूदत्याकुला ततः ॥१४८॥
अभ्यायान्त्यास्ततो देव्या अष्टं तत्पत्रकं भुवि ।
राज्ञा चागच्छतादाय वाचितं ही विधेर्विधिः ॥१४९॥
पप्रच्छे कमला राज्ञा किमेतदिति साऽऽकुला ।
जाने नास्मीत्यभ्यधत् किं वाऽन्यद् वक्तुं सा तदा ॥१५०॥
पृष्टा दास्यः कस्य हृद्वाद् गन्धानानयताधुना ।
ऊचुस्ता धनदेवस्य ततो राजा क्रुधाऽभ्यधात् ॥१५१॥
अरे रे तं दुराचारं कृत्तनाशाकरश्रुतिम् ।
स्वरोप्येतिदोषधोषणेन पुरान्तरे ॥१५२॥
अमयिवोच्चशूलायमारोपयत तत्क्षणात् ।
ततोऽसौ व्यङ्गिताङ्गस्तैस्तथाऽभ्रमि पुरेऽभितः ॥१५३॥ युगम्
क्रमेण प्राप्तोऽसौ साधुप्रतिश्रयगृहाग्रतः ।
ददर्श तत्र च मुनीन् दान्तान् शान्तान् महात्मनः ॥१५४॥
अत्रान्तरे स्वयोगेनागुप्यत केन साधुना ।
तस्य तादृक्पापभाविदुर्गत्युद्धारबन्धुना ॥१५५॥
अरहंतनमुक्कारो जीवं मोहं भवसहसाओ ।
भावेण कीरमाणो होह पुणो बोहिलाभाय ॥१५६॥
उद्धृहीतं च तेनेदं वणिजा तत्त्ववृष्णजा ।
गुणयन्नेव तदसौ शूलायां हाऽधिरोपितः ॥१५७॥

ततोऽचिन्त्यधाम्ना तस्य भव्यत्वपाकतः ।

कषायाख्यतयाऽऽस्मीयतादृक्पापातिनिन्दया ॥१५८

आयौवनाददृष्टिरागदौरात्स्यपरिगर्हया ।

तिर्यङ्मनस्कगत्याख्यदुर्गतिद्वारवारणात् ॥१५९

मध्यमगुणसम्पत्त्या तत्तत्तत्साधूपबृंह[णात्] ।

तत्पाठस्य परावृत्त्या स नरायुरुपाज्यत् ॥१६०॥ त्रिभिर्विशेषकम्

क्षणाद् विपद्य कौशाख्यं महापुर्यामिहैव हि ।

धनस्य सार्थवाहस्य धनदस्य श्रियां भरैः ॥१६१

शीललक्ष्मीसुभद्रायाः सुभद्रायाश्च योषितः ।

स जीवो धनदेवस्य नन्दनः समजायत ॥१६२॥ युग्मम्

धनदेव इति नाम पितृभ्यां तस्य निर्ममे ।

प्राचीनभवतन्नाम्नः कथञ्चिच्छ्रवणादिव ॥१६३

स च त्वमेव सुमते स्वमत्येदं विभावय ।

येन स्वानुभवात् तेऽपि द्रढीयान् प्रत्ययो भवेत् ॥१६४

ईहापोहादि कुर्वन्नथ खलु धनदेवः स सार्थादिनेता

जातिस्मृत्या परीतो निजजननचतुष्कं यथावद्दर्श ।

श्रीसूरेन्दोः पदाब्जे न्यपतदथ ततः संयमर्धिं किलाप्तुं

विज्ञो व्यज्ञाप्यच्च त्रितिलकभवाब्धेरितस्तारयेमाम् ॥१६५

सुगुरुरभयदेवो भक्तिरच्छा जिनोक्ते विरतिरखिलपापाच्चेति कैवल्यहेतुः ।

विलसति बत सम्प्रत्यदमुता योग्यता भोः परमवहितिद्वयं श्रूयतां श्रोत्रवृत्तम् ॥१६६

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्दारे लीलावतीसारे जिनाङ्के

चक्षुरिन्द्रियविपाकव्याघर्णनो नाम दशम उत्साहः * ॥

एकादश उत्साहः

अथ श्रीमान् सुधर्मेशः सुधर्मेशस्तुतक्रमः ।

श्रीविजयसेनराजमुखेभ्यः पुनरादिशत् ॥१

श्रोत्रं वः प्रीण्यते श्रोत्रस्वरूपोत्कीर्तनापथा ।

को न हि प्रीयतेऽसौ स्वरूपस्योत्कीर्तनादिह ॥२

असौ श्रवणहरिणो गीतिमाकर्ण्य हारिणीम् ।

यानपानाशनत्यागात् प्राणान्न गणयत्यपि ॥३

अखर्वगान्धर्वरागात् श्रोत्रमत्तमतङ्गजः ।

निबिडं बन्धमात्मानं नयते न यतः सुखम् ॥४

आदौ शृणोति गीतादि युवा कौतुकमाव्रतः ।

सत्कलैषेति मुदितस्ततोऽभ्यस्यति गायति ॥५

क्रमक्रमात् ततश्चैष तिरस्कृत्य क्रियान्तरम् ।

मनुते गीतवातूलो गीतमेकं जने फलम् ॥६

चारणैर्गायकैर्भट्टैरत्युच्चैः कृत्यवर्णितः ।

अनीदृशोऽपि चेदृक्षमन्यस्तेषु सुवृक्षति ॥७

वेणुवीणामृदङ्गादिध्वनिद्वन्द्वगर्भिताम् ।

गीतिहालां पिबन् मूढो हा धर्मार्थौ प्रहापयेत् ॥८

वीणात्रिसरिकासारङ्गिकारावणहस्तकान् ।

पण्याङ्गनागानगर्भान् सुधापायं पिबत्यसौ ॥९

पानगानरसावेशात् प्रसङ्गादग्रतोऽग्रतः ।

चोक्षाचोक्षव्यवहारं हा हारयति पातकी ॥१०

अथ पण्याङ्गनागीतकटाक्षस्मरसायकैः ।

प्रभिन्नचेता ग्रहिलो हा महेलाः करोति ताः ॥११

गीतादिव्यसनात् तासां सर्वस्वस्यापि दायकः ।

मुग्धो न गणयेत् कोशक्षयं राज्यक्षयं न च ॥१२

ततः किलभ्राति कोशार्थं प्रजाः सामन्तमन्त्रिणः ।
 अलीकक्षुण्णकैर्वृत्ति पदातीनां भनक्ति च ॥१३
 दण्डहीनः कोशहीनो मुक्तः सामन्तमन्त्रिभिः ।
 तसौ राज्याय दायादेः प्रधानैर्वा स रुध्यते ॥१४
 रणायोत्तिष्ठमानोऽसौ रौद्रध्यानी बलं विना ।
 विनाश्यते तैर्नरकं याति गीतितरोः फलम् ॥१५
 ततः कुनरतिर्यक्षु गीतव्यसनतो अमन् ।
 सुमानुषत्वं लभते कथञ्चिन्मध्यमेर्गुणैः ॥१६
 दृष्टान्तः पुनरत्रायं राजन् सूरः पुरोहितः ।
 पुरोहितस्ततः सूरः सूरिमेवं व्यजिज्ञपत् ॥१७
 कथञ्कारं मया स्वामिन् श्रोत्रेन्द्रियनिबन्धनः ।
 दुःखाम्भोधिरवगाढो ज्ञानाब्धे प्रतिपादय ॥१८
 ततः सिंहमहाराज सूरणेति निवेदिते ।
 सुघोषाघोषनिर्घोषः सुधर्मस्वाम्यथाभ्यधात् ॥१९
 जम्बूद्वीपेऽत्रैव वर्षे भारते भाति राजतः ।
 भरतांतस्तिरोमानदण्डो वेताढ्यपर्वतः ॥२०
 तत्रोभे बाहुवत् श्रेण्यौ नानापूरत्नभूषणे ।
 तत्राभूदुत्तरश्रेण्यां नमआभरणं पुरम् ॥२१
 यत् श्रीविद्याधरैर्विद्याधरीभिश्च विभास्वरम् ।
 देवैर्देवाङ्गनाभिश्च देवलोक इवाशुभत् ॥२२
 श्रीमान् कमलवेगाख्यस्तत्र विद्याधरेश्वरः ।
 सुरेश्वर इवाभासीत् शतकोटिदपाणिकः ॥२३
 साहसं यस्य पादातं सद्बोधो मन्त्रिमण्डलम् ।
 विवेकः सामन्तजातमास्तिक्यं बान्धवव्रजः ॥२४
 सर्वाधिकारी संवेगो निर्वेदस्तु नियोगिनः ।
 दयातत्त्वरुचिक्शान्तिमुखमन्तःपुरं तथा ॥२५
 श्रीप्रज्ञप्तिमहाविद्या दृढप्रणिधिसंहतिः ।
 नृपतिप्रक्रियामात्रं पादाताद्यपरं पुनः ॥२६॥ त्रिभिर्विशेषकम्

तथा —

अर्हदाज्ञैव कोटीरं स्याद्वादो मणिकुण्डले ।
 पुण्यश्रीरत्नतिलकस्ताम्बूलं सूनुतं वचः ॥२७
 जयश्रीर्मणिकेयूरं दानं रत्नाङ्गुलीयकम् ।
 हारः पञ्चनमस्कारो लीलाव्रज्याहिभूषणम् ॥२८
 यशःकीर्ती च संव्यानोपसंव्याने समन्ततः ।
 तस्य राज्ञः परिष्कारभारो भारोऽपरः परम् ॥२९॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 त्रिलोकसारदलिकघटितेव गतोपमा ।
 सुधासारसंभृतेवातुल्यसौभाग्यभाजनम् ॥३०
 शीलशालीन्यकौलीन्यसम्यक्त्वार्जवशेवधिः ।
 देवी मदनरेखाऽभूत् तस्य खेचरभूभुजः ॥३१॥ युग्मम्
 तयोः श्रीकमलवेगश्रीमन्मदनरेखयोः ।
 भुञ्जतोः पुण्यकल्पद्रुफलं वैषयिकं सुखम् ॥३२
 उपर्यनेकपुत्राणामुपयाचिततुष्टया ।
 कुलदेव्या द्वे प्रदत्ते उदीयाते सुते क्रमात् ॥३३॥ युग्मम्
 तयोर्जन्मोत्सवश्चक्रे पित्रा पुत्रोत्सवाधिकः ।
 मदनपूर्वा मञ्जूषा शलाकेत्यभिधाऽपि च ॥३४
 धात्रीभिर्लाव्यमाने ते खेच्यमाने नृपैरपि ।
 ज्योत्स्नाज्योत्स्नेशमण्डल्याविव वृद्धिमुपेयतुः ॥३५
 अधीतिन्यौ ते च सर्वकलासु निजनामवत् ।
 यौवनं कामराजस्य मित्रं चित्रमचित्रयत् ॥३६
 रूपश्रिया रतिजितौ शरज्ज्योत्स्नाजितौ त्विषा ।
 मत्या चातिसस्वत्यौ पार्वत्या अतिसौभगे ॥३७
 क्षोभयन्त्यौ च विद्याभृत्सुरासुरमनोऽम्बुधीन् ।
 क्रमक्रमेण जज्ञाते ते स्मरावतरोचिते ॥३८॥ युग्मम्
 सूर्योदयक्षणेऽन्येद्युस्ते स्वसौधस्य मूर्धनि ।
 सहारूढे वयस्याभिः खेलितुं नेकखेलनैः ॥३९

यावत् सौधोपरि परिकीडन्ते ताः सुनिर्भरम् ।
 तावज्जगाद मदनशलाका विस्मयोन्मुखी ॥४०॥
 हला हला व्योम्नि दूरेऽत्यव्यक्तोऽश्रुतपूर्वकः ।
 कोलाहलध्वनिः कोऽपि कर्णातिथिरभून्मम ॥४१॥
 जगौ मदनमञ्जूषा श्रुती ते भग्नि वादिते ।
 अपरा काऽपि किमपि न शृणोत्यन्यथा कथम् ॥४२॥
 अथ क्षणान्तरेऽन्यान्याप्युचे किञ्चित् निशम्यते ।
 अथ सर्वा अवदधुः शुश्रुवुश्चास्फुटं ध्वनिम् ॥४३॥
 सम्भावनाबलज्ञाततत्त्वयतिकराऽपरा ।
 तत्पुरवासेकुरङ्गवेगभूर्मत्तिसुन्दरी ॥४४॥
 व्याजहार हला ज्ञातं लेशोद्देशादिदं मया ।
 कोलाहलस्यास्य मूलं भग्नि किं श्रूयतां हलाः ॥४५॥
 अस्त्यस्मिन्नेव वैताढ्ये भूमीभृत्युत्तमाङ्गवत् ।
 सिद्धं कूटं तत्र चैत्यं प्रसिद्धं वः किरीटवत् ॥४६॥
 तत्र यात्रार्थमायातां यातां विद्याभृतां किल ।
 दवीयस्त्वाददृश्यानामयं कलकलध्वनिः ॥४७॥
 क्षणेऽत्राभयसुन्दर्योर्द्विरे तत्सखि नानृतम् ।
 किं त्वतिप्राज्यलोकोत्थो ध्वनिरेप विजृम्भते ॥४८॥
 तादृग्जनश्च यात्रायां सा च चैत्रेऽद्य फाल्गुनः ।
 तदन्यत् कारणं किञ्चिद् विद्याभृन्मेलके वद ॥४९॥
 मत्तिसुन्दर्यवग् भूयो यात्रैवात्र निबन्धनम् ।
 यतोऽतीतप्रदोषे मे तस्थुष्याः सौधमूर्धनि ॥५०॥
 अकस्मादेव मे तातोऽवतीर्णा व्योममण्डलात् ।
 मया चासनदानादि तद्वेलोचितमादधे ॥५१॥ युष्मद्
 पित्रा गृहीताऽस्युत्सङ्गे ततोऽप्रच्छि मयाऽसकौ ।
 तदा तात प्रस्थितस्येयतीवेला वव तेऽत्यगात् ॥५२॥
 पिताऽऽख्यत् पुत्रि जानासि सिद्धायतनमस्ति यत् ।
 तात जाने तर्हि वत्से तत्राद्य प्राप्तवानहम् ॥५३॥

तातान्यदाऽपि तत्रैपि वेला नत्विथती लगेत् ।
 यत् प्रगेऽद्य प्रस्थितोऽसि विकाले च समागमः ॥५४॥
 तदद्य सिद्धायतने विलम्बोऽभूत् कुतः पितः ।
 व्याजहार पिता पुत्रि सावधानं निशामय ॥५५॥
 अस्ति स्वस्तिश्रियां धाम पुरं गगनवल्लभम् ।
 यद् वीक्ष्य स्वःपतेर्मन्ये त्रिदिवं स्वं न वल्लभम् ॥५६॥
 प्रज्ञप्त्यादिमहाविद्याप्रमीष्टा(?)तुलशासनः ।
 परमार्हतराजोऽत्र राजा पवनवेगराट् ॥५७॥
 सर्वविद्याभृतां चक्री श्रेणिद्वितयनायकः ।
 दिवं भुवं चान्तरा यो नित्यमन्तरराजति ॥५८॥
 तस्योपयाचितशतैः कुलदेव्याऽतितुष्टया ।
 देवी रत्नवती पुत्ररत्नात् सत्याभिधा कृता ॥५९॥
 तस्य जन्मनि वैताढ्यसर्वचैत्येषु चक्रिणा ।
 अकाले यात्राकरणेऽद्यादिष्टाः खेचराः समे ॥६०॥
 ततोऽमुत्रासन्नसिद्धायतने महनिर्मितौ ।
 कमलवेगादिविद्याभृतामाज्ञामदात् प्रभुः ॥६१॥
 ततः पुत्रि तत्र विद्याधराणां मेलके सति ।
 कमलवेगखचरो महोत्सवमचीकरत् ॥६२॥
 तत्र तीर्थं स्नानगानार्चननर्तनवन्दनैः ।
 पुनानस्य अनुवर्त्से कालक्षेपोऽद्य मेऽभवत् ॥६३॥
 अन्यच्च श्वः समेतव्यमिहेत्यङ्गीकृतं समैः ।
 अवश्यं तत्र गन्तव्यं तत् कश्येऽमुन्यनन्तरम् ॥६४॥
 ततो मयाऽभाणि तात श्रान्ता विश्राम्यताधुना ।
 ततस्तातोऽस्मि च स्वे स्वे तल्पेऽस्वपि च लीलया ॥६५॥
 प्रातस्ततोहमुत्थाय युष्मत्पार्श्वे समागमम् ।
 ततोऽकाले चैत्ययात्राकारणं निश्चितं मया ॥६६॥
 ततो जगाद मदनशलाका हे वयस्यिकाः ।
 वयमपि तादृग्तीर्थनत्या स्याम निरंहसः ॥६७॥

भग्न्ये तत्साधु साधूवतमित्युपबृंह्य ताः समाः ।
 स्वस्ववेश्मसु गत्वा च स्नात्वा भुक्त्वा विलिप्य च ॥६८
 निवस्य देवदूपाणि जग्मुः सङ्केतितास्पदम् ।
 स्मृत्वा विद्यां समुत्पेतुः सिद्धचैत्यं ययुश्च ताः ॥६९॥ युग्मम्
 तत्र चानादिनिधनं सर्वश्रेयोनिबन्धनम् ।
 जिनेन्द्रविभवं विधिना नमस्यामासुराशु ताः ॥७०
 ततो विद्याधरीदेवीकिन्नरीणां विमध्यतः ।
 ता नमस्कृत्य मदनमञ्जूपाद्याः समासत ॥७१
 महाशनिजवः पूर्वं प्राप्तो विद्याधरेश्वरः ।
 तत्रापश्यत् तां मदनमञ्जूषां स्मरशेवधिम् ॥७२
 जिघृक्षुरिव तां ज्ञात्वा मदनेन रुषा शरैः ।
 विद्धो महाशनिजवः सद्यश्चिन्तातुरोऽजनि ॥७३

तथा हि -

कस्यैषाभिनवस्य पङ्कजभुवो लोकोत्तरा निर्मितिः

किञ्चोच्चैर्विमलं कुलं तिलकयत्येपाऽदभुतालङ्कृतिः ।

अस्यैषा पुरुषोत्तमस्य हृदये संधास्यते श्रीश्रियं

किं वाऽन्यैर्मम नेत्रपत्रपुटयोरेषा सुधां वर्षति ॥७४॥

स्त्रीरत्नं तदियं यस्य गृहे स्वेचरचक्रयसौ ।
 यथातथेयं तद्ग्राह्या प्रतिमल्लोऽत्र को मम ॥७५
 यद्वा मेऽक्षणा चञ्चलेन मनो मुग्धं विमोहितम् ।
 तदिमे बोधयित्वाशु सुपथे स्थापयाम्यहम् ॥७६
 हे मनश्चक्षुषी तीर्थे युवां यात्रार्थमागते ।
 तन्निषिद्धं किमारब्धं धिग् धिग् वामिति चापलम् ॥७७
 इत्यनुशिष्यमाणे ते बलात् तामेव जग्मुषी ।
 मनःस्पृशा दृशा तस्याः परिरब्धे मुदा चिरम् ॥७८
 तयोस्तादृग्गृह्णविलासं मन्त्री वरमतिर्विदन् ।
 पप्रच्छ कञ्चन सखे केयं कमललोचना ॥७९

सोऽवक् कमलवेगस्य विद्याधरपतेरियम् ।
 श्रीकन्या सुभगंमन्या सुमुखी विमुखी नरात् ॥८०
 दध्यौ स मन्त्री मत्स्वामी यथाऽस्यां लोललोचनः ।
 मत्स्वामिनि तथैषाऽपि ततोऽभूत् प्रियमेलकः ॥८१
 अथ श्रीसिद्धायतने यात्रामासूज्य खेचराः ।
 सर्वे स्वां स्वां पुरीं जग्मुः शिवपुर्यां तु योग्यताम् ॥८२
 महाशनिजवः सैष मन्दमन्दगतिर्ययौ ।
 स्वपुरं सुन्दरानन्दं तन्मनस्तु तया सह ॥८३
 तत्सङ्गमोत्सवोपायशतचिन्ताम्रजं सृजन् ।
 श्रीमान् महाशनिजवस्तेन व्यज्ञपि मन्त्रिणा ॥८४
 देवस्य हृद्भर्मगृहे यां विवेश बलादपि ।
 सा श्रीकमलवेगस्य कन्या विद्याधरेशितुः ॥८५
 महाकुलं कलास्थानं युवानमपि खेचरम् ।
 मन्यते स्वगुणाहंयुश्चञ्चासध्यञ्चमेव सा ॥८६
 प्रभुं तु सा तदा तादृग्गृह्णविलाससरोरुहैः ।
 वपुष्मन्तं स्मरमिव पूजयामास सत्वरम् ॥८७
 ततोऽभिरुचितस्तस्याः स्वाभ्यवश्यं न संशयः ।
 तादृशमीदृशा भावा मनोभावं विना न हि ॥८८
 सुधीः सुदर्शनः सैष तत् तस्या वरकोऽधुना ।
 श्रीकमलवेगपार्श्वे प्रेप्यते सा यदीप्यते ॥८९
 पितृपार्श्वे परं तस्यां समेयुष्यां शुभक्षणे ।
 उदीर्यं सर्वथा कार्यमित्यादेश्यः सुदर्शनः ॥९०
 महाशनिजवेनाथ शिक्षां दत्वा सुदर्शनः ।
 प्रहितस्तत्र तत्कार्यसाधने प्रहितः स हि ॥९१
 तत्र प्राप्तेन मदनमञ्जूपाध्यक्षमीरितम् ।
 श्रीकमलवेगराजन् महाशनिजवो नृपः ॥९२
 इमां मदनमञ्जूषां मञ्जूषां गुणसम्पदाम् ।
 भवन्तं याचते तावद् देवो जानात्यतः परम् ॥९३॥ युग्मम्

ततो निरूपितं राजा मुखं तस्यास्तनूभुवः ।
 महाशनिजवः कोऽयं तथाऽप्रच्छिन्नैः सखी ॥९४
 सख्या प्रोचे प्रियसखि योऽसौ तत्र तदा त्वया ।
 चिरं कटाक्षमालाभिः सर्वतोऽर्चित एष सः ॥९५
 ततोमदनमञ्जूषा जोषमाजुष्य तस्थुषी ।
 तातेन जगदे वत्से प्राप्तकालमिहास्तु किम् ॥९६
 हर्षाश्रुप्लावितदृशा रोमाञ्चाञ्चितगात्रया ।
 ऊचे पुत्र्या पित्रधीनाः पुत्र्यो न स्ववशाः पितः ॥९७
 ततो ज्ञाततदाकृतस्तं दूतं प्रोक्तवान् नृपः ।
 जवाद् गत्वाऽशनिजवं वदोद्वह जवादिमाम् ॥९८
 दूतः सुदर्शनो गत्वा कार्यसिद्धिं प्रभोजंगौ ।
 महद्वर्या स च मदनमञ्जूषां तामुपायत ॥९९
 ततस्तां सुन्दरानन्दां सुन्दरानन्दपत्तने ।
 निनाय मेदुरामोदो महाशनिजवो जवात् ॥१००
 अनिच्छन्ती स्फुरद्वर्यसौन्दर्यमपि खेचरम् ।
 कौमारमेव मदनशलाका वहते परम् ॥१०१
 स श्रीमहाशनिजवस्तथा वल्लभया सह ।
 रममाणो रतिसुखं नवस्मरकलामधात् ॥१०२
 ततश्च —

नानोद्यानसरोवापीसरिद्विरिवणादिषु ।
 तत्रार्हतसमवसृतिश्रीसिद्धायतनादिषु ॥१०३
 यात्राभिः सुपवित्राभिः पुण्यपुण्यव्ययार्जने ।
 वितन्वन्तौ दम्पती तो दिनंदिनमतीयतुः ॥१०४॥ युग्मम्

सन्मार्गस्थितिमातनोति नितरां यो निम्नगानां क्षणाद्
 यो भित्ते घनबन्धनानि च दिशां सम्यग् दशानामपि ।
 यश्चोच्चैः कमलाकरान् वितरितुं प्रोद्धाटयत्यञ्जसा
 सोऽन्येद्युः प्रससार कोऽपि हि शरत्कालः क्षमापालवत् ॥१०५॥

ततः सर्वावरोधेन निर्विरोधेन भूषितः ।
 स रेमे नन्दनोद्याने खचरेशः सुरेशवत् ॥१०६
 इतश्च —
 रत्नपुरशिरोरत्नश्रीभानुपृथिवीभुजः ।
 तनयः काञ्चनच्छायः सुवताशुक्तिमौक्तिकम् ॥१०७
 आजन्माऽपि चतुःषष्ट्या सुरेन्द्रैः सेवितक्रमः ।
 पञ्चचत्वारिंशधनुस्तनुर्दम्भोलिलाञ्छनः ॥१०८
 भुक्तापोज्झितसाम्राज्यः संयमश्रीपरिष्कृतः ।
 अस्लानकेवलज्ञानादर्शसंक्रान्तविष्टपः ॥१०९
 आकाशगेन छत्रेण पुण्येनेव विराजितः ।
 चामराभ्यां यशःकीर्तिभ्यां त्वीहभ्यां प्रवीजितः ॥११०
 देवदुन्दुभिनाऽऽकाशे शब्दाद्वैतं प्रदर्शयन् ।
 सांक्षिपीटेनासने[न] रत्नेनौजःश्रियाश्रितः ॥१११
 धर्मचक्रेणान्तरारिधातचक्ररुचाऽग्रतः ।
 आर्हत्यसौधध्वजेनेन्द्रध्वजेन च शोभितः ॥११२
 केवलश्रीदर्पणेन दिव्यभामण्डलेन च ।
 निधिष्विव नवस्वर्णकमलेषु पदौ दधत् ॥११३
 नैकाभिर्देवकोटीभिः सम्यक्त्वैरिव देहिभिः ।
 मूर्तिमदभिर्तु चारित्रैः संयुतः संयुतायुतैः ॥११४
 नमद्भिरभितो वृक्षैः कृतपुण्यप्रवर्षणः ।
 कीर्त्यमानयशोराशिश्चतुर्धाऽमरचारणैः ॥११५
 पुण्यस्कन्ध इवाध्यक्षस्तीर्थं किल चराचरम् ।
 तीर्थेश्वरः पञ्चदशः श्रीधर्मस्त्रिजगत्प्रभुः ॥११६
 युगादिदेवादिजिनचतुष्कोत्पत्तिपावने ।
 श्रीअयोध्यापुरे पुष्पकरण्डे समवासरत् ॥११७॥

एकादशभिः कुलकम्

ततश्च समवसृते धात्रीं योजनमात्रिकीम् ।

मरुदबहुरैर्वायुकुमाराः क्षणतोऽमृजन् ॥११८

सिषिचुर्वसुधां गन्धाम्बुभिर्भक्तिभरैरिव ।
 रजःशान्त्यै शरन्मेधा इव मेघकुमारकाः ॥११९॥
 क्ष्मां बबन्धुः स्वर्णमणिस्तनाश्मभिरुदंशुभिः ।
 व्यन्तरास्तत्र चक्रेशसौधे वर्धकिरस्नवत् ॥१२०॥
 जानुदम्नीः सुमनसोऽधौघृन्ताः पञ्चवर्णिकाः ।
 मुमुचुस्ते दिव्यवृष्ट्या सद्यः संपुष्पितेव भूः ॥१२१॥
 रत्नस्वर्णमयानुच्चैस्तोरणास्ते चतुर्दिशि ।
 शालभञ्जीध्वजच्छत्रमकरप्रवरान् व्यधुः ॥१२२॥
 तदन्तरे च परितो रूपप्राकार आदधे ।
 भवनेशैर्वलयितप्रालेयाद्रिभ्रमप्रदः ॥१२३॥
 तदूर्ध्वं कपिशीर्षाणि कानकानि चकाशिरे ।
 चामीकरारविन्दानि स्वःस्रवन्तीप्रवाहवत् ॥१२४॥
 सकूटहिमवच्छीललीलो ज्यौतिषिकैः कृतः ।
 सुवर्णवरणो रत्नकपिशीर्षस्तदन्तरे ॥१२५॥
 वैमानिकैर्मणिकपिशीर्षश्चक्रे तदन्तरा ।
 रत्नवप्रो रत्नगिरेरिव सारसमुच्चयः ॥१२६॥
 तत्सर्वमध्येऽशोकारव्यश्चैत्यपादप उन्नतः ।
 जम्बूवृक्षानुजन्मेव विचक्रे वानमन्तरैः ॥१२७॥
 तन्मूले महदुच्चैश्च रत्नपीठं व्यधायि तैः ।
 तस्यालवाललीलां यद् दध्रे कान्तितरङ्गितम् ॥१२८॥
 तस्योपरि विचक्रं तैः देवच्छन्दश्चतुर्मुखः ।
 अनेकभङ्गिसुभगो वैमानिकविमानवत् ॥१२९॥
 तदुत्सङ्गेषु चतुरो रत्नसिंहासनान् व्यधुः ।
 सांद्दिपीठान् मेरुशैलशिलासिंहासनश्रियः ॥१३०॥
 तत्पुरश्चामरधरौ यक्षौ बभतुरुज्ज्वलौ ।
 वहन्मन्दाकिनीस्रोतोहिमाद्रिशिखरोपमौ ॥१३१॥
 देवच्छन्दोपरि सितछत्रत्रयमराजत ।
 मिलिताश्विनराधोज(?)राकेन्दुत्रितयोपमम् ॥१३२॥

देवच्छन्दक ऐशान्यां रत्नरैवप्रमध्यतः ।
 गृहेऽपवरक इव विश्रामाय कृतोऽर्हतः ॥१३३॥
 प्रतिवप्रं च चत्वारि चतुरस्रविमानवत् ।
 द्वाराणि रेजिरे तत्र धर्मस्येव चतुर्भिदः ॥१३४॥
 करुपद्रुपल्वेस्तत्र चक्रुर्वन्दनमालिकाः ।
 दिग्बधूनां चतसृणामिव शोणाश्मकंविताः ॥१३५॥
 प्रतिद्वारमराजन्त सध्वजा रत्नतोरणाः ।
 सकीर्तयो भगवतः प्रतापा इव सर्वतः ॥१३६॥
 तोरणान्युभयतश्च स्वर्णरत्नघटा बभुः ।
 भव्येभ्यः सज्जिता धर्मनिधानकलशा इव ॥१३७॥
 कानकयो धूपघटिका धनधूमलतामुचः ।
 द्वारेषुभयतो रेजुर्यववारकविभ्रमाः ॥१३८॥
 वाप्यः स्वच्छपयःपूर्णास्तत्राभुर्विकचाम्बुजाः ।
 स्वर्वाप्य इव तीर्थेशं द्रष्टुमेयुः सुरैः सह ॥१३९॥
 इत्यादिव्यन्तराश्चक्रुः सर्वेभ्यो धन्यमानिनः ।
 सुस्वामिबहुकार्याप्तौ बहु हृष्यन्ति सेवकाः ॥१४०॥
 पौरस्त्यदेशनादेशात् तथैवस्थं सुरैः क्षणात् ।
 आहृत्येवेति समवसरणं तत्र निर्ममे ॥१४१॥
 ततश्च देवकोटीभिः परितः परिवारितः ।
 सर्वथाऽदृष्टचरवद् दृश्यमानः पुनः पुनः ॥१४२॥
 प्रभो चिरं जय स्वामिन् नन्द जीव चिरादिति ।
 आशास्यमानः पुरतो मुहुर्निर्जरचारणैः ॥१४३॥
 परिवंभ्रम्यमाणेषु भक्तितो नु प्रदक्षिणम् ।
 नवसु स्वर्णपद्मेषु न्यस्यन्नहिंसरोरुहम् ॥१४४॥
 पूर्वद्वारेण समवसरणं प्राविशत् प्रभुः ।
 श्रीधर्मनाथतीर्थेशः साक्षादिव महोदयः ॥१४५॥

चतुर्भिः कलापकम्

निरुच्छयन्तं नु चलैः कोसुम्भैरिव पल्लवैः ।
 प्रदक्षिणीकृत्य चैत्यपादपं पादपोत्तमम् ॥१४६॥
 तीर्थं नमस्कृत्य कृत्यमिवमावश्यकं किल ।
 पूर्वसिंहासने पूर्वाभिमुखो न्यषदत् प्रभुः ॥१४७॥ युग्मम्
 त्रिदिशि प्रतिरूपाणि रचयाम्बकिरे सुरैः ।
 प्रभोः सद्दृशि प्रभुवद्वक्तृणि प्रभुवैभवात् ॥१४८॥
 ततो गणेन्द्रप्रमुखसाधवः स्वःपुरन्ध्रयः ।
 साध्यश्च पूर्वद्वारैत्य प्रददुस्त्रिः प्रदक्षिणाम् ॥१४९॥
 तीर्थं च तीर्थनाथं च नत्वा सपुलकोत्करम् ।
 दिशि दक्षिणपूर्वस्यामासामासुर्नहर्षयः ॥१५०॥
 तत्पृष्ठतोऽस्थुः स्वर्देव्य ऊर्ध्वास्तदनुसंयताः ।
 प्रभुपूजार्थकमलमुकुलायितपाणयः ॥१५१॥
 पूर्ववद् भवनपतिज्योतिष्कव्यन्तरस्त्रियः ।
 अपाङ्गद्वाराऽऽगत्य तद्वत् नैऋतेऽस्तु यथाक्रमम् ॥१५२॥
 प्रत्यङ्गद्वारेण भवनेशज्योतिर्व्यन्तराऽमराः ।
 प्राग्बत् प्रविश्य न्यषदन्नपरोदग्दिगन्तरे ॥१५३॥
 इन्द्रादिदेवा राजादिनरा नार्य उदग्दिशा ।
 प्रदक्षिणय्येशं [प्राग्बन्] नत्वैशान्यामुपाविशत् ॥१५४॥
 तिस्रस्तिस्रो दिशि दिशि बभूवुरिति पर्षदः ।
 ताभिश्च शास्त्राभिरिव बभौ कल्पद्रुमः प्रभुः ॥१५५॥
 सर्वभाषानुकारिण्या विस्तारिण्या च योजनम् ।
 सुधाविस्राविण्याऽथ वाण्या श्रीधर्मो धर्ममादिशत् ॥१५६॥
 भो भोः संसारसिन्धौ विधुरनिरवधौ मज्जन्तोन्मज्जनानि
 व्यातन्वदभिर्भवदभिः कथमपि नृजनुः प्रापि चिन्तामणीव ।
 सम्यग्नीत्या तदाराधयत् यदमुतः शुद्धसम्यक्स्वरत्ना-

द्यासाद्यासादयध्वं तदपि शिवपदं यत्र निःसीमशर्म ॥१५७॥

इतश्च सोऽशनिजवो ललनाभिः समं ललन् ।

उदीच्या गच्छतोऽपाच्यां विमानान् व्योम्न्युदैक्षत् ॥१५८॥

किमेतदिति संभ्रान्तो यावदेष व्यचिन्तयत् ।
 तावत् प्रज्ञप्त्याऽस्य कर्णे व्यज्ञप्यत रहस्यवत् ॥१५९॥
 देवायोध्यापुरे देवदेवं श्रीधर्मतीर्थपम् ।
 अभ्यायातं मुदा नन्तुं यान्ति खे खेचरा अमी ॥१६०॥
 अथाशनिजवोऽवादीदासन्नान् खेचरान् प्रति ।
 प्रभुं नन्तुं गम्यते भोः सत्वरं देव गम्यते ॥१६१॥
 ततो विमानं विकृत्य कृत्यवित् सपरिच्छदः ।
 तदारुह्य द्रुतं प्राप श्रीधर्मस्वामिनोऽन्तिके ॥१६२॥
 विधिना स प्रभुं नत्वा सान्तःपुरपरिच्छदः ।
 उपशकं निषसाद शक्रलीलां विडम्बयन् ॥१६३॥
 तत्रान्तरे भगवतो देशनारत्नरोहणात् ।
 केचित् सम्यक्स्वमाणिष्यं देशव्रतमणिं परे ॥१६४॥
 केचित् च चारित्रचिन्तामणिमप्युपलेभिरे ।
 पर्युपास्तिर्भगवतां न कस्याऽप्यवकेशिनी ॥१६५॥ युग्मम्
 देशनोपरमे स्वामी देवच्छन्दमशिश्रियत् ।
 सर्वा अपि परिषदः प्रायः स्वास्पदसैरुः ॥१६६॥
 अस्मिन् क्षणे समागत्य देवेनैकेन सादरम् ।
 ऊचे मदनमञ्जूषा वन्दे त्वां श्राविकोत्तमे ॥१६७॥
 तयाऽप्युत्थाय चक्रेऽस्या गोरवात् प्रतिवन्दनम् ।
 सदाचारविधौ सन्तः प्रमाद्यन्ति कचिन्न हि ॥१६८॥
 तदाऽशनिजवस्यासीद्गृहायोत्कः परिच्छदः ।
 ततः स देवोऽवग् विद्याभूतपते क्षणमास्यताम् ॥१६९॥
 प्रतिश्रुतं खेचरेण सुरेणारम्भि भाषितम् ।
 सौम्ये मदनमञ्जूषे सावधानं निशम्यताम् ॥१७०॥
 भगिनी तेऽस्ति या लब्धी पुरुषद्वेषिणी किल ।
 सा प्राच्यजन्मपतिनाऽविवाह्यमरकेतुना ॥१७१॥
 साऽऽस्थत् क्वासौ कथं वाऽस्या जन्मान्तरपतिः स च ।
 किमर्थं च त्वं ब्रवीषि देवोऽवग् श्रूयतां शुभे ॥१७२॥

अस्यैव जम्बूद्वीपस्यैरावते परिदिद्युते ।
 सत्याभिधं चन्द्रपुरं पुरं चन्द्रमुखीमुखैः ॥१७३॥
 तत्रासीत् सोमदत्ताख्यो द्विजः षट्कर्मकर्मठः ।
 चतुर्दशानां विद्यानां तत्त्ववित्तत्प्रणेतृवत् ॥१७४॥
 तस्य प्रिया सोमभद्रा सोमादित्यस्तयोः सुतः ।
 सर्वविद्यः कृतः पित्रा स च सर्वज्ञमान्यभूत् ॥१७५॥
 दीक्षितब्रह्मदेवस्य नन्दना हृद्यदर्शना ।
 सुदर्शना तेन मुता पितृभ्यामुदवाह्यत ॥१७६॥

इतश्च -

सम्यग्ज्ञानलतावितानमुदिरः सम्यक्स्वरत्नाकरः

प्रव्रज्याप्रमदावसन्तसमयः शश्वत्तपःश्रीप्रियः ।

नानालब्धिनदीनदीपरिवृढः पुण्यस्वकोशो दृढ-

स्तत्रागाद् दृढधर्मसूरितिलकः षण्डे सहस्राग्रके ॥१७७॥

करपद्ममिवोदीतं श्रुत्वाऽगात् तं नमस्यितुम् ।

सान्तःपुरपरीवारो जितारिर्वसुधाधवः ॥१७८॥

प्रदक्षिणय्य नत्वा च यियाचिपुरिवेप्सितम् ।

कृताञ्जलिः स उर्वीशो न्यविक्षत गुरोः पुरः ॥१७९॥

सद्देशनासेतुबन्धः प्रबन्धेन गरीयसा ।

भवाभोधि लङ्घयितुं बबन्धे सूरिणा ततः ॥१८०॥

सोमादित्योऽशृणोद्राजा सूरिपार्श्वे ययाविति ।

ततोऽहंमानी सामर्प्यः स चिन्तां चकृवानिति ॥१८१॥

तत्र गत्वा राट्समक्षं तं जित्वा च सिताम्बरम् ।

नृपं विपरिणमय्य स्वं यजमानमादधे ॥१८२॥

विचिन्त्येति सोऽभिमानो तत्रागत्याभ्यधाद गुरुम् ।

किमेवमत्युच्चगिरा विरसं राट्टीषि भोः ॥१८३॥

गुरुः -

सर्वज्ञोपज्ञधर्मोक्तौ विरसं मूढ किं ननु ।

अजीर्णदोषिणो यद्वा याति पथ्यमथ्यताम् ॥१८४॥

द्विजः -

भो भो असति सर्वज्ञे तदुक्तधर्मसंकथा ।

गगनाभोजसौरभ्यकीर्तनामनुधावति ॥१८५॥

गुरुः -

ऐहिकामुष्मिकानेकानुष्ठानादिनिबन्धनम् ।

किं नास्त्येव हि सर्वज्ञः सर्वभावभासकृत् ॥१८६॥

द्विजः -

सर्वज्ञो नास्ति सद्ब्राह्मकसकलसमक्षादिमानातिगत्वा-

द्यत् स्यादेवं तदेवं स्वमुममिव तथा चैष तस्मात् स नास्ति ।

हेतुर्नासन् परात्माऽपि हि न स्वविषयोऽभ्रं(?) च रूपाद्यभावात्

तज्ज्ञानं तच्च सर्वार्थगतमिति कथं नाम विद्यात् समक्षम् ॥१८७॥

प्रत्यक्षेऽसति नानुमानमपि तं गृह्णाति तद्विस्फुटम्

व्याप्तिज्ञप्तिभवं न साऽनिशपरोक्षे लिङ्गलिङ्गिद्वये ।

तज्ज्ञप्तावनुमानन्तरात् पुनरवस्था नैव तत्कारणा-

भावान्नास्त्यनुमानमत्र समयोऽप्येतस्य न ज्ञापकः ॥१८८॥

तथा हि -

किञ्चिज्ज्ञपूर्वेऽत्र न हि प्रमाणता सर्वज्ञपूर्वस्तदसिद्धितोऽस्ति न ।

अपौरुषेयेऽत्र च सर्वविद् वृथा तन्नागमः सर्वविदः प्रसाधकः ॥१८९॥

तस्यादृष्टो नैव(?)सादृश्यबोधस्तस्याभावात् तत्र नैवोपमानम् ।

दृष्टाद्यं(?) किं तं विना दुर्घटे तन्नार्थापत्तेरप्यमुष्योपपत्तिः ॥१९०॥

ततः प्रमाणपञ्चकं न यत्र वृत्तिमश्नुते ।

भवत्यभावगोचरः स सर्ववित् स्वपुष्पवत् ॥१९१॥

गुरुः -

अन् प्रोक्तं भवतो न सर्वविदुरोऽध्यक्षादिदृश्यः स किं

दृश्यो नास्ति तवैव सर्वजगतीवास्तव्यलोकस्य वा ।

आद्ये निश्चितसाधनं न भगवद्दीक्षासु योग्यो भवान्

प्रत्यक्षोपरमो निषेधति न च त्वन्मातृजन्मादिकम् ॥१९२॥

सर्वेऽपि पश्यन्ति न ही तमित्यदो जानाति सर्वज्ञमृते न कश्चन ।
त्वं चेद विजानासि तदाऽसि सर्ववित् तं त्वं निषेधत् स्वमहो निषेधसि ॥१९३
तथा यो यत्रार्थे नियतमविसंवादिबचनः

स तत्सम्यग्ज्ञाता त्वमिव निजगेहप्रभृतिषु ।
तथा चिन्ताल्लका(?)शशभृदुपरागादिषु जिन-
स्ततस्तद्विज्ञाता कृतिभिरुरीकर्तुमुचितः ॥१९४
न चेयन्मात्रेऽस्यावगतिरिति विद्वज्जनमतं
पटयाक्षिस्फारं घटमुखमिहस्थं हि मनुते ।
ततस्तददृष्टान्ताद् भगवति समात्यक्षममना(?) -
नुमानं दृश्यैकावगतिरिव दृश्यान्तरगतौ ॥१९५

यतः—

एकात्यक्षा × × × × × × ×

सर्वात्यक्षावरणविगमे सर्ववित्त्वं न किं तत् ।
किं वा स्थेयो जगति भवताऽपीन्द्रियातीतदर्शी
यागस्वर्गान्वयगतिरपि स्यात् कथं ह्यन्यथा ते ॥१९६
अपौरुषेयागमतोऽथ यागस्वर्गा वयस्यावगतिः समस्ति ।
नैवं वचः स्यात् पुरुषं विना नो शाख्यङ्कुरः शालिमृते किमु स्यात् ॥१९७
यत उक्तम् —
तारुवादिजन्मा ननु वर्णवर्गो वर्णात्मको वेद इति स्फुटं च ।
पुंसश्च तारुवादिरतः कथं स्यादपौरुषेयोऽयमिति प्रतीतिः ॥१९८
ततश्च —

यः सर्वज्ञो यथाऽभूत् स च भरत इवाध्यक्ष आसीत् तदानीं
नानासंशीतिहृत्याऽनुमित उपमितः प्राग्भवैः सर्वविदभिः ।
अर्थाद्वाऽतीन्द्रियार्थप्रणयनत इहापन्न उक्तः श्रुते चे-
त्यास्तेऽसौ सर्वमानप्रथित इतरथा सर्वलोपप्रसङ्गः ॥१९९
सोमादित्य तदस्ति सर्वविदुरोऽत्रान्यत्र वा सर्वथा
तद्धर्मप्रतिपादनं न विरसं तत्सौम्य विद्धि स्वयम् ।
इत्येवं दृढधर्मसूरितिलकैरुक्तः स मुक्तोऽहसा
नत्वा पूज्यपदौ जगाद भगवन् सुष्ठु त्वया बोधितः ॥२००

चारित्र्यावरणकर्मक्षयोपशमतोऽथ सः ।
ऊचे पित्राद्यनुमत्या दीक्षिष्येऽहं तवान्तिके ॥२०१
प्रभुराहास्त्वविघ्नं ते मा स्म भोः प्रतिबध्यथाः ।
गत्वा गृहे ततः सोऽवग् पितरौ दयितामपि ॥२०२
आद्यश्चेताम्बराचार्यपार्श्वे धर्मः क्षमादिकः ।
भवाब्धिसेतुनिर्वाणहेतुस्तात श्रुतो मया ॥२०३
ततस्तं त्वदनुज्ञातस्ताताङ्गीकर्तुमुत्सहे ।
सहेदभवदवस्थानं कः पश्यत् निर्गमं सुधीः ॥२०४
इति स्वपुत्रस्य वाचं मन्वाना वज्रनिष्ठुराम् ।
ततो माता साश्रुपाता जगादेति सगद्गदम् ॥२०५
वत्सास्माककुलादित्य सोमादित्य विदांबर ।
श्रेष्ठवर्ण ज्येष्ठपुत्र किमवाच्यमवोचथाः ॥२०६
त्रयीमुखाः क्व भूदेवास्तीर्थस्नात्रपवित्रिताः ।
शूद्राधमाः श्रमणकाः क्वामी मलमलीमसाः ॥२०७
धर्मस्य वार्ता द्विजेषु न श्वेताम्बरधारिषु ।
कस्तूर्यामोदो मृगेषु न गर्ताशूकरादिषु ॥२०८
तद्वत्स श्रमणोपान्ते दीक्षेच्छां मा कृथाः क्वचित् ।
चेत् कुलस्य पितुः स्वस्य मम चेच्छसि गौरवम् ॥२०९
पिताऽप्याचष्ट ते वाक्यं प्राङ्मेऽभूच्चन्दनं हृदि ।
अधुना तु त्वदाख्यातं तत्र वज्रानलायते ॥२१०
त्रयीबाह्वेषु शूद्रेषु धर्मः श्रमणकेषु कः ।
त्रयीबाह्वं हनुष्ठानं कष्टं कष्टाय केवलम् ॥२११
त्वयाऽधीता त्रयी ब्रह्म षट्कृत्वोऽष्टौ समाधृतम् ।
गृहाश्रमेऽधुना पुत्रान् जनयित्वा त्रयीधरान् ॥२१२
अध्याप्य बहुशश्लान्नानिष्ठापूर्तं विधाय च ।
भोजयित्वा द्विजान् वानप्रस्थो भूयाः कुलोत्तम ॥२१३॥ युग्मम्
शूद्राधमानां तु धर्मं न चक्रुः कुर्वते न च ।
करिष्यन्ति न च क्वापि सर्ववर्णोत्तमा द्विजाः ॥२१४

ततस्तद्वत्संबद्धमश्रद्धेयं न सन्तुतम् ।
 स्वच्छाशय कदाचित् ते न वक्तुमपि करुपते ॥२१५॥
 सोमादित्योऽथ गुरुराट्प्रदत्तज्ञानशेषधिः ।
 वाग्वैभवं कुटुम्बस्य व्यतानीद् दुर्गतिच्छिदे ॥२१६॥
 हे तातानाथविद्याख्यठकेन ठकितात्मनः ।
 मत्तिमोहोऽनादिरासीन् ममापीयच्चिरं हृदि ॥२१७॥
 सम्यग्गुरुगिरातत्त्वज्ञानेनापाति सोऽधुना ।
 तत्त्वस्य साक्षात्कारो हि धियां स्यात् परमं बलम् ॥२१८॥
 तत् तात तत्त्वविदुषामविद्याशिल्पिकल्पितम् ।
 नालम्बनं भवत्येतद् यत् तातेन प्रजल्पितम् ॥२१९॥
 ततश्च —

वेदा अधीता न त्राणं न त्राणं भोजिता द्विजाः ।
 न त्राणं जनिताः पुत्रा इति वेत्ति न कः सुधीः ॥२२०॥

यतः —

सर्वे वेदास्तन्न कुशुः सर्वे यज्ञाश्च भारत ।
 सर्वतीर्थाभिषेकाश्च यत् कुर्यात् प्राणिनां दया ॥२२१॥
 दया च धर्मस्य मूलं सा च पूर्णाऽर्हतां मते ।
 एकेन्द्रियादिकान् जीवान् नैवान्ये जानतेऽपि हि ॥२२२॥
 यच्च शूद्राधमा इत्याद्युक्तं तन्नेव युक्तिमत् ।
 के शूद्रा ब्राह्मणाः के वेत्यपि ज्ञातव्यमस्ति यत् ॥२२३॥
 हिंसासक्ता अविरता ब्रह्मचर्यविवर्जिताः ।
 पाप्मिचाटुकृतो वेश्यादिप्रतिग्रहधारिणः ॥२२४॥
 यामच्छागादिपंचाक्षघातनिर्धृणमानसाः ।
 कथं वयं ब्राह्मणाः स्मः शूद्रा एवेति लक्षणैः ॥२२५॥ युग्मम्
 भ्रमणा भगवन्तस्तु हिंसाघपराङ्मुखाः ।
 समितिगुप्तिगुप्ताश्च स्वाध्यायध्यानलालसाः ॥२२६॥
 प्रसिद्धप्रतिकर्मपरतप्तिविनाकृताः ।
 शत्रुमित्रतृणलैणस्वर्णपर्णसमाशयाः ॥२२७॥

दान्ताः शान्ताः तपोलीना निरीहास्त्यक्तमत्सराः ।
 कथं शूद्रा अधमा वा किन्तु ते ब्राह्मणोत्तमाः ॥२२८॥

त्रिभिर्विशेषकम्

किञ्च यज्ञोपवीतेन ब्राह्मणः स्याद् गुणेन वा ।
 यद्याद्यस्तद्ब्राह्मणः स्यात् तद्वृत्तौ योऽपि सोऽपि हि ॥२२९॥
 गुणेन चेत् स हिंसादिरहिंसादिरथो मतः ।
 आद्ये व्याधादयो विप्रा द्वितीये साधवः परम् ॥२३०॥

यतः —

सत्यं ब्रह्म तपो ब्रह्म ब्रह्म चेन्द्रियनिग्रहः ।
 सर्वभूतदया ब्रह्मेत्येतद् ब्राह्मणलक्षणम् ॥२३१॥
 ब्राह्मणो ब्रह्मचर्येण यथा शिल्पेन शिल्पिकः ।
 अन्यथा नाममात्रं स्यादिन्द्रगोपककीटवत् ॥२३२॥
 अथ द्विजद्विर्जीजातो ब्राह्मणो न तदप्यलम् ।
 स्त्रीणां चापलतो नैव सम्यग् निश्च्रीयते पिता ॥२३३॥
 कुशावलम्बसुहृदा तदनेन न किञ्चन ।
 तन्मां तातानुजानीहि येनाशु प्रव्रजाम्यहम् ॥२३४॥
 भट्टोऽवादीद्वत्स गृहाश्रमपालनकातराः ।
 अदातारः कापुरुषाः पाषण्डमधिशेरेते ॥२३५॥
 तदुक्तम् —

गृहाश्रमसमो धर्मो न भूतो न भविष्यति ।
 पालयन्ति नराः शूराः क्लीबाः पाषण्डमाश्रिताः ॥२३६॥
 पुत्रो जगाद् किं तात ये केचित् व्रतमाश्रिताः ।
 सर्वे कापुरुषास्तेऽत्र यदि वा केचिदेव हि ॥२३७॥
 आद्ये जैमिनिमन्वाद्याः सर्वे कापुरुषास्तव ।
 तद्भाषितं ततो मिथ्या नानुष्ठेयं बुधैः क्वचित् ॥२३८॥
 सिद्धसाधनमन्यस्मिन् केचिदाजीवकाः किल ।
 तत् काशपुष्पवदिदमवकेशिवचस्तव ॥२३९॥

पुनर्जनयिताऽऽचष्ट वत्स पृच्छ स्वमातरम् ।
 भवदमिः सममेवासौ प्रश्निताऽत्र न वा पितः ॥२४०
 ततो माताऽऽह हे वत्स प्रव्रजिष्यसि किं कृते ।
 सोऽवगृधर्मकृते मातस्तर्हि वत्स निशामय ॥२४१
 मात्रापित्रोरसमाधिं कृत्वा प्रव्रजतस्तव ।
 अधर्मो निश्चितस्तावद्धर्मः सन्दिग्ध एव भोः ॥२४२
 पुत्रोऽवादीदत एव युष्मान् विज्ञापयाम्यहम् ।
 यन्मे युष्मत्समाधानात् पुण्यं पुण्याय जायते ॥२४३
 भक्त्यानुकूलितौ तौ च पत्नीं पृच्छेत्यवोचताम् ।
 साऽऽख्यत् पठितमूर्खस्य ब्रवीम्येतस्य किं पितः ॥२४४
 सोमादित्यस्ततः स्मित्वा प्रेयसीं प्रत्यवोचत ।
 जाड्यज्वरहरे वाचां देवि साक्षात् सरस्वति ॥२४५
 प्रसद्य सद्यस्त्वमेव मामध्यापय बालिशम् ।
 पठितमूर्खे मय्येवमुपालम्भस्तवैव हि ॥२४६॥ युग्मम्
 परीहासविलासेनानेन स्मरशरातुरम् ।
 तं मत्वा साऽपाङ्गदृशा पश्यन्ती तमभाषत ॥२४७
 भक्तानुरक्तां तारुण्यपुण्यां मामेवमेव हि ।
 मुञ्चन् प्राणेश निःकलेशोच्यतामुपयास्यसि ॥२४८
 प्रियोऽथ हे प्रिये नाहमपरीक्षितकारकः ।
 सुपरीक्षितकारी तु कथं यास्यामि शोच्यताम् ॥२४९
 पुनः प्रियाऽऽख्यत् प्राणेश प्रेक्षावत्तां प्रवेद्मि ते ।
 आसंघर्षात् त्वयुक्तोक्तिमन्तुं क्षन्तुं ममार्हसि ॥२५०
 किञ्च दीक्षिष्यसे त्वं चेत् तदीक्षिष्येऽस्म्यपि ध्रुवम् ।
 सदने कानने वाऽपि सत्यः पत्यनुगामुकाः ॥२५१
 सोमादित्यो मुदाऽऽचष्ट साधु साधु पतिव्रते ।
 इदं ते भाषितं कान्ते प्रेमहेमकपोपलः ॥२५२
 ऊचे पितृभ्यां यः पन्था यूनस्तव विवेकिनः ।
 स आवयोविशेषेण सुकुले ह्येकमार्गता ॥२५३

ततश्च स्वजनान् सर्वान् सुखाकृत्य स कृत्यवित् ।
 पत्न्या पितृभ्यां स सह दीक्षायै गुरुमाश्रयत् ॥२५४
 सोमदत्तं सोमभद्रां सोमादित्यं सुदर्शनाम् ।
 चतुरोऽप्यदिदीक्षत् तान् दृढधर्मयतीश्वरः ॥२५५
 अभ्यास्यतां गुरोः पार्श्वे संयतौ तौ श्रुतक्रिये ।
 श्रीसुव्रताभिधमहत्तरापार्श्वे च संयते ॥२५६
 संवेगात् ते च चारित्रं चिरमाचेरुज्ज्वलम् ।
 तपोऽग्निना चात्महेममधिकाधिकनिर्मलम् ॥२५७
 भीष्मे भीष्मेऽन्यदा भीमैरस्नानादिपरीषहैः ।
 ब्राह्मण्यबन्धुभिरिव सोमादित्यो जितोऽवदत् ॥२५८
 कीदृशं धर्मो विना शौचं शौचं न मलधारणे ।
 ततः प्रासुकनीरेण स्नानं नानुचितं खलु ॥२५९
 आजन्मलग्नान्ब्राह्मण्यवासना या तिरस्कृता ।
 सा वहन्ती च तत्रैरं व्यलगत् सोमदत्तजे ॥२६०
 ततोऽनुशास्यमानोऽपि गुरुणा जनकेन च ।
 वकुशत्वं प्रपेदे स गात्रप्रक्षालनादिभिः ॥२६१
 वार्यमाणो निन्द्यमानो गीतागीतमुमुक्षुभिः ।
 स मनाक्मलिनाचारस्तस्थौ पृथगुपाश्रये ॥२६२
 तादृग्ज्ञानरमावासस्तादृग्वैराभ्यशेवभिः ।
 स्वैराचारः सोऽपि जज्ञे मरे(?) कर्मरिपोर्वलम् ॥२६३
 सखेदं सोमदत्तोऽथ गुरुन्नत्वा व्यजिज्ञपत् ।
 भवाब्धेरेवमुन्मग्नोऽप्यस्मि मङ्क्ष्यामि सुप्रभो ॥२६४
 यतः --
 पृथक्स्थितोऽसौ स्वैरित्वाद् विरुद्धं किञ्चिदाचरन् ।
 मा भूद् भवभ्रमीत्यस्य द्वितीयः स्यामहं यदि ॥२६५
 तदाऽऽज्ञाबाह्योऽहमपि भविष्यामि भवास्पदम् ।
 तत् प्रसद्यैषोऽपि विभो कथञ्चिदनुवर्त्यताम् ॥२६६॥ युग्मम्

गुरुत्वे संगतोऽस्यान्येऽप्येवं स्युर्वतालसाः ।
जगौ मुनिः साधवस्तं हीनाचारं हि जानते ॥२६७
ततो नालम्बनं स स्यात् तेषां युष्मद्विराऽपि च ।
सोमादित्यस्तत् प्रसद्याहूयतां स्वपदान्तिके ॥२६८
सूरिभिः साधवः पृष्टास्तद्वचस्तैः प्रमाणितम् ।
जगदे गुरुभिर्भूयो नाऽनुशिष्यः स केनचित् ॥२६९
सोमादित्यस्ततो हूतो गच्छेऽप्यस्थाद् यदृच्छया ।
एवं शुद्धव्रतस्तातः पुत्रस्तु शबलव्रतः ॥२७०
प्रान्तेऽनशनमाधाय समाधाय च मानसम् ।
सौधर्मे श्रीप्रमे तौ च विमाने जज्ञतुः सुरौ ॥२७१
पिताऽभवद् विमानेशः पुत्रस्तस्यैव किङ्करः ।
एतावदन्तरं हि स्याच्छुद्धाशुद्धचरित्रयोः ॥२७२
किञ्चिच्छबलचारित्रे सोमभद्रासुदर्शने ।
प्राग्वत् तयोरेव पत्न्यौ देव्यौ तत्रैव जज्ञतुः ॥२७३
ते प्राकृशबलचारित्रादरूपायुष्कतया च्युते ।
सोमभद्रा त्वमभवः सुदर्शना तु ते स्वसा ॥२७४
सोमदत्तः पुनरहं सागरायुर्विमानराट् ।
निष्कलङ्काखण्डपुण्यविलासः स्यादमृदुशः ॥२७५
इतिदेवोक्तवृत्तान्ताञ्जातिस्मृत्येकबीजकात् ।
प्रापन्मदनमञ्जूषा जातिस्मृतिमहानिधिम् ॥२७६
इयं देवमथावोचदेवमेवेति निश्चितम् ।
तदहं प्रव्रजिष्यामि ब्रजिष्यामि तवान्तिकम् ॥२७७
जगाद् देवोऽद्याप्यस्ति कर्मभोगफलं तव ।
ऊचे मदनमञ्जूषा स पुत्रः क्वास्ति मेऽधुना ॥२७८
निर्जरो व्याजहाराय भद्रेऽस्त्यत्रैव भारते ।
कच्छो नाम जनपदः पदमाश्चर्यसम्पदाम् ॥२७९
तत्रास्ति रत्नखचितं रुचितं महसाऽञ्जसा ।
मेदिन्यास्तिलकमिव मेदिनीतिलकं पुरम् ॥२८०

तत्रोत्तराशाधिपतिः स्फुरन्नवनिधीश्वरः ।
अलकायामिवाराजद् राजा श्रीनरवाहनः ॥२८१
अहंन् देवो गुरुः साधुधर्मः सर्वज्ञभाषितः ।
इति तत्त्वं सत्त्वमिव यस्याध्यात्मं व्यजृम्भत ॥२८२
तस्य प्राणप्रिया जज्ञे देवी श्रीकमलावती ।
निःसीमरूपकमला कमला श्रीपतेरिव ॥२८३
स च त्वदीयतनयदेवजीवस्ततश्च्युतः ।
तस्याः कुक्षाववातारीत् सरस्यामरविन्दश्च ॥२८४
समयेऽजायतैतस्यास्तनयोऽद्भुतरूपवान् ।
नाम्ना श्रीअमरकेतुर्मीनकेतुरिव श्रियः ॥२८५
क्रमेण तं कलापात्रं कलाचार्यो विनिर्ममे ।
युवराजरमापात्रं पुनः श्रीनरवाहनः ॥२८६
तमन्यदा राज्यपदेऽभिषिच्य नरवाहनः ।
धर्मरत्नगुरुपान्ते प्रव्रज्याराज्यमाददे ॥२८७
स च राजाऽमरकेतुर्धूमकेतुः प्रतापतः ।
इन्द्रियार्थेषु शब्दस्य साम्राज्यपदवीमदात् ॥२८८
ततश्च —
मधुमच्छाङ्गनागीतगीतपीयूषवाहिनीम् ।
सदाऽवगाहते स्मासौ राज्यचिन्तापराङ्मुखः ॥२८९
गीतविद्याकोविदानां स्त्रीणां पुंसां च भूरिशः ।
सुवर्णरत्नालङ्कारान् स ददौ ठकितः किल ॥२९०
चारणाद्यैः श्रुतिसुखमत्युच्चैः कृत्यवर्णितः ।
अतादृशोऽपि तादृक्षं मन्यस्तेषु द्युवृक्षति ॥२९१
गान्धर्व्यसत्कलागेहं गान्धर्वमिव देहवत् ।
तस्य राज्ञः पुरो वा(?)गात् पानगायनपेटकम् ॥२९२
राज्ञा सपरिवारेण सद्योऽस्यावसरो ददे ।
यदिष्टं यस्य तत्रासौ विलम्बं नावलम्बते ॥२९३

तथा गीतं तथा नृत्यं तथा चान्तःसु(१) भाषितम् ।
 पानपत्न्या यथा तस्यां राजा तन्मयतामगात् ॥२९४॥
 स्वर्णं रत्नानि वस्त्राणि ग्रामाकरपुराणि च ।
 दत्तान्यस्यै बहवमस्त सुतीर्थव्ययितादपि ॥२९५॥
 अहर्निशमुपतल्पं स्थितां तां पानवल्लभाम् ।
 स्वेच्छयाऽगापयच्छास्ति कः स्वच्छन्दं नृपद्विपम् ॥२९६॥
 इत्यस्थानामानदानात् कोशस्य विमृशन् क्षयम् ।
 मन्त्री विमलमत्याख्यो रहस्युर्वीशमभ्यधात् ॥२९७॥
 राज्यश्रियो मूलपीठं पूर्वजैर्वः प्रतिष्ठितम् ।
 कोशमस्थानदानेन किमेव खनसि प्रभो ॥२९८॥
 स्वामिन् दत्तेन वीरेभ्योऽमुना हि विजिगीषुराट् ।
 राज्यान्तरं लील्यैव दुःसाधमपि साधयेत् ॥२९९॥
 वृथा क्षीणे पुनः कोशे प्रारब्धो रिपुभिर्नृपः ।
 राज्यभ्रष्टो निःसहायः सह याति वनेचरैः ॥३००॥
 कोशाद्यकामया पृष्टाः शिष्टमेतैर्यथास्थितम् ।
 भास्वानिवास्तसमये राट्कोशोऽजनि निर्वसुः ॥३०१॥
 अन्यच्च किञ्चिद्देवस्य वच्मि चेन्नापराध्यहम् ।
 राजाऽऽख्यन्नापराधस्ते ब्रुवाणस्य हितोचितम् ॥३०२॥
 देवासमीक्ष्याभिधायी यत्किञ्चिद् भाषते जनः ।
 गायकौ पानपत्नीं तत् सौधे व्यासेध यत्नतः ॥३०३॥
 पोस्फुर्यमाणधरोऽथ कोपात् पाटललोचनः ।
 राजोचे राजतोऽमात्या विज्ञाः किं येन शास्त्रिसरे ॥३०४॥
 राज्ञा भृत्या अमात्याद्याः क्रियन्ते यदि कल्पतः ।
 एतावताऽपि किं ते स्युः शिक्षकाः स्वामिनः पितुः ॥३०५॥
 तथा सामन्तमन्यादेः कोशाः सर्वे ममैव हि ।
 समुद्रवत् ततः कोशः कल्पान्तेऽपि ममाक्षयः ॥३०६॥
 अप्रसन्नं प्रभुं बुद्ध्वा मन्यवोचत् कृताञ्जलिः ।
 एवमेतत् प्रभो पौरप्रवृत्तिः कीर्तिता मया ॥३०७॥

वेत्ति सर्वं देव एव पामरो वेत्ति किं जनः ।
 वयं प्रभोरपत्यानि शिक्षणीयाः समन्ततः ॥३०८॥
 सन्तु सामन्तादिकोशाः कोशा येऽन्यमहीभुजाम् ।
 स्वाधीनाः स्वामिनस्तेऽतिचण्डदोर्दण्डशालिनः ॥३०९॥
 सान्त्वयित्वेति नृपति तदहर्जातमान्यसौ ।
 गृहेऽगाद् राजविज्ञप्तिहेवाकस्तु बहिर्ययौ ॥३१०॥
 सामन्तस्यारिसिहस्यान्यदा मन्तुं विनैव हि ।
 देशश्च राजधानी चापहृत्यामरकेतुना ॥३११॥
 तेभ्यो विलेभे डुम्बेभ्यः कुटुम्बेभ्य इवात्मनः ।
 क्व वा विवेको विषयासक्तश्रवणसङ्गिनाम् ॥३१२॥ युगम्
 ततस्तेनारिसिहेन साभिमानेन सिहवत् ।
 सामन्ता मन्त्रिणः सर्वेऽप्येवं रहसि भाषिताः ॥३१३॥
 या मे गतिरभूत् सा वोऽप्यद्य श्वो वा भविष्यति ।
 तच्चिन्तयत यत् कृत्यं यद्भविष्या विनक्ष्यथः ॥३१४॥
 यतोऽयं गीतवातूलो नापवादं समीक्षते ।
 राज्यं न चिन्तयत्येवाधत्ते कोशक्षयं भशम् ॥३१५॥
 कलकण्ठीः पानपत्नीः क्षेप्स्यत्यन्तःपुरेऽचिरात् ।
 ततो डुम्बमयं सर्वमयमेकीकरिष्यति ॥३१६॥
 असौऽद्य स्थाप्यते राजा प्रतिस्फुरन्निदं(?) समैः ।
 ततो विमानृजं राज्ञो भयमिह समूहवत्(?) ॥३१७॥
 तेनागत्य गीतासक्तो × × × × रसज्यत ।
 मन्त्रिसामन्तशक्त्या [च] राज्यद्वयमधिष्ठितम् ॥३१८॥
 प्रवाहितोऽमरकेतुर्नद्यामद्यैव सुन्दरि ।
 व्यसनं नात्र नामुत्र कस्यापि स्याच्छुभावहम् ॥३१९॥
 ऊचे मदनमञ्जूषा तत् किं कार्यं मयाऽधुना ।
 भद्रे गच्छ वनेऽमुत्र द्रुतं द्रक्ष्यसि तत्र तम् ॥३२०॥
 तं च नीत्वाऽऽशु वैताड्ये नमआभरणे पुरे ।
 भगिनीं स्वस्य मदनशालाकां त्वं विवाहय ॥३२१॥

ततो युवां भुक्तभोगे धर्ममत्याः पदाम्बुजे ।
 प्रव्रज्य केवलं प्रान्ते प्राप्यात्रैव हि सेत्स्यथ ॥३२२॥
 स च ते प्राग्जन्मपुत्रोऽमरकेतुरितो भवात् ।
 षष्ठे भवे सेत्स्यतीति धर्मस्वामी ममादिशत् ॥३२३॥
 तत्सौम्ये व्रज तत्र त्वं यथादिष्टं समाचर ।
 आरुयान्मदनमञ्जूषा त्वं तमानीय मेऽर्पय ॥३२४॥
 देवोऽग्रे मे सहायाता देवाश्चेत्तुर्दिवं प्रति ।
 पश्चादेकाकिनः स्थातुं न च भद्रे ममोचितम् ॥३२५॥
 भो भो महाशनिजव मदुक्तं कुर्वती सखे ।
 त्वया नेयं निषेद्धव्येत्युक्त्वा दिवमगात् सुरः ॥३२६॥
 साऽपि मदनमञ्जूषाऽल्पीयस्तरपरिच्छदा ।
 पतिमावृच्छद्य वेगेन देवादिष्टे वने ययौ ॥३२७॥
 ददर्श च तमालस्य पादपस्य तले स्थितम् ।
 अमराकारममरकेतुं द्रुतमुपासपत् ॥३२८॥
 उच्छ्रोत्य तदबन्धनानि तयाऽसौ मधुरं जगे ।
 भो भद्र त्वं सुपुरुषलक्षणाढ्यो निरीक्ष्यसे ॥३२९॥
 विषमां दुःसहामेतां दशां प्राप्तश्च लक्ष्यसे ।
 मिथो विरुद्धादेतस्मान्मनश्चित्रीयते मम ॥३३०॥
 व्याजहार नृपोऽकस्मात् तां दृष्ट्वा विस्मिताशयः ।
 हे सुन्दरीदं किं चित्रं चित्रचित्रार्णवे भवे ॥३३१॥
 यतः —
 जगद् विनष्टयत्येष निर्निमित्तरिपुर्विधिः ।
 नृतिर्यङ्गनारकसुररूपैर्नैकैरनन्तशः ॥३३२॥
 धिग् धिग् भवो यत्र राजा रङ्को रङ्गस्तु भूपतिः ।
 पत्तिः पतिः पतिः पत्तिर्दायकोऽर्थी स दायकः ॥३३३॥
 ततः स्मित्वाऽऽह मदना सत्यं सत्पुरुषो भवान् ।
 ईदृश्या यद्यपि न हि विषादी कथमन्यथा ॥३३४॥
 किन्तु यत् ते विधत्ते स्म दशावेशममूढशम् ।
 तत्कारणमहं श्रोतुमिच्छामि स्वच्छमानसा ॥३३५॥

राजाऽवदत् कच्छदेशे मेदिनीतिलकं पुरम् ।
 तत्राहममरकेतुर्गीतासक्तोऽभवत् नृपः ॥३३६॥
 गीतासक्तेर्मया ग्रामसहस्रं दत्तमन्यदा ।
 डुम्बानामथ मन्त्र्यूचे देवेदं युज्यते न हि ॥३३७॥
 मयाऽपमानितश्चैष दायादैः कृतमेलकः ।
 मां गृहीत्वा संयमय्य निम्नगायामचिक्षिपत् ॥३३८॥
 बाहुबन्धनतो नास्मि तरीतुं सरितं क्षमः ।
 अस्फुरत्पौरुषो नष्टजीविताशः स्थितः क्षणम् ॥३३९॥
 अत्रान्तरे महानद्यास्तस्था उपरिगामिणा ।
 भारुण्डर्षक्षणाऽऽत्तोऽहं बुभुक्षा क्षामकुक्षिणा ॥३४०॥
 मां गृहीत्वा गच्छतोऽस्य प्रदेशेऽत्र नभस्तले ।
 भारुण्डेनान्येन लग्नं युद्धं भक्ष्यनिबन्धनम् ॥३४१॥
 युद्धाकुलस्य तस्याहं छुटितश्चरणप्रहात् ।
 वलीवनेऽत्र पतितो दृष्टो सुन्दरि त्वया ॥३४२॥
 ततो मदनमञ्जूषा सविषादमदोऽवदत् ।
 अहो महाधीर दशा विषमोपस्थिता तव ॥३४३॥
 हा हा धिग् धिग् विधेरस्तु परव्यसनकारिणः ।
 परान् विनाशयन्नेष स्वयं किं न विनश्यति ॥३४४॥
 विधेरजननिर्वाऽस्तु विचारविमुखात्मनः ।
 स्वापत्यानां महापुंसां यो दत्ते सम्पदापदौ ॥३४५॥
 सम्पत्तिश्च विपत्तिश्च द्वे प्रिये वा महीयसः ।
 वारकेण ततो मुङ्क्ते भोक्ता युवतमसावुभे ॥३४६॥
 तयेत्युक्ते स भूपालो विकसन्नेत्रपङ्कजः ।
 व्याजहार हारसुहृद्दशनाभीशुभोरणिः ॥३४७॥
 प्रत्युपकारमर्हन्ति शत्रवस्तेऽथवा विधिः ।
 राज्यश्रीत्याजनेनापि यैस्त्वं मे मेलिताश्च ते(?) ॥३४८॥
 धनदेव्यसि किं सौम्ये किं वा व्योमाधिदेवता ।
 यद्वा तिलोत्तमारम्भोर्वशीष्वन्यतराऽप्यसराः ॥३४९॥

स्मरं विना रतिर्वाऽसि किं वा पातालसुन्दरी ।
त्रैलोक्यलक्ष्मीर्यद्वाऽसि सत्यं ब्रूहि प्रियंवदे ॥३५०॥
जगाद सा किमनया कथया पृथिवीपते ।
अथात्र तव निर्वन्धस्तदाकर्णय सत्तम ॥३५१॥
भरतेऽत्रैवं वैताढ्ये नभआभरणे पुरे ।
श्रीमान् कमलवेगोऽस्ति महाविद्याधरेश्वरः ॥३५२॥
देव्यस्य मदनरेखां तयोरस्म्यस्मि नन्दना ।
नाम्ना मदनमञ्जूषेत्यादिव्यतिकरो निजः ॥३५३॥
समस्तोऽपि विस्तरेणामरकेतोस्तयौच्यत ।
यावद्देवेन तेन त्वत्पित्रा प्राग्भवभाविना ॥३५४॥
भगिन्यास्तेऽमरकेतुरयं भावी मनःप्रियः ।
इत्युदित्वा प्रेषिताऽहं त्वत्कृतेऽत्रागतेति भोः ॥३५५॥

चतुर्भिश्च कुलकम्

तदलङ्कृतं वैताढ्यं स्वसारं मे सुखाकुरु ।
इति तद्वाचमाकर्ण्य प्रतिवाचं नृपोऽमहीत् ॥३५६॥
तडिलताभ्यस्तरले स्त्रीणां वाङ्मनसे सदा ।
कस्तद्वचसि विश्वस्याद्विश्वास्यापि भयङ्करे ॥३५७॥
अजानानस्त्वत्स्वरूपं संशयानस्त्वदीरिते ।
बाहुमात्रसहायोऽहं निर्मामि त्वद्वचः कथम् ॥३५८॥
स्मित्वा मदनमञ्जूषा सुधायूषाभमाख्यत ।
मयि कोऽयमविश्वासस्तव प्राग्जन्ममातरि ॥३५९॥
किञ्च -

तादृग्व्यसनतीर्णस्याप्याप्तस्यात्र घने वने ।
शीतवातातपश्चतुर्दृष्टिहादिश्वापदास्पदे ॥३६०॥
किमूनमस्ति ते दुःखं यतोऽभ्यधिकशङ्कया ।
मय्यप्येवमविश्वासी विश्वासी दीनचेतसि ॥३६१॥ युग्मम्
वैमानिकविमानानां मानश्रीपश्यतोहरे ।
तदारोहविमानेऽत्र नात्र भीतिः कुतोऽपि ते ॥३६२॥

नृपो दैवमथालम्ब्य तद्विमानमशिश्रियत् ।
क्षणात् प्रापच्च कमलवेगविद्याधरान्तिकम् ॥३६३॥
ततो मदनमञ्जूषाऽध्यास्य तं नृपमासने ।
नमस्यामास जनकपादौ पादातदारवत् ॥३६४॥
निर्निमित्तं किमत्रागाः कथायं सुभगाकृतिः ।
इति पृष्ट्वा साऽथ मूलात् पितुः सर्वं व्यजिज्ञप्त् ॥३६५॥
एष चैवं महाराज ईदृग् देवेन दर्शितः ।
इतो भवात् तृतीयस्मिन् भवे मम तनूद्भवः ॥३६६॥
मदनमूर्तिर्मदनशलाकायाः कृते वरः ।
मया तात समानीतस्तत् तस्या दर्शयतामयम् ॥३६७॥ युग्मम्
ततः कमलवेगेन वेगेन परिरभ्य सः ।
प्रियालापैर्गौरवेणामरकेतुरभाष्यत ॥३६८॥
पित्रादेशेन मदनशलाका तत्र चायती ।
जयन्तीमपि जयन्ती दृष्टेत्यमरकेतुना ॥३६९॥

करक्रममुखाभुजा विकचलोचनेन्दीवरा

कटाक्षलहरीभरा स्फुरदुरोजचक्रोद्धरा ।

कचोच्चयमधुव्रता रतिस्तीशकेलीपदं

समुज्ज्वलरसापगा न्वियमुपैति लीलागतिः ॥३७०॥

तां दृष्ट्वा नयनानन्ददायिनीं कौमुदीमिव ।

बभारामरकेत्वन्विः प्रमोदोत्कलिका इति ॥३७१॥

अयेऽतिसारोऽपि पथ्यं जायतेऽनुगुणे विधौ ।

राज्यभ्रंशोऽपि यदयमिति लाभाय मेऽभवत् ॥३७२॥

किञ्च -

किमुदन्वन्नवनीतनिर्मिततया मृद्वीसुमाधुर्यभाक्

शरदिन्दुद्युतिसंभृतेर्नु परितः सौन्दर्यरोचिर्मयी ।

किमु पुष्पेषुशिलीमुखाहिततया सौरभ्यभृत् सदगुणा

मम भाग्यैर्नियतं कृतेयमनघा दूराच्च मामाकृषत् ॥३७३॥

साऽथ तातपदौ नत्वोत्थिता याम्या गरिष्ठया ।
 श्लिष्टा करुणलताश्लिष्टपारिजातलतायिता ॥३७४
 तातासन्नासनासीना साऽथ तं क्षितिपातिथिम् ।
 अपाङ्गप्रेक्षणसुधारसैर्मुहुरासेनपत् ॥३७५
 ततो मदनमञ्जूषा तामास्यत् खल्विमा दृशः ।
 जातिस्मृतेः प्रिये पुण्यन्त्यप्रिये सङ्कुचन्ति यत् ॥३७६
 लब्ध्या पृष्टे कथमिति ज्येष्ठयोक्ते सुरोदिते ।
 ईहादिपूर्वममरश्रीमदनशलाकयोः ॥३७७
 अचिन्त्यवीर्योलासेन कर्मलाघवतस्तथा ।
 उदैज्जातिस्मृतिदीपः प्राग्भवप्रेमदीपकः ॥३७८॥ युग्मम्
 श्रीतातमथ मदनशलाकेति व्यजिज्ञपत् ।
 देवाहमस्मै नृपाय संप्रदेयाऽविलम्बितम् ॥३७९
 ततः पितृभ्यां सुलग्ने नानाकौतुकमङ्गलैः ।
 पाणिग्रहमहश्चक्रे तयोः श्रीकृष्णयोरिव ॥३८०
 खेचरेश्वरदत्तेऽथ प्रासादे प्रिजमेलकः ।
 तयोरजनि दम्पत्योर्गङ्गासागरयोरिव ॥३८१
 अथो मदनमञ्जूषा दिष्ट्या पितरमभ्यधात् ।
 तात विद्यानुग्रहोऽस्य प्रसद्य प्रविधीयताम् ॥३८२
 ततः श्रीकमलवेगो विनीतं तं यथाविधि ।
 विद्ययाऽपि परिणाय्य वितेने खेचरं वरम् ॥३८३
 कृतकृत्याऽथ मदनमञ्जूषा पित्रनुज्ञया ।
 महाशनिजवं भेजे कुलवध्वाः पतिः पतिः ॥३८४
 ऊचेऽन्यदाऽमरकेतुः प्रिये यामः स्वपत्नम् ।
 वैमात्रेयमहि हत्वा स्वीकुर्मा राज्यशेवधिम् ॥३८५
 [ततो] जगाद मदनशलाका देव गम्यते ।
 कुलदेव्युक्तवच्चेत् त्वं मदुक्तमनुवर्तसे ॥३८६
 राजाऽऽस्यत् सपरीहासं सपत्नी[त्वं] करोषि किम् ।
 आर्यपुत्रेति मा वादीर्मदुक्तमवधारय ॥३८७

चिरापराध्यमात्यादीन् सद्यश्चेन्निजिषृक्षसि ।
 तन्न यामो मदुक्त्या चेत् तदा यामोऽधुनैव हि ॥३८८
 यत एकमुखं केन जिग्येऽमात्यादिमण्डलम् ।
 पुण्योदयोऽपि हि प्रायः [स]न्न्यायमनुधावति ॥३८९
 प्रियोक्तमाश्रुतं राजा बद्धः प्रस्थाननिश्चयः ।
 विज्ञप्तः खेचरेशश्चावोचत् किं वः प्रदीयते ॥३९०
 पुत्रीविद्याप्रदानेन सर्वमेव व्यतारि मे ।
 यच्चान्यद् वो ज्ञपयामि तद् विधेयं प्रसद्य मे ॥३९१
 प्रपेदे तेन तत् सर्वं विसृष्टौ तौ च दम्पती ।
 कृत्वा विमानमारुह्य स्वपुरे निशि जग्मतुः ॥३९२
 विमातृजो जयसिंहः प्रसुप्तो जगृहेऽमुना ।
 क्षिप्तश्च तस्यां सरिति कृतप्रतिकृतं कृतम् ॥३९३
 भूयं(?)देव्या तया सार्धं तच्छय्यामध्यशेत सः ।
 मङ्गलपाठकोऽपाठीदथ प्रत्युषमङ्गलम् ॥३९४
 निहत्यामरकेतुं तं मातङ्गमिव कश्मलम् ।
 सत्यं देव जगत्सिंहस्त्वं जयी विजयस्यपि ॥३९५
 तत्पठितमथाकर्ण्य नृपः कोपारुणेक्षणः ।
 देव्या निवार्यमाणोऽपि सय्योत्था(?)यमदोऽवदत् ॥३९६
 अरे क जयसिंहोऽस्ति नाम ब्रूषे निरर्थकम् ।
 तद्विजेताऽमरकेतुरण्टापद उदैदयम् ॥३९७
 तत् कञ्चिच्छरणं गच्छामरकेतुस्तधान्तकृत् ।
 इत्युक्त्वा तमसौ च्छुर्याऽवधीत् प्रैषीद्यमौकसि ॥३९८
 ततो हाहारवगर्भस्तत्र कोलाहलोऽजनि ।
 तच्छ्रुत्वा मन्त्रिसामन्ताः सर्वे भिमिलुरेकतः ॥३९९
 असम्भाव्यमिदं सत्यमसत्यं चेति बोधितुम् ।
 राजा सौधे समस्तैस्तैः प्रहितः सुनरेश्वरः ॥४००
 इतश्च नामावशेषे तथा मङ्गलपाठके ।
 भीतभीतः परिजनः सर्वो नृपमुपस्थितः ॥४०१

स्वं स्वामी जीवितं च त्वमनाथानामसि प्रभुः ।
 इत्याख्यान् धीरितो राज्ञा स्वस्वस्थाने न्ययोजि सः ॥४०२॥
 प्रातर्मङ्गल्यमाधायस्थाने सिंहासने स्थितः ।
 स नृपः सौधपादातमव × × × समूहवत् ॥४०३॥
 निशातशर्वलाकुम्भशक्तिपट्टिशपाणयः ।
 भिन्दिमालकरवालचक्रदण्डधनुर्धराः ॥४०४॥
 राजसौधान्तःपुरांग[णर?]क्षा महाभटाः ।
 तं परिवारयामासुर्मास्करं तत्करा इव ॥४०५॥ युग्मम्
 सचिवादिषु साटोपं भूषं विज्ञाय देव्यवक् ।
 देव साम प्रयुञ्जीथास्तदसाध्ये हि निग्रहः ॥४०६॥
 राजोचे विद्याभृतो मे नैषु सामादि युज्यते ।
 किं त्वेतेषामपराधविषद्रोः फलमर्प्यते ॥४०७॥
 देव्यास्यद् युज्यते नैवाधुनैवाकाण्डविड्वरः ।
 दोषान्तरेणान्यदाऽमून् निगृहीयाः कदाचन ॥४०८॥
 देवे विरज्यते येन न जनोऽतिभयातुरः ।
 जनानुराग एवायं प्रभवः सर्वसम्पदाम् ॥४०९॥
 देवि क यास्यन्ति जना विरक्ता मयि वैरिणि ।
 किञ्च किं न श्रुतं देवि रोषे घातः प्रियं मुदि ॥४१०॥
 चेद् हनिष्यसि देवामून् केषां स्वामी भविष्यसि ।
 को वैकाकी जयी स्वामिन् वृन्दमेव नरेन्द्रति ॥४११॥
 तद्देव सामन्तमन्त्रिप्रजान्वावर्जनं वरम् ।
 तथाऽपि राजा क्रोधान्धो धूपं पात्रौ न मन्यते ॥४१२॥
 सर्वमेतत् सुविज्ञाय तेन प्रणिधिना क्षणात् ।
 सामन्तामात्यचक्रस्य चक्रे ह्र[द]यशायकम्(?) ॥४१३॥
 तैश्च सम्यक् सम्प्रधार्य वचोयुक्तिपटुः पुमान् ।
 प्रहितः प्रणतो बद्धाञ्जलिर्भूषं व्यजिज्ञपत् ॥४१४॥
 प्रसादान् नु प्रभोर्भुक्त्वा स्युर्देवात् केऽपि तद्द्रुहः ।
 देवं हि दुष्टं नो दत्ते चपेटां किन्तु दुर्मतिम् ॥४१५॥

अपकीर्तिफलं जन्मान्तरोपात्तं - कुर्मतः ।
 स्वाम्यकर्मापेक्षमेवमपराधं व्यधात् प्रभोः ॥४१६॥
 उदितः पुण्यतश्चन्द्रस्तारकैः परिवार्यते ।
 तत्क्षयाद् भास्वदुदये स तैरेव विमुच्यते ॥४१७॥
 सुदिनोदयतो भास्वांस्तथा प्रतपति प्रभो ।
 तत्क्षये सोऽपि रक्तोऽपि सन्ध्यातद्ध्वान्त(?)माप्यते ॥४१८॥
 पश्यतामुदयत्यर्कः पश्यतामस्तमीयते ।
 सम्पदां विपदां प्राप्तौ वदन् स्वल्पमिवान्तरम् ॥४१९॥
 किञ्च —
 एक एवायाति गर्भे जायतेऽप्येककः स्फुटम् ।
 हस्त्यश्वरथपादातश्रियोऽभ्यायान्ति पुण्यतः ॥४२०॥
 पुण्यक्षये स एवान्यैः जितोऽटति नगान्तरे ।
 स्वामिन् सोमकथाऽत्रार्थे प्रसद्य श्रूयतां क्षणम् ॥४२१॥
 सोमो नाम नृपो नित्यं सम्मानयति सेवकान् ।
 दुष्कर्मतोऽथ दायादैः प्रारब्धोऽत्याजि सेवकैः ॥४२२॥
 दायादमिलितैस्तैः सो राज्यान्निर्घाटितो हठात् ।
 पुण्योदयेऽथ तैरेव स राजा विदधे पुनः ॥४२३॥
 तुष्टः स राजा तेष्वधात् प्रसादमति हि प्रभो ।
 अस्मद्दुष्कर्मनिर्मातं मन्तुं क्षान्त्वा प्रसीद तत् ॥४२४॥
 त्वत्पादसेवाहेवाकः परिस्फूर्जति कोऽपि नः ।
 लज्जया नेत्रमहेऽभ्येतुं प्रमाणं देव एव नः ॥४२५॥
 अथ देव्यवदद् भद्र नापराधोऽत्र कोऽपि वः ।
 कर्मैव सर्वसत्त्वानां वितनोति शुभाशुभे ॥४२६॥
 तदत्रायातनिर्भीकाः प्रभुं प्रणमताञ्जसा ।
 वर्धापनानि कुर्वीध्वं राष्ट्रप्रसादान् प्रतीच्छत ॥४२७॥
 अत्रान्तरेऽमरकेतुर्धूमकेतुरिव ज्वलन् ।
 प्राह प्रिये मेति वादीरेषामागःफलं ददे ॥४२८॥

अरे पुण्यैश्चेत् कृतोऽहं भवद्भिः किं फलं मम ।
 कुर्वीध्वं शरणं कञ्चिदवश्यं मारयामि वः ॥४२९॥
 तच्च शिष्टं तेन गत्वा प्रधानानां ततश्च ते ।
 निश्चिक्वुर्भ्रियते क्षत्राचारेण न पुनर्मुधा ॥४३०॥
 ऐकमत्येन तैः सेव्यं सर्वं स्वस्य नृपस्य च ।
 सद्यः संवर्मयाञ्चक्रे तदधीनं ह्यदोऽखिलम् ॥४३१॥
 ततः पुनः शक्तिभक्तियुक्तं भाणयितुं वचः ।
 प्रहितस्तैर्जगौ भूपं प्रचुरश्चतुराननः ॥४३२॥
 फलितोऽपि तिलस्तंबो निष्पन्नोऽत्र यदश्नुते ।
 तदस्माभिर्विनाऽवश्यं विद्याबल्यपि लप्स्यसे ॥४३३॥

किञ्च -

तमो विगृह्य रविणा प्राप्तं तेजस्विनाऽपि किम् ।
 पृष्ठलभनस्यास्य भिया किलैकः पर्यटययम् ॥४३४॥
 तेजस्विभिर्युतो ध्वान्तजयीन्दु शोभते यथा ।
 तथाऽस्माभिः कृतकोशपानः शोभिष्यसे ध्रुवम् ॥४३५॥
 अथ विद्यामदाद् योद्धुमस्माभिरभिलष्यसि ।
 तदागच्छाशु यत्नयां सविद्योऽपि प्रवाह्यसे ॥४३६॥
 पोस्फूर्यमाणाधरेण कोपिनाऽमरकेतुना ।
 ततः स्ववीरा औच्यन्त युध्यध्वं तैर्युताऽथवा ॥४३७॥
 वीरा उदीरयामासुर्नैषा नीतिः क्षितीश्वर ।
 प्रधानेषूपस्थितेषु वैमुख्यमधिपस्य यत् ॥४३८॥

अन्यच्च -

कोपाटोपो यदप्येषु स्वामिनो नोपशाम्यति ।
 तथाऽप्यलक्ष्यभावोऽद्य देवो व्याहरताममून् ॥४३९॥
 कालान्तरे पुनर्दोषान्तरेणामून् यथोचितम् ।
 निगृहीयाः संप्रधार्याऽनुगृहीयाः प्रसद्य वा ॥४४०॥

किञ्च -

बालाङ्गनादिलोकोऽत्र सर्वोऽप्येकमुखः प्रभो ।
 एतं चैकमुखं जेतुं शक्नोऽपि हि न शक्नुयात् ॥४४१॥
 तत् प्रसीद प्रभो सम्मानय सामन्तमन्त्रिणः ।
 हस्त्यश्चकोशाद्यध्यक्षान् स्वसात् कुरु यथा तथा ॥४४२॥
 तान् प्रत्यूचे ततो राजा गुरुहुङ्कारपूर्वकम् ।
 न वर्तध्वे ममाज्ञायां चेद् यूयं यात तद्द्रुतम् ॥४४३॥
 तेषां सहाया भवत तान् शुष्मांश्चकहेल्या ।
 पातालगानप्यवश्यं हन्येवाहीन् सुपर्णवत् ॥४४४॥
 पुनः प्रवीरैस्तैरूचे भग्नभाग्योऽसि भूधव ।
 तथाऽपि प्रत्यावृत्त्या तेऽस्माकं चित्रीयते मनः ॥४४५॥
 यद्वा फलद्वयः काश्चित् पापस्पृक्पुण्यसम्भवाः ।
 वंशस्येव प्रपाताय जायन्ते पातकोदये ॥४४६॥
 पुण्यशून्यस्य विद्याऽपि स्फुरिष्यति न ते ध्रुवम् ।
 स्नेहहीनस्य वीरस्य कियत् तेजो विजृम्भते ॥४४७॥
 दुर्वर्चांसि न हीदंशि संस्युः पुण्यवतः कचित् ।
 कर्पूरपात्रादुद्गारो नामेध्यस्य कदाचन ॥४४८॥
 यदाऽस्माभिरपि त्यक्तस्तदा त्यक्तोऽसुभिर्ध्रुवम् ।
 जलैस्त्यक्ता जलचराः प्राणान्ति प्राणिनः कियत् ॥४४९॥
 राजसिंहासनमिदं मन्दबुद्धे त्यज द्रुतम् ।
 सूरस्यासनमध्यास्ते न सुतोऽपि शनैश्चरः ॥४५०॥
 यच्च विद्याबलं बाहुबलं यच्च बलान्तरम् ।
 तदेव संस्मरेदानीं नेदीयांस्तव दण्डभृत् ॥४५१॥
 देव्याऽथ पुनरप्यूचे पृण देव परिच्छदम् ।
 अकाण्डे मैव सर्वेषामपकारपरो भव ॥४५२॥
 किञ्च -
 परमार्थेन न स्वामिन् कोऽपि कस्यापि सेवकः ।
 प्रज्वलन्तीं दिशं सर्वः समाश्रयति नेतराम् ॥४५३॥

अपि तादृक्बला वीराश्चक्रभृच्चक्रपाणयः ।
 सामन्तामात्यजनताः प्रीणते जनका इव ॥४५४
 तदेवराज्यप्रासादमूलस्तम्भानिमान् क्षिनु ।
 माऽकाण्डविड्वरं कृत्वा स्वं परं च विनाशय ॥४५५
 ततो देवी सुवचनैश्चन्दनादपि शीतलैः ।
 प्रावृड्जलैरिव गिरिः कोपतापं नृपोऽमुचत् ॥४५६
 व्याहरच्च कथं देवि प्रीणेऽमून् योद्धुमुत्थितान् ।
 देव्याख्यत् त्वत्पदोरेतान् पातयाम्यस्तु देव्यदः ॥४५७
 देवी चक्रे ततो व्योम्नि तत्पुरावारिकां शिलाम् ।
 व्योमस्थाऽऽख्यच्च रे दुष्टा उपाध्वं नृपमादरात् ॥४५८
 न चेद्विश्रयिष्यामि प्रक्षिप्य तां महाशिलाम् ।
 ततस्तादृगसम्भाव्यदर्शनात् ते भियाऽभ्यधुः ॥४५९
 यदि राजा शरण्यः स्यात् कुर्मस्तं शरणं तदा ।
 परं राजाऽपि नो हन्ता वरं हिंस्त्रि त्वमेव तत् ॥४६०
 देव्यवादीदभयं वो नृपं शरणमीयुषाम् ।
 ते स्कन्धपर्वधाः सर्वं तमुर्वीशमथाश्रयन् ॥४६१
 शिलां संहत्य देव्याख्यत् प्रभौ युक्तं व्यधत् न ।
 तेऽप्यूचुः पापिनोऽप्यस्मान् पृष्ठहस्तय सुप्रभुः (१ भो) ॥४६२
 श्रीदेव्युक्त्यनुरोधेन मधुरालापपूर्वकम् ।
 ते पृष्ठहस्तिता राज्ञाऽमरकेतुर्नृपोऽभवत् ॥४६३
 तत्तदागः स्मरन् भूपो मन्व्यादिच्छिद्रमीक्षते ।
 तदाज्ञादेवतामेते सम्यगाराधयन्ति तु ॥४६४
 यद्दोषात् तां दशां प्राप्ता भूयस्ते पानगायनाः ।
 पुनस्तं क्षमापतिं श्रुत्वा भेजुः प्राग्भवमस्त सः ॥४६५
 तद्गीतपानमलिनश्रुतिप्रहिलितो नृपः ।
 व्यस्मरत् तद्दुरन्तत्वमनुभूतमिहैव हि ॥४६६
 इत्थं व्रजति काले चान्यदा सुस्वप्नसूचितम् ।
 देवी प्रासूत तनयं प्राचीव हिमरोचिषम् ॥४६७

तज्जन्मोत्सवमाधाय भूभुजाऽमरकेतुना ।
 अमरसेन इत्यस्य नामधेयं व्यधीयत् ॥४६८
 स च क्रमात् कलापात्रं विक्रान्तो विनयी नयी ।
 त्यागी प्रियंवदो मूर्तः क्षात्रो धर्म इवाशुभत् ॥४६९
 प्राग्मन्तुदोषेण दोषान्तरारोपान् नृपोऽन्यदा ।
 सामन्तान् मन्त्रिणो हन्तुमारेभे व्यपदन्नमी ॥४७०
 सुबुद्धिना धीरितास्ते मा भैष्ट स्थाप्रमद्वराः ।
 यतोऽभ्यस्तभुजङ्गस्य सन्ति निग्रहहेतवः ॥४७१
 तथा हि -
 गीतासक्तश्चन्द्रलेखां डुम्बिनीं नक्तमेकिकाम् ।
 शय्यान्ते गापयत्येष एकमागःपदं स्फुटम् ॥४७२
 न दत्तेऽमरसेनाय कुमाराय महीयसे ।
 विद्यां च यौवराज्यं च द्वितीयमिति च ध्रुवम् ॥४७३
 सुलक्षणः सुतश्चतमञ्जर्या भूभुजा भृशम् ।
 सम्मान्यते कुमारस्य पुर एतत् तृतीयकम् ॥४७४
 तदमीभिः पदैर्देव्यादयो भेद्याः सुखादपि ।
 सुखादपि ततोऽस्माकं सेत्स्यत्येव मनीषितम् ॥४७५
 अन्येद्युश्च श्रीमदनशलाकां रहसि स्थिताम् ।
 मन्त्री सुबुद्धिराचण्टाच्छलं किञ्चिन्नवेदये ॥४७६
 देव्यूचे ब्रूहि निःशङ्कं मन्व्याख्यददेवि भूपतिः ।
 तवानुमत्या किं भुङ्क्ते डुम्बिनीं चन्द्रलेखिकाम् ॥४७७
 राज्यवादीदसम्भाव्यं सर्वथा भणितं त्वया ।
 यतो राजाऽन्यदेवीभिः सह शेते दिवैव हि ॥४७८
 मयैव सह रात्रौ तु ततः किं नैव वेदम्यहम् ।
 यद्येवं स्यान्मन्व्याख्यदुपयुक्त्वात्र सादरम् ॥४७९
 परेद्युरमरसेनकुमारोऽभाणि मन्त्रिणा ।
 यथा सुलक्षणो राज्ञो बलभस्त्वं तथा न हि ॥४८०

किञ्च -

किं न हि स्थाप्यसे यौवराज्ये विद्यां न पाठयसे ।
 कुमारे वयमिच्छामो राज्यसर्वधुरीणताम् ॥४८१॥
 मैवं तिष्ठ निरुद्योगो मास्मास्मानमुपेक्षथाः ।
 सुलक्षणादयोऽधीतविद्या यास्यन्ति जैत्रताम् ॥४८२॥
 ततोऽभाणि कुमारेण सुबुद्धेऽन्यादृशे मनः ।
 नैवास्ति देवपादानां मा विषादं वृथा कृथाः ॥४८३॥
 सचिवोऽवोचत स्वामिन्नेवमेव भवत्विति ।
 किन्तु स्वमत्या मदुक्तं कुमारः पश्यतु स्वयम् ॥४८४॥
 देवीकुमारयोरेवं शङ्काबीजं मनोभुवि ।
 निक्षिप्य क्षिप्रमाधत्त शैमुषीमिति वृष्टिवत् ॥४८५॥
 उपचर्याभ्यधाच्छयापालिकामभ्यधाध्यसौ(?) ।
 रात्र्यालापो हले राज्ञोर्मम कथ्यो यथाश्रुतः ॥४८६॥
 अन्येथुरवदच्छयापालिका मन्त्रिणं प्रति ।
 मन्त्रिन्नद्य रहो रात्रौ राज्ञी राजानमब्रवीत् ॥४८७॥
 पूर्वं मां घनमाश्लिखः प्रोषितप्राप्तवत् प्रिय ।
 मन्दादरं प्राणनाथ किमद्यैवं विरक्तवत् ॥४८८॥
 ससम्भ्रममथोर्वीशस्तां प्रति प्रत्यपादयत् ।
 इदानीं शिथिलाश्लेषे घर्म एवापराध्यति ॥४८९॥
 इति राज्ञोर्मिथो वार्तां श्रुत्वाऽमात्योऽभ्यधादिमाम् ।
 इयं हले रहोवार्ता प्रतिपाद्या न कस्यचित् ॥४९०॥
 मन्त्रिणोचेऽन्यदा देवी तत्र किञ्चन निश्चितम् ।
 देव्योक्तं नास्ति शङ्का मे ततस्तां सचिवोऽवदत् ॥४९१॥
 पूर्ववत् सादरो राट् चेन्न शङ्का त्वं च वेत्सि तत् ।
 दध्ये देव्याऽनादरो राट् ततः शङ्का मनागभूत् ॥४९२॥
 प्रद्विष्टा चन्द्रलेखायां ततो देव्यवदन्नुपम् ।
 नानैयैषा वासगृहे छुप्त्या सर्वं हि दह्यते ॥४९३॥

स्मिन्वाऽथाचष्ट पृथ्वीशो मा भेषीदेवि किञ्चन ।
 सा च बाह्वमशङ्किष्ठासुचत् तदवीजमङ्कुरम् ॥४९४॥
 अन्यदा चामरसेनकुमारेण पितौच्यत ।
 देव विद्यां देहि मह्यं स च मौनमशिश्रियत् ॥४९५॥
 तन्मात्राऽप्यन्यदोचेऽसौ कुमाराय प्रदीयताम् ।
 विद्या च यौवराज्यं च सोऽवग् यो गोऽधुनाऽपि न ॥४९६॥
 कषायिता देव्यवादीन्तूनं योग्यः सुलक्षणः ।
 अस्मै च दित्सुस्त्वं सर्वं राजा योषं तदाऽप्यधात् ॥४९७॥
 तच्च देव्या कुमाराय शिष्टं स च कषायितः ।
 सद्योऽमिलदमात्याद्यैस्तदवीजमिति पुष्पितम् ॥४९८॥
 ततः सुबुद्ध्यमात्येन कुमारो व्यज्ञपि प्रभो ।
 मिलितं मद्रचः स्वामिभृत्या नादृष्टवादिनः ॥४९९॥
 किञ्च -

चण्डालीसङ्गाच्चण्डाली चक्रे राज्यमदोऽमुना ।
 न चैष जीवंश्चण्डालीं चण्डाल इव मोक्षयति ॥५००॥
 तदयं पाप्मनाऽनेन वधास्यं दण्डमर्हति ।
 तत् कुमार विलम्बोऽत्र शिवतातिर्न ते ध्रुवम् ॥५०१॥
 कुमारामात्यसामन्तैस्ततश्चक्रे मिथो ग्रहः ।
 राजा तु मातङ्गगीताद्यासक्तो नैव वेद तत् ॥५०२॥
 कुमारेण ततः पृष्टा माता तातस्य विद्यया ।
 सन्निधिः सर्वदाऽपि स्याद् यद्वा न स्यात् कदाचन ॥५०३॥
 तदाशयमजानत्या तयोचे दारसङ्गमे ।
 विद्या सन्निहिता नास्य सपत्नीमत्सरादिव ॥५०४॥
 मातङ्गीसङ्गतो राज्ञि द्विष्टः सर्वः परिच्छदः ।
 विभेद्याथ कुमारेण चक्रे स्वादेशतत्परः ॥५०५॥
 कुमारसङ्केतितैश्च वेत्रिमुख्यानिवारितैः ।
 घातुकैश्च तमञ्जरीऽऽश्लिष्टोऽघाति नृपोऽन्यदा ॥५०६॥

तदबीजं फलितं चेति सत्यं चैतदजायत ।

महाजनविरोधेन कुञ्जरः प्रलयं गतः ॥५०७॥

कुमारोऽमरसेनोऽथ जज्ञे वसुमतीपतिः ।

कमविक्रमरोचिष्णू रामराज्यमपालयत् ॥५०८॥

स च रौद्रध्यानभूताधिष्ठितोऽमरकेतुराट् ।

धर्मायां भीष्मधर्मायामब्ध्यायुर्नारकोऽभवत् ॥५०९॥

तत्र सोढ्वा महादुःखं दुःखव्यापारसम्भवम् ।

कथञ्चित् तत उद्वृत्तः स प्राग् दुष्कर्मशेषतः ॥५१०॥

दृषद्दृढकठोरायां दुष्प्रापतृणपाथसि ।

शमीकरीरबबूलबदरीकण्टकौकसि ॥५११॥

विन्ध्याचलमहाटव्यां कृष्णसारमृगोऽजनि ।

लूकाञ्जलकितः कृच्छ्रात् पादचारी स चामवत् ॥५१२॥ त्रिभिर्विशेषकम्

सह मात्राऽटाटव्यमानः स क्रमाद् यौवनोन्मदः ।

युथेन सह वभ्राम वने वनगजेन्द्रवत् ॥५१३॥

गोरि(?)गानप्रवीणेनाकर्णमाकृष्टधन्वना ।

तद्गीतलुब्धश्रुतिः स व्याधेन निहतोऽन्यदा ॥५१४॥

अकामनिर्जराजीर्णदुष्कर्मा मध्यमाशयात् ।

निबध्य च मनुष्यायुः कृष्णसारमृगोऽथ सः ॥५१५॥

इहैव पुरि कौशाब्ध्यां शूरदेवद्विजन्मनः ।

शूराख्यायां धर्मपत्न्यां शूर त्वं नन्दनोऽभवः ॥५१६॥

तदनुबहत ईहाद्यात्मके राजमार्गे किल किमपि हि मूच्छैकाग्र्यतः पश्यतश्च ।

सुगुरुतरणिघाम्ना तस्य शूरस्य जातिस्मरणरुचितचिन्तारत्नलाभो बभूव ॥५१७॥

सोऽथ व्यज्ञपयद् गुरुं गुरुतमं संसारवारानिधि

तीर्त्वा यामि यथा प्रभो शिवपदद्वीपे प्रसीदेस्तथा ।

सोऽप्याख्यज्जिनवल्लभप्रकटितं सावययोगोत्तम-

श्रीपोतं श्रय भोः समीहितपदं प्राप्नोषि येन द्रुतम् ॥५१८॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे

श्रवणेन्द्रियविपाक-व्यावर्णनो नाम एकादश उत्साहः * ॥

द्वादश उत्साहः

अथ श्रीविजयसेनमुख्याः पञ्चापि सद्भियः ।

सुधर्मस्वामिनं विज्ञापयामासुः कृताञ्जलि ॥१॥

स्वामिंश्चतुर्गतिव्यूहैः सुदुर्भेधात् सुरासुरैः ।

रागद्वेषमहामोहदण्डाधिपतिभीषणात् ॥२॥

हिसाद्यतिरथात् कामक्रोधमुख्यमहारथात् ।

हृषीकवर्गनासीरमहावीरभयङ्करात् ॥३॥

अस्माद् भवरिपोर्भीताः श्रिता युष्मत्पदाम्बुजम् ।

शीलेन संवर्मयास्मान् येनैतं विजयामहे ॥४॥ त्रिभिर्विशेषकम्

भगवानाह युक्तं वः श्रीशीलं वर्मं किन्तिवह ।

महाव्रताः पञ्च पञ्च मेरुतोऽपि हि दुर्वहाः ॥५॥

स्वाङ्गेऽपि मूर्छाविच्छेदो रात्रिभुक्तिविवर्जनम् ।

द्विचत्वारिंशदोषत्यग्भोज्यमाहार्यमह्यपि ॥६॥

गुप्तिसमित्यष्टकं च धार्यं नित्याप्रमादिभिः ।

द्रव्याद्यभिग्रहा नाना प्रतिमा द्वादशापि हि ॥७॥

केशलोचो भूमिशय्या यावज्जीवममञ्जनम् ।

नित्यं गुरुकुले वासस्तनौ निःप्रतिकर्मता ॥८॥

भवप्रत्यर्थ्यभिमरसोदराकारधारिणाम् ।

परीपहोपसर्गाणां जयनं चावधानतः ॥९॥

अष्टादशश्रीशीलाङ्गसहस्रव्यूहमध्यतः ।

अहर्निशमवस्थानं छिद्रमङ्गविवर्जनम् ॥१०॥

विकथागौरवत्यागात् स्वाध्यायध्यानपूरणम् ।

वैयावृत्त्यतपोमैत्र्यादिपूतमुनिदर्शनम् ॥११॥

प्रपाख्यमिच्छाकारादि प्रतिलेखादिकं तथा ।

समाचार्यं सदा धार्यं धैर्यमापत्सु सर्वतः ॥१२॥

हीनाचारपरीहारः प्रवराचारसेवनम् ।
 उत्तरोत्तरनिर्मेरुगुणश्रद्धानमन्वहम् ॥१३
 इति शीलमहावर्मवर्मिताः सत्त्वशालिनः ।
 अमुं भवप्रत्यनीकं महानीकं जयन्त्यहो ॥१४
 ततः श्रीविजयसेनराजमुख्यैः शिवोन्मुखैः ।
 गुरुर्विज्ञापयाञ्चक्रे चक्रेशः शीलशालिनाम् ॥१५
 भगवन् सर्वमेतन्नो भाति युष्मत्प्रसादतः ।
 प्रभो प्रसन्नदृष्टीनां गुणा अनुचराः खलु ॥१६
 इयद्विद्म वयं तावदस्माकमधुना प्रभो ।
 महापुरुषदृष्टान्तैर्ब्रतायोत्तिष्ठते मनः ॥१७
 कालान्तरे तु यत्किञ्चिद् भावि तद् विद्म नो वयम् ।
 किञ्च योग्यायोग्यतां नो बुध्यध्वे यूयमेव हि ॥१८
 व्याजहे भगवान् सौम्याः कल्प इत्येवमीरितम् ।
 जागर्ति योग्यताऽवश्यं भवतां भवतान्तिहृत् ॥१९
 प्रमोदमेदुरै राजादिभिर्व्यञ्जयत प्रभुः ।
 सिद्धयैकलनं कं लभं प्रसादय दयानिधे ॥२०
 प्रत्युवाच प्रभुरिहागामिन्यां पञ्चमीतिथौ ।
 वैशाखशुक्लपक्षस्य विलाससरसीश्रियि (?) ॥२१
 प्रभोऽस्त्वेवमिति प्रोच्य प्रभुं नत्वा च भक्तिततः ।
 श्रीमद्विजयसेनाद्याः सर्वे प्रविविशुः पुरीम् ॥२२
 सामन्तामात्यसम्मत्या जयसिंहं स्वनन्दनम् ।
 नन्दनं सद्गुणद्रूपां राजा राज्येऽभ्यविचत ॥२३
 राजादिष्टाश्च मन्त्र्याद्याः स्वं स्वं धौरेयमङ्गजम् ।
 स्वकुटुम्बधुरासर्वधुरीणं सागतिष्ठिपन् ॥२४
 राजा विजयसेनोऽथ प्रतीहारैरुहवत् ।
 सामन्तान् मन्त्रिणः सर्वान् पौरान् जानपदानपि ॥२५
 समैयुर्मरुद्वेगात् ते च प्राभूतपाणयः ।
 मुक्त्वोपदां नृपं नत्वा सन्निषेदुर्यथौचिति ॥२६

जगाद नृपतिर्भोः सामन्ताद्या महाशयाः ।
 अयं श्रीमान् जयसिंहः सुस्वामी वः प्रतिष्ठितः ॥२७
 वयं पुनर्निरवद्यां पद्यां श्रीमुवितपत्तने ।
 प्रतिपत्स्यामहे दीक्षां सुधर्मस्वामिनोऽन्तिके ॥२८
 युष्मन्मध्येऽपि यः कोऽपि दिदीक्षिषुरपैतु सः ।
 यद्गृहे तु न निर्वाहस्तस्य दम्नो मनीषितम् ॥२९
 श्रीजयसिंहस्तूचेऽथ हे वत्स त्वमियन्त्रिचरम् ।
 परस्कन्धाधिरूढोऽस्थास्त्वत्स्कन्धेऽरोप्यथाऽखिलम् ॥३०
 तदन्तरारिषड्वर्गं विजयेथा दिवानिशम् ।
 गृहे हि वश्ये बाह्यानां सम्भाव्येतापि वश्यता ॥३१
 विजयश्रीपरीरम्भहेतून् सेतून् रणार्णवे ।
 सामन्तानमितौजस्कान् मन्यस्वामून् स्वबाहुवत् ॥३२
 चतुर्धा धिषणाधारान् सदाचारधुरन्धरान् ।
 स्वस्वान्तवदमात्यांश्च मन्येथाः सर्वकर्मसु ॥३३
 राज्यस्य साङ्गोपाङ्गस्य सर्वसम्पन्निबन्धनम् ।
 स्वकुक्षिमिव रक्षेस्त्वं पौरीर्जानपदीः प्रजाः ॥३४
 श्रीजयसिंहराजोऽथ विनयी नृपमब्रवीत् ।
 यदादिशति तातस्तत्तीर्थशेषेव मूर्ध्नि मे ॥३५
 अथ श्रीविजयसेनः सामन्ताद्यानुपादिशत् ।
 निधानमिव कल्प-द्रुमिव चिन्तामणीव वा ॥३६
 परमाप्तवत् परमतत्त्ववत् परमात्मवत् ।
 जयसिंहमहाराजः समाराध्यो दिवानिशम् ॥३७॥ युष्मन्
 तेऽपि विज्ञापयामासुः स्वाग्यादिष्टमिदं हि नः ।
 हृत्पद्मकोशे किञ्जल्ककमलां कलयिष्यति ॥३८
 इतिनिर्मातनिःशेषैर्हिक्कृत्यकदम्बकः ।
 अथामुष्मिककृत्येषु मनो व्यापास्यन् नृपः ॥३९
 राजादेशाद् व्रतारम्भे प्राचीनमिव मङ्गलम् ।
 चैत्येष्वष्टाहिकां चक्रुः श्रीजयशासनादयः ॥४०

स्वस्य प्रादुःकर्तुमुच्चैरथ निष्क्रमणोत्सवम् ।
 कोशाभ्यन्तेऽभितस्तेनूरथ निष्क्रमणोत्सवम् ॥४१
 विश्वेऽप्यभयदानस्यारम्भं ज्ञापयितुं किल ।
 विष्वक् प्रवर्तयामासुरभीदानं प्रदानतः ॥४२
 अथ दानप्रवाहेण प्रदानमिव शिक्षयन् ।
 पश्चाद्देशात् क्रमोच्चैस्त्वाद् यथोत्तरगुणस्थितिम् ॥४३
 अनुलवणाक्षतां शंसंस्तिमिताक्षतया ध्रुवम् ।
 सलीलातिगामित्वादद्भुताचरितानि वा ॥४४
 सङ्कोचितकराभत्वात् ख्यान् सङ्कोचं परिग्रहे ।
 चलाचलैः कर्णतालैर्विश्वचञ्चलतामिव ॥४५
 खटिकाश्चेतितत्वाच्च शुक्लध्यानमिवादिशत् ।
 आवेदयन् मङ्गलानि मन्ये गुलुगुलारवैः ॥४६
 शृङ्गारितः शैलतुङ्गो जयमङ्गलकुञ्जरः ।
 भूपाय सज्जयाञ्चक्रे श्रीसंयमकरीन्द्रवत् ॥४७॥

पञ्चभिः कुलकम्

स्नातालप्लतो देवदूष्यमाल्यभूषणभूषितः ।
 तमध्यासामास राजकुञ्जरो राजकुञ्जरम् ॥४८
 मूर्धौपरिचरद्भाग्यसुभगातपवारणः ।
 दिनचारार्थसेविद्विपक्षीज्योत्स्नाभचामरः (?) ॥४९
 भरतेशादिवैराग्यभङ्गचभङ्गुरपाठकैः ।
 उत्कीर्यमानासमानकीर्तिर्भङ्गलपाठकैः ॥५०
 पुरतःप्रवाद्यमानानन्दीनादितदिङ्मुखः ।
 तारतारैर्द्विजमन्त्रैस्त्रासितामित्रमन्त्रितः ॥५१
 चतुर्दिगन्ताभयकृच्चतुरङ्गवरुथिनीम् ।
 परीतश्रीजयसिंहसामन्तामात्यसेवितः ॥५२
 प्रेक्षाप्रतीक्ष्यैर्विद्वदभिः श्लाघ्यमानो मुहुर्मुहुः ।
 सौधात् पुरे परिपाटयै प्रतस्थे पृथिवीपतिः ॥५३॥ पञ्चभिः कुलकम्

ततः प्रतिपदं स्वर्णमर्थिभ्यः पुण्यवद्ददत् ।
 प्रतिहट्टं प्रतिगृहं प्रतीच्छन् नागरार्चनाम् ॥५४
 प्रतीतिं प्रतिचतुर्हट्टं सङ्गीतकक्षणे ।
 कल्पद्रुम इवाभीष्टं यच्छन् सङ्गीतकारिणाम् ॥५५
 पदे पदे कौतुकिभिर्दशितानेककौतुकः ।
 पुरःपठद्भट्टध्वजैः प्रोद्घुष्टविरुदावलिः ॥५६
 जयशासनमन्यायैः दीक्षासरभसाशयैः ।
 वशामतलिकारूढैः स्वर्णधाराधरैः सह ॥५७
 धर्मान्तरेभ्योऽर्हद्धर्मस्यात्यन्तोत्कर्षसिद्धये ।
 अपरेषां च भव्यानां दीक्षाकाङ्क्षाऽभिवृद्धये ॥५८
 राधे शुक्लचतुर्थ्यां श्रीकौशाभ्यां पुरि सर्वतः ।
 राजा श्रीविजयसेनः परिवश्रम्यते स्म सः ॥५९॥ पङ्क्तिः कुलकम्
 मोहारिसंहारयुधे किल वीरजयन्तिकाम् ।
 पञ्चापि ते स्वस्वधाम्नि वीररात्रि जजागरुः ॥६०
 स्नात्वाऽऽलिप्य प्रगे क्षौममुक्तालङ्कारभासुराः ।
 श्वेतपुष्पैः सग्विणश्च सूर्तधर्ममया इव ॥६१
 अनुत्तरविमानानामिवावतरदर्शिकाः ।
 शिविकाः पुंसहस्रेण बाह्याः पञ्च समाश्रिताः ॥६२
 छत्रच्छलादवाङ्(?)सिद्धिशिलया त्वरया ख्यात् ।
 चामराभ्यां प्रत्ननूतनपुण्याभ्यां च किलान्विताः ॥६३
 पुष्पवृष्टीर्लाजवृष्टीराशीर्वृष्टीश्च सर्वतः ।
 सादरं प्रतिगृहानाः पौरनारीसमीरिताः ॥६४
 दीक्षायैवमप्येवं स्यामेत्यार्यकृतस्पृहाः ।
 दानं ददानाः पूर्णांशं पुष्करावर्त्तमेघवत् ॥६५
 भरतप्रेङ्खोलितलतापलवैर्भङ्गगुञ्जितैः ।
 कोकिलाकोमलारावैः किलाह्वातुं समुद्यते ॥६६
 वसन्तऋतुराजस्य लीलासिंहासने वने ।
 नन्दने ते क्रमात् प्रापुः श्रीसुधर्मपदान्तिकम् ॥६७॥ सप्तभिः कुलकम्

विजयसेनजयशासनसूरद्विजपुरन्दरसुधीधनदेवाः ।
 प्रभुसुधर्मगणभृत्पदमूले सुविधिनाऽथ परिव्रज्यते ॥६८॥
 गुरुक्रममहातीर्थसेवाहेवाकशालिनः ।
 सम्यग्ज्ञानक्रियाभ्याससंनद्धकरणत्रयाः ॥६९॥
 मुनिप्रवीरतिलकैर्मैत्रीपाविध्यधारिणः ।
 विशेषाद्रामदेवाद्यैस्तदेकक्षेत्रदीक्षितैः ॥७०॥
 विजयसेनराजर्षिमुखा मुनिमतङ्गजाः ।
 प्रचक्रुः संयमोद्योगमुद्योगं त्वन्तरारिपुः ॥७१॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 जयसिंहमहाराजं सान्तःपुरपरिच्छदम् ।
 अथामाण्य विजहे श्रीगुरुर्भास्वानिवान्यतः ॥७२॥
 भवैर्विजयसेनाद्यैः प्राज्यैश्चाग्र्यैर्महर्षिभिः ।
 बालस्वित्थैरिव परिषेव्यमाणक्रमः स च ॥७३॥
 नानाकरग्रामद्वरपुरीषु सरसीष्विव ।
 प्रबोधयन् मन्थपञ्चखण्डान् विस्फूर्जितैर्गवाम् ॥७४॥
 सरोमालास्तपपायां श्रीचम्पायां महापुरे ।
 सहस्राश्रवणे प्रादुरासीज्ज्ञानदिवाकरः ॥७५॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 उद्यानपालकेनाथ तत्पुरीस्वःपुरीहरिः ।
 राजा श्रीविमलसेन इत्थं व्यज्ञप्यत क्षणात् ॥७६॥
 देव वर्ध्याप्यसे यस्मात् सहस्राश्रवणे वने ।
 अनेकसाधुशाखावान् श्रीसुधर्मा गणेश्वरः ॥७७॥
 धर्मकल्पद्रुमो धर्मं ददानोऽस्ति सभासदाम् ।
 सुरासुरनृणां स्वामिन् देवो जानात्यतः परम् ॥७८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 घोषयित्वा ततः पुर्यां श्रीसद्गुरुसमागमम् ।
 सहान्तःपुरसामन्तामात्यपौरपरिच्छदः ॥७९॥
 राजा तत्र महोद्याने गत्वा नत्वा च सद्गुरुम् ।
 मुनीन्मस्यन् विजयसेनराजर्षिमैक्षत ॥८०॥ युग्मम्
 ततश्च तस्य सर्वाङ्गोपाङ्गसन्तापकारकः ।
 सहसैव प्रजज्वाल हृदि क्रोधदवानलः ॥८१॥

दध्यौ च सैष मे वैरी येन नामास्युषद्वतः ।
 शीर्षच्छेद्यस्तदस्त्वेष प्रकटं छन्नमेव वा ॥८२॥
 इति दुर्ध्यानमेतस्य मनःपर्यधसंविदा ।
 गुरोर्निवेदयाञ्चक्रे गुरुश्चैवं तमब्रवीत् ॥८३॥
 अपि धर्मार्थमारम्भे पापा वल्गन्ति पाप्मनि ।
 दौर्गत्याधिव्याधिपात्रं ते स्युरत्र परत्र च ॥८४॥
 गुरुणेत्युपदिष्टोऽपि राजा नाबुद्ध रोषणः ।
 ततो विजयसेनर्षिर्गुरुनेवं व्यजिज्ञपत् ॥८५॥
 अस्योपकारमीक्षध्वे चेत् तद्व्रत विशेषतः ।
 इति तस्य गिरा राज्ञः क्रोधाग्निः शतहेत्यभूत् ॥८६॥
 प्रभुर्माद्रपदाम्भोदो ववर्ष वचनामृतम् ।
 राज्ञो विमलसेनस्य क्रोधोपबुधशान्तये ॥८७॥
 साहस्राणां सहस्रं यः सङ्ग्रामे दुर्जयं जयेत् ।
 स जयत्वेकमात्मानमेपोऽस्य परमो जयः ॥८८॥
 किञ्च -
 सुरासुरशिरोरत्नचुम्बिताहिसरोरुहाम् ।
 साधूनामपकारेच्छुर्नरकान्धौ पतेत् ध्रुवम् ॥८९॥
 सुरेन्द्रकृतसान्निध्यान् साधून् द्रोधुं क्षमेत कः ।
 पापस्तु तत्परीणामाद्भवाम्भोधौ निमज्जति ॥९०॥
 भूपाल तदलं कृत्वा क्रोधमत्र महात्मनि ।
 रजः क्षिप्तं लगेत्तेन्दौ किन्तु श्रेष्ठतरि निश्चितम् ॥९१॥
 अहो भगवता ज्ञातं हहा दुश्चिन्तितं मम ।
 इति भूषस्त्रपाभाराद् वेष्टुं भुवि किलैहत ॥९२॥
 पुनर्भगवतोचेऽसौ सौम्यानेनैव हेतुना ।
 इहायाम तन्महर्षिममुं क्षमय तातवत् ॥९३॥
 एतद्गुरुवत्तमाकर्ण्य स सकर्णशिरोमणिः ।
 हृत्पश्चात्तापतप्तं नु सिञ्चन् बाष्पभरैर्नृपः ॥९४॥

विजयसेनराजर्षिर्निपत्य पदपद्मयोः ।
 क्षमयित्वा हृदन्तस्थं निनिन्देति सुदुष्कृतम् ॥९५॥
 हा हा धिग् धिग् मम मनो त्वय्यध्यायदमङ्गलम् ।
 अहहाहमधन्योऽत्र कलङ्कः स्वकुलेऽभवम् ॥९६॥
 श्रुतिः स्मृतीराजनीतिः सर्वं वा विस्मृतं मम ।
 यतस्त्वां स्वगृहायातं न्यजिघांसमनंहसम् ॥९७॥
 पूर्वं पुमांसो मेऽकार्षुर्वैरिणोऽप्येयुषो गृहम् ।
 आपदम्भोधिमग्नस्याप्युद्धारं परमं खलु ॥९८॥
 मया नु तव राजर्षेर्देवसेव्यपदश्रियः ।
 पापं तच्चिन्तयाञ्चक्रे येन स्याद् दुर्गतिः स्वसात् ॥९९॥
 तत् प्रसीद प्रसीदाशु पुंस्पाशे मयि पुंस्पते ।
 त्वत्प्रसत्तिसुधाभिर्मे पापतापः प्रशाम्यतु ॥१००॥
 अथावोचत राजर्षिर्मर्षितारिपरीषहः ।
 संयमप्रतिपत्त्यैव प्रसन्नोऽहं जगत्यपि ॥१०१॥
 विशेषतस्तु भवति भगवद्वचनोद्यते ।
 तच्चिन्तितमिदं निन्द प्रायश्चित्तमुरीकुरु ॥१०२॥
 गुरुपान्ते च तच्चक्रे सर्वं सर्वसहापतिः ।
 प्रसन्नोऽस्मै गुरुः श्राद्धधर्मचिन्तामणिं ददौ ॥१०३॥
 विजयसेनमनुराजमहर्षिं विमलसेननृपतेर(दुः?)रिताग्निम् ।
 उपशमय विजहार सुधर्माऽप्यमृतदः पुरवरान्तरमारात् ॥१०४॥
 ते सूत्रतोऽर्थतश्चाप्येकादशाङ्गयामप्रीतिनः ।
 तपोर्णवस्य पारीणाः सर्वे गीतार्थतामगुः ॥१०५॥
 इत्थं वरं चरित्राब्धिममृतश्रीनिबन्धनम् ।
 ज्ञानेन्दुकौमुदीभारैर्मृशमुल्लास्य सर्वतः ॥१०६॥
 गुरुन् विज्ञापयामासुराशु गत्वरमेव नः ।
 वपुस्तस्मादनशनं प्रतिपद्येमहि प्रभो ॥१०७॥ युग्मम्
 व्याजहार गुरुः सौम्याः सम्यक् संलिल्यतां वपुः ।
 ततः संलेखनां गाढां ते दशापि वितेनिरे ॥१०८॥

अथाममत्वाः स्वाङ्गेऽपि सर्वभावेपु निःस्पृहाः ।
 क्षमिताशेषसत्त्वाश्च प्राग्दुष्कृते विगर्हिणः ॥१०९॥
 गुरुदत्तालोचनाश्च सुकृतस्यानुमोदकाः ।
 चतुःशरणयुक्ताश्चानशनं प्रतिपेदिरे ॥११०॥ युग्मम्
 परमेष्ठिनमस्कारध्यानधाराधिरोहिणः ।
 सर्वे मासिकभक्तेन विधिना ते विपेदिरे ॥१११॥
 ततश्च मुनिराजास्ते महापुण्यस्थिताः ।
 सौधर्मकल्पे प्रत्येकं विमानेषु क्षणादगुः ॥११२॥
 ततः स्वस्वविमानेषूपपाद शयनान्तरे ।
 उत्पेदिरे द्युगङ्गायां सुवर्णकमला इव ॥११३॥
 समानचतुरस्राङ्गाः सप्तधातुमलोद्भिज्ञताः ।
 नवनीतमृदुस्पर्शाः प्रभापूरितदिग्मुखाः ॥११४॥
 विज्ञानपारदस्वानश्चावधिज्ञानशालिनः ।
 महावीर्या वज्रकायाः सम्पूर्णशुभलक्षणाः ॥११५॥
 अणिमादिमहद्वर्द्यादद्या अचिन्त्यमहिमालयाः ।
 विमानेशा इन्द्रसामानिकास्ते जज्ञिरे सुराः ॥११६॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 अन्तर्मुहूर्तास्त्रिदशीभावमासाद्य ते सुराः ।
 देवदूष्यं चापनीयोपविष्टा ददशुर्मुदा ॥११७॥
 विमानमप्रतिमानं स्वर्णरत्नमणीमयम् ।
 इतस्ततः संपततः सन्ततं च दिवौकसः ॥११८॥
 तद्विभूतिं चानुभूतेतरां वीक्ष्यातिविस्मयात् ।
 स्फाराक्षस्ते किमिदमित्यन्तः सम्भ्रममूहिरे ॥११९॥ युग्मम्
 अस्मिन्नवसरे तत्तत्किङ्करास्त्रिदिवौकसः ।
 स्वं स्वं स्वामिनमुत्पन्नं वीक्ष्योद्यत्प्रमदोर्मयः ॥१२०॥
 प्रतिनादेन ककुभः कुर्वतः प्रतिदुन्दुभीन् ।
 दुन्दुभीन् वादयामासुः प्रातस्तूर्यसहोदरान् ॥१२१॥ युग्मम्
 प्रभो जय जय स्वामिन् नन्द नन्द क्षतावधि(?) ।
 त्वमस्माकमनाथानां नाथः समुदगाश्चिरात् ॥१२२॥

त्रायस्व विजितं सर्वं विजयस्वाजितं पुनः ।
 राज्यमेकच्छत्रमत्र स्वामिन् कुरु सुरालये ॥१२३॥
 इत्युच्छ्रित्य करानुच्चैर्माघदन्तावला इव ।
 गर्जन्तोऽलमनुचालं पेटुर्वैतालिकामराः ॥१२४॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 कल्पः सौधर्मनामाय कल्पानामाद्य उच्यते ।
 विमानमेतद् देवस्य राजधानीपुरोपमम् ॥१२५॥
 अमी पुण्यधनक्रीता वयमाज्ञाकराः सुराः ।
 एते च रत्नप्रासादा विलाससदनोपमाः ॥१२६॥
 नित्यपुष्पफलाश्रमे लीलाराममनोरमाः ।
 इमाः केलीरत्नवाप्यः स्वर्णम्भोरुहभास्वराः ॥१२७॥
 अमी क्रीडाचला रत्नचूलाः काञ्चनसानवः ।
 अमूः सुधातरङ्गिण्यो जलकेलीनिबन्धनम् ॥१२८॥
 आगामिभक्तल्याणसार्वकामिकतीर्थभम् ।
 सिद्धायतनमेतच्च देवालय इवौकसि ॥१२९॥
 महासभा सुधर्मेयं दिव्यभोगैकरङ्गम् ।
 इति व्यजिज्ञपन् स्वे स्वे तान् कृताञ्जलयः सुराः ॥१३०॥

षड्भिः कुलकम्

इति तद्वाचमाकर्ण्य विमानर्द्धिं विलोक्य च ।
 दध्युस्ते विस्मयात् प्राप्तमस्माभिः सुकृतात् कुतः ॥१३१॥
 ततो दत्तावधानास्ते सद्योऽप्यवधिदीपतः ।
 भूमीगृहमिव स्वं स्वं ददृशुः प्राकृतं भवम् ॥१३२॥
 बतार्हद्धर्ममहिमा मितैः वर्षैः परापि यत् ।
 स्वः श्रीरसंख्यवर्षाण्यस्माभिरेवं त्वचिन्तयन् ॥१३३॥
 अभिषेकगृहं स्वामिन् प्रसादं कुर्वलङ्कुरु ।
 कुर्मोऽभिषेकं येनेति व्यज्ञाप्यन्त सुरैरिमे ॥१३४॥
 समुत्थाय ततो दत्तहस्तिकाः स्वस्ववेत्रिणा ।
 तेऽलञ्चक्रुः सिंहपीठं समं जयजयारवैः ॥१३५॥

ततः पुष्पोदकैर्गन्धोदकैः शुद्धोदकैस्तथा ।
 अभ्यषिञ्चन्त तान् वृन्दास्का जिनमिवादरात् ॥१३६॥
 समृष्टा गन्धकाषाण्या लिप्ता गोशीर्षचन्दनैः ।
 संवलिता देवदूप्यैर्भुषिता माल्यभूषणैः ॥१३७॥
 पार्श्वयोश्चामराभ्यां ते भान्तश्छत्रेण मूर्धनि ।
 मूर्तज्ञानत्रयेणेव व्यवसायसभामगुः ॥१३८॥ युग्मम्
 तत्रावाच्यत तैः सुपुस्तकवरं सिंहासनोत्सङ्गं
 यस्मिन् राजत एव पत्रनिचयो रैष्टी च वर्णावली ।
 जात्यस्वर्णमयोऽन्तरा दवरको नानामणीवस्तिका
 भास्वदरिष्टमणीमये च परितो भातस्तरां पृष्ठके ॥१३९॥
 यस्योद्दीप्रविद्धरभूमणिमयं स्फारं मपीभाजनं
 सान्द्रो रिष्टमणीमयो मणिरसो रैष्टं पिधानं घनम् ।
 हैमी शृङ्खलिका द्रवीयसितरा वाज्री महालेखिनी
 जन्मान्तावधि देवकृत्यमखिलं लेख्यं तथा धार्मिकम् ॥१४०॥ युग्मम्
 ततः सर्वश्रिया सर्वधृत्या सर्वबलेन च ।
 पुरो मञ्जलतूर्येण पूर्यमाणे ककुम्मुखे ॥१४१॥
 स्फुरत्परिमलोद्दामपुष्पदामादि मुरिशः ।
 पूजावस्तु गृहीत्वा ते सिद्धायतनमीयिरे ॥१४२॥ युग्मम्
 तत्र चाष्टोत्तरशतं प्रतिमानां प्रमुच्यते ।
 स्नापयन्ति स्म तैर्दिव्योदकैर्भक्तिरसैरिव ॥१४३॥
 दिव्याङ्गरागैर्भङ्गीभिः स्वप्रतापैर्न पिञ्जरैः ।
 विलिप्यानर्चुः कुसुमैर्यशःसुरभिनिर्मलैः ॥१४४॥
 कृत्वा प्रसूनप्रकरं तत्फलैरिव तन्दुलैः ।
 ते मुदा लिलिखुर्लेखाः पुरस्तादष्टमङ्गलीम् ॥१४५॥
 प्रतिमास्त्रिः प्रणम्याथ न्यञ्जयेषज्जानु वामकम् ।
 दक्षिणं भूतले न्यस्य विरचय्यालिकेऽञ्जलिम् ॥१४६॥
 षड्जमध्यमगान्धारमामोद्वारमनोरमम् ।
 गन्धर्ववर्गेणारब्धे चारुसङ्गीतकामृते ॥१४७॥

अष्टोत्तरशतश्लोकमयैर्नवनवैः स्तवैः ।

ते भवितव्यलीपसवैर्गम्भीरैस्तामस्तुवन् ॥१४८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
तदन्विमे स्तूपचैत्य इव माणवनामनि ।

स्तम्भे तीर्थकरास्थानि स्थितान्यानचुरञ्जसा ॥१४९॥

सुधर्मानामधेयायां सभायां सपरिच्छदाः ।

जय वर्धस्व जीवेत्याशास्यमानाः पुरः सुरैः ॥१५०॥

गत्वा सर्वेन्द्रियधामसुखं प्रत्युषवातवत् ।

ते नानाभङ्गि सङ्गीतं चिरकालमवीकरन् ॥१५१॥ युग्मम्

अन्यदा देवराजस्य सर्वावसरसंसदि ।

मिलितानां दशानामप्येषां त्रिदिववासिनाम् ॥१५२॥

मिथोदर्शनतो जज्ञेऽनुरागो निरुपाधिकः ।

प्रयुक्तावधितश्चाभूत् पूर्ववन्मैत्र्यमुत्तमम् ॥१५३॥ युग्मम्

ततः सभाया उत्थायामिलन्नेकत्र ते समे ।

मिथस्तुल्यद्विदृष्ट्या च परं सन्तोषमूहिरे ॥१५४॥

ततः कदाचिद्वापीषु तेऽक्रीडन् कलहंसवत् ।

उद्यानेष्वलिवत् पुष्पकेलीं तेनुः कदाचन ॥१५५॥

कदाचनाद्रिशृङ्गेषु विलेसुस्ते गृणा इव ।

सरित्सु पूर्णपद्मासु कदाचिच्चक्रवा[क]वत् ॥१५६॥

कदाचनापि श्रीनन्दीश्वरयात्रां वितेनिरे ।

जिनजन्मादिकल्याणमहांसि च कदाचन ॥१५७॥

इत्यादिलीलां सुकृतफलवीजोपमां मुहुः ।

मिलितास्ते स्म कुर्वन्ति किलैकात्म्यमिवाश्रिताः ॥१५८॥

यः श्रीशौर्यपुरेऽवतारजनुषी श्रीरैवताद्रौ पुन-

र्दीक्षाकेवलनिर्वृतीः समगमत् तस्यास्य नेमिप्रभोः ।

व्याख्यायां त्रिदशाः प्रमोदविवशा एते दशाप्यन्यदा

वन्दित्वा भगवन्तमुक्तविधिना च्युत्यावधि(?) तुष्टुवुः ॥१५९॥

जयजगत्त्रयकरूपमहीरुह त्रिजगदर्चितपादपयोरुह ।

भवदवानलनिर्दलनाम्बुद प्रमदमन्दिरनेमिजिनेश्वर ॥१६०॥

धुरि कुरङ्गमदाविलक्षसा सुपरिरभ्य वृत्तोऽसि शिवश्रिया ।

इति किलाम्बुदसोदरदीधितिस्त्वमसि राजिमतीविमुखस्तथा ॥१६१॥

प्रतिदिनं विषमायुधसंकथाप्रथनहेतुतया नरकावहा ।

समुचितं खलु राज्यमतिस्त्वया समममुच्यत राजिमती च सा ॥१६२॥

गतवताऽऽयुधधामनि वादिते कुतुकतो भवता हरिवारिजे ।

यदभवत् किल शब्दमयं जगदभुवनशब्दमयत्वगतिस्ततः ॥१६३॥

विततमूलकदम्बकमोहसंज्ञितमहत्तमतालमहीरुहः ।

मदनमस्तकसूचिविसूत्रणात् जिनपते भवतैव विशोषितः ॥१६४॥

जिनशिवाङ्गजशक्तिधरं स्फुटं घनसुहृत्कमनीयमहारुचे ।

ननु कुमारवरेण सुतेजसा यदि परं भवता व्यततार कः ॥१६५॥

शिवपुरीपथसृष्टिकरो भवांस्त्रिजगतीजनरक्षणविचक्षणः ।

सकलदुष्कृतसंहतिकृच्च तन्नहि परं पुरुषान्तरमिष्यते ॥१६६॥

नमदमर्त्यशिरोमणिमालिकाद्युतितरङ्गवतीविमलक्रमः ।

सुभगसीमतया किल निर्वृतिप्रियतमैकपते भवते नमः ॥१६७॥

इति नवस्तवनोपदयाऽनया यदुनरेन्द्रकुलाम्बरभास्वतः ।

जिनपतेरमृतेशितुरामृतीं श्रियमिता इव ते युसदोऽभवत् ॥१६८॥

भगवन्तमनुज्ञाप्यासित्वा सिंहासनेषु ते ।

एकैकबाहोः प्रत्येकं द्वात्रिंशत् पात्रिका व्यधुः ॥१६९॥

ततश्च -

वीणाधेणुमृदङ्गशङ्खतिलिमाढकाहुडुकादिकान्

विभ्राणैश्चतुरष्टभिः सुरुचिरैः स्त्रीपुंसपात्रैः पृथक् ।

श्रीनेमेः पुरतस्त्रिलोकजनताचेतश्चमत्कारकं

कृत्वा नाट्यविधिं प्रणम्य च पुनः पप्रच्छुरेते प्रभुम् ॥१७०॥

प्रभो कदा नश्यवनं क्षेत्रेऽवतरणं क्व च ।

कुतः सम्बोधनं सिद्धिः कदेति प्रतिपादय ॥१७१॥

मयि सिद्धे मम तीर्थे दिवश्च्युत्वाऽत्र भारते ।

सूरात्मदेवात् सम्बुद्धाः सेत्स्यथेत्यवदत् प्रभुः ॥१७२॥

ततस्तुष्टाः समोत्थायं सूरदेवामरं परे ।

नवापि विनयादूर्चयं बोध्यास्त्वयाऽनघ ॥१७३॥

कुरु प्रतिज्ञामत्रार्थे येन स्यान्नो मनोधृतिः ।
 सोऽवगृध्रुं करिष्येऽदो मैवात्रार्थे विपीदत ॥१७४
 आसन्नस्य च नासन्नसिद्धिसज्जोत्सवश्रुतेः ।
 विषादानन्दौ विभ्राणा वार्धिवद् गरलामृते ॥१७५
 दशापि देवास्ते प्राप्ताः स्वविमानेषु वेगतः ।
 विमानदेशोरत्नादि शोचन्ति स्म मुहुर्मुहुः ॥१७६॥ युग्मम्
 चिन्ताचान्ताः करतरुपशायिमुखाम्बुजाः ।
 क्षणं क्षणं वर्षमिव यावन्निर्वाहयन्ति ते ॥१७७
 तावद्वाताहतदीप इव यद्वेन्द्रजालवत् ।
 जयशासनपिदेवो दधेऽकस्माददर्शनम् ॥१७८॥ युग्मम्
 इतश्चात्रैव भरते मनीषितसुरदुमः ।
 समुद्रवेलोपनीतरत्नरोचिर्विभास्वरः ॥१७९
 उद्दण्डपद्मपण्डाढ्यसरसीकुलसङ्कुलः ।
 चम्पकाशोकमाकन्दपुन्नागोद्यानमालितः ॥१८०
 नालिकेरीनागवल्लीद्राक्षामण्डपमण्डितः ।
 पलालवङ्गककोलकपूर्वनवधुरः ॥१८१
 चन्दनोन्मोदुरामोदामोदिताशेषदिङ्मुखः ।
 नाग्ना मलयविषयो देशो देशोत्तमोऽस्ति भोः ॥१८२॥

चतुर्भिः कलापकम्

यत्र ग्रामः स नो यत्र निपानाः पञ्चसप्त न ।
 न तन्निपानं यत् पञ्चसप्तदेवकुलश्रि न ॥१८३
 न तद्देवकुलं यत्र व्याख्योर्व्यः पञ्चसप्त न ।
 व्याख्योर्वी सा न या पञ्चसप्तच्छात्रशतान्विता ॥१८४
 न सच्छात्रोऽस्ति यः पञ्चसप्तशास्त्राणि नाबुधत् ।
 न तच्छास्त्रं यत्र पेतुः शलाकाः पञ्चसप्त न ॥१८५
 तत्र च्छत्रमिवोन्नम्रं कम्पं सर्वककुप्श्रियाम् ।
 दत्तारीभाङ्कुशावर्तं कुशावर्तमभूत् पुरम् ॥१८६
 मुद्रयन्ते सरसां पद्माः पौराणां यत्र नो पुनः ।
 दण्डो विजृम्भते राज्ञां नागराणां न जातुचित् ॥१८७

तच्छशास विशामीशो नाग्ना श्रीजयशेखरः ।
 महाहवे महाबाहोर्यस्येव जयशेखरः ॥१८८
 प्रतापतपनो यस्य चक्रे परमहः क्षितौ ।
 निराचक्रे च यदसौ तदहो कौतुकं महत् ॥१८९
 देवीमधुवतीनातकाभ्यसौभाग्यमञ्जरी ।
 बभूव तस्य देवस्य देवी भुवनमञ्जरी ॥१९०
 लज्जाऽतिसज्जा सध्रीची प्रोन्मीलच्छीलकेलिभिः ।
 यस्याः प्रसाधयाञ्चक्रेऽलञ्चक्रे च वपुर्लताम् ॥१९१
 सुखाम्भोधिविगाहिन्यास्तस्याः शुक्तेरिवोदरे ।
 जयशासनदेवात्मा मुक्ताभः सोऽवतारमैत् ॥१९२
 तदा च कार्तिकज्यौत्स्नीशेषेऽशेषे हितावहम् ।
 मुखे विशन्तं भास्यन्तं वीक्ष्य भूपस्य देव्यवक् ॥१९३
 राज्ञा च स्वप्नविज्ञैश्च तत्स्वप्नास्वप्नभूरुहः ।
 फलं न्यवेदि मार्तण्डप्रचण्डतनयोदयः ॥१९४
 सम्पूर्णेष्वज्रेष्वशेषेषु मासेषु च निरामया ।
 तनयं सुपुत्रे देवी प्राचीवाहिमरोचिषम् ॥१९५
 महीभुजाऽथ स्वराज्याभिषेकोत्सवतोऽधिकः ।
 पुरे विरचयाञ्चक्रे पुत्रजन्ममहोत्सवः ॥१९६
 जन्मोत्सवात्युत्सवेन पितृष्वस्ता जयश्रिया ।
 पुत्रस्य समरसेन इति नाम विनिर्ममे ॥१९७
 धात्रीभिरिव राज्ञीभिर्नृपैर्बालधरैरिव ।
 कुमारः शिश्रिये रूपश्रियेव विनयश्रिया ॥१९८
 क्रमेण च कलाचार्यस्तं कलाभिरपूरयत् ।
 निष्कलाभगौरवेण कलाचार्यं त्वहो नृपः ॥१९९
 त्रिलोकस्त्रैणसौन्दर्यसारमादाय यत्नतः ।
 यासां सृष्टिः सृष्टिकृता मन्ये निरुपमा कृता ॥२००
 महासामन्तकन्यास्ताः चतुरष्टाऽपि चैकदा ।
 विवाहयन् कुमारेण विच्छर्दणं महीयसा ॥२०१

कलाचार्येण परिणायितं द्वासप्तति कलाः ।
 त दृष्ट्वा कृपणमन्यो मन्येऽभूज्जयशेखरः ॥२०२॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 श्रीकुमारावतंसाय श्रीप्रासादावतंसकम् ।
 द्वात्रिंशद्वलभावासपरिक्षिप्तं पिता ददौ ॥२०३॥
 तत्र द्वात्रिंशता दारैरुदारैर्विलसन्नसौ ।
 ताराभिः सप्तविंशत्या श्लिष्टं तारेशमत्यगात् ॥२०४॥
 यौवनेन वयोराजा युवराजं कृतं पुरा ।
 तं मृष्ट्वा यौवराज्येऽपि स्थापयन्नातुषन्नृपः ॥२०५॥
 कुमारः समरसेनो राजपाट्यां कुतूहली ।
 महीयसाऽश्वथङ्गेन जगामोद्यानमन्यदा ॥२०६॥
 तत्राश्वसुरशब्देन भीतभीतोऽथ जम्बुकः ।
 पलायमानो ददृशे कुमारेणाविदूरतः ॥२०७॥
 ततश्च यौवनोन्मादान्निर्विवेकतया हृदः ।
 तदवधाय कुमारेण मुमुचेऽश्वोऽतिवेगतः ॥२०८॥
 स चिरं खेदितो मृत्युभीत्या नश्यन् वनान्तरे ।
 नृसिंहेन हहा तेन शल्येनाघानि जम्बुकः ॥२०९॥
 प्रशंसितः पापमित्रैः कुमारोऽथ प्रहर्षुलः ।
 यदा तदा कुमित्रोक्त्या क्रीडया खेटकं व्यधात् ॥२१०॥
 दृष्ट्वा वराहमन्येद्युर्धुरं सिंहपोतवत् ।
 कुमारः प्रेरयामास तुरङ्गममयं प्रति ॥२११॥
 पलायतेऽभ्येति वोचैर्बिभेत्पुद्गलपयत्यपि ।
 कातरश्च प्रवीरश्च ग्लेच्छवच्छूकरोऽभवत् ॥२१२॥
 कुमारस्तु तस्य पृष्ठं कथञ्चन मुमोच न ।
 प्रजहार च तं कोलं कोऽलं तिर्यग्ग्नरं प्रति ॥२१३॥
 प्रहतेनापि तेनाश्वपदोऽच्छेद्यत दंष्ट्रया ।
 म्रियमाणो मारयते कातरोऽपि हि शूरवत् ॥२१४॥
 छिन्नाङ्घ्रिस्तुरगो वेगान्निपपात महीतले ।
 कुमारस्तत उत्फलय तुरङ्गान्तरमाश्रयत् ॥२१५॥

निरुच्छितः कुमारोऽथ पापमित्रैर्मुहुर्मुहुः ।
 स्तुतश्च शूकराखेटे मेने शौर्यकपोपलम् ॥२१६॥
 ततश्च —
 पितृवाक्यं राज्यकार्यं पुरमन्तःपुरं तथा ।
 कुमारो गणयामास स्वशरीरसुखं च न ॥२१७॥
 दिवानिशमसौ किन्तु प्राणिसंहारकारिणीम् ।
 मृगयां रचयामासाजन्माप्याखेटिकः किल ॥२१८॥

यतः —

क्रीडिति प्रथमं कुतूहलसैर्बध्नाति मूलं मना-

गुत्कर्पादपकर्षतश्च तदनु प्रौढि परं गच्छति ।

आक्रम्य क्रमतः क्रियान्तरमथ प्राप्तोदयं बाधते

वृद्धं हि व्यसनं शनैः सुमनसामप्येककार्यायते ॥२१९॥

क्षणेऽत्र भोः सिंहराजप्रतिबोधक्षणोऽधुना ।

विमृश्येति शूरसाधुदेवस्तत्र समाययौ ॥२२०॥

पातर्मङ्गलधेलायामदृश्यं च पुरम्बरे ।

भाद्राब्दसोदररवः प्रारम्भे पठितुं यथा ॥२२१॥

हन्ति यः शरणायातास्तस्य का देव शूरता ।

कथं न शरणायाता ये तव क्षमातलं श्रिताः ॥२२२॥

निरायुधान् क्षमातलस्थान् वर्महीनान् निहन्ति यः ।

घोरायुधो हयारूढो वर्मितो वीरताऽस्य का ॥२२३॥

धिक् पौरुषं विक्रमं धिग् दाक्ष्यं धिग् [धिक्] च शेमुखीम् ।

कान्दिशीकान् शृगालादीन् नरकेसरिणां धनताम् ॥२२४॥

तिरश्चा शूकरेणापि शस्त्रहीनेन मीरुणा ।

युद्धे पलायते यस्तु भटवादोऽस्य कीदृशः ॥२२५॥

नृसिंह पूर्वपुंभिस्ते नेदमाचरितं क्वचित् ।

पापात् तदस्माद् विरम रमस्व जिनसंयमे ॥२२६॥

स्वकृतं दुष्कृतं भोग्यं नात्र रङ्गो न भूपतिः ।

विरमास्मात् ततः पापात् किं बह्वक्तैः कृतीश्वर ॥२२७॥

निशम्येति कुमारेण प्रोचेऽपाठय्य केन भोः ।

मङ्गलपाठकैरुचे केनाप्यप्रेक्ष्यवर्ष्मणा ॥२२८

ततः कुमारः प्रगेऽपि मृगयायां गतो रयात् ।

समायातश्च मध्याह्ने मज्जितो बुभुजे च सः ॥२२९

विलिप्य चान्तताम्बूल आस्थाने तस्थिवान् मुदा ।

क्षणेऽत्र स पुनर्देवः समागान् नटपेटकी ॥२३०

दृष्ट्वा कुमारी विज्ञप्तस्तेन प्रस्ताववेदिना ।

प्रेक्षस्व प्रेक्षणं देव कुमारेणाप्युरीकृतम् ॥२३१

ततश्च —

रङ्गभूः सज्जयाञ्चक्रे गृहीता वर्णकादयः ।

आतोद्याद्युपकरणं सर्वं च प्रगुणीकृतम् ॥२३२

प्रतिष्ठितः पूर्वरङ्गो नृत्तं गीतं च निर्मितम् ।

शूरदेवनटो रङ्गाद् गातुमेवं प्रचक्रमे ॥२३३

यावन्न चक्रे मृगया मुनिकेवलिनिर्मिता ।

तावन्न प्राप्यते स्वामिन् शर्म दुःखोर्मिवर्जितम् ॥२३४

तद्देव तन्मनीभूयान्तरङ्गां मृगयां शृणु ।

हृदवृत्तिरित्यटव्यस्ति विकल्पोरुतरुन्नता ॥२३५

मिथ्यात्वाद्या निवसन्ति किरयस्तत्र भूरयः ।

दर्शनज्ञानावरणमोहान्तरायका मृगाः ॥२३६

वेदनीयनामगोत्रायुषि गोमायवस्तथा ।

कार्मणवर्गणाशप्पचर्षणानर्वविग्रहाः ॥२३७

नानाविकल्पद्रुषण्डच्छायास्वाबद्धगोष्ठयः ।

निरीतयश्चिरायुष्का नित्यमेवाकुतोभयाः ॥२३८॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।

तत्र याहि त्वमादाय जीववीर्यं महाधनुः ।

परिधाय च चारित्राडुनं सर्वाङ्गमण्डनम् ॥२३९

पृष्ठे बद्ध्वा सुलेश्येषुधर्मध्याननिषङ्गकम् ।

शीलाङ्गसहस्रव्याघैर्हृदवृत्तिं परिवेष्टय च ॥२४०

तस्या मध्येऽप्युदीर्याख्यां शकटोर्व्याभसंस्थितिम् ।

कृत्वा निषेद्धं तज्जीवान् क्षपकश्रेणिसद्वृत्तिम् ॥२४१

अपूर्वकरणे स्थित्वा गुप्त्याऽधिज्यं विधाय च ।

वीर्यचापं सुलेश्येष्वा घातयाणकुरङ्गकान् ॥२४२॥

चतुर्भिश्च कुलकम्

क्षिप क्रमेण मिथ्यात्वमिश्रसम्यक्त्वशूकरान् ।

प्रत्याख्यानाप्रत्याख्यानैणांश्च तेनेपुणैकदा ॥२४३

गती तिर्यङ्गनारकयोरानुपूर्व्यां तथा तयोः ।

अपर्याप्तमेकद्वित्रिचतुरिन्द्रियजातिकाः ॥२४४

स्थावरातपमुद्योतसूक्ष्मसाधारणानि च ।

स्त्यानर्द्धित्रिकमष्टानां शेषं चैकेषुणा क्षिप ॥२४५

ततो नपुंसकं वेदं स्त्रीवेदं च मृगावथ ।

हास्यादीन् मृगदारांश्च षडेकेनेषुणा क्षिणु ॥२४६

ततः पुरुषवेदं च कुरङ्गं हिन्धि पत्रिणा ।

ततः संज्वलनक्रोधमानमायामृगान् क्रमात् ॥२४७

त्रिखण्डं लोभसारङ्गं कृत्वा द्वे शकले दले ।

खण्डं तृतीयं संख्यातान् खण्डान् कृत्वा क्षणात् क्षिप ॥२४८

द्वाभ्यां क्षणाभ्यामप्राप्तः केवलं प्रथमे क्षणे ।

घातय प्रचलानिद्रे देवगत्याऽऽनुपूर्विके ॥२४९

वैक्रियं तीर्थमाहारानादिसंहननानि च ।

संस्थानकं चान्यतरद् यौगपद्यात् त्रयोदश ॥२५०॥ युग्मम्

क्षणेऽन्तिमे ज्ञानविघ्नदशकं दृक्चतुष्ककम् ।

हत्वैकबाणेन भज केवलं विजयश्रियम् ॥२५१

भवौपमाहिकर्माणि फेरुन् दुःशकुनोपमान् ।

तिरस्कृत्याक्षयसुखं मोक्षमाप्नुहि धीनिधे ॥२५२

इति हत्वा मत्या निर्दयवृत्त्या चान्तरारिपशुवृन्दमिति ।

शिवपदमचिरादपि गच्छ सुखादपि हित्वा मलयमङ्गमिति ॥२५३

इति साभिनयं तेन नटेनाखेट आन्तरे ।
गीते प्रमुदिता संसत् सर्वस्वं दातुमैहत ॥२५४
अथ चिन्तयाञ्चकार कुमारः स्थिरधारणः ।
अये प्राभातिकपाठिप्रायः कोऽप्येष नो पुमान् ॥२५५
व्याजहार कुमारोऽथ भो भोः सुकृतिशेखर ।
नटरूपेणामुना किं स्वं रूपं प्रकटीकुरु ॥२५६
प्रादुरासीत् ततो दिव्यालङ्कारैर्भासुरः सुरः ।
जगाद च श्रीकुमारं सावधानं निशामय ॥२५७
रत्नवा रत्नविमानेषु किं रज्यस्यश्मवेश्मणु ।
त्यक्त्वा च तान् रत्नराशीन् का सक्तिर्मैलिने धने ॥२५८
भुक्त्वा च तरुणीर्दिव्या रागोऽशुच्यन्त्यासु कः ।
मुक्त्वा चांशुकभूषास्ताः कुत्सितास्वासु का रतिः ॥२५९
दिव्याङ्गरागैरालिप्याङ्गरागेष्वेषु का स्पृहा ।
स्थित्वा तादृक् परीवारे का खलेऽत्र जने स्थितिः ॥२६०
कुमारो व्याहरत् सुप्तु त्वयाऽशिक्षीन्द्रजालकम् ।
ततोऽस्मि तुष्टो याचस्व स्वेच्छया स्वमनीषितम् ॥२६१
सुरोऽथ चिन्तयामास हा किमेवं लपत्यसौ ।
दुर्लभबोधिकोऽयं किं यदित्युक्तो न बुध्यते ॥२६२
प्रयुक्तावधिना तेन ज्ञातं नेत्येष भोत्स्यते ।
तत् प्राप्यावसरं क्लिचिद् बोध्योऽयमिति चेतसा ॥२६३
सुरो दृश्येतरो जज्ञे पेटकं चास्य धामवत् ।
स्मित्वा कुमारोऽवक् कोऽपि मोहयिष्यति मामपि ॥२६४॥ युगम्
द्वितीयेऽहि नमस्कृत्य पितरं जयशेखरम् ।
तदास्थानसरस्यस्थात् कुमारो राजहंसवत् ॥२६५
अन्येऽपि मन्त्रिसामन्तप्रमुखा राजपौरपाः ।
चक्रवाकादय इव निषेदुस्तत्र सर्वतः ॥२६६
अत्रान्तरे चन्द्रपुराच्चन्द्रशेखरभूपतेः ।
दूतस्तत्रागतो नत्वोपविष्टोऽप्रच्छिन्न मूमुजा ॥२६७

कच्चित् चन्द्रशेखरस्य मत्सुबसुश्च जयश्रियः ।
तत्पुत्रहरिचन्द्रस्य कुशलं सर्वतोऽपि हि ॥२६८
देवदेवातिवात्सल्याच्छ्रेयोऽस्त्येवास्य किं पुनः ।
यक्षिणीधातुवादादौ हरिचन्द्रस्य कौतुकम् ॥२६९
अन्यदा योगिनैकेन यक्षिणीमन्त्र ईरितः ।
कुमारोऽपृच्छत् तच्छक्तिं योग्युवाच शृणु प्रभो ॥२७०
यद्येषा यक्षिणी सिध्येत् तदा वश्यं जगद् भवेत् ।
कोशोऽक्षयो व्योम्नि गतिस्तदाराधय यक्षिणीम् ॥२७१
कुमारेणैष पप्रच्छे को न्वस्याः साधनाविधिः ।
सोऽवक् कृष्णचतुर्दश्यां श्मशानेऽयुतजापतः ॥२७२
नृमांसपलसहस्रहोमात् सिध्यति यक्षिणी ।
उत्तरसाधकोऽस्म्येकोऽन्ये चत्वारश्चतुर्दिशि ॥२७३
विभीषिकासूत्थितासु जापैकाग्र्यं विशेषतः ।
मदुक्तं चादरात् कार्यं कुमारेण प्रतिश्रुतम् ॥२७४
ततः कृष्णचतुर्दश्यामनापृच्छयैव भूभुजम् ।
कुमारः सर्वसामग्र्या श्मशाने योगियुगं ययौ ॥२७५
दिगुरक्षके पुंश्चतुष्के योगिन्युत्तरसाधके ।
मन्त्रजापः समारेभे कुमारेणैकचेतसा ॥२७६
अर्धरात्रं कृते होमे विजित्योग्रा विभीषिकाः ।
पञ्चमांसपलशती जुहुवे नृपसूनुना ॥२७७
अथाग्निकुण्डादुत्तस्थौ वेतालो विब्रुवन्निति ।
विद्यासाधकमदभ्युत्तरसाधकमग्निं वा ॥२७८
भीतो योगी ततो हन्तुमारेभे तेन स द्रुतम् ।
पाप्मिना योगिनाऽथोचे पाहि पाहि कुमार माम् ॥२७९
मदुक्तं कार्यमित्येतद् वचः संस्मृत्य भूपसूः ।
मुक्त्वा होमं खड्गपाणिर्वेतालं प्रत्यधावत् ॥२८०
वेतालो योगिनं लात्वा दिशमेकामधावत् ।
कुमारश्च तमन्वेव महारण्ये गताबुधौ ॥२८१

स वेतालः प्रगे योगिशिरश्छित्वाऽविशदरीम् ।
 कुमारस्तां दरीं रोषादारब्ध स्वनितुं बलात् ॥२८२॥
 वेतालेनाथ हुञ्चके पतितो राजसूमुवि ।
 दाहज्वरेण जगृहे पतितं दुष्कृतं तयोः ॥२८३॥
 ते च दिग्दक्षिणो मर्त्या राट्सूनुक्तानुसारतः ।
 क्रमात् तत्रापुरद्राक्षुस्तं कुमारं तथास्थितम् ॥२८४॥
 ततो दण्डिकया तैः स निन्ये चन्द्रपुरं पुरम् ।
 राजश्च दर्शयाञ्चके तद्वृत्तान्तोक्तिपूर्वकम् ॥२८५॥
 ततो राजा विषण्णोऽपि सद्यो वैद्यानजूहवत् ।
 तैश्चारेभे कुमारस्य क्रिया दाहज्वरोचिता ॥२८६॥
 राज्ञा च यक्षिणी शान्तिकर्मणा मानिता भृशम् ।
 प्रासीदत् स्वस्थभूत् पुत्रो जज्ञे वर्धापनं महत् ॥२८७॥
 पित्राऽन्यदा सपरुषं शिक्षायै भाषितः सुतः ।
 धिग् धिग् धियं ते किं न्यूनं यदेवं क्लिश्यसे मुधा ॥२८८॥
 एतावताऽप्यपमानममानं धृतवान् हृदि ।
 कुमारोऽरूपपरीवारश्छन्नं निशि गृहान्निरैत् ॥२८९॥
 निर्गमात् तुर्यमुद्याहस्तद्राज्ञा समदेशि वः (१) ।
 स चेद् वः सन्निधावेति तदा धार्योऽत्र सर्वथा ॥२९०॥
 इति यावदसौ वक्ति तावदन्यः पुमान् जगौ ।
 आगाद्देव द्वियोजन्यां कुमारो वर्धयेत् ततः ॥२९१॥
 ततः सद्यः प्रमुदितो राजा वेत्रिणमादिशत् ।
 पूःशोभाकार्यतां वेगात् श्रीकुमारोऽभिगंस्यते ॥२९२॥
 ततश्च सज्जिताः सर्वे हस्त्यश्चरथपत्तयः ।
 राजा जयेममारोहत् सान्तरङ्गपरिच्छदः ॥२९३॥
 कुमारः समरसेनः पट्टहस्तिनमाश्रयत् ।
 सामन्तास्तुरगान् मन्त्रिमुख्याश्चारुहू रथान् ॥२९४॥
 ततः सर्वौघेण हरिचन्द्रस्याभिगमं प्रति ।
 जयशेखरराजेन्द्रश्चाल चलयन्निलाम् ॥२९५॥

क्रोशमात्रे हरिचन्द्रो नृपमभ्येत्य नेमिवान् ।
 राजा तमङ्कमारोप्याचलन्निजपुरं प्रति ॥२९६॥
 अत्रान्तरे गजघटागलगर्जिश्रुतेरिव ।
 दैवाद घनघटागर्जरुज्जजृम्भेऽरूपवृष्टिकृत् ॥२९७॥
 ततोऽब्दधारावाहाभिः श्लिष्टोत्कृष्टा बभूव भूः ।
 गन्धसारोदारगन्धान् गन्धवर्तव चामुचत् ॥२९८॥
 ततः समरसेनस्य करी विन्ध्याटवीं स्मरन् ।
 स्मरातुर इवाधावीदन्वधावीद् वरूथिनी ॥२९९॥
 धावमानो वायुवेगाद् गजो गम्भीरवेद्यसौ ।
 सैन्यप्रमुक्तान् नाराचान् न मेने मशकानपि ॥३००॥
 निषादिसादिनां वेगाद् गजं तमनुधावताम् ।
 तदीयभाग्यमिव हाऽस्तमियाय दिवाकरः ॥३०१॥
 ततोऽन्धकारे प्रसृते तदभाग्य इवाऽभितः ।
 यो यत्राभूत् स तत्रास्थात् तमसा स्तम्भितः किल ॥३०२॥
 कुमारेभस्तु तरसा गच्छन् निखिलया निशा ।
 विन्ध्याटव्यां पूर्वभुक्तां नदीं प्राप प्रियामिव ॥३०३॥
 अथ क्रीडति तत्रेभे तत उत्तीर्य वेगतः ।
 तस्यास्तीरे पयः पातुमुपविष्टो नरेन्द्रसूः ॥३०४॥
 क्षणेऽत्र प्रच्छन्नचारी दध्यौ सूरसुरः स च ।
 प्रस्तावो वर्ततेऽमुष्य प्रतिबोधाय साम्प्रतम् ॥३०५॥
 यतः -
 यावन्न दुःखं संप्राप्ता विमुक्ता नेष्टवान्धवैः ।
 तावन्न प्राणिनः प्रायो धर्मं गृह्णन्ति भावतः ॥३०६॥
 ततः पुंरूपेण तेनाग्राहि ग्राहौ स राजसूः ।
 स च तं प्राहत् क्षुर्या प्रहारोऽमुष्य नालगत् ॥३०७॥
 पुंसाऽन्येन ततोऽमुष्य छुरीमुद्दाल्य हस्ततः ।
 नद्यां निमज्जयाञ्चके भूपभूर्जलकुम्भवत् ॥३०८॥

कुमारः क्षणमात्रेण ददर्श नरकालयान् ।
 परमाधार्मिकाहन्यमाननानाजनोच्चैश्चान् ॥३०९॥
 पृष्टः कुमारेण पुमान् भोः केऽमी ध्वन्ति निर्धृणाः ।
 के वा रटन्तो विरसं निहन्यन्ते वराककाः ॥३१०॥
 पुमानाह नाहमपि सम्यग् जाने ततः सखे ।
 गत्वा द्वावपि पृच्छावोऽथ गत्वा तावपृच्छताम् ॥३११॥
 के यूयमिति तेऽप्युचुः परमाधार्मिका वयम् ।
 पुमानूचे क इमे च किं येमान् हथ चौरवत् ॥३१२॥
 परमाधार्मिकोऽवादीदेते ते नारकाः सखे ।
 अयं च नरको येनामी हन्यन्ते च तच्छृणु ॥३१३॥
 एतेन जाधं देवस्वं तज्जिहवा छिद्यतेऽस्य भोः ।
 चैत्यार्चाविघ्नकृच्चैप कुम्भीपाकेन पच्यते ॥३१४॥
 बिम्बाशातनया पाप उद्वद्धः शाल्मलीतरौ ।
 उत्सूत्रभाषिणोऽस्यास्यं सीव्यते नृपनन्दन ॥३१५॥
 साधुदाननिषेद्धाऽयं क्षुधार्तः स्वाङ्गमाद्यते ।
 सङ्घस्य प्रत्यनीकोऽसावयोभ्राष्ट्रेषु पच्यते ॥३१६॥
 साध्वीगन्ता ज्वलदयःपुत्रीमालिङ्ग्यते बलात् ।
 निर्मन्तुजन्तुहन्ताऽयं पाट्यते क्रकचेन भोः ॥३१७॥
 मृषावाद्येष पिशुनः पाटितास्यो रटत्यलम् ।
 स्तेन्यकार्येष छिन्नाङ्ग उद्वद्धः कण्टकिद्रुमे ॥३१८॥
 अयं परस्त्रीभोषता चाश्लेष्यते शाल्मलीलताम् ।
 महापरिग्रही त्वेष तप्तायोऽनसि योज्यते ॥३१९॥
 रात्रीभोजी कुमारायं भोज्यतेऽशुचिपिण्डकान् ।
 मधुमद्यपिबोऽसौ च प्रतप्तं पाय्यते त्रपु ॥३२०॥
 इति श्रुत्वा च दृष्ट्वा च चिन्तयत्येष राजसूः ।
 केऽप्येते पुरुषाः प्रातःपाठकृन्नटबान्धवाः ॥३२१॥
 पुनः स पुरुषः प्राह दृष्टं पापफलं सखे ।
 सुकृतस्य फलं सम्यक् कुमारैश्च स्व सम्प्रति ॥३२२॥

इत्युक्त्वा भुवनपतिगृहेष्वेतं स नीतवान् ।
 तत्र देवांश्च देवीश्च कुमारो वीक्ष्य तं जगौ ॥३२३॥
 केऽमी पुमानाख्यदमी शबलव्रतपालनात् ।
 अकामनिर्जराबालतपसश्च पुराकृतात् ॥३२४॥
 जघन्यमध्यमोत्कृष्टाज्जाता भुवनवासिनः ।
 राजपुत्रस्ततो दध्यौ ज्ञायते सेत्यवाधसौ ॥३२५॥ युग्मम्
 अथ नीतो व्यन्तरेषु तेन पुंसा नरेन्द्रसूः ।
 व्यन्तरर्द्धिं दर्शयित्वा तत्कारणमथादिशत् ॥३२६॥
 रज्जुद्वन्धादितः केचित् किञ्चिच्छोभनचेतसा ।
 अकामनिर्जराबालतपोभ्यां व्यन्तरा अमी ॥३२७॥
 इत्यधो दर्शयित्वैप गृहीत्वा तं नृपात्मजम् ।
 व्योम्नि ज्योतिश्चक्रार्द्धिं दर्शयामास सर्वतः ॥३२८॥
 कर्मणाऽमी केन जाता इत्युक्ते राजसूनुना ।
 स पुमानाह शबलविरत्याऽज्ञतपस्यया ॥३२९॥
 तं गृहीत्वा च सौधमे विमानेऽगाज्जघन्यके ।
 कुमारस्तत्र देवर्द्धिं वीक्ष्य विस्मित ऊचिवान् ॥३३०॥
 केनेयं कर्मणा जज्ञेऽज्ञतपस्यादिना सखे ।
 अत्रान्तरे कुमारेण पृष्टोऽयं कः पुनर्भवान् ॥३३१॥
 पुमानूचेऽहं वयस्यस्तव प्राग्भवसंस्तुतः ।
 ततः कौशाग्न्यादि वृत्तं स्पष्टमाचष्ट तस्य सः ॥३३२॥
 यावच्छ्रीनेमितीर्थेशं सूरदेवस्त्वहं स च ।
 यद्यत्र तव सन्देहः स्वर्द्धिं तद् दर्शयामि ते ॥३३३॥
 इत्याख्याय स्वविमाने तं निनाय स निर्जरः ।
 स्वःश्रियं विस्मयकरीं तस्य चासावदीदृशत् ॥३३४॥
 तमादायाथ शक्रस्य सभायां सोऽनयत् क्षणात् ।
 अत्याश्चर्यकरीमिन्द्रविभूतिं दृष्टवानयम् ॥३३५॥
 इन्द्रसामानिकः सोऽपि सूरदेवः कृतानतिः ।
 उपशक्रं निपसाद कुमारस्तस्य पार्श्वतः ॥३३६॥

शक्र आरुयद् भोः कोऽयमिहानीतो मनुष्यकः ।
 देवोऽवग् देवपादानां भृत्योऽयं मे पुनः सुहृत् ॥३३७॥
 इन्द्रः कुमारमाचरुयौ परिजानासि मामहो ।
 कुमारः प्राह देवेन्द्र न जानामि किमप्यहम् ॥३३८॥
 हरिव्याहरदासीस्त्वमिन्द्रसामानिको मम ।
 जयशासनसाध्विन्द्रतपोलक्ष्मीलताफलम् ॥३३९॥
 राट्पुत्रोऽथ भृशं दध्यौ किं सत्यं सर्वमप्यदः ।
 किञ्चेन्द्रजालं किं स्वप्न आहो मम मतिभ्रमः ॥३४०॥
 तं सन्दिहानमित्येष देव उत्पाट्य रंहसा ।
 महाविदेहे निन्ये श्रीसीमन्धरविभोः पुरः ॥३४१॥

ततश्च -

श्रीइन्द्रध्वजधर्मचक्रचमरचलत्रयाशोकयुङ्ग-

मर्त्यामर्त्यजलस्थलाम्बरचरतृतीयकुसुपर्यञ्चितम् ।

प्राकारत्रितयं मणीचयमयस्फारस्फुरत्तोरणं

श्रीसीमन्धरतीर्थपस्य जगतां सारं किलैक्षिष्ट सः ॥३४२॥

किञ्च -

दुर्वर्णस्वर्णरत्नोच्चयमयवरणैर्मोहराड्दुःप्रवेशं

श्रीयक्षाधीशदौवारिकरुचितचतुर्गोपुरद्वारसारम् ।

आकीर्णं भूर्भुवःस्वस्त्रितयजनतया तीर्थराजा सनाथं

श्रीश्रेयोद्वीपशाखापुरमवसरणं सैष वीक्षां बभूव ॥३४३॥

अपि च -

आग्नेश्यां गणभृद्धिमानवनितासाध्यस्तथा नैर्ऋते

ज्योतिर्व्यन्तरभावनेशदयिता वायव्यगास्तत्प्रियाः ।

ऐशान्यां च विमानवासिवरनार्यः संश्रिता यत्र तत्

जैनास्थानमिदं चतुस्त्रिपरिषत्सेव्यं कुमारोऽविशत् ॥३४४॥

ततः कुमारं देवोऽसौ जगाद सुधियां निधे ।

पुण्यप्रकर्षमद्राक्षीर्वन्दस्व श्रीजगत्प्रभुम् ॥३४५॥

प्रभोः पुरस्तादीहादि कुर्वाणोऽथ नृपाङ्गजः ।
 मुमूर्च्छं स च देवेन सिषिचे गन्धवारिभिः ॥३४६॥
 तालवृन्तानिलहृतातुच्छमूर्च्छः पराप च ।
 जातिस्मृतिं जगन्नाथकेवलस्येव वर्णिकाम् ॥३४७॥
 प्रबुद्धः श्रीकुमारोऽथ तमुवाच सुरोत्तमम् ।
 तवानुशास्तिमिच्छामि साधु साध्वस्मि बोधितः ॥३४८॥
 अहो ते सत्यसंघत्वमहो तेऽन्योपकारिता ।
 अहो स्वार्थानपेक्षित्वं तवाहो साधुसौहृदम् ॥३४९॥
 यन्न श्रुतं यन्न दृष्टं यन्नराणां न गोचरः ।
 भूर्भुवःस्वस्त्रयं तन्मेऽध्यक्षं त्वन्निश्रयाऽभवत् ॥३५०॥
 ततः सुरकुमारौ तौ नमस्कृत्य जगत्प्रभुम् ।
 वचोऽपातां सुधापायमहो पुण्योदयस्तयोः ॥३५१॥
 जिनव्याख्यावसाने च गतौ तौ तं नदीहृदम् ।
 शान्तयित्वा हस्तिनं तमारोप्य नृपनन्दनम् ॥३५२॥
 निर्विघ्नमस्तु ते वीर प्रतिबध्यस्व मा क्वचित् ।
 कार्ये स्मार्योऽस्मीति चोक्त्वा शूरदेवो दिवं ययौ ॥३५३॥ युग्मम्
 द्विपारूढः कुमारस्तु प्रस्थितः स्वपुरं प्रति ।
 पदे पदे स्वशिविरं चिन्तातुरमवैक्षत ॥३५४॥
 कुमारं च तथा यान्तं प्रेक्ष्य सर्वेऽपि सैनिकाः ।
 मराला मानसमिव प्रहृष्टाः पर्यवारयन् ॥३५५॥
 श्रुत्वा स्वपुत्राभ्युदयं समुद्रोऽभ्यागमन्नुपः ।
 तमस्तोमः क्षयमगान्मुदद्वैतं व्यजृम्भत ॥३५६॥
 भुक्त्युत्तरं श्रीसमरसेनः सत्वरमभ्यधात् ।
 जयशेखरभुवनमञ्जर्यां पितराविति ॥३५७॥
 अग्रे तात मया ज्ञाता विषया विपसन्निभाः ।
 आपातमात्रमधुराः परिणामेऽतिदारुणाः ॥३५८॥

तदलं तात भोगैर्मे किन्तु चारित्रसेनया ।
 मुक्तिराज्यमर्जयामि जयामि भववैरिणम् ॥३५९॥
 ततो माताऽवददवत्स त्वदीक्षावचनश्रुतेः ।
 हृदयं मे स्फुटतीव मा वादीस्तदिदं पुनः ॥३६०॥
 कुमारोऽथाभ्यधान्मातः कोऽयं शोकोदयस्तव ।
 जयश्रियो ह्यागमे स्यात् प्रत्युत प्रमदोदयः ॥३६१॥

माता —

स्वैरं विलस साम्राज्यसम्पदा यौवनावधि ।
 भुक्तभोगस्ततो वीर रमेथाः संयमश्रिया ॥३६२॥

पुत्रः —

यस्यास्ति मृत्युना सख्यं यः शक्तोऽतः पलायितुम् ।
 यश्चाजरामरोऽत्रास्ति मातर्भोगेच्छुरस्तु सः ॥३६३॥

माता —

अतिप्रियोऽसि मे वत्स जीवामि त्वां विना न हि ।
 यावज्जीवामि तदहं तावन्मा सौम्य निष्कमीः ॥३६४॥

पुत्रः —

यथा प्रदीप्तात् सदनान्निर्गच्छन् बलभो जनः ।
 न वार्यते वार्यते न तथैव भवचारकात् ॥३६५॥

माता —

निरास्वादा बालुकावददुश्चर्वा या जषा इव ।
 दीक्षा ज्ञेया जिनेन्द्राणामत्र भग्ना महारथाः ॥३६६॥

पुत्रः —

निःसत्त्वानां सर्वमेतत् किन्तु सर्वं न तादृशाः ।
 विना सत्त्वं गृहमपि दुर्निर्वाहमसंशयम् ॥३६७॥

धन्योऽसि सर्वथा वत्स संयमं यः प्रपत्स्यसे ।

किन्त्वनुज्ञाप्य पितरं दुष्करं मतमाशूणु ॥३६८॥

ततः कुमारः पितरं सादरं प्रत्यपीपदत् ।
 तात त्वयाऽस्म्यनुज्ञातः प्रपद्ये सिद्धिपद्धतिम् ॥३६९॥
 तत्पुत्रस्य वचः श्रुत्वा तप्ततोमरसोदरम् ।
 जयशेखरराजेन्द्रः सगद्गदमदोऽगदत् ॥३७०॥
 पुत्रानाथ इवैकाकी दीक्षितस्त्वं गृहादगृहम् ।
 यदभ्रमिष्यसि तेनेदं हन्मे [नु] शतधा स्फुटेत् ॥३७१॥
 तातानाथस्यैककस्य स्यातां किं मूर्ध्नि शृङ्गके ।
 जिनधर्मे विनाऽनाथा एककाः सर्व एव हि ॥३७२॥
 तथा हि —
 प्राग्दुष्कृतोदये तात पितृणां पश्यतामपि ।
 पुत्रेण वेद्यते दुःखं नानारोगसमुदभवम् ॥३७३॥
 गर्भवासे प्रियायोगोऽप्रिययोगो जरागमे ।
 व्ययेऽन्तराले दुर्गत्यामनाथैको व्यथां सहेत् ॥३७४॥
 तन्नाथो वा सहायो वा कोऽपि धर्मं विना न हि ।
 सनाथः ससहायश्च तद्धर्मेण भवाग्यहम् ॥३७५॥
 इत्यस्य वैराग्यसिद्धरसैर्भिन्नमना नृपः ।
 तन्मयत्वमिव प्राप्तस्तदुद्गारभिवामुचत् ॥३७६॥
 धन्यस्त्वमेव येनेयं तृष्णाबल्लघुदमूल्यत ।
 द्रव्यक्षेत्रादौ च येन प्रतिबन्धो व्यबाध्यत ॥३७७॥
 मातापितृप्रियाभ्रातृस्नेहोऽनर्थनिबन्धनम् ।
 त्वया यथावदज्ञायि सुलब्धं जन्म तत् तव ॥३७८॥
 जानीम एव हि वयं विरसं भवनाटकम् ।
 महामोहनटेनैव परमेवं विमोहिताः ॥३७९॥
 जननी ते कृतार्थेयं पिता ते जगदुत्तमः ।
 जगदुत्तमवैराग्यो यत् पुत्रस्त्वं पवित्रधीः ॥३८०॥
 आवयोरपि संसारवार्धिपोतस्त्वमेव हि ।
 तत् त्वरस्वैकतूर्येण प्रव्रजामो वयं समे ॥३८१॥

ततोऽरिकेसरीपुत्रो लघू राज्येऽभ्यषिच्यत ।

राजा राज्ञीकुमारश्च त्वरन्ते स्म व्रतश्रिये ॥३८२॥
तत्रैवावसरे शरच्छशधरज्योत्स्नासमुच्छालित-

क्षीराम्भोनिधिभृङ्गशृङ्गविलसङ्घिण्डीरसध्वाययशः- ।

स्तोमोदारविसारिजादरपटप्रावारिताशाङ्गनः

प्रोदैन्नन्दनकाननेऽद्भुतचतुर्जानी गुरुनन्दनः ॥३८३॥

उद्यानपालकेनाथ गुरुकरुपद्रुमोदयात् ।

वर्षापितः स्वर्णलक्षं नृपोऽदात् पारितोषिकम् ॥३८४॥

जयकुञ्जरमारुह्य राजा श्रीजयशेखरः ।

सान्तपुरः ससामन्तारिकेसरिनृपान्वितः ॥३८५॥

श्रीमान् समरसेनश्चाधिरूढो मङ्गलद्विपम् ।

पञ्चशत्या राट्कुमारैर्वयस्यैः परिवारितः ॥३८६॥

गत्वा श्रीनन्दनोद्याने त्रिःप्रदक्षिणनादभुतम् ।

नत्वा गुरुं परीवारं चासीनौ तौ यथौचिति ॥३८७॥

ततश्च भगवान् भाद्राम्भोधरध्वनिडम्बरः ।

विस्तारयामास धर्मदेशनां वलेशनाशिनीम् ॥३८८॥

तथा हि -

असारः सैष संसारः कारागारसहोदरः ।

मूलस्तम्भौ तस्य परिग्रहारम्भौ सुनिश्चितम् ॥३८९॥

तयोः पुनः परीहारस्तत्प्रध्वंसनिबन्धनम् ।

ततः परिग्रहारम्भौ भङ्गत्वा स्थ शिवसद्मनि ॥३९०॥

राज्ञा विज्ञापयाञ्चक्रे ततः श्रीनन्दनो गुरुः ।

पुत्रः समरसेनोऽयं प्रभो दीक्षां जिघृक्षति ॥३९१॥

वयं चानुयियासानः पुण्यवन्तममुं सुतम् ।

प्रसद्य सद्यो भगवन् पूर्यतां नः समीहितम् ॥३९२॥

गुरुकृचे वयमिहैतदर्थं हि समागताः ।

निष्प्रत्यूहं सिद्धमेव भवतां वाञ्छितं ततः ॥३९३॥

ततो राजा च राज्ञी च कुमाराणां च पञ्चभिः ।

शतैर्वृतः कुमारश्च दीक्षामासुस्तदन्तिके ॥३९४॥

ततो ज्ञानक्रियाभ्यासं ते समारेभिरेऽधिकम् ।

चतुर्दशापि पूर्वावधीन् कुमारस्त्वपिबन्मुदा ॥३९५॥

अर्वाधि मनः पर्यवे च स पुण्यात्मा पराप च ।

राजा राज्ञी चान्तकृतौ सिद्धिसौधमवापतुः ॥३९६॥

मुनिः समरसेनस्तु गुणरत्नमहाखनिः ।

स्वपदे स्थापयाञ्चक्रे गुरुणा गुरुगौस्वात् ॥३९७॥

श्रीसर्वसङ्घप्रत्यक्षं श्रीसमरसेनसूरये ।

श्रीमान् नन्दनसूरीन्द्रोऽनुशास्तिमददादिति ॥३९८॥

धन्यस्त्वं येन विज्ञातः संसारगिरिदारकः ।

वज्रवदुर्भिदश्चायं महाभाग जिनागमः ॥३९९॥

इदं चारोपितं यत् ते पदं सत्सम्पदां पदम् ।

अत्युत्तममिदं लोके महासत्त्वनिषेवितम् ॥४००॥

धन्येभ्यो दीयते तावद्धन्या एवास्य पारगाः ।

गत्वास्य पारं धन्यास्तु पारं गच्छन्ति संसृतेः ॥४०१॥

भीतं संसारकान्तारात् समर्थस्य विमोचने ।

साधुवृन्दमिदं सर्वं भवतः शरणागतम् ॥४०२॥

संप्राप्य समुणं धर्मं निर्मलं पारमेश्वरम् ।

त्राणं संसारभीतानां धन्याः कुर्वन्ति देहिनाम् ॥४०३॥

तदेते भावरोगार्तास्त्वं च भावभिषम्बरः ।

अतस्त्वयामी सञ्जीवा मोचनीयाः प्रयत्नतः ॥४०४॥

गुरुश्च मोचयतेता न प्रमत्तो हितोद्यतः ।

बद्धलक्षो दृढं मोक्षे निःस्पृहो भवचारके ॥४०५॥

कल्पोऽयमिति कृत्वा त्वमीदृशोऽपि प्रणोदितः ।

निजावस्थानरूपं हि चेष्टितव्यं सदा त्वथा ॥४०६॥

युष्माभिरपि नैवैष सुस्थबोहिस्थसन्निभः ।

संसारसागरोचारी विमोक्तव्यः कदाऽपि न ॥४०७॥

प्रतिकूलं न कर्तव्यमनुकूलरतैः सदा ।

भाव्यमस्य गृहत्यागो येन वः सफलो भवेत् ॥४०८॥

अन्यथा विश्वबन्धूनामाज्ञालोपः कृतो भवेत् ।

ततो विडम्बना सर्वा भवेदत्र परत्र च ॥४०९॥

ततः कुलवधून्यायात् कार्ये निर्भर्त्सितैरपि ।

यावज्जीवं न मोक्तव्यं पादमूलममुष्य भोः ॥४१०॥

ते ज्ञानभाजनं धन्यास्ते सद्दर्शननिर्मलाः ।

ते निष्प्रकम्पचारित्रा ये सदा गुरुसेविनः ॥४११॥

गुरवोऽनशनं कृत्वाऽन्तकृतः सिद्धिमैयुरुः ।

सूरिः समरसेनस्तु विजहार महीतले ॥४१२॥

सुगुरुसमरसेनः सेनयेवातिमित्या परिवृत ऋपितत्या पालिताज्ञो जगत्या ।

चतस्रभिरिह रिदभिर्दीपिकाभिः समन्तात् किमपि हि जिनदत्ताध्वानमाविश्वकार ॥४१३॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्के

श्री विजयसेनादि-महापुरुषपञ्चक-व्रतग्रहण-महर्षिदशकस्वर्गमन-जयशासन-

जीवश्रीसमरसेनव्रतग्रहणाचार्यपदस्थापन-व्यावर्णनो नाम द्वादश उत्साहः * ॥

त्रयोदश उत्साहः

इतश्च श्रीनेमिनाथविहारः पूतभूतलः ।

सुराष्ट्रेत्यस्ति विषयो विषयो न हि विद्विषाम् ॥१॥

भात्यत्र गिरिनगरं गिरिनारस्य डिम्भवत् ।

यत् प्रखेलत्यस्खलितैरखिलैर्धर्मखेलनैः ॥२॥

राट् तत्रासीद् वत्सराजो वत्सरा यस्य घस्यवत् ।

निष्कण्टकितविश्वस्य लील्यैवातिचक्रमुः ॥३॥

जयश्रीर्देव्यभात् तस्य जयश्रीरिव देहिनी ।

बहुभिः प्रार्थनीयाऽपि याऽऽश्रयन्न नरान्तरम् ॥४॥

तयोः परस्परप्रेमपारावारसमुद्भवम् ।

पिबतोः शर्मपीयूषमत्रैव स्वरवातरत् ॥५॥

ततो जयश्रियो देव्याः कुक्षौ शुक्तिपुटोपमे ।

मुक्तोपमो रामदेवदेवजीवः समागमत् ॥६॥

निशान्ते सा सहस्रांशुं तद्देवांशुसहस्रवत् ।

मुखे विशन्तमद्राक्षीज्जैनागारं तदेव च ॥७॥

प्रहृष्टा भूभुजे सा च स्वप्नमेनमचीकथत् ।

पतिरेको गुरुः स्त्रीणामिति स्यापयितुं किल ॥८॥

राजाऽऽचष्ट प्रतिहताशेषतेजस्विमण्डलः ।

आस्त्रण्डलः क्षमातलस्य भविता देवि तेऽङ्गजः ॥९॥

विहारहारव्याहारैः स्थानसंवेशनासनैः ।

हृद्यैश्च दोहदेदेवी गर्भं पुण्यमिवैधयत् ॥१०॥

समयेऽसूत सा देवकुमारमिव दारकम् ।

सौभाग्यसुभगाकारं सौभाग्यमिव मूर्तिमत् ॥११॥

विमलसेन इत्याख्यां द्वादशेऽहि पराप सः ।

स्फायन् शशीव सर्वाभिः कलाभिः पर्यपूरि च ॥१२॥

कलापात्रीभिरुर्वीशपुत्रीभिर्यवराट् श्रिया ।
 सममेव कुमारं तं भूपतिः पर्यणाययत् ॥१३
 ततो विभिन्ने भवने ताभिः सममरस्त सः ।
 सूर्योदयास्तसमयावबुधत् पञ्चषण्डतः ॥१४
 कुमारस्य निजास्थाने सुखासीनस्य चान्यदा ।
 सामन्तौ यशोधवलजयसिंहावुपेयतुः ॥१५
 नत्वा यथास्वमासीनौ प्रारेमे तैर्मिथः कथा ।
 प्रसङ्गाद्विस्मयकरी धातुवादकथाऽभवत् ॥१६
 उवाच जयसिंहोऽथ धूर्तैर्विरचितान्यहो ।
 धातुवादादिशास्त्राणि सत्यं नात्रैकमक्षरम् ॥१७
 कुमारोऽथ न्यषेधत् तं मेत्याशातय प्राङ्गरान् ।
 न सिध्यति तदुक्तं च सत्यसाहसवर्जिनः ॥१८
 अन्योऽवादीन्मम सत्याद्यभावान्नैव सिध्यति ।
 न साध्यति किं नाम सत्यसाहसवान् भवान् ॥१९
 आरुयत् कुमारः किं रुष्टः को वक्ति मम सिध्यति ।
 ऊचेऽन्यो यदि ते सिध्येत् कूर्चार्धं मुण्डयेर्मम ॥२०
 ऊचे कुमारस्त्राताऽहं न कस्यापि विडम्बकः ।
 अन्योऽवक् किमहस्तत् स्याद् यत्र त्रास्येऽस्मि केनचित् ॥२१
 सरोपं राजसूः प्राह चेच्छवतः सेवकोऽसि किम् ।
 ऊचेऽन्यश्चेन्न सेवामि कः सेवयति मां बलात् ॥२२
 तन्मित्र व्यसनं किं ते सेवाकष्टे करोषि यत् ।
 यशोधवलोऽथाबुद्ध जज्ञे वैरस्यमेतयोः ॥२३
 ततः कुमारं स प्राह तव तात प्रसादतः ।
 असमीक्ष्याभिधानेऽपि नाप्रसादपदं वयम् ॥२४
 अपि च -
 भृत्यस्यागो मृष्यते यो गुणान् वक्ति च य प्रभुः ।
 तस्यारिवर्गमथने भृत्याः प्राणान् ददत्यपि ॥२५

जयसिंहोऽवददथ यशोधवल मा वद ।
 न सोऽस्ति योऽपराधेऽपीक्षिष्यते मम सम्मुखम् ॥२६
 किञ्च -
 रे चाटुक रे धिग धिक् ते यशोधवल पौरुषम् ।
 यद्वा दाता कुमारस्ते देशं तेनासि चाटुकत् ॥२७
 यशोधवल आह स्म मयादैव हि जीवितम् ।
 तन्मुक्तो मृत एवासि किं शौर्यं मृतमारणे ॥२८
 त्वं च मे पितृष्वस्त्रीयस्तत्तवाग्रे भणामि किम् ।
 एवं हि ब्रुवतोऽन्यस्य जिह्वामपहराम्यहम् ॥२९
 अधावदज्जयसिंहो यशोधवल चाटुभिः ।
 जीवं रक्षन् शूलविषादिभ्यस्तत्रास्यसे कथम् ॥३०
 कुमारोऽवग् जयसिंह तवाग्रे ननु के वयम् ।
 त्वमेव वीरतिलकस्त्वं तिलकयसि क्षमाम् ॥३१
 क्रोधाविष्टोऽन्य ऊचेऽथ कस्त्वं नाम स्तनधयः ।
 ममाग्रे तव तातोऽपि चञ्चावत् पौरुषोऽिज्ञतः ॥३२
 ततः क्रोधातिरेकेण कुमारोऽज्ज्वलदग्निवत् ।
 जाताकृतैः कुमारस्याङ्गरक्षैः स हतोऽसिभिः ॥३३
 महाकलकलोऽथाभूत् रोदःकुक्षिभरिस्तदा ।
 कुमारेण जयसिंहोऽघातीत्याख्यज्जनोऽभितः ॥३४
 अज्ञाततत्त्वाः सामन्ता मन्त्रिणोऽथ पदातयः ।
 सर्वेऽप्येकमतीभूय मिमिक्षुर्दुर्ग्रहा इव ॥३५
 ततो राजा वत्सराजोऽचिन्तयन्मतिशेवधिः ।
 एते सर्वेऽप्यविश्वस्ताः कुमारे मयि चाभवन् ॥३६
 विग्रहे विह्वरं कुर्युः स्वतन्त्रस्य क्षयस्ततः ।
 द्रुह्येयुर्वा कुमारायामी मिलेयुरथाऽरिभिः ॥३७

ततश्चैवमिह विहिते प्रतियन्त्यमी ।
 नान्यथेति विनिश्चित्य कुमारं तद् विबोधय च ॥३८
 कोपाटोपाहारगृहे कुमारं न्यस्य सर्वतः ।
 आप्तान् प्राहरिकान् कृत्वा सामन्तादीन् नृपोऽभ्यधात् ॥३९॥ युष्मन्
 दुष्टः पुत्रोऽपि निग्राह्यः शिष्टोऽनुग्राह्य इत्यसौ ।
 राप्नीतिः कुलदेवीव समाराध्या सदैव नः ॥४०
 इयं काष्ठाऽत्र नः प्रत्येतव्यं युष्माभिरञ्जसा ।
 राजेत्याधाद् राज्यसौस्थ्यमहो मतिमतां मतिः ॥४१
 तं कुमारमथ ज्ञानाज्ज्ञात्वा तादृग्विपद्गतम् ।
 दध्यौ समरसेनोऽमुष्य बोधक्षणोऽधुना ॥४२
 सोऽथास्मरत् शूरदेवमायातं तं जगाद च ।
 कुमारोऽयं मदादेशयोग्यः शीघ्रं विधीयताम् ॥४३
 तथेत्यङ्गीकृत्य देवस्तत्रागात् प्रत्युषःक्षणे ।
 उद्दिश्य च कुमारं तं पपाठेति स्फुटाक्षरम् ॥४४
 संसारमेतं धिग् धिग् भो यत्र मन्तु विनैव हि ।
 प्रियोऽपि विप्रियं कुर्यात् पिताऽपि प्रतिकूलति ॥४५
 जायेत राजाऽपि रङ्गः पद्मः स्याद् गजगाम्यपि ।
 आज्ञादाय्यपि चादेश्यो गुप्तो भोग्यपि संवसेत् ॥४६
 तद् भो बुध्यस्व बुध्यस्व न कोऽपि स्वोऽत्र तत्त्वतः ।
 विमलसेन कुमार मा राज्य विषयाशुचौ ॥४७
 पठित्वेति सुरः सोऽगात् कुमारस्त्वित्यचिन्तयत् ।
 वैराग्यकृन्मां प्रतीदं पेठे केन सुभाषितम् ॥४८
 द्वितीयेऽहि पुनर्देवो भृशं वैराग्यकृज्जगौ ।
 यथागतं गतश्चायं कुमारः पृष्टवान् जनान् ॥४९
 भो भोः केनाथ पठितं जगदुः पारिपार्थिकाः ।
 न विद्मः कोऽप्यदृश्योऽयं केवलं श्रूयते ध्वनिः ॥५०
 पुनस्तृतीयेऽहि सुरोऽपाठीद्वैराग्यकृदबहु ।
 किं बह्वक्तेन संसारे सुखं वदौ सरोजवत् ॥५१

तत् कुमार मुञ्च मुञ्च विषयाशाबिडम्बनाम् ।
 जिनधर्मे समुद्यच्छ सामग्री दुर्लभा पुनः ॥५२
 ततः श्रीविमलसेनस्तमूचे भद्र कोऽसि भोः ।
 सुरोऽवोचत् प्रस्मृतोऽस्मि भवतश्चिरसंस्तुतः ॥५३
 कौशाम्दयां श्रीसुधर्मान्ते प्राव्रजाम वयं दश ।
 सौधर्मे द्युसदोऽभूमोऽकार्प्य बोधाय संश्रवम् ॥५४
 स्वर्गात् त्वं रामदेवर्षिजीवोऽत्राभूनेरेन्द्रसूः ।
 तस्य ते बोधयेऽस्यागां तद् बुध्यस्व महामते ॥५५
 इति श्रुत्वेहादि कुर्वन् जातिस्मरणमुज्ज्वलम्* ।
 लेभे श्रीविमलसेनस्तृतीयमिव लोचनम् ॥५६
 ततश्च प्राप्तसंवादः कुमारस्तं तुरं जगौ ।
 अहो ते सत्यसंघत्वमहो सौजन्यमद्भुतम् ॥५७
 निस्तारितो भवाम्भोघेरगाधादप्यहं त्वया ।
 तदादिशाधुना कार्यं यद् विधातुं ममोचितम् ॥५८
 देवोऽवदत् प्रव्रजाशु श्रीजयशासनात्मनः ।
 पार्श्वे समरसेनस्य बोधितस्य मयैव हि ॥५९
 स च प्रभुश्चतुर्ज्ञानी साधुसङ्घपरिष्कृतः ।
 तव प्रव्राजनकृते स्वयमेव समेष्यति ॥६०
 कारागारोदरस्थोऽहं दीक्षिष्येऽस्मि कथं सखे ।
 ऊचे देवो मा विषीद यत् ते भवति पश्य तत् ॥६१
 ततः पुरोपरि व्योम्नि विचक्रेऽसौ महाशिलाम् ।
 अति प्रचण्डमनिलं सुधनं घनवार्दलम् ॥६२
 व्योमस्थितोऽवदद्देवो भो भोः सामन्तमन्त्रिणः ।
 दुराचारास्तथा राजन् कञ्चिच्छरणमिच्छत ॥६३
 देवो वा दानवो वा यः पाति युष्मानितो भयात् ।
 मा ब्रूत यन्न भणितमेव वश्चूर्णयाम्यहम् ॥६४

* 47b and 48a are erroneously repeated after 56b in the MS.

भवदभिर्यत् कुमारोऽसौ निमेन्तुश्चरके धृतः ।
 तदसौ मान्यतां स्वामी क्रियतां येन वः शिवम् ॥६५
 ततो राजा च देवी च प्रमोदाद्वैतमूढतुः ।
 सामन्ताद्याश्च विभियुर्मेनिरे च सुरोदितम् ॥६६
 अथ श्रीविमलसेनो राजा राज्येऽभ्यपिच्यत ।
 सर्वैश्च मानयाञ्चक्रे चक्रे वर्धापने महत् ॥६७
 क्षणे चात्रोद्यानपालः स्वभालघटिताञ्जलिः ।
 हर्षप्रकर्षादुत्तालः श्रीभूपालं व्यजिज्ञपत् ॥६८
 देवाद्य नन्दनोद्याने नन्दनोद्यानतर्जने ।
 चतुर्ज्ञानी श्रीसमरसेनसूरिरुपागमत् ॥६९
 सर्वैरुचेऽभवत् कौतूहले प्रतिकुतूहलम् ।
 कुमारराज्याभिषेके यज्जज्ञे सुगुरुदयः ॥७०
 श्रीवत्सराजो विमलसेनादितनयैर्वृतः ।
 सामन्तमन्त्रिपौरैश्च सर्वैः सह परिच्छदैः ॥७१
 चतुरङ्गवरुथिन्या किञ्चिन्न्यञ्चितशेषया ।
 नन्तुं ययौ गुरुतीर्थं नन्दनोद्यानमण्डनम् ॥७२
 प्रणम्य विधिनाऽऽसीनं राजानं सपरिच्छदम् ।
 श्रीगुरुर्भोजयामास व्याख्यासवतीमिति ॥७३

आजन्मोपात्तसर्वकषविषमकषायाटवीवहिभीमे

दुर्दान्ताश्रान्तमत्तेन्द्रियकरटिषटाभग्नसाधिष्ठण्डे ।

रागप्रद्वेषमोहप्रकटचरटकलुण्ठयमानाखिलस्वे

संसारारण्यदेशे न खलु निवसतां शर्मणोऽभ्यस्तिरस्ति ॥७४

अभ्येतुं तदिमं सर्वदर्शिसर्वज्ञदर्शितम् ।

धर्मवर्त्म श्रयध्वं भो लभध्वं पदमव्ययम् ॥७५

श्रीदेशनारसवतीमेतामास्वाद्य जज्ञिरे ।

प्रशान्ततृष्णा बहुशोऽथ वृष्टिं चातका इव ॥७६

ततः कुमारः संसारकान्तारोत्तरहेतवे ।

गुरुन् विशाषयामास सततासन्नसेविवत् ॥७७

गुरुरुचे धीर वयमुपेमेतत्कृते स्वयम् ।

यत् त्वं नश्चिरसंसृष्टः प्रसादो भगवन् महान् ॥७८

ततश्च -

सम्बोध्य पितरौ भक्तिनानायुक्त्युद्गिरा गिरा ।

कारयित्वा तीर्थमहादिकं विजयसेनवत् ॥७९

नृपतिमन्त्रिमहेभ्यसुसार्थप्रभृतिपुत्रशतैः सह पञ्चभिः ।

विमलसेनकुमार उपैद् व्रतं समरसेनगुरोः पदपद्मतः ॥८०॥ युग्मम्

पुरि पुरि जिनचन्द्रश्रीविलासं दधानः

सुगुरुसमरसेनोऽन्यत्र चक्रे विहारम् ।

सुसुनिविमलसेनेनापि तत्पादपद्मे

मधुमधुकरलीला निर्ममे निर्ममेण ॥८१

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्धारं लीलावतीसारे जिनाङ्के
 रामदेव महर्षिजीवश्रीविमलसेनकुमारप्रतिबोधव्यावर्णनो नाम त्रयोदश उत्साहः* ॥

चतुर्दश उत्साहः

इतश्च -

क्षोणीललाटदेशे नु लाटदेशेऽस्ति विश्रुतम् ।
 मणीतिलकसंकाशं भृगुकच्छं महापुरम् ॥१
 राजाऽत्र कुसुमकेतुर्मानकेतुरिवाऽपरः ।
 जगज्जैत्रशरो रेजे भवसर्वकषः परम् ॥२
 मङ्गल्या विनयोज्ज्वाला मिथ्यात्वविषनाशिनी ।
 अदाह्या गुर्व्यकुत्स्या च श्रीशीलस्य रसायनम् ॥३
 प्रदक्षिणावर्तैरभ्येत्यष्टस्पष्टगुणोल्बणा ।
 स्थाने श्रीकनकलता नाम्ना जानेऽस्य देव्यभूत् ॥४॥ युग्मम्
 मुञ्जानयोस्तयोर्भोगान् यथावसरमद्भुतान् ।
 सुलक्षणमहासाधुजीवः स्वर्गात् ततश्च्युतः ॥५
 वपुष्मदानन्दपिण्डसमपिण्डवपुर्लतः ।
 कुलप्रदीपः पुत्रोऽभून्नाम्ना कुसुमशेखरः ॥६॥ युग्मम्
 सोऽधीती सर्वशस्त्रेषु सर्वशस्त्रेषु कौशली ।
 पतिः पाणिगृहीतीनां यौवराज्यश्रियोऽप्यभूत् ॥७
 अन्यदोद्यानपालेन दत्तनाम्ना स भूपभूः ।
 श्रीवसन्तावतारेणावर्धाप्यत कृताञ्जलि ॥८
 सर्वाशाचक्रविचरन्मलयानिलशासनः ।
 प्रगीतो मत्तमधुपैर्वाद्यत्पिकजयानकः ॥९
 प्रतिदुर्मूर्धविस्मेरपुष्पशृङ्गारभासुरः ।
 वसन्तराजो विलसत्युद्याने देवनन्दने ॥१०॥ युग्मम्
 हस्त्यश्वरथपादातान्तःपुरेण वृत्तस्ततः ।
 रन्तुं श्रीनन्दनोद्याने ययौ कुसुमशेखरः ॥११

इतश्चातीवरग्यात्वात् तस्योद्यानस्य सर्वतः ।
 स्वैरचारितया देवजातेः क्रीडितमुत्तरम् ॥१२
 किन्नरद्वन्द्वमत्रागान्मिथः प्रेमोर्मिर्वर्मितम् ।
 रम्ये च कदलीगेहे रहसि प्रविवेश च ॥१३॥ युग्मम्
 तत्रैव रम्भाधाम्न्यागात् कुमारोऽपि रिरंसया ।
 ज्ञात्वा च मिथुनं मध्ये कुमारोऽपासरद् द्रुतम् ॥१४
 तदद्वन्द्वनिःसारणाय नरं प्रैषीन्नरेन्द्रसूः ।
 तदद्वन्द्वं तेन पुंसोचे रे द्रुतं निःसरासुतः ॥१५
 तथा खरगिरा रुष्टो देवोऽवगृह्यमि ते ।
 फलं दुर्विनयस्यास्य रे तिष्ठात्रैव दुर्मुख ॥१६
 तद्वचो राजसूः श्रुत्वा पुंसाऽन्येन निषेव्य तम् ।
 स्वागतोक्तिपूर्वमेतद् द्वन्द्वमेवमवीभणत् ॥१७
 न कोपितव्यं भवद्भिः किञ्चित् प्रष्टव्यमस्ति मे ।
 तदायात द्रोस्तलेऽस्येत्युक्ते पुंसा सगौरवम् ॥१८
 सुरो जगाद न वयं कुमारादेशगोचाराः ।
 चेत् प्रष्टव्यं किञ्चिदस्ति किं नात्रागत्य पृच्छति ॥१९
 पुंसोचे तत् कुमारस्य तत्पार्श्वेऽगात् स चैककः ।
 अभ्युत्तस्थे स युग्मेन प्रेम्णा स्वागतवादिना ॥२०
 दत्तासनोऽथ किन्नर्याऽऽसीनोऽवादीन् नृपाङ्गजः ।
 भवद्भ्यामन्वगृह्येऽहं यदुद्यानमलङ्कृतम् ॥२१
 किं चानियोज्ययोरेव नियोगं युवयोर्ददे ।
 नित्यं युयाभ्यामुद्यानमिदं पाव्यं निजक्रमैः ॥२२
 स्यातां पवित्रे मन्नेत्र यद्युष्मदर्शनामृतैः ।
 महतां दर्शनं तीर्थदर्शनाधिकमुच्यते ॥२३
 ताभ्यामथोचे धन्ये नो नेत्रे श्रोत्रे च सत्तम ।
 पपे यकाभ्यां त्वद्रूपं त्वद्वचश्च सुधोषमम् ॥२४
 कौ युवामिति तत् पृष्टे तौ ब्रूतः किन्नराविति ।

किं यैरत्रोपमीयन्ते गायनाः साधु वेत्सि भोः ॥२५॥
 युष्मद्गीते कौतुकं गायतं क्षणमत्र तत् ।
 ताभ्यां च गातुमारंभे चमच्चक्रे च राजसूः ॥२६॥
 किन्नरोऽवक् कुमार त्वं वाद्यं किञ्चन वादय ।
 वाद्यतालानुसारेण सुषमां गीतमेति यत् ॥२७॥
 कुमारोऽवादयत् पटालोद्यं मिथुनकं तु तत् ।
 जगौ विषमतालेन कुमारोऽवीवदत् तथा ॥२८॥
 गीते विषमतालेऽपि न पुनः क्वचनस्खलत् ।
 अथोचतुर्विस्मितौ तौ गाय त्वमपि राट्सुत ॥२९॥
 जेगीयमानः कुमारः किन्नरावत्यशेत तौ ।
 यथाप्रश्नं सर्वकलास्वेप तावत्यरञ्जयत् ॥३०॥
 गुणैः कलाभीरूपेण विनयेन नयेन च ।
 तस्य तुष्टं मय्युगं वरं वृण्वित्यभाषत ॥३१॥
 स्मृतावागन्तव्यमिति कुमारोक्तं प्रपद्य तौ ।
 किन्नरौ स्वास्पदमितौ रन्वोच्चै राजसूरपि ॥३२॥
 इतश्च पयसादेशे श्रीमज्जयपुरं पुरम् ।
 जयश्रीवल्लभो रत्नवल्लभस्तत्र भूपतिः ॥३३॥
 लीलावतीशिरोरत्नं रत्नचूलाऽस्य देव्यभूत् ।
 यां वीक्ष्येव रमागौर्यौ पत्युरञ्जं न मुञ्चतः ॥३४॥
 तयोः प्राक्पुण्यसंसरस्फुरत्सौन्दर्यसुन्दरी ।
 श्रीसुरसुन्दरीश्लाघ्या पुण्यभूत् सुरसुन्दरी ॥३५॥

चञ्चच्चम्पकहेमकेतकनभोगङ्गासरोजश्रियां

ज्योत्स्नामौवितकचन्द्रकान्तमहसां सारं शिरीषश्रियाम् ।

यद्यादाय विधिः प्रमृज्य सुधया काञ्चित् सृजेत् सुन्दरीं

तस्या अप्युपदास्पदं प्रतिपदं मन्ये यदं हि श्रियः ॥ ३६ ॥

इतश्च -

वराटानामदेशोऽस्ति तत्र सिंहपुरं पुरम् ।

सिंहोऽरिदन्तिषु नभोवाहनोऽत्र महीपतिः ॥३७॥

तस्य निःसामान्यरूपकमला कमलावती ।
 अन्तःपुरमिवात्यन्तं विभूषयति हृत्पुरम् ॥३८॥
 सा चान्यदा निशाशेषे स्वकीयोत्सङ्गशृङ्गम् ।
 मृगपुङ्गवमद्राक्षीत् साक्षीभूतं सुतश्रियः ॥३९॥
 ततः पुरन्दरमुनिजीवो जीवातुरोजसाम् ।
 तस्याः कुक्षौ रत्नस्वन्यामाद्यस्वर्गादवातरत् ॥४०॥
 जन्मोत्सवो नामधेयोत्सवश्च भुवनोत्सवौ ।
 सुरन्धर इति नाम चास्य कर्णोत्सवोऽभवत् ॥४१॥
 कलाचार्योऽध्यापयंस्तं निष्प्रतिप्रतिभोदयम् ।
 अध्यापकाध्याप्यभावविपर्ययमन्यत ॥४२॥
 यौवराज्ये तथोदारदारराज्येऽभ्यषिच्य तम् ।
 पृथक् प्रासादे स्वमूर्तप्रसादे तु न्यधान् नृपः ॥४३॥
 अथ प्रत्यन्तिकाः केचिन्नभोवाहनभूभुजः ।
 गिरिदुर्गबलात् सिंहा इव देशमुपाद्रवन् ॥४४॥
 तद्देशवासिभिः सिंहद्वारे भूपस्य पुत्कृतम् ।
 कृतं च राजा दुर्धर्षामर्षादास्थानवीक्षितम् ॥४५॥
 ततः सुरन्धरो राजः पादौ नत्वा व्यजिज्ञपत् ।
 क्व देवः क्व च ते क्षुद्राः क्व मृगेन्द्रो मृगाः क्व च ॥४६॥
 देवपादा ददत्वाज्ञां ममैवाज्ञानुजीविनः ।
 तच्छिरः कमलैर्येनाभ्यर्चामि स्वामिनः पदौ ॥४७॥
 राजा ततो व्याजहार वत्सास्मज्जीवितैरपि ।
 सुचिरं नन्द जैवातृकतामासेदिवान् भुवि ॥४८॥
 अस्मदीयो दण्ड एव दण्डं निर्माय विद्विषाम् ।
 तदीयसर्वस्वमपि क्षणाद्दण्डं ग्रहीष्यति ॥४९॥
 मन्त्र्यूचे विमलमतिर्विचारो नैव सुन्दरः ।
 प्रतिहस्ता हि कार्याणि नाशयन्ति कुमित्रवत् ॥५०॥

यतः -

दण्डाधिपाः कूटहृदो लोभात् स्वाग्यर्थनाशकाः ।
 रिपुलङ्घ्यामुपजीव्य दीव्यन्तीशक्रियालसाः ॥५१
 कुमारस्य प्रयाणं तु सर्वथा न खल्वचितम् ।
 राज्यसारं कुमारोऽयं जीवताच्चन्द्रकालिकम् ॥५२
 स्वामिनः स्वयमुद्योगो देव सम्प्रति साम्प्रतम् ।
 सुस्वामिनः पुरः सर्वे यतः स्वाग्यर्थकारिणः ॥५३
 राजाऽऽख्यद् युक्तमेवैतत् पुत्रस्तुचेऽवधार्यताम् ।
 स्वपुत्रे स्वप्रतापस्यावतारं पश्यतु प्रभुः ॥५४
 कुमारवाक्यानुरोधादन्वमन्यत तन्नृपः ।
 उभयोरनुरोधात् तु बह्वमन्यत मन्त्र्यपि ॥५५
 ततोऽनुरक्ताङ्गरक्षसामन्तामात्यवर्मितः ।
 चतुरङ्गचमूभारैः शेषाशेषकणारुजम् ॥५६
 प्रतिग्रामं प्रतिपुरं सौस्थ्यमुत्पादयन्नयम् ।
 सुरन्धरकुमारः स्नाक् प्रतस्थे स्थेमपर्वतः ॥५७॥ युग्मम्
 तथा चम्वाऽतिभूयस्या प्रयाणैरविलम्बितैः ।
 श्रुत्वा यान्तं तं कुमारं द्विषो दुर्गमशिथ्रियन् ॥५८
 कुमारस्तद्दुर्गसंनिधाने स्थाने वरीयसि ।
 द्विषद्द्वीरदुर्निवारं स्कन्धावारं न्यवीविशत् ॥५९
 तैः प्रत्यनीकैः स्वस्वामी हृतो जयपुरेश्वरः ।
 श्रीरत्नवल्लभो भूपः समायासीदलक्षितः ॥६०
 कुमारोऽरूपपरीवारः क्रीडया भृगयां गतः ।
 तेन दृष्टः परिज्ञातो जगृहे हेल्यैव हि ॥६१
 पुण्योदयात् तेन पुत्रदर्शं दृष्टः सुरन्धरः ।
 सन्धाय प्रत्यनीकैश्च स्वामिदर्शमदृश्यत ॥६२
 स च राजा कुमाराय मेने तां सुरसुन्दरीम् ।
 ततो जामातरममुं पुत्राधिकममंस्त च ॥६३

इतश्च सा जयपुरे राटपुत्री सुरसुन्दरी ।
 सखीदासीकञ्चुकिभिर्वृता सुभटवेष्टिता ॥६४
 यथौ क्रीडितुमुद्यानमुद्यानस्येव देवता ।
 सखीभि ऋतुदेवीभिरिव सार्धमरंस्त च ॥६५
 तत्र चाग्रे श्रीकुसुमशेखरस्यातिसंस्तुतम् ।
 स्वैरचारि क्रीडितुं तत् किन्नरद्वन्द्वमागमत् ॥६६
 रम्भागृहे च कुसुमशेखरस्य गुणान् जगौ ।
 तच्च गीतं कुरङ्गीव पपौ सा सुरसुन्दरी ॥६७
 जगाम च तयोः पार्श्वे तौ पप्रच्छ च कौ युवाम् ।
 क एष सुभगापीडो गीतः कुसुमशेखरः ॥६८
 स किं भवति भवतोः किञ्च वां दत्तवानसौ ।
 तावूचतुः सुरावावां नरः कुसुमशेखरः ॥६९
 भृगुकच्छे पुष्पकेतुस्वर्णलतातनूद्भवः ।
 तन्न नौ किञ्चिद् भवतीच्छावः किञ्चिन्न चासुतः ॥७०
 किन्तु तस्य गुणग्रामनिकामाकृष्टमानसौ ।
 गायवस्तं प्रतिपदं ध्यायावश्च प्रतिक्षणम् ॥७१
 सुरसुन्दर्यथामूत् सोत्सुका तत्सङ्गमोत्सवे ।
 तेनैव हृतचिचेव शून्यशून्याऽभवत् क्षणात् ॥७२
 नीता गृहं सखीभिः सा ज्ञातवृत्तान्तयाऽम्बया ।
 न जीवत्येषाऽन्यथेति राज्ञि यात्रां गतेऽपि च ॥७३
 महद्दुर्गा प्रैषि कुसुमशेखराय स्वयंवरा ।
 परिणिन्ये च महतो विच्छदाद्भृगुपत्तने ॥७४॥ युग्मम्
 स च प्रत्यन्तिकपुरे स्थितः श्रीरत्नवल्लभः ।
 सुरंधरमुवाचैहि तामुद्रह ममात्मजाम् ॥७५
 कुमारोऽप्याह स्म पित्रनुज्ञयेदं करोम्यहम् ।
 तस्मिद्धयै स नृपः सिंहपुरे प्रैषीन्नरांस्ततः ॥७६

आगतास्तेऽभ्यधुर्देव नभोवाहनभूपतिः ।
 भवदुषतं बहु मेने संदिदेश च किञ्चन ॥७७
 युष्मत्कृतकुमारावग्रहश्रवणश्रियता ।
 कुमारादर्शने देवी न भुङ्क्ते कमलावती ॥७८
 तत् कुमारो गृहमेतु नत्वा च पितरौ द्रुतम् ।
 समेप्यति भवत्पार्श्वं तन्मेने रत्नवल्लभः ॥७९
 सम्भाविताधिककार्यसिद्धया प्रमदमेदुरौ ।
 प्राप्तौ स्वं स्वं पुरं रत्नवल्लभश्रीसुरंधरौ ॥८०
 अथ भूमीभुजा ज्ञातं यथा देव्या व्यसृज्यत ।
 सुरसुन्दरी कुसुमशेखराय स्वयंवरा ॥८१
 हाहा दुष्टुकृतं देव्या कृतस्य च कृतिर्न हि ।
 प्रखिद्येति चिरं रत्नवल्लभो मौनमाश्रयत् ॥८२
 सुरन्धरकुमारे च स्वपुरं द्रुतमीयुषि ।
 आनन्दसागरः पित्रोरञ्जलिहलर्यभूत् ॥८३
 अन्यदाऽऽदिष्टः पितृभ्यामुद्धोढुं सुरसुन्दरीम् ।
 सुरन्धरश्चारुचम्बाऽचालीज्जयपुरं प्रति ॥८४
 अथाऽग्रतः सिंहापुरान्नभोवाहनरात्प्रियः ।
 सुरन्धरकुमारस्य मित्रं भुवनवत्सलः ॥८५
 दाता प्रियंवदो भोगी धनी नाग्ना धनावहः ।
 अघोष्य (?) गुरुसार्थेनाचलज्जयपुरं प्रति ॥८६॥ युग्मम्
 स च प्रत्यन्तचरटैर्गृहीतुमुपचक्रमे ।
 गृहीतुं शक्यते नैव योद्धवाहुर्व्यतः परम् ॥८७
 सौप्तिकं ते व्यधुः सार्थं योधा नष्टाः शृगालवत् ।
 धनावहोऽसिना युध्यमानो जर्जरितोऽसिभिः ॥८८
 चरटैर्जगृहे सोऽथ सार्थः सर्वो व्यलुण्ठयत ।
 धनावहं ससर्वस्वं गृहीत्वा चरटा ययुः ॥८९

तत्सार्थोदन्तमज्ञासीत् प्राप्तस्तत्र सुरन्धरः ।
 तत्रावास्य ततस्तेन चरटा भाणिता इति ॥९०
 धनावहं ससर्वस्वं द्रुतमेव विमुञ्चत ।
 दक्षिणेशपुरे यद्वा गृहीतावकयाश्रयम् ॥९१
 विचार्य बहुशस्तेऽथ प्रधाननरपाणिना ।
 धनावहं कुमाराय प्रददुर्व्यस्तवस्तुवत् ॥९२
 सादरं स कुमारेणोपगूह्य स्थापितो रहः ।
 आदिष्टा गौरवाद् वैद्याः प्रगुणीकुरुताश्वमुम् ॥९३
 चरटानां तत्प्रधानैः कुमारेणेत्यभाष्यत ।
 धनावहस्य सर्वस्वं दत्तं मोक्षो न वोऽन्यथा ॥९४
 यूयं मित्रार्पणान्मित्रं ममेत्येभ्योऽपसर्पथ ।
 अन्येषां जीवितं नैव सहाम्यस्मि कृतान्तवत् ॥९५
 चरटानां च तैः पुंभिः कुमारोक्ते निवेदिते ।
 सार्थसर्वस्वदानात् तैः कुमारः प्रभुरादधे ॥९६
 अथासाध्यतया वेद्यैः व्यमुच्यत धनावहः ।
 कुमारसुहृदाऽनूचे जिनदासेन धीमता ॥९७
 बाह्वं परिचितान्मृत्योर्मा मैषीधीरंशेखर ।
 एतस्य जित्वरं शस्त्रं हृदावह धनावह ॥९८
 तच्छार्हन् देव एतस्य भाषितं ब्रह्मवान् गुरुः ।
 प्रमाणमिति सम्यक्त्वं पञ्चाणुव्रतधारणम् ॥९९
 परमेष्ठिनमस्कारोऽनशनं क्षमणं तथा ।
 इति पण्डितमरणं सर्वमृत्युमयापहम् ॥१००॥ युग्मम्
 सर्वमन्यद् विमुच्येदं धनावह हृदीकुरु ।
 येनात्रापि परत्रापि वृण्वते त्वां शिवश्रियः ॥१०१
 तेनाप्यूरीकृतं भावात् सर्वमेतत् समाधिना ।
 विपद्य स च सौधर्मे जज्ञे वैमानिकः सुरः ॥१०२
 सुरन्धरकुमारेण प्रान्ते संदिदिशे त्वसो ।
 स्मृतः सन्निदधीधा मे तत् तेनाऽपि प्रतिश्रुतम् ॥१०३

तदौर्ध्वदेहिकं कृत्वा क्रमेणाथ सुरन्धरः ।
 क्षेमाज्जयपुरं प्राप प्राविक्षच्च महोत्सवैः ॥१०४
 श्रीरत्नवल्लभेनाऽथ हृत्वाऽमात्या इतीरिताः ।
 मया यात्रां गतेनास्य मनिता सुरसुन्दरी ॥१०५
 सा च मात्रा भृगुपुरे प्रहिता प्राक् स्वयंवरा ।
 प्राप्तकालं तदिह किं विचार्य ब्रूत मन्त्रिणः ॥१०६
 श्रीकुल्लिसागरोऽवोचददेवेयं प्रियदर्शना ।
 रत्नमालाकुक्षिरत्नमेतस्मै दीयतामिति ॥१०७
 न पुनर्ज्ञाप्यतेऽमुष्य नैवेयं सुरसुन्दरी ।
 तदभ्युपेत्य राट् चक्रे विवाहोत्सवमेतयोः ॥१०८
 लीलागृहे कुमारोऽस्थात् प्रियदर्शनया सह ।
 तत्सखीभिस्तदुचितपरिहासं व्यधत् च ॥१०९
 प्रियां चाऽऽरूयत् किं न सख्यः प्रेष्यन्ते सुरसुन्दरि ।
 ततः सतालं सखीभिः स्मितं क सुरसुन्दरी ॥११०
 देव प्रियदर्शनाऽसौ नैवेयं सुरसुन्दरी ।
 ततः सुरन्धरो दध्यावसम्बद्धमिदं किमु ॥१११
 धात्र्युचेऽस्या नाम चक्रे जनन्या प्रियदर्शना ।
 सुरसुन्दरीति पित्राऽमूर्जानत्येकमेव हि ॥११२
 तन्नात्र विस्मयः कार्यस्ततो रेमे मुदा तया ।
 तया च कमलिन्येव वासितं तस्य मानसम् ॥११३
 धात्र्याऽथ नामवृत्तान्ते कथिते राट् सच्चकार ताम् ।
 सरकृत्य पुञ्या सहासुं स्वं पुरं प्राहिणोत् नृपः ॥११४
 पदे पदे प्रीण्यमानः सुजनैः शकुनैरिव ।
 स च सिंहपुरं प्राप प्राविक्षच्च महोत्सवैः ॥११५
 प्रियदर्शनया सार्धं रमयेव रमापतिः ।
 सौधे दुग्धसिन्धुबन्धौ स व्यलासीददिवानिशम् ॥११६
 वातायनस्थितोऽन्येद्युस्तया सह सुरन्धरः ।
 खारारूढं चौरमेकं नीयमानं व्यलोकयत् ॥११७

ततः सखेदमूचे तां पश्येतः सुरसुन्दरि ।
 इहैव स्वकृतकर्म विपाकमयमश्रुते ॥११८
 प्रियदर्शना -
 शतखण्डं ह्यन इव स्याद्गोत्रस्खलितेन हत् ।
 योषितामिति यन्त्रेव भर्त्रेदं वर्ज्यमादरात् ॥११९
 सुरन्धर -
 यदि ब्रूवीत दयितां दयितान्तरनामतः ।
 दयितः स्यात् तदा गोत्रस्खलनं न स्वनामतः ॥१२०
 प्रियदर्शना -
 स्वनामवन्मम नाम चिरं धोषितमप्यहो ।
 ममाभागेन केनेदमकस्मात् प्रिय विस्मृतम् ॥१२१
 प्रिय प्रियदर्शनाहं नैवाहं सुरसुन्दरी ।
 तदन्यनाम्ना मां जरूपन् गोत्रस्खलितमापिथ ॥१२२
 सुरन्धर -
 यद्येवं तव पित्रा किं कृताऽऽख्या सुरसुन्दरी ।
 पितृकलृप्तारव्यया वक्तुर्न मन्तुर्मे मनागपि ॥१२३
 प्रियदर्शना -
 या सुरसुन्दरी नाम्ना साऽम्बया भृगुपत्तने ।
 पुरैव प्रैषि कुसुमशेखराय स्वयंवरा ॥१२४
 सुरन्धरस्ततो ××××× नाऽस्मि वञ्चितः ।
 यदि वा किं तयैषाऽपि प्रागेभ्योऽपि प्रिया मम ॥१२५
 सुरन्धर -
 द्विधा प्रियदर्शनाऽसि तत् त्वं मे सुरसुन्दरी ।
 सुरसुन्दर्याः शिरसि किं विपाणं विजृम्भते ॥१२६
 प्रियदर्शना -
 महाप्रसादोऽयमद्य यद्यारोपो यथातथः ।
 परं न काञ्चनारं स्यादारोपात् चम्पकं क्वचित् ॥१२७

लावण्यपुण्यास्तरुण्यः सन्तु तत्त्वान्तरं तु सा ।
 द्राक्षाद्याः स्वादवः सन्ति सुधैवान्धः सुधान्धसाम् ॥१२८
 कुमारोऽथाभजन्मौनममर्षात् त्वित्यचिन्तयत् ।
 सुरन्धरस्तदाऽहं यद्यादास्ये सुरसुन्दरी ॥१२९
 धनावहमथोद्दिश्य ब्रह्मणा सोऽष्टमं व्यधात् ।
 धनावहसुरोऽथागात् किं करोमीति चाब्रवीत् ॥१३०
 सुरन्धरोऽवक् कुसुमशेखरात् सुरसुन्दरीम् ।
 ममार्पय सुरोऽवादीत् परदारकथाऽपि धिक् ॥१३१
 कुमारोऽथाह सा नैव परदारा ममैव सा ।
 यतो पित्रा ददे सा मे मात्रैव कृतमन्यथा ॥१३२
 या येनोढा तस्य सेति सुरेणोक्ते च सोऽवदत् ।
 न कर्ताऽसि मदिष्टं चेत् तद् वृथा किमिहागमः ॥१३३
 यद्येष तव निर्बन्धस्तदाऽऽनीतैव सा सखे ।
 इत्युदित्वा सत्यसन्धः सुरो दृश्येतरोऽभवत् ॥१३४
 स चागमद्भृगुपुरं तत्रापि नृपमन्दिरम् ।
 तत्रापि च श्रीकुसुमशेखरस्य निकेतनम् ॥१३५
 तत्रापि चन्द्रशालायां शय्यायां स व्यलोकयत् ।
 पत्या सह रतिकलान्तां विश्रान्तां सुरसुन्दरीम् ॥१३६
 इमामीदृग्विधावस्थां पत्या सह वियोजयन् ।
 निष्ठयानामपि चास्पृश्यो भविष्याम्यस्मि पातकी ॥१३७
 यद्वा भवतु यत्किञ्चित् कार्यमेवोत्तरीकृतम् ।
 प्राणान् प्राणाधिकं रामं हस्मै दशरथोऽमुचत् ॥१३८
 विचिन्त्येति सुरः सैष जहार सुरसुन्दरीम् ।
 सद्यः सा च जजागार पूच्चकार च निर्भरम् ॥१३९
 आर्यपुत्रार्यपुत्रास्मि हिंये केनापि पाप्मना ।
 धाव धाव रक्ष रक्ष क्षत्रियोत्तम मां प्रिय ॥१४०
 तस्याः करुणशब्देन विबुद्धो नृपनन्दनः ।
 धीरा भवैष रक्षामीत्याख्यन्नसिसुदुःस्थितः ॥१४१

अङ्गरक्षसखोऽधावत् तस्याः शब्दानुसारतः ।
 बिद्युदुत्क्षिप्तकरणादपि प्राकारमत्यगात् ॥१४२
 क रे यासि क्व रे यासि प्रियां हत्वा ममासुर ।
 मा भैषीस्त्वं प्रिये त्वां हि वेगात् प्रत्याहराम्यहम् ॥१४३
 इति ब्रुवन्नेककोऽपि दधाव(?) वायुवेगतः ।
 शालरुद्धैस्त्वङ्गरक्षैश्चिखिदे पूदकारि च ॥१४४
 अन्यायजनपूत्कारैः पूर्णा तत् पूकृतिः सरित् ।
 भृगुकच्छं कच्छमिव प्लावयामास सर्वतः ॥१४५
 तत्तरङ्गैरभिहतः प्रबुद्धः पुष्पकेतुराट् ।
 विज्ञातपुत्रवृत्तान्तः सद्यः सर्वचमूद्युतः ॥१४६
 अङ्गरक्षादिष्टदिशा कुमारान्वेषणव्रतीः ।
 प्रहिण्वन्नभितः सैन्यांश्चचालाविधप्रवाहवत् ॥१४७॥ युग्मम्
 प्रत्युद्यानं प्रतिसरः प्रत्यद्रि प्रतिवर्त्म च ।
 कुमारमन्विष्य नृपस्तद्वार्तामप्यवाप न ॥१४८
 अहं पर्यट्य कुसुमकेतुरेतुमना नहि ।
 पुरं मन्त्रिगिरैवागाद्गतसर्वस्वमान्यसौ ॥१४९
 अपुत्रस्य गृहं शून्यमित्युक्तं तुच्छमेव हि ।
 अपुत्रस्य जगच्छून्यमिति पूर्णमवैन्नृपः ॥१५०
 तथाऽपि धैर्यमालम्ब्य देव्याः सम्बोधनाय सः ।
 अन्तःपुरमुपैच्छून्यं शून्यागारसहोदरम् ॥१५१
 दृग्भ्यां प्रावृषमास्येन राहुमाहूतवत्तमाम् ।
 पश्यन्तीं सुवमस्यां नु वेष्टुं तां वीक्ष्य राड् जगौ ॥१५२
 देवि नाटकवन्नानारसावेशोद्भवो भवः ।
 तदयं तत्त्वविदुषां न विषादमुदास्पदम् ॥१५३
 देव्युवाच स्वामिपादपद्मनित्यविलास्यसौ ।
 कुमारहंसोऽरण्यान्यां प्राणिति प्राणितेश किम् ॥१५४

तन्न यावत् तत्प्रवृत्तिस्तप्तशूची श्रुती मम ।
 बाधते तावदेवाग्निं श्रये तददुःखजित्वरम् ॥१५५॥
 अथ राजाऽवदददेवि कुमाराधीनजीवितः ।
 किमिहाहमवस्थास्ये सार्थं एकस्तदावयोः ॥१५६॥
 अथ मन्त्री सुरगुरुर्विज्ञो व्यज्ञापयन्नुपम् ।
 पृच्छयन्तां देव दैवज्ञाः कुमारगमनोत्सवम् ॥१५७॥
 कुमारोदन्तं वदते लक्ष्मीनारदापनम् ।
 उद्घोष्यतामानकेन मान्यन्तां कुलदेवताः ॥१५८॥
 चतुर्दिशं च प्रेष्यन्तां कुमारान्वेषका नराः ।
 अकस्मात् प्राणप्रहाणं कुमारालोकहृत् परम् ॥१५९॥
 ततो राजाऽवदन्मन्त्रिन् कारयैतद् द्रुतं द्रुतम् ।
 मन्त्र्युचे सिद्धमेवेदमवधारयतु प्रभुः ॥१६०॥
 अथ नानाकथामुख्यविनोदैः कोविदोचितैः ।
 प्रभुं विनोदयामासुः सामन्ताद्या निरन्तरम् ॥१६१॥
 शिक्षयित्वाऽन्यदा सर्वं मन्त्रिणा ज्ञापितः पुमान् ।
 नैमित्तिकोऽयं तद्देव पृच्छयतां तनयागमम् ॥१६२॥
 ततः सम्भान्य राज्ञोचे प्रियंवद वद प्रियम् ।
 कुमारोदन्तमस्माकमकस्मात् जीवितामृतम् ॥१६३॥
 स मायया समादाय प्रश्रवर्णावलीमिमाम् ।
 तत्काललग्नग्रहांश्च तथा वीक्ष्य स्वरोदयम् ॥१६४॥
 राजानमवदददेवानुभूतेऽर्थे ममोदितम् ।
 चेत् संवदति तत् सत्यं मदुवतं नान्यथा पुनः ॥१६५॥ युग्मम्
 मन्त्रिशिक्षाविद्ययाऽथाब्रत देव त्वया प्रगे ।
 मन्त्रिणः पुर इत्युक्ते मन्त्रिणा चेदमौच्यत ॥१६६॥
 किमेतदस्स्यथ वा न मन्त्र्युचे न तवोपरि ।
 राज्ञोऽप्रतीतिस्तद् ब्रूहि कुमारस्यागमः कदा ॥१६७॥
 प्रणिधाय निमित्त्युचे षण्मास्या देव निश्चितम् ।
 प्राप्य राज्यश्रियं क्षेणान् श्रीकुमारः समेप्यति ॥१६८॥

मन्त्र्यवादीददेवमेतन्नात्र नः संशयोदयः ।
 यत् कुमारो राजलक्ष्मीमर्जतीत्यनुपन्नम् ॥१६९॥
 सम्भान्य मन्त्रिणा नैमित्तिक उत्थापितो द्रुतम् ।
 अन्यद्वराजा प्रश्नितोऽसौ नैव ज्ञास्यत्यशिक्षितः ॥१७०॥
 एवं कुमारगमनमनोरथस्थिताः ।
 दिनान्निर्गमयामासुः सुखेन क्षितिपादयः ॥१७१॥
 इतश्च धीरा भवेति मुहुर्जल्पन् स राजसूः ।
 प्राप्तोऽटव्यां सुरेणोचे किं मुधा क्लिश्यसेऽनघ ॥१७२॥
 तव सत्त्वपरीक्षार्थमगां मन्दमियच्चिरम् ।
 अथातिवेगाद्यास्यामि नागन्तव्यमतस्त्वया ॥१७३॥
 अन्यच्च नाहं स्वकृतेऽपहरामि तव प्रिया ।
 किं तु प्राग्जन्मसुहृदो निमित्तं हृद्यसौहृदात् ॥१७४॥
 किञ्चानया दयितया न मेलस्तेऽधुनैव हि ।
 षण्मासानन्तरं ह्येषा सती सङ्गम्यते त्वया ॥१७५॥
 इत्युक्त्वा स तिरोभूतः कुमारस्तु हृतप्रियः ।
 दूराध्वपादचारातोऽस्थात् तमालतरोस्तले ॥१७६॥
 सर्वतः प्रेक्षते यावत् तावद्यमपुरीमिव ।
 निर्मानुषतया भीमां पश्यत्येष महाटवीम् ॥१७७॥
 प्रियाहृत्याऽफलायासात् पित्रदर्शनतश्च सः ।
 दूनोऽपि व्यषदन्नैव भवस्वभाव्यभावनात् ॥१७८॥
 दध्यौ चाकारणक्रुद्धोऽतिशेते दुर्जनं विधिः ।
 सर्वं विषयत्येष यन्निमेषार्थमात्रतः ॥१७९॥
 मम साहसमेकत्रान्यतो विधिविधानकम् ।
 कार्यारम्भतुलाग्रेऽद्य द्रश्यते यद् विजित्वरम् ॥१८०॥
 इति ध्यात्वोत्तरीयं चास्तीर्थं सुप्वाप मुव्यसौ ।
 यावत् तावत् कुतोऽप्येत्य दन्दशूको दवंश तम् ॥१८१॥
 तदीयविषमविषलहरीभिरसौ क्षणात् ।
 विदधे सर्वदेशीयः प्रातिकूल्यमहो विधेः ॥१८२॥

इतश्चास्यामरण्यान्यामस्त्यप्रतिपथापुरी ।
 तस्यां राजा रामचन्द्रो रामदेवी च तत्प्रिया ॥१८३॥
 तयोः पुत्री रमणमती रूपधेयश्रियो निधिः ।
 सा च तारुण्यपूर्णाऽमृत पुरुषद्वेषिणी परम् ॥१८४॥
 राज्ञाऽन्यदा श्रुतं पुण्यामनूढायां ध्रुवं पितुः ।
 तावन्तो नरकाः प्रोक्ता यावन्तो रक्तबिन्दवः ॥१८५॥
 ततः खिन्नेन भूपेनाप्रच्छिन्नैर्मित्तिकोऽन्यदा ।
 पुत्री मे रमणमती वरं कञ्चिद् वरिष्यति ॥१८६॥
 स जगाद महापुंसः प्रेयसीयं भविष्यति ।
 स चाहिदष्टोऽत्राटव्यामस्ति प्रगुण्याशु तम् ॥१८७॥
 तदैव रामचन्द्रेण नरा प्रैष्यन् सर्वतः ।
 ददृशे तैः स कुमारो भृतकरूपोऽहिदंशतः ॥१८८॥
 उत्पाट्य निन्ये स पुर्यां हूता गारुडिकास्ततः ।
 सम्मान्य दर्शितस्तेषां राजा स नृपमन्दनः ॥१८९॥
 सम्यग्विभाव्य तैरुचे वामाङ्गे स्त्री परे पुमान् ।
 दष्टो न जीवत्ययं तु वामाङ्गे तेन जीवति ॥१९०॥
 नासाधरचिबुकेषु वराहितलमेद्वयोः ।
 न जीवत्यहिना दष्टोऽयं चान्यत्रेति जीवति ॥१९१॥
 छिन्नेऽङ्गावयवे यस्य न निर्यात्यस्त्रबिन्दुकः ।
 परासुं तं विजानीयान्निर्यात्यस्येति जीवति ॥१९२॥
 ततश्च चञ्चरीगानपूर्वं तैरुपचक्रमे ।
 क्रमेणोत्थाय सोऽनर्तीद्राज्ञश्च प्रमदो हृदि ॥१९३॥
 वर्धापनकमातेने श्रीरमणमती वृता ।
 परिणीता च कुसुमशेखरेण महोत्सवैः ॥१९४॥
 अथान्यदा रामचन्द्रः कुमारं पृष्ठवानिति ।
 धीमन् क एष वृत्तान्तः कुमारः प्रत्यवोचत ॥१९५॥

प्राग्दुर्विहितदुष्कर्मताण्डवं सर्वमप्यदः ।
 रामः पुनः प्राह कस्त्वं कुतः कथमिहागमः ॥१९६॥
 कुमारेणाथ साद्यन्तः स्वोदन्तः प्रत्यपाद्यत ।
 यावत् सुप्तस्तमालाधो जाने नातः परं पुनः ॥१९७॥
 रामोऽवदन्महाभाग प्रतीपेनापि वेधसा ।
 त्वदर्शनसुतोद्वाहाभ्यामतिप्रीणिता वयम् ॥१९८॥
 अये कुमार संसारपारावारोऽयमीदृशः ।
 न विषादो विधातव्यस्तदत्र मतिशालिना ॥१९९॥
 सुरसुन्दरीवियोगदुःखशूलयोद्धिधीर्वया ।
 पत्युः पतिव्रताऽब्रूत पित्रे रमणमत्यथ ॥२००॥
 तात श्रुतं मयाऽऽप्तेभ्यः संयुक्तानां सुरदुमः ।
 चिन्तामणिर्वियुक्तानां शैलोऽस्ति प्रियमेलकः ॥२०१॥
 नानानदीबनखण्डमेखलापरिमण्डतः ।
 अस्यामेव महाटव्यामितो योजनपञ्चके ॥२०२॥
 ततो यस्तत्र गत्वा
 'ॐ नमो भुयणभूषणस्स सव्वन्नुणो इहं मील्य मील्य स्वाहा ।'
 मन्त्रस्यास्य सदासन्नपत्नीको ब्रह्मचर्यभृत् ।
 प्राग्मासं करजापेन मासं पुष्पजपेन च ॥२०३॥
 मासं च मधुहोमेन सर्पिर्होमेन मासकम् ।
 उपचारं करोत्यस्य तुर्यं मासीष्टमेलकः ॥२०४॥ युग्मम्
 व्याजहार कुमारोऽथ तेन कान्तापहारिणा ।
 षण्मास्यन्ते प्रियामेलो ममादिष्टः किलाभवत् ॥२०५॥
 मासद्वयमतिक्रान्तमेतावदभिश्च वासरैः ।
 नयामश्चतुरो मासान् प्रेयस्युक्तविधानतः ॥२०६॥
 ज्ञाताशयोऽवददरामः कुमार त्वमिदं कुरु ।
 सहैव रमणमत्या चत्वा च चतुरङ्गया ॥२०७॥
 ततस्तदैव कुसुमशेखरः प्रियमेलकम् ।
 जगाम करजापादिविधिं प्रारब्धवान् मुदा ॥२०८॥

वरमाहुतिपर्यन्ते कुण्डिकादण्डधारिभिः ।
 स्कन्धनृत्यज्जटैश्चे नृता (?) मुनिकुमारकैः ॥२०९॥
 परितः प्रावृताङ्गीर्धनभूर्जतरुत्वचा ।
 नितम्बचुम्बजटाभिस्तापसीभिश्च पृष्ठतः ॥२१०॥
 अरुणास्याङ्घ्रिणा नीलपक्षेण व्योमगामिना ।
 शोणनीलाश्मात्मनेव शुकेन च समन्विता ॥२११॥
 तन्मन्त्राकृष्टदेवीव सद्यः सा सुरसुन्दरी ।
 कुतोऽप्येत्य कुमारस्य पादयोर्न्यस्तद्वत् ॥२१२॥

चतुर्भिः
 कलापकम्

प्राणेशविरहासौख्यमुष्णाक्षैः किल मुञ्चती ।
 सा तत्पदस्थिताऽरोदीदरोदःकुक्षिभरिस्वरम् ॥२१३॥
 आदाय बाहुलतयोः कुमारः प्राणवल्लभाम् ।
 स्ववामोरुगद्विकायां सरोमाञ्चं न्यवेशयत् ॥२१४॥
 अथो रमणमत्याम्बुपूर्णैर्नैष स्वपाणिना ।
 रक्तोत्पलपुटामेन तस्याः प्राक्षालयन् मुखम् ॥२१५॥
 स्त्रोत्तरीयपल्लवेन शिरीषमृदुनाऽऽदरात् ।
 स्वर्णादर्शमिवामार्जोद् रामचन्द्री तदाननम् ॥२१६॥
 प्रदत्ते च तया दिव्ये प्राणेश्वरनियोगतः ।
 आसनेऽत्यन्तमासने न्यषदत् सुरसुन्दरी ॥२१७॥
 ते तापसाद्याः कुमारप्रणता ईरिताशिपः ।
 आसनेषु प्रधानेषु निषेदुः खेदिताः पथा ॥२१८॥
 अस्मिन्नवसरे राजकुमारोपान्तमेत्य सः ।
 राजकीरः क्षीरपाणं श्रुत्योस्तन्वन् जगाविति ॥२१९॥
 कुमार सद्गुणागार भुवनाधार सादरम् ।
 प्रियेयं ते समानिन्येऽधुना यामस्तपोवनम् ॥२२०॥
 सोऽप्यवादीत् पराणिन्ये यैरेषा मम वल्लभा ।
 ते गौरव्यास्तदातिथ्यमाधेयं स्वीयतां ततः ॥२२१॥

आतिथ्यं चोचितं यद्वस्तदाख्याहि शुक्रोऽभ्यधात् ।
 आधत्से यत् तद्विष्टं नस्तेनोचेऽनुग्रहो महान् ॥२२२॥
 किञ्च पृच्छया स्ववृत्तान्तमेषा तत्क्षणमास्यताम् ।
 अयि प्रिये स्ववृत्तान्तं यथास्थितमुदाहर ॥२२३॥
 पदे पदे वहद्वाष्पाऽथाचख्ये सुरसुन्दरी ।
 यदा ते स सुरोऽवादीत् किं मुधा क्लिश्यसेऽनघ ॥२२४॥
 तत ऊर्ध्वनिमेषेण स मां सिंहपुरेऽमुचत् ।
 प्रियदर्शनापार्श्वस्थसुरन्धरमुखाग्रतः ॥२२५॥
 तेन चोक्तं समानीता मित्रेयं सुरसुन्दरी ।
 प्रतिपाद्येति तरसा स जगाम सुरालयम् ॥२२६॥
 ततो भग्नीति सानन्दं सपत्नीति समत्सरम् ।
 समुत्थायासनं दत्वा मामाख्यत् प्रियदर्शना ॥२२७॥
 कुतः कथमिहायाता हे भग्नि सुरसुन्दरि ।
 विधिनिष्कारणं क्रुद्धो जानातीति मयौच्यत ॥२२८॥
 अथापाङ्गदृशा वीक्ष्य मामुवाच स भूपसूः ।
 प्रिये देवेन नानीता किन्तु देवेन मत्कृते ॥२२९॥
 तदानन्दपदे कोऽयं विषादस्तव सुस्मिते ।
 स्वामिन्यास्तव दासोऽस्मि त्वदधीना ममासवः ॥२३०॥
 तद्विषादविषं भुञ्च सिञ्च मां करुणामृतैः ।
 महादेवीपदे त्वां चाभिषिञ्चामि सुलोचने ॥२३१॥
 ततो मयाऽऽर्यपुत्रोचे महाभाग सुरन्धर ।
 सन्तोऽन्यदारेक्षणेऽपि सचेलं स्नान्ति शुद्धये ॥२३२॥
 त्वं तु महाकुलीनोऽपि कथमेवं विभाषसे ।
 स ऊचे त्वां पिता मेऽदान्नान्यदारास्ततोऽसि मे ॥२३३॥
 मयाऽऽचख्ये यदि पित्रा दत्ता नोढा कथं त्वया ।
 स मूढोऽब्रूताधुनैवोद्वहामि ननु सुन्दरि ॥२३४॥

ऊचे मया भुक्तभोगा परस्त्री परिणीयते ।
 इतिस्थितिस्त्वत्कुले वा लोके वा किमु विद्यते ॥२३५॥
 कषायितोऽथ सोऽब्रूत शार्दीमां प्रियदर्शने ।
 साऽवक् सैष्यं मनुष्येषु शिक्षा दृषदि नो पुनः ॥२३६॥
 ग्रामीणनटमूर्खाणां यद्वा योगः खलचितः ।
 अस्थानाभिनिवेशी त्वं नूनमेषाऽपि तादृशी ॥२३७॥
 एवं तया भग्नमुखः सजोपं जुजुषे क्षणम् ।
 पुनरज्ञानाभिमानात् सोऽवदन्मां गतत्रपः ॥२३८॥
 मदुक्तेऽङ्गीकृते सुभू तव श्रेयोऽन्यथा न हि ।
 किमितोऽप्यधिकं मूढविधिः कर्तेत्यवादिषम् ॥२३९॥
 विधिना विहितं किं ते द्रक्ष्यस्येतर्हि मत्कृतम् ।
 अथो कुमारं कुमारामात्योऽब्रूत प्रभो शृणु ॥२४०॥
 कादम्बर्या महादव्यां तापसोऽभून्महातपाः ।
 स चातापन्निश्चलाङ्गस्तस्थौ स्थाणुभ्रमप्रदः ॥२४१॥
 बलाकाऽत्रामुचदविष्टामेतस्यै कुप्यति स्म सः ।
 गाढं मुमोच हुङ्कारं ततः सा भस्मभूत् क्षणात् ॥२४२॥
 तेन ज्ञातं तपःशक्तिर्विस्फुर्जति ममेदृशी ।
 यः करिष्यत्यभक्ति मे तं करिष्यामि भस्मसात् ॥२४३॥
 स चान्यदा वराणस्यां भिक्षायां क्वाप्यगाद् गृहे ।
 गृहिणी तत्र च पतिं भोजयत्यञ्जसाऽऽदरात् ॥२४४॥
 तत्र भुक्ते चिरान्निन्ये भिक्षा तस्मै तपस्विने ।
 स च क्रद्धस्तदुपरि महाहुङ्कारमातनोत् ॥२४५॥
 साऽप्यूचे नाहं बलाका भिक्षामादत्स्व चेत् क्षुधा ।
 निपत्य तत्पदोः सोऽवक् कुतो वेरिस् बलाहिकाम् ॥२४६॥
 जगाद सा यतस्त्वां भोः करिष्ये भस्मसात् क्षणात् ।
 सोऽवगभीतो भगवति शक्तिस्ते कुत ईदृशी ॥२४७॥

सोऽप्याह स्वप्राणनाथान्यन्मनसाऽपीतरः पुमान् ।
 न ममेष्टस्ततः शक्तिरियमाविरभून्मम ॥२४८॥
 दृष्टान्तस्यास्योपनयः स्वयं देव प्रबुध्यताम् ।
 इत्थं कुमारामात्येन प्रोक्तेऽस्थात् सोऽबहिर्त्थया ॥२४९॥
 ततः प्रियदर्शनाया एतेनास्मि समर्पिता ।
 एवं व्यतीयुरहानि हायनानीव कत्यपि ॥२५०॥
 अश्रौषमन्यदा तत्रार्थपुत्रः क्वापि नाप्यत ।
 न ज्ञायते क्व चास्तीति क्षारमापं क्षते ततः ॥२५१॥
 तत्रान्यदाऽश्ववणिजाऽस्याश्वरत्नमढौक्यत ।
 तदारुह्य स बाह्यालीमियाय सपरिच्छदः ॥२५२॥
 धाराभिः पञ्चमिस्तत्र बाहयित्वाऽथ तं हयम् ।
 चर्मयष्ट्याऽऽहत्य वेगान्मुमुचे स नृपाङ्गजः ॥२५३॥
 वेगावेगादधावत् प्रागथ दिव्युत्पपात सः ।
 ततो हर्षविषादाभ्यां पूचक्रे तत्परिच्छदः ॥२५४॥
 नभोवाहनराजोऽथ तज्ज्ञात्वा हयसेनया ।
 सुरन्धरकुमारस्य सद्योऽधाविष्ट पृष्ठतः ॥२५५॥
 तदा सिंहपुरात् कान्त सर्वतोऽप्याकुलाकुलात् ।
 मृगीवद् बन्धनात् सद्यः शीलं त्रातुं पलायिषि ॥२५६॥
 प्राप्तोद्याने न जाने तु तातपत्नपद्धतिम् ।
 दृष्टाऽथ छिन्ननासौष्टा तत्रैका चरिका मया ॥२५७॥
 उक्ता च सा जयपुरे मामम्ब नयसे यदि ।
 तदाऽवश्यं सुवर्णस्य शतं तुभ्यं ददाम्यहम् ॥२५८॥
 स्वर्णमादाय हन्येनामत्रैवेति विचिन्त्य सा ।
 चरिकाऽऽस्यत् क्व ते स्वर्णं ततः कान्त मयौच्यत ॥२५९॥
 पुरे तत्र मम तातो वामदेवो वणिग्वरः ।
 स द्रास्यते सुवर्णं ते दृष्ट्वा मां क्षेमशालिनीम् ॥२६०॥

न दत्ते ते स्वर्णमसौ मातर्यदि कथञ्चन ।
 कुर्वीथा मां तदा दासीं विक्रीणीथा धनेन वा ॥२६१॥
 इत्युक्त्वाऽहं तया सार्धं प्रास्थिषि स्वपुरं प्रति ।
 यावद्दृष्टः सार्धं एकस्तथाऽस्मि जगदे ततः ॥२६२॥
 सार्धेनैव समं यामो मयोक्तमेवमस्त्विति ।
 सार्धं सार्धेन तेनावां दिनानि कतिचिद्गते ॥२६३॥
 अथ सा चरिका पापा सार्धवाहं रहोऽभ्यधात् ।
 गृहाणेतं मम सुतां देहि स्वर्णसहस्रकम् ॥२६४॥
 एवमस्त्विति सार्धेशः प्रत्यपद्यत तद्वचः ।
 तच्च नाथ मया ज्ञातं ध्यातं च मम कर्म धिक् ॥२६५॥
 अत्रान्तरे महासार्धः स विवेश महाटवीम् ।
 ताभ्यां भीता त्वहं सार्धान्निश्यनश्यमलक्षिता ॥२६६॥
 भ्राम्यन्त्यरण्ये भ्राम्यदिभर्हृष्टाऽहं धादिवाहकैः ।
 तद्दर्शनादस्मि भीता तैः समाश्वासिता पुनः ॥२६७॥
 पृष्टा च सौम्ये काऽसि त्वं मयोचेऽस्मि वणिग्बन्धुः ।
 महासार्धेन मदभर्ता सह गच्छन् किलाऽभवत् ॥२६८॥
 सार्धश्च लुण्ठितश्चौरैर्नष्टाऽस्मि पतिताटवौ ।
 यूयं तु प्रस्थिताः क्व स्थ तैरुक्तं भृगुपत्तने ॥२६९॥
 मयोचे यदि मां तत्र नयध्वं नयशालिनः ।
 तत्र प्राप्ता तदा स्वर्णशतं वो दापयाम्यहम् ॥२७०॥
 शीघ्रमेवं हि तैरुक्ते तैः सह प्रस्थिताऽस्म्यथ ।
 तन्मध्यादेकेन यूना प्रार्थिताऽहं पुनः पुनः ॥२७१॥
 दध्ये मया न सार्धोऽयं शीलक्षेमङ्करो मम ।
 ततो निश्येपु सुप्तेषु दिश्येकस्यामचालिपम् ॥२७२॥
 बह्वर्जयिनि मध्याह्ने काञ्चन प्रापमापगाम् ।
 प्रक्षाल्य तत्र वदनं नाथ कृच्छ्रादपामपः ॥२७३॥
 तस्यास्तीरे तमालाघो विश्राम्यन्ती व्यलोक्यम् ।
 शून्यशून्या दिशः सर्वा यमस्यापि भयङ्कराः ॥२७४॥

नागवल्ल्या पूगनगं कोक्या कोकं च सङ्गतम् ।
 पश्यन्त्यकुण्ठामुत्कण्ठामार्यपुत्रे व्यधामहम् ॥२७५॥
 अनभ्रवृष्टिवहैवानुकूल्येन कुतोऽप्युपैत् ।
 सुलक्षणा भगवती तत्रासौ सौमनस्यभाक् ॥२७६॥
 प्रत्यायातजीविताशा ततस्तद्दर्शनेऽभवम् ।
 अभ्युत्थाय प्रहृष्टाऽस्मि विस्मितैतामवन्दिषि ॥२७७॥
 ततोऽहमेतया पृष्टा कुतः पुत्रि समागमः ।
 अथाऽस्मि दीर्घं निःश्वस्य सद्यः प्ररुदिता भृशम् ॥२७८॥
 अथैतया समाश्वास्य नीताऽहं तापसाश्रमम् ।
 तत्रानमं कुलपति तत्पृष्टा सर्वमभ्यधाम् ॥२७९॥
 तेनाऽनुशिष्टा संसारागारवैरस्यदर्शनेः ।
 तदादेशात् तापसीभिः फलाहारमकारिषि ॥२८०॥
 तापसैस्तापसीभिश्च सुदर्शनशुकेन च ।
 बान्धवैरिव गौरव्यात्तत्रास्थां कतिचिद्दिनान् ॥२८१॥
 अपरेद्युर्गुरुपार्श्वेऽस्मासु सर्वेषु वर्तिषु ।
 कुतोऽपि द्वौ नरावेत्यावन्देतां तमृषीश्वरम् ॥२८२॥
 आसीनौ गुरुणा पृष्टौ तौ स्वोदन्तमवोचताम् ।
 आस्ते जयस्थलं नाम नगरं नगरञ्जितम् ॥२८३॥
 वणिक्कलाधिपस्तत्र प्रिया तस्य नलिन्यहो ।
 तत्पुत्रौ शशिचन्द्राख्यावावामाबाल्यसौहृदौ ॥२८४॥
 यौवनेऽनेकभाण्डौषैः प्रपूर्यावां वहित्रकम् ।
 वार्धौ मनीषितभुवं प्राप्तौ लामो महानभूत् ॥२८५॥
 गृहीत्वा प्रतिभाण्डानि प्रत्यावृत्तौ गृहं प्रति ।
 महासमुद्रे द्रुर्वातदुदिनाद्या उदैयरुः ॥२८६॥
 प्रकृतेषूपक्रमेषु बहुष्वपि वहित्रकम् ।
 आवयोर्हृदयमिव सहसा शतधाऽस्फुटत् ॥२८७॥
 स्फुटमाने तत्र पोते गृहीत्वा फलकं बलात् ।
 आवाभ्यां मुमुचे स्वात्मा सिन्धौ निर्वेदतः किल ॥२८८॥

ततोऽपरापरोर्मीभिः प्रेरितं फलकं प्रभो ।
 शशिनो मे प्राप तीरं प्रीणितोऽहं वनानिलैः ॥२८९॥
 समुत्थाय फलैर्भुक्त्वा यानपात्रविपत्तिः ।
 आतृचन्द्रवियोगाच्च मया चिरमशुच्यत ॥२९०॥
 धैर्यवीर्यमथालम्ब्य प्रस्थितः स्वपुरं प्रति ।
 प्राप्तो महाटवीं नानातरुषण्डविमण्डिताम् ॥२९१॥
 तत्र च शावरीविद्यासाधनीयं मणीमयम् ।
 खेचरैः कृतमद्राक्षं युगादिजिनमन्दिरम् ॥२९२॥
 प्रविश्यात्र जगन्नाथ बिम्बमभ्यर्च्य सादरम् ।
 तत्रैकान्ते दिनान्ते च स्वापस्थानमशिश्रियम् ॥२९३॥
 अथाकोऽस्तं स्ववन्मेऽगाद् विस्तृतं शोकवत्तमः ।
 रजन्युपैदधृतिवत् त्रिदोष्या सन्न्यपत्यत ॥२९४॥
 आत्मानं भ्रातरं स्वं च शोचन् यावत् शयेऽस्मि न ।
 तावद् विद्याभृतकुमारौ तत्रागातां जिनालये ॥२९५॥
 देवाधिदेवं चाभ्यर्च्य वेदिकायां निषेदतुः ।
 मिथश्च वस्तुसामर्थ्यकथामिति वितेनतुः ॥२९६॥
 एकेनोचेऽस्य मन्त्रस्यास्या विद्यायास्तथाऽश्मनः ।
 मूलस्य धातोर्देशस्य प्रभावोऽयमयं स्फुटम् ॥२९७॥
 अन्येनोक्तं किं बह्वक्तैः प्रभावो यादृशोऽधुना ।
 प्रियमेलकशैलस्य तादृग् नान्यस्य कस्यचित् ॥२९८॥
 आद्य आरव्यत् कः प्रभावो गिरिरस्य क्व चास्त्यसौ ।
 अन्य ऊचे स कल्पद्रुचिन्तामणिविजित्वरः ॥२९९॥
 यथार्थनामा किञ्चैष बहुभिर्बहुषेक्षितः ।
 यत्र चायं गिरिवरस्तत् सम्प्रति निगद्यते ॥३००॥
 इतोऽस्ति दशयोजन्यां पुण्या पुण्यवती नदी ।
 तस्याः सहस्रपत्रादि लात्वाऽशोकतरोस्तले ॥३०१॥
 मणीशिलां चारुणर्थापनास्पदमाचर्य च ।
 उत्तराभिमुखं मित्र गम्यते पञ्चयोजनीम् ॥३०२॥

ततः प्रत्यक्षमेवैष दृश्यते गिरिशेखरः ।
 इत्यादिसंकथां कृत्वा तौ यथास्थानमीयतुः ॥३०३॥
 मया दध्ये जिनयात्रा ममात्रैवाफलचराम् ।
 यतोऽमुष्मादुपायान्मे आता सङ्गम्यते ध्रुवम् ॥३०४॥
 ततोऽस्मि सुप्तो बुद्धश्च जिनपूजापुरःसरम् ।
 खेचरोक्तदिशा यावत् प्रस्थितस्तं गिरिं प्रति ॥३०५॥
 तदैव दक्षिणं चक्षुस्त्रिः प्रपुष्फोर मामकम् ।
 पूच्चक्रे वामतः श्यामा मृगोऽधावत् प्रदक्षिणम् ॥३०६॥
 अथोद्यद्बह्वदवष्टम्भश्चलितोऽस्मि द्रुतं द्रुतम् ।
 यथाश्रुतविधानाच्च क्षेमेण प्राप तं गिरिम् ॥३०७॥
 दिनानि कतिचित् तत्र स्थितोऽस्मि गिरिपूजकः ।
 तन्निकुञ्जे यथावस्मि पुष्पाण्युच्चेतुमन्यदा ॥३०८॥
 विवरात् तत्र निर्यातौ तुम्बहस्तौ नरावुभौ ।
 प्रत्यासत्तौ मया चन्द्रश्चन्द्रेणाऽऽभ्युपलक्षितः ॥३०९॥
 ततो मया सस्वजेऽसौ सरोदैष पदो(?)ऽपतत् ।
 पृष्ठोऽऽभ्यनेन चन्द्रेणास्यां स्ववार्तामशेषतः ॥३१०॥
 मया पृष्ठेन चन्द्रेण स्वप्रवृत्तिरितीरिता ।
 आतस्तदा पोतभङ्गे फलकेनार्णवेऽपतत् ॥३११॥
 अन्यान्योर्मिप्रेरितं च फलकं तटमासदत् ।
 वेलावनानिलैः किञ्चित् प्रीणितोऽऽभ्यत उत्थितः ॥३१२॥
 त्वद्वियोगार्दितेनापि प्राणवृत्तिः फलैः कृता ।
 प्रचेले च मया वेगात् स्वदेशाभिमुखं ततः ॥३१३॥
 कियत्यपि गते मार्गे मिलितौ पुरुषावुभौ ।
 एकः पुस्तकभृत् पृष्ठो मया कोऽसि क्व यासि च ॥३१४॥
 धातुवाद्यस्मि कल्पेन यास्यामि रसकूपिकाम् ।
 लक्षवेधिरसाप्तौ च प्राप्स्यामि स्वर्णमक्षयम् ॥३१५॥
 पुनर्मयोचे क्व पुनर्मित्रास्ति रसकूपिका ।
 तेनोक्तं प्रियमेलद्रौ मया दध्येऽथ बान्धव ॥३१६॥

प्रियमेलकशैलश्चेत् सत्यमेव तदाऽस्म्यपि ।
 स्वभ्रातृशशिमेलार्थं तत्र यामि मिलित्वसौ ॥३१७॥
 अथ क्व यासीति पृष्ठोऽनेनाहं धातुवादिना ।
 मया यथार्थमाख्यायि ततोऽनेनास्म्यभाषिषि ॥३१८॥
 त्वमप्येहि रसतृतीयांशं दास्ये तवाप्यहम् ।
 मया दध्ये कोऽत्र दोषः शशिप्राप्तौ महागुणः ॥३१९॥
 ततोऽस्त्वेवमिति प्रोक्ते त्रयोऽपि चलिता वयम् ।
 गच्छद्भिर्महती रज्जु स्नागस्माभिरवल्यत ॥३२०॥
 ततः प्राप्ता इह गिरौ विवरद्वार्यनेन च ।
 अस्मि प्रोक्तस्त्वमत्रैव रज्जुमादाय तिष्ठ भोः ॥३२१॥
 द्वावप्याथां प्रवेक्ष्याथो विवरं विश्रतौ करे ।
 षण्मासीधृतसंसिक्तमहिषीपुच्छदीपकम् ॥३२२॥
 प्रविष्टौ तौ द्वारदेशे रज्जुहस्तस्त्वहं स्थितः ।
 भ्रातरेकमहोरात्रं प्रातरद्यैष निर्गतः ॥३२३॥
 एकाक्येव रसपूर्णं गृहीत्वा तुम्बकद्वयम् ।
 महारज्ज्वनुसारेण ततो मामुक्तवानिति ॥३२४॥
 वर्धाप्यसे चन्द्र मित्र सम्पूर्णस्ते मनोरथाः ।
 तवोपभुञ्जतोऽपि श्रीर्न निष्ठास्यति वार्धिवत् ॥३२५॥
 तत् तुम्बकं गृहाणैकं गच्छावः स्वस्ववेश्मनि ।
 तत ऊचे मया यस्ते द्वितीयोऽभूत् सखे क्व सः ॥३२६॥
 अनेनोक्तं मया मित्र रसकूप्यां स चिक्षिपे ।
 न विना पुंर्बलिं हि स्याद् रससिद्धिः कथञ्चन ॥३२७॥
 विवराच्चलितौ चावां मिलितस्त्वं च बान्धव ।
 इति भ्रातृगिराऽतुष्यं रसप्राप्त्या विशेषतः ॥३२८॥
 आवाभ्यां धातुवादी स प्रणतोऽगात् स्वमास्पदम् ।
 आवां प्राप्तसौ तत्रागच्छाव भगवन्निति ॥३२९॥
 शश्युक्तमवधारयिषुत्र चेतस्यदोऽदधाम् ।
 प्रियमेलकशैले स्यादध्रुवं मे प्रियमेलकः ॥३३०॥

आकाराद्यैः कुलपतिर्विज्ञायाथ ममाशयम् ।
 तापसतापसीकीरानेतान् द्रुतमदोऽवदत् ॥३३१॥
 भो भोः सम्भूय युष्माभिर्नेतव्या सुरसुन्दरी ।
 प्रियमेलकतीर्थेऽस्या येन स्यात् प्रियमेलकः ॥३३२॥
 ततः पत्रपुष्पमध्यकृतेवातीववत्सलैः ।
 एतैरत्राहमानिन्ये सत्योऽभूत् प्रियमेलकः ॥३३३॥
 ततो भोः श्रीसिहराजकुमारस्तामवोचत ।
 प्रियेऽनुभूतं प्रभूतं दुःखं दुष्कर्मनिर्मितम् ॥३३४॥
 पप्रच्छ साऽपि प्राणेश मुधा किं विलश्यसेऽनघ ।
 इति देवगिरः पश्चात् किं त्वयाऽप्यन्वभूयत ॥३३५॥
 स च स्वोदन्तपीयूषं तमालप्राप्तिमुख्यकम् ।
 तत्समागमपर्यन्तं न्यधात् तत्कर्णकूपयोः ॥३३६॥
 ततो रमणमत्यंही नत्वोचे सुरसुन्दरी ।
 त्वं मम स्वामिनी प्राणनाथप्राणप्रदानतः ॥३३७॥
 साऽप्यभ्यधादथ सुरसुन्दरीं प्रीतमानसा ।
 त्वमेव मम सर्वत्र प्रष्टव्या ज्येष्ठभग्न्यसि ॥३३८॥
 कुमारिणाथ रमणमत्युचे सज्ज्यतां प्रिये ।
 शीघ्रं भगवतामेपां भोजनातिथ्यमादरात् ॥३३९॥
 साऽऽख्यद् सिद्धमेव देवाचां कुरुत द्रुतम् ।
 अनुदेवाचनं भक्त्या भोजितास्तापसादयः ॥३४०॥
 कीरः पुनः पूतभूतफलाद्यलमभोजयत ।
 पूगीफलादिसत्कारः सर्वेषामप्यतन्यत ॥३४१॥
 तेन कान्तायुगलेन रतिप्रीतिश्रिणा सह ।
 अथैकपात्रे बुभुजे कुमारः स्मरसोदरः ॥३४२॥
 ततस्तेस्तापसोपान्ते निषेदुर्मेदुरा मुदा ।
 कुमारोऽवग्भगवद्भिरन्वगृह्येऽस्मि सर्वथा ॥३४३॥
 मन्ये युष्मदानुकूल्यादविधिरप्यनुकूल्यभूत् ।
 असम्भाव्यमिदं सर्वं मम संजघटे यतः ॥३४४॥

केवलं मद्भियोगेन न पितरावतिताम्यतः ।
 प्राप्तस्याप्रतिपथायां विलम्बो भविता च मे ॥३४५॥
 इत्युक्तवैव कुमारेण दृग्गद्गदुत्तरजितौ ।
 ततः शुकोऽवदत् पित्रोस्तवोदन्तं नयाम्यहम् ॥३४६॥
 ततः कुमारः स्मेराक्षोऽवक् त्वमेव सुदर्शन ।
 ईदृग्दुःखानलासारः प्रत्याययनुजानते(?) ॥३४७॥
 तापसा व्याहरन् कीरं गच्छागच्छेः पुनर्द्रुतम् ।
 राजसूरव्रवीत् पूज्या अन्वगृह्येतरामहम् ॥३४८॥
 अथ प्रहृष्टवदनः पुनरुचे सुदर्शनः ।
 कुमार मां प्रगुणय स विज्ञप्ति ततोऽलिखत् ॥३४९॥
 यथा

स्वस्ति श्रीभृगुपत्तने कुसुमकेतुश्रीमहाभूपते—
 देवीस्वर्णलतायुतस्य विमलं श्रीपादपद्मद्वयम् ।
 मूर्ध्नाऽऽनम्य मुहुर्मुदाऽप्रतिपथापुर्याः करौ कुङ्कुली—
 कृत्यासौ कुसुमादिशेखर इदं विज्ञापयत्यादरात् ॥३५०॥
 क्षेमश्रीर्मम रामदेवनृपतेः पुत्री मयोदा[ऽपि च]
 संप्राप्ता सुरसुन्दरी द्रुतमुपेण्यामि प्रमोद्यं ततः ।
 यच्चायं हि सुदर्शनः शुक्लवरो विज्ञापयत्येतद—
 प्याकर्ण्यं विशदप्रसादसदनैः श्रीतातपादैर्मयि ॥३५१॥

कण्ठावद्धदिव्यलेखः संदिष्टाशेषवाचिकः ।
 सुदर्शनो दिवोत्पत्य क्षणेनाभूददर्शनः ॥३५२॥
 सम्मान्य तापसान् प्रैषीत् स्वयं कान्ताद्वयीसखः ।
 पुरीमैदप्रतिपथां रामदेवस्तमभ्यगात् ॥३५३॥
 प्रवेशकमहो जज्ञे जज्ञे वर्धापनं महत् ।
 एवं सुखेन तत्रास्थाददिनान् कत्यपि राजसूः ॥३५४॥
 इतश्च श्रीभृगुकच्छे प्रासादोपरिकुट्टिमे ।
 श्रीकनकलतादेवीरुद्धार्धहरिविण्ढरः ॥३५५॥

राजा श्रीकुसुमकेतुमितामात्यपरिच्छदः ।
 लेखग्रैवेयकं कीरं नभस्यायान्तमैक्षत ॥३५६॥ युग्मम्
 क्षणात् निपत्य पुरतो वर्त्मश्रममपास्य च ।
 चमत्कृताशेषसभ्यं कीरो नरगिराऽपठत् ॥३५७॥
 नरेन्द्रमौलिमाणिक्यरोचिर्यावकितक्रम ।
 पुत्रोदन्तवसन्तेन देव वर्धाप्यसेऽधुना ॥३५८॥
 देव देवस्य देव्याश्च श्रीमान् कुसुमशेखरः ।
 सुरसुन्दरीरमणमत्यौ चांही नमन्त्यमी ॥३५९॥
 इति श्रुत्वाऽवदद्भूपो मुदा विस्तार्य दोलते ।
 स्वागतं ते स्वच्छ वत्सागच्छोत्सङ्गमलङ्कुरु ॥३६०॥
 अथ तस्य महीभर्तुरनुज्ञाप्य शुकाग्रणीः ।
 उत्सङ्गशृङ्गमारोहत् कुमारस्येव नन्दनः ॥३६१॥
 व्यजिज्ञपच्च राजानं लेखं वाचापय प्रभो ।
 प्रत्यक्षरं क्षरद्वाप्यं राट् स्वयं तमवाचयत् ॥३६२॥
 लेखं कुमारागमनवर्धापकमधेत्य तौ ।
 राजा राज्ञी च किमपि प्रमोदाद्वैतमूहतुः ॥३६३॥
 तेषां त्रयाणां वृत्तान्तं कीरः क्षीरकिरागिरा ।
 यथाश्रुतं नृपस्याख्यदेकसंस्तुतिकः किल ॥३६४॥
 चुम्बं चुम्बं शुकं मूर्ध्नि न्यासं न्यासं स्ववक्षसि ।
 भूपोऽतिहर्षवातूलः कथञ्चिदपि नावृत्त् ॥३६५॥
 नृपमत्युपरुध्याथ गृहीत्वा तं तथा व्यधात् ।
 देव्याऽथामात्यसामन्ताः कौमारं भाग्यमदभुतम् ॥३६६॥
 द्राक्षादाडिमखर्जूरसहकारादिभिः फलैः ।
 तं प्रीणयन्ती सा देवी तेष्वरोचकिनं व्यधात् ॥३६७॥
 नृपसौधे क्षणेऽत्रागाद् विहर्तुं साधुयामलम् ।
 राजा तत् प्रविशद् वीक्ष्याजूहवत् स्वस्य सन्निधौ ॥३६८॥

क्षमापतिः सपरीवारो भक्त्याऽवन्दिष्ट तौ मुनी ।
 निविश्यतामासनयोरित्युवाच च गौरवात् ॥३६९॥
 गोचराग्रप्रविष्टेन नासितव्यं महर्षिणा ।
 द्वित्रैर्वाक्यैर्धर्मकथाऽप्याधेयाऽत्र प्रबन्धतः ॥३७०॥
 राजंस्तवाथ सभ्यानामुपकारमवेत्य तु ।
 स्थास्यावः क्षणमित्युक्त्वोपविष्टौ तौ महामुनी ॥३७१॥
 भूपोब्रूताथ भगवन् पश्यामुं शुकमुत्तमम् ।
 एतदीयोक्तिवैचित्र्याद् भृशं चित्रीयिता वयम् ॥३७२॥
 मुनिना ज्ञानिना प्रोचेऽयं सपूर्वं इवास्ति नः ।
 शुकोऽवग् नास्मि युष्माभिः दृष्टः क्रापीति वेद्यहम् ॥३७३॥
 किन्तु श्रुतं मया सन्ति क्वापि श्वेताम्बरर्षयः ।
 कदाऽपि न पुनर्दृष्टाः सपूर्वोऽस्मि ततः कथम् ॥३७४॥
 ज्ञान्युवाचासन्निहितमपि सन्निहितं यथा ।
 ज्ञानेन ज्ञायते तस्माद् दृष्ट एवासि मूलतः ॥३७५॥
 ततो विज्ञापयाञ्चक्रे राजा कुसुमकेतुना ।
 भगवन् शुकवृत्तान्तं ब्रूहि राजन् निशामय ॥३७६॥
 पुरा हि पुरि कौशाम्ब्यां सुधर्मस्वामिसन्निधौ ।
 रामदेवश्रीविजयसेनाद्या दश दीक्षिताः ॥३७७॥
 भगवन्तस्ततः श्रीमच्चम्पापुर्या विजहिरे ।
 तत्र श्रीविमलसेनो राजाऽवन्दिष्ट तान् गुरुन् ॥३७८॥
 साधून् नमस्यता तेन ददृशे गुरुसन्निधौ ।
 श्रीमान् विजयसेनर्षिर्दध्ने दुर्मनसा ततः ॥३७९॥
 सैष मेऽरि येन पुरा परितोऽस्मि विबाधितः ।
 तदमुं वैरिणं हस्तप्राप्तं हन्मि स्वपाणिना ॥३८०॥
 तच्चिन्तितप्रकटनाद् गुरुणा बोधितोऽथ सः ।
 क्षमयामास विजयसेनर्षिं श्रावकोऽप्यभूत् ॥३८१॥
 अथान्तरान्तरा दध्यौ न सुप्तु विहितं मया ।
 यत् तदा न हतः सोऽरिः पुनर्निन्दति दुष्कृतम् ॥३८२॥

प्रान्ते चासौ मासिकानशनाद् भवनपत्यभूत् ।
 ततो नृतिर्यङ्मरकभवेषु बहुशोऽभ्रमत् ॥३८३॥
 पुनर्नृषु श्रावकोऽभूद्विराध्य श्रावकव्रतान् ।
 बभूव चमरेन्द्रस्येन्द्रसामानिकनिर्जरः ॥३८४॥
 प्रान्ते चार्तध्यानतोऽसौ तिर्यगायुर्निबन्धनः ।
 अत्रैव भरतक्षेत्रे प्रियमेलामहाट्वौ ॥३८५॥
 शारमलीशालिनो नीडे किलापीडे शुकोऽभवत् ।
 पितृभ्यां पोष्यमाणश्च किञ्चित्संजातपक्ष्यभूत् ॥३८६॥ युगम्
 अन्यदा पुङ्खितशरा शवरा यमकिङ्कराः ।
 तत्राययुः पितृभ्यां सोऽवाचि मा चुङ्कथा इति ॥३८७॥
 तेष्व्वासन्नेष्वतिभयाच्चुङ्चकार शुकार्भकः ।
 तस्य स्वरानुसारेण मुमुचुः शवराः शरान् ॥३८८॥
 मृत्युमीत्या शुकार्भस्य पितरो जग्मतुः क्वचित् ।
 शुकार्भस्त्वप्रौढपक्षोऽपतदभुवि मयातुरः ॥३८९॥
 निन्ये लिख्ये तरुगहने न दृष्टस्तैः सपाप्मभिः ।
 क्षुत्तृषार्तः कथमपि तमालगहनं ययौ ॥३९०॥
 इतश्च दैवयोगेन तत्रागात् तापसेश्वरः ।
 तेनाश्वास्य गृहीतोऽसौ पायितश्च सरःपयः ॥३९१॥
 भोजयित्वा दाडिमादि फलान्यतिकलानि सः ।
 विनेय इव वात्सल्यादानिन्ये तापसाश्रमम् ॥३९२॥
 तं दृष्ट्वा तापसा ऊचुरहो कीरः सुदर्शनः ।
 ततः कुलपतिनाऽसौ चक्रे नाम्ना सुदर्शनः ॥३९३॥
 गुरुकृत्या मुनिकुमारैः पालितोऽध्यापितस्तथा ।
 यथा व्यासवदाख्याता व्याख्याता च बभूव सः ॥३९४॥
 अथ तत्राश्रमेऽभ्यागाद् बभूवः सुरसुन्दरी ।
 तया सहैत् प्रियमेले कुमारोक्त्या त्विहायमैत् ॥३९५॥
 प्रत्यक्षोदन्तसंवादात् परोक्षेऽनुमितिस्थितेः ।
 प्रत्ययः साधु साधूक्तेऽथ जज्ञे तस्य पक्षिणः ॥३९६॥

देहापोहौ कुर्वतश्च क्षणं मूर्च्छामुपेयुषः ।
 नव्यचैतन्यवज्जातिस्मृतिरस्योदजृम्भत ॥३९७॥
 ततो नत्वा मुनिराजं सोऽभ्यधात् पततां वरः ।
 मया जातिस्मृतेर्ज्ञातं त्वद्वचो वज्रवर्मितम् ॥३९८॥
 अहो महामुनेर्ज्ञानमिति तत्र सभासदः ।
 धिक् संसारं यत्र देवस्तिर्यङ् स्यादिति चोचिरे ॥३९९॥
 राजा तत्पारिषद्याश्च सम्यक्त्वालङ्कियादमुताः ।
 तत्राहो युगपद्देशविरत्या परिणिन्यिरे ॥४००॥
 राज्ञाऽथ प्रासुकाहारैर्गौरवात् प्रतिलाभितौ ।
 महामुनी प्रस्थितौ तौ सोऽवगं विहगपुङ्गवः ॥४०१॥
 प्रभो किमथ कार्यं मे किञ्च भावि भवान्तरम् ।
 ऋषिर्बभाषे सकर्णपूर्णमाकर्णयोच्यते ॥४०२॥
 अहंन् देवो गुरुः साधुस्तदुक्तं तत्त्वमित्यदः ।
 सम्यक्त्वमणुव्रतांश्च पालयेथाः शुकोत्तम ॥४०३॥
 ततो राजगृहे सिंहराजेन्द्रतनुजन्मनः ।
 श्रीमत्पद्मकेसरस्य दृढरथाख्यसारथेः ॥४०४॥
 पुत्रो भविष्यति भवान् नागशर्माऽभिधानतः ।
 त्वयाऽऽश्रमे दयालुत्वात् प्राङ्नरायुस्वन्धि यत् ॥४०५॥ युग्मम्
 ततः पद्मकेसरोद्भूकार्तवीर्यमहीपतेः ।
 सारथीभूय तेनैव सह प्रव्रज्य सेस्यति ॥४०६॥
 तत्संसारवारपाराद्ग्रासस्त्वं(?) कीर मा स्म भूः ।
 हस्त्युक्त्वा तौ मुनी कीरश्चैष जम्भुर्थथागतम् ॥४०७॥
 अथाऽऽनन्दमहोर्मीभिः प्रेरितः पुष्पकेतुराट् ।
 प्रस्थानेऽताडयद्भेरी रोदःकुक्षिभरिस्वराम् ॥४०८॥
 ततो निस्वाननिस्वानैर्वाचालितकुलाचलः ।
 चल्यन्नचलापीठं चतुरङ्गचमूभरैः ॥४०९॥

देव्या कनकलतया सह सामन्तमन्त्रिभिः ।
 पुरीं प्रत्यप्रतिपथां प्रतिपन्थिकथातिगाम् ॥४१०॥
 स्ववंशशेखरं प्रत्यानेतुं कुसुमशेखरम् ।
 प्रतस्थे कुसुमकेतुः केतुदन्तुरिताम्बरः ॥४११॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 अविलम्बितप्रयाणैः प्राप्तस्तत्पुरसीमनि ।
 मन्त्रिणा ज्ञापयामास स्वागमं रामभूपतेः ॥४१२॥
 ततश्च श्रीरामचन्द्रः सश्रीकुसुमशेखरः ।
 तमभ्यागान्महद्वर्चाऽभूत् सर्वेषां प्रियमेलकः ॥४१३॥
 श्रीपुष्पकेतुकल्पद्रुं रामचन्द्रनृपाचितः ।
 सहभ्रामसहस्रेणाफलत् कश्चिद्विधादिभिः ॥४१४॥
 कुमारं सह जायाभ्यामादाय भृगुपत्तनम् ।
 प्राप श्रीकुसुमकेतुः केतुतोरणमालितम् ॥४१५॥
 दीनानाथवह्दानं निदानं हर्षसम्पदाम् ।
 कुमाररागमने राजा वर्धापनमचीकरत् ॥४१६॥
 एवं च मेदुरामन्दानन्दतुन्दिलितात्मनाम् ।
 तेषां दिनान्यनेकानि व्यतिजम्भुर्निमेषवत् ॥४१७॥
 ततश्च भोः सिंहराजगुरुभिः शूरनिर्जरः ।
 कुमारस्य चरणश्रीवरणाय न्यदिश्यत ॥४१८॥
 सोऽथ देवस्तत्र गत्वा प्रत्युपपाठकक्षणे ।
 अन्तरिक्षेऽनीक्ष्यभूतिः पपाठ प्रस्फुटाक्षरम् ॥४१९॥
 धिग् धिग् विषयमनसोऽसंप्राप्तविषयाः क्षणात् ।
 विषयाविनिवृत्तत्वाद् दुर्गतिं यान्ति जन्तवः ॥४२०॥
 त्वया कामकृते सौम्य किं न व्यसनमाप्यत ।
 वियोगे सुरसुन्दर्यास्तत् कामेभ्यो नमस्कुरु ॥४२१॥
 कामार्तेन दशास्येन लेभेऽब्रामुत्र किं ननु ।
 सुभूमब्रह्मदत्तौ च कामासक्तौ किमापतुः ॥४२२॥

पुमांसोऽन्येऽपि बहवः कामकिपाकभोगिनः ।
 सुदुर्गा दुर्गति प्रापुर्ध्विक् कामान् मुञ्च मुञ्च तत् ॥४२३॥
 इत्यादिकं पठित्वाऽसौ सुरोऽयासीद् यथागतम् ।
 द्वितीयेऽहि पुनस्तस्य वैराग्यायापठत्तराम् ॥४२४॥
 पुनस्तृतीयेऽह्यपाठीत्तमां वैराग्यकर्मणम् ।
 कुमारोऽचिन्तयदये वैराग्यं कः पठत्ययम् ॥४२५॥
 ततः पृष्टाः कुमारेण पार्श्वस्थाः कः पठत्ययम् ।
 त ऊचुर्नैक्ष्यते कश्चित् केवलं श्रूयते ध्वनिः ॥४२६॥
 दध्यौ कुमारो यद्येष पुनः प्रातः समेष्यति ।
 तदा प्रक्षाम्यस्म्यवश्यं सोऽथ तुर्यदिनेऽपठत् ॥४२७॥
 किं नावधानं मद्वाक्ये कुमारवर दीयते ।
 इति यावत् पठत्येष तावत् तं राट्सुतोऽभ्यधात् ॥४२८॥
 कस्त्वं भोः किञ्च वैराग्यं पठस्येवं दिने दिने ।
 सोऽवक् कुमार विस्मारिशीलता तेऽभवत् कुतः ॥४२९॥
 यतः —
 कौशाभ्यां श्रीसुधर्माग्रे प्रवव्राज सुलक्षणः ।
 नवान्येऽपि दशाप्यापुर्दिवि शक्रसमानताम् ॥४३०॥
 श्रीनेमिपुच्छया सूरमाननं प्रेत्य बोधये ।
 तदेतत् स्मर कुमार त्वमेव हि सुलक्षणः ॥४३१॥
 स्थित्वा दिव्यविमानेषु तामिरदसुतमीरुभिः ।
 तथा च सामानिकद्वर्ग्यं परीवारेण तेन च ॥४३२॥
 किं दार्वश्मेष्टकागेहे योषाभिर्मलखानिभिः ।
 अरुणीयस्या श्रियाऽनेन परिवारेण सुखसि ॥४३३॥
 इति श्रुत्वा ततो देवादीहापोहादितोऽलभत् ।
 न्यासीकृतमिव जातिस्मरणं पुष्पशेखरः ॥४३४॥
 ततः कुमारस्तमूचे स्वागतं स्वागतं तव ।
 महाभाग तथा धेहि प्रव्रज्या स्याद्यथा मम ॥४३५॥

अथोचे शूरदेवेन भोस्त्वां बोधयितुं ध्रुवम् ।
 श्रीसमरसेनसूरिसूरः प्रातरुदेप्यति ॥४३६॥
 गम्यं त्वया तस्य पार्श्वे विधातव्यं तदीरितम् ।
 इत्याश्रुतं कुमारेण देवः स्वस्थानमैयत ॥४३७॥
 ततो यावत् कृतप्राभातिकावश्यकमङ्गलः ।
 मातापित्रोर्वन्दनाय प्रस्थितः पुष्पशेखरः ॥४३८॥
 उद्यानपालकोऽभ्येत्य तावत् प्रियनिवेदकः ।
 प्रणिपत्य कुमारांही प्राञ्जलीति व्यजिज्ञपत् ॥४३९॥ युग्मम्
 देव श्रीसुमनःश्रेणीसेव्ये श्रीतिलकादसुते ।
 स्फुरत्पुन्नागपूगाढ्ये सर्वतोऽशोकमण्डिते ॥४४०॥
 नानाशाखागतविप्रसेवितेऽदसुतजातिके ।
 उच्चैर्वंशे महोद्याने त्वत्प्रतिच्छन्दके किल ॥४४१॥
 साधुशाखाविरोचिष्णुर्नानातिशयपुष्पितः ।
 सुरासुरनरासेव्यपादमूलमहीतलः ॥४४२॥
 चतुर्जानी देवतानां लीलावाससहोदरः ।
 श्रीसमरसेनसूरिः करपद्मः समवासत् ॥४४३॥ चतुर्भिः
 कलापकम्
 × × × × × × × × × ×
 × × × × × × × × × × ॥४४४॥
 पास्तोषिकवृष्ट्या संप्रीण्य प्रियनिवेदकम् ।
 प्रमोदबाष्पमुदिरः सद्यः कुसुमशेखरः ॥४४५॥
 गत्वा प्रणम्य पितरौ हर्षरोमाञ्चचञ्चुरः ।
 गुरुराजागमोदन्तभणित्या सागवीवृधत् ॥४४६॥
 ततः श्रीकुसुमकेतुस्तथा कुसुमशेखरः ।
 सामन्तामात्यपौराद्यैः सार्धमन्तःपुरेण च ॥४४७॥
 तं सद्गुरुं नमस्कृतुं जगामोद्यानमुत्सुकः ।
 त्रिःप्रदक्षिणनापूर्वं नमस्यामास चादरात् ॥४४८॥ युग्मम्

तौ यथास्थानमासीनौ ज्ञानधाराधरः प्रभुः ।
 सद्देशनासुधावृष्ट्या प्रीणयामास सर्वतः ॥४४९॥
 तथा हि -
 रागद्वेषकषायमोहमुखरैर्भूतैः सदाऽधिष्ठिते
 संसारावसथे चतुर्गतिचतुर्भूमे नृणां न्युषुषाम् ।
 नानोपद्रवधृन्दमेव सततं सा तस्य वार्ताऽनृता
 तदभूतै रहिते निवस्तुमुचितं श्रीसिद्धिसौधे बुधाः ॥४५०॥
 ज्ञानदर्शनचारित्रपवित्राः संनिवस्तुमिह हन्त लभन्ते ।
 तद्बुधास्त्रितयमेतदवश्यं वश्यमातनुत यात च सिद्धिम् ॥४५१॥
 तद्देशना सुधास्वादपरीणामस्य मात्रया ।
 केऽप्यापुस्तिर्यङ्मसुरा मिथ्यात्वविपसंहतिम् ॥४५२॥
 अपरे तु नृतिर्यञ्चो देशसन्तोषमप्यलम् ।
 सर्वसन्तोषसम्पत्तिमप्यन्ये नरपुङ्गवाः ॥४५३॥ युगम्
 अथ सर्वा सभोक्तस्थौ तस्थौ कुसुमशेखरः ।
 ततो गुरुभिरुच्येऽसौ सौम्यागाम भवत्कृते ॥४५४॥
 यच्चिरं नः संस्तुतोऽसि किं न स्मरसि धीनिधे ।
 कौशाग्यादि शूरदेवप्रान्ते वृत्तान्तमात्मनः ॥४५५॥
 यः प्रामातिकवैराग्यपाठी शूरामरः स च ।
 तथा जयशासनर्षिदेवो मलयमण्डले ॥४५६॥
 कुशावर्त्तपुरे श्रीमज्जयशेखरभूभुजः ।
 देव्या तु वनमञ्जर्याः पुत्रः शूरप्रबोधितः ॥४५७॥
 नन्दनाचार्यपादान्ते दीक्षितस्तैः पदे निजे ।
 स्थापितश्च श्रीसमरसेनः सोऽहं नृपाङ्गजः ॥४५८॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 यो रामदेवर्षिजीवः सुराष्ट्राविषये पुरे ।
 गिरिनगरेऽभूत् पुत्रो वत्सराजजयश्रियोः ॥४५९॥
 कुमारो विमलसेनस्तेन देवेन बोधितः ।
 मया परित्राजितश्च राजर्षिः सैष वीक्ष्यताम् ॥४६०॥ युगम्

पुरन्दरर्षिदेवोऽपि बराटे सिंहपत्तने ।
 नभोवाहनकमलावत्योः सूनुः सुरन्धरः ॥४६१॥
 बोधितस्तेन देवेन दीक्षितश्च मया त्वसौ ।
 सुलक्षणर्षिजीवस्तु त्वमेव कृतिनां वर ॥४६२॥
 ततस्त्वदबोधविधये वयमत्र समागताः ।
 प्राञ्जलिः श्रीकुमारोऽवक् प्रभूणां स्वागतं खलु ॥४६३॥
 पूज्यैरनुगृहीतोऽस्मि तत् कुर्वे सफलं जनुः ।
 आपृच्छथ मातापितरौ प्रेयस्यौ च द्रुतं द्रुतम् ॥४६४॥
 सुरसुन्दरीरमणमत्यौ तत्पुर ऊचतुः ।
 पृच्छथे किमार्यपुत्रावां सत्यः पत्यनुगाः खलु ॥४६५॥
 आख्यत् कुमारः साधूक्तं युवाभ्यां स्वकुलोचितम् ।
 राज्ये हि सर्वे सखायः प्रव्रज्यायां तु केचन ॥४६६॥
 अथ कर्णे प्रविश्योचे कुमारं सुरसुन्दरी ।
 येनापहारिताऽस्येष महर्षिः श्रीसुरन्धरः ॥४६७॥
 कुमारेणाथ वन्दित्वा स्मित्वा चौच्यत मुन्यसौ ।
 भगवन् सुरसुन्दर्या यद्यर्थोऽमुं गृहाण तत् ॥४६८॥
 मुनिरुचे महाभाग सर्वावद्यभिदापटुः ।
 दीक्षा मया कृता कान्ता मुक्तिकान्तोत्सवप्रदा ॥४६९॥
 कुमारः प्राह धन्योऽसि जीवितं ते फलेग्रहि ।
 किन्त्वश्वापहतेः पश्चान्महर्षे किं किमन्वभूः ॥४७०॥
 कथं मुक्तिपुरीव्रज्यां प्रव्रज्यां प्रत्यपद्यथाः ।
 यदि कथ्यं तदिदं मे प्रसद्य प्रतिपादय ॥४७१॥
 अनुज्ञातोऽथ गुरुणा स्ववृत्तान्तमशेषतः ।
 स मुनिः श्रीकुमारस्य वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥४७२॥
 तस्मिन्नुत्पतिते वेगाद् याति चाश्वे विहायसा ।
 मयेति चिन्तयाञ्चक्रे नाश्वमात्रमयं ध्रुवम् ॥४७३॥
 तदयं हयरूपेण कोऽप्यहो मम वैरिकः ।
 वैरिके धीरवीरैश्च प्रहर्तव्यमशङ्कितम् ॥४७४॥

ततश्छुर्या तुरङ्गोऽसौ कुक्षिदेशे मया हतः ।
 छिन्नविद्यः खेट इव स पपात महीतले ॥४७५॥
 तस्मादपतितादेव फालेनोत्तीर्णवानहम् ।
 ऊरीकृत्य दिशं चैकां प्रतस्थे स्थेमवांस्ततः ॥४७६॥
 अथाद्राक्षं वनषण्डमेकं पक्षिकुलाकुलम् ।
 सम्भाव्यमानसलिलाशयमाशयसौस्थकृत् ॥४७७॥
 तस्मिन् विशन्नेव जिनमवनं भुवनादभुतम् ।
 प्रेक्षामास तदासन्नं सरश्च भुवनादभुतम् ॥४७८॥
 अङ्गावहोलिकां तत्राधायादायाम्बुजानि च ।
 युगादिजिनमानञ्च प्राञ्चद्रोमाञ्चकञ्चुकः ॥४७९॥
 नवैः स्तवैः प्रभुं स्तुत्वा शुद्धरागैः प्रगाय च ।
 स्थितो बहिर्वेदिकायां यावत् पश्यामि सर्वतः ॥४८०॥
 तावददिव्या नायिकैका निर्ययौ संरसस्ततः ।
 तदन्वया अपि घना निष्पुण्यालभ्यदर्शनाः ॥४८१॥
 ततो दध्ये मयाऽश्वेनापहारोऽपि ममेष्टकृत् ।
 यदीदृग् दिव्यवनितादर्शनं समपादि मे ॥४८२॥
 स्नात्वा ततः सरसि ता गृहीत्वा कमलानि च ।
 समाजग्मुस्तत्र चैत्ये मयाऽभ्युत्तस्थिरे च ताः ॥४८३॥
 करसंज्ञया निवेश्य मामिमा वीक्ष्य चार्चितम् ।
 प्रभुं मिथः प्रोचुरार्चीदिप तत् समधार्मिकः ॥४८४॥
 तच्च श्रुत्वा मया दध्ये प्रीणयिष्यन्ति मामिमाः ।
 ततोऽपनीय मत्पूजामानर्चुस्ता जगत्प्रभुम् ॥४८५॥
 स्तुत्वा गीत्वा च तीर्थेशं प्रस्थितास्तास्ततो मया ।
 प्रणामपूर्वं भणिताः का यूयं किमिहागताः ॥४८६॥
 ताभिरुचे यक्षकन्या जिनाचार्थमिहागताः ।
 मया पृष्टे पुनः केनाकार्यतैतज्जिनास्पदम् ॥४८७॥
 श्रीविद्याधरराजेनेत्युक्ते ताभिर्मयोच्यत ।
 किमित्यस्यां महाटव्यां तेनेदं निरमाप्यत ॥४८८॥

ऊचुस्ताः शाबरीविद्याऽटव्यां भगवतः पुरः ।
 दीयते गृह्यते चापि तेनात्रेदं न्यघाप्यथ ॥४८९॥
 मयोक्तमायात यूयं किमित्यत्रेति ता जगुः ।
 सखे वरेन्द्रो यक्षेन्द्रीभूतः संप्रति वर्तते ॥४९०॥
 स च प्राग्भक्तिरागेण प्रभुं जात्वर्चितस्वयम् ।
 कदाचित् प्रेषयत्यस्मानित्येमः स्वामिशासनात् ॥४९१॥
 ऊचे मया भगवत्यो न मोघं देवदर्शनम् ।
 तदबूतारिः योऽश्वरूपो मामित्यापदमानयत् ॥४९२॥
 आस्तामेष ते वैरी देव एष सुहृत् तव ।
 न चैषाऽऽपत् किन्तु संपन्मा भैषीः पुण्यवानसि ॥४९३॥
 इत्युक्त्वा तास्तिरोऽभूवन् क्षणादेवेन्द्रजालवत् ।
 अहं तु विस्मितस्तस्माच्चैत्यात् प्रास्थिषि सत्वरम् ॥४९४॥
 दिव्यरूपं भिल्लवेषमधिर्ज्याकृतकार्मुकम् ।
 सारमेयान्वितमथ नरमद्राक्षमग्रतः ॥४९५॥
 तेनापि सहसाऽस्म्यूचे राजकुल नमोऽस्तु ते ।
 निर्भयेन मयाऽप्यूचे कस्त्वं भोः कुत आगमः ॥४९६॥
 ग्रामस्वामिसुतो ग्रामादासन्नादिति सोऽवदत् ।
 मां नयात्र मयेत्युक्तः समागच्छेति सोऽब्रवीत् ॥४९७॥
 तेन सार्धं यामि यावत् तावत् कुग्रामसन्निधौ ।
 शबराः पुङ्खितशरा यमस्यापि भयङ्कराः ॥४९८॥
 मारय मारयेत्युच्चैर्गिरः पेतुर्ममोपरि ।
 मयैक्षि प्राङ्गनरस्यास्यं किमेतदतिमीषणम् ॥४९९॥
 सोऽपि विद्युदघोषघोरमद्गहासममुञ्चत ।
 शुनश्च प्रेरयामास मां प्रति प्रतिपन्थिवत् ॥५००॥
 व्याघ्रवददत्तफालास्ते पृष्ठतः पार्श्वतोऽग्रतः ।
 आगत्याकुलयामासुः प्रतेशस्येव किङ्कराः ॥५०१॥

अभ्यायान्तं शुनं यावत् कृपाण्या प्रहराम्यहम् ।
 गाण्डीवैः शबरास्तावदाजधुर्मूर्ध्नि मां समम् ॥५०२॥
 विलेगुः सर्वतः श्रानास्ते च मेऽथास्म्यचिन्तयम् ।
 ताभिरुक्तं पुण्यवांस्त्वं हाऽजायत किमन्यथा ॥५०३॥
 अत्रान्तरे लोचचञ्चदुत्तमाङ्गस्तपःकुशः ।
 ईर्यापथस्थिराक्षश्च मलाविलकलेवरः ॥५०४॥
 निगृहीतेन्द्रियग्रामो निकामं कामजित्वरः ।
 तत्रागमत् मुनिरेकः प्रशमो मूर्तिमानिव ॥५०५॥
 तेन ते शबराः प्रोक्ता भोः किमित्येष मार्यते ।
 तैरुक्तमेष भक्ष्यं नो भक्षयिष्याम एव तत् ॥५०६॥
 मुनिः पुनरुवाचैतान्नरको जीवहिंसया ।
 ते जचुस्तत् किमित्येवं देहिनो मारयत्यसौ ॥५०७॥
 ऋषिः पुनर्बभाषैतान् नैष जीवान् हनिष्यति ।
 मुनि ते व्याहरन्ति स्म तत् किं प्रव्रजिष्यति ॥५०८॥
 महर्षिणाऽथ जगदेऽसौ ध्रुवं प्रव्रजिष्यति ।
 तैरुक्तं तद्गृहीत्वाऽमुं व्रजास्माभिरमोच्यसौ ॥५०९॥
 ततोऽस्मि मुनिना प्रोक्त आगच्छागच्छ भद्र भोः ।
 तेन सार्धं प्रस्थितोऽहं गतवांस्त्वरितक्रमम् ॥५१०॥
 श्रान्तं विज्ञाय मां साधुनिर्विष्टः शुद्धभूतले ।
 ततो मयोचे भगवन् कस्त्वं सोऽवगहं मुनिः ॥५११॥
 पुनरुचे मयाऽटव्यामत्र साधुः कथं ननु ।
 के वाऽमी पुरुषा रौद्रा मां गृह्णन्ति किमित्यमी ॥५१२॥
 मुनिर्जगादामी ग्लेच्छा भोक्तुं त्वां गृह्णते त्वमी ।
 मयोचे यद्यमी ग्लेच्छाः किमिति त्वां न गृह्णते ॥५१३॥
 तत् सत्यमाख्याहि विभो सर्वथाऽहं त्वदाश्रयः ।
 किमर्थमपजहेऽहं कस्त्वं के शबरा अमी ॥५१४॥

कृत्रिमैर्वचनैरेवं मा प्रतारय मां प्रभो ।
 ततो मुनिर्भुनिरूपं संहत्याभूत् सुरोत्तमः ॥५१५॥
 ऊचे च पुरि कौशाम्ब्यां सुधर्मस्वामिसन्निधौ ।
 वयं दश परिव्रज्य सौधर्मेऽभूम निर्जराः ॥५१६॥
 श्रीनेमिवचनात् शूरनिर्जरः प्रेत्य बोधये ।
 सर्वैरमान्यत सखे स चाहं शूरनिर्जरः ॥५१७॥
 प्राच्यजन्मनि कौशाम्ब्यां योऽभूच्छ्रेष्ठी पुरन्दरः ।
 स्वार्गात् स त्वमयं जातस्त्वद्बोधायाहमागमम् ॥५१८॥
 परस्त्रीकामुकस्त्वं च न बाह्मात्रेण बुध्यसे ।
 इत्यश्वरूपेण मया व्योम्नाऽऽनीतो महाटवीम् ॥५१९॥
 मया ग्लेच्छश्चानरूपैर्वहुधाऽसि कदर्थितः ।
 आश्वासितश्च मयैव कृत्वा रूपं महामुनेः ॥५२०॥
 ततः कुमार जगदे स मया त्रिवुधेश्वरः ।
 एवमेवं व्यतिकरे महात्मन् प्रत्ययोऽस्तु कः ॥५२१॥
 देवेनोक्तं स्मराभोगं विधाय सुधियां निधे ।
 ईहादि सृजतो जातिस्मृतिः कान्ताथ मेऽमिलत् ॥५२२॥
 तदुक्तिप्रत्ययाज्जातो देवोक्तौ प्रत्ययो दृढः ।
 ततो मयोक्तमत्रैव दीक्षे नैव विलम्ब्यते ॥५२३॥
 सुरोऽवगद्दीक्षितस्थेयं दुस्तरा ते महाटवी ।
 स्वयं दीक्षाऽप्ययुक्ता तत् त्वां नये पितृसन्निधौ ॥५२४॥
 तत्र प्राग्भवमित्रस्य श्रीजयशासनात्मनः ।
 सुरैः समरसेनस्य दीक्षेथाः सौम्य सन्निधौ ॥५२५॥
 इत्युक्त्वा मां स उत्पाद्य नभोवाहनभूभुजः ।
 सागुपथान्वेषिणोऽरण्येऽश्वारूढं पुरतोऽमुचत् ॥५२६॥
 श्रीसमरसेनसुरैर्निवेद्य मम वासनाम् ।
 शूरदेवो दिवमुपैद् गुरुः सिंहपुरं पुनः ॥५२७॥

अपुष्पफलवत् प्राप्ते मयि प्रसुदितो नृपः ।
 पुरमायन् पुरनरैर्गुरुदन्तेन वर्धितः ॥५२८
 ततो विज्ञपयाञ्चके मया वसुमतीपतिः ।
 देव देवतरुनेतान् गुरुन् वन्दामहे पुरः ॥५२९
 अथ पृथ्वीश्वरोऽहं च तथैव सपरिच्छदौ ।
 प्राणेमिव प्रभुं गत्वा सभायां च निषेदिव ॥५३०
 ततः कुमार संसारारण्यनिस्तीर्णदीपिकाम् ।
 देशनां सूत्रयामास गुरुर्मोहगिरिस्वरुः ॥५३१
 तथा मे प्राग्भवोदन्तवसन्तेन प्रभुर्व्यधात् ।
 जातिस्मृतिलतां श्रद्धोत्पुष्पां दीक्षाफलोन्मुखीम् ॥५३२
 ततः संबोध्य पितरौ प्रियां च प्रियदर्शनाम् ।
 प्रियया प्रियमित्रैश्च सहादीक्षे नृपाङ्गज ॥५३३
 इति श्रत्वा प्रभुं नत्वा श्रीमान् कुसुमशेखरः ।
 गृहे गत्वाऽऽह पितरौ श्रुतं भगवतो वचः ॥५३४
 चतुर्गतिकसंसाराद्दुःखागारान्निरन्तरम् ।
 निर्विण्णोऽहं तात मातरनुजानीत मां ततः ॥५३५
 येनास्मि गुरुसार्थेशप्रोक्तदीक्षाध्वनाऽधुना ।
 प्रस्थाय निर्वृतिपदं यामि नित्यसुखास्पदम् ॥५३६
 पिताऽऽख्यत् तेऽधुना राज्यं वत्स दीक्षोचिताऽऽवयोः ।
 क्रमव्यतिक्रमः कोऽयं भवता शिक्षितोऽनघ ॥५३७
 भवान्धोर्मम निर्यातो दत्त हस्तावलम्बनम् ।
 मा स्म क्षिपत तत्रैवेत्युक्त्वा पुत्रोऽपतत् पदोः ॥५३८
 माताऽब्रवीन् शृणु वत्स त्वद्वियोगानिलोर्मिभिः ।
 मम प्राणा अमी वेगादुड्ढायन्ते पलालवत् ॥५३९
 पुत्रोऽवोचदम्ब तर्हि दीक्षयते सममेव हि ।
 येन नात्र वियोगः स्यान्न चामुत्र शिवास्पदे ॥५४०
 ततोऽवादीत् पुष्पकेतुनिर्बन्धश्चेत् तवेदृशः ।
 तदा कुसुमचूलोऽयं वत्स राज्येऽभिषिच्यते ॥५४१

त्वया तु सह सर्वेऽपि वत्स दीक्षामहे वयम् ।
 पुत्रोऽब्रूत साधु तात क्षणं नात्र विलम्ब्यते ॥५४२
 ततः सामन्तसचिवपर्यालोचपुरःसरम् ।
 राजा श्रीकुसुमचूलः स्वयं राज्येऽभ्यषिच्यत ॥५४३
 अथ श्रीकुसुमचूलः सर्वतीर्थकृतोत्सवः ।
 सार्धं कनकलतया श्रीसामन्तशतेन च ॥५४४
 सुरसुन्दरीरमणमतीभ्यां परिवारितः ।
 पञ्चशस्या च मित्राणां तथा कुसुमशेखरः ॥५४५
 सुगुरु समरसेनाचार्यराट्पादमूले सकलकुशललक्ष्मीवल्लरीस्थूलमूले ।
 जिनपतिमतविध्याधानपूर्वं वितेने चरणहरिणनेत्रोद्वाहलीलाविलासम् ॥५४६॥
 त्रिभिर्विशेषकम्

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्दारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 पुरंदरश्रेष्ठिजीव-श्रीसुन्धरकुमारस्य सुलक्षणराजपुत्रजीव-कुसुमशेखरकुमारस्य
 च दीक्षामहोत्सवव्यावर्णनो नाम चतुर्दश उत्साहः ॥*

पञ्चदश उत्साहः

इतश्च भारतेऽत्रैव विलसद्धर्मनन्दने ।
 सर्वं कर्मणि भीमसहदेवधनञ्जये ॥१॥
 गूर्जुरत्रेतिदेशोऽस्ति सुधास्वादुफलाकरः ।
 राजधानी विवेकस्य त्रिदिवस्येव स्रण्डलम् ॥२॥ युग्मम्
 यो नानावाहिनीरम्यो महामृभृत्कुलाश्रितः ।
 देशान्तरैरजेयश्च देशराज इवाऽशुभम् ॥३॥
 तत्र राजा रराजोच्चैरुदीर्णबलवाहनः ।
 नरवाहन ऐश्वर्यान्नाम्ना श्रीबलवाहनः ॥४॥
 बभौ यदीयदोःस्तम्भेऽवष्टम्भे राज्यसम्पन्नः ।
 जयश्रीः पञ्चालिकेव नाराचैर्दृष्टिता दृढम् ॥५॥
 शीलचन्दनसौरभ्यसौरभ्यतधराम्बरा
 प्रेमपात्रमभूत् तस्य देवी मलयसुन्दरी ॥६॥
 सुकृताभोधिसंभूष्णमुखपीयूषपायिनोः
 घन्ताः सहस्रशोऽतीत्युस्तयोर्देवतयोरिव ॥७॥
 अन्येद्युः कनकरथदेवः सौधर्मकरूपतः ।
 कुक्षौ मलयसुन्दर्या नन्दनत्वमविन्दत ॥८॥
 राकामृगाङ्गवत् कान्त्या समयेऽजायताङ्गजः ।
 कुलमृगाङ्ग इत्यस्य नाम चक्रे महोत्सवैः ॥९॥
 क्रमात् कलाभिः सर्वाभिर्यः श्लिष्टः समदर्शनः ।
 लीलयेव स्मरजयी विजिग्येऽनीदृशं हरम् ॥१०॥
 कलापात्रीर्भूपुत्रीरष्टाष्टाशारमा इव ।
 महीयसाऽथ महसा पिता तेनोदवाहयत् ॥११॥
 तासां समासां सुभगंकरण्या युवराट्श्रिया ।
 तमुद्राह कृतकृत्यमन्यो मन्येऽभवन्नृपः ॥१२॥

अत्युन्नते विशाले च सुधानिर्मलनिर्मलैः ।
 अभिन्नेऽपि नृपादभिन्ने सौधेऽदीव्यत् स तत्सखः ॥१३॥
 ज्ञात्वा कुलमृगाङ्गस्य चारित्रावरणात्ययम् ।
 बोधये सुगुरुः सौधोऽन्यदा तं देवमादिशत् ॥१४॥
 मङ्गरूपं विधायागान्नगरं सोऽथ निर्जरः ।
 जगच्चित्रकरं चित्रपटमादर्शयज्जने ॥१५॥
 तथा हि —
 अकृते रन्धने श्वश्र्वा स्नुषैषा पश्य पिड्यते ।
 ननान्द्रा स्त्रियते चासौ भ्रातृजाया यदा तदा ॥१६॥
 एषा स्नुषा कलहकृत् भिन्ते स्वस्यांबरं स्वयम् ।
 श्वश्र्वरेषाऽधुना बध्वा पिड्यते हा निरङ्कुशम् ॥१७॥
 तथा—
 क्षारं राद्धमिदं किमद्य दयिते राध्नोषि किं न स्वयं
 भिक्षु त्वां क्रोधमुखीमलीकमुखरस्त्वत्तोऽपि कः कोपनः ।
 आः पापे प्रतिजरूपसि प्रतिपदं पापस्त्वदीयः पिता
 दम्पत्योरिति नित्यदन्तकलहं भो भो जनाः पश्यत ॥१८॥
 तथा —
 श्वश्रूः क्रूरतया कटाक्षयति मां दुष्टा ननान्दाऽपि मे
 भर्तुर्भग्न्यतिवल्लभाऽस्ति न चिरान्मे गर्भरूपं हले ।
 आस्ते क्रोधमुखी च देवरवधूर्दग्धाऽस्म्यहं कर्मभिः
 प्रायो भोज्यमनिष्टमित्ययमहो ब्रूते वधूटीजनः ॥१९॥
 इत्यादि हास्यकृच्चित्रं दर्शयन् प्राकृते जने ।
 मूरिमूरि लभत्येष मङ्गो गृह्णाति नो पुनः ॥२०॥
 निर्लोभनतया तेन रञ्जितं निखिलं पुरम् ।
 प्रियमित्रैः कुमारस्य तत्तच्चित्रमकथ्यत ॥२१॥

१५.१. *यागोन्न^०.१८.२. *स्वतो^०.

कुतूहलात् कुमारश्च मङ्गमेतमजूहवत् ।
 सोऽप्यानमन् दूरतोऽपि कुमारेण न्यगद्यत ॥२२॥
 रे पटे तव केनेदं लिखितं किञ्च वाऽस्त्यदः ।
 कुमारेदमात्मनैव लिखितं वृत्तमात्मनः ॥२३॥
 पटं वीक्ष्य कुमारोऽथ जगाद बत वर्णकाः ।
 अहो रेखाप्राञ्जलत्वमहोरूपककौशलम् ॥२४॥
 यथास्वरूपमेतन्मे प्रतिपादय मङ्ग हे ।
 कुमार शृणु वीक्षस्व दर्शयमानं मयाऽधुना ॥२५॥
 लम्बां कन्थां करे कृत्वा स मङ्गो दर्शयत्यथ ।
 कौतुकाक्षिप्तचैतास्तु निशामयति राजसूः ॥२६॥
 अर्हत्सिद्धश्रुतचैत्यसङ्घादिप्रातिकूल्यतः ।
 नृत्वं मु(१)हाय निष्पुण्यः सूक्ष्मद्रुण्वेप हाऽगमत् ॥२७॥
 वादरेषु ततस्तेषु हा जगाम तपस्व्यसौ ।
 उत्सर्पिष्यवसर्पिण्योः सन्तास्ते(१)वस्य च स्थितिः ॥२८॥
 तेभ्यो देवैष उदवृत्तो जातो ही पश्य वायुषु ।
 ततोऽप्यनिषु तत्रास्थादसंख्यातमनेहसम् ॥२९॥
 जातोऽप्सु पश्याथ भूष्वसंख्याता अवसर्पिणीः ।
 ततः कथञ्चिदुदवृत्त्य पश्यासौ द्वीन्द्रियेषु भोः ॥३०॥
 जातः कृमिप्रभृतिषु संख्यातं समयं स्थितः ।
 पश्याथागात् त्रीन्द्रियेषु कीटिकामत्कुणादिषु ॥३१॥
 अथैष चतुरक्षेषु मक्षिकावृश्चिकादिषु ।
 कुमार वीक्षस्व तस्थौ संख्यातान् हायनान् खलु ॥३२॥
 संगृह्णिमनृतिर्यक्षु पञ्चाक्षेषु ययावयम् ।
 ततः कुमार पश्यासौ प्रथमे नरकेऽगमत् ॥३३॥
 तत्र च चिच्छद्यते सैष पच्यते भिद्यते मुहुः ।
 सागरोपममेकं तु तस्थौ तत्र नृपाञ्ज ॥३४॥
 सरीसृपेण्वथोत्पद्यासौ गोधानकुलादिषु ।
 नानाजीवांस्तत्र हत्वा द्वितीये नरकेऽपतत् ॥३५॥

ऋदमेवादि तत्रापि सोढ्वाऽयं सागरत्रयम् ।
 ततः पक्षिषु हिंस्रेषु जज्ञे पश्य नृपात्मज ॥३६॥
 अथ पृथ्व्यां तृतीयस्यां सप्तसागरजीवितः ।
 नारकोऽभूत् तत्र धीरधोरं दुःखं स सोढवान् ॥३७॥
 ततः पश्यैष सिंहोऽभूद्यमस्येव सहोदरः ।
 संहृत्य जीवान्नानाऽसौ तुरीये नरकेऽगमत् ॥३८॥
 दशान्वीस्तत्र च स्थित्वाऽनुभूयासुखमुत्कटम् ।
 कुमाराथैष सप्तोऽभूत् पश्य हन्ति तनूमतः ॥३९॥
 ततः पञ्चमनरके सप्तदशाब्धिजीवितः ।
 तत्र सोढ्वा महादुःखं जातो मत्स्यो नरोत्तम ॥४०॥
 पञ्चेन्द्रियवधादेश्च पठ्ठपृथ्व्यामयं ययौ ।
 द्वाविंशतिं सागराणि सहते पश्य वेदनाः ॥४१॥
 महामत्स्यस्ततो जातः पश्यायं मत्स्यलक्षभुक् ।
 ततोऽभूत् सप्तमपृथ्व्यां त्रयस्त्रिंशद्विजीवितः ॥४२॥
 तत्र नारकहिंसादेर्मत्सीगर्भं समागतः ।
 अन्तर्मुहूर्तं स्थित्वाऽत्र सप्तम्यां पुनरप्यगात् ॥४३॥
 अप्रतिष्ठाननरके षट्षष्टिमिति तोयवीन् ।
 अन्तर्मुहूर्तान्तरितान् वराकः पश्य तस्थिवान् ॥४४॥
 ततो आभ्यंश्च तिर्यक्षु सिंहेभाश्चगवादिषु ।
 क्षुत्तृष्णादिमहादुःखं ही वराकः सहत्ययम् ॥४५॥
 शराङ्कुशकशारादिधातैर्गुरुभरैस्तथा ।
 असावसातं सिंहादिमवे सन्ततमन्वभूत् ॥४६॥
 श्रीकुमारैष महिषो जातमात्रः क्षुधाऽमृत ।
 पुनश्च महिषो जातश्चामुण्डाया बलिः कृतः ॥४७॥
 सैषोऽभवत् खरो मारं बाह्यते पश्य हन्यते ।
 खरीं वीक्ष्य मरं क्षिप्त्वा भुङ्कुर्वन् धावतेऽधमः ॥४८॥
 ततो गतांशूकरोऽभूद् विष्ठाद्यशुचिमक्षकः ।
 अनार्यो जननीं भुक्त्वा मृतस्तद्गर्भमागमत् ॥४९॥

अथायं श्वाऽभवद्देव क्षुधातौ वणचन्द्रकी ।
 संयुक्तो हहा शुन्या वराको हन्यतेऽधमैः ॥५०॥
 जातश्छागो यायजूकैर्यगेऽहन्यत पाम्मभिः ।
 मांसाग्निभिः पश्य जघ्ने हहा मृगभवेऽप्यसौ ॥५१॥
 स एष वनकोलोऽभूदश्वथद्वेन वेष्टितः ।
 भित्त्वाऽश्वथद्वं प्रणश्यन् हतः शल्येन केनचित् ॥५२॥
 कलविक्कादिबालोऽयं जातः श्येनद्विकादिभिः ।
 जलचारी च कैवर्त्तैर्वराकोऽहन्यतासकौ ॥५३॥
 अथोत्पेदे वराकोऽयं मनुष्येषु कथञ्चन ।
 रण्डाप्रोषितपत्यादेर्गर्भेऽगालि कदौपधैः ॥५४॥
 रण्डादिगर्भे पुनरप्यायातो न मृतस्तथा ।
 ह्री कुमार वराकोऽयमुज्झाञ्चके श्मशानके ॥५५॥
 स्त्रीगर्भे द्वादशसमाः स्थित्वा मृत्वा स्ववर्ष्मणि ।
 जातः स्थितो द्वादशाब्दीं त्रिरष्टाब्धेप जातवान् ॥५६॥
 नारीगर्भे स्थितश्चैप तिर्यक् स्थित्वा न निर्गतः ।
 कुमारवर जज्ञेऽसौ मातुः स्वस्य च मृत्यवे ॥५७॥
 अयं गर्भे स्थित एव विकृत्य पृतनां घनाम् ।
 युद्धा मृत्वा च हा गर्भनरकान्नरकं गतः ॥५८॥
 कुमार जात एवायं रेवतीदोषतोऽमृत ।
 पुनरुत्पन्न एवायं विनष्टो दन्तपीडया ॥५९॥
 अयं च जातो विष्णुवापवित्रो रोदनोऽसकृत् ।
 मक्षिकाभिश्च शूकावान् मातुः क्लेशाय केवलम् ॥६०॥
 दरिद्रगेहे जातोऽयं शुष्काङ्गो गर्भगोऽपि हि ।
 जातमात्रे च जननी हा कुमार व्यपद्यत ॥६१॥
 पित्राऽयं चाजादिदुर्धैरवर्धत पिताऽस्तमैव ।
 एष कर्परहस्तस्तु भिक्षते प्रतिमन्दिरम् ॥६२॥

कुभोजनादैष कुष्ठगलन्नाशौष्ठकर्णकः ।
 मक्षिकापिण्डको निर्भर्त्स्यते भिक्षार्थमागतः ॥६३॥
 सैप मृत्वा पुनर्जातो नरो दारिद्र्यमन्दिरम् ।
 पराभवमहापात्रं जीवन्नपि न जीवति ॥६४॥
 क्षैरेयी वीक्ष्य भुञ्जानान् याचते स्मैष मातरम् ।
 रुदती साऽपि दुःखार्ता बाष्पैरेवोत्तरं ददौ ॥६५॥
 तत एष क्षुधा मृत्वा कथञ्चित् कर्मलाघवात् ।
 जातवानिभ्यतनयो व्युवाहेऽन्यसुतामसौ ॥६६॥
 तदव्यये हृतसर्वस्व इवासौ पश्य रोदिति ।
 क्व गताऽसि प्रतिवद कान्ते कान्तविलोचने ॥६७॥
 नैष भुङ्क्ते न पिबति ततो वातेन पूरितः ।
 मृत्यवस्थामिव प्राप्तः परित्यक्तश्च वैद्यकैः ॥६८॥
 ततोऽस्य पार्श्वे जननी पिता भ्राता च रोदिति ।
 अयं तूत्पत्य पतति तप्तोव्यामिव मत्स्यकः ॥६९॥
 कथञ्चिदेव प्रगुणीभूतः पित्रादयोऽहृषन् ।
 एषोऽन्यदा गतो द्यूतेऽसंख्यं धनमहारयत् ॥७०॥
 ततश्चाक्रुश्यते मात्रा पिता किञ्चिद् ददाति न ।
 गृहे प्रवेशं नैवास्य भ्रातरोऽपि ददत्यथ ॥७१॥
 द्यूतकारैश्च गर्तायां निक्षिप्यादायि मूर्धनि ।
 एतस्य धूलीपिटकं पिता मोचयते न हि ॥७२॥
 महाजनेन मेलन्या मोचितोऽसौ न यावता ।
 एष जज्ञे पश्य चौरः खात्रं खनति पातकी ॥७३॥
 आरक्षकैरेव दृष्टः खरमारोपितस्ततः ।
 सर्वत्र भ्रमितः पुर्यामुदवध्य पितृमन्दिरे ॥७४॥
 पतितः पाशतः सैप शूलायामधिरोपितः ।
 कथञ्चिच्छुभमृत्योश्च जज्ञे राज्ञोऽयमङ्गजः ॥७५॥

संप्राप्तयौवनः कामातुरो मन्त्रिपितृप्रियाः ।
 सामन्तलोककान्ताश्च पापोऽमुङ्क्त बलादसौ ॥७६॥
 पित्रा निर्वासितो देशान्तिः सहायोऽथ निर्धनः ।
 कामवञ्जानलोत्तप्तस्तिरश्चरिषि सेवते ॥७७॥
 नष्टां रण्डामृद्धिमतीं धरत्येष स्मरातुरः ।
 जातैरपत्यैः क्लिश्येत क्रमतो निष्ठिते धने ॥७८॥
 वार्द्धके मुण्डितशिरा वराको जीर्णमञ्चके ।
 सुप्तः पूत्कुरुते भार्यादयः शृण्वन्ति नो पुनः ॥७९॥
 नृदुःखवर्णनायोक्ता भवा एते निरन्तराः ।
 सप्ताष्टनृभवेभ्यस्तु ज्ञेयमन्तर्भवान्तरम् ॥८०॥
 ततोऽयं व्यन्तरो जज्ञे स्त्रीपुंसादिग्रहस्पृहः ।
 नानानर्थकरत्वाच्च मान्त्रिकेण न्यगृह्यत ॥८१॥
 किञ्चिद्विषिकाभियोग्येष कुमारजनि पाप्मतः ।
 सोऽयं जातो व्यन्तरादिवाहनं हा निरूपय ॥८२॥
 गन्धर्वादिश्च गन्धर्वानीके तु न रजत्ययम् ।
 परद्विदर्शनादेप देवभावेऽपि खिद्यते ॥८३॥
 प्राप्तेऽपीन्द्राहमिन्द्रत्वे च्यवनादेप दुःखितः ।
 एते देवभवा बोध्या नरतिर्यग्भवान्तराः ॥८४॥
 एतश्च भृगुकच्छेऽसौ जसादित्याङ्गजोऽभवत् ।
 वणिग्जसरविः सैप कदर्यो लोभसागरः ॥८५॥
 गृहे शठितधान्यादि जरच्चीरं च यच्छति ।
 पोतेन रत्नद्वीपेऽसौ ययौ पित्राद्यसम्भतेः ॥८६॥
 पश्य तत्रैष रत्नानि प्रभूतश उपाजयत् ।
 चक्रे च वणिजं मित्रं रत्नद्वीपनिवासिनम् ॥८७॥
 पाप्मनाऽनेन सोऽभाणि भृगुकच्छे मया सह ।
 आगच्छ रत्नान्यादाय महालाभो भविष्यति ॥८८॥

स च मुग्धः सहानेन पोतेन प्रस्थितोऽम्बुधौ ।
 अन्तःसमुद्रं ताम्बूले विषेणामार्यनेन सः ॥८९॥
 रोदित्येष जसरविः स वणिग् व्यन्तरोऽजनि ।
 ज्ञात्वाऽवधेः स स्ववृत्तमेतं चिक्षेप वारिधौ ॥९०॥
 तीर्त्वाऽर्णवमयं दैवान्मिलितो धातुवादिनोः ।
 [ताभ्यां] हन्तुमयं निन्ये कुमारैष पलायत ॥९१॥
 निधये तरुपादं च खनन्नेष निवारितः ।
 अधिष्ठातृव्यन्तरेण कोपादूरे निचि[क्षिपे] ॥९२॥
 यक्षिणीं साधयत्येष पापः प्रार्थयते च ताम् ।
 तथा ग्रहिलितः प्राप्तो गृहे पित्रा पट्टकृतः ॥९३॥
 स्वयं स्वं पितरं हत्वा विषेणैष यशोरविः ।
 मुक्ताकण्ठं शठो रोदित्यवधारय धीनिधे ॥९४॥
 पुनः कर्पासमादाय ययौ गर्जनकं प्रति ।
 दवेन दग्धोऽसौ पापः प्राप्नोत्कदुर्गतिम् ॥९५॥
 वसुमित्रवणिक्पुत्रो वसुनन्दोऽभवत् ततः ।
 कुर्वन्नसौ धातुवादं पित्राऽवारि न तिष्ठति ॥९६॥
 मागं दत्त्वा पृथक्चक्रे निर्धनोऽथ निधिं खनन् ।
 योगिनाऽसौ हतः किञ्चित् पश्चात्तापाद् व्ययं गतः ॥९७॥
 राज्ञः पद्मरथस्याङ्गभूः कनकरथोऽभवत् ।
 असौ पित्रा समं मन्त्रं भोः कुमारान्यदाऽकृत ॥९८॥
 देव सामन्तमन्याद्याः पौरा जानपदास्तथा ।
 एकैकशः स्वं गृह्यन्ते यस्य कोशः स हि प्रभुः ॥९९॥
 चेद्या भिन्नं रहस्यं तत् सामन्ताद्यैः सपद्यपि ।
 राजा दारुगृहे क्षिप्तोऽयं च कनकरथोऽनशत् ॥१००॥
 प्राप्तश्च पुरि कौशाभ्यां श्रीसुधर्मास्यपङ्कजात् ।
 स्वं चरित्रं निशम्यासौ जातिं स्मृत्वा निरक्रमीत् ॥१०१॥

कौशाभ्यां प्राव्रजन्नेते दश ते च दिवं [गताः] ।
 श्रीनेमिपार्श्वेऽभी पृच्छन्त्यागामिभवसाधनम् ॥१०२॥
 प्रभुरुच्ये शरदेवात् प्रबोधो वो भविष्यति ।
 प्रदीपादिव दीपानां प्रपद्यध्वं मुदं ततः ॥१०३॥
 अयं च कनकरथयुत्वाऽमृतागरे पुरे ।
 बलवाहनमलयसुन्दर्योरेप नन्दनः ॥१०४॥
 स च त्वमेव कुमार नात्र कश्चन संशयः ।
 शरदेवोऽहं मङ्गरूपेणात्र समागमम् ॥१०५॥
 पटोऽयं तव बोधाय मयाऽरच्यत चित्रकृत् ।
 तत् कुमारवरेदानीं बुध्यस्व कुरु संयमम् ॥१०६॥
 एतेऽनन्तभवाश्चात्र प्रोक्ताः सम्भवमात्रतः ।
 वस्तुतस्तु जसरविमुख्या भवचतुष्टयी ॥१०७॥
 इत्येतत् तद्वचः श्रुत्वाऽस्येहापोहं वितन्वतः ।
 सूच्छोऽमूच्छत् कुमारस्य लोकैर्मङ्गोऽजिघांस्यत ॥१०८॥
 जातिस्मरणमित्रे च मिलिते राजनन्दनः ।
 तान् निषिध्यावदन्मङ्गं स्वं रूपं दर्शय प्रभो ॥१०९॥
 स च देवो दिव्यरूपं दर्शयित्वा तिरोऽभवत् ।
 तां वार्तां पितरौ श्रुत्वोचतुर्मा वत्स निष्क्रमीः ॥११०॥
 पुत्रोऽवदत् तात मातरिदं वामपि युज्यते ।
 निषेधयन्त यन्मामप्येतन्मोहविजृम्भितम् ॥१११॥
 द्वितीयेऽहि श्रीसमरसेनसूरिः सहस्ररुक् ।
 प्रातः सहस्राव्रवणे परापदुदयश्रियम् ॥११२॥
 ततः सद्योऽपि सबलवाहनो बलवाहनः ।
 श्रीमान् कुलमृगाङ्गश्च प्रभुं नन्तुं प्रजग्मतुः ॥११३॥
 भगवन्तं नमस्कृत्य यथोचिति निषेदतुः ।
 धर्मं श्रुत्वा नृपो जज्ञे दीक्षेच्छुः श्रीकुमारवत् ॥११४॥

लघुपुत्रं श्रीअमरमित्रं न्यस्याऽऽत्मनः पदे ।
 अकारयत् तीर्थमहादिकं विजयसेनवत् ॥११५॥
 ततश्च -
 स्म वहति बलवाहनो महीन्द्रः सकुलमृगाङ्गकुमारराज्ययन्तः ।
 चरणभरमहो ततो मुनीन्द्रा बहुत जिनेश्वरलील्या गुरुश्च ॥११६॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 कनकरथकुमार-जीव-श्रीकुलमृगाङ्गकुमार-दीक्षा-व्यावर्णनो नाम पञ्चदश उत्साहः ॥*

षोडश उत्साहः

अथात्र भरतक्षेत्रे कुरुमण्डलमण्डनम् ।
 त्रैलोक्येऽप्यप्रतिरूपाऽप्रतिरूपा पुरी बभौ ॥१॥
 राजा दुर्योधनस्तत्र विरेजे धृतराष्ट्रसूः ।
 सकर्णश्च परं धर्मात्मजपक्षप्रियङ्करः ॥२॥
 युधिष्ठिरो द्विषां भीमः कीर्त्तिपूरैः सदाऽर्जुनः ।
 सहदेवो नकुलश्च स श्रीदुर्योधनः परम् ॥३॥
 पद्मोत्पलमृगाक्षीणि नोपमानानि यदृशोः ।
 मन्ये विलासवन्ध्यत्वात् साऽस्य देवी सुलोचना ॥४॥
 सुकेशी सुस्मिता स्वास्या या सुहस्ता सुवाक् [सुपात्] ।
 स्वीर्या स्वङ्गी च किं तदाहृतिमात्रं सुलोचना ॥५॥
 तौ चान्योन्यं वपुष्पात्रे सुखपीयूषपायिणौ ।
 अस्तोदयौ न हि विदाञ्चक्राते अमराविव ॥६॥
 स वैरिसिंहजीवो घोर्देव्याः कुक्षाववातरत् ।
 सुस्वप्नदोहदश्चैष समये समजायत ॥७॥
 प्रत्यहं नवनवोऽस्य दशाहं जननोत्सवः ।
 एकादशेऽहि सुषेण इति नामोत्सवोऽभवत् ॥८॥
 सौभाग्यसुन्दरवपुस्ततः परमयं स्वयम् ।
 दिवानिशमहो जज्ञे सर्वेषां नयनोत्सवः ॥९॥
 आजन्म सकलोऽप्येष कल्प इत्येष भूभुजा ।
 कलाचार्याय सकलकलार्थं ध्रुवमामार्प्यत ॥१०॥
 उदूढनिःशेषकलं निष्कलङ्ककुलाङ्गनाः ।
 तं पाणौ कारयाञ्चक्रे राट् स्वकीर्त्तिकृते ध्रुवम् ॥११॥
 तत्र श्रीयौवराज्यश्रीः स्वयमेव समक्रीत् ।
 तां राट् संक्रमयन् स्नेहात् पौनरुक्त्यं विवेद न ॥१२॥

अहर्निशमसौ राजचित्तसौधे वसन्नपि ।
 स्ववधूकारणान्मन्येऽध्यास्त सौधान्तरं पुनः ॥१३॥
 अन्येद्युर्जयपुरेशजयपुत्रीं नृसुन्दरीं [म्] ।
 स्वयंवरासुपयेमे कुमारैन्दुर्निशामिव ॥१४॥
 श्वेतयित्वाऽभितः कीर्त्या शङ्खाभ्रकवलक्षया ।
 चित्रयित्वा प्रतापेन कुरुविन्दसनाभिना ॥१५॥
 आज्ञालाक्षावतारेण प्रोज्ज्वाल्य भुवनोदरम् ।
 न्यायदौवारिकेणोच्चै रक्ष्यमाणोऽत्र सर्वतः ॥१६॥
 रत्नरोचिर्विफलितप्रदीपद्युतिमण्डले ।
 प्रधानेऽभ्यन्तरास्थाने निधाने सर्वसम्पदाम् ॥१७॥
 पुण्यलक्ष्मीसखीराज्यकमलाकमलाकरे ।
 स्वर्णरत्नोत्करोदारे श्रीसारङ्गाधिपासने ॥१८॥
 अध्यासामासुपस्तस्य श्रीदुर्योधनभूपतेः ।
 श्रीसुलोचनया देव्याऽलङ्कृतार्धासनश्रिया ॥१९॥
 कुमारे श्रीसुषेणे चान्थासन्नासनमण्डने ।
 यथौचितिनिविष्टैश्च वर्यसामन्तमन्त्रिषु ॥२०॥
 प्रक्रान्तायां च साम्राज्यकिंवदन्त्यां समन्ततः ।
 अन्तरन्तः परीहासोदन्ते च प्रविसर्पति ॥२१॥
 रत्नकर्बुरितस्वर्णदण्डालङ्कृतपाणिकः ।
 प्रियङ्करोऽन्यदा द्वाःस्थः पादौ नत्वा व्यजिज्ञपत् ॥२२॥ अष्टभिः कुलकम्
 देव गर्जनकाधीशाप्रतिशत्रुमहीपतेः ।
 सिंहद्वारेऽस्ति दूतोऽयं प्रभो यत् कृत्यमादिश ॥२३॥
 दूतं प्रवेशयेत्युक्ते राजा दूतः सभामुपैत् ।
 नत्वाऽऽसीनो विज्ञपयेत्यादिष्टो भूभुजाऽभ्यधात् ॥२४॥
 विजनं कार्यतां देव राजोचे विजनं ह्यदः ।
 यस्ते रहस्यं किमपि तन्निशङ्कमुदीरय ॥२५॥

दूतोऽब्रूत भुवीदानीं यत्प्रताप इरम्मदः ।
 वैरिनारीक्षणेराभिर्माद्यन् सत्यान्वयोऽभवत् ॥२६॥
 सोऽप्रतिशत्रुभूमीन्द्रो गर्जन् गर्जनकाधिपः ।
 आज्ञापयति ते सम्यक् सावधानं निशामय ॥२७॥
 यां नरसुन्दरीकन्यामुपयेमे त्वदङ्गजः ।
 आसीन् मे सा वृता तत् तां प्रेषय द्रुतमेव भोः ॥२८॥
 यद्वा गिरिं वा दरिं वा जलं वा स्थलमेव वा ।
 शरणं प्रतिपद्यस्व नान्यथा जीवितं हि ते ॥२९॥
 स्मित्वा दूतमथाब्रूत श्रीदुर्योधनभूषतिः ।
 रे प्रभुस्ते स मे पत्तिः कुत एवन्तरोऽस्य तत्(?) ॥३०॥
 पुण्यक्षयाद् वा तस्येति मतिरद्य व्यजृम्भत ।
 कन्दरासु स्थितं सिंहं रेकारयति कः सुधीः ॥३१॥
 ततः प्रकुपितो दूतो भूताविष्ट इवावदत् ।
 सदा त्वमेव मे स्वामितीर्थपादाम्बुजार्चकः ॥३२॥
 तन्न किञ्चिदिदं राजन् भवदुक्तं ततो द्रुतम् ।
 नृसुन्दरीमिमां देहि शरण्यं वा समाश्रय ॥३३॥
 श्रीसुषेणकुमारोऽथ व्याजहेऽमुं सुदुर्मुखम् ।
 पदोर्गृहीत्वा क्षिपत् पुरीनिधमनेन भोः ॥३४॥
 ततः क्षितिपतिः प्राह वत्सैतन्न खलूचितम् ।
 दूते दण्डो न हि श्लाघ्यः किन्तु तत्रैव कुप्रभौ ॥३५॥
 ततस्तातमनुज्ञाप्य चतुरङ्गचमूवृतः ।
 तं प्रति श्रीसुषेणः साक् प्रतस्थे स्थेममन्दरः ॥३६॥
 दूतं चारुयद्द्रुतं गच्छ स्वप्रभोः प्रतिपादयेः ।
 इदानीं पुरुषो भूयाः पातालेऽपि न मोक्ष्यसे ॥३७॥
 निर्विलम्बैः प्रयाणैश्च कुमारः प्राप सीमनि ।
 स्वदूतेन तमूचे च प्राप्तोऽहं क्षत्रियो भवेः ॥३८॥

ततस्तं सर्वप्रच्छन्नतादृग्बिम्बहकारिणम् ।
 परस्त्रीलिप्सुमसमवैरं मन्व्यादयोऽमुचत् ॥३९॥
 सामन्ता मन्त्रिणः सर्वे श्रीसुषेणस्य तेऽमिलन् ।
 ततः प्रधानत्यक्तः स प्रणनाश शृगालवत् ॥४०॥
 श्रीसुषेणो गर्जनके प्रवर्त्य पितृशासनम् ।
 महाबलास्तत्र देशेऽस्थापयद् दण्डनायकान् ॥४१॥
 वर्धापकं प्राहिणोच्च श्रीदुर्योधनभूभुजः ।
 राजधान्यां स्वयं स्थित्वा सौस्थ्यं सर्वत्र चातनोत् ॥४२॥
 ततः स्वराज्याभिमुखं बबले स बलेश्वरः ।
 श्रीसुषेणो निजभुवि वसन्तपुरमाप च ॥४३॥
 तत्र श्रीनन्दनोद्याने स्कन्धावारं न्यवेशयत् ।
 कीडन् श्रीनरसुन्दर्या तस्थौ च कतिचिद्दिनान् ॥४४॥
 इतः श्रीसिहराजसुषेणमवबुध्य तम् ।
 प्रबोधयोग्यं समरसेनसूरिहिागमत् ॥४५॥
 तत्रैव नन्दनवने तस्थौ च सपरिच्छदः ।
 प्रभुं वंदारवः पौराः शुश्रुवर्धर्मदेशनाम् ॥४६॥
 तथा पौरादिभिर्वन्द्यमानान् निध्याय तान् गुरुन् ।
 श्रीसुषेणकुमारं तं पप्रच्छ नरसुन्दरी ॥४७॥
 आर्यपुत्र पुरः केऽमी किमाचारं चरन्ति वा ।
 कुमारोऽवगिमे श्वेताम्बरा धर्मं च कुर्वते ॥४८॥
 प्रियाऽशास्त्रक्षुण्णगतिः कुमारं पुनरब्रवीत् ।
 आर्यपुत्र धर्म इति कः शब्दार्थ उदीर्यते ॥४९॥
 शास्त्राभ्यासी कुमारोऽपि प्रत्युवाच नृसुन्दरीम् ।
 प्रिये दुर्गतिपात्यङ्गिधारणाद्धर्म उच्यते ॥५०॥
 पारियाऽऽह दुर्गतिः केयं पारियोऽवक् नरकादिका ।
 कथं नाथातीन्द्रियं हि नरकाद्यवसीयते ॥५१॥
 अनुमानादिति प्रोक्ते कुमारेण पारियाऽवदत् ।
 प्रत्यक्षाविषये नाथानुमानं न प्रवर्तते ॥५२॥

अनुमानान्तरादेव तत्प्रवृत्तौ विदांबर ।
 इतरेतराश्रयणानवस्थादि प्रसज्यते ॥५३
 प्रियः प्राह प्रिये नात्र पूर्वदोषो स्थितिर्यतः ।
 पूर्वानुमानं नान्त्याश्रिन् किन्तु पूर्वतराश्रयम् ॥५४
 अनवस्थाऽपि नैवात्रावतरीतुं प्रगल्भते ।
 द्वित्र(?)ज्ञानोदयेऽवश्यं जिज्ञासाविनिवृत्तितः ॥५५
 किञ्च —

दृष्टसाधर्म्यतो वृत्त्याऽध्यक्षमप्यनुमानकम् ।
 प्रवर्तकं ततस्तन्न भवेद् दृष्ट्यानुमानवत् ॥५६
 स्वप्न प्रत्ययदृष्टान्तात् प्रत्यक्षं न प्रमेति चेत् ।
 तदाऽखिलव्यवहारोच्छेददोषस्तवापतेत् ॥५७
 अपि चाप्तगिराऽप्येषा दुर्गतिर्बुध्यते बुधैः ।
 साऽऽख्यदाप्तः क ऊचेऽसौ वीतरागस्त्रिलोकवित् ॥५८
 न मृषाभाषणेऽमुष्य कारणं किमपीक्ष्यते ।
 रागादिदूषितो ह्यजः पुरुषो भापते मृषा ॥५९
 प्रेयस्यूचे तर्हि नाथ शृणुमः किं वदन्त्यमी ।
 ततस्तौ दम्पती प्राप्तौ सूरिराजस्य सन्निधौ ॥६०
 अपश्यतां प्रविशन्तौ प्रथमं तौ महामुनीन् ।
 कायोत्सर्गवीरवज्रपर्यङ्काद्यासनस्थितान् ॥६१
 नानालब्धितटिन्यवर्ध्वास्तपःक्रशितविग्रहान् ।
 राजसामन्तमन्त्रीभ्यश्चेष्टिसार्थपनन्दनान् ॥६२॥ युग्मम्
 प्रेक्षां बभूवतुरथ व(?)दन्तस्तौ मुनीश्वरम् ।
 सौम्यं सुधाकरमिव प्रभाकरमिवोज्ज्वलम् ॥६३
 पयोधिमिव गम्भीरं धीरं काञ्चनशैलवत् ।
 करपद्मचिन्तामण्यादेर्माहात्म्यद्विविजित्वरम् ॥६४॥ युग्मम्
 ततो भक्त्या नमस्कृत्य तं सूरिं सपरिच्छदम् ।
 आसां बभूवतुरिमौ प्राञ्जली सदगुरोः पुरः ॥६५

अत्रान्तरेऽवधिचरात् तं विशाय नृपाङ्गजम् ।
 श्रीमत्समरसेनस्य मुनीन्द्रस्योपजानुकम् ॥६६
 पञ्च वर्णविमानानां धोरणीभिः समन्ततः ।
 द्यां भुवं चान्तरा रम्यां सृजन्निव नवां दिवम् ॥६७
 कलशैश्चविमानानां तामरसमयीमिव ।
 दिवाऽपि च पताकाभिर्ज्योत्स्नाश्रेणिमयीमिव ॥६८
 नान्दीतूर्यनिनादैश्च शब्दा तमयीमिव ।
 गायद्भिर्गायनस्तोमैर्गान्धर्वैकमयीमिव ॥६९
 नृत्यद्भिर्नर्तिकावृन्दैर्विद्यन्मालामयीमिव ।
 मङ्गलपाठिनां पाठैः सन्मङ्गलमयीमिव ॥७०
 कण्ठीरवद्वीपद्वीपिशार्दूलसरभादिभिः ।
 यानैर्हंसहयाद्यैश्चर्मा(?)विस्मयमयीमिव ॥७१
 अगुरैरमरीभिश्च गणनामतिगामुकैः ।
 रूपान्तरैरिव निजैः परितः परिवारितः ॥७२
 मनोवनेभश्च वणहृक्कुरङ्गकर्मणम् ।
 पदे पदे स्थिरं पश्यन् पुरः सङ्गीतकौतुकम् ॥७३
 भास्वन्तमप्यभास्वन्तं तन्वंस्तनुविभाभरैः ।
 श्रीशूरदेवस्तत्राऽगात् सौधमेन्द्र इवाऽपरः ॥७४॥ नवमिः कुलकम्
 तावद्देवपरीवारः स प्रादक्षिण्यत् प्रभुम् ।
 गुरुभक्तिभराक्रान्त इव नीचैः ननाम च ॥७५
 भगवन्तमनुज्ञाप्य सिंहासने निविश्य च ।
 एकैकबाहोः सीपुंसपात्रैर्द्वात्रिंशता क्षणात् ॥७६
 षोडश षोडश नाटयान्याधाय पुरतः प्रभोः ।
 उपदर्शयौपसंहृत्य नत्वा स्तुत्वा पुनः प्रभुम् ॥७७
 विनयात् प्रक्षयित्वा च श्रुत्वा निर्वचनानि च ।
 यथागतं जगामाशु स श्रीनिर्जरशेखरः ॥७८॥ त्रिभिर्विशेषकम्

कुमारस्तदिदं वीक्ष्य विस्मयस्मेरमानसः ।
 दध्यावहो भगवतो भगवत्ता महादभुता ॥७९॥
 पप्रच्छ च प्रभो कोऽयं महामाहात्म्यमन्दिरम् ।
 अमानं महिमानं यश्चकारेति प्रभोः पुरः ॥८०॥
 प्रभुर्जगाद कौशाख्यां सुधर्मस्वामिनोऽन्तिके ।
 वयं दशापि निष्क्रान्ता इत्यादि प्रागुक्तकर्मम् ॥८१॥
 श्रीवैरिसिंहजिवस्त्वं सुरात्मात्वेप निर्जरः ।
 जयशासनजीवोऽहं त्वद्वोधार्थमिहागमम् ॥८२॥
 अथेहापोहादि कृतस्तस्य श्रीराजजन्मनः ।
 प्राग्वज्जिह्वकोदबुद्धा सागं जातिस्मृतिदीपिका ॥८३॥
 अमानज्ञानश्रद्धानसंवेगावेगतस्ततः ।
 भक्त्या विज्ञापयामास गुरुं कुरुनृपात्मजः ॥८४॥
 सम्बोध्य मातापितरौ रुचिरौचित्युक्तिभिः ।
 प्रभो युष्मत्पदाम्भोजे श्रयिष्ये राजहंसताम् ॥८५॥
 तत्रामात्यैरथाहूय पितरावन्वजिज्ञपत् ।
 अतिसंवेगवैराग्यातिनिर्वन्धप्रबन्धतः ॥८६॥
 अथ वरिवसितश्रीसर्वदेवाधिदेवः
 प्रविरचितयथेच्छामानदानावदानः ।
 जिनमहिमजुषोऽस्य श्रीगुरोः पादपद्मे
 चरणमधु सकान्तोऽपात् सुषेणद्विरेफः ॥८७॥

इति श्री निर्वाणलीलावतीमहाकथेतिवृत्तोद्गारे लीलावतीसारे जिनाङ्गे
 वैरिसिंहराजपुत्र-जीव-श्रीसुषेणकुमार-दीक्षा-व्यावर्णनो नाम षोडश उत्साहः* ।

एकोनविंशतितम उत्साहः

तथा सुरन्धरमुनिर्ज्ञात्वा पर्यन्तमायुषः ।
 नमस्कृत्य चैत्यसाधून् क्षमयित्वाऽखिलं गणम् ॥१॥
 वितीर्णालोचनः क्लृप्तानशनो गीतसाधुयुक् ।
 सम्मते पद्मासनस्थः सुविशालशिलातले ॥२॥
 पूर्वपुरुषदिकृप्राप्त्यै पूर्वाशाभिमुखः किल ।
 मूर्धन्यस्तहस्तकोशोऽपाठीदाराधनामिति ॥३॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 नमो मिथ्यात्वतिमिरविध्वंसैकविवस्वते ।
 क्रोधोषधुधमेधाय मानाम्भोदनभस्वते ॥४॥
 मायाबलीपरशवे लोभाम्भोविषटोद्भवे ।
 अरिष्ठनेमिने भक्त्या द्वाविशाय जिनेशिने ॥५॥
 अपि च -
 सुरासुरनरस्वामिकृतामर्हन्ति येऽहंणाम् ।
 भूर्भुवःस्वस्त्रयीशानास्तेऽहन्तो मङ्गलं मम ॥६॥
 त्रैलोक्यजयिनो रागद्वेषमोहमहारयः ।
 यैर्हतास्तेऽरिहन्तारो भवन्तु मम मङ्गलम् ॥७॥
 ध्यानाग्निना भवबीजमिथ्यात्वादिप्रदाहतः ।
 ये न रोहन्ति संसारे तेऽरोहन्तश्च मङ्गलम् ॥८॥
 क्षीणाष्टकर्मरयो ये भुञ्जते शिवसम्पदम् ।
 कृतकृत्या भगवन्तः सिद्धास्ते मम मङ्गलम् ॥९॥
 मतिश्रुतावधिमनःपर्यवकेवलान्धयः ।
 प्रत्येकबुद्धादयश्च साधवो मम मङ्गलम् ॥१०॥
 क्षान्त्यादिर्दशधा धर्मः शुद्धः सर्वज्ञभाषितः ।
 भवान्बुधौ निरपायः पोतश्च मम मङ्गलम् ॥११॥

नारकामरतिर्यङ्मृसमुदायेऽत्र निश्चितम् ।
 अर्हन्त उत्तमा एते भूधरेषु सुमेखवत् ॥१२
 व्यवहार्यास्तदन्येभ्यः सूक्ष्मकेभ्यस्तु बादराः ।
 पर्याप्तास्त्वपर्याप्तेभ्यो निगोदेभ्यः परीचकाः ॥१३
 नारकेभ्यश्च तिर्यञ्चस्तेभ्यो मर्त्यास्ततः सुराः ।
 देवेभ्यो देवाधिदेवा अर्हन्तो ध्रुवमुत्तमाः ॥१४॥ युग्मम्
 येषां गर्भे जनने च त्रते केवलमोक्षयोः ।
 त्रलोक्यं क्षुभ्यति यथा प्रमोदभ[र]मेदुरम् ॥१५
 तथा हरिहरादीनां कस्याप्यन्यतरस्य न ।
 अर्हन्तो भगवन्तोऽमी ततोऽपि जगदुत्तमाः ॥१६
 त्रैलोक्यमूर्ध्नि कोटीराः शाश्वताः शर्मभाजनम् ।
 कृतकृत्या भगवन्तः सिद्धास्तद्भुवनोत्तमाः ॥१७
 सुरासुरनराः सर्वे स्मरवीरस्य किङ्कराः ।
 तज्जेतारः साधवोऽमी भवन्ति जगदुत्तमा ॥१८
 सर्वज्ञभाषितो मर्त्यामर्त्यपूज्यश्च शाश्वतः ।
 त्रिकोटीदोषमुक्तश्च धर्मो लोकोत्तमः स्फुटम् ॥१९
 दुर्वारदुःखसम्भारागारसंसारचारतः ।
 यैर्मोच्यते जगत् सर्वं तेऽर्हतः शरणं मम ॥२०
 येषां नामोत्कीर्तनेन भवित्तरागान्नमस्कृतेः ।
 सिद्धास्पदं प्राप्यते ते सिद्धाश्च शरणं मम ॥२१
 सहाया असहायानां ये धर्मे शिववर्त्मनि ।
 रत्नत्रयीभूषितास्ते साधवः शरणं मम ॥२२
 यज्जगद्बान्धवैर्दिष्टं सर्वज्ञैः सर्वदर्शिभिः ।
 नित्यारोग्याय तत् कुर्वे शरणं धर्मभैषजम् ॥२३
 सर्वान् जीवान् क्षमयामि तेषु क्षाम्यामि सर्वतः ।
 ददे मिथ्यादुष्कृतं च त्यजामि मलवद् वपुः ॥२४

चतुःशरणिनामिमां दृढतमां चतुष्पोतिकाम्
 निरुद्धनिखिलास्रवासितपटञ्जितां संश्रितः ।
 व्यतीतभववारिधिः परमवित्तिशृङ्गारितः
 सुरन्धरमुनिः शिवास्पदरसां समाशिश्रियत् ॥२५
 अथ प्रान्त्याराधनाया ज्ञात्वाऽवसरमात्मवित् ।
 प्रागुक्तयुक्तया सम्भेतगिरौ शुद्धशिलातले ॥२६
 प्राङ्मुखः पद्मासनस्थो मुनिः कुसुमशेखरः ।
 पर्यन्ताराधनामेवं मधुरध्वनिनाऽपठत् ॥२७
 नमो देवाधिदेवाय भुवनत्रयबन्धवे ।
 निस्तीर्णविस्तीर्णतमापारसंसारसिन्धवे ॥२८
 जगत्त्रियदीपाय निष्प्रतीपाय तायिने ।
 अरिष्टनेमये नित्यं नित्यनिर्वृतिदायिने ॥२९
 प्राणातिपातमखिलं मृषावादमदत्तकम् ।
 मिथुनं परिग्रहं च सर्वतो रात्रिभोजनम् ॥३०
 गुरोः पुरः प्रतिख्यातं वरमप्यधुना पुनः ।
 प्रत्याख्यामि प्रभोरग्रे प्रसद्य प्रेक्षतां प्रभुः ॥३१ युग्मम्
 अशनं पानकं खाद्यं स्वादिमं सर्वमेव हि ।
 यावज्जीवं विविधेनापथ्यदं व्युत्सृजाम्यहम् ॥३२
 यदपीदं वपुः पूर्वं शीतादेर्यन्न रक्षितम् ।
 सर्वथा तदपीदानीं व्युत्सृजाम्यस्मि पांशुवत् ॥३३
 तथाऽनादौ भवे नानाविमानभवनादिषु ।
 यन्ममत्वं मया चक्रे तत् त्यजामि कुमित्रवत् ॥३४
 यच्च किञ्चिन्मे ममत्वं मानवीष्वमरीषु च ।
 तिरश्चीषु च तत् सर्वं व्युत्सृजामि पलालवत् ॥३५
 यन्मे ममत्वं पुत्रेषु पवित्रेषु गुणश्रिया ।
 तदिदानीं व्युत्सृजामि स्वजामिप्रभृतिष्वपि ॥३६

यन्ममत्वं परीवारे प्रियमित्रेषु बन्धुषु ।
 सर्वकालीनमधुना धुनामि पदधूलिवत् ॥३७
 चतुरङ्गेषु सैन्येषु भाण्डागारे पुरे जने ।
 मया ममत्वं यच्चक्रे तच्चक्रे धूत्कृतं यथा ॥३८
 स इत्याराधनामुक्त्वा निषण्णस्तृणसंस्तरे ।
 आरुक्षत् क्षपकश्रेणीं निःश्रेणीं शिवसन्ननि ॥३९
 अमुं कुसुमशेखरं शुभसमाधिसूरप्रभा-
 पहस्तितमोरिपुं सपदि केवलश्रीः स्वयम् ।
 स्वयंवर वरस्रजा वरयति स्म तद्भाजिनं
 तमाशु शिवसुन्दरी सममुपायत प्रेमतः ॥४०

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीसारे जिनाङ्के सुरन्धर-कुसुमशेखर-
 महामुनि-निर्वाण-व्यावर्णनो नाम एकोनविंशतितम उत्साहः ॥*

विंश उत्साहः

अथ श्रीकुलमृगाङ्कः शशाङ्क इव पार्वणः ।
 ज्ञात्वाऽस्तकालं सम्मेतास्तगिरिं समशिश्रियत् ॥१
 शिलापट्टे दृढपद्मासनस्थायी पुरोमुखः ।
 मौलिस्थकरमुकुलो ववतुमेवं प्रचक्रमे ॥२
 अरिष्टनेमे भगवन् भुवनैकविभूषण ।
 आदिकर्तृ लोकनाथ लोकोत्तम तमोपह ॥३
 तुभ्यमभ्यन्तरोल्लासिभक्तितोऽस्तु नमो नमः ।
 शृणु प्रसद्य भगवन् ब्रुवे किञ्चिन् मनोगतम् ॥४॥ युग्मम्
 तवैव पुरतो नाथाधुना निन्दामि दुष्कृतम् ।
 आस्रवान् सकलानेव पिदधामि च सर्वतः ॥५
 प्राणप्रहाणं रे जीव त्वया प्राप्तं मुहुर्मुहुः ।
 तत्परिचितस्य प्राप्तौ क्षोभितव्यं त्वया न हि ॥६
 नरके मार्गितमपि न त्वयेदं पराप्यत ।
 सम्प्रत्यमार्गिते तत्र लब्धे हर्षो विधीयताम् ॥७
 गर्भस्थोऽथ जायमानो बालोऽथ तरुणो जरन् ।
 मुहुर्मृतोऽसि तत् सम्प्रत्यर्तिं मैव वृथा कृथाः ॥८
 चक्रेश्वरश्रीधराद्या ये चात्रापरपौरुषाः ।
 शाश्वतास्तेऽपि नाऽभूवन्स्तत् किं त्वमिह खिद्यसे ॥९
 ये वज्रकाया देवेन्द्रप्रातिहार्यसपर्यिताः ।
 तेऽप्यर्हन्तः स्थिरा नात्र तत् काऽर्तिस्ते व्ययागमे ॥१०
 इन्द्राहमिन्द्राः सर्वेऽपि च्यवन्ते स्वायुषः क्षये ।
 तदात्मन्नात्मनात्मानं धैर्यवर्मितमातनु ॥११
 तथा राघ्नुहि पर्यन्तः समयं सम्यगात्मनः ।
 पण्डितमृत्युना मृत्युञ्जयः स्या अभवोऽपि यत् ॥१२

इत्थं कुलमृगाङ्कस्याराधनां पठतोऽपि हि ।
 आरुढस्य समाधिदोः क्षपकश्रेणिवीरुधम् ॥१३॥
 केवलज्ञानस्तवकसौरभं जिघ्रतः क्षणात् ।
 महोदयफलं हस्तकुशेशयमुपागमत् ॥१४॥ युग्मम्
 प्रभो जगदिदं गिलत्यलमनित्यताराक्षसी
 तदेतदनुपद्रुते नय पदे क्वचिन्मामिति ।
 सुविज्ञपनतोऽमुना सुमुनिना ध्रुवं नेमिना
 प्रहित्य परमां विदं ध्रुवपदेऽयमावास्यत ॥१५॥
 एवं कियत्स्वप्यहस्तु सुषेणोऽपि महामुनिः ।
 पर्यालोच्यायुःपर्यन्तं सम्भेताद्रौ शिलातले ॥१६॥
 तृणसंस्तारमास्तीर्याचमाङ्गकरकुङ्कुमलः ।
 पर्यन्ताराधनामुच्चारयामास मृदुध्वनिः ॥१७॥ युग्मम्
 श्रीयादवकुलाम्भोधिशरत्पर्वमुधांशवे ।
 आजन्मसीममथितदुर्वारविषमेपवे ॥१८॥
 कर्पूरपूरसुरभिकीर्तिव्याप्ताब्धिनेमये ।
 नमस्याय त्रिजगतामो नमोऽरिष्टनेमये ॥१९॥ युग्मम्
 तत्पुरः प्राणातिपातं मृपावादमदत्तकम् ।
 अब्रह्मपरिग्रहं च संपरायचतुष्टयम् ॥२०॥
 बन्धने कलहाभ्याख्यानके माया मृपा तथा ।
 पैशुन्यान्यपरिवादमिथ्यात्वारतिरत्यथ ॥२१॥
 इत्यष्टादशपापानां स्थानकान्यखिलान्यपि ।
 मोहराट्स्थानकानीव नाशयामि समन्ततः ॥२२॥
 चतुर्विधं तथाऽऽहारं प्रत्याख्यामि त्रिधा त्रिधा ।
 सर्वाभीष्टमपि वपुस्त्यजामि तृणखण्डत् ॥२३॥
 किञ्च —
 एकद्वित्रिचतुष्पञ्चेन्द्रिया जीवा भवाटवौ ।
 अत्राणा अशरणाश्च निहन्यन्ते परस्परम् ॥२४॥

तथा —

पिता माता सुता भ्राता बन्धुमित्रनृपादयः ।
 शरणं न भवन्त्यत्र स्वयं ह्यशरणा अभी ॥२५॥
 तदसारेऽत्र संसारे सर्वज्ञोपज्ञ आगमः ।
 क्षान्त्यादिर्दशधा धर्मः शरणं नापरः पुनः ॥२६॥
 तच्च जीवाधुना लब्धं सुदुर्लभमपि स्वया ।
 ततः पर्यवसानेऽपि का चिन्ता तव साम्प्रतम् ॥२७॥
 इत्येवं भावयन्नेव श्रीसुषेणमहामुनिः ।
 शुक्लध्यानरत्नसानुमारुरोहातिरंहसा ॥२८॥
 अर्धाधिकरूढे तत्रैव परापत् केवलश्रियम् ।
 सर्वाधिकरूढे त्वद्वैतमुदं कैवल्यसम्पदम् ॥२९॥
 संसारचारकगृहेऽशरणस्तमोन्धो
 दुःखातुरोऽस्मि तदधीश्वर मामवेति ।
 एतद्विरेव विमलावृजिनप्रबोध-
 धाम्ना स्वपार्श्वमनयत् प्रभुनेमिरेतम् ॥३०॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीसारे जिनाङ्के श्रीकुलमृगाङ्क-श्रीसुषेण-महामुनि-
 निर्वाण-व्यावर्णनो नाम विंश उत्साहः ॥*

एकविंशतितम उत्साहः

श्रीसिंहसूरिनृपतिः परतीर्थिकाज्ञामुत्थापयन् प्रतिपदं द्रव्यन् जिनाज्ञाम् ।
 ग्रामाकरादिषु विहृत्यतरां परेषुः श्रीराजिराजगृहकाननमाजगाम ॥१॥
 सद्यः प्रियंवद इति प्रथिताभिधान उद्यानपालकवरश्च तदागमेन ।
 श्रीपद्मकेसरनृपं सहपुत्रपौत्रगोत्रं स्म वर्धयति तस्य परिच्छदं च ॥२॥
 राजा प्रमोदभरनिर्भरहृन्निशान्तः स्वर्णांशुकादिनिकरप्रतिपादनेन ।
 उद्यानपालकगणं सहपुत्रपौत्रगोत्रं स्म वर्धयति तस्य परिच्छदं च ॥३॥
 सामन्तमन्त्रिवरपौरजनानुयातः सान्तःपुरश्च चतुरङ्गचमूवृतश्च ।
 श्रीसिंहसूरिगुरुराजनमस्यनाय श्रीपद्मकेसरधराधिपतिश्चचाल ॥४॥
 हे शेषकूर्मपतिदिगद्विरदा इदानीं सर्वौजसा क्षितितलं सकलं प्रधत्त ।
 श्रीपद्मकेसरनृशेखर एष सर्वश्रेष्ठया प्रयाति गुरुराजसभाजनाय ॥५॥

गत्वोद्यानमसौ विहाय नृपतिश्चिह्नानि सूरीक्षणे
 मूर्धन्यस्तसुहस्तकुड्मलमिषात् संगीर्णतच्छासनः ।

तत् तावत् परिवारयुक् क्षितिपतिज्योतिष्पतिः श्रीगुरुं
 मेरुक्षोणिधरं प्रदक्षिणयति स्मानन्दरोमाञ्चितः ॥६॥

पञ्चाङ्गसंस्पृष्टमहीतलश्च तत्पादपद्मं स नमश्चकार ।
 तत्र स्थिरस्थायुकपुण्यलक्ष्म्या भालस्थले संक्रमणाय मन्ये ॥७॥

यथास्थानासीने नृपतितिलके तत्र भगवान्
 सुधाधाराधाराधर इव सुगम्भीरनिनदः ।

क्षणाद् बाह्याबाह्यप्रबलतरसन्तापशमनीं
 सुधर्मव्याख्यानामृतरसमहावृष्टिमतनोम् ॥८॥

तथा हि—
 कुले जन्म क्षीरार्णवनवनबोलोलविमले
 सुलक्ष्मीरक्षीणा स्वपरजनतानन्दवसति ।

सुपात्रे श्रीदानं प्रशमपरिपाकः परिणतौ
 परीपाकान् पुण्यश्रिय उदयते श्रीभरतवत् ॥९॥

सप्तदश उत्साहः

इतश्च मगधाभिधे जनपदे सुदा(?) धा)मास्पदे
 ऽस्ति राजगृहपत्तनं वसुमतीशिरोमण्डनम् ।
 इहास्त जयधर्मराट् क्रमपराक्रमस्वर्गिराट्
 सती सुभगतावती प्रियतमाऽस्य पद्मावती ॥१॥

तदीयउदरान्तरे हरिणराजसुस्वप्नतो
 ऽवतारमकरोत् सुरो विजयसेनराजर्षिसुः ।

प्रशस्यसमयेऽसकौ समजनिष्ट दिष्टाम्बुधिः
 स सिंहनृपशेखरो विजयते भवानेव हि ॥२॥

य एष कथितः पुराऽत्र वसुदेवदेवः सको
 ऽरिमर्दनसुताऽभवन्निमलवेन(?) लीलावती ।

स साधु धनदेवकोऽजनि सुरालयात् प्रच्युतो
 ऽसकौ कमलकेसरस्तव सुनन्दनः सम्प्रति ॥३॥

प्रबोधसमयोऽधुना नृप तवेत्यसौ प्रेषितः
 प्रगे पठितवान् सुरस्तव च धर्मरागोऽभवत् ।

वयं च तदिहागतास्तत् इदं मया मूलतो
 विरागमतिकारणं निजमुदीरितं विस्तरात् ॥४॥

इति श्रुतवतां क्षणान्नृपतिर्सिंहदेवी तनु-
 रुहां हृदुदये जनुःस्मृतितमोऽपदः(?) प्रोदगात् ।

ततोऽखिलविलोकनाज्जगुरमी भवाब्धेस्त्वया
 वयं मुनिप तारितास्तदधुना विधेयं दिश ॥५॥

तदा च सहसाऽऽगतो गुरुमुवाच शूरावरः
 प्रबोधयितुमेष मां नृपसुतः प्रतिश्राव्यताम् ।

सुतोऽस्य भविताऽस्म्यहं यदथ राजसूरब्रवीद्
 व्रतेच्छुरधुनाऽप्यहं तत् इदं कुतःसम्भवि ॥६॥

जगावथ स निर्जरः स्फुरति ते चरित्रावृत्ति-

स्तदाश्रय नृपश्रियं त्वदपरे तु दीक्षाश्रियम् ।

ततः स्वसमये भवानपि हि दीक्षिता सिंह-

स्तदेतदमरोदितं सपदि ते समे मेनिरे ॥७॥

नृपः सपदि पद्मकेसरमथ स्वराज्ये न्यधात्

सुरोऽस्य विदधेऽदभुतं नृपतितामिषेकोत्सवम् ।

पिताऽस्य नृपतेरदात् समनुशास्तिदम्भान्निजा-

न्तरङ्गमपि वैभवं वत महाशयाः सर्वदाः ॥८॥

ततः पटहपूर्वकं मतमदापयत् सर्वतो

नृपो व्यरचयत्तरां जिनगृहेष्वथाष्टाहिकाः ।

नितान्तमपराधिनामपि हि बन्दिमोक्षं व्यधा-

दमारिसुदधोपयत् त्रिभुवनाभयारम्भवत् ॥९॥

सुचन्दनविलेपनैः किल यशोभिरापाण्डुरो

दुकूलवसनैश्च फेनिलपयोद्विलीलां दधिः ।

समौक्तिकपरिष्कृतिच्छलसमक्षमास्वदगुणः

प्रसूनविकचसजा सजित एव दीक्षाश्रिया ॥१०॥

सुरेण सह पद्मकेसरनृपेण क्लृप्तोत्सवः

सुरद्रुम इव प्रवर्तितमतप्रदानोद्धवः ।

दिगन्तरचरज्जनागमनकारिनां दीरवः

पुरो मगधमण्डलोच्छलितकाव्यकोलाहलः ॥११॥

सहस्रनरवाहिकां सुशिबिकां समध्यासितः

क्षितीश्वरकरस्फुरच्चमरपुण्डरीकादभुतः ।

पुरप्रवरसुन्दरीक्षपितलाजपुष्पाचितः

सुकण्ठसधवाङ्गनासततगीततन्मङ्गलः ॥१२॥

व्रतोद्यदरिमर्दनप्रमुखमुख्यसामन्तयुक्

सुबुद्धयमलबुद्धिकप्रभृतिमन्त्रिवर्गान्वितः ।

सुसाध्यनुपमव्रताचरणचिच्छलीलावती-

प्रियाप्रभृतिनाऽवरोधनजनेन संसेवितः ॥१३॥

वयस्यवरिवस्यतः सजिनदत्तसुश्रावकः

परिव्रजितुमुत्सुकः सपदि सिंहभूमीश्वरः ।

पुरात् स्वरूपमान् ततः प्रचलितोऽथ नन्दीश्वरे

महोत्सवचिकीर्षया सुरपतिर्यथा दिद्युते ॥१४॥

पञ्चभिः कुलकम्

अथोपवनतीर्थमेत् सुगुरुदैवतालङ्घ्यं

विधाय शिबिकामसौ सपदि पादचारी ययौ ।

प्रदक्षिणयता गुरुं सह परिच्छदेन त्रिधा

ऽमुनावसुमतीशिना त्रिगतिका किलाकुण्डलि ॥१५॥

प्रणम्य पदपङ्कजं समरसेनसूरेगुरो-

व्रंताय समुपस्थितः सह परिच्छदेनामुना ।

स सिंहनृपतिर्यदा खलु तदैव मोहद्विपो

महापुरवरेऽभवत् सततमेव भङ्गानकम् ॥१६॥

विमुच्य वसनादिकं सुमुनिवेपमेपोऽदधात्

समाङ्गकवचं किल प्रबलमोहनिजित्वरम् ।

रजोहृतिमुखांशुके सदसि खेटकेऽन्वमहीत्

कचोद्धृतिमिषात् किलारुयदिति शात्रवोन्मूलनम् ॥१७॥

नमस्कृति पुरःसरं समयिकस्य सूत्रं जगौ

सुमन्त्रमिव मोहराटसकलचम्भवस्थापकम् ।

प्रदक्षिणयया पुनः समरसेन सूरेगुरो-

जंगाद करणत्रिकांतरयमेव मेऽतः परम् ॥१८॥

स सिंहनृपतिर्भुनिः सपदि सा च लीलावती

तके नृपतिमन्त्रिणः सजिनदत्तसुश्रावकः ।

महर्षिपदवीधृताः ससुरदानवैर्मानवैः

प्रमोदगुरु नेमिरे किमपि जिग्यिरेऽन्तर्द्विषः ॥१९॥

प्रणम्य सपरिच्छदं समरसेनसूरिं गुरुं

जगाम पुरि पद्मकेसरनृशेखरस्तत्र च ।

प्रतापविजिताहितः किमपि कीर्तिभागीरथी-

पवित्रितजगत्त्रयोऽन्वशिषदिन्द्रवत् स्वं पदम् ॥२०॥

विलाससुखमन्वभूत् सह सदैव पद्मश्रिया
तदीय उदरेऽन्यदा निगदितः शुभः स्वलाहलः (?) ।
इतः -

स शूरमुनिनिर्जरः सुततयाऽवतारं यया-

वसूत समये च तं कमलिनीव लीलाम्बुजम् ॥२१॥

चकार नृपपद्मकेसर उदारजन्मोत्सवात्
परं निजतनूद्भवे सपदि कार्तवीर्याभिधा ।

क्रमात् स सकलाः कलाः शुभकलाश्च राष्ट्रपुत्रिका
मुदाऽष्ट परिणीतवान् युवनृपश्रियं चाप्तवान् ॥२२॥

इतश्च स महामुनिर्गुरुमुखाब्जुजादद्वादशा-
ङ्गिकां च चतुर्णवीमिव सुखान्मुदाऽधीतवान् ।

ततश्च स निजे पदे समरसेनसूरीश्वरैः
शिवास्पदनिबन्धने गुरुमहैरवास्थाप्यत ॥२३॥

तदनु स मुनिसिंहसूरिः समान्तात् स्वलनविरहितोद्यत्सत्क्रमोदारचर्यः ।
सपदि विजयदेवापास्तदुर्दर्शनेभोऽवृजितमिह विहारं सारमुच्चैश्चकार ॥२४॥

इति श्रीलीलावतीसारे जिनाङ्गे श्रीसिंहमहाराजदीक्षा-सुरिपद-व्यावर्णनो
नाम सप्तदश उत्साहः ॥*

अष्टादश उत्साहः

अथ श्रीसमरसेनो विहितैहिकसत्कृतः ।
श्रीविमलसेनसुरन्धरौ कुसुमशेखरः ॥१॥

कुलमृगाङ्कः सुषेण इति पञ्चर्षिभिः सह ।
सन्ततक्षतषष्टकैरिति दुष्कर्म वर्ध्मवत् ॥२॥

तथा हि -

द्वादश प्रतिमा मुक्तावली च कनकावली ।
रत्नैकावलयौ च गुणरत्नसंवत्सरं तथा ॥३॥

लधीयश्च महीयश्च सिंहनिष्क्रीडितं तथा ।
महीयश्च लधीयश्च भद्रं भद्रोत्तरं तपः ॥४॥

आचामाम्लवर्धमानं तपश्चान्द्रायणं तथा ।
इत्थं तपोभिः सुकृशाः शिवे मातुं नु तेऽभवत् ॥५॥ त्रिभिर्विशेषकम्

ज्ञात्वाऽथ समरसेनसूरीन्द्रः शेषमायुषः ।
सम्भेतशैलशिखरे महाशुद्धशिलातले ॥६॥

संस्तारकं समारुह्यानशने प्रतिपद्य च ।
पद्मासनस्थः पूर्वाभिमुखो मौलीकृताञ्जलिः ॥७॥

गरीयस्तरसंवेगतरङ्गोत्तुङ्गमानसः ।
मधुरध्वनिनाऽऽरेमे ववतुमाराधनामिति ॥८॥ त्रिभिर्विशेषकम्

नमोऽर्हते भगवते ज्ञानदर्शनशालिने ।
नृसुरासुरपूज्याय ज्यायसे जगतामपि ॥९॥

यादवान्वयसूर्याय संप्राप्ताक्षयसम्पदे ।
प्रवाद्यत्कीर्तितूर्याय सर्वतोऽपि निरापदे ॥१०॥

संसारार्णवनिर्मग्नजन्तुसन्तानतारिणे ।
कर्मवल्लीवितानैकनेमयेऽरिष्टनेमये ॥११॥ त्रिभिर्विशेषकम्

अहंतां सर्वसिद्धानां मनःपर्यवशालिनाम् ।
 अवधिज्ञानिनां सर्वश्रुतकेवलिनामपि ॥१२॥
 पुरतः परमप्रीत्याऽतिचारमलमात्मानः ।
 प्रक्षालयामि परितो निन्दागर्हादिवारिभिः ॥१३॥ युग्मम्
 तथा हि --
 अकालादिः श्रुतज्ञाने दर्शने शङ्कितादिकः ।
 चारित्र्ये त्वसमित्यादिस्तपस्यकरणादिकः ॥१४॥
 वीर्ये तु निगूहनादिर्योऽतिचारामयो मम ।
 संजातस्तं चिकित्सामि निन्दागर्हादिभैषजैः ॥१५॥ युग्मम्
 यच्च सूत्रार्थपौरुष्योः प्रतिलेखनकादिषु ।
 कपायेन्द्रियोगेषु दुश्चक्रे शोधयामि तत् ॥१६॥
 महाव्रतानि पञ्चाप्याददे तेषां पुरः पुनः ।
 अष्टादशावस्थानानि क्षालयामि मुहुर्मुहुः ॥१७॥
 क्षमयामि सर्वान् जीवान् क्षाम्यन्तु मयि ते समे ।
 तेषां क्षाम्याभ्यहमपि मैत्री सर्वेषु मेऽधुना ॥१८॥
 आहारमुपधिं सर्वं वपुश्च चरमक्षणे ।
 समक्षमर्हदादीनां व्युत्सृजामि त्रिधा त्रिका ॥१९॥
 परमेष्ठिनमस्कारप्रत्याहारविधानतः ।
 ध्यायन्नन्तर्मुहूर्ते स पादपोषणं व्यधात् ॥२०॥
 विदधदिति च पञ्चाचारिकाराधनां स
 प्रतिसमयमुदीतोत्तुङ्गसंवेगवेगः ।
 क्षपकमुनिपदव्या प्रस्थितो घातिघाता-
 त्रिरुपमितिमवापत् केवलज्ञानलक्ष्मीम् ॥२१॥
 तदनु तदनुयातः पातयित्वा क्षणान्त-
 र्दुरभिभवलवोपग्राहिकर्मारिवारम् ।
 सममसममुनीनां पञ्चशत्या व्यलासीत्
 सुगुरुसमरसेनः श्रीमहानन्दपुर्याम् ॥२२॥

एवं विमलसेनोऽपि बुद्ध्वाऽऽयुःशेषमात्मनः ।
 गुरुननुज्ञाप्य सार्धं गीतार्थैः प्रतिचारिभिः ॥२३॥
 श्रीसम्प्रेतगिरेः शृङ्गे सुपुष्कलशिलातले ।
 पद्मासन्यैवमूचेऽथ मौलिकुङ्कुमलिताञ्जलिः ॥२४॥ युग्मम्
 नमो भगवते नेमिस्वामिने शिवगामिने ।
 भूर्भुवःस्वस्त्रयीपूज्यपादाय परमात्मने ॥२५॥
 तथा --
 नमोऽर्हद्भ्योऽस्तरागेभ्यः सम्यग्वाग्भ्यश्च केवलात् ।
 अर्हत्सिद्धादिभेदेभ्यः सिद्धेभ्यश्च नमो नमः ॥२६॥
 गणभृत्प्रमुखेभ्यश्चार्थेभ्यः स्तान्नमो नमः ।
 उपार्थेभ्यः सर्वाङ्गाध्यापकेभ्यो नमो नमः ॥२७॥
 महाव्रताद्रीन्द्रभृद्भ्यः साधुभ्योऽपि नमो नमः ।
 मनसा वपुषा वाचा वन्देऽस्मि परमेष्ठिनः ॥२८॥
 तेषां च पुरतः सर्वानतिचारान् विशोधये ।
 यदेते धर्मप्रासादसूत्रधारसहोदराः ॥२९॥
 यन्मयाऽनादौ संसारे मिथ्यात्वावृतबुद्धिना ।
 अनार्यमुपदिष्टं तद्गर्हे निन्दामि सर्वतः ॥३०॥
 नास्ति जीवो नास्ति धर्मः सर्वज्ञो नास्ति कश्चन ।
 नास्तिकेन मयोचे यद्गर्हे निन्दामि तत् त्रिधा ॥३१॥
 यत् सीशस्त्राक्षसूत्रादिरागाद्यङ्कलङ्किताः ।
 देवत्वेन मयौच्यन्त गर्हे निन्दामि तत् त्रिधा ॥३२॥
 पापश्रुतं यच्च मयाऽधीतमध्यापितं तथा ।
 प्रतिक्रामामि तत् सर्वं सर्वथाऽपि हि सम्प्रति ॥३३॥
 इष्टापूर्तादि पापं यत् कापि धर्मतया मया ।
 उपदिष्टमनुज्ञातं गर्हे निन्दामि तत् त्रिधा ॥३४॥

सम्यक्त्वं महाव्रतानि गृहीतान्यपि सद्गुरोः ।
 पुनः सिद्धादिप्रत्यक्षं गृह्णाम्येष विशुद्धये ॥३५॥
 अर्हत्सिद्धाचार्यचैत्यसङ्गश्रुतसधर्मसु ।
 याऽऽशातना कृता काचित् तां निन्दामि मुहुर्मुहुः ॥३६॥
 लघ्वस्थो मूढचेतास्तु कियन्मात्रं स्मरेदिह ।
 यन्न स्मरामि तत्रापि मिथ्यादुष्कृतमस्तु मे ॥३७॥
 क्षमयामि सर्वान् जीवांस्त्रसस्थावरमेदिनः ।
 पापप्रक्षालनादेवं शुद्धोऽहं सर्वथाऽधुना ॥३८॥
 मुञ्चे चतुरर्विधाहारं धर्मोपकरणं तथा ।
 वपुश्च प्रान्त्यसमये परकीयमिवाधुना ॥३९॥
 इत्येवं परमेष्ठिपञ्चकनमस्कृद्ध्यानधाराजल-
 प्रक्षालप्रगल्भमलः सुविधिना गर्हाकृतश्रावणः ।
 लात्वा श्रीजिनपालविष्यनशनं दिव्यं सुशुद्धिं गतः
 प्राप श्रीविमलादिसेनचक्रपिराट् सत्केवलं निर्वृतिम् ॥४०॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीसारे जिनाङ्गे श्रीसमरसेनसूरि-विमलसेन-
 महर्षि-निर्वाण-व्यावर्णनो नाम अष्टादश उत्साहः * ।

यथा -

महाविदेहे किल पुण्डरीकिणी पुर्याममूत् तीर्थपतिः श्रियो निधिः ।
 श्रीवज्रसेनसिजगत्पतिस्फुरत्कोटीरकोटीमणिचुम्बितक्रमः ॥१०॥
 पुत्रास्तदीया धुरि वज्रनाभो बाहुः सुबाहुश्च ततश्च पीठः ।
 ततो महापीठ इति क्रमेण क्रमेण जज्ञुश्च धुरन्धरास्ते ॥११॥
 श्रीवज्रनाभं विनिवेश्य राज्ये प्रदाय सांवत्सरिकं च दानम् ।
 प्रभुर्दिदीक्षाक्षतमोहशत्रुर्जयश्रियं त्वाप च केवलद्विम् ॥१२॥
 अभ्याययावायुधशालिकायां श्रीवज्रनाभस्य च चक्ररत्नम् ।
 पट्खण्डमस्माद्विजयं प्रसाध्य स्वीकृत्य चक्रिश्रियमस्यमुङ्क्त ॥१३॥
 अथाऽन्यदा तत्र पुरे व्यहार्षोत् श्रीधर्मचक्री प्रभुवज्रसेनः ।
 श्रीवज्रनाभप्रमुखाश्च सर्वे पितुः समीपाज्जगृहुव्रतद्वि [म्] ॥१४॥
 श्रीद्वादशाङ्गीं प्रथमोऽध्यगीष्टार्जोद्विशतिस्थानकतोऽर्हद्वि ।
 एकादशाङ्गीमपरे तु पेटुः सर्वे तपस्यां विविधां वितेनुः ॥१५॥
 वैयावृत्यधनेन बाहुसुमुनिश्चक्रीन्दिरामार्जयत्
 सद्विश्रामण्या सुबाहुयतिरप्यूर्जस्वलं दोर्वलम् ।
 सर्वार्थं सुखशेवधौ ययुरमी तत्र त्रयस्त्रिशतं
 स्थित्वाऽब्धीन् भरते युगादिजिनराट् श्रीवज्रनाभोऽभवत् ॥१६॥
 बाहुः श्रीभरतेश्वरोऽजनि सुबाहुर्बाहुवल्याख्यया
 पीठो ब्राह्मजनिष्ट सोऽपि च महापीठोऽभवत् सुन्दरी ।
 स्वे राज्ये वृषभेश्वरेण भरतः संस्थापितः स्याम्युपैत्
 दीक्षां केवलमासदच्च भरतश्चक्रेश्वरोऽजायत ॥१७॥
 श्रीनाभेयजिनश्चरे शिवगते श्रीभारताधीश्वरो
 राज्यं प्राज्यमभुक्त तीर्थमतनोत् तत् तादृगष्टापदे ।
 वारसल्यामृतकुल्याऽपि च परोलक्षांश्च साधर्मिकान्
 संप्रीणन् गृहमेधितामपि बहूस्तैर्तीर्थभूयं भुवि ॥१८॥

स चाऽन्येद्यः स्नातः प्रतिपदधृतालङ्कृतिभरः
 किलादर्शागारे स्ववपुरभिपश्यन्निहतः ।
 विशोभां निर्वर्ण्याभरणरहितामङ्गलिमसौ
 समन्तादप्यागन्तुकसुषममेवाङ्गमबुधत् ॥१९॥
 ततस्तद्दृष्टान्तादखिलमपि संसारमभितोऽ
 प्यसारं मन्वानः शुभतमपरीणामवशतः ।
 दलित्वा घातीनि प्रबलतमकर्माणि सहसा
 गृहस्थोऽप्याश्लिष्यद् बत बततमां केवलरमाम् ॥२०॥
 शृण्वन्नेव हि पद्मकेसरनृपस्तत्सर्वमत्यदभुतं
 वैराभ्यादभुतभङ्गिभङ्गयकृत तामात्मैकवेद्यां ततः ।
 ऊच्चैर्वीर्यविलासतः पवनतः कर्माभुदाली क्षता
 सद्यः कैवलिकः प्रकाश उदगात् तस्यावनीभास्वतः ॥२१॥
 अत्रैवावसरे प्रमोदविकसन्नेत्रारविन्दो हरिः
 सर्वद्वर्षा सपरिच्छदोऽथ सहसाऽयासीदनायास्यहो ।
 क्ष्वेडानादजयारवैः किल तदा देवा जगर्जुर्धना
 गन्धान्भो ववृषुः सुमानि च ततः सद्यः पुपुष्पे च भूः ॥२२॥
 आगू रत्नविमानमालितमहीपीठाश्चतुर्धाऽमराः
 शक्रेणौच्यत पद्मकेसरनृपो धत्स्वर्षिवेषं प्रभौ ।
 कृत्वा लोचमधत्त वेषमृषिराट् शक्रादिभिर्वन्दित-
 श्वक्रे कैवलिकोत्सवश्च जगतीकौतूहलैकाकरः ॥२३॥
 इन्द्रो व्यञ्जयद् गुरुन् प्रणमतामुं केवलोद्भास्वरं
 सूरिः साधु फलेग्रहिर्मम जहायासौऽधुनाऽभूदिति ।
 आनन्दैकमयः प्रदक्षिणयितुं तं यावदेवोत्थित-
 स्तावच्छुक्लसमाधिनाऽनवधिना तस्याप्युदैत् केवलम् ॥२४॥

वन्दाप्य एष न हि हन्त पिता गुरुश्चे-
 त्यालोच्य केवलरमासमतां किलाधात् ।
 पित्रार्ज्यकेवलसुधां यदि वा तपोभिः
 प्राग्भोजितः सुत इमां स्वयमन्वभुङ्क्त ॥२५॥
 अप्रयुक्तचरवैनयिकत्वात् सूरिरास्त हरिराह किमेवम् ।
 पद्मकेसर उवाच सुरेन्द्रं केवलीन्द्रममुमित्यभिधासौ(?) ॥२६॥
 तौ जातकेवलविदौ सहसा विदित्वा
 हर्षप्रकर्षपरिपूरितमानसास्ताः ।
 लीलावती च सुरसुन्दरिकामुखाश्च
 भक्त्या प्रदक्षिणयितुं द्रुतमारभन्त ॥२७॥
 शुभतमहृदो लीलावत्याः प्रदक्षिणने गुरोः
 समगततरां नित्यं ज्ञानं ततो निविवेश सा ।
 ध्रुवचिदुदयमन्यासामप्यजानत चक्रिरे
 परममहिमां प्रीता ज्ञानित्रिकस्य सुरास्ततः ॥२८॥
 तथा हि -
 वाद्यन्ते दिवि देवदुन्दुभिगणा नृत्यन्ति दिव्याङ्गना
 गीयन्ते त्रिदशाङ्गजाभिरभितस्तास्वरं मङ्गलाः ।
 ऊर्ध्वयन्ते दिवि केतवः फलमणिस्वर्णादिकं वृष्यते
 यद्वा राजगृहं तदा ध्रुवमभूत् श्रीदेवराजः पुरम् ॥२९॥
 प्रासादेऽगुरपरे सुरासुरा वासवस्तु भरतात्मजं यथा ।
 कार्त्तवीर्यमुरुवीर्यसंपदं पद्मकेसरपदेऽभ्यषिञ्चत ॥३०॥
 इन्द्रो जगाम सुरधामललाम ते तु
 श्रीसिंहकेवलिमुखा वरकेवलीन्द्राः ।
 मग्नां विजदुरखिलप्रतिबोधहेतो-
 र्जज्ञे च केवलविदः परितः सुकालः ॥३१॥
 श्रीपद्मकेसरनरेश्वरसारथित्वं संप्रापुषो दृढरथस्य सुतः च कीरः ।
 संजातवानभिधया ननु नागशर्मा श्रीकार्त्तवीर्यनृवरस्य बभूव सुतः ॥३२॥

अथाग्र(?)मलकेवला मुनिधुनीसहस्रान्विता

सदैव जगतीश्वरोद्गुरशिरोऽवतंसोपमा ।

जगत्त्रितयपावनी सुरसभाजिता जाह्नवी-

वदुद्यतविहारिणी भुवि रराज लीलावती ॥ ३३

भवार्णवमहातरी भगवती विहृत्याभितो

यदाऽनशनसुस्थिता स्थितवतीह लीलावती ।

तदैव सुरसुन्दरी रमणमत्युपैत् केवलं

सुरैः कृतमहामहा युगपदेव तिस्रोऽसिधन् ॥ ३४

किं प्राग्जनुर्गुरुसुधर्मविभोर्भवान्तरं मूर्त्यन्तरं समरसेनमुनीश्वररस्य वा ।

श्रीकेवलश्रिय उत प्रचलन्निकेतनं श्रीसिंहसूरिरिह सिंह इवाऽजयच्चिरम् ॥ ३५

सैष श्रीसिंहसूरिस्तरणिरिव भुवो भासकस्तारकश्च

सैष श्रीसिंहसूरिर्विधुरिव जगतस्त्रायकः प्रीणकश्च ।

सैष श्रीसिंहसूरिस्त्रिदशशिखरिवत् प्रोन्नतोऽभीष्टदश्च

सैष श्रीसिंहसूरिस्त्रिजगति यदि वा निःसमानो वताभूत् ॥ ३६

चिरं विहृत्या जगतीं विबोध्य श्रीसिंहसूरीश्वरआयुरल्पम् ।

वेद्यादिकर्माधिकमाकलय्य सद्यः समुद्धातमिति व्यधत् ॥ ३७

तद्यथा -

चक्रे पूर्वक्षणेऽसौ निजतनुपृथुलं दण्डमात्मप्रदेशै-

रुध्वाधोलोकमानं तदितरसमये त्वीदृशं स्नाकपाटम् ।

स्फारं पूर्वापरणेत्यथ परसमये दक्षिणेनोत्तरेण

क्षुब्धं तादृक्षमेवान्तरभरणमथानुकमात् संजहार ॥ ३८

क्षमयित्वा परितोऽपि सङ्गमनघं प्राप्तोऽथ शैलेशिकां

क्षपयित्वा निखिलानि तानि च भवोपग्राहिकर्माण्यपि ।

रुचितेऽनन्तकपर्चकेन सततं लोकाग्रचूडामणौ

शिवसौधे समयेन राज्यलभत् श्रीसिंहसूरीश्वरः ॥ ३९

पद्मकेसरमुनीन्द्र केवलीमण्डलेषु सुचिरं विहृत्य सः ।

कार्तवीर्यनृपतेरनुग्रहं वीक्ष्य राजगृहमन्यदा ययौ ॥ ४०

तं नमस्यितुमथाभ्यगान्मुदा कार्तवीर्यनृपतिर्महद्भिभिः ।

पद्मकेसरगुरुश्च देशनां क्लेशकन्दखननीं विनिर्ममौ ॥ ४१

अबुध्यत महीपतिर्ज्ञातिरिति कार्तवीर्यो यतो

महत्सुगुरोर्वचो भवति साक्षिमात्रं परम् ।

विधाय वसुधाधवं सपदि पद्मचन्द्रं सुतं

स्वयं तु स निरकमीत् स च शुकात्मकः सारथिः ॥ ४२

अभूच्च सकलागमोपनिषदां पदं सोऽचिरात्

ततश्च गुरुणा व्यधीयततरां स गच्छाधिपः ।

स्वयं तु गुरुरन्यदा विदधदेव सदेशना-

मुपाक्रमत् सत्वरं किमपि सर्वयोगच्छिदे ॥ ४३

तथा हि -

आदौ वाङ्मनसे स चादरे तनुयोगे न स तादृशाऽधीत् ।

एकेनैव निहन्ति पत्रिणा कृतहस्तो ह्युभये शरव्यके ॥ ४४

काययोगेन सूक्ष्मेण तं वादरं सोऽजयद् दन्तिनं तद्रदेनेव भोः ।

सूक्ष्मवाक्चित्तयोगावसावेकदा काययोगेन सूक्ष्मेण निर्जिग्यिवान् ॥ ४५

क्लृप्तकार्यं ततोऽसौ मुनिः सूक्ष्मकं काययोगं क्षणादगेहस्तं यथा ।

स्वेन विध्यापयामास योगीश्वरः सोऽथ शैलेशी - - - - - ॥ ४६

निरुद्धनिखिलाश्रयः सपदि पादपौष्पकं विधाय विधिना क्षणात् किमपि वर्यपर्यङ्ककम् ।

निहत्य - - - - - निबिडकर्मविद्विड्घटामसिध्यदनुरुपतां बत ययौ च वीरप्रभोः ॥ ४७

श्रीकार्तवीर्यो गणधारिरस्तं प्रबोध्य तान्तं विषयेषु भव्यान् ।

पर्यायमुच्चैः प्रतिपाल्य चान्ते संलेखनामारमतैवमेवम् ॥ ४८

चत्वारि वर्षाणि तपोऽष्टमान्तं तत्पारणे सर्वमिहैषणीयम् ।

पुनश्च चत्वारि तपोऽष्टमान्तं विना विकृत्या त्विह पारणं स्यात् ॥ ४९

संवत्सरौ द्वौ च तपश्चतुर्थमायाममेवात्र च पारणे स्यात् ।

षण्मासमन्यच्च तपोऽष्टमान्तमायाममत्रापि हि पारणे भोः ॥ ५०

षपमासमन्यदशमादिकं तप आचाममत्रापि हि पारणादिने ।
स्याद् द्वादशेऽब्दे खलु कोटिसंहितमाचाममत्रापि तपो विकृष्टकम् ॥५१॥

संलेखनामिति विधाय कृताष्टमोऽसौ
स्वाधीनतामगमयन् किल केवलधिम् ।

एवं तपोभिरभिपश्यति यत् सखीयं
सा काऽप्यहो विजयते बत मुक्तिकान्ता ॥५२॥

आरुह्य निष्प्रतिमवीर्यरथं ससूतः
श्रीकार्तवीर्यमुनिरायतमुक्तिः सौधम् ।

सा सद्य एव किल केवललक्ष्मिकारुया
सांमुख्यमङ्ग गमिता रमिता च तेन ॥५३॥

अतः(?) पेयं गेयं न नववसनं स्पर्शसुखनं
न विस्फारा हारा न च परिमलः कोऽप्यपमलः ।

रसोदारा सारा न च रसवती नापि सुदती
समुन्मीललीला स्मरनिवसतिर्यत्र युवतिः ॥५४॥

कु - शंसो - स्मिन्निति हतगतिभ्रांभ्यतुतरां
परं त्यक्त्वाऽशेषं विषयपटलं निस्तुषधियः ।

निषण्णा अध्यात्मं शमशमनिशं शान्तमनसो
लभन्ते तद् यस्यावकरमपि नोचुर्विषयजम् ॥५५॥ शुभम्

अवर्णैरस्पर्शैरसजनिस्थानतनुकै-
रगन्धैर्निःसङ्गैर्हतसकलवेदैरपि ततः ।

मुनीन्द्रेस्तैर्मुक्तौ सुखमनुपमं स्याद्यत इदं
वशीशा कर्षन्ति प्रशमसुखभङ्गाऽत्र यदणुम् ॥५६॥

न शोकोऽपि स्तोको न च खलु मृषा नाऽप्यशिशिषा
न चाधिर्न व्याधिर्जनिमृतिजरा न प्रसृमराः ।

सदामन्दानन्दाभृतरसघनास्वादविधिना
समस्ता अप्यस्ता इव समभवंस्तेष्वपि लवम् ॥५७॥

अमानं विज्ञानं विगमितमलं दर्शनमलं
निरीर्यं सद्दीर्यं प्रमदमुदितं दृग्बिलसितम् ।

पञ्चत्रयं पलवत्
सदाऽश्रन्तः(?) न्तो) येऽन्तर्विदधति तक्रं सिद्धिरमितम् ॥५८॥

तदिदमनुपमानं मुक्तिशर्मातिमानं
सततमनुभवन्तः सर्वतः क्षेमवन्तः ।

सुगुरुसमरसेनाद्या मुनीन्द्राश्चतुर्विं-
शतितमजिनरत्नश्रीसुसङ्घं पृणतु ॥५९॥

इति श्रीनिर्वाणलीलावतीसारे महाकथेतिवृत्तोद्धारं श्रीलीलावतीसारे जिनाङ्गे
श्रीसिंहसूरि-श्रीपद्मकेसरराजर्षि-लीलावती-सुरसुन्दरी-स्मरणमती-श्रीकार्तवीर्य-
सद्गुरु-केवलज्ञान-निर्वाण-व्यावर्णनो नाम एकविंशतितम उत्साहः समाप्तः ।

तत्समाप्तौ च समाप्तोऽयं श्रीलीलावतीसारो नाम महाकथाविशेषः ॥

एवं च -

कौशाब्द्यां विजयादिसेननृप इत्यादौ मया यत् प्रति-
ज्ञातं तन्महसा जिनेश्वरगुरुश्रीपादपङ्केरुहां ।

गीर्देव्याः स्फटिकेन्दुकुन्दकुमुदप्रालेयशङ्खद्युते-

रश्रान्तं प्रणिधानतश्च सुधिया सिद्धिं समध्यासितम्* ॥१॥

[ग्रन्थकारप्रशस्तिः]

तीर्थे श्रीवर्धमानस्य श्रीसुधर्मस्वामिनोऽन्वये ।

श्रीवर्धमानः . सुगुरुः सुधर्मस्वाम्युदैयत ॥१॥

तच्छिष्यमौलिमणिरैधत गूर्जरत्रासुत्रामदुर्लभनरेश्वरमूर्धसेव्यः ।

श्रीमान् जिनेश्वरगुरुर्गुरुधामपूरैः शूरं विजित्य बत सत्पथमैक्षयद्यः ॥२॥

सन्नीतिरत्नाकर(?)मुख्यतर्कान् श्रीअष्टकादेर्विवृतीश्च मृष्टा ।

चम्पूभिः -- वृत्तवाग्लिासां लीलावतीं यः सुकथामसूत ॥३॥

तत्पादपञ्चमधुपो जिनचन्द्रसूरिराद्योऽद्युतन्निखिलवाङ्मयसिन्धुसिन्धुः ।

संवेगसारसरिते ~ ~ ~ ~ यत् तन्निबन्धमिषतः परितो निरीयुः ॥४॥

श्रीस्तम्भनाभिधसुतीर्थमणिप्रदीपोऽभू ~ ~ ~ ~ वरोऽभयदेवसूरिः ।

आशैशवादपि हि यो विमुखो नवाङ्गया वृत्ति ~ ~ ~ मितिकाञ्चिदहो नवाङ्गयाः ॥५॥

तत्पट्टनेताऽतुलसौविहित्यज्ञानाम्बुधिः श्रीजिनवल्लभोऽभूत् ।

यद्दत्तसद्ग्रन्थसुधाप्रपास्ताः -- समस्तैरपि मुक्तिपान्थैः ॥६॥

तदीयगच्छाम्बुजखण्डचण्डभानुर्वभौ श्रीजिनदत्तसूरिः ।

यत्पादसेवा बत राजमिस्तैः स ~ ~ सम्पूर्णतमैर्वितेने ॥७॥

तदनु च जिनचन्द्रसूरिसिंहः समज्जनि शैशवशालिनाऽपि येन ।

प्रबलमदभरप्रवादिदन्तावलदलना खलु लीलयैव चक्रे ॥८॥

तत्पट्टपूर्वाचल्लहेलिकेलिः प्रद्योतनश्रीजिनपत्यधीशः ।

यस्योदये संप्रसार धाम नान्यस्य कस्याऽपि हि सर्वदिक्षु ॥९॥

अथाभ्युदयमासदत् प्रभुजिनेश्वरश्चन्द्रमा-

रमामदभिदं गणाम्बुधिविलासजाग्रत्करः ।

जिनेन्द्रभवनाचलाः प्रतिपदं यदीयोदये

बभूवुः प्रथमचन्द्रिकाकनककुम्भचण्डाद्भुताः ॥१०॥

यस्तात्कालिकनव्यकाव्यकुसुमैराचीत् त्रिसन्ध्यं जिनान्
नानालब्धिनदीनदीपरिवृढो योऽनुव्यधाद्गौतमम् ।

श्रीक्षमाऽभूयत यत् प्रतिष्ठिततमैः शिष्यैर्विहारैर्द्विधा

यद्वा यो विधिधर्मसीम्नि सुकृताद्वैतं वताघात् कलौ ॥ ११॥

सुगुरुसुरतरुस्ततोऽभ्युदीतः पृणति जगन्ति जिनप्रबोधसूरिः ।

सनयनसुमतिप्रभाधनाऽभिधं तमुपमामुपमां नय(?) ॥ १२॥

-- ऐक्यात् सततं मनीषितलताविस्तारधाराधरात्

श्रीसूरीन्द्रजिनेश्वरस्य सुगुरोः शिष्यावतंसाप्रणीः ।

एष श्री[जिनरत्नसूरिसुज]निर्वाणलीलावती-

सारं सारमुदारभक्तिमधुरः प्राक्सूरिपादाम्बुजे ॥ १३॥

ब्रूमः प्रभुजिनेश्वर ~ ~ ~ ~ गुरुं

कवित्वपदविद्गुरुं यतिपसर्वदेवप्रभुम् ।

प्रमाणपदवीगुरुं विजयदेवसूरिं महा (?)

भिषे (?) ~ ~ ~ ~ गमगुरुं नमस्कुर्महे ॥ १४॥

लीलावती द्विनवते शरदां सहस्रे श्रीवैक्रमेऽरचि जिनेश्वरसूरि[पादैः] ।

[तस्याश्च]संचितिरियं पुनरेकचत्वारिंशत्त्रयोदशशतेषु मया वितेने ॥ १५॥

सहैव लक्ष्मीतिलकानुबुद्धं बुद्धं ~ ~ चरितं व्यधाम ।

लीलावतीसारममुं तु जैनेश्वरप्रबन्धेन सहाग्रजेन ॥ १६॥

प्राचीनसद्गुरुजिनेश्वर[सूरि] ~ ~ ~ ~ ममभिधानकथेतिवृत्तम् ।

पीयू[ष] ~ ~ ~ ~ विदधेम ये तै (?)

हरते प्रगृह्य तदिदं सुधियो धयेतु ॥ १७॥

मार्गादि ~ ~ ~ ~ शि पुण्ययोगे जावाल्लिपचनवरे च [सम]र्थितोऽयम् ।

प्रत्यक्षं गणनया ~ ~ सायुतार्थं सार्धं त्रिशत्यधिकमुत्तममनुष्ठुभां भोः ॥ १८॥

अङ्कतोऽपि ५३५० ॥

- ६६ वन्दनमालिका : 'festoon of green leaves etc.'
 " रुम : कुसुम.
 " नरिवृत्तः : pres. part of the intensive of रुत्.
 " केलि : कदली (Pk. केली, Old Guj. वेलि; IAL 2712).
 " तल्लि (in भास्वत्तेरणत, मनीयतल्लिम्, metri causa for भास्वत्तापनीय-तल्लिक्तेरणम्) : तल्लिक्तेरण was a type of festoon (Guj. तल्लियां तोरण.).
 " कौशलिका : उपहार.
 " कान्दमीर : कुङ्कुम.
 " अलिक : माल.
 " आकालिकम् : 'instantaneously'.
 ६८ संवस्त्रम्-: 'to clothe'.
 ७५ रिद्धि-: 'to crawl' (IAL 10735 -36.)
 ७६ चान्द्र : कर्पूर (Pk. चंद).
 " उद्भूतः : 'besmear (with powder)'.
 ७८ सान्द्रकार : स्नायक.
 ७९ छिन्धि : 'hanging bunch of fruits' (Pk. छुबी; IAL 11089).
 " रमा : श्री, शोभा.
 ८२ प्रक्वण्-: 'to tinkle'.
 " घर्षः : नूपुर. (cf. Pk. घर्ष, Sk. वर्षा, घर्षिका 'girdle of tinkling bells').
 ८३ झलझलन्ती : 'shining' (IAL 6352).
 ८३ ललन्तिका : 'a long pendulous necklace.' (cf. IAL 10916.)
 ८४, १२५ मणी (f.) : मणि (Pk. मणि f., H. मणि, मणि f.; IAL 9731).
 ८५ चूला : चूड़ा (Pk.).
 ८७ नन्दनाक्रीड : नन्दनवन.
 ९४ त्र्यत्रिक : तौर्ध्वत्रिक.
 ९७ श्वेतसन्धि : श्वेताश्व, अर्जुन.
 १०० कमला : श्री, शोभा.
 १०५ श्रुती : श्रुति.
 " धुम्न : धन.
 १०८ औपजायुक : (अध्यायायी IV 3 40).
 ११३ उत्तर : उत्सुक.
 ११६ मृड : शिव.
 १२२ उपदा : उपहार.
 १२३ नामी : माग्नि.
 १२४ स्मार : स्मरसम्बन्धिन
 " कूपी : 'a small well' (Guj. कुई).
 " नाशा : नासा.
 १२९ विरजनवसन : 'duster'.
 " उत्तारण : 'materials used to remove or ward off the effects of evil eye or black magic' (Guj. उत्तार, उत्तारण; IAL 1791, 1792).
 " द्युतः : द्युति.
 " दीप्र : 'radiant'.
 १३० मत्सवारण : 'balcony, turret'.
 " कनी : कन्या.
 १३१, १३३ राजवाटी : 'king's routine round of the city along with the royal entourage' (Pk. रायवाडी, राय-वाडिअ; the meaning of

- राजवाडिा given in MW. is to be corrected; राजपट्टिका recorded in MW. seems to be a wrong reading).
 १३१ अवतर : 'descent (occurs also at सिद्धपालय I 43).
 १३२ तारामैत्री : 'affectionate exchange of glances', 'love at first sight' (Pk. तारामेत्री at कर्तूमञ्जरी 28.3; Guj. तारामैत्री, तारामैत्रक).
 १४० चतुर्धर्णम् : 'heard by four ears only.' (MW. records it from the पञ्चतन्त्र).
 १४२ प्रामृत : उपहार (Pk. पाहुड).
 १४३ पुराणम् : ?
 १४६, १४९ वीवाह : विवाह.
 १४७ राध : वैशाख (मास).
 १४९ सेमन : 'sauce, secondary dish' (see तिमण, DMP 110; IAL 5949).
 " घट्ट-: 'to shape, hammer' (Pk, घट्ट-; IAL 4407).
 " उच्छृङ्ख-: 'to spring up' (IAL 1843).
 १५० गौस्य : 'dinner given by bride's party' (Guj. गोरस 'dinner given to the bridegroom's party').
 " घूलीमक्त : विवाहविधिविशेष.
 " प्रहीणक : 'sending gift of eats as a part of the marriage ceremony (Pk. पहेणय).
 " उद्मास्वर : 'radiant'.
 १५१ प्राक्त्रिन् : प्राक्त्रायुक्त.
 १५२ आश्चर्यित : 'made wonderstruck'.
 १५२ पारि : 'a tablet or cake (of camphor.)'
 १५४ धवलमङ्गल 'types of festive songs (See स्वस्मरचन्द्रम् IV 16 - 21; छन्दोनुशासन V 40; मानसोद्धार, IV 16 549, 552).
 १५५ शट्ट : 'row' (Pk.).
 १५७ सम्प्रदानित : 'presented'.
 १६१ प्रातिभ : प्रतिभासम्बन्धिन.
 १६२ लभन : 'present (especially of eats)' (Pk. लहण, DN. VI 73, IIV 21; Guj. लहाणु).
 " प्रतिभामन : 'return present' (see लभन).
 " कोउरूण : 'filling of a square,' (a literary game).
 १६३ खमन्ती : नदी.
 " द्यान्तुक्षी : 'mutual sprinkling with water,' (recorded in MW. from the शिष्टपालय and the प्रसन्नराव.).
 १६४ घातु : गानस्वर.
 (see मानसोद्धार IV 16 15 f.)
 " मातु : गानशब्द.
 १६८ त्रिकुत्रिणा : 'creating by magic powers' (Pk. विउथणा).
 १७० औपवाह : 'elephant fit for riding'.
 १७१ संघा : 'union'.
 १८२ कवचहर : 'a क्षत्रिय youth of an age suitable for martial training' (काव्यासन on अध्यायायी III 2 10)
 १८३ तुण्डः : 'thirsty' (अध्यायायी).

- १८७ औन्नत्य : उन्नतता.
 „ स्वतूकृति : 'sweetening.'
 १८९ विध्यात् : 'to extinguish' (Pk. विज्झात्, IAL 11703)
 „ लक्ष्मी : लक्ष्मी.
 १९७ परिपन्थता : 'obstruction.'
 २०२ देशना : धर्मोपदेश.
 २०३ नासीर : अग्रानीक.
 २०४ मारि : प्राणिवध (Pk. मारि).
 ३०६ युगलधर्मिन् 'a twin' (inhabiting the Uttarakurus) (HT. I).
 २०७ नीट्टन् : 'vicinity, abode' (?)
 २१० जैवातृक : चन्द्र (MW. records it from भागिनीविलास II 76).
 २११ अपाश्व : 'sickness.'
 २१३ जीवातु : 'revivifier' (HT. III).
 २१४, २४२ पादः अवधार्यतम् etc. : सम्प्रतम् etc. (used respectfully in a formal discourse; cf. Guj. पधारो which ultimately derives from this usage.)
 २१४ पङ्क्तिहीनः 'made muddy.'
 २३८ श्यामा : रात्रि.
 „ अनेहम् : ?
 „ पेयूष : पीयूष.
 २३९ तर्णक : वरस.
 „ कामसुरमी : कामधेनु.
 „ स्वःशास्त्रिन् : कश्यपुम.
 २४२ अधिभू : प्रभु.
 २४३ भूषण्ड : भूष.
 २४७ फलेग्रहि : 'fruitful', 'bearing fruits' (अष्टाध्यायी III 2 26; also in the नैषधीय).
 २४८ तीर्थिक : 'follower of a religious sect' (Pk. तिरिय.)
 २५१ अध्यस्त : 'perceptible to the senses.'
 २५७ प्रवाक् : मुखर.
 २६९ प्रतिसन्धि : (?)
 २६२ पारिशेष्यतः : पारिशेष्यात्.
 २६३ सर्वकष : 'oppressing all' (qualifying खल).
 „ सकर्ण : विद्वम्.
 „ अपकर्णनीय : 'not to be heard.'
 २६४ जल्पक : वाचाट.
 „ तूष्णीका : मौन.
 २६६ कौटस्थ्य : कूटस्थता.
 २६९ कक्षीकृ : 'to admit, accept.'
 २७१ उत्कर्ष : उत्कृष्ट.
 २७२ युःमेधिन् : युद्धस्थ.
 २७४ यौष्माकीन : 'your' (अष्टाध्यायी and HP).
 २८७ श्राद्ध : 'a Jain believer, a Jain layman.' (Pk. सद्द, सद्ध).
 २८८ क्षोद : चर्चा, विचार.
 „ वधात् : 'to congratulate' (Pk. वद्धात्, Guj. वधात्; IAL 11343).
 २८९ संशङ्क : संपर्क (occurs also in the नलचम्पू).
 „ चङ्चुर : चपल (Pk. कर्पूरमञ्जरी III 23).

- २९१ समय : 'Jain Āgama.'
 ,, निश्चय : 'one of the Nayas in Jainism.'
 २९३ समवसु- : 'to halt for preaching' (Pk).
 २९८ लाक् : शीघ्रम्.
 ३०४ गर्जि : (मेघ)गर्जन. (IAL 4048)
 ,, अब्द : मेघ.
 ३०६ ऽक्रम : ऽक्रमिन्.
 ३०७ उरीकृति : स्वीकृति.
 ३१० प्रगुण : उत्कृष्ट.
 ३११ सूक : अत्युत्कृष्ट.

* * *

Second Utsāha

- ७ सध्रीची : सखी (also used in the भट्टिकाव्य).
 ११ सौवस्तिक : पुरोहित.
 १४ वाणिज्यापुत्र : 'trader?' (cf. Guj. वाणोत्तर, वणजभरो; IAL 114६6, 11234.).
 १५ क्रयाणक : 'goods for sale' (IAL 3584.).
 ,, भाण्डशाला : 'warehouse' (IAL 9441.).
 २१, २९५ विड्वर : डमर 'mutiny', 'revolt' (The expression is अकण्डविड्वर 'a sudden mutiny.' PSM. has noted अकंडविड्वर from the उपदेशपदटीका but it gives 'extent', 'pomposity' and 'terrible' as the meanings of विड्वर.)

- २३ वीकाश : विकास.
 २९ गुरुमहत्तर : प्रशस्तगुरुदेव.
 ३१ यथौचिति : vide I 29.
 ३४ ख : इन्द्रिय (MW. records it from भागवतपुराण VIII 23.).
 ३५ अमत् : प्राणिन्.
 ३६ चौरिका : चौर्थ (Pk. चोरिका).
 ३७ कुटुम्बीक - : 'to count as a kinsman.'
 ३८ अक्ष : इन्द्रिय.
 ४१, १२८ अनेहस् : वर्ष (?).
 ४७ ऽकिर् : 'pouring out' (MW. records it from the विद्वशाल-मञ्जिका.)
 ५४ डिम्बरूप : 'child' (Pk. डि'मरुव; cf. IAL. 5533).
 ५५ भुण्ड : 'hog' (DN. VI 106; Guj. भूंड).
 ,, उदरभरि : 'nourishing only (one's own) belly.'
 ५६ प्रहरकं द्वा - : 'to pay periodical visits.'
 ५७ भषण : भषक.
 ,, भषण : श्वन् (Pk. मरुण).
 ५९ एषक : : एषः (अष्टाध्यायी VII 347.).
 ६४ कर्मण : 'sorcery, magic' (IAL 3073.).
 ६७ पाप्मिन् : पापिन्.
 ७२ मोदता : 'incitement.'
 ७४ असि : त्वम्.
 ७९, ८७ श्रीकरण : 'department of justice', 'law court.'
 ,, पूकृ : 'to cry out as a complaint' (Pk. पुकर्; IAL 8246).

- ७९ अक्षत्र (n.): an injustice, tyranny or maltreatment' (incorrect for अक्षत्र; Old Guj. अक्षत्र; see e.g. रत्नचूडरास¹ 53; DS. references are from Jain texts).
- ८० वणिका-वृत्ति : 'hedge of thorn bush' (IAL 2679, 12068).
- ८६ तुन्द : 'protuberant belly' (DMP 590; IAL 5860).
- „ क्षुरी : 'knife.' (IAL 5860).
- ८७ श्रीकण : See II 79.
- ९५ पोत : 'short dhoti' (Guj. पोटियु; IAL 8400).
- „ आवेष्ट : 'strangle' (IAL 1447).
- ९७ डिम्भक : शिशु (DMP 539; IAL 5553.).
- १०२ विव्याप्य : See I 189.
- १०६ देवकुलिका : 'a small shrine' (IAL 6526).
- „ पुत्रमाण्ड : 'children and grand children' (HP.; Pk. पुत्रहंड, DMP 1017.).
- १०८ पाप्मन् : पाप.
- १०९ तुण्ड : 'mouth' (pajorative) (DMP 112, 117; IAL 5853).
- ११३ मूक : 'bale, bundle'.
- १२१ धूम्रधूमा : 'dark cloud of smoke' (धूमा occurs in the मालतीमाधव; IAL 6849).
- „ आराडि : 'shriek' (DN. I 75 आराडी).
- „ विकचकच : 'dishevelled hair.'
- १२४ शोधित : 'searched' (Guj. शोधयु 'to search').

- १२४ प्रदीपन : 'setting on fire, inflammation' (Pk. पलीवण; Guj. पलेवण; cf. IAL 8655).
- १२५ गम्त्री : 'cart' (Sanskritised from Pk. गड्डी; IAL 4116).
- „ सिण : शण (Pk; IAL 12272).
- १३१ विधापित : 'caused to close;' (विधापयति is used in the भागवतपुराण; IAL 8194).
- „ खानि : 'mine' (Pk; Old Guj. खानि; IAL 3873).
- १३७ देशहिण्डिन् : 'wandering from place to place.'
- „ हिण्डिन् : 'wandering.'
- १४३ कीकट : 'penniless' (abusively).
- १४४ अवलम् : 'to serve' (Pk. ओलग्; DMP, 744; cf. IAL 822).
- १४७ मट्ट : 'a member of the माट caste'; a petty panegyrist in search of patronage. (Guj. माट; IAL 9366).
- १४८ विनष्ट : 'spoiled' (Old Guj. विणष्ट; IAL 11771).
- १५१ कम्मल : 'foul.'
- १५५ गोचर-चर्या : भिक्षाटन.
- १६५ पट्टराज्ञी : 'chief queen' (Guj. पराणी).
- १६४ ०अनुमा : उक्ता, 'resemblance.'
- १६५ निःसर्पिष् : 'without ghee.'
- १७० वर्षावन : 'celebration' (Pk. वद्धावन, Guj. वर्षामणु.).
- १७७ शिक्षापना : हितशिक्षाप्रदान (Guj. शिखामण.).

Important words

४०९

- १८३ पानीयहारिका : 'woman fetching water.' (Pk. पाणिपहारी, Guj. पाणिपारी, H. पानिहारी; IAL 8088).
- १८४ करका : 'hail stone' (Guj. करा; IAL 2782).
- „ राजपाटी : See I/131.
- १८८ उष्- : 'to burn.'
- १८९ काण्यू- : 'to cause to become one-eyed by piercing an eye.'
- „ खरम्पां वान काऽपि वा : Probably to be emended as खुल्यां वानकामिव. खुरली means 'practising archery' (MW.) and वानका may mean 'a target' (cf. वान 'a hole in the wall of a house,' MW.).
- १९५ विड्वर : See II 21.
- २०१ गोनसः : 'a kind of large snake' (Pk. गोणस, IAL 4288.)
- २०९ शरीरचिन्ता : 'natural bodily function.'
- २१२ गृहोलिका : 'house lizard' (Pk. घरोलिया, Guj. घरोली; IAL 4431.)
- २१३ अस्मि : 'I.'
- २१६ ला- : 'to take.'
- २१९ गौरव्या (f.) : 'to be respected.'
- २२२ अकर्णः : 'lacking in self-control' (?).
- २२७ असिपुत्री : 'knife.'
- २२८ संराविणः : 'uproar' (मालतीमाधव and नैषधीय).
- २३१ कृपाणी : 'knife, dagger.'
- २३५ प्रक्षरितः : 'armoured' (Pk. पक्खरिय; Old Guj. पालरिउ; IAL 8432).
- २३९ संशीति : संशय.
- २५२ क्रुध्- (in क्रुत्विशाच) : 'anger.'
- २५५ अवर्गिदृष्टः : 'person of limited vision.'
- २५६ महः : उत्सव.
- २६३ चन्द्रः : कर्पूर (cf. I 76.).
- २६५ संवस्त्रयू- : 'to clothe' (See I 68.).
- २६७ नमोऽधुनि : स्वर्णदी, गङ्गा.
- २६९ मट्टः : See II 147.
- „ थट्टः : 'group' (Pk.).
- २७१ प्रतिलम्भः : See I 55.
- २७३ चर्व्यः : 'chewable' (food.).
- „ चूष्यः : 'what is to be sucked' (food.).
- २७५ अभी-दानः : अभयदान.
- २७८ मारिः : See I 2८4.
- „ प्रगे : See I 65.
- २७९ उल्लोचः : 'canopy'.
- „ मणौ : See I 84.
- „ चणः : 'prominen due to' (अष्टाध्यायी V 2 26.)
- „ चरणः : तपश्चरण.
- २८० द्युसद् : 'a god.'
- २८१ शितिः : कृष्ण(पक्ष).
- „ भः : नक्षत्र.
- „ श्वेतचविः : चन्द्र.
- „ इनभूः : सूर्यसुत, 'Saturn.'

Third Utsāha

- ६ कणमन्दः : 'as weak as a dust particle' (?).
- ७ धान्यक्रीटः : 'an insect found in corn' (Guj. घनेहु; IAL 6779.).
- १२ जितकाशिन् : 'behaving like a conqueror'.
- १४ गुप्तिपः : 'prison-guard'.
- „ अहंयुता : अहङ्कार.
- २१ राजन् : चन्द्र.
- २५ जन्युर्वी : जन्मभूमि.

- २८ जनुप् : जन्मन्.
 २९ कुज : मङ्गल(ग्रह).
 „ दक्षित : 'kicked' (Pk. लत्ता 'kick'; Guj. लात; IAL 10931.)
 ३० आरतः : 'before' (Pk. आरओ).
 „ पञ्चवर्षी : 'five years.'
 „ निष्ठाप्-: 'to destroy' (Pk. निष्ठव्-).
 ३२ अकर्मठ : 'ineffective.'
 ३४ तीतः : अतीत (Pk. तीअ).
 „ वर्तिन् : वर्तमान, 'present time.'
 ४५ रममग (with ईह-) 'to stare' (Guj. रममग, with जो- 'to see').
 ४९ तालय्- : 'to lock.'
 „ उत्पाद्-: 'to cause to carry' (Pk. उपाद्, Guj. उपाह; cf. IAL 1809).
 ५० यामिक : प्राहरिक.
 ५२ चैय : 'temple.'
 „ अतिजागरिन् : 'extremely wakeful'. (काशिका on अष्टाध्यायी VII 3 85).
 ५६ लाक् : See I 298.
 ६१ क्षूण (n.) : 'offense' (Pk. खूण).
 ६३ धीसल : 'minister.'
 „ अड्डण (n.) : 'shield' (Pk).
 „ हति : 'blow'
 ६४ चन्द्रमौलि : 'a turban marked with brilliant spots' (Pk. मडलि; Guj. मोलियु 'turban').
 ६५ श्रेष्ठि : 'merchant'.
 ६७ निरोपित : 'ordered' (Old Guj. निरोप्- 'to order').
 „ किंराजन् 'a bad king' (अष्टाध्यायी II 1 64, V 4 70).
 „ नीवृत् 'ebode', (also I 207).
 ६९ ०देश्य : ०देशीय, 'resembling' (अष्टाध्यायी V 3 67).
- ७० सौवाङ्गज : 'grend child' (?).
 „ खिल : 'desert, barren.'
 „ शीतलिका : 'small pox' (Guj. शीली; IAL 12490).
 ७२ न्यम्भू-: to 'subside' (?).
 ७५ घन : See I 29.
 ७६ कण्टिका : 'thorny hedge.'
 ७७ कुक्षिं भरि : 'filling only his own belly' (अष्टाध्यायी III 2 26).
 ७९ मुण्ड : 'head'.
 ८१ वशब्द 'addicted to'.
 ८६ पार्श्व 'near' (Guj. पासे).
 „ गुरुचन्दकः याति : 'comes to pay homage as to a guru' (a Prakritism).
 „ अह : हह.
 „ कयाण : 'merchandise'.
 ८७, ९० चरिका : परिव्राजिका.
 ९२ कम्भ : 'being in love' (अष्टाध्यायी III 2 167).
 ९३ आरक्ष : 'guard' (आरक्ख, DN. I 15)
 ९४ जाह्निक : 'courier.'
 ९८ दत्तहस्तिक : 'supported'.
 १०३ सरमासूता : सुनी.
 १०४ विमुप्-: 'to revile, censure' (Pk. विमोव्-).
 १०६ छगणिका : 'dried cowdung cake' (Sk, Pk. छगण, Pk. छाणी; IAL 4952, 5007)
 १०७ अभ्याख्या-: 'to accuse falsely'.
 ११० पुण्ड्रक : तिलक.
 ११२ पाप : 'sin'.
 „ विमुप् : See III 104.
 ११३ पक्त्रिम : 'ripe'.
 ११५ प्रदोष : 'wickeo' (शिशुपालवध II 78).

- ११८ कम्भल : 'foul'.
 ११९ मगध : मानव, 'bard'.
 १२१ गोर्वर : 'name of a village' (cf. IAL 4316).
 १२३ हुक् : पुत्र.
 १२४ अस्त : यह, अस्ताचल.
 १२७ शतखण्डित : 'broken into a hundred pieces, destroyed completely'.
 १२८ वश्य-: 'to control' (denominative from वश्य).
 १३० न्यकृ-: 'to humiliate'.
 „ प्रजावती : 'elder brother's wife'.
 १३७ कथकारम् : 'how' (शिशुपालवध II 52).
 १३९ मस्तके पातय् : 'to dash on the head, make to suffer the bad consequences.' (a Prakritism).
 १४० ग्रामकूट : 'village headmen' (Pk. गामऊड, DN. II 89; Kennade गाउंड, गावडा).
 १४२ आचम्-: 'to be clean' (Pk). आचम्-).
 १५० फलेग्रही : See I 247.
 १५३ (b) दम्भ (m.) : 'a burn' (Old Guj. डाम, Mod. Guj. डाम; डाम्- 'to burn'.
 १५६ भट्ट : ब्राह्मण.
 १५७ मट्टिनी : ब्राह्मणी.
 „ छन्न 'secretly' (Guj. छानुं).
 १५९ हील्-: 'to insult' (Pk).
 १६२ वाघ्रीणस : 'rhinoceros'.
 १६३ एकिका : एककिनी.
 १६५ पर्यश्रु० : 'bathed in tears'.
 १६९ संव्यान : 'upper garment'.
 „ पल्लव : 'hem of a garment.' (Guj. पालव).
 १७० पाथि : 'torn'.
 १८२ अवक्रय-गेह : 'a rented house'.
 १८४ कम : 'foot' (Pk. कम.).
 १८६ रमणीयक : 'loveliness'.
 १८९ ०कर्मण : (१)
 „ लेखशालाकरण : 'schooling' (Guj. निशाळगणु).
 १९० जानि : 'wife'.
 १९२ पट्टिका : 'a wooden slab for writing' (G. पाटी).
 „ आरटि : 'bawling' (Pk. आरडिय, Guj. आरड् 'to bawl'.)
 १९४ निष्कल : (1) 'ignorant of arts' (2) (?).
 २०१ द्रोणमेघ : 'a rain-cloud making heavy down-pour' (Pk. दोणमेह).
 „ सुदगशैल : 'an impenetrably hard mountain' (Pk. मुगसेल).
 २०१ दृक्पात्र : 'power of the eye-sight'.
 „ जगच्चक्षुस् : सूर्य.
 २०२ अहंयु : अहङ्कारिन्.
 २०३ शली : 'degger'.
 २०५ शण्ड : 'a bull set at liberty'. (Pk. संड, Guj. सांड; IAL 13331)
 २०६ पिशाचकिन् : कुबेर (पतञ्जलि on अष्टाध्यायी V 2 129).
 २०७ पुरुष : पुरुष.
 २११ सुतं मम : 'I have nothing to do with, I have no use of.' (cf. the Gujarati idiom 'सर्हु' 'enough'.)
 २२६ अभ्यमिथ्य-: 'to be advanced against or attacked' (अष्टाध्यायी V 2 17).

- २२८ स्वजिह्वया बलिः क्रिये : 'I offer myself as victim for the well-being of your tongue' - an idiomatic expression of extreme praise. Ap. 'बलिक्रिज्जउ' सिद्धहेम VIII 4 338).
- २३२ वषपट्टिका : 'touchstone' (Pk).
- २३५ उन्नम्र : 'errect.'
- ॥ विजिह्वर : 'conquering.'
- २४२ मणीमुखी (f.): 'black-faced.'
- २४४ उच्चण्डू- : 'to throw up, to shoot upwards.' (cf. Pk. उच्चंडिय 'raised up').
- २४५ उन्मदिन् : 'intoxicated.'
- २५२ व्यध : 'piercing' (शिशुपालवध).
- २५७ लेपकृत : 'plaster-cast.'
- २६३ निःस्वानेष्ववहन् घाताः : 'sounding strokes fell on the kettle-drums' (cf. Old Guj. idiom 'बलिउ नीसाणे घाउ').
- ॥ साराविण : 'general acclamation of a number of people together' (मालतीमाधव).
- २६७ वारिन् : 'restraining.'
- २७० निर्घाटित : 'driven out' (Pk. निघाडिय).
- २७३ वृत्ति : 'fence.'

Fourth Utsāha

- २ प्रहरकं दा : 'to keep watch, to attend' (cf. Guj. 'पहेरो देवो').
- ६ बकोट : कुस्ति-यक.
- ७ भावसार : 'a devout Jain layman'.

- ॥ गोष्ठिक : 'priest of a Jain temple' (Guj. गोठी).
- ८ श्राद्ध : 'a devout Jain' (Pk. सद्ध).
- ११ इन्दु : कर्पूर.
- १८ उद्बुद्ध : 'one who has left one kind of existence to be born into another.' (Pk. उव्वडिय).
- २१ सरस्वत् : समुद्र (शिशुपालवध).
- २३ क्रम : चरण.
- २५ ककुभास्तिक : दिग्गज समूह.
- ॥ हास्तिक : गजयूथ (अष्टाध्यायी IV 2 47).
- २७ उदरंभरि : 'filling up the hollow.'
- ३० कथान्तर : 'interest.'
- ॥ वणिज्या : वणिज्य (Pk. वणिजा, Guj. वणज).
- ॥ यानपात्र : नौका (Pk. जाणवत्).
- ॥ भाटक : 'fare' (Pk. भाड्य, Guj. भाडु).
- ॥ योनिपोष : 'raising seedlings.'
- ३१ इन्दु : कर्पूर.
- ३२ तुवरी : 'alum.'
- ३३ और्ववह्नि : 'the submarine fire.'
- ३३, ३४ लोष्टिक : 'rust of iron.' (?)
- ३४ प्रतीक : 'limb.'
- ३७ लज्जा : 'bribe' (Pk. लंजा, Guj. लंच; IAL 10914.).
- ॥ व्यवहृ- : 'to trade.'
- ३८ महास्थाल : 'cooked offering on a sacred day.' (?)
- ३८, ४० तलवर : 'city guard' (Pk.).
- ३८, ४३ खोटिका : 'a counterfeit coin; coin alloyed with base metal.' (cf. IAL. 3931; Guj. खोटु 'alloyed,' Pan. खोट 'alloy').
- ४१ स्थिरीभू- : 'to wait'

- * ४२ मार्ग- : 'to ask for' (Pk मार्ग-, Guj. मार्ग-).
- ४४ किराटक : 'vile merchant' (IAL 3173.)
- ४५ चतुष्पिका : 'a set of four.' पुंश्रुतुष्पिका : probably means 'a group of four guards.' Compare Guj. चोकी 'keeping watch, watch-post,' (cf. IAL 4629).
- ४९ अश्वन्य : पथिक (अष्टाध्यायी V 2 16).
- ॥ पराञ्च : 'turned away.'
- ५३ क्रोड : 'lap'
- ५८, ६१, ६२ : जिस (in personal names जिसनाग etc.) for जस (Pk. जस^०, Sk. यशस्).
- ५८, ५९, ६१ आस (in personal names आसपालक etc.) : अश्व (Pk. आस).
- ६३ पाल्हण : 'name of a male'
- ॥ पाल्हण : " " "
- ॥ काल्हण : " " "
- ॥ जाल्हण : " " "
- ॥ देवड : " " "
- ॥ आसडक : " " "
- ६६ देहड : " " "
- ॥ शैली : 'method, mode of conduct.'
- ६८ अध्यक्ष^० : 'openly.'
- ७६ कौविन्दी : 'the wife of a weaver.'
- ॥ वण्ट : 'a dwarf, cripple or vagabond.'
- ८१ भूषाकरणडी : 'jewellery box.'
- ८६ शस्त्रहस्त : 'armed body-guard' (Old Guj. सेलहथ, Cf. Guj. शेलेत 'a surname').
- ८७ धाविका (f.) : 'washer.'
- ९७ विलक्ष : 'crest-fallen.' (Pk. विसाल).
- ९९ छुटित : 'escaped.'
- १०१ शीद- : 'to do, to carry out.'
- ॥ असकौ : असौ.
- १०३ काचपिच्य (n.) : 'bothersome prattling.' (Guj. कचपच).
- ॥ स्फोरित : 'flashed.'
- १०५ विगुप्त : 'confused.'
- ११० दुग्ध : 'a man of low and untouchable caste of that name.'
- ११६ ईर्- : 'to go, to act.'
- ॥ रा- : 'to give, to allow.'
- ॥ ईरितुम् रा : 'to allow to move or act.'
- १२४, १२५ : निश्रुक्ता : 'mercilessness' (here personified).
- १२५ आश्रुत : 'agreed.'
- १२४, २७० : अस्मि : अहम्.
- १३५ ला- : गृह- (Pk. ले-).
- १३९ जीविका : 'livelihood.'
- १४१ वृत : 'woven.'
- १४२ सामग्री : 'means and materials.'
- १४३ दीनार : 'a gold coin'
- १४४ कर्मकर्मठ : '(a place) fit for carrying out work.'
- १४९ कषपट्टक : 'touchstone.'
- १४९, १६३ प्रसू : मातृ.
- १५२ वारक : 'one's turn.' (HParl., Guj. वारो).
- ॥ मेहला : महिला.
- ॥ रामहेला : 'amorous dalliance (of women).'
- १५४ प्रहृष्टक : प्रहृष्टयुक्त.
- १५९ शुश्रू- : 'to find out.'
- १६० कर्णान्ते स्था- : 'to stand close to a person (for whispering).'
- १६२ अस्मि : अहम्

१६६ पादचारिका : 'moving on foot.'
 १६६, २०२ पादोऽवधारः 'to go'. Used to express politeness or respect. (Guj. पधारु).
 १६७ आशाम्बर : 'a Digambara Jain.'
 १७० कुहक : 'deception, fraud.'
 १७३ संस्थास्तु : 'stopping, halting.'
 ,, मार्गिन् : 'guide, path-finder.'
 १७४ दो- : 'to cut, reap, break.'
 ,, सैरिम : महिष.
 ,, धानल : 'consuming dry fruits, (?)'.
 ,, कण्ठीरव : 'an elephant in rut.'
 १७५ ग्रहपति : सूर्य.
 १७९, १८२ पाळी : 'bank' (Pk., IAL 8041).
 १८० व्यासिध्- : 'to keep off, prevent' (शिशुपाल०).
 १८१ अङ्गावहोलिका : 'bath' (Pk. अंगोहलि, Guj. अंगोळ; cf. IAL 142).
 ,, कणेहल्य : 'to satisfaction'. With पयः पवी कणेहल्य compare कणेहल्य पयः पिबति In काशिका on अष्टाध्यायी I 4 66.
 १८३, २०७ कुल्य : 'belonging to the family of.'
 १८३ तटी : सरित् (Ap. तटी).
 ,, कम्प्र : 'lover' (?) (अष्टाध्यायी III 2 167).
 ,, उत्पिस्तु : 'about to leap' (शिशुपाल०).
 १८४ कम्प्र : 'trembling.'
 १८५ चूला : चूडा (Pk.).
 १८८ शकुनज्ञ : 'knower of omens.'
 १९५ जीवातु : 'life giving drug' (HParl.).

१९९ नरेन्द्र : वैद्य.
 ,, धातुपल : 'a wondrous stone turning base metals into gold.'
 २०० प्रस्तर : 'stone' (Pk. Guj. फथर, IAL 8857).
 ,, प्रसद्- : 'to give as a favour.'
 २०३ घनावत् : 'being desirous of wealth.'
 २०५ निशान्तेय : ग्रहपति.
 २०६ ग्रामग्रामणी : 'village chief.'
 ,, पदिक : 'a foot-mark expert.' (cf. Guj. पगी).
 २०७ हक्- : 'to call with a shout.'
 ,, विव्र- : 'to make a false statement, lie.'
 ,, पुंभुव : 'making a show of bravery.'
 २१३ कर्पर : 'skull' (Pk. कपर).
 २१५ कामद्र : कल्पवृक्ष.
 २२० देवदिन्य : nomen proprium (Pk.; Sk. देवदत्त).
 २२३ रोर : दरिद्र (Pk.; Hparl.).
 २२९ श्राद्ध : 'a devout Jain lay follower.'
 ,, परिमोषिन् : 'a robber.'
 २३० परिपाटी : '(visiting holy places) one by one on a round'. The sentence here is परिपाटीया चैत्यानि अनमत्. In later literature a pilgrimage of various holy places is called चैत्यपरिपाटी or in Old Gujarati चैत्यप्रवादी and there are numerous Jain works bearing this name.
 २३६ कथानक 'tale' (Pk. कहानय; IAL 2705).

२३९, २४५ सुक्ति : 'enjoyment of ownership (over a country, etc.)'. In देशसुक्ति, राज्यसुक्ति ((Pk. सुक्ति, IAL 9521).
 २५५ प्रत्यनीक : प्रतिपक्षिन्, विरुद्ध (Pk. पडिणीय).
 २५६ जिह्मग : सर्प.
 २५७ मूर्च्छा : गृद्धि, आसक्ति (Pk. मुच्छा).
 २६६ पार्श्वे : 'near' (Pk. Guj. पास).
 २६८ वित्ति : 'knowing'.
 २७९ स्थानक : The construction तस्य स्थानकेन अहं तेन गणितः seems to be a Gujaratism; The corresponding Mod. Guj. is तेने स्थाने तेणे मने गण्यो.
 २८४ समूलकापं कर्- : 'to exterminate.'
 २८६ काचपिच्य : 'useless, bothersome discussion.'
 ,, तलवर्गिक : 'feudatory.'
 २९० उत्पलः : 'rooting up.' (Pk. उत्पल; IAL 1820).
 २९३ अप्रमद्वर : 'not at all careless, careful' (प्रमद्वर used in HParl.).
 २९६ आभू- : 'to be present near, to assist' (?).
 ३०८ विध्यापू- : 'to be extinguished.' (Sanskritization of Pk. विज्यापू- see IAL 11703).
 ३०६ पणाय : 'business, transaction.'
 ३०८ साकार : (?)
 ३१२ आतृषित : 'smeared' (Pk. तुष्य 'ghee'. तुष्यि 'smeared with ghee' IAL 5864).
 ३१३ पातपत्र : पादपत्र.
 ३१७ निष्कर्षिका (f.) : 'that which pulls out.'
 ,, वरत्रा : 'rope, thong' (cf. Guj, वरत 'rope tied to the well bucket').

३१८ चरट : 'thief' (Pk. चरड).
 ,, खिलीकृत : 'devastated'.
 ,, घणायथ : 'the main road, highway.'
 ३१९ विमद्व- : 'to harass, give trouble' (Pk. विणद्व-).
 ३२० कामसुरमी : कामवेनु.
 ,, कामकुम्भ : 'a wish-fulfilling magic pot.' (cf. Pk. कामपड and the कामपडकथा).
 ३२३ व्यतिगम : 'crossing.'
 ३२६, ३४८ शरीरचिन्ता : 'call of nature.'
 ३२७ भुजि : भोजन (in भुजिक्षण 'dinner time' and स्निग्धभुजि 'sweet, fatty food').
 ३२७ कल्ये : 'yesterday.'
 ३२८ तालकं दा- : 'to lock' (cf. Guj. तालुं देवु).
 ३३४ प्राभूत : 'a present' (Pk. पाहुड).
 ३३५ स्वक : 'kinsman, relative' (Pk. सग, Guj. सगो, IAL 13894).
 ३३७ ०देशिन् : 'preaching', (देशना 'preaching, sermon' in Sk. Janl literature; Pk. देशणा).
 ३४४ उपस्कर : 'small things of merchandise' (IAL 2264).
 ३४५ जसदित्य, माहिनी : Hybrid Sk. Pk. personal names.
 ३४६ विलपू- : 'hang on to' (Pk. विलगू- Guj. वल्लगू, IAL 11881).
 ,, जनि : 'birth'.
 ३५० कुविन्द : 'weaver'.
 ,, मलविका : 'loft' (?).
 ३५१ देहचिन्ता : See IV 326.
 ३५२ पावक : 'a residential area in a town.' (G. पाडो).
 ,, अरण्यरुदित : 'crying in wilderness'.

- ३५८ ओम् : 'yes'.
 ३६० ठक 'a cheat' (Guj. ठग, cf. IAL 5489).
 ३६१ मलनी : See IV 350.
 „ मेखयकम् : (?).
 ३७१ देवड : a personal name.
 ३७२ महस् : 'festival'.
 ३७३ वगड : a personal name.
 ३७४ दौःसहाय : 'a helping hand'.
 ३७७ ०यू : सुत.
 ३८० भाण्य : कथ्य.
 „ अन्तरक : 'inner apartment'. (Pk. ओअरय, Guj. ओरडो, IAL 450).
 „ अपट्टु : 'sick'.
 ३८१ स्नाक् : स्निति
 „ ४०५ अस्मि : अहम्
 „ ३८५ क्षुरी : 'knife' (Guj. छरी; IAL 3727).
 ३८४ आतुर : 'sick' (Pk. आडर).
 ३९० शिष्टान् : कथितवान् (Pk. सिष्ट = कथित).

Fifth Utsāha

- १ प्रवेदक : 'informant'.
 ७ सुम : कुसुम.
 ९ युसद् : 'a god'.
 „ सौम्यतात : 'father of Budha i.e. the moon'.
 ११ अतिप्रगे : 'in the early morning'.
 १६ उपधम्मक : 'supporter'.
 १७ उपध्वज : 'supported'.
 १८ खेल- : 'to play' (Pk; IAL 3918).
 २० जन्तु : जन्तु.

- २३, २४ भग्नी : भगिनी.
 „ „ भाग्नेयी : भागिनेयी.
 २५ ध्यामल : 'dark, dirty.' (Sanskritization of Pk. जामल; IAL 5369).
 २७ उद्भूत : 'born in a higher class of beings.' (Pk. उव्वद्धि).
 „ कामल : 'jaundice.' (cf. Guj. वमलो).
 २७, २९ अब्रह्म : अब्रह्मचर्य (Pk. अब्रह्म).
 २८ चाक्रिक : 'an oilman'.
 २९ ग्रहिलित : 'possessed, maddened.' (Pk. गहिलित).
 ३१ दीप्र : 'radiant'.
 ३४ सूर्यजा : यमुना.
 ३६ कुवल : कुवल्य (कथासरित्सागर).
 ३८ जिणु : विणु.
 „ प्रजुपमाण : 'enjoying'.
 ३९ ०वर्षुक (in ०मुधावर्षुक) : 'pouring out.' ('शिशुगलवध').
 ४० अश्यान : 'extensive'.
 ४६ महान्त : शिव.
 ४९ पुंष्टिहिम : 'an osprey among men, a parasite'.
 ५३ न पूर्यते : 'is not enough.' (Ap. पुज्जइ, Guj. पूरो)
 ५४ हस : हास्य.
 ५९ कर्मण : 'magic charm to make others completely subservient.' (Pk. कम्मण, Guj. कामण, IAL 3075).
 ६१ ०पादमूले : 'near'.
 ६४ कनी : 'girl'.
 ६९ वेलाकुल : 'sea-port'.
 ७२, ८३ रुत : 'cotton' (Sanskritization of Pk. रुअ, IAL 10798).

- ७२ गर्जन : 'the city of Gezna' (Pk. गज्जन).
 ८३ क्रवाणक : 'goods for sale.' (IAL 3584).
 ८४ सुखवाहन : 'palanquin.' (ख्वासन).
 „ वेगसर : 'mule'.
 ८६ गर्जनक : see V 72.
 ८१ स्थोन् : स्थैर्य.
 ९२ अमुदृष्ट : 'like those'.
 ९५, ९६ मन्द : 'sick' (Guj. मांदु).
 ९६ पानीयं सहते न ते : 'the water does not suit your health' (cf. Guj. तने पाणी सहेंतुं नथी).
 ९८ सुखासन : 'palanquin'.
 ९९ श्वसुर : 'father-in law's household.' (Pk. सासुरय, Guj. सासरं).
 १०६ दवथु : 'heat' (अष्टाध्यायी III 3 89).
 „ प्रोन्माथ : विनाश.
 „ प्रवा-दापक : 'donor of road-side water-reservoir for travellers.' (for प्रवा see IAL 8681).
 „ सत्रालय : सत्रालय 'a charity house distributing food to beggars'.
 „ सौल्य : सुस्थता 'welfare'.
 १०७ ०चण : 'renowned for' (अष्टाध्यायी v 2 26; HPari).
 „ गर्जः : (मेघ)गर्जना.
 विभायन (n) : 'terrifying'.
 „ हक्का : 'threatening shout or call' (Pk, IAL 13938).
 १०८ ०पाश्वे : 'near' (Guj. पासे).
 ११० रणरणक : 'longing due to separation from the loved one'.
 „ पारायत : पारायत.
 „ ललित : 'love-play' (Pk. ललिअ).
 ११५ मोहायित : 'silent expression of return love'.
 ११६ कोकी : ककवाकी.
 ११९ प्रतीच्छा : स्वीकृति (Pk. पडिच्छा).
 १२० प्रियमेलक : 'bringing out a meeting with the beloved'.
 १२१ अदःप्रद : 'giver of that'.
 १२५ अनाकर्णितकम् : 'action of having not heard'.
 १२७ सावहित्थम् : 'with dissimulation'.
 „ भगिनका : भगिनी.
 १२८ स्वर्णाक्त : 'gilted'.
 १३२ प्रगुण (with व्यधा-) : 'to arrange properly'.
 १३३ प्रबोधय (with दीप) : 'to light'.
 १३५ ईषा (in पर्यङ्केषा) : 'side place (of a bedstead)' (Guj. ईस; IAL 1620).
 १३६ स्वाप : 'sleep'.
 १४१ वार्धानी : 'water pitcher' (HPari).
 „ दन्तपचन : 'a small piece of wood to clean the teeth with' (IAL 6157).
 „ वद्ध : 'to turn back,' 'return' (Guj. वळवुं; IAL 11405).
 १४२ चतुःकर्णम् : 'heard by four ears only'.
 १४७ आभाणक : 'proverb' (IAL 1228).
 १५३, १५४ धूण (n) : अपराध (Pk. धूण).
 १५५ अर्धोपचारि : 'partial service, 'treatment or attention'.
 १५६ पटु : स्वस्थ 'physically well'.
 १५७ असि : स्वम्.
 „ प्रतिचर- : 'to look after a patient' (Pk. पडिअर).
 „ प्रसू : 'mother'.

- १६२ भुक्षिण : 'dinner time'.
 ,, भोज्यहारिका : 'a maid servant bringing dinner.'
 १६३ ग्रह : 'insistence'.
 १६५ व्यावृत्- : 'to return' (Pk. वाहुड-; IAL 12192).
 १७१ कुमारसचिव : 'prince's secretary'.
 १७३ कैवर्त्य : 'fishermen's job'.
 १७८ कर्णे जप्- : 'to whisper into the ear'.
 १८० अभिवेणय- : 'to march with an army against'.
 १८१ अभिवेणन : 'merching against, with an army'.
 १८२ आस्नाक : 'our' (अष्टाध्यायी, IV 31-2).
 १८२, १८३ मेदिनी : 'e Meda women. Medas were at times identified with the चण्डाल or untouchables. (IAL 10320).
 १९२ द्रुत : 'ren away'.
 ,, अराल : वक्र.
 १९३ उदवसित : ग्रह.
 १९६, १९८ अदृश्यीकरण : 'the art of becoming invisible'.
 १९७ अङ्गुल : अङ्गुल (Pk. अङ्गुल ; IAL 113).
 १९८ अन्तर्धि : अन्तर्धान.
 १९९ छुरी : 'dagger'.
 ,, निकार : अपमान.
 ,, व्यतिहार : 'reciprocation'.
 २०१ नाक : 'turn' (Guj. नारो).
 ,, अकामुक : 'lacking sexual desire'.
 ,, वेश : 'entrance'.
 २०२ समिताचूर्ण : गोधूमपिष्ट.
 २०४ विमोह : 'to humiliate publicly'.
 २०६ उद्भूत : 'rose to a higher birth scale'.
 २०८ धृति : 'holding, keeping'.
 २०९ कुन्द : 'a turner's lathe'.
 २११ शङ्खभृत्भू : विष्णुमुत (कामदेव).
 २१३ ताडक : ताडक (Pk).
 ,, ताडित : पिन्ना (Old Guj. ताड- 'to wear, to stretch').
 २१५ प्रतिप्रतीधम् : 'limb by limb' (नैपथीय).
 २१४ शक्तिधर : स्कन्द.
 २१५ कृतमुख : निपुण.
 २१६ वैदग्धी : वैदग्ध्य.
 ,, सेवधि : शेवधि.
 ,, चञ्चु : निपुण.
 २१९ खनी : खनि.
 २२० आरव्यया : 'in name only'.
 २२९ अतिसग्रह : a mistake for अत्य-सदग्रह ?
 २३१ पूतिक : 'putrid'.
 २३३ पृति : 'pus'.
 ,, अक्षाम : अनल्प.
 २३४ विलक्ष : 'downcast'.
 २३५ कार्ष्णिक : 'e beggar in tatters' (Pk. कम्पडिय).
 २३९ वास : वासना.
 २४३, २५७ राजपाटी : 'royal procession'.
 २४३ कुटीरक : 'hut' (Pk. कुडीरय).
 २५२ प्रदुःपन्ति : 'become manifest'.
 २५३ सर : सरस.
 २५५ अस्मि : अहम्
 २५६ धुरीण : 'fit to be harnessed'.
 २६३ व्यलोक : अपराध (Pk. विलीअ, विलिअ).
 २६३ २६७, २६८ किराक : '(fraudulent) merchant' IAL (31737).
 २७१ क्रधू : 'anger'.

- २८५ ज्योत्कृत : नमस्कृत (cf. Pk. जोकार= नमस्कार; जोकर- 'to salute').
 ,, प्ररू : जननी.
 ,, प्रेर : 'to push away' (Pk. पेहू- IAL 9002).
 २८८ धन्यिका : धन्या.
 २९५ तूष्णी : मौन (Pk. तुण्हि).
 २९६ नसि : नासिकायाम्.
 २९९ रल्लिकाकृतौ : 'in humouring (?)'.
 ,, पादोऽवधार : 'to take a step, to go'.
 ३०४ दिविषद् : 'a god'.
 ३०८ गलि : 'lazy bullock,' (Pk. गलि, Guj. गलियो; IAL 3975).
 ,, चरख : 'practising free-booty.' (Pk. चरड).
 ३१० प्रतिचारिका : परिचारिका (Pk. पडिचारिया).
 ३१४ सत्यंकार : 'earnest money'.
 ,, एषक : एषः.
 ३१५ अनीकर : 'army chief'.
 ३१८ धोरणी : 'continuous volley (of arrows)' (Pk. धोरणी).
 ३१९ अचिरप्रभा : विद्युत्.
 ३२३ घनाघन : 'rainy clouds, rains'.
 ३२५ कांदिशोकमना : '(with भू : 'become desirous of taking to flight'.
 ३३० संशीति : संशय.
 ३३३ तरुशु : तरुशु.
 ३३९ चरण : संयम, चारित्र (Pk.).
 ,, पादमूले : 'from, at the hands of'. (Pk. पायमुले).
 ३७ वाणिज्यपुत्रक : 'a merchant's apprentice' (cf. वाणिक्पुत्र in Kethāsāritsāgara; Guj. वाणीतर; IAL 11486).
 २० अभिमर : वध, मारण.
 ,, श्वेड : विष.
 २५ इलापति : पृथ्वीपति.
 २७ धात्रीपति : पृथ्वीपति.
 ३३ सत्यापित : 'proved to be true'.
 ३६ शयित : 'rotten' (Pk सडिय, Guj. सडियु, IAL 12268).
 ३६, ५३ क्वथित : कुथित 'become putrid', (Pk कुहिय, Guj. कोलु, IAL 3282).
 ३६ व्यापारय- : 'to trade in'.
 ३८ माण्डखिन्न : '(a garment) soiled with goods or merchandise' (?).
 ,, मुद्गालभ्य : '(a useless garment) obtained from waste (?)'.
 ,, दण्डित : 'a garment made by sewing two rags' (cf. Pk. डंडि, Guj. डांडियु).
 ४२ देशिन् : वैदेशिन्, 'a foreign traveller'.
 ४४ उपक्षय : 'damages'.
 ५२, ५३ वारक : 'generation' (Guj. वारो).
 ५४ दण्डि : see VI 38.
 ५८ कर्मठ (in प्राणसंवेदकर्मठ) : 'श्रम, capable of creating'.
 ५९, ८७ न पूर्यते : 'does not suffice'.
 ५९ स्वक : 'वत्'.
 ६१ वातल : 'effected by the derangement of the vāta element, crazy' (IAL 11504).
 ६८, ८३ असरवि : Prakrit form of यशोरवि (VI 33).
 ६४ वार्द्धक : 'infirmary of old age'.

Sixth Utsāha

७ कुधू : क्रोध.

८ द्रु : द्रुम.

- ६९ प्रगुण : 'ready'
 ७० नाङ्गरित : 'anchored' (Pk. नंगर, Guj. लंगर 'anchor').
 ७३ अस्ताव : 'very deep' (Pk. अस्थाव; cf. IAL 980 अस्थाव).
 „ आस्थास्तु : 'halting, stopping for a while (?)'
 „ अन्तरीप : द्वीप (अष्टाध्यायी VI 3 97)
 ७४, १०० प्रहृष्टः : प्रहृष्ट.
 ७८ पोतं शुल्कापयामास : 'paid customs duty for the ship.'
 „ उन्मेदुर : 'inflated, corpulent'.
 ८७ छेद : हानि (Pk. छेअ).
 ९१, ९३ रवि : shortened form of जसरवि.
 ९२ त्वक् : तावक्.
 ९६ बौह्रित्य : 'ship' (Pk.; see बह्वि; IAL 11461).
 ९३ भाण्डं शुल्कापयाचक्रे : 'paid customs duty on the goods.'
 ९७ औचित्य : औचित्यम्
 ९९ प्रतीर : तीर.
 १०२ सश्रयञ्चू : मित्र.
 १०४ विहस्त- (denom. from विहस्त) : 'to take hold of.' (cf. Pk. विहस्त : 'having in hand').
 १०६ प्रतिप्रतीकम् : See v 215.
 „ दृषीक : इन्द्रिय.
 „ देवानां प्रिय : भूर्त्वि.
 „ मैव तेऽभूज्जनिः क्वचित् 'may you cease to exist'—a curse (cf. अष्टाध्यायी III 3 112).
 ११६ अट्टचरी : अट्टचर्या.
 ११७ विमङ्गलान्नः मिथ्यात्वयुक्तावधिज्ञान (See Pk. विमङ्ग).
 ११९ विकृ- : 'to create by supernatural power' (P. विकृव्).
 १२० : नियामक : 'helmsman'.
 „ सितपट : 'sail'.
 „ नाङ्गर- : 'to anchor'.
 १२१ अद्द : 'cloud'.
 १२२ उद्ग्राहण : 'raising, lifting up'.
 व्यानरो : 'was pervaded'.
 १२४ आनक : 'a large drum'.
 १२५ प्रजिघांसु : 'desirous to kill'.
 „ धारा मुसलाकारा : cf. Guj. सुसलवार 'rain falling in streams as thick as a pestle'.
 १२६ पात्र : गणिका.
 १२७ प्रोच्चकैः : 'very loudly'.
 १३३ पट्टः : 'a fact proclaimed by beating a drum i. e., well-known'.
 १४४ चञ्चूचञ्चवि : 'fighting by beaks'
 १४८ प्राच्य : 'previous'.
 „ प्रादुःषद् 'becoming manifest'.
 १५४ सम्मान्- : 'to partake (food etc)'. (Pk. सम्मान्-).
 „ श्रमच्छिदे : 'for removing fatigue'.
 १६३ कल्पपुस्तक : 'a book showing the method or process'.
 १६४ पराप्त : प्राप्त (cf. Pk. पराप् 'to obtain').
 १७० तुम्ब, १७१ तुम्बक : 'hollowed gourd used as vessel for holding liquid' Guj. दूबड्ड (IAL 5868).
 १६३, १६४ कूपिका, १७९ कूपी : 'pit, small well.' (IAL 3400).
 १८२ पोत, १८३ पोतक : 'shoot' (see under IAL 8399).

- १८७ चादिते श्रुती : 'ears sounded i. e., a hallucination of spoken words was produced by the ears'.
 „ दिवि : गगने.
 १८९ उच्छ्र- : 'to arise'.
 १९४ अन्धश्च : 'present before the eyes'.
 १९८ पुं ब्रूव : 'braggart, boasting of bravery'.
 १९९ ग्रहिलीकृत्य : 'having made crazy'.
 २०१ चौरिका : 'strip of cloth, rag' (IAL 4843).
 २०२ डिम्भक : 'young boy'.
 २०८ अप्राथितप्रार्थक : 'asking for a thing improper to ask for' (Pk. अप्रथियप्रथय).
 २१२ ठक्ति : 'cheated' (Guj. ठग्यो).
 „ मन्दकुहित : 'struck by (the inauspicious planet) Saturn'.
 २२१ सर्वकष : 'cruel to all, all-oppressing'.
 २२६ रुत : 'cotton' (Pk. रुअ).
 २२८ पटकुटी : 'tent'.
 २३० ओतु : मार्जार.
 „ आखु : मूषक.
 „ एकसाथेन : 'together, in a company' (Guj. एक साथे).
 २३२ ककावेष्ट : 'army-like siege'.
 „ रोदोन्तर : 'heavenly space'.
 २३३ विध्यापम् : 'to extinguish' (see IAL 11703)
 „ अभिसन्धि : आशय.
 २३७ प्रचक्र : 'marching army'.
 २४४ विगन्धिमृद् : 'odourless earth with magic properties ?'
 „ मूली : '(science of) roots having magic properties'.
 २४९ देधारः : उपदेधारः.
 २४९ ठक : 'a cheat'.
 २५७ कल्पशिविन् : 'an expert in the sāstric rules'.
 २५८ उद्धारकं दा- : 'to give on credit' (see IAL 2018).
 २६० ज्योत्कृत्य : नमस्कृत्य (see V 285)
 „ ठकुर : 'a Rajput village chief' (IAL 5488).
 २६१ गोमयेच्छिका : 'a woman engaged for removing cowdung'.
 „ भग्नी : भगिनी.
 „ भाम्भिक : 'town-crier.' (cf. Rajasthan, Guj. भांभी).
 २६२ भूमीभुजः भूपति.
 २६३ प्रतिग्राह : 'military service'.
 २६६ निरोप : आज्ञा.
 २६७ विनष्ट : 'spoiled'.
 „ समारचू- : 'to improve, to put in good shape'.
 २६९ भग्न : 'ran away' (Pk. भग्न).
 २७६ छगणहारिका : 'a woman engaged for removing cowdung'.
 २८० कर्पटिन : 'wearer of rags'.
 २८२ व्यपरोप्य : 'destroy'.
 २८३ कषं पृच्छ- : (?)
 २९१ तूर्यत्रिक : तौर्यत्रिक.
 ३०४, ४०६ रात्रपाटी : see V 243.
 „ धारा : अश्वगतिविशेष.
 ३१४ मन्तु : अपराध.
 ३१९ कान्दिशीक : 'running away secretly'.
 ३३३ भाटी : 'charges to be given to a prostitute'.
 „ धाटी : 'dacoity'.

- ३३६ वराकिका (f.) : 'wretched.'
 ,, कर्तुः 'to cut.'
 ३३७ अलज्ज : अश्रु.
 ३४१ मुण्डशुकर : 'pig.'
 ३४४ साधारित : प्राप्तयलम्बन.
 ३५१ फेद्य : (?)
 ३५३ दीव्यत् : वर्धमान.
 ३६४ पितृपर्यायतः : 'through successive generations.'
 ,, वेदगर्भ : ब्रह्मन्.
 ३६८ रुच्य : 'pleasing'.
 ३६९ भुजि : भोजन.
 ३७१ उत्तः अवतु- (Guj. ऊतरवुं).
 ३७२ विगुप्त : अवमानित.
 ३७३ वर्चस् : पुरीषोत्सर्ग.
 ,, वर्चोहृह : 'latrine'.
 ३८० भाग्नेय : भागिनेय.
 ३८१ यामिस् : भागिनेय.
 ३८३ जग्मेय : भागिनेय.
 ३८४ कुतप : भागिनेय.
 ३८५ पुस्तक (m.) : book.
 ३८९ यायजूक : 'performer of sacrifices.'
 ३९६ अप्रतिबिम्ब : अनुरम.
 ,, विम्बक : 'replica'.
 ४०७ अदृष्टचरी : 'अदृष्टपूर्वा'.
 ४०८ प्रस्फारित : 'made to swell'.
 ४१४ पश्यतोहर : चौर.
 ४१५ खानी : खनि.
 ,, हड्डिका : विपणि.
 ,, अहृ : हृह.
 ४१७ दौष्यिक : 'cloth merchant' (Guj. दोशी).
 ४१८ मणि : मणी.
 ४२४ आपित्सा : 'desire of possession.'

- ४२७ भुजिमण्डप : भोजनमण्डप.
 ४३० विज्ञप्सु : 'desirous to make a submission.'
 ४३८ शेमुखी : शेमुषी, मति.
 ४३९ कि.ट्ट : वणिज् (pejoratively).
 ४४५ वण्ठीभूत : 'enslaved'.
 ४४९ औपाध्यायक : 'teachership'.
 ४७४ सची : शची.
 ४७५ मत्क : मदीय.
 ४७८ अवहित्था : 'dissimulation'.
 ४८२ उपज्ञा : 'unfounded impression'.
 ४८७ पट्टशाला : 'main hall'.
 ,, ४८८ अपवरक : 'inner apartment'.
 ४८९ वार्तियु- : 'to talk to' (HPari).
 ५०२ चस्तरी : विमोदवार्ता (DN).
 III २ : चत्वरि = हास).
 ५०५ पूर्यते : 'is sufficient'.
 ५१३ अविदुर : 'ignorant of'.
 ५१५ गर्जि : गर्जना.
 ५२० लय : आश्रय.
 ,, विनयित : व्याकुलित (Pk. विनयित).
 ५२१ एषकः : एषः (अष्टध्यायी VII 3 47).
 ५२२ कनक : कनकरथ.

✕ ✕ ✕
 Seventh Utsāha

- २ हृषीक : इन्द्रिय.
 १० पयोद : पयोद.
 १३ कर्मण : 'magic charm'.
 १४ उद्वर्त : उद्वर्तन.
 ,, वाःस्नान : वारिस्नान.
 ,, काषायी : काषायवस्त्र.
 १७ गन्त्रीखेडन : 'driving a cart' (Pk. गड्डी cart; खेड्-'to drive').
 ,, हलखेडन : 'tilling with a plough' (Pk. खेड् 'to plough').

- २३ खातिका : 'ditch' (IAL 3862.)
 ,, बाह्यिका : 'residential area outside the defensive moat surrounding a city' (Pk.) बाहिरिया.
 ३० श्च्योतत् : 'oozing'.
 ३१ निचोल : 'upper garment'.
 ,, गब्दिका : 'cushioned seat.' (Pk. गद्दिआ, Guj. गादी).
 ३२ हंसरुत : हंसतूलिका, हंसरोमन्.
 ,, मुण्डहस्तपिण्ड : ?
 ,, तलिका : 'mattress' (Pk. तूलिआ).
 ,, शतपत्री : कमलविशेष.
 ,, सस्तर : आच्छादन.
 ३४ अक्ष : इन्द्रिय.
 ३६ विदुर : 'knower'.
 ३९ हस्तलेख : 'blue print, plan'.
 ४१ अमत्र : पात्र (अष्टध्यायी IV 2 14).
 ४७ गुण्डा : मद्य.
 ४८ अर्धचन्द्रप्रदान : 'seizing by the neck.'
 ,, चरिका : भिक्षुकी.
 ,, ओषिन् : 'burner'.
 ,, अजननि : अज्ञातता.
 ,, पूति : 'stinking'.
 ७३ स्यूतास्थता : 'condition of the mouth being sewn i. e. speechlessness.'
 ७६ महादका : भेरी.
 ७९ काश्यपी : पृथ्वी.
 ८३ अभिपेगन : 'marching with an army'.
 ९५ लक्षित : 'kicked'.
 १२३ प्रगे : 'the next day morning'.
 १२४ अस्ताष : (१) गभीर (Pk. अत्याह); (२) पापमुक्त.
 १२५ उद्यमः : उद्यम.
 ,, स्वकत्र : (?).
 ,, सुम : कुसुम.
 ,, उच्छालित : 'bounced'.
 १२६ अर्वाक् : 'on this side (of the river)'.
 १३० पादवर्तनी : 'foot track'.
 १३१ पादवर्तनी : 'foot track'.
 ,, अश्वीय : 'a troop of horsemen' (अष्टा^० IV 2 48).
 १३२ भुजि : भोजन.
 १३४ प्रातिभः : 'intuitive knowledge'.
 १३५ अज्यानि (adv. : 'unharmd').
 १३६ उपदा : 'respectful present (to a king)'.
 १३८ प्रामृतीकृ- : 'to offer as a present'.
 १४१ उत्पद : 'with raised feet'.
 ,, रल : (?).
 १४६ खलखलारव : 'empty noise'.
 १५० जाह्निक : 'courier' (राजतरंगिणी).
 १६५ मैत्रम : अनुराधा-नक्षत्र.
 १६६ महन : पूजन.
 ,, सिन्धु : नदी.
 १६७ अब्द : मेघ.
 १७० निस्वान : भेरी (Pk. निस्साण; Old Guj. निसाण).
 १७३ अभीदान : अभयदान.
 १७६ वशा : करिणी.
 १८० वण्ठकलि : भृत्यकलह.
 १८२ आली : श्रेणी.
 १८३ गाणिक्य : गाणिकासमूह (महाभाष्य on अष्टा^० IV 2 40).
 १८४ दूष्यापण : 'cloth shop'.
 ,, तङ्गड : 'oil mart (?)'.
 १८५ प्रसव : फल (?).

१८६ दौघिक : 'cloth merchant'.
 ,, अह : हट.
 ,, कान्दविः : 'sweetmeat seller'
 १८८ पान : चण्डाल (Pk पाण).
 ,, भट्ट : 'bard' (Pk.).
 ,, यट्ट : श्रेणी (Pk.).
 १९२ सेनान्य (for सैनान्य ?) : सेनापतित्व.
 १९६ धूम्या : 'cloud of smoke'.
 १९७ घोटक : 'horse'.
 १९८ प्रसुमर : प्रसूत.
 ,, पृथक् : पृथक्.
 १९९ प्रधन : सङ्ग्राम.
 २०० तलवर्ग : रक्षक (?).
 २०१ क्षुरप्र : 'sharp-edged (arrow)'.
 २०२ मूलग्रह : 'base support'.
 २०२, २०४ शारिपट्ट
 २०३ द्रु : सु.
 २०५ और्ध्वानल : अग्नि.
 २०६ सूर : सूर्य.
 २०७ स्कन्धाधार : शिविर.
 २११ जितकाशिनः : 'behaving as a victor'.
 २१६ उभयापाणि : 'with both hands'.
 (अष्टा० V 4 128).
 २१८ निर्घाति : 'driven out' (Pk.
 निष्ठाडिय).
 २२२ तीर्णि : 'crossing'.
 २२७ जिष्णु : जिगीषु.
 २२९ अवहार : 'suspension of arms'.
 २३२ निर्मन्तु : निरपराध.
 २३४ उपदा : see VII 136.
 २३६ अनात्मनीन : आत्महीन.
 २३८ क्षत्रिय : 'incurable (disease)'.
 ,, मल्क : मदीय.
 २३९ किंप्रभु : कुप्रभु.

२४१ हस्तिक : हस्तिसेना.
 ,, अश्वीय : अश्वसेना.
 ,, पादात : पदातिसेना.
 ,, रथ्य : रथसेना.
 २४२ कल्पित : 'caparisoned (elephant)'.
 ,, अर्यमन् : सूर्य.
 २४६ शरवण : शरसमूह.
 २४७ हका : आह्वान (Pk.).
 ,, चर्मिन् : armed with shield.
 ,, वारविका : ईप्सितदानवोषणा (Pk.
 वरवरिया).
 २२८ जम्भाराति : जम्भारि, इन्द्र.
 ,, भ्रमि : भ्रमण.
 २५० सितपट : 'sail'.
 ,, कूपक : 'mast'.
 ,, जयरमा : जयश्री.
 २५१ व्याकोश : विकसित.
 २५३ कालवृष्ट : धनुष (Pk. कालवह).
 ,, निरित्तर : निर्गमत्.
 २५४ पतयालु : 'about to fall' (अष्टा०
 III 2 158).
 २५९ वर्ध : body.
 ,, मेलक : 'gathering' (?).
 २६१ कूषरिन् : रथ.
 ,, उल्लासित : 'threw up'.
 २६५ निस्वानेष्वलन् धाता :
 'drums were beaten' (A Sanskrit
 translation of Old Guj. वलित
 निसाणे घात).
 २६६ पृष्ठहस्त्यः : 'to give courage'.
 २६७ उत्पाद्युः : 'to carry'.
 २७१ आत्मभू : आत्मन्, पुत्र.
 २७५ वारका : करिणी.
 २७९ दन्तिनी : करिणी.

२८३ वारिबन्ध : 'an arrangement for
 catching an elephant'.
 ,, पृष्ठे लग्नः : 'to follow'.
 २८८ प्रति : 'copy'.
 ,, कौशिकी : (?).
 २८९ दोःश्री : बाहुलक्ष्मी.
 २९३ प्रसुमर : see VII 198.
 ,, भूमी : भूमि.

Eighth Utsāha

२ न्यक्षेण : 'entirely'.
 ८ जनङ्गम : चण्डाल.
 १३, १६ क्रोड : शृङ्गर.
 ,, सट्टा : पक्षिविशेष (cf. MW. सट्टा).
 १५ वीतंस : 'a cage for catching
 animals'.
 १७ संधान : उपदेश.
 १८ उत्तृपः (In रसोत्तृपः) : (?).
 २२ घस्मर : 'voracious' (अष्टा० III
 2 160).
 २३ पल्ल : मांस.
 ३० हरित् : दिग्.
 ३१ अवचूल : 'a pendent crest'.
 ३३ झलत्कार : 'flashing brightness'.
 (Guj. झलक्युं 'to shine, to glitter')
 ३६, ९२ घल : दिवस.
 ३९ पारीण (In अकूपार-पारीण) : पारगामिन्.
 ४१ गामुकः गामिन् (अष्टा० III 2 154).
 ४२ वेध्य : 'target'.
 ,, व्यथ : 'piercing' (शिशुपालवध).
 ४३ जनुत् : 'birth'.

४४ पापदि : मृगया.
 ४, ८८ नरित : आकुलित.
 ४६ सपीति : सहपान.
 ६२ अङ्कुट : 'hook'.
 ७४ भिक्षाक : भिक्षुक (अष्टा० III 2 156).
 ८१ भग्निका : भगिनी.
 ८८ शकुनि : 'kite' (Pk. सडणि).
 ,, द्विक : काक.
 ९१ अवकीर्णिन् : 'one who has
 violated the vow of chastity'.
 ९२ अववेशिन् : वन्ध्य.
 ९३ °कर्मठ : दक्ष (अष्टा०; मष्टि).
 ,, मन्तु : अपराध.
 ,, प्रमापण : वध.
 ९७ आखेटक-खेटन : मृगयाश्रीडा.
 ,, मेरा : मर्यादा (Pk.).
 ९८ जड : जल.
 १०० °मिश्र : 'honorific tagged after a
 name'.
 १०२ गीःपति : गृहस्पति.
 १०३ समीची (f.) 'turned in the
 same direction'.
 ११० नाशिका : नासिका.
 ११४ स्फोर : स्फुरण.
 ११७ त्रयस्त्रिंशः : 'thirtythree'.
 ११८ मत्सी : मत्स्या.
 १२२ वण्ड : दास.
 ,, नद्य (for नद्य) : नासिका.
 १२७ गोलिकाधनुषः : 'catapult'.
 १२९ भस्मकन्याधि : 'a disease marked
 by morbid appetite'.

- १३४ उज्ज्वले : 'opened'.
 १३७ रीण : श्रान्त (Pk.).
 १३९ गृध्रपृष्ठविषयान : 'a mode of penance
 in which life is ended by
 offering body as a prey to
 vultures etc.' (Pk. गिद्धविह; Sea PSM).
 ,, स्थेम : स्थैर्य.
 १४४ कुहक : 'trickery, deception.'
 १४५ जोषं जुष्टः : मौनं भञ्ज-
 १४७ जितकाशिनः : See. VII 211.
 १५३ चतुःकर्णम् : 'when only four ears
 were present.'
 १५४ उत्सहिष्णुता : उत्साहिता.
 १५५ सीमाल : सीमान्तवर्तिनः (Sk.
 सीमापाल, Pk.).
 १५८ थङ्गः : 'troop' (Pk.).
 १५९ मृगधूर्तिकः : शृगाल (Pk. मयधुत्त,
 DN. VI 125).
 १६२ शृगालसिंहः : शृगालवीर.
 १६३ बसरवि : यशोरवि (Personal name)
 (Pk.).
 १६४ उल्लङ्घः : 'jump.'
 १६७ गोव्वरः : name of a village (Pk.
 गोव्वर, IAL 4316).
 १६८, १६९, १७८ कुडम्बिनः : 'farmer'
 (IAL 3235).
 १७१ चरिका : परिव्राजिका.
 १८० मारि : मारी 'goddess of pestilence'
 १८१ भिष्टः : 'flax, hemp' (H.G. भौडी;
 IAL 9492).
 ,, ग्रामेयकः : 'villager.'
 १८८ घात्रेयी : 'foster sister'.

१९३ भिदुरः : भेदक.

Ninth Utsāha

- ४ त्वच् : 'cinnamon'.
 ४ जातीफलः : जातिफल 'nutmeg'.
 ५ कापिशायनः : सुरा (शिशुपाल^०).
 ७ वर्षोफलः : पक्वानविशेष (Pk. वरिसोलक).
 ८ घुसृणः : saffron (Pk. घुसिण).
 १० चिञ्चरीकः : चञ्चरीक, भ्रमर.
 ,, मूर्छा : आसक्ति (Pk. सुच्छा).
 ,, अभिलष्यति : अभिलषति.
 ११ विसंस्थुलः : विह्वल (Pk. विसंथुल).
 १७ ० नायक, ० ईश, १८ ० अविस्, ० ईश्वर,
 १९ ० अविनायक (all as last
 member of a compound) :
 'having, possessing'.
 १८ ० अविस् : 'master i.e. possessor(?)'.
 २९ द्रुति : द्रव.
 ,, पट्यासः : सुगन्धिचूर्ण.
 ३० आमकपूरः : 'raw camphor' (?)
 ३१ गन्धस्कन्धः : 'a multitude of
 fragrances'.
 ३२ हृषीकः : इन्द्रिय.
 ,, रामसिक्कमाजः : 'vehemently fond'
 (?).
 ३५ अधीतिनी (f.) : 'student'.
 ३७ अलक्ष्मी : 'poverty or misfortune'.
 ,, आर्या : पार्वती (Pk. अजा).
 ,, रम्भाग्निः : 'having a bellowing
 voice (like a cow)' (?).
 ४० भोगिनी : 'king's concubine'.

४१ उच्चायुः 'to ruin by magic'.

„ एषिका : एषा (अष्टा° VII 3,47).

४२ परे चवि : अन्यदिवसे.

४२, ४३ नसु : नासिका.

४४ मन्द : 'sick'.

„ ग्रहिल : 'mad'.

५१ कार्मण : 'witchcraft' (Pk. कम्मण).

५४ सद्यन्तु : 'together with'.

५५ विगुणः 'to make a victim of public insult and ridicule' (Pk. विगोचः- Guj. वगोवचु).

६२ असकौ : असौ.

„ विजित्वरी : 'conquering'.

६५ ज्योक्तुः 'to greet' (Pk. ज्योकार-).

६९ प्रगुण : 'restored to health'.

७० पट्टभूः 'to be restored to good health'.

७८ अस्तनिहुडुकी : 'a kind of medicinal herb'.

७८ अगदङ्कारः वैद्य (नैषधीय).

७९ त्रिलाहः देशविशेष.

८२ दोषज्ञः वैद्य.

८९ भिदा : भेद.

९० पादोऽग्रधुः- आगम्-(honorific).

९४ सुम : कुसुम

९६ घट्कर्करः 'potsherd used as a begging bowl'.

९६ अज्जननि : अज्ञातता.

१०७ भिक्षाकः भिक्षुक.

१०८ रोल : कोलाहल (Pk.).

११० भारति : नट.

१११ अज्जीवनिः स्तादः 'may they perish' (a curse). (cf. अष्टा° III 3 112 com.).

१२१ निर्धादः- निष्कास-

१२३ काकनाशं नशुः 'to run away or disappear speedily (like a crow)'.

१३८ असकौ : असौ

१४१ अभिसन्धिः अभिप्राय.

१४२ मेक्षितः 'arranged to meet'.

१४५ मन्त्रिन् : 'snake charmer'.

१४५ प्रमद्वरः प्रमादिन्.

१५३ विड्वरः 'mutiny'.

१५७ परिष्कारः भूषण.

१६९ दन्दशुकः सर्प.

१६४ उन्मिष्ठः हस्तिपकहित (Pk. मिठ = हस्तिपक).

१६६ रुच्यः रुचित

„ प्रेलितः प्रेरित (Pk. पेह-).

१७४ पट्टः सिंहासन (Pk.).

१८२ अपाठयः अपठता 'illness'.

१८४, १८७ ०गृहक, १८५ ०गृहक : 'secretly in the service of, bought over'.

१९२ धातुकः 'killer'. (अष्टा III 2, 154).

२०३ विगुणः- see IX 55

२०५ उद्वाहः 'to snatch' (Pk.).

„ मलिम्बुजः चौर.

२१५ द्रुः द्रुम

२१७ काष्ठतश्च : 'carpenter'.

२२० चारण्य (for चारण्य ?) : चारणमुनियोग्य.

२२६ प्रातिभम् : प्रतिभोऽयं ज्ञानम्.

२२७ नृष्णजू : नृषित (अष्टा°).

✖ ✖ ✖

Tenth Utsāha

१९ पुत्रिका : 'doll'.

२० नारीकुञ्जर : 'elephant figure composed of the figures of women'.

२२ पञ्चसारिक : 'performing a supporting role' (?).

२६ चञ्चुर : चपल (Pk.).

३२ न पश्चान्नाग्रतः पश्यति : 'he was blind to everything else around' (cf. Guj. idiom कशु आगल के पाछल ओतो नथी).

३५ पद्या : 'steps (of a ladder)'.

४१ ग्रन्थिग्रहः कृतः : 'decided to stand together' (?).

५६ सोमाल : सुकुमार (Pk.).

६६ प्रातिवेशिक : 'neighbouring' (Pk. पाडिवेसिय).

७२ फेरु : 'jackal'.

७६ विनरित : व्याकुलित.

७९ दारुधामन् : 'prison' (?).

८६ विड्वर : 'revolt' (Pk. विड्वर).

९१ भाणित : 'sent a message'.

१०८ संवाह : दुर्ग (Pk.).

११० ठकुर : सामन्त (cf. IAL 5488).

१११ लज्जा : 'bribe' (Pk. IAL 10914).

११६ पाथोरुह : कमल.

११७ उदरम्मरि : 'filling up hollow'.

१२२ नक्ता (for नखा) : नासारञ्जु 'nosestring'.

१२५ लङ्घ : 'acrobat' (Pk.).

१२६ अथ्युपपन्न : अद्यासक्त (Pk. अञ्जुववण).

„ लुम्बी : 'bunch' (Pk. IAL 11089)

„ भूरि : 'gold'.

„ तोलिता : (?).

१२८ तत्पार्श्वेऽभ्यस्य : 'having studied under him'.

१३२ अट्ट : 'shop' (Pk.).

„ पणू- : 'to trade in, to sell'.

१३३ पटवास : 'fragrant powder for perfuming clothes'.

„ अम्बुवास : 'fragrant powder for perfuming water'.

„ व्यवह- : 'to deal in, to sell' (IAL 12173).

१३५ प्रधी : चतुर.

१३६ महार्ध : 'precious' (Guj. मौद्यु; IAL 9954).

„ आभाणक : 'proverb' (IAL 1228).

१४१, १४३, १४६ पुटी : 'small packet' (Guj. पडी; IAL. 8253).

१४३ अञ्छोड- : 'to unwind the binding string' (Pk. उञ्छोड-).

१४५ उद्यानिका : 'going for picnic in a park' (Pk. उज्जाणिया).

१४७ हर्षुला : दृष्टा.

१५२ नाशा : नासा.

१५३ व्यङ्गित : 'mutilated'.

१५४ प्रतिश्रय : वसति (Pk. पडिस्सय).

१५७ नृष्णजू : त्रिशालु.

१६६ अवहिति : अववान.

✖ ✖ ✖

Eleventh Utsāha

- ६ ० वात्सल : 'madly fond'.
 ७ भट्ट : 'bard'.
 ७ ध्रुवक्षति : कल्पवृक्षायते.
 ९ सारङ्गिका : तन्त्रीवाद्यविशेष (Guj. सारंगी).
 ९ रावणहस्तक : तन्त्रीवाद्यविशेष (Guj. रावणहस्त्यो).
 १० चोक्षाचोक्षव्यवहार : 'conduct observing the distinction of religiously clean and unclean (things).'
 ११ महिला : महिला.
 १९ सुवोषा : वीणा.
 २७ कैटीर : मुकुट (वार्धनाथचरित्र II 1:54).
 २८ लीलावत्या : लीलागति.
 २९ संव्यान : उत्तरीय.
 " उपसंव्यान : 'undergarment'. (अष्टा°, I 1.36).
 ३० दलिक : काष्ठ (Pk. दलिक).
 ३१ शालीन्य : शालीनता.
 ३५ खेल्यमान : 'being made to play'.
 ३६ अधीतिनी (f.) : 'one who has studied'.
 ४२ ते श्रुती वादिता : 'your ears themselves produced hallucination of noise'.
 ५४ वेला लग्- : 'to take time' (cf. Guj. वलत लग्-).
 " विकाल : 'evening'.
 ६१ मह : उत्सव.
 ७१ विमध्यत : 'from the midst'.
 ७४ श्रीश्री : लक्ष्मीशोभा.

- ८१ मित्रमेलक : 'meeting of lovers'.
 ८२ आसूत्र- : 'to carry out, to complete'.
 ८६ अहंयु : गर्वित.
 " चण्डा : 'scarecrow'.
 " संव्यञ्च् : 'as good as, comparable to'.
 ८९ वरक : 'a person sent to solicit a girl in marriage'.
 ९२ अघ्यक्षम् : 'in the presence of'.
 ९६ जोषम् आनुयु : 'to resort to silence'.
 १०३ समवसृति : समवसरण'.
 १०८ दम्भोलि : वज्र.
 ११७ समवसृ- : 'to hold समवसरण'.
 ११८ घात्री : भूमि.
 १२१ जानुदधन : 'knee-deep'.
 १२३ रुप्र (wrong reading for रूप्य ?). 'silver'.
 १२४, १२५ कपिशिर्षि : 'small pinnacle ornamenting the fort wall' (IAL 2751).
 १२४ कानक : 'golden'.
 " स्वःस्ववन्ती : स्वर्णदी, 'heavenly Ganges'.
 १२५ वरण : प्राकार.
 १२७ वानमन्तर : व्यन्तर (Pk. वाणमन्तर, वाणमन्तर).
 १३२ राध : वैशाल.
 " ऊर्ध्व : कार्तिक.
 १३३ अपवरक : 'a room'.
 १३५ वन्दनमालिका : 'festoon' (H).
 " शोणाक्षमन् : माणिक्य.
 " कम्बिका : लीलायष्टि.

१३८ कानकी (f.) : 'golden'.

„ यववारक : यवाङ्कुर (cf. Pk. जवरय, Guj. जवारा).

१४६ निरञ्जयत् : नीराजयत् (cf. Kumāra-sambhava XIII 18 निरञ्जन).

१५७ नृजनुषू : नरजन्मन्.

„ चिन्तामणी (f.) : चिन्तामणि.

१५८ अपाची : दक्षिणा दिक्ष्.

१६२ विकृ- : 'to produce by magic power'.

१७७ मुदिर : 'rejoicing'.

१९२ सर्वविदुर : सर्वविद्.

२०७ स्नात्र : स्नान.

२१७ ठक : धूर्त.

२१८, २९० ठक्ति : वञ्चित.

२२५ पञ्चाक्ष : पञ्चेन्द्रिय.

२३१, २३६ पाषण्ड : 'a false, hypocritical religious practice'. (Guj. पाखंड).

२३९ अवकेशिन् : वन्ध्य.

२४६ असमाधि : 'mental unrest' (Pk. असमाहि).

२५० मन्तु : अपराध.

२५१ अनुगामुक : अनुगामिन्.

२५४, ३५६ सुखाकृ- : 'to gladden' (अष्टा^० V 4, 63).

२५८ ब्राह्मण्य : ब्राह्मणसमूह (अष्टा^० IV 2, 42).

२६१ बकुशः : शिथिलाचारी श्रमणः (Pk. बउसो).

२६३ ज्ञानरमा : ज्ञानलक्ष्मी.

„ मरे : possibly an exclamation expressing curse—'Death to it ! Let it die' (cf. Guj. मरे).

२९२ गान्धर्व्य : गान्धर्व, 'art of music'.

„ पान : चाण्डाल (Pk. पाण).

„ पेटक : 'troop (of singers)'.

२९३ अवसरं दा- : 'to give an audience'.

३०३ व्यासिध् : 'to detain forcibly'.

३१०, ४२५ °हेवाक : 'fondness (for), devotion (to)'.

३१४ यद्भविष्य : 'one who relies on destiny, fatalist'.

३१५ °वातूल : 'madly fond of'.

३२९ उच्छोद्यथ : 'having untied, or set free'.

३३२ विनश्यति : 'troubles'.

३४२ द्युहित : 'escaped'.

३४५ विधेरजननिस्तु : 'fie on the destiny' (a curse).

३४७ अमीशु : किरण.

३६२ °पश्यतोहर : चौर.

३७३ उदन्वन्ननीत : समुद्रनवनीत, सुधा.

३७४ यामी : भगिनी.

४०४ शर्वला : 'an iron club' (Pk. सखला).

४०८, ४५५ विद्धवर : (in) अकण्ड विद्धवर—'untimely or sudden flare-up or disturbance of peace' (cf. अकंडविद्धुर in PSM under विद्धुर).

४१५ चपेयं दा- : 'to slap'.

४२३ निर्वाहित : 'driven out'.

४३३ स्तम्ब : 'plant, shrub'.

४३५ कोशतान : 'ordeal of drinking enchanted bath water of the holy idols'.

४६२, ४६३ पृष्ठइस्तय्—(denominative from पृष्ठइस्त) : 'to extend a protecting hand'.

४६६ ग्रहिलित : 'crazy'.

४७१ अग्रमदर : 'careful'.

४८५ शेमुषी : मति.

४९३ द्युक्ति : 'defiling touch or contact' (Pk. द्युक्ति; IAL 5057).

४९७ येषं जोषं (येषं धा- : 'to remain silent'.

५०९ शिवताति : 'welfare'.

५०६ घातुक : 'killer'.

५१० घर्मा : 'the first hell (according to Jain cosmology)'.

५०४ दन्वूल : 'Acacia Arabica' (IAL 9148).

५१२ लका : 'scorching summer gale' (H. Guj. लू).

„ झलकित : दग्ध (Pk. झलकिय).

५१३ अग्राह्यमान : 'roaming incessantly'.

५१४ गोरि : ?

Twelfth Utsāha

३ नासीर : अग्रानीक.

४ संवर्मय्- : 'to provide with a coat of mail'.

८ केशलोच : केशलुञ्चन.

८ निःप्रतिकर्मता : संस्करण-प्रसाधनाभाव (cf. Pk. पडिक्कम्म, परिवक्कम्म).

८ अभिमर : 'killer' (Pk. अहिमर).

११ °उत्त° : (?)

१३ निर्भेर : निर्भेरादि (Pk. भेर = मर्यादा).

१९ तान्ति : 'weariness'.

२८ पद्या : मार्ग, सेपानपङ्क्ति.

३२ परीरम्भ : परिरम्भ.

४२ अभीदान : अभयदान.

४७ शृङ्गारित : 'adorned'.

५५ चतुर्हट्ट : 'market at cross-roads'.

(IAL 4626).

५७ °मत्तल्लिका : 'excellent'.

५९ राध : वैशाख.

६० वीरजयन्तिका : MW. gives 'a kind of dance performed by soldiers after a victory or on going to a battle' as the meaning; possibly, 'a flag or banner symbolizing victory in battle'.

६२ अवतर : अवतरण.

६३ नून : नूतन.

७४ गो : वाच्, किरण.

८७ उषर्बुध : अग्नि (in क्रोधोषर्बुध = क्रोधोष्णि).

८९ अन्धु : कृप.

९० परीणाम : परिणाम.

९४ सकर्ण : विद्वस् (Pk. सक्कण).

१०० °पाश : 'contemptible' (in पु°स्पाश 'a contemptible man') (cf. लजपाश).

१०२ उरीकृ- : स्त्रीकृ-

१०८ संलिख्- : 'to practice संलेखना'.

१११ मासिकभक्त : 'one month's fest'.

११३ उपपद्- : 'to be born in a class of gods'.

१२४ दन्तावल : दन्तिन्.

१३७ गन्धकाषावी : 'a perfumed towel'.

१३७ संवस्त्रय्- : 'to clothe'.

१३९, १४० रैष्ट : 'made of रिष्ट, a kind of jewel'.

१३९ वस्तिका : (?)

१३९ पृष्ठक : 'board used as a manuscript cover'.

१४० विद्धरभूमिमय : वैद्धर्यमय.

१४६ अलिक : अलीक.

१५७ महस् : उरसव (Pk. मह).

१६४ विसृण : 'throwing into confusion'.

१६६ रक्षण : रक्षण (अष्टा^० III 3, 90;
भट्टिकाव्य).

१६९ पात्रिका : गणिका.

१७० तिलमा : वाचविशेष (Pk.).

१८२ उन्मेदुर : प्रगाढ.

१८५ शलाका : (?)

१३ उग्रीस्त्री : पूर्णिमा.

२०९ विच्छर्द : आटोप 'pomp' (Pk.
विच्छर्द).

२०६ राजपाटी : 'royal procession'.

„ शङ्ख : 'troop'.

२१० प्रहर्षुल : प्रहर्षवत्.

२१५ उत्पल- : 'to jump' (IAL 1837).

२१६ निरुच्छ- : नीराज्- 'to worship'
(metaphorically).

२८ आखेटिक : 'hunter'.

२२५ भट्वाद : 'bravery'. (Old Guj.
भट्वाद).

२३० चान्त : भुक्त.

२३०, २६४ पेटक : 'troop' (of actors).

२३६ किरि : शूकर.

२३७ अनर्व : 'excellent'.

२३९ अङ्गुन : 'shield'.

२४१ वृति : 'fence'.

२५२ फेर : शृगाल.

२८३ हुंङ्क- : 'to roar with a itals sound'

२८५ दण्डिका : (?)

२९५ इला : पृथ्वी.

२९७ गलगजि : 'grunting' (Pk. गलगलि).

३०० गरमीरवेदिन् : 'restive' (elephant).

३५१ बिम्ब : 'image of a deity'.

„ आशान्तना : 'deseccration'.

३३७ अयःपुत्री : 'iron doll'.

३४७ वर्गिका : 'sample' (IAL 11338).

३५० निष्ठा : आश्रय (Pk. निष्ठा).

३५८ आशु- : 'to accept'.

३८३ डिण्डीर : फेन.

„ जादर : 'a type of costly cloth'

४०७ वोहिस्थ : नौका.

Thirteenth Utsāha

२ गिरिनार : 'the mount Girnar'.

„ प्रखेद- : 'to play'.

३ वसत : दिवस.

२७ चादुवार : 'fla iterer'.

३२ चच्चा : 'strawman'.

३८, १४-२१३ रोदःकुक्षिमरि : 'feeling
the hollow of the sky'.

३७ विङ्गर : 'mutiny'.

४१ काष्ठा : मर्यादा, प्रणाली (?).

४६ पद्ग : 'pedestrian'.

५७ तुरम् : 'quickly'.

६२ विकृ- : 'to create by divine
power' (Pk. विकृव्-).

„ बार्दल : दुर्दिन (Pk. वहल; IAL
11567).

७२ न्यञ्चित : 'pressed down, bent
down'.

७४, ७६ रसवती : 'cooked dish, pre-
pared meal' (IAL 10656).

७४ चरटक : चौर.

„ लुण्ठ- : 'to plunder' (IAL 11078).

Fourteenth Utsāha

७ पाणिग्रहीती : कर्माहिका 'a girl
grasping hand in marriage'.

९ जयानक : जयदुन्दुभि.

१० विस्मेर : विकसित.

२४ यका : या.

३१ मयु : किन्नर.

कीकावतीसार

४३१

३७ वरात : name of a country.

३८ निःसामान्य : असामान्य (Pk. णीसामन).

४८ जैवातृफता : विरायुयता.

५१ लब्धा : 'bribe'.

५२ चन्द्रकालिकम् : यावच्चन्द्रम्.

५७ स्थेमन् : स्थैर्य.

६८ सुभगापीड : सुभगशेखर.

७४ विच्छर्द : आटोप.

७९ पार्श्व : 'near'.

८२ दुष्कृतम् : दुष्कृतम्.

८८ सौप्तिक : 'nocturnal attack'.

९० भाणित : 'told through an agency'.

९१ अवक्रय : 'revenue' (अष्टाध्यायी
IV 4, 50).

१०१ मणित : 'promised'.

१२८ रुषान्धस् : सुधाभोजन, देव.

१३७ निष्ठय : चाण्डाल.

१७५ मेल : समागम.

१८२ सर्वदेशयः विदधे : 'was killed'.

१८७ प्रगुणम्- : 'to cure'.

१९३ चच्चरी : चर्चरी (Pk.).

१९३ प्रमद : प्रमोद.

२०१ प्रियमेलक : प्रियसमागमकारक.

२१४ गन्धिका : 'a cushioned seat'.
(G. गादी; cf. IAL 4053)

२१९ क्षीरण : 'drinking of milk'.

२२१ गौरव्य : 'worthy of being
honoured'.

२२७, २२८ सनी : भगिनी.

२३८ जोषं शुष्- : 'to resort to silence'.

२४४ वराणसी : वाराणसी.

२४६ बलाहिका : बलाका (Pk. बलाहया).

२४८ अवहित्या : 'dissimulation'.

२५२ दौक- : 'to present'.

„ बाधाली : 'horse riding track'.

२५३ धारा : 'pace of a horse'.

२६७ धादिवाहक : सार्थवाहजन (?)

२७५ पूगनग : पूगवृक्ष.

२८५, २८७ वहिन्नक : 'ship'.

२९३ बिम्ब : 'idol'.

३०१ ला- : 'to take'.

३०६ श्यामा : पक्षिविशेष.

३४० अर्चा : पूजा.

३५५ हरिविद्धर : सिंहासन.

३५८ यावकितकम : रञ्जितचरण.

३६२ वाचापय् : 'to cause to be read'.

३६४ एकसंस्तुतिक : 'a unique bard' (?).

३६६ वातूल : 'mad'.

३६७ अरोचकिन् : 'settled'.

३६८ यामल : युगल.

३७३, ३७४ सूर्व : दृष्टुर्वि (?)

३८४ विराध- : 'to violate a religious
vow'.

३८६ शाखिन् : शाखिन्, वृक्ष.

३८७, ३८८ चुङ्क- : 'to squeak'.

३९४ व्यास : पौराणिक 'a reciter of
Paurānika narratives'. (Guj.
व्यास).

३९८ पततां वर : 'the excellent bird'.

४०२ प्रतिभाभित : 'was given as a name'.

४०७ अवारवार : 'endless' (Pk. अवार).

४२७ दुन्दिलित : 'fattened'.

४३२ मीरु : सुन्दरी, अप्सरस् (?)

४४६ रोमाञ्चचञ्चुर : रोमाञ्चचञ्चल.

४६७ भिदा : भेदन.

४७१ वज्या : मार्ग.

४७५ छुरी : 'knife' (IAL 3727).

४७६, ५०१ फाल : 'jump' (IAL 13834).

४७९ अङ्गावहोलिका : स्नान (Pk. अंगोहलि; Guj. अंगोल; IAL 124).

४८२ वन : 'many' (Guj. धण्).

४९६ राजकुल : 'your excellency' (honorific term of address to a king; Old Guj. राजल).

५०४ लोच : 'shave by plucking the hair'.

५२६ उपाय- : 'to carry' (Guj. उपायुं).

५३१ स्वय : वज्र.

५४३ पर्यालोच : 'consultation' (Hparl.)

Fifteenth Utsāha

२ गुर्जर : Gujerat.

४ लण्डल (n.) : लण्ड.

५ पञ्चालिका : 'doll'.

७ संभूणु : संभविन्.

८ घस : दिवस.

९ राका : पूर्णिमा.

१५ मङ्गल : 'picture scroll-displayer.'

१६ पिङ्ग- : 'to beet'.

४३४ खिस- : निन्द- (Pk.).

१८ राद्ध : 'cooked'.

४३५ राधोषि : 'you cook'.

४३६ दन्तकलह : 'dispute'.

१९ वधूटी : 'daughter-in-law'.

२९, ३०, उद्बुत्- : 'to rise up for being born among a higher category of beings'.

३३ समूर्छिम : 'a being born without intercourse between a male and a female'.

४३ मरसी : 'female fish'.

४६ असात : पीडा (Pk. असाय).

५० चन्द्रक : 'sore' (Guj. चांदु).

५१ यायजूक : 'a frequent performer of sacrifices'.

५३ द्विक : काक.

५९ रेवती : 'small-pox'.

६१ शूकावत् : 'neuseetling' (Guj. सूग 'disgust, nausea').

६३ नाशा : नासिका.

६५ क्षैरयी : 'a dish prepared with milk'.

७३ मेलनी : 'meeting, gathering'.

८२ किन्निषिक : 'lowest type of gods' (Pk. किन्निषिय).

८५ जसादित्य : a proper name.

४३७ जसरवि : a proper name.

८६ शयित : 'rotten'.

९५ गर्जनक : name of a city (Gazna).

१०० दारुग्रह : 'a wooden cage (used as a lock-up)'.

१०५ मूच्छा : आसक्ति.

११२ सहस्रवच् : सहस्रविम्.

✕

✕

✕

Sixteenth Utsāha

१ स्वीर्या : सुगति.

१८ सारङ्गाधिपासन : सिंहासन.

२१ किंवदन्ती : जनश्रुति.

२२ कलुरित : 'mede variegated'.

२६ इरम्मद : वडवानल.

४३ ईक्षणेरा : नेत्रवारि, अशु.

३१ रेकार्य- : 'to challenge'.

३४ निर्धमन : 'drain, gutter' (Pk. गिद्धमण).

३७ पुरुषो भूयाः : 'be a man', 'show your manliness or bravery' (cf. Guj. Idiom भायडो यजे).

४१ वन्दारु : वन्दनार्थिन्.

७२ अतिगासुक : अतिग.

८७ वरिवसित : वरिहत, पूजित.

४३ अवदान : 'glorious act'.

✕

✕

✕

Seventeenth Utsāha

२, ३. असकौ : असौ

३ सकः : सः.

८ समनुशास्तिदम्भात् : 'under the guise of instruction'.

९ अष्टादिका : 'eightday religious festival' (Pk. अष्टादिया; Guj. अठाई).

९ अमारि : 'royal order of not killing animals.'

१० दधि : दधान.

४३ सजित : सजिदन्.

११ उद्धव : उत्सव.

४३ मगध : मागध.

१२ पुण्डरीक : श्वेतछत्र.

१३ अवरोधन : अन्तःपुर.

१४ वरिवसित : मानित.

१५ कुण्डल्य- : 'to encircle i. e. cancell (as in an account book) or destroy'.

१६ भङ्गानक : 'stampede' (in a battle) (Ap. भंगणउं, Guj. भंगण).

१७ शेटक : 'shield'.

१९ तके : ते.

✕

✕

✕

Eighteenth Utsāha

६ आचामासुल : 'a religious austerity called आयम्बिल' (IAL 1070).

१९ उपधि : उपकरण (Pk. उवहि).

२० पादपोषगम : अनशन-विशेष (cf. Pk. पाओषगम, पाओवगमण).

२३ प्रतिचारिन् : परिचर.

३९ प्रान्य : अन्तिम.

४० प्रक्षाल : प्रक्षालन.

✕

✕

✕

Nineteenth Utsāha

४ उषधुघ : अग्नि.

५ घटोद्भव : अगस्त्य.

अर्हत् : तीर्थङ्कर.

७ अरिहन्तृ : तीर्थङ्कर.

८ अरोहत् : तीर्थङ्कर.

१७ कोटीर : मुकुंद.

२५ रसा : पृथ्वी.

२९ तायिन् : त्रायिन्, रक्षक.

३२ स्वादिम : 'betelleaf, araca nut
etc. to be chewed after meals'
(Pk. साइम).

३६ ज्ञामि : भगिनी.

३८ ध्रुवकृत : 'spat out, discarded'.

४० अग्रहस्तितः 'driven out' (Pk.
अग्रहस्थितयः).

Twentieth Utsāha

૮. ૧૦ અર્તિ : આર્તિ.

१० संप्रयित : पूजित.

१७ संस्कार : 'grass-bed'.

२० संपरभय : कषाय.

✠ ✠ ✠

Twentyfirst Utsāha

४ नमस्यन् : नमन्.

७ स्याद्युक्तः स्थायिन् (भट्टि).

१०. फोटीर : मुकुट.

२० बततम : 'most wonderful'.

२२ श्वेदा : सिद्धगर्जना.

„ सुम : कुसुम.

३३ धुनी : नदी.

५०, ५१ आचाम ; 'gruel of rice-water'.

५५, निस्तुषधी : निर्मलमति.

૫૭ અશિશિષા : બુદ્ધિ.

॥ प्रसन्नः प्रसन्नशीलः ।

५८ तक्कम् : तद्.

प्रन्थकारप्रशस्तिः

१. हेलि : सूर्य.

१८ समर्थित : समाप्त (Pk. समस्थित).

Corrigenda

Introduction			page	line	correction
page	line	correction	21	25	to make
1	17	<i>Nivvāṇa</i>	21	29	favourably
"	21	2. <i>Jīneśvara-</i>			disposed
3	1	4. <i>Jīnaratna-</i>	21	33	<i>Dhanāvaha</i>
"	11	<i>Vardhamāna-</i>	22	12	accidentally
"	19	latter's	22	36	example
"	33	extent	22	38	at not
4	14	5. Summary	23	1	<i>Kaṇakarattha</i>
8	36	illustrative story	23	10	unde-
		end, here	23	11	their needs.
9	1	prince	23	21	hetaera
"	7	religious	24	9	led
10	15	<i>sub-</i>	25	13	<i>Kāñcanapūra</i>
"	20	died in	26	18	at the door
"	24	caravancers	27	17	fled
"	29	stuck	27	19	<i>Vijayarāja</i>
11	22	manifest	27	29	offered
"	34	pierced	27	35	actor and
12	35	behaviour	28	2	-ṭṣi
14	22	an oppor-	28	3	dying.
"	last	The queen	28	10	consequences
15	9	<i>Mithyāva</i>	28	12	made
"	"	king	28	13	led him
16	3	other	28	15	(drop 'the')
"	24	previously	28	15	caravaneer
"	37	coquettish	29	5	wealth was the
17	27	rid			fruit of religious
17	last	as an			merit produced
18	21	between			by endeavour,
19	23	thunderstorm			and
19	29	attacked	29	33	her to fix
20	33	the soul	30	6	sinfu
21	2	dying	30	15	courtesans,
			30	last	accepte

page	line	correction	page	line	correction
31	23	the Jaina	45	9	tribal prince
31	28	Jaina	45	18	queen
31	32	monks'	45	30	amphibian
32	13	Bhārata	46	4	Vairisimha
32	16	on whom	46	last	and the soul of
32	17	showered presents			Dhanadeva is
32	25	incident became known	47	20	Gunarat°
33	11-12	delete	48	20	successor,
(The story of Amaraketu ends here)			48	21	he became
(The story of Madanamañjarī resumed)			48	26	Bāhubali
35	8	monastic	49	6	Kārtavīrya
35	8	a few	49	14	listened
36	14	became	49	16	Gaccha
36	33	assembly	49	23	Kuvalayamālā
36	35	relating	51	20	elaborate
37	1	them, the	51	25	consequences
37	24	Kausāmbī	52	4	Stihāsanaadvā°
37	24	to his	52	20	Caupanna-mahā°
38	19	prince in a	52	28	thousand
39	3	Births	53	10	naturalistic
39	34	Once, when	53	17	Prakrit
42	26	Surasundarī	53	19	Kuvalaya°
42	32	ascetic	54	11	integrated
44	13	regained	54	28	scenes
			56	18	usages

Text

उत्साह पद्यांक

१. ४ सुधर्म°
 ७ प्रफाणि
 १७ शुभ्रपा°
 १८.२ धीसचिवौ
 ४१ स्वयंदत्ते
 ६६ नालोच्छलत्°
 ८४ नवमणीकुण्डले
 ११० °भिया

पद्यांक

- १२३ नाभी पुष्करं नु
 त्रिवली वेणिसङ्क्रमः
 १२८.२ संकाशो°
 १६७ द्यूत°
 १८७ °वितानता
 २०८ अवस्थित°
 २०८ °रमत्योप°
 २२४ देव तीर्थे
 २२६ साधं

२२८ शोकमहा°

२. ४ विजयवक्त्रो°
 ११ द्यूतः
 ६२ कुरे
 ६९ °नारिन्°; स मातुलं
 ७५ कुब्रो
 ७९ विष्णुमित्रोपरि स्पष्टं
 ८३ शिक्षादाता
 ८५ °विकृतै°
 १२८ सोऽन्नाचिवेदे
 १४१ शयित्वःऽऽश्लिष्ट°
 १५२ सोमाजीवो
 १६७ कुलदेव्यैव
 १८२ °रिव द्विपः
 १८९ वानकामिव
 २१२ विलिम्पति
 २४३ °मूच्छाग्न्याजात्
 २५७ श्रेष्ठी पुरन्दरः
 २६७ छत्रेण
 २७३ महाराजोऽभोजयत्
 २८१.३ तृतीय इन्°
 ३. २४ याससेनीभिदान्तरम्
 ४३ ब्रुहि
 ४४ नामशेषीभवा°
 ४६ रुद्धि शशि नः (?)
 ५१ स्वौकोद्वाराणि बन्धुभिः
 ७० रङ्गै रङ्ग°
 ७३ तत्कुलं
 ७५ कण्टिकाः
 ९३ तद्वाताऽऽरक्षे
 १०० स्फार्थमाणे
 १०५ कर्तास्मि
 १३८ °भ्याख्यानाद्भुभ°
 १५८ मन्त्रचक्रम्°
 १६५ पर्यभुक्षुषी
 १०० सङ्गच्छन्त्यसतेजः

२३५ तदन्ताःस्तम्भ°

- २५८ उपविष्टाय कृच्छ्रं°
 ४. ७१ भुयतां
 ८३ °वाननये
 ८४ °तृपानकं
 ९१ °स्वयैतदा
 ११९ मत्र
 १२१ °
 १२६ °जापालस्य
 १३७ °समुद्रेण
 १४७ प्रैषि
 १७९ शीघ्र°
 १८१ जीवितं मय्यो,
 °याङ्गावहोलिकाम्
 १८६ समुद्रं
 २१६ °दैवतं
 २१७ सङ्ग्राभण
 २१८ तस्या उदर°
 २३४ निषिध्य
 २५७ भ्रूयताम्
 २५८ किं
 २७१ सम्यग्दृक्°
 २७६ °बन्धारुय°
 २८५ संवरोऽवगं
 ३०४ कालयापना
 ३०८ ब्राह्म
 ३३८ सिद्धयध्वा ध्वान°
 ३४३ शून्यं
 ३४७ कृच्छ्रा°
 ३५४ हं
 ३५७ कीदृक्
 ३७० जानन्नसं°
 ३७३ वणश्या°
 ३८३ पतिवध°; स्वमिषं

१८७ Looking to the
context some por-
tion seems to be
missing after this.

३९१ ०स्यावितर्कितम्;
तथा दृश्यं

३९९ व्यञ्ज्यत

४०३ परत्रापि

५. ९ जितशुभं

२० तरुणी भू०

३२ शरसेनो जनपदः

३६ बत

६१ तवाशिषा

६६ तमभ्यघात

७४ श्रीः प्राण०

१०२ श्वभू०

११८ नेदिष्ठां

१२४ द्रुत०

१३८ सुलक्षणाऽऽचक्ष्यौ

१५० मद्गोहे

१५८ ०दाहो

१६९ सुप्रभृतैस्तौ

१७६ तस्मिन्-सविधे

१८० पल्लीरतिः

१८५ द्रुहन्

१८७ ०जानेऽहं

२१३ ०भपटी

२२१ ०श्चूत०

२२२ द्रुत०

२२५ भुवम्

२२७ दास्येऽमी

३१४ ०निवैषकः

३२९ भुजः

६. ७ कुषा०

२० स्वामिमन्त्रि०

२२ ऊर्ध्व

२५ शरं

३० यत्सौरभ०

३५ [क्व वि]द्येति

४७ आशां

५७ नटादयः

७४ ०त्ताशीःप्रहर्षुलः

७६ तादृक्

१०० ०शीःप्रहर्षुलौ

१०९ रे देव

१२७ पोषकैः

१३४ ०न्निर्गोह्यो

१५९ ऽऽसुरी

१६० देवतामे

१८५ ०विचिन्त्येति भाग्य०

२०२ डिम्भकैर्यष्टि०

२६७ राजाऽनूता०

३१९ कान्दिशोकः

३२७ श्रेष्ठ्यूचे

३३७ इमभुं

३४९ ०स्वाकुतोभयम्

३९२ ०बन्वाऽऽत्तबाणो

४०६ ०णुलोभा

४६२ ०दापदेविणः

४६३ कूर०

४७१ पञ्चावतीदेव्या व्याजहू

५१२ श्रूयते

७. ३१ ०पूच्यै०

४९ ०तिप्रद्विष्टा

१७६ सौवासन्ने वशानां

२२५ परवश०

२२६ चात्रुयन्

२७६ तैरेव

८. ४ रसनाऽक्षेषु

८ ०व्याश्लिष्टुं

१४ गौरिगायन्ति

२४ ०राक्षसी०

२७ श्रीसुषर्मा०

५१ सुजनै०

७४ ते मिता एव

८९ राणूमीन०

१८४ गापा कुल०

१८७ ०मजैव

९. ३५ ०सिंहायाथो०

१६९ स्वामिना

११. ७६ बोधयित्वाऽऽशु

१५२ नैश्चते

२०४ पदयन्

२०६ विदावर

२३९ अवकेशि वचस्तव

२५२ पथ्यमपथ्यताम्

३०४ शास्त्रि रे

३१५ भृशम्

३१८ राज्यं द्वयम्०

३२७ वेगेन

३८१ प्रियमेलकः

४२३ ०निर्घाटितो

४४२ हस्त्यश्च०

४४४ ०क्षैक०

१२. १२ ०दिपूत०

६६ ०भृङ्ग०

८२ ०हयुपप्लुतः

१३७ ०भूषितां

१४२ ०पुष्प०

२१० श्रीबयाऽऽखेटकं

३४३ वीक्षाबभूव

३८३ सभयशः

१३. ३ पक्षवत्

७ तदेवा०

१७ रे बाहकार

७४ ०वरदक्षै०

१४. २२ युवाम्पा०

३१ कलाभी रूपेण

५६ ०फणाकजम्

६० द्रुतो

८३ ०लिहलहृय०

८६ आबोध्य

९१ तसर्वस्वं

९८ भैषीर्वा०

११० चास्यन्

१४५ अन्यान्य०

तत्पूष्कतिरित्

१४७ ०मही

१६६ ०यादूत

१८८ व्यन्त

२०९ वृता

२१० प्राहताङ्गीमिर्बा०

२२८ स जोषं

२४० ०नूत०

२४८ साऽप्याह

२७६ ०माक्

२७८ अथाहिम

२८६ दुर्वात०

२९३ अगन्नायविन्ध०

३०९ चन्द्रेणाम्यु०

३३४ सिंहराज कुमार०

३४६ हा०

३७२ भूपोऽनूताथ०

३८९ मृत्युभीत्यो

४०२ ०पूर्ण०

४०७ ०रामारपाराद्

४१८ सिंहराज गुहमिः

४५९ सुराष्ट्रा०

४६० विजयसेनस्तेन०

४६९ मुनिरुचे

४७८ जिनभवनं

४८१ सरस०
 ४९१ अर्चति स्वयम्
 ४९२ तद्भूता०
 ४९३ सुहृत्तय
 ५२१ ०मश्व
 ५३८ दत्त
 ५३९ ०मवीत्
 ५४४ ०कुसुमकेतुः
 १५. २५ मङ्ग
 २६ कम्भां
 २७ विहाय
 ६३ ०दध
 ७१ ततश्चा०
 ११२ ०सूरिसहस्र०
 १६. १ ०प्यप्रतिरूपा०
 १ ०सुन्दरवपुस्ततः
 ४५ श्रीसिंहराज सुषेण०
 ५७ स्वप्नप्रत्यय०
 ६३ वदन्तस्तौ
 ६७ पञ्चवर्ण०
 ६८ कलशैश्च विमाना०
 ७२ अमरै०
 ८३ प्रारम्भव०
 ८५ ०चिन्त्ययु०
 १७. २० ०सकौ
 ५७ ०तमोनुदः
 ६८ इदं कुतः०
 ८७ ०दुस्तं नृप०
 १५८ ८मुना वसु०
 १८८ नमस्कृतिपुरःसरं
 ८ समरसेनसूरे०
 १८. ११ त्रिषा त्रिषा
 १९. १५ त्रिलोक्यं
 २० तेऽर्हन्तः
 २५ ०स्त्रां सित०

२९ जगत्प्रितय०
 ४०८ स्वयंवरवर०
 २०. २३ ०खण्डवत्
 २९ अर्घाधि०
 २१. ९ परीपाकाः
 १९८ ०पश्यन्ति
 १९८ ०मङ्गुलि०
 २३ प्रभो
 २६ ०वरवैन०
 ३२ सुतः स कीरः; सूतः
 ४० ०मुनीन्द्रकेवलो मण्डलेषु
 ५० ०माचाम०; ०माचाम०
 ५१ षण्मास०
 ५२ तपोभि०

ग्रन्थकारप्रशस्तिः

१२८ समयमसुमतिप्रभावनाभिर्बत
 सुप्रमासुप्रमां न०
 १३३ - वाक्यात्
 १४३ स्तुमः
 d भिषेक० — — — —
 [आ]गम०
 १६३ ०तिलकाग्रजेन प्रत्येकमुद्धं
 चरितं
 १७३ [सूरिषदं लीलावती] समभि०
 c विदधे मयेति
 d हस्ते
 १८८ गणनयो [६६]
 १९३ व्या[करणादि]भूत०
 b समशोधि रा[जग]भि०
 २०८ [साम]रगणि०
 २१८ नि[र्वाणलीलावती]-
 d [सारस्तावदयं नितान्त]-
 मुदियाद्

Glossary

page	verse	शुद्धिः
४०३	6(line)	Principals
४०४	७५	रिक्क
४०५	1(line)	राजपाटिका
४०६	१८७	स्वाधूकृति
"	२६४	अस्पाक
४०७	३५	असुमत्
४०८	१२१	आरादि
४०९	२७९	'prominent
४१०	७६	'thorny
"	८२	वशवद
४१४	२१५	काम : कल्पवृक्ष
४१५	३५५	विषद
४१५	३३७	sermon'
		in Sk. Jain
४१८	२५२	प्रादुःषन्ति
"	२७१	क्रुध

४१९	७	कु
"	३८	माण्डस्वित्त
"	५९	स्वरक०
४२४	२३८	सेत्रिय
४२७	१८४	०युक्ताक
"	१९२	चातुक
४२८	१४७	हृडा
correct the page number as ४३१		
४३१ read ५०१ for ५०९, ५०९ for ५१०, ५११ for ५०४		
४३१	५१४	गोरिङ्गण
४३२	२१८	for २८
"	२८३	a hum sound
"	२७	flatterer
४३३	१८२	सर्वदेशीय
४३५	७२	०अतिगामुक